

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის
ა. ჯიბლაძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი

3686
3

ქ ა რ თ უ ლ
ხელნაწერთა აღწერილობა
VII

ს. 0501-013
1973

АКАДЕМИЯ НАУК ГРУЗИНСКОЙ ССР
ИНСТИТУТ РУКОПИСЕЙ ИМЕНИ К. КЕКЕЛИДЗЕ

ОПИСАНИЕ ГРУЗИНСКИХ РУКОПИСЕЙ

КОЛЛЕКЦИИ S, БЫВШЕГО ОБЩЕСТВА РАСПРОСТРАНЕНИЯ
ГРАМОТНОСТИ СРЕДИ ГРУЗИНСКОГО НАСЕЛЕНИЯ

Том VII.

Составили и подготовили к печати:

Т. М. БРЕГАДЗЕ, М. Н. КАВТАРИА, Л. Р. КАДЖАИА, Л. И. КУТАТЕЛАДЗЕ И
Ц. А. ЧАНКИЕВА

под редакцией Е. П. МЕТРЕВЕЛИ

ИЗДАТЕЛЬСТВО «МЕЦНИЕРЕБА»
ТБИЛИСИ
1973

ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა

ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი
საზოგადოების (S) კოლექცია

ტომი VII

R 3686
3

შეადგინეს და დასაბუქდად მოამზადეს:

თ. ბრეგაძემ, მ. ქავთარიამ, ლ. ქაჯიამ, ლ. ქუთათელაძემ და ც. ჭანკიევმა

ელ. მებრძვლის რედაქციით

გამომცემლობა „მეცნიერება“
თბილისი

S კოლექციის VII ტომის მასალა აღწერეს:

მ. ქავთარიაშვილი 5004—5086 (1742—1801)

ლ. ქუთათელაძე 5087—5165 (1802—1856)

ც. ჰანციქიძე 5166—5213 (1857—1896)

თ. ბრეგვაძე 5214—5290 (1897—1956)

ლ. ქაჯაიძე 5291—5378 (1957—1996)

წინასიტყვაობა

წინამდებარე წიგნით მთავრდება კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის ერთ-ერთი უმდიდრესი კოლექციის ხელნაწერთა მეცნიერული აღწერილობა.

ყოფილი წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების ხელნაწერების ძირითადი ნაწილი აკად. ექვთიმე თაყაიშვილის მიერ აღიწერა მიმდინარე საუკუნის დამდეგს, დაისტამბა კიდევ ორი მოზრდილი ტომი სათაურით — „Описание рукописей Общества распространения грамотности среди грузин“. დასახელებული კოლექციის კატალოგი შეადგინა და გამოაქვეყნა დავით კარიჭაშვილმა სათაურით — „კატალოგი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელის საზოგადოების წიგნსაცავისა“, 1905 წ., ხოლო მოსე ჯანაშიელმა შეადგინა ხელნაწერთა აღწერილობა, რომელიც არ გამოქვეყნებულა და ხელნაწერის სახით ინახება ინსტიტუტის ახალ კოლექციაში (Q—578 ა, ბ, გ).

ექ. თაყაიშვილის „აღწერილობა“ თემატიური პრინციპით იყო შედგენილი, მხოლოდ საერო შინაარსის ხელნაწერებს ეხებოდა, ამიტომ დასახელებული კოლექციის ყველა ხელნაწერის აღწერილობას არ მოიცავდა.

კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტის მიერ გამოქვეყნებულ აღწერილობათა ტომებში აღწერილია უკლებლივ ყველა ხელნაწერი რიგის მიხედვით.

ამ ტომს ერთვის რამდენიმე ხელნაწერის აღწერილობა, რომლებიც სხვადასხვა მიზეზის გამო თავის დროს ვერ გამოქვეყნდა.

აღმწერელთა კოლექტივისათვის ძირითადი სახელმძღვანელო იყო ხელნაწერთა აღწერილობისათვის მიღებული ინსტრუქცია, რომელიც აკად. ივანე ჯავახიშვილის ინიციატივითა და მონაწილეობით შემუშავდა 1939 წელს და საფუძვლად დაედო „აღწერილობათა“ ყველა ტომს. ეს ინსტრუქცია მიღებული გამოცდილებისა და იმ გაზრდილი მოთხოვნების მიხედვით, რომელსაც უყენებენ ამ ზოლო დროს ხელნაწერთა აღწერილობებს, თანდათან ივსებოდა და ზუსტდებოდა, რის გამოც, ვფიქრობთ, S ფონდის აღწერილობათა ტომებში მეტი სისრულითაა გახსნილი ხელნაწერთა შინაარსი, უფრო მდიდრად არის წარმოდგენილი თითოეული ხელნაწერის ისტორიის წარმოსაჩინებელი ცნობები, უფრო სრულია აღწერილობის ბიბლიოგრაფიული ნაწილი. მიუხედავად დიდი ცდისა, აღწერილობანი დაზღვეული ყოფილიყო შეცდომებისაგან, შეცდომები მაინც გაიპარა. ზოგი გასწორება ამ ტომს ერთვის, ზოგის გასწორება კი ვერ მოხერხდა.

„ხელნაწერთა აღწერილობის“ VII ტომი გამოსაქვეყნებლად გამომცემლობას გადაეცა 1967 წელს, ამიტომ უკანასკნელ წლებში გამოქვეყნებული სამეც-

ნიერო ლიტერატურის მთლიანი გათვალისწინება აღწერილობაში ვერ მოხერხდა.

კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის აღმწერელთა კოლექტივი იმედოვნებს, რომ კეთილისმსურველი მკითხველი მოაწვდის ინსტიტუტს თავის შენიშვნებს და სურვილებს აღწერილი ტომების შესახებ, რათა მომავალში ეს მძიმე და საჭირო საქმე უკეთ წარიმართოს.

აღმწერელთა კოლექტივი

ქილილა და დამანა. 1747

II+268 ფ.; 20×31; ქალაღი; დაზიანებული; ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული; შავი მელანი; სათაურები, ლექსების დასაწყისი სიტყვები — სინგურით; 1747 წ. (266v); გადამწერი ანჩისხატის დეკანოზი ალექსი (266v); დაუწერელია: 267r—268v, Ir—IIv.

[ქილილა და დამანა]. — „დასაწყისი პირველი წიგნისა ამის, შესავალად თქმული ბრძნისა ანვარი სოილისა. — სრული სიბრძნე ამისად შემსგავსებულად საფუძველად დაუც და ყოველთ წიგნთა შინა მთქმელისა სახელი დიდად უსახელოვნებია... Ir—266v.

შენიშვნები: 1. ტექსტი სულხან-საბა ორბელიანის რედაქციისა, გამოქვეყნებულია. იხ. სულხან-საბა ორბელიანი, თხზულებანი, ტ. II, აღ. ბარამიძისა და ელ. მეტრეველის რედაქციით, 1962 წ. ტექსტი მიყვება გამოცემას.

2. ტექსტში ილუსტრაციებისათვის დატოვებულია ადგილები და მიწერილია „დასახატავია“.

3. დასაწყისში აკლია ვახტანგ VI ლექსი: „მეც მივჰყევ სპარსთა ზღაპრისა...“

ანდერძი (გადამწერისა): „დაიწერა კელითა კელთანის მღვდლის მხატვრის გრიგოლის ძის ანჩისხატის(ი) დეკანოზის ალექსისათა. ვინაითგან გვაიძულეს და უმეტეს ენებათ წიგნისა ამის თვისად ქონებად და ჩუენ-ზედაც კეთილ-გონების ქონებით იყუნენ, ამის გამო ჩუენცა არღარაა ურჩ ვექმენით ამის აღწერად. ჩვენც მეცნიერ ვიყავით, მუნასიბი არ იყო ჩუენგან საეროს წიგნზე მოცალეზად და აღწერად, ამისთვის მხილველნი და ცოდნის მოყუარენი ნუ განქირდულ გვეოფთ. ამის დაშრომასა ზედა შენდობას ვითხოვ, უფალო ჩემო. დიდაცა უცალო ვიყავით საქმის და მოუტელოობისაგან, უფრორე დამით ვწერდით და ამისთვის გულს მოდგინედ კაისკელად ვერ აღვწერეთ. სრულ ვყავით ენკენისთვის იზ გასულს, ქრისტეს აქათათას შვიდას ორმოცდაშვიდასა, ქკს უღე“ (266v).

მინაწერები: 1. „წელსა 1828-ს, სეკდემბრის 9-სა სოლომონ წავიდა სპარსეთში. დმერთო, შენ ექმენ შემწე მგზავრობაში და იქ მყოფობა-შიაც“ (Ir).

2. „ეს ლექსიკონი, გულთა საკონი, ესრეთ სასურვი, ვით ვარდის კონი“ (IIv),

(ამ ლექსთან დაკავშირებით იხ. ლ. ქუთათელაძე, ს.-ს. ორბელიანის ლექსიკონის რედაქციები, 1957 წ., გვ. 8—9).

ვახტანგ VI, სამართლის წიგნი. 1854

114 ფ.; 21×17; ქალაღი; ნაჭერგადაკრული ხის ყდა; მხედრული; შავი მელანი; სათაურები სინგურით; 1854 წ. (114r); დაუწერელია: 114v.

„სამართლის წიგნი ესე ვახტანგ მეფისა. — ამას გვადრებთ და მოგასხენებთ მეფეთა და მსაჯულთა და ყოველს სამართალში მჯდომს კაცს“... 1r—114r.

შენიშვნა: ტექსტი გამოქვეყნებულია თ. ენუქიძის მიერ, (იხ. ვახტანგ VI, სამართლის წიგნი, 1955 წ.). გამოცემაში ხელნაწერი აღნიშნულია C ლიტერით. გამოცემასთან შედარებით ხელნაწერი იწყება 47-ე გვერდიდან (§ 1).

ანდერძი: „აღესრულა სამართლის წიგნი ესე, დიდება ღმერთსა, დასაბამით-გან **ქტაბ**, ხოლო განხორციელებითგან სიტყვისა ღვთისა ჩუნდ-სა წელსა, სეკ-დემბრის 3 დღესა“. 114r.

(1742)

5006

შოთა რუსთაველი, ვეფხისტყაოსანი. XVIII

289 ფ.; 33X22; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ხის ყდა; ხელნაწერი ამოვარ-დნილია ყდიდან; მხედრული; შავი მელანი; სათაურები და სტროფების დასაწყისი სიტყვები სინგურით; [XVIII ს.]; მინიატურები: 6r. 8r. 9v. 11r. 12r. 14r. 16r. 18v. 20r. 21r. 22v. 24r. 25ar. 26r. 28r. 32r. 35r. 36r. 38. 40r. 45r. 49r. 51r. 52ar. 53r. 55r. 58r. 61r. 64r. 66r. 71r. 73r. 74ar. 76r. 78r. 81r. 81ar. 83r. 86r. 88r. 89r. 91r. 93r. 95r. 96r. 98v. 101r. 102v. 103ar. 105r. 109r. 111r. 113r. 115r. 116v. 118r. 119r. 121r. 124ar. 125r. 129r. 130r. 134r. 142r. 148v. 151r. 156v. 166. 173r. 180r. 185r. 187r. 195r. 206r. 211r. 222r. 226r. 231r. 233ar. 235r. 238r. 242v. 243ar. 247v. 252r. 261r. 282r; დაუწერელია 273v.

„ამა ამბისა დასაწყისი პირველი, ამო და სასმენელად შევნიერი, სწავლი-სათვის მოშიირეთასა, ტარიელს და ნესტანდარეჯანს ვეფხისტყაოსნობით უქმობენ.

პირველ თავი დასაწყისი ნათქუამია იგი სპარსულად,

უქმობთ ვეფხის-ტყაოსნობით, არას შეიქს ჯორცსა სულად“... 1r—289v.

შენიშვნები: 1. ეს ხელნაწერი სპეციალურ ლიტერატურაში მრავალჯერ ყოფილა განხილული და აღწერილიც. ყველაზე სრულად მის შესახებ ცნობები თავმოყრილია სარგის ცაიშვილის წიგნებში: „ვეფხისტყაოსნის ვახტანგისეული რედაქცია“, 1957 წ., გვ. 56—64; „ვეფხისტყაოსნის“ ტექსტის ისტორია, ტ. 1, 1969 წ.

2. ს. ცაიშვილის აზრით „ხელნაწერი წარმოადგენს ვახტანგ VI გამოცემისა და მე-17 საუკუნის რომელიღაც ხელნაწერის პირს“ (გვ. 61).

3. ხელნაწერი დათარიღებულია ს. ცაიშვილის შრომის მიხედვით (გვ. 61).

2. ს. ცაიშვილის აზრით „ხელნაწერი წარმოადგენს ვახტანგ VI გამოცემის „ვეფხისტყაოსნის ტექსტის ისტორია“, წიგნი 11, 1970 წ., გვ. 38—39.

მიწაწერი: „როგორც ჩანს, ამ წიგნში ყოფილა სულ ოთხმოცდა შვიდი სურათი. ამათგან სამოცდაჩვიდმეტი შიგვეა ჩართული, ათი კი ცალკეა, ამოხუელი წიგნითგან. დ. კარიჭაშვილი“ (ზედა საცავი ფურცელი).

(1743)

5007

ღვთისმშობლის შესხმა. XIX

44 ფ.; 7,5X10,5; ქაღალდი; დაზიანებული, განსაკუთრებით ბოლო ორი ფურცელი; შემორჩენილია ყდის მხოლოდ ზედა ფრთა, ისიც შუაზე გატეხილი თავნაკლული; მხედრული; შავი მელანი; ალაგ-ალაგ გამოყენებულია სინგური [XIX ს.].

[ღვთისმშობლის შესხმა]. — „...ისაო. გზნ, რამეთუ საყდარ... უფისა. გზნ, რამეთუ მტვირთველობ ყოველთა მტვირთველსა“... 1r—44v.

შენიშვნები: 1. უკანასკნელი ფურცლის დაზიანების გამო ანდერძი აღარ იკითხება.

2. უმნიშვნელო მინაწერებია 21v; 39v—40v.

მინაწერები: 1. „ჩუხა წელსა ივლისის ივ-სა დაბნელდა მზე ექს მინუტს“ (29v—30r).

2. „უფენია ბაქრამის ქალი მიიცვალა ჩემე წელსა, სეკდემბრის ვ-სა“ (ყდის შიდა მხარე).

(1744)

5008

იავორსკი ს., კლდე სარწმუნოებისა. 1749

367 ფ.; 32×20; ქაღალდი; ტყავადაკრული ხის ყდა; ნუსხური; სათაურები სინგური; 1749 წ. (2v); მთარგმნელი ვახუშტი ბაგრატიონი; ავტოგრაფი.

[სტეფანე იავორსკი, კლდე სარწმუნოებისა]. — „წილი პირველი. კლდე წმიდისა მართლმადიდებლობის აღმოსავლეთის კათოლიკურის სარწმუნოებისა. ხატთა წმიდათა მართლმადიდებლობის წმიდისა კათოლიკურსა ეკლესიასა ყოფითა აქუსთ დასაწყისი და საფუძვლი წერილთა სამღუდელთა შინა. თავი პირველი. სიმტკიცე კლდისა სარწმუნოებისა სამღუდელთა წერილისაგან. წიგნთა შინა რიცხვთა(!) თავსა შინა კა. ევედროდა მოსე ერისათვს და ჰრქუა მას...“ 15r—355r.

შენიშვნები: 1. თხზულება ქართულად თარგმნა ვახუშტი ბაგრატიონმა.

2. ტექსტს წინ უძღვის ვახუშტის ახსნა-განმარტებანი: „სადიდებულად წა ერთარსებისა, განმცხოვლებილისა და განუყოფელისა სამებისა: მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა, მპყრობელობასა ზესთაეკთილმსახურისა და ზესთათვთმპყრობელისა დიდის კელმიწფის ჩრნის იმპერატორიცა ელისაბედ პეტროვნასა ყოვლისა რუსეთისასა და მემკვიდრისა მისასა, დიდის მთავრის კელმიწფის პეტრე აეოდოროვისა(!) და მეუღლისა მისისა — დიდის კნიაღნის ეკატერინა ალექსოვნისა; ხოლო კურთხევითა და შენდობითა უწმიდესის განმმართველის სინოდისათა წიგნი ესე — სახელდებული კლდე სარწმუნოებისა, მართლმადიდებელ-კათოლიკურის აღმოსავლეთის წრის ეკლესიის ძეთა განმტკიცებასა ზედა და სულიერსა აღშენებასა, ხოლო წამბრკოლებულთა კლდისა მიმართ წამბრკოლებისა და საცთურებისასა აღდგინებასა ზედა და წარმართებასა, გარდაიწერა სამეუფოს ქალაქს მოსკოის, პრესნას, შრომითა მეფის შვილის ვახუშტისათა, წელსა შესაქმისაგან სოფლისა კსნე, ხოლო შობითან კორციელად ღვთისა სიტყვისა ჩღმთ, თვესა(!) კვ.

მიზეზი წიგნის ამის გარდმოღებისა, ანო ენისა ენისა(!) ზედა შეცვალე ბანი.

წიგნი ესე წოდებული რუსულ(!) კამენი ვერი, ხოლო ქართულ კლდე სარწმუნოებისა, მოედუნა მთავარეპისკოპოსს ტროიცისა და იეროსლავისასა არსენს, მეფის რძლის ლევანის ძის სვიმონის მეუღლის ანნა პაატას ასულისათვს. და ექო ფრიადითა ქებულებითა სულის განმანათლებლად და კორციელთა წარსამართებლად. ხოლო მათმან კეთილპატიოსნებამან, ვითარცა უწყოდა, რამეთუ ვარ ესრეთთა ტრფიალი, წარმოველინა ჩემდამო მეტყველსა წიგნი ესე მიძღუნა მთავარეპისკოპოზმან არსენ დითა ქებრთა, აწ უქმთუ გონდესთ, განიხილეთ, თუცა არს ქებისა ღირსი და ქარ-

თულსა ენასა ზედა გარდმოღებისა შესატყვისისა. ხოლო მე რა ვიხილე საუნჯე სულიერისა უნჯისა ღირსებისა ზეაღმატებული და განმსხნელი ყოვლისა ცილება-ბჭობისა და ძნელოვანთა ძველთა და ახალთა მცნებათა შინა, ცხადად გამოჩინებული და განაშუენებული და განამტკიცებელი(1) სარწმუნოებისა ჩონისა, გულისხმა მიყო, რამეთუ არა იყო ქართულსა ენასა ზედა შეკრებული თორმეტთა ამათ ღოდმათა განსწილებანი და განჩრქეანი, ცილება-ბრჭობათა ამათა და რიგისა და წესისა ამის დაწერილი წიგნი და ამათთა შეუკრებლობისათვის და სხვადასხვა წერილთა შინა გამოუძიებლობისათვის, რომელნიმე იხილვებოდნენ საქართველოსაგანნი უსწავლელობითა, მოუძღებლობითა და წერილთა შინა გამოუცდელობითა, შევნებულნი სენითა წიგნსა ამას შინა წერილთათა არა თუ ერნი, არამედ მსახურნიცა. ხოლო მე რა ესცან, რამეთუ მათსა პატიოსნებასა სთნავს ამისი გარდმოღება; ამათ მიზეზთათვის მეცა ჯერ-მიჩნდა, ვინათგან თქმულ არს: ცუდად ყოფას ცუდად შრომა უმჯობე არს, და უქმ ყოფა — წინააღმდეგ მოციქულთა არს, რომელსა იტყვს: არა ბრძანებულ არს უქმთათვის ჰამა. ვიმეცადუნე ძალისა მიერ ჩემისა და შეწეებითა, რომელი მისცეს გულითა და მთხიელთა მისდა, და შევასრულე დასასრულამდე, ვითარცა წერილი იყო რუსულს ენასა შინა, მოუმატებლად და დაუმცირებლად, განუვრცელებლად და დაუქნიებელად, გარდმოუბრუნებლად, არამედ ეგრეთვე იგივე სიტყვა რუსული ქართულად დაესწერეთ შეუცვალებლად. არცა წინა-უკმო მცირეთაგან კიდე, რამეთუ ვინათგან არს თარგმანება, ანუ გარდმოღება ესოდენ გზეული მოკლებულნი, მომატებულნი, გარდმობრუნებული, შეცვალებული, წინა-უკმო და სწორე იგივე, რომელნი რიტორთა შესხმისა და წერილთა განშუენებისათვის, ანუ ენისა მიერ იმყოფიან, რომელნი მისევე ძალისა და გრძობისა მქონებელ არიან. (ხოლო ამას, რომელსა წინამდებარესა ვსწერთ, არა არს უწყებად მიწოდებითათვის, არამედ მათთვის, რომელნი უსვნიდისობით იტყვან, რამეთუ უსმენელ არს უმწყობრობითა ქართულისა ენისა). ესრეთ პირველი მოკლებული შესხმასა შინა, ანუ ენის გაწყობასა შინა, რომელსამე გამოიღებს. ამისებრ ნერონ კეისარი, დიდი მღევნელი ერისა, მოკლებული ესრეთ: ნერონ მღევნელი, ანუ რომელმან ცოდვა არა იცოდა, ცოდვა ქმნა. მოკლებული: უცოდველმან ცოდვისამან ცოდვა ქმნა. ანუ გარდაიდგე თავი ძირს; მოკლებული: გარდაიდგე თავი. მეორე მომატებული: ოდეს შევნიერებისათვის დასდებენ ანუ კულად ენი-სათვის: ამისებრ სცოცხლე სიმთელით. მომატებული ესრეთ: ბედნიერად დღე მრავლობით სცოცხლე სიმთელის ცხოვრებით. ანუ პავლეს თავი წარკეჭეთს. მომატებული: დიდებულს მოციქულს, ყოვლისა სოფლისა მნათობს, პავლეს თავი წარკეჭეთს. ანუ ღირს შენდა ქება. მომატებული: ღირს არს შენდა ქება და დიდება. შესამე გარდმობრუნებული ამისებრ: პავლე თავი მოციქულთა თერთმეტთა, კლდე სარწმუნოებისა. გარდმობრუნებული ესრეთ: პავლე უღარესი მოწადეთა ათერთმეტთა სიმტიცე სარწმუნოებისა. ანუ წმიდანი ღმერთნი (ღნი) აღიდებენ ცასა შინა. გარდმობრუნებული: ღირსნი უფლისანი იგვრგვნებიან სასუფეველსა შინა. მეოთხე შეცვალებული ამისებრ: იუდა ისკარიოტელი იტანჯვის მწარედ. შეცვალებული ესრეთ: განწყიდველი ქრისტესი ითმენს ცეცხლსა გვენი-სასა. ანუ წმიდისა თანა წმიდა იყოს. შეცვალებული: ღირსთა თანა ღირსი იყოს. მეხუთე წინა-უკმო ამისებრ: გიხაროდენ მიმადლებულო მარიაჲ, უფალი შენ თანა. წინა-უკმო ესრეთ: უფალი შენ თანა, გიხაროდენ მიმადლებულო მარიაჲ. ანუ ღირს არს პატივი და თაყვანისცემა უფლისა ღნისა. წინა-უკმო: უფლისა ღნისა თაყვანისცემა და პატივი არს ღირს. მეექვსე სწორეთ იგივე, რომელი არს ამისებრ: დავიფარე მარხვითა სული ჩემი და იყო ჩემდა საყვედრებელ. ხოლო ესნი(!) დაუტყვეთ, რამეთუ არა სამკირნო იყო წიგნისა ამის თქნიერ, რომელნი ენასა, ანუ მუხლსა სიტყვასა უშვერ ჰყოფდა, ანუ უსმენელ ჰყოფდა, ამისთვის რამე მცირედნი მოუმატეთ და მოვაკლეთ, ანუ წინა-უკმო დავსხენით, ანუ შევსცვალეთ და გარდაუბრუნეთ კნინად, გარნა ყოველნი მისევე წყობისანი. ხოლო კუდალად ოქროპირისანი, ანუ დამსკელისანი, ანუ სხვათა წმიდთა მამათა მოწმობანი ჩონთა წერილთა შინა იყუნენ ზოგი მოკლებულნი და ზოგნი მომატებულნი, არა თუ შესხმანი და რიტორებანი, არამედ მუხლიცა სიტყვსა და წყობაცა მიეღ-

ნი, არამედ ჩ"ნ, ვითარცა რუსულსა შინა წერილ იყო, ეგრეთ დავსწერეთ. კუ-
ლად ძველისა აღთქმისა ანუ ახლისა აღთქმისა მოწმობანი, რომელნიცა აქა სხე-
ნან, ვითარცა დედანსა რუსულისასა იყუნენ, ივინიცა ეგრეთვე დავსწერთ. არა
უცნობელობ განუჩვენებლობისათვის, რამეთუ თუმცა იყო უცნობელობით ქართუ-
ლისაგან აღვსწერდით და მათ დავსდებდით (აშიაზე ეგევე სიტყვა მეორდება),
არამედ ჩ"ნ ესრეთ ჭერ-გვიჩნდა სმენისათვის. და უქმთუ ვის არა სთნდეს, არს
ქართული მზად, იგი განიხილოს, რამეთუ ვინათგან არა არს ესრეთცა უგარძნო-
ბელი, არცა სიტყვა(1) უწყობ და არცა უსმენელ და იგივე. თვთ რომელსა უშ-
რომიეს წიგნი, ვითარცა მას უქმნიეს, ეგრეთვე ესეცა იქმნა მოწმობილა. ხოლო
უქმთუ ვის ნებაეს, შეამოწმებს მასვე წიგნსა, ადვილ გულისხმიერებს, ცრუს
მართლისაგან და მართალს ცრუსაგან. ვანა უქმთუ წინთქმულისაებრ გვექმნა,
ივინების ვისმე ეთქვა: არაღარა იგი არს, არამედ სხვა, ვინა სიტყვა(1) ჩ"ნი იგი-
ვე არს, ვითარცა უქმნიეს მას. ჩ"ნცა ეგრეთვე ამის მიერ ვსასოებთ, რათა არა
საგმობელ ვიქმნეთ წიგნსა ამას შინა, არამედ ლოცვისა ელოდინებთ, რამეთუ
დაცლება მუშაკთა საერწავისა დაღადებს წინაშე ლ"ისა. უქმთუ ვინმე შემოვიდეს,
რათა გულისხმიერად გასინჯოს და განსაჯოს მეცნიერმან და სწავლულმან და
უქმთუცა კპოვის რამე უჯრო, ანუ უწყობი მოწმობითავე დედნისათა, გან-
მართოს. ხოლო უსწავლულსა და ხელოვნებისა მიუწოდებულსა არა ვაუფლებ კე-
ლის შეხებად ანუ შგძრვად(1) იოტისა და რქისა. ეგოს წიგნი ესე ეგრეთ, რამეთუ
ძალი ჩ"ნისა შეძლებისა ესოდენ იყო, ხოლო თუცა ნებაეს, მრავალ არს აქამნი
ვერძიანა, სხვა იგი კელყოს ვარდმოთარგმნად. ხოლო უქმთუ შურისა სიხენეშითა
არა განიხილოს, სცნას გული სიბრძნისა შუნიერებისა შინაგანისა და სიბრწყინვა-
ლე სულისა წიგნსა ამას შინა, რამეთუ ქება ჩ"ნ მიერ არაღარა ესაქმინებოდა.
ხოლო უქმთუ ვინმე უგუნურებითა და უგარძნობელად შეურაცხვეყოფს წიგნი-
ურთ ჩ"ნცა საქმარობ სურვილი იგი, რომელი მისცემს მუშაკთა პირუელსა და
მაცხოვრისა უამისსა სწორსა სასყიდელსა და ათასთა ოქროთა და მცირესა
მწვლილსა მისდა გულითად შემწირველისა თანასწორ შეიწირავს, რომლისა შვე-
ნის მისა დიდებაჲ, პატივი და თაყუანისცემა მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა,
აწ და მარადის და უქუნითი უქუნისამდე, ამინ.

მეფის შვილი ვ ა ხ უ შ ტ ი იწყებს წელსა ჩამგ, ნოენბერს თ. აღსრულებს
სრულად წელსა ჩამგ ოდონბერს კ, ხოლო ხუტურად იწყებს ჩამგ ნოენბერს
იბ, აღსრულებს მისს კქ ქსსა ჩამთ.

ეგრძალე, მკითხველო და მწერალო, რამეთუ რაოდენი შეგეცდა წიგნსა ამას
შინა დაწერად შარი ანუ სიტყვა(1), ანუ ლექსი, ანუ მარცვლი მუნავე სხოლიოსა
ზედა დაგვიწერია და თაუბოლოს ამ წიგნით დაგვიჩვენაგს + +, და შიგავ, სა-
დაც აკლია და ლექსი ანუ მარცვლი შიგავ დაგვიწერია, ამ ნიშნით დანიშნული უ.
მუნ ჯერ არს წაითხვად და დაწერად. სხოლიოზედ წმიდა კელად აწერია მოწ-
მობა და ამ ნიშნით O დანიშნული სიტყვს თარგმანება არს. ესრეთ იმეცნ, ხოლო
ამოფხეცილნი, რაოდენი არიან, კუალად ამავე კელათ დაგვიწერია[ა]. ამის მეტი
არ მეწერა. მით იქმნა, მწერალი ძვირობდა, ნუ მრისხანებ.

ესე სულის სასარგებლო წიგნი, წოდებული კლდე საარწმუნოებისა, შორისა-
გან ქეშმარტებისა მიერ და სიყვარულისაგან წმიდისა ეკლესიისა მიმართ, და
ძეთა მისთა ლ"თისმეტყველურითა შრომითა ნეტარ ხსენებულისა, ზესთა მაკურ-
თხევისა ს ტ ე ფ ა ნ ე მიტროპოლიტისა რაზნულისა და მურუმულისა (1) და
მფარველობასა ზედა წმიდისა მართლმადიდებელ-კათოლიკურის მოციქულურის
აღმოსავლეთის ეკლესიისა წინააღმდეგ, ქრისტეანობის შემასმენელთა ლუტერთა და
კალვინთა და მათდა შედგომილთა და რასკოლნიკთა ლ"თივ ბრძოლთა შეწყობი-
ლისა მე — ქვემო კელმოწერილმან — წარვიკითხე შეკრძალულებითურთ და
ესჯი წიგნსა ამას ყოფად არა ვარნა სარგოსა მართლმორწმუნეთა განმტკიცებასა
ზედა დღომათა შინა მართლმადიდებლობის ქრისტეანულის ეკლესიისა, ხოლო
მრისხანებასა ზედა ლ"თისმგომობართა, მწვალებულერთა ენამრავლობათა, არამედ
მარადისცა სახმარსა მაღიდებელი თ ე ო ფ ი ლ ა კ ტ ი მთავარეპისკოპოზი თფე-
რული და კაშინური, თვისა ოდონბერსა კქ ჩამგ წელსა.

კულად სცან: რაოდენნი წიგნსა ამას შინა მარტივი სწერია, თუწყე ლიტონად, ანუ ცარიელად. და უკუშთუ მწერალს სინდეს, ლიტონი დასწერას(!), გარნა კრძალეთ, სადა ჯერ-არს, კულად სადაც სამღვდლო წერილი სწერია, სცან ძველი და ახალი აღთმა(!)“ (2r—3r).

3. „მოთხოება მოქმედისათვის წიგნისა ამის. მწერალი წიგნისა ამის სახელდებულისა კლდე სარწმონოებისა, ზესთამაქურთხეველი სტეფანე იაკოროვი, მიტრაპოლიტი რიაზანული და მურუმული, ესე იშვა პოლშსა შინა, კეთილშობილთაგან აზნაურთა გვართა. მშობელთა კეთილმსახურთა რუსულის თემისა, მოპოვნებულისა ფლობასა ქუჭმე კოროლის¹ (ვრგვინისნი)! პოლურისასა. და მიცემულ იქმნა სწავლასა შინა წიგნისასა ჰაბუკობისაგან თვისსა ჯერეთ პოლშსა შინა, რომელსა შინა მოესწრებოდაცა კეთილად უფროსთა მოსწავლეთა თვსთა. შემდგომად მისა მშობელნი მისნი, მხილველნი. საცთურისა პოლიაკთათა ეკლესიასა ზედა მართლმადიდებლობისასა ამძღულებულთა ონიათობის(!) მიმართ და მნებელნი და მყოფებად კეთილმსახურებასა შინა, გამოუწვლელად განიზრახვიდნენ დატევებად თვისსა მამულსა პოლშსა შინა და გარდაშენებად მცირე რუსეთსა შინა შეილებითურთ თვისით, რომელთა შინა იყო სტეფანეცა. ყოვლად უუპატიოსნესი, წოდებული მას ჟამსა შინა სკმეონ წმიდისა ნათლისცემისაგან, რომელსა ჰყოფდნენცა და საკმაროსა წელსა სცხორებდნენ, კეთილმსახურებასა შინა გარდაიცვალებოდნენ და სკმეონ ჰაბუკ მყოფმან მადლისა სურვილითა სწავლისამან მისცა თავი დადგინებასა შინა და დაცულებასა ყოვლადპატიოსნისა მღვდელმონაზონსა პეჩერულსა ვარლამს იასინოვს მყოფს. მას ჟამსა შინა სიტყვსა ღთისა მქადაგებულსა სავანესა პეჩერულსა, რომელი იყო ყოვლად მისა არქიმანდრიტი მისევე სავანისა, იგივე მიტრაპოლიტიცა კიაური, იგი ღირსსაქები მამაკაცი განიხილვიდა სიმახვლესა გონებისა სკმეონისასა და კეთილის სასოებისა მისგან მომღები მცდელობდა მოყვანად მისსა შესრულებულსა სწავლასა შინა. განზრახველი უკმ მისი მას სახმარსა ზედა წარავლინა იგი პოლშსა შინა, საგანგებოსა სასწავლოსა შინა, რომელთა შინა იგი საკმაროსა ჟამსა ყოვლითურითთა გულსმოდგინებითა და იმყოფებდა. და გარდავლო ყოველი სწავლანი ღრამატიკულნი, ლექსმყოფელობანი, რიტორიკანი, ფილოსოფია და ღთისმეტყველნი. მოიქცა კიავსა შინა წარმვლინებულისა მიმართ მის ზესთა მაქურთხეველისა ვარლამისა, შესრულებული მამაკაცი მოძღურებათა და კეთილმოქმედებათა შინა. ზოლო ვარლამ მხილველი მისი და მას შინა მადლისა ღთისა აღმატების დიდისა სიხარულისად აღვისილი და მიმადლობელი ღთისა მიმნიჭებულისა მისასა არა ერთთა, არამედ მრავლისა ტალანტთა, მეორეთ სკმეონისათვის მიმღებელი, ზრუნვისა განუზნეველად განზრახველი, რათამცა სკმეონ ყრმა არა მონადირებულ იყოს სოფლისაგან [რომელი განთვთებულს საფრცესა მის ზედა განთხზიდა წინადამდელები ზოგისა პატიოსნის მეუღლობისასა, ზოგისა სასოებათა სიმდიდრეთა და პატივისა სოფლიურთა, რომელსა მას ვითარცა ყოველისა სახმარის მიმართ თვთ ეძიებდნენ] და ეგრეთმცა ტალანტი სწავლისა მისისა არა იყოს დაფლული ქყნსა შინა ზრუნვისა საცხორებელთა, არამედ ჰყომცა შემოპოვნებანი წმიდისა ეკლესიისა, რომლისათვის მრავალი იშრომა სწავლასა შინა და ჰპოვა იგი. იწყო უკმ ყოვლითავე სახითა მიღრეკად მისა მიღებისა მიმართ ანგელოზურისა მონაზნურისა წესისა და შეეწია მას ღმერთი. აღვისო მისი სურვილი, რამეთუ სკმეონ უკმთუ ჰაბუკიცა იყო და ყოველსავე საქმესა ზედა სოფლისა სახმარი, უწყოდ, რამეთუ „ხილული ჟამიერნი, ზოლო უხილავნი საუკუნონი არიან“ (2 კორ. 4), მხსონებელობდა, ვითარითაცა განზრახულებითა მისცა თავი სწავლასა, ესე იგი არს დიდებასა შინა ღთისსა და სარგოსა ზედა წმიდისა ეკლესიისასა მხმარებელისა ქრთა სწავლათა. უარყო ჟამიერნი, მოისურვა საუკუნოთა და იღვა ნებასა ზედა ღთისსა და წინამძღვრისა თვისსა ზესთა მაქურთხეველისა ვარლამისა, რომელმან აღუქმცა იგი თვთ მონაზნურს წესსა შინა, წმიდასა დიდსა. ლავრასა შინა კიაურპეჩერულისასა ყოვლად პატიოსნისა ღთისა დედისა პატიოსნისა

¹ ფრჩხილებში ჩასმული სიტყვა აშიაზეა მიწერილი.

და დიდებულისა მისისა დაძინებისასა და ღირსთა მამათა ანტონისა და თეოდოსისა პეჩერულთა და უწოდა სახელი მას სტეფანე მით წესსა შინა. და იყოფებოდა სავანესა შინა ყოვლითავე მოსმინებასა შინა მონოზნურთა და საეკლესიოთა ჩვეულებათა მიერ. რამეთუ იყო გალობასა შინაცა გამოცდილი და მქუხარკმოვანი და კელითწერილისა უღმჯობესესი განსწავლილი, თვნიერ სხვათა მოსმინებისა ეკლესიასა შინა გალობდა სამგლობლოსა ზედა და კითხულობდა. ხოლო სენაკსა შინა სწერდა და შეაწყობდა ბრძანებულს უხუცესთაგან. ხოლო უფროსდა გულსმოღვინე საკითხავსა წიგნთა სულთა სარგებელთათა იწყყო მსწრაფლ ქადაგებად სიტყვა ღმრთისა თემთა მიმართ სავანეთა შინა და სხვათა ტაძართა შინა დიდითურთ სარგებლითა და დამატებოვლითა მსმენელთა, რამეთუ იყო სიტყვა მისი მტკიცე მართლითა სიბრძნისთა განზავებული და ყოველნი სურვიელბდნენ სმინებად მისსა. ხოლო გარდასრულს რაოდენსამე ჟამსა კეთილგულისხმიერებისა მიერ ზესთა მაკურთხეველისა მიტროპოლიტის ვარლამისა განსაზღრულ იქმნა სტეფანე სასწავლოსა შინა ნათლისღებისა კიავის მონასტერსა შინა სასწავლოს შკოლასა შინა. ამის სტეფანეს მიღებისა უკჷ არა იყო სამჭირნო მცირე რუსეთის ყრმათა ძიებად სწავლანი უცხოთა საქლმწიფოთა შინა, რამეთუ ყოველნი სახმარნი მოიპოვებოდნენ კიავსა შინა ჯეროვანთ საპოვარნი ეგრეთისაგან მოძღვრისა, რამეთუ ესე დამწყები რიტორიკისაგან მხმეველთა მისცემდა ვეითიურს ფილოსოფურსა და ლთისმეტყველურს სწავლასა ეგრეთ უმჯობესთა, რამეთუ საკმარნი იყუნენ სხვათაცა განსწავლად, რამეთუ შესაძლებელია თქმად მისა სოლომონითურთ (იგავი 3) [რა საცითური ვისწავებუნე, თვნიერ შურისად მისცემდი სიმდიდრესა მისსა (სიბრძნისად)]. არა დაეფარავ, რამეთუ დაუსრულბელი არს საუნჯენი კაცთა]. მრავალს ეკლესიასა და სავანესა უოდათ მისგან მქადაგებელნი და მოძღვარნი და უხუცესთა ზედა კეთილგულისხმიერნი. ამათ თანა წმიდისა ეკლესიისა მრავალსარგებელთა და მრავალნყოფთა შრომათა და სხვათა არა დაუტევებდა ეკლესიასა შინა. ქადაგებდა და ამბიონსა ზედა სამიტრაპოლიტოსა სულიერთა შინა და სამწყსოთა საქმეთა შინა, თვნიერ მონასტრულთა შემწეველობდა სიტყვათა განზრახვითა გასიჩქულებითა და საქმითა მრავალნი საქებურნი სიტკუნნი (!) [პანიღურისკისა] პატიონისთა და ქებისა ღირსებთა ერთა დასწურა შკოლათა შინა და სხვათა შრომათა გამოყვანებულ იქმნა წინამძღრობასა შინა პატიოსანსა სავანესა საკვრველმოქმედის ნიკოლოზისასა კიავსა შინა, სადაცა კეთილად მამათა დამდგინებელი და ყოვლისა, რომელი სჯოვადოსა ზედა სავანისა სარგებელისა აღმშენებელი, არა იძენდა სხვათაცა შრომათა მწყემსისა თვისისაგან განსამზღრულთა და წარგზავნით მრავალთა საქმეთათეს განთვთვებულს ადგილსა ზედა განთვთვებულთა დიდ-დიდთა პირთა მიმართ. არა, ვარნა სამწყსოსა შინა სამღვდელმოთავროსა კიაურისასა და მცირე რუსეთისა შინა, არამედ დიდს რუსეთისა შინაცა სამმშობს (!) ქალაქს მოსკოს არა ერთგზით, და წელსა შინა ჩღ, თანაყოფასა მისსა მოსკოს შინა, გარდაიცვალა ღირს საქებელი მამაკაცი დარბაზის ერთ ალექსიმე ნოვიშაინი, რომლისა ვითარცა დიდებულისა მკედართმოთავრისა მრავლისა სალაშკროსა დიდებულისა დეაწლისა, მისისათეს ნეტარმან და საუკუნოთ ღირს ხსენებულმან, ომეტეს (!) კეთილმსახურმან, ზესთა თვთმპყრობელმან კელმწიფემ იმპერატორმან და თვთმპყრობელმან ყოვლისა რუსეთისამან პეტრე დიდმან მოიწება ყოფად პატიოსანთ დაფლვანი, რომელსა ზედამცა სიტყვაჲცა (!) საფლავსა ზედა იყოს ეგრეთისა მოქმედებისა შესატყვისნი. ხოლო მხმეველსა მქადაგებელისასა აუწყა ვინმე დიდს კელმწიფეს სტეფანე წინამძღვრისათეს კიაურისა თანაყოფით მასინ მისკოსა შინა. მისი ძიებულმან და მიყვანილმან, მიიღო ბრძანება და ბრძანებისა მიერ საქმისა უკმთუ არა მქონებელსაცა ჟამისა და ადგილისა თანაგანზავადებისა მიმართ სიტყვსა და ეგრეთ უმჯობესად ჰქადაგა, რამეთუ კეთილმსახური მონარხი ფრიად დატკბა და აჟო იგი და შეიყვარა და ბრძანა მისი არა უკუნქცევად კიავსა შინა, არამედ დამყოფებად სამმშობლს ქალაქსა შინა მოსკოს. ხოლო არა მქონებელს მასინ მწყემსისა სამწყსოსა რიაზანისასა. განმსაზღრულ იქმნა მიტრაპოლიტობასა ზედა რიაზანულსა და მურუმულსა (!) უკმთუ ფრიადცა იძენდა მის წესისაგან და ცრემლითურთ ევედროდა, რომელმცა იგი განთავისუფლდეს

მისგან, არამედ ძლეული ბრძანებითა სამეფოთა დიდებულეებისა და დიგინებულ იქმნა ოუწმიდესით(!) პატრიარქით ან დ რ ი ა ნ ი თ წელსა შინა ჩდ. ხოლო შემდგომად არა მრავალთა ჟამთა, გარდაცვალებისა ოუწმიდესის(!) პატრიარქის ან დ რ ი ა ნ ი ს ა, მიეთვალა სტეფანეს მიტროპოლიტს ყოვლისა რუსეთის ეკლესიისა სწორებაცა და პატრიარქისა საყდრისა დაკრძალულება. ეგრეთსა ყოვლად მაღალსა ხარისხსა ზედა აღვიდა იგი ზესთა მაკურთხეველი სტეფანე მიტროპოლიტი. როდენით ამაღლდა, ეგოდენ შრომითა დამძიმდა, შესძინა ხარისხისა მიერ შრომის მოყვარებანი უწინარესთა ჩვეულებათა(!) შრომითათა, არა დამტევებელი სხვათა განმმართველთა მიმართ არა ჩვეულებათა(!) განმრთხმელი და ეგრეთ ჩვეულებათა შინა დამყოფებელი, ვითარმცა ესე ერთნი აქუნდა. ეგრეთ განმმართველობისა აღმასრულებელი, ვითარმცა მოძღვრებულისა დაუტევა ორთავე შინა შესრულებული ეკლესიისა შინა მსახურებდა^ა (სწორედ — ამიანზე) ღ^არსა და სიტყვსა ღ^არისასა ჰქადაგებდა, ვითარმცა მას მხოლოსა შინა გაუქმდებოდა, ხოლო სამსჯავროსა შინა განმსინჯელობდა და განხსნიდა სულიერსა საქმესა, ვითარმცა მსახურებათათვის და ქადაგებათა არა განიზრახვიდაცა. ჰპოვა ყოვლისავე საქმისა ჟამი, ვინაითგან არცა ერთსა უქმი გარდაგებდა მცირეთ ოდეს არა სწორა შესაკრებლის ეკლესიასა შინა დღესა შინა აკვირავისასა და დღესასწაულისა თვნიერ ქადაგებისა, ხოლო ჟერეთ თვნიერ პარაკლისისა და დღესა შინა შობისასა და მოსხელობისასა მეფეთა და კადილობითა, ოდეს შეიმთხვევოდა დღესასწაული, რომელსა შინა იმყოფის ჯვარისა ლიტანია, მამინ ღამისთევის გალობისა თანაცა და ლიტანიასა შინა უცქთუმცა შორად წარვიდოდამცა და წირვასა შინა ქადაგებასაცა სიტყვსა ღ^არისასა ჰყოფდა და იყო მხნე მწყემსი დამცველი ქრისტეს არვისა მტერთაგან მბრძოლარეთა მის ზედა და მგელთაგან მტყუართა მოძღვრებისა შემოსულთა ტყვეთა შინა ცხოვართათა. ჟამსა შინა ღამისთევის ყოფილისასა განწყესებდა დღეთა მარხულობისასა, ლოცვისა და ლიტანიისა ჯვარისასა, რომელსა შინა თვთ იყოფოდა და პარაკლისობდა. და ლოცვისა მიმართ თემთა ქადაგებითა განფრთხობდა. ხოლო ძლევისათვის მადლობისა მიმართ დასაწყისისა შინა თვისისა მმართველობისასა, რაჟამს აღდგენ ვითარივე განზრახვა რასკოლიკთაგან, არა მართლმბრძნობელთა მოსვლისათვის ანტექრისტესა და განმთესველთა თემთა შინა ღვარძლთა, დასწერა წიგნაკი კუჭთებასა ზედა მეციხოშიალებისა მათთა, რომელი დაიბეჭდაცა სამწფლს! ქალაქსა შინა მოსკოს, წელსა შინა ჩდ. და თვის მას წვალების უხუცესს წინაშე მეფისა და სჯნკლიტათა ამხილა და უმიუგებლოთ ჰყო ყოვლად მისა მკნე მწყემსი მხილველი ვითართა მეთა შემრყეველთა მართლმადიდებლობასა შინა და გარდმომღებელთა კერძოსასა. ხოლო სხუათა მყოფელთაცა აღმოსავლეთის კეთილმსახურებისა არა შესატყვისსა, რომელითა ასწავებდნენ თანამცხოვრებელთაგან სხუაჲ სარწმუნოებითურთ რუსეთსა შინა და უცხოთა შინა მათთა კერძოთა თქმულისა მიერ შეიერიოდნენ ენითა და ისწავებდნენ საქმეთა მათთა. ხოლო სხუათა ცხადთ მაუწყებელთა წინააღმდეგობისა წმიდისა ეკლესიისა და გარდამოქცევულთა სულისა ბოროტებათა ამისთვის მტკიცენული სულითა მოშურნე კეთილმსახურებისათვის და მიმწოდები ღ^არისა შეწევნათა შინა შეიჭურა მათ ზედა სიტყვთა და საქმიითა იგივე კეთილგანმსჯელი აღწერად ამის წიგნისათვის კ ლ დ ი ს ა ს ა რ წ მ ო ნ ო ე ბ ი ს ი (!) წარმართებსა ზედა წამბრკოლებულთა და კუჭთებასა ზედა შეწინააღმდეგობათა. ხოლო განმტკიცებასა ზედა მდგომარეთა კეთილმსახურებასა შინა. ეგოდენთა შრომათა შინა და ღვაწლთა წმიდისა ეკლესიისათვის და მყოფებელი დაითმენდა კორციელსაცა სიმძიმესა ტკივნეულებისასა, უკმთუ გუარისა მიერ ფრიალცა ძლიერ იყო კორციითა, ქვს სნეულებასა მრავლის წლის გამო დაითმენდა. ამის მიმართ არა რითიდს(!), რომელი უფროსდა დაიმკვდრებს ფერკთა და კელსა შინა, წოდებული ნიკირისი, ქუშნიკირისი. თვნიერ კორციელთა სატკივართა მრავალნი ვნებანი დაითმინა და სულიერნი დიდსულთ გინებანი, ყვდრებანი, წყველანი და საცთურნი, ვითართამე არა კეთილმოქმედთა მის კაცთა თვისთაგან სახლთ შვლთა, ხოლო ღმერთმან დაიცვა იგი მთლად და უწყინრად აღსასრულადმდე მისისა, რამეთუ უმეტეს კეთილმსახური კელწვიფე უკმთუ საცთურთა მიერ მათ კაცთა თანა მცირად შეორჯულეებასა შინა მოვიდაცა, გარნა ყოვლად დიდისა წყალობისა თვისისა მეფობისაგან მის მიმართ, არცა მცირეთ არა განიშორებდა მას, ხოლო ჟერეთ პატრიარქის მიმართ

მისისა, რომელი აქუნდა დასაწყისიდან, შესძინა მისა მეორესიცა, რამეთუ დადგრომელს მაგიერად პატრიარქლის უუწმიდესის სინოდსა რუსეთსა შინა ჰყო იგი არა მნებელიცა წინარე მგდომელობით (პრეზიდენტობით) მის სინოდისა. ეგრეთ ღირს საქებელით შრომათა შინა და ტვიგნეულებათა და განსაცდელთა წმიდისა ეკლესიისათვის გარდამვლელი ცხორებისა თქვისა ზესთა მაკურთხეველი მიტროპოლიტი სტეფანე იაკოროვი გარდაიცვალა კეთილმსახურთ სამშუფოსა ქალაქსა შინა მოსკოვს, წელსა შობისაგან ღმრისა სიტყვისა ჩღვბ, ნოენბერს კს ღღეს. მქონებელი წმიდათა შობითგან თვისსა ად, გუამი მისი, შემდგომად შესრულებისა საფლავსა ზედა ვალობისა მოსკოსა შინა მისისა მცნებისა მიერ, წარღებულ იქმნა მის სამიტროპოლიტოსა შინა პერესლავს-რიზანსა, და დაღებულთ შესაკრებულს ეკლესიასა შინა ყოვლად პატოისნის ღმრისმშობლისასა პატოისნისა დიდებულისა მისისა დაძინებისასა სხუათა თანა მის საყდრის მღუღელმთავართა.

ღმერთო, სათო და ყოვლისავე კორცისა წმიდათა თანა განუსვენე სულსა შესვენებულისა მონასა შენისა სტეფანე სასა, ამინ. (3რ—4ვ).

4. „მიზეზი და შეხრომა წერილისა ამის წიგნისა: წელსა შინა ქრისტესსა ჩღვბ სამშუფბლთა მრავლის სიტყვთა ქალაქსა შინა მოსკოვს იწყების საქმე და შემდგომად მრავლითა გამოკულებითა და ღირს სარწმუნოთი მოწმობითა გამოიცხანდა უწყებულათ.

რუსულისა თემისაგან აღდგა ვინმე მშვილდოსნის შობილობისა წვალების მოძღვარი სახელით დიმიტრი ევდოკიმოვი ძე თვერი თინოვი, რომელი ღურუშკინიცა უწინარეს წოდებული იყო. იგი უკუშ ყრობითგან წელსთა თვისთა მიკრულ იყო ვითარისამე მკურნალისა მიმართ სხუად სარწმუნოებისა, რომლისაგან მკურნალობისა კელოვნებისა შემსწავებითი სულისა თვისისა განრღვეულებს მიიღებს და ზენითა მწვალებლურითა შევენებულ მყოფი, კორცთა უკუშ კურნებითა იგონებდ ყოფად, ხოლო სულთა წარწყმედითა ყოვლისა უუქვრესეს გამოაჩენდა, რამეთუ შეკრიბა ერთგანმზრახველნი კაცნი თავის მგზავსნი სარწმუნოებასა შინა მართლმადიდებლობისასა, ვითარცა ლერწამი ქართთა შერყეულნი, ხოლო სამღუღელთა წერილთა შინა ანუ მარადის გამოუცდელნი, ანუ სულთა მწვალებლურითა წერილისა გარდამაქცეველნი, იწყებს მოძღორებით ყოფად და დასაჯდომელსა ზედა წარწყმედისასა. დაჯდა განთავებულისა წვალებისა ღვარძლისა საშუალს იფქელისა კეთილმსახურებისა წმიდისასა მთესველი და რომლითა სეყრმითგან თვისისა რძითა გამოზრდულ იყო, მას შესრულებულსა შინა წელსა და სიბოროტისა თვისისა იწყებს წარმონთხეველ მასწავლელი არა ჩინებისა მიერ თვისისა წინააღმდეგ ყოველთა დაშენებულთა და მოადგილეთა კრებათა ხატთა წმიდათა გარდაყრათა, ეხარისს უწმიდესსა შინა მარტიესა პურსა წმიდათა არა მოწოდებასა, განმავხოლებულსა ჭვარსა უფლისსა არა თაყვანისცემასა ნაწილთა წმიდათა, არა პატივისცემასა მომკუდართათვის, არა ვედრებასა და სხუათა ბოროტ-მსახურებათა დღმით თანვ ძვლისა კრებათა დაყენებულთა დაწყევლილთა და იქმნა ხილვა მის წვალების მოძღვრისა, ვითარცა მერე საქმე მოციქულთა შინა (საქმე ე, ლვ) ავედ ანუ იფდა გალილეველი, რომელმან მიზიდნა კვალსა შინა თვისსა ერნი საქმარონი, ხოლო უფროს თქმად თვისსა ნებისანი. ხოლო რათა თვის ვინამენი აქა მოიხსენებიან კოშენონის სლობოდისა მიხაილო ანდრეი ძე კოსოისა. ესე შეუღვლილი თვისთა გულისწყრომათა მხეტურსა. რამეთუ არა გარნა მდგომარეთა საქმეთა შინა, არამედ უწინარესცა შფოთისა ესმსა შინა მეშფოთეთა მშვილდოსნათაგან. წელსა შინა რემ მოსკოვს შინა ყოფილსა თანამეზოგადე გამოჩნდა და შეტმობილი ყოველ სათემოდ აღმშფოთებულთა მშვილდოსნათა, რომლისათვის წარღვნილთა იქმნა განდევნილებასა ზედა სიბირსა შინა და ხოლომორეც მიხაილო მინინ ძე ჩემელარისა და ზოგადისა რიგისა ვაქრისა ნიკიტა მარტინოვი და შკოლნიკი გარეთ შკოლის მასწავლელი ივან ალექსიმოვი და თომა ივანოვი კელოვნებითა დალაქი. ესენი არიან სასწავლოსაგან ეშპაკისა გამოხლომილი ეშპაკეტყველნი უფროს და არა ღვთისმეტყველნი, რომელთაგან უკანასკნელსა, რათა არა ესთქვამ ბოროტობით, პირველთა ივანოვი ვან ევლონსა ხარისხსა ზედა ეშპაკულობისასა აღვიდა, რამეთუ განსწავლითა ეშპაკეულითა, ხოლო მწვალებლურთა მთვრალ მყოფი არა შემდგმული არს სახისადა ღმრისა

სათნოსა წმიდისა ალექსი მიტროპოლიტისა რუსეთისასა ჩუღოვის მონასტერისა შინა გამობდა. ჰი, სულგრძელებასა შენსა მშუფეო. ძვლად ძვლებურს მცნებასა შინა კიდობანსა შენსა ფილისტიმელნი შეაგინებდნენ, საკურთხეველსა შენსა აღმოფხვრიდნენ, ტარასა(!) წმიდათა მოაოქრებდნენ ახალსა რომსა შინა მეფობასა შინა ლევის ისავროსასა, ხატთა წმიდათა გამოდნენ. იგივეს ჩს ეამსა შინა მის თომასაგან ყოფილსა ბოროტმოქმედებასა მტირალთა თვალთა ვიხილვიდით და განესტყფრდებოდით, გარნა ყოველის შემძლებელი დამბადებელი გამოუთქმელთა მოწყალებათა თვისთა მიერ არა მიუშვებს. ამის აღისა აღსაგზებულად, არცა ეგეოდენსა ყოვლად წარმწყემნდელსა განვრცლებულთა მისაღებულად, რამეთუ მონარხულის ბრძანების მიერ უმეტესკეთილმსახურისა და ყოველსა დაწესებულსა შინა მართმადიდებლობით განზრწყინებულისა. ხოლო მრავლითა ძლევითა განდიდებულისა განმცხრომელისა ყოვლისა რუსეთის იმპერატორისა დიდის მონარხისა ჩისა პეტრე დიდისა სამშვებლთა დიდსა ქალაქსა შინა მოსკოს, მხეცის მბაძველი იგი მიმმართველი თომა, თვისთა უგუნურებისა კადნიერებისათვის სასტიკათ სასიკვდილოთა განპატოებათა შემგზავსებულსა შავიერად მიიღებდა. ამის ერთისათვის ღირსი ქებისა, რამეთუ უკუშთუ ბოროტსაცა დაიწყებს, გარნა კეთილად შეასრულა ზაკულნი საქმე თვისნი მყოფითა სინანულითა, ხოლო აღსარებითა ცოდვათა თვისთათა და კადნიერებისა თვისისათვის ყოველსათემოთ საბრალეობით გარდაიხცოცა. ხოლო სხუანი წმიდისა ეკლესიისა დუმორჩილებელნი მწვალებელნი, ესე იგი არს დიმიტრი იგი თვერი თინოვი ერთგანზრახუელისა თანა ზოგადად სამღვდელის კრებისა განზრახვითა შეჩვენებასა მიეცნენ.

ხოლო გარდასრულთა რაოდენთამე წელთა შემდგომად მათთა წყევლისა, ზეით მოხსენებულს თვერი თინოვს და ქერიებულს სუროდა მეორისა ცოლისა შერთვად თავისად მეუღლეობასა შინა ეკლესიისა შინა მართმადიდებლისასა მღვდლისა თანა ჩულებისა მიერ ქმნულისა. და არა შემძლეკონებად მისვლად ეკლესიისა შინა მღვდლისა, ვითარცა განყენებულმან გამოსცა თხოვნა უწმიდესეს განმმართველს ახალშეზავებულს სინოდს, რათამცა მიღებულ იყოს შეზოგადებასა შინა წმიდისა ეკლესიისა, რომელი შეემთხვაცა სინოდისაგან. საქმე მისი მწვალებლობისათვის და მისისა ერთგანზრახველთა იცვების საშესამოსლოსა შინა პატრიარქისასა“.

5. 1v-ზე არის ლექსი: „ეს ლექსი ამაჲ წიგნის მთქმელის ნათქვამი წიგნსა შინა ანტქერისტესათვის თქმულსა მისგანვე ქმნულს. ეწერა რუსულის მეღვკსობითა, მე ქართულ ესრეთ შევაწყევ და აქ დავსწერე, ვინაითგან აქაც შესატყვისი არს იგავიანი შიირი:“

საყვარელს გნებავს უკუთუ,
 ეს ვინ ჰყო კადნიერება,
 არს ცოდვლ, არამედ ღმერთსა.
 და ესეც ინება საყოფლად,
 იყო ვირიც სამოსლითა,
 რა ოდესმე თვის უფალსა,
 პირს ნუ ხედავ ამას ზედა,
 და ლამაზ ხაზი, ან წერილი
 ტო გარნა რაი დავსწერე,
 რა ქეშმარიტობს თუ სიტყვა(!)
 ზედან იუწყე ეამი—დრო,
 და ნატვრით კარაულიცა,
 სრულ ქეშმარიტობს ეს სიტყვა,
 ოვტყვ გამოსცემს უწყებას,
 ოკვეთუ მითვე აზავის,
 იგი ბრძენს ყოვლივ წინაუტს

ტრფიალს ამისი ცნობანი,
 ფერებთა აღმწერლობანი,
 ნებავს ცოდლთა გებანი,
 მღვდლად, ბისონ ომფორობანი.
 ტანთ მოციქულთ აღკაზმული,
 აღისევმდა უტჯრთული,
 ოდენ გლოცავ იმეცნ თქმული,
 იყოს თქუქნდა არ სინჯული.
 იგ ვითარ მაუწყებელობს,
 ანუ რას განმტკიცებულობს,
 ამისი ვითარ გებულობს.
 იქ ტვრითი დამძიმებულობს.
 მეტ რკინისაგანც მძკნვარობს
 როს მჯდომზედ მეკადნიერობს,
 ვაშ თქმად დაწყებად რაიობს,
 საკრძალსა შემკრძალვიერობს“

6. 360r—365r არის „კათალოდი ანუ შეკრიბანი ანბანისა მიერ შეყვანილებისა მიმართ ჯეროვანბულთა(!)“.

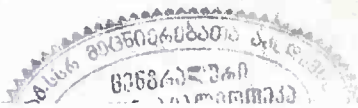

ა) 7. ტექსტს ბოლოში ერთვის:

ვხედავთ	ახალს	სუროვნობას,	უკეთესსა		შეწყობილსა,
ტკბილს	იხილავ	დაწერილსა,	ამას	ვითარ	შემკობილსა,
ვნატრი	ესრეთს	რიგოვანსა,	თანად	არათ	რით გამობილსა,
და მცნებას	ნათობს	ორგანიტვანვე	ბუნებითა	იქს	თმობილსა.
მუშაკი	იწყებს	წუხილსა,	ოდეს	დიდს	დაიგულებსა,
ეგრეთზედ	ნებავს	მწეობა,	ემწეების	ფრიად	იშვებსა.
საწაღელს	შებნდეს	ვსებულსა.	იხარებს	ლოხინსა,	ორებსა,
ბედსა	იდიდებს	თაეისად,	გულს მისცემს	ნათლად	დარებსა.

- ბ. „ღმერთმან ქმნა სიბრძნით ხილულნი და უხილავნი სულითა, მიწეში კაცს გარდა უმჯობეს, მზე ჰყო ბრწყინვალე ნათლითა, მისცა თორმეტი ზოდია ცის გარმო სიარულითა
- და შვლნი მნათობნი მით ბრწყინვენ, ტაროსნიც ოთხეულითა. კაცს რჯული მისცა წესითა, პარონ მღვდლად საკმეველითა, ის განაშვენა თორმეტით ქვითა მით ძვირფასულითა, თორმეტ ტომთ გარმოდგომილთა, მთაყვანეთ დას-დასულითა,
- და შუამდგომელად ღვთისა და კაცთ მსხუშრპლით მოსიუელითა. ქრისტე განკაცნა ძე ღვთისა, მარადის თვთ ქალწულითა, თორმეტნი გამოირჩია, აღავსნა სულის ძალითა, ენების თჳსისა მოწამედ განშორებულნი სოფლითა,
- და ცის კიდეს მისწუდნენ, მტერსა სძლეს, საესე ჰყვეს სიბრწყინვალითა. ქრისტე მზედ ზოდნი თორმეტნი ისახნენ მოციქულითა, ქვა მსათნი, ტომნი მათ შორის, მოსე მით გუნდეულითა, ერის მთავარი ძე ღვთისა მოწაფედ შუა სწავლითა,
- და დეამგზავსენ წიგნი თორმეტნი, ძნელოვანთ ბქეთ განხმულითა. მზე ზოდით, მოსე პარონ, თორმეტ დასთა მსახველითა მოწაფეთა შორის ქრისტე, სიტყვს სწავლის ამქსნელითა, ეგრეთ წიგნსა ამას შინა შემომსვლარს წრფელი გულითა
- და ქრისტე მკვდრობს, ქრისტეს ჯული ქეშმარტის სიწრფელითა. მრწმენეს, არის ქეშმარტათ ქრისტეს ნებით ყოფილითა, ვინ მიჰყვების საქმით ამას, განძლეს ზეცის სურვილითა, ვინ უარჰყოფს, არვის ძალუც ქრისტიანის სახელითა,
- და სათნოს მისსა ვინც არა ჰყოფს, ქრისტეს შემწედ რად ელითა? ვიწყე ათას შვდას ორმოც ექუსს ენითა ქართულითა, არუსლისგან გარდმოვიდევ, შევასრულე სრულ ყოვლითა ათას შვდას ორმოცდაშვდს, რაც ძალ მელდა შესაძლითა,
- და მე ვახუშტიმ — მეფის შვილმან, მეტად დიდის სიფრთხილითა, ნონებრიდამ ოკდომბრამდე დღედაღამე უწყვეტლითა, დავშვერ, ვგონებ შრომის ფასი მომეგების ამის ძლითა, გონიერი შემომსვლელი ლოცვასა ჰყოფს მათში ელითა
- და უგუნურთ თავსვე აენებს სულს ჯოჯობეთს სატანველითა. ხუცურს ვიწყებ ათას შვდასს ორმოცდარვას წარსულითა, ნომებრიდამ მაისამდე კელით ჩქარით, არ ნელითა, აღსრულდებიან ათასს შვდასს ორმოცდაცხრას ჯდომილითა,
- და არ მეწერა ამის მეტი, მცოდნთვან წუნვას არ ველითა. ბრძენს გევედრები განმართო, თუ ჰპოვო შეცდომილითა, უგუნურს, უცებს შევრისხავ, არ უყოს შეძერა კელითა, გულის წმინდითა გაშინჯოს, ნუ შურის სიორგულითა
- და სასყიდლის გება მოშაკთა(!) ბრძანებული არს უფლითა. ბრძენს არ უწოდს პაულე, ვინც არს თავით თვისით არ სწავლითა.

1. რომელითა კო.

- არც უგუნურს ლიტონს კაცსა, არ შეემცნოს წიგნი შლითა,
ბრძენი ის არს, ვინ ისწავლის მიწდომილი ხარისხსვლითა,
- და უგუნური ვის ჰგონიეს, უსწავლოთ თვთ ცნობილითა.
ამას ვრისხავ, იმას არა, ვინ წვრთნილი არს სიბრძნულითა,
მას ვევედვრი რაც ვერა სცნას, სიტყვა რამე ფარულითა,
მცოდნეს ჰქითოს განმარტება, მან შეამცნოს გრძნობილითა,
- და გმობა იყოს თუ უწყობი, მითვე იქმნას წაშლილითა.
გმადლობ ღმერთსა, შეგოქმედსა უხილავთა ხალულითა,
იგი არის დამწყებელი, დასასრული დიდ წვლილითა,
იგი გვნიჭავს თვთ ეულითა, ეს ძალვიდევი ნიჭულითა,
- და უფროს ნიჭსა უფროს ძლუცს(!) ამას არ ვეჭუ ნაცილითა(!).
თქვას ვინმე, ნიჭი ვინა სცა სამღვდელოთ განყოფილითა,
ყოველთათვის ივრო ქრისტემან, ჯვარს ზედა მით სიკუდილითა,
რიცხუში(!) რიცხულვარ სახელით, თუც ვარ ცოდვისა რულითა
- და ცოდვილთაც სწყლობს და ნიჭავს არა ჰყოფს განძებულითა.
ვინ იეკოს არ თარგმნითა მთლად სწორისა სიმართლითა,
იგი შრომას ნუ დარიდებს, მოწმოს დედანს წინწილითა,
ენის ორის მეცნიერმან, მაშინ იცნას სიტყვს თვლითა,
- და ცრუ მართლისგან ვაარჩიოს და წილენი ნაწილითა.
ესე არს ჩვენი ვედრება, ამაზედ ესრეთ თქმულითა:
ვინც შეგვივედროს, მიეცეს გზა მართალთ მინიჭულითა,
განხნა იგავთა წიგნისა ტაბლობდეს სასუფეველითა,
- და ურჩს წყვეა არად უქმევის, იყოს თქმულთ უსმენელითა“ (365ა—366რ).
8. 366რ—v-ზე არის ლექსიკონი — „წიგნსა ამას შინა რაოდენნი სხვათა ენა-
ნი არიან“.

9. ხელნაწერი დეტალურად აქვს შესწავლილი ქ რ ი ს ტ ი ე შ ა რ ა შ ი ძ ე ს შრომაში: „ვახუშტი ბატონიშვილის მთარგმნელობითი მოღვაწეობა“, რომელიც ჯერ არ გამოქვეყნებულა.

9. ხელნაწერში ჩვეულებრივია ვ ხმარება ვ მაგიერ, ო-ს ხმარება უ-ს მაგიერ.
მინაწერები: 1. „1905 წელსა იანვრიდან დაიწყო აჯანყება ხალხსა და ბრძო-
ლა თავისუფლებისათვის. დახოცეს როგორც დიდი წოდების კაცები, როგორც
მთავრიშვილი ს ერ გ ე ი ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე ს ძ ე, ისე მინისტრები, ლუბერნატ-
რები და თავდაზნაურნი არა მომხრენი“ (366v).

2. „1904 წელსა მაისის რვასა დღესა ა რ თ ვ ი ნ შ ი, რაზბონიკის დაქვრის
დროს, მოკლულ იქნა იმავე ყაჩაღისაგან თათრისგან(!) ი ა ს ო ნ კ ო ს ტ ა ნ ტ ი-
ნ ე ს ძ ე ა ბ ა შ ი ძ ე. დასაფლავებულია ქ უ თ ა ი ს ს, ს ა ფ ი ჩ ხ ი ა ზ ე“ (366v).

3. „ჩ უ შ ნ ი წ მ ი ნ დ ა ნ ი ქ ა რ თ ვ ე ლ ნ ი:“

- ა. წა პეტრე ქართუშლი
- ბ. წა იოანე ქართუშლი
- გ. წა გობრონ ქართუშლი
- დ. წა ევსტათი მცხეთელი
- ე. წა კოსტანტინე ქართუშლი
- ვ. წა ტვიროზ ბრეთელი
- ზ. წა სტეფანე ხირსელი
- შ. წა მიქაელ ულუმბოელი
- თ. წა გრიგორ ხანძთელი
- ი. წა არსენი იყალთოელი
- წა ისიდორე სამთავნელი
- წა დოდო ქართუშლი
- წა დავით გარეჯელი
- წა შიო მღვიმელი
- წა ილარიონ ქართუშლი
- წა ისე წირკანელი

წმიდანი დავით და კოსტანტინე არგვეთის მთავარნი, იმერელნი“. 367v.

4. „1833 ჩულგ-ს წელს, სეკდემბრის ია-ს განეყენა პატარა სამსონ დი-მიტრისძე. ესევე ნესტორ წერეთელი. ღმერთო, ობლის მამავ, აღზარდე, აღაორძინე და განაძლიერე“. 367v.

5. „ჩყო წელსა იანრვის კ წიგნი ესე კლდე სარწმუნოებისა მიზოძა თა-მა პოლონიკმა, თამა. ალექსანდრე წერეთელმა მის მეგობარს თს-კოსტანტინე აბაშიძეს. ღმერთო, მიცოცხლე ჩემი ალიოშკა. საჩ-ხერე“. 367v.

6. „1833 წელსა ნოემბრის ათსა გარდაიცვალა გენერალ-ლეიტენანტი გუმბერ-სკის მარშალი, ქუთაისის თი ნესტორ დიმიტრისძე წერეთელი. 1833 წ. დეკემბრის 20 გარდაიცვალა მეუღლა, თი ნესტორ წერეთლის კნეინა პელაგია ქაიხოსრო გურიელის ასული. საუკუნოდ იყოს ხსენება მისი“. (ქვედა ყდის შიდა საცავი ფურცელი).

7. „ამ ივნისის 18 დღესა 1916 წელსა ისევე მომიზოძა წიგნი ესე მისმა კე-თილმსახურებამ თავადმა გრიგოლ წერეთელმა“. (იქვე).

8. „1821 წელს, ფებერვლის იგ-სა წაბძანდა შინ ალექსანდრე თაგ-დარიძე“. (იქვე).

9. „1833 წ. ნოემბრის 6 დაიბადა პატარა ქალი ნინუცა, იასონ კოს-ტანტინის ძის აბაშიძის“. (იქვე).

10. „ქ. წიგნი ესე, წოდებული კლდე სარწმუნოებისა, ვიშოვე დიდის შრო-მით, რადგან დიდათ საქებელი და სანატრელი წიგნი არს. ამისთვის დიდათ ვეცა-დე და ვგონებ ჩვენს ენაზედ მეტათ ძვირია ეს საქებელი წიგნი. ამისთვის, მეტ-რფენო წერილისანო, მეცა თქუშნის რიცხვისაგანსა, გარნა დიდად ცოდვილს შენდობა მიზრძანეთ ვინც ჩაიკითხოთ. ნიკოლაოს წმინდელმან სოფრო-ნიოს მიზოძა წელსა ჩუჱ ავვისტოს ლ, თავადს გრიგოლ წერეთელს“. 1r.

11. „წელიწადსა ჩუჱ-სა ქრისტეს აქეთ, მარტის მეხუთესა დღესა, ხუთშა-ბათს, შუაღამისას, წაიყვანეს რუსეთად ხელმწიფე იმპერატორის წყრომით ქუ-თაისის მიტროპოლიტი დოსითეოს და გაენათის მიტროპოლიტი ეფთვიმი, მასთან თავადნი წულუკიძე სეხნია და მიქელაძე დავით და ტაბა-კინის არხიმანდრიტი გრიგოლ. გარნა გზაზე გარდაიცვალა ქუთაისის მიტრო-პოლიტი დოსითეოს და დაფლვესო ანანულს, ქართლის ეკლესიაში. კურ-თხეულ ხარ ღმერთო შენ, და გამოუძიებელ არიან საქმენი შენნი, ხოლო ვაი ჩე-მებრ ცოდვილთა. თი გრიგოლ წერეთელი“ 1r.

12. „ჩუჱა წელსა, მარტის იგ-სა დაგბარეთ ჩუენნ ნარგები ზვარი“ (ზედა ყდის საცავი ფურცელი).

13. უმნიშვნელო მინაწერები იხ. 1r, 367r—v, ქვედა ყდის საცავი ფურცელი.

(1745)

5009

კრებული. XIX

71 ფ.; 10×16,5; ქაღალდი; დაშლილი, დაზიანებული; დალაქავებული; ტყა-ვის ყდა; სხვადასხვა ხელი; მხედრული; შავი მელანი, ალაგ-ალაგ გამოყენებულია სინგური; [XIX ს.]; დიდი ნაწილი გადაწერილია მიხ. მიქელაძის მიერ; (41v); დაუწერელია: 32v, 33v, 46v.

1. „ლოცუა მწუხრითი მწუხრად სათქმელი მცირე სე-რობისა. — სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმიდისათა ამინ“. 1r—20v.

2. «დიმიტრი თესალონიკელის საგალობლის ფრაგმენ-ტი». — „შემწე დიდი გპოვა შენ, კირთა შინა ქალაქმან თესალონიკემან, ღუაწ-ლით შემოსილო მკედარო უისა დიმიტრი...“ 21r—v.

3. «წმ. ბარბარას საგალობლის ფრაგმენტი». — „წმინდასა და ყოვლად პატიოსანსა ბარბარას ღვაწლისა მძღესა პატივს ჰსცემდეთ ყოველნი“... 21r.

შენიშვნა: შემორჩენილია სულ 4 სტრიქონი.

4. „ოხითა იოანე ზედა ზადენელი სა. — ათორმეტთა მამათა შორის მზედ მნათობად ქართლისად ჰსჩან“... 22r.

შენიშვნა: საგალობლის ავტორი არ ჩანს. ხელნაწერ A—1093 (ა. მესხი-შვილის სადღესასწაულო) მიითიებულება: „ანუ ღღესასწაულისა, ოხითა ჯგ“ (539v).

5. «ევსტათი მოწამის საგალობელი, ფრაგმენტი». — „მოწამემან შენმან, უფალო, ევსტათი, და სახლეულთა მისთა ღუაწლთა შინა თვსთა გვირგვინი მოიგეს უხრწნელებისა...“ 22v.

შენიშვნა: ხელნაწერიდან და შემორჩენილი ფრაგმენტიდანაც არ ჩანს მოწამე ქართველია (მცხეთელი), თუ არა, სულ 15 სტრიქონია.

6. [პასქალიონი და სლვა მთვარისა]. „წელსა ქუხით ჩუკ, ქკნს ქართულსა ფშ. — დ ზედნადები, კგ ნაკი. წა აღდგომა მარტს კშ...“ 23r—36r.

შენიშვნა: პასქალიონისა და მთვარის სვლის გამოსაანგარიშებლად საჭირო ცნობები მოცემულია 33r, 34r, 35v-ზე.

7. „შემოკლებითი სწაულა ზნეობითისა ყოფაქცევსა პლატონის მიერ მოსკოვს მიტრაპოლიტი სა. — ა. ჰსასოებდღე ღმერთსა ზედა, გიყუარდეს იგი ყოვლითა გულითა შენითა“... 38r—40v.

შენიშვნები: 1. „სწავლა“ შედგება 53 პარაგრაფისაგან.

2. ეგვე თხზულება მეორდება ფ. ფ. 41v—44v.

3. ამ თხზულების შესახებ იხ. ტრ. რუხაძე, ქართულ-რუსული ლიტერატურული ურთიერთობის ისტორიიდან XVI—XVIII ს. ს., გვ. 224.

8. [ქრონოლოგია საქართველოს ისტორიიდან]. — „ქ. წელსა დასაბამითგან ძღკჴ იქმნა მეფედ სრულსა საქართუშლოსა ზედა ფარნავაზ...“ 45r—v.

შენიშვნა: ქრონოლოგია ეხება პირველ ოცდაათორმეტ ქართველ მეფეს. უკანასკნელად დასახელებულია ბაკური.

9. [წმ. გიორგის საგალობლის ფრაგმენტი]. — „ღუაწლი კეთილი მოიღუაწე სარწმუნოებით ქრისტე ღმრთისათვის, ღუაწლით შემოსილო დიდო გიორგი...“ 46r.

10. [საეკლესიო კალენდარი]. — „თუშსა იანუარსა ა, წორცითა წინადაცუშთა უფლისა ჩუშნისა იესო ქრისტესი...“ 48r—69r.

ანდრძი: „ღმერთო, მიღხინე მონასა შენსა მიხაილს მიქელაძეს“ (41v).

მიანწერები: 1. „ივანე ნათლისმცემლის ეკლესიასა მართებს ხუთი თუმანი ფული და წითელი დიდი ხარი, მთავარანგელოზისა ორი თუმანი“ (ზედა საცავი ფურცელი).

2. „ჩუღლ წელს მივეც ამ წლის სარგებელი ცხრა მინალთუნი ათის თუმნისა და დარჩა სამი მინალთუნი კიდევ ჩემზედ“ (იქვე).
3. „მამა ყოვლად კეთილი შეილთა კეთილთა და მოძღუარი ქრისტეანეთა მართლმადიდებელთა ტფილისის შინათა, ძუშლი იგი დღეთა კაცი ღის, გიორგი ღარაძე დეკანოზი, მიიცუალა წელსა ქრისტესით ჩუღლ ქკს უპბ, თუქსა ფებერვალსა ე, დღესა კვირიაკესა, ეამსა მეცხრესა, აღების ღამეს, საუკუნოდ იყავნ ცხენება მისი, ამინ“ (36v).
4. „კურთხეული დავით ღარაძე პროთოიერი, გვირგვინი იგი მღუღელთა, იეროსალიმს მიმავალი მიიცუალა როღოს აღაში ცამბაში, წელსა ჩუღლ თთუქსა ნოენბერსა იდ, აღების ღამეს. ქკს უპბ. საუკუნოდ იყავნ ხსენება მისი, ამინ“ (36v).
5. „კურთხეული იოანე ღარაძე დეკანოზი, კაცი იგი ზეცისა, მიიცუალა აღავერდს, მწირობასა შინა წელსა ქწესით ჩუღ, ქკს უპბ, დღესა სამშაბათსა, თუქსა ივლისსა კვ. საუკუნოდ იყავნ სახელი მისი დაწერილი წიგნსა მას შინა ზეცათასა“ (36v—37r).
6. „ჩუქს ივლისის იდ დღესა, ეამსა მწუხრისასა კურთხეულმან... შეიშვენა(?) საუკუნოდ იყოს ხსენება მისი უფლისა მიერ ღისა ჩვენისა მიერ“ (37r).
7. „კურთხეული ჩვენი ჰსძალი თამარ მიიცვალა იანვრის ია-ს დღესა ჩუღე წელსა, დილით მეცხრე საათზე, დღესა პარასკევსა, საუკუნოდ იყოს კურთხევით ხსენება მისი“ (37r).
8. „კურთხეული დედაჩემი მართა გარდაიცვალა აპრილის მ-ს, წელსა ჩუღლ-ს, დღესა კვირიაკესა, ეამსა შუადღილამ მერვე საათსა, საუკუნოდ იყოს კურთხევით ხსენება მისი უფლისა მიერ ღმრთისა ჩვენისა, ამინ“ (37r).
9. „წელსა ჩუქო ნოენბერს იდ, ხუთშაბათს დილით ჩვენმან შეიღმან ეკატერინემ იჭორწინა თავადს დავით ფალავანოვსა თანა. ღმერთმან ერთმანერთს შეაბეროს კეთილ ვაჟიერებით, ამინ“ (47r).
10. „ჩუქა წელსა, ივლისის გ დღესა, ჩემი რიზარინ დაიბადა; ღმერთმან დაამბადებულმან აღზარდოს თვის სადიდებელად, ამინ“ (47r).
11. „თიბათვის იბ მთავარანგელოზის ხატმა ოფლის დენა დაიწყო გვირგვინიდან და ფეხებამდინ მოსდიოდა კა თიბათვემდინ“ (47v).
12. „მაისში, ორშაბათს, ივანე ნათლისმცემლის კანკელის ბეთ მივეცი სამი თუმანი, რვა თუმნათ გავრიგდით ანანიას ხელით, სო სიკა აქ... დაესწრო... ბიკი ან დრია“ (47v).
13. „დავით იოანეს ძე ღარაძე დაიბადა ივნისს კვ, წელს ჩუ“ (69v).
14. „სოლომონ იოანეს ძე ღარაძე დაიბადა ოკტონბერს იდ, წელსა ჩუბ“ (69v).
15. „იოანე იოსების ძე ღარაძე დაიბადა ოკტონბერს კვ, წელსა ჩუთ“ (69v).
16. „იოანე იოსების ძე ღარაძე გარდაიცვალა ჩუბ წელსა; აპრილის სამს დღესა, ესე იგი დიდ პარასკევს, შეიწყალე, უფალო“ (69v).
17. „კაცი იგი ღისა ყარიბი პეტრე ღარაძე გიორგის ძე, მზრუნველი და მამა სახლისა, გარდაიცვალა თებერვლის კდ, შუადღის უკან, ეამსა მეთუ საათისასა, ჩუღლ წელსა, საუკუნოდ იყავნ კურთხევით ხსენება მისი უფლისა მიერ ღისა ჩვენისა, ამინ“ (69v).
18. „იოსებ მართალი და ყოვლად კეთილი მამა, გიორგის ძე ღარაძე გარდაიცვალა თ ივნისს ჩუღლ წელსა, შუადღის უკან მეექვსე საათზე. საუკუნოდ იყავნ ხსენება მისი, კურთხევით უფლისა მიერ ღისა ჩვენისა, ამინ“ (69v—70r).
19. „წელსა ჩუქს ჩვენი ნუგეში და სიხარული, ვაიმე, დავით მიიცვალა დეკნებერს ი, დღესა ღამისა განთიადობასა. საუკუნოდ იყოს კურთხევით ხსენება შენი, შეილო დავით, უფლისა მიერ ღისა ჩვენისა, ამინ“ (70r).
20. „ჩემი სიხარული და ჩემი თვალთა ნათელი სოლომონ, ვაიმე, ვაიმე, მიიცუალა, ივნისის აღ დღესა, ხუთშაბათსა, ეამსა შუადღის შემდგომ მესამის

დასრულებისას. საუკუნოდ იყავნ კურთხევით ხსენებულ საყვარელო შვილო სოლომონ, ამინ. ჩუკბ წელსა“ (70r).

21. „თავად მან ქობულოვ მან თამაზ მან შეისვენა წელსა ჩუკბ, თთუქსა მარტსა კვ, აღდგომის ორშაბათის ღამეს, შუღამიღამ მეოთხის საათის დაწყებაზე, სამშაბათი რა თენდებოდა. საუკუნოდ იყოს კურთხევით ხსენება მისი, ამინ“ (70v).

22. „პროხორე ღარაძე იოანეს ძე მიიცვალა მისის (?) წელსა ჩუკა“ (70v).

23. „ღიმიტრი იოსების ძე ღარაძე გარდაიცვალა ჩუკბ წელსა, აპრილის იბ დღეს, ათს საათზე, დილით. ღმერთო, შეიწყალე მონა შენი დიმიტრი“ (70v).

24. „ქნიაზ ღიმიტრის ძე ვახვახოვ მან შეისვენა აგვისტოს ბ, კვირა დღეს, წელსა ჩუკა. საუკუნოდ იყოს კურთხევით ხსენება, ამინ“ (71r).

25. „მეფის ირაკლის ასული ანასტასია წაბრძანდა პეტერბურღს სეკედნებრს გ დღეს; ჩუკე წელსა“ (71r).

26. უმნიშვნელო მინაწერები იხ. 71v, 41r—v.

27. „ქ. ქვემეხი — ზარბაზანი, ცეცხლით სასროლი თოფი. მცირე ცეცხლით სასროლი — ღამბაჩა“. (37v).

(1746)

5010

წვალწაღებული ოჯახი (კომედია ოთხ მოქმედებად). XIX

67 ფ.; 18×22,5; ქალაღი; უყლო; დალაქვებული ფ. 19 ამოვარდნილი; მხედრული; შავი მელანი; [XIX ს. მიწურული]; დაუწერელია 59v—67v.

„წვალწაღებული ოჯახი. კომედია ოთხმოქმედებად. — ღარიკო — მარიამა ხარ?“

მარიამ — შენ გენაცვალოს შენი მარიამ...“ 1r—59r.

შენიშვნები: 1. ტექსტს წინ უძღვის „მოქმედნი პირნი“, სცენის აღწერა.

2. კომედიას თავდაპირველად სათაურად ჰქონია: „მშობლიური სურათები“, შემდეგ წაუშლიათ და ფანქრით დაუსათაურებიათ: „გაოხრებული ოჯახი“. ბოლოს ეს სათაურიც გამოუცვლიათ.

3. ავტორი პიესისა არ ჩანს. თხზულება ორიგინალური ნაწარმოებია; მოქმედება მიმდინარეობს იმერეთში.

(1747)

5011

ნებიერიძე ი., ქართული ლექსიკონი. XIX

230 გვ.; 18,5×22,5; ქალაღი, უყლო; დალაქვებული; მხედრული; შავი მელანი; [XIX ს.]; დაუწერელია გვ. 222—230. შემოწირულია პლატონ ავთანდილის ძე ბურღელის მიერ.

„ქართული ლექსიკონი, განმარტებული მდაბიურის ენითა იოანნესტ[ეფანის]ძის ნებიერიძის მიერ ახალციხელისა. — ააბნიე, ზე შეაბნიე ქსრახთა.“

ააელვარე, ადაელვარე, განაბრწყინე, ელვარე ჰყავ ქაყყხა...“ გვ. 1.

თავდება: „ნაფრცხენი — მცირე რამ ანახეთქი“. გვ. 221.

შენიშვნა: ლექსიკონი განმარტებითი ხასიათისაა. ზოგჯერ, განსაკუთრებით პირველ გვერდზე, მიწერილი აქვს სომხური შესატყვისები.

მინაწერები: 1. „ამ ლექსიკონის ავტორი არის სარწმუნოებით კათოლიკე (ფრანგი ქართველი), იყო სოფლის მწერლად კალის მეურნეობაში. შემდეგ გადაიკვალა(!) თბილისში 1882 წ. ამის ძმები დღესაც სცხოვრობენ ახალციხეში, ეგრეთვე შვილებიც“ (გვ. 1).

2. „შემოწირულია პლატონ ავთანდილოვიჩ ბურდულისაგან. 25 სექტემბერი, 1911 წ. თბილისი“ (გვ. 1).

(1748)

5012

ორბელიანი ს.-ს. ლექსიკონი. XIX

261 ფ.; 22×33; ქაღალდი; ტყავის ყდა; ყდა მოცილებული აქვს. შიგადაშიგ ამოცვენლია ფურცლებიც: 16, 95, 175, 183, 192, 199, 207, 256—261; [XIX საუკ.]; ქაღალდის ერთ ნაწილს აქვს ჭვირნიშანი 1804 წ.; მხედრული; შავი მელა-ნი; დაუწერელია: 137r, 226v, 259v—261v.

[ს უ ლ ხ ა ნ - ს ა ბ ა ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ი, ლ ე ქ ს ი კ ო ნ ი]. —

„ბ-ნი არს პირველი ასო და ჯმოანი და ართრონი, მრავალ რიგად თავად და ბოლოდ მოვალს მრავალთა სიტყუათა ზედა, ვითარცა თავს დაგვწერია...“ 5r—259r.

შენიშვნები: 1. ლექსიკონი B რედაქციისაა.

2. ტექსტს წინ უძღვის: ა. „ანბანი პირველად სასწავლო ყრმათათვის“;

ბ. „ასონი სათვალავნი, თუ რომელნი რაოდენთა რიცხვსა იტყვიან“;

გ. „საქცევნი ხუთთა ჯმიანთა ასოთანი და სწავლა სხვათ ასოთა და თავბოლოთანი“;

დ. ავტორის ანდერძნამავი;

ე. პირობითი ნიშნების განმარტებანი.

3. ტექსტს ეროვის:

ა. Curriculum vitae (258v).

ბ. „მოკელენი, რომელნი არიან ქართულნი და რომელთაჲ არღარა ეწოდენ და დავიწყებებს და სხვა თურქთა ენათაგან მიუღიეს“ (258r).

გ. ქორნიკონი: „დასაბამითგან ქრისტეს მოსულადმდე...“ (259r).

4. შდრ. H—1429 და H—1658 ხელნაწერებს.

5013

ილ. ჭავჭავაძე, ოთარაანთ ქვრივი

გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 43.

5014

ილ. ჭავჭავაძე, კოლა [მეორე ვარიანტი]

გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 8.

5015

ილ. ჭავჭავაძე, კოლა [პირველი ვარიანტი]

გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 7.

5016

ილ. ჭავჭავაძე, ვლადიკავკასიიდან ქალაქამდე (მგზავრის წერილები)
გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 22, № 23.

5017

ილ. ჭავჭავაძე, უცნაური ამბავი
გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 44.

5018

ილ. ჭავჭავაძე, სარჩობელაზედ
გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 24.

5019

ილ. ჭავჭავაძე, დედა და შვილი
გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 16.

5020

ილ. ჭავჭავაძე, განდგეგილი
გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 40.

5021

ილ. ჭავჭავაძე, უღელტეხილი
გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 14.

5022

ილ. ჭავჭავაძე, იგი წავა და სხვა მოვა
გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 13.

5023

ილ. ჭავჭავაძე, გამოცანები
გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 17.

5024

ილ. ჭავჭავაძე, ქართვლის დედა
გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 15.

5025

ილ. ჭავჭავაძე, კაცია ადამიანი
გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 11 და № 12.

5026

ილ. ჭავჭავაძე, ქათო
გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 12.

5027

ილ. ჭავჭავაძე, ბაზალეთის ტბა
გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 42.

5028

ილ. ჭავჭავაძე, ყრმობის დროინდელი ლექსები
გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 1.

5029

ილ. ჭავჭავაძე, მასალები ცისკრის წარმოების გასარჩევად
გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 49, 50, 51, 52.

5030

ილ. ჭავჭავაძე, პასუხის პასუხი
გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 21.

5031

ილ. ჭავჭავაძე, სიტყვა წინამძღვრიანთკარის სკოლის გახსნაზე
გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 84.

5032

ილ. ჭავჭავაძე, აჩრდილი
გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 5.

5033

ილ. ჭავჭავაძე, ზმები და ჭეშმარიტების ნამსხვრევები
გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 75.

5034

ილ. ჭავჭავაძე, აფორიზმები
გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 74.

(1749)

5035

ვახტანგ VI, ქართული სამართალი. XIX

60 ფ.; 16,5×21,5; ქალაღი (ნაწილი თეთრი, ნაწილი ცისფერი); უყდო; დაშლილი; მხედრული; შავი მელანი, სათაურებისათვის ჩინგური; [XIX ს.]; ცისფერი ქალაღის კვირნიშანი 1809 წ. (60 ფ.); დაუწერელია: 54v.

«ვახტანგ VI, სამართალი ქართული». — „სამართალი პირველი, შესავალი ა, ბატონიშვილის ვახტანგის ნაბძანები. — ოყოფისა უმყოფისა, არსისა და ჟარსისა დამარსისა მქეები, არათუ ღირსად და შეძლებისა ჩემისაებრ მქებელი დამმონებელი, უდებად მქონე მპოვნელ ვიქმენ...“ 7r—54r.

შენიშვნები: 1. ვახტანგ VI ქართული სამართალი გამოცემულია თ. ენუქიძის მიერ 1955 წ. იხ. ვახტანგ VI, სამართლის წიგნი, 1955 წ. და 1963 წ. ის. დოლიძის მიერ, იხ. ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. I, ვახტანგ VI-ის სამართლის წიგნთა კრებული, გვ. 477—552;

2. ხელნაწერი A რედაქციისა და მიჰყვება გამოცემას ზუსტად, იძლევა მხოლოდ ორთოგრაფიულ სხვაობებს. არცერთ გამოცემაში ხელნაწერი გამოყენებული არ არის;

3. ტექსტს ახლავს (55r—60v) ანბანზე გაწყობილი საძიებელი.

(1750)

5036

ალექსიანი. 1827

8 ფ.; 21,5×17,5; ქალაღი, უყდო; ფურცლები დალაქავებული; მხედრული; შავი მელანი; 1827 წ. (8v); გადამწერი დიმიტრი კოვზიოვი (8v).

«ალექსიანი». — „ქ. ერთი კაცი ვინმე იყო სტამბოლის ქალაქშია, მეტათ მრავლის მქონიერი, უთვალავი ოქრო და ვერცხლი და მარგალიტის მქონებელი იყო...“.

შენიშვნები: 1. „ალექსიანის“ ტექსტი გამოცემულია 1911, 1912 და 1914 წლებში.

2. ხელნაწერი ძირითად მიყვება S—1565-ში დაცულ ტექსტს.

ანდერძი (გადამწერისა): „ეს წიგნი „ალექსიანი“ აწერე მე, მონა უფლისა დიმიტრი კოვზიოვ, დამიწერია თიბათვის დღეს იმ, წელსა ჩუკვ“ (8v).

5037

(1751)

ვახტანგ VI, დასტურლამალი. XIX

156 გვ.; 18×22; ქალაღი (მომწვანო); უყდო; 14 და 145 გვ. ამოვარდნილი და დაზიანებული; თავ-ნაკლული; მხედრული; შავი მელანი; სათაურები სინგურით; კვირნიშანი 1814 წელი; [XIX ს.]; დაუწერელია: გვ. 136; 150—156.

[ვახტანგ VI, დასტურლამალი]. — „ალაყადის შუა სახლის რიგისათვის. თუ ბატონმა ალაყადის შუა მეჯლისი ბრძანოს, ერთი ეშიკადასი, ორი ბოქოულთხუცესი, ორი სოიბათ იასაული დადგებოდენ...“ გვ. 3—135.

შენიშვნები: 1. ტექსტს ერთვის „საძიებელი სამეფოს დასტურლამისა“ (გვ. 137—146) და „საძიებელი სადედოფლოს დასტურლამისა“ (გვ. 147—149).

2. საძიებლებს მიწერილი აქვთ: „დასრულდა სამეფოს (სადედოფლოს) დასტურლამის საძიებელი“.

3. „დასტურლამალი“ გამოცემულია პ. უმიკაშვილის მიერ (იხ. ვახტანგ VI, დასტურლამალი, 1886 წ. გამოცემასთან შედარებით ხელნაწერი იწყება მე-5 გვ-დან) და ივ. სურგულაძის მიერ (იხ. ქართული სამართლის ძეგლები ა. ქელმწიფის კარის გარიგება; ბ. დასტურლამალი, 1970 წ.).

(1752)

5038

აპოკრიფული თხრობა მარიამ ღვთისმშობლის შესახებ. XVI

50 ფ.; 7×10; პერგამენტი; უყდო; თავბოლო ნაკლული; აკლია შუაშიც; შემორჩენილია მე-2, 3, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 14, 15 რვეულების ნაშთი; დაზიანებულია ფურცლები: 21—26, 48; 1r-სა და 27r-ზე მელანი გადალექულია, ძნელად იკითხება; ნუსხური; შავი მელანი; [XVI ს.].

[აპოკრიფული თხრობა მარიამ ღვთისმშობლის შესახებ]. — „...დღესთა და სულისა... ად მისა სათნო ყოქუეყანა ზეცად მ...ლი ნ... გაბრიელი ანგელოზი წინაშე პირსა...“ 1r.

წყდება: „...სასწაული საკვრველი მარიამის ჯორცნი არღარა არიან ჭეშმარიტად ძრვას მას ჭუეყანისასა, ზეცად აღიტაცნეს. თომა თქუა: ყოვლადვე არა მრწამს სიკუდილი მისი, უკეთუ ღმერთი დაფარულსა...“ 50v.

(1753)

5039

ქილილა და დამანა. XIX

VI+319 ფ.; 21×33,5; ქალაღი (თეთრი); ტყავგადაკრული ხის ყდა; მხედრული; შავი მელანი; სათურები სინგურით; ჰვირნიშანი 1822 წ.; [XIX ს.]; გადამწერი შტაბს-კაპიტანი მელქისედეკ ბაბუროვი (310v); დაუწერელია: 1r—VIv, 311r—319v.

„კარი პირველი ქილილა და დამანასი სპარსულისაგან ქართულად ნათარგმანები მეფის ვახტანგისაგან —

შეც მიეყავ სპარსთა ზღაპარსა თარგმანებისა მეგებართა, არაგინ მიშეებს გარეგან მთათა და გინა მე ბართა...“ 1r—110v.

შენიშვნები: 1. „ქილილა და დამანას“ ტექსტი საბა ორბელიანის რედაქციისაა.

2. თხზულება გამოქვეყნებულია ილ. ჭყონიას მიერ (იხ. ქილილა და დამანა, სპარსულისაგან ქართულად ნათარგმანები მეფისა ვახტანგისაგან, ილ. ჭყონიას რედაქციით, თბილისი, 1886 წ.) და ს.-ს. ორბელიანი, თხზულებანი, ტ. II, აღ. ბარამიძისა და ელ. მეტრეველის რედაქციით, 1962 წელი. ტექსტი მიყვება გამოცემებს.

ანდერძი (გადამწერისა): „დასრულდა ქილილა და დამანის ანაევი, შტაბს-კაპიტანი მელქისედეკ ბაბუროვი“ (310v).

მიხაწერები: 1. „В Катав (?) Ивановск, уфимской губерний, на заводе князя Белосельского. Николаю Аветовичу Бабурову от Аветика Бабурова“ (1r).

2. „ზაქარ კიკოასძე მაჩიძე, რაჭას მაზრის ონის მცხოვრებელი, კიბარეთლ(?) სოფლის მცხოვრებელი ჭიბარეთლს(!) ბიძა დავით ჭიბარათლიძე“ (ქვედა ყდის შიდა მხარე).

(1754)

5040

მირიანი. XIX—XX.

34 ფ.; 17,5×21,5; ქალღი; უყდო; დაშლილი; თავბოლონაკლული; მხედ-
რული; სათაურები სინგურით; [XIX—XX ს. ს.].

[მირიანი]. — „...იყო რა ერთი გალია, შეიდა(!) და შიგ ერთი გვრიტი
იჭდა, მაშინვე ის გვრიტი აუშვეს...“ 1რ.

წყდებ: „...ვეზირმა თავის ქალი ნიქასტარ მისცა და თითონაც კარგა
გზა გამოაცილა...“ 34v.

შენიშვნა: ცნობები „მირიანის“ შესახებ იხ. კ. კეკელიძე, ძველი ქარ-
თული მწერლობის ისტორია, ტ. II, 1952 წ. გვ. 334—336 და ალ. ხახანაშვილი,
Очерки, III, გვ. 182—190.

(1755)

5041

სამოელ რაბინი, ოქროს აღნაქუსი. 1836.

I+54 ფ.; 17×20,5; ქალღი; მუყაოს ყდა; მხედრული; ყავისფერი მელანი;
1836 წ. (49v); გადამწერი: ვესტატი მასწავლებელი (49v); დაუწერელია: 1r—v,
50r—54v.

„წიგნი სამოელ რაბინ მორანაკელიისა, [ოქროს აღნა-
ქუსი], უბირველესის სინალოდისა, გინა სჯულის შესაკრებელის მოძღურის
ისაკ რაბინის მიმართ, რომელ არს სუბულ მეტს მორავანის ქალაქსა შინა. —
ღმერთმა დაგიცვას შენ, საყვარელო ძმაო, და განაგიოსცა საუკუნო შენი ვიდ-
რე დასასრულადმდე...“ 5r—49v.

შენიშვნა: ტექსტს წინ უძღვის: ა. რუსულ ენაზე გადმომღებლის მღვდელ-
მონაზონი ვარლამის წერილი მწყემსმთავრებისადმი (1v—2v). ბ. ქართულ
ენაზე მთარგმნელის დიმიტრი ბაგრატიონის წინასიტყვაობა „მკით-
ხველათოს“. — ჩემგან ამა წიგნის თარგმნა შეუძლებელ იყო...“ (3r). გ. „აღ-
ნიშნუა“ — მეორე გამოცემის წინასიტყვაობა (3r—4r).

(შდრ. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, ახალი Q კოლექცია, ტ. II, გვ.
195).

ანდერძი (გადამწერისა): „აღწერილ არს ჩუღვ-სა წელსა, აპრილის 15-სა
ღღესა ვესტათი უჩიტლის მიერ“ (49v).

მინაწერი: „წიგნი ესე ეკუთვნის თავადს დიმიტრი გაბრიელიძეს
მალალოვს. ვინც წარუხვას იგი, შერისხდეს მას სამება, ამინ“ (1r).

(1756)

5042

კრებული. XIX

I+64 ფ.; 17×21,5; ქალღი; ბოლონაკლული; ფურცლები დაზიანე-
ბული, განსაკუთრებით წინა 6 ფურცელი; მხედრული; შავი მელანი, სათაურები
წითელი მელნით. [XIX ს.]; დაუწერელია 53v.

1. „მაეგობა სულისათვის, შემოკრებული თითო სახეთაგან სიტ-
ყუათა და მოგონებათა ჩუენთა, მამათა ჩუენთა მაქსიმე აღმსარებელისათა და
იოვანე დამსკელისა. — ვინაფთვან მყოფნი ვიდრემე ყოველნი ანუ გრძნობი-

თა იცნობებიან, ანუ გონებითა მიიწოთმვიან, ხოლო მიწოთმასა ზედა საქმისა როჴელსამე ანუ გრძნობითა, ანუ გონებითა მოსწრაფე...“ 1r—21v.

შენიშვნები: 1. ტექსტის რამდენიმე გვერდი ფანქრითაა ნასწორები.

2. კიდეებზე მიწერილია საკითხები, რომლის შინაარსი ტექსტშია გადმოცემული.

3. ნაშრომი ფილოსოფიური ხასიათისა.

2. „რათა(!) ნი შ-ყო ფისათვს წმიდისა ეკლესიისა და ამას შინა საღმრთოსა კრებისა ზე სრულქმნილთა, განმმართველობისაგან წმიდათასა მაქსიმე აღმსარებელისა და დიონოსი არიოპაგელისა. — ეკლესია საღმრთო სახლ არს და მას შინა შეკრებულნი სრულმყოფნი და სრულქნილნი, და ამას ვემე(!), ვითარცა აქუს ჰვიეს(?), ხოლო მას შინანი იძრვან განზრახვსაებრ. ხოლო არს ხატი ღმრთისა და სრულისა სოფლისა და მხოლოდსა გრძნობადისა და სრულისა კაცისა...“ 21v—39v.

3. „განრჩევა და გამოცხადება, რომელთათვს ძილოსოფოსნი შთამოვლენ ხმათა, და მხილება უთაოთა სევერიანთა, ესე იგი არს იაკოვითთა, სულთა განმხრწნელისა წუთალებისა. — ტრფი-ალათათვს და თანაბრძოლთა ბოროტთა ჰრწმენათასა საჭირო არს ხმათა, რომელთათვს უფროს შთამოვლენ ძილოსოფოსნი, განრჩევა და გადავილება, რამეთუ ამათისა სიმკაცრითისა შემეცნებისა მრავალნი ბრძენ-ყოფასა მგონებელთაგანნი უმეტარნი ჰეშმართვებისაგან ჰკუჭბულ იქმნეს...“ 40r—53r.

4. [ფრაგმენტი ფილოსოფიური ხასიათის შრომიდან]. — „...მესამე, ვითარმედ თუ ერთ არცა მრავალ და არცა არა რა, ვინაჲვე ერთ მხოლო თუ ერთ, მრავალთა მიმართ ერთ და თუ არა ვის ერთი იყოს ოხერ მრავალთაგან, ვინა აწ სახილვო, თუ ვითარ მოაქუს ერთსა სიმრავლისადმი და სიმრავლესა ერთისადმი...“ 54r.

წყდება: „...ძალთანი პირველი მათ შორისთა იქუას(?), თუ ვითარ ერთებრივი ერქმის მათ, ამისთვს ხოლო არა რიცხვსაგან წარმოიშობნეს...“ 64v.

შენიშვნა: ხელნაწერის საცავ ფურცელზე არის „მოწმობა“: „მივცა ესე ჩემ მიერ თბილისის გუბერნიის, გორის მაზრის ახალციხის ეკლ. მრევლთაგანს, გლუხს ზაქარია ბეროსძე მაზანაშვილს მას ზედ, რომელ იგი არის მართლ-მადიდებლობის სარწმუნოებისა, შობიდან არის ოცდახუთისა (25) წლისა. ყოველ წლივ უთქვამს აღსარება და ზიარებულა წა საიდუმლოთა ქრისტესა და აწ განმზადებულ არს პირველის ქოროწინებისა და არა აქვს არავითარმე დამაბრკოლებელი მიზეზი დაუბრკოლებელი პირთან, რომლისათვისაც ეძლევა ესე მოწმობა—შემტკიცები(!) და ხელისმოწერითა ჩემითა და დასმითა ეკლესიისა ღებისათა, ოკტომბერს 1897 წ.“

მისი სულიერი მოძღვარი, ახალციხის წმ. თომა მოციქულის...“.

(„მოწმობას“ არც ხელისმოწერა აქვს და არც ბეჴედი უზის).

(1757)

5043

კრებული. 1861, 1874.

68 ფ.; 17×20,8; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; დაზიანებული; მხედრული; შავი შელანი; 1861 წ. (54r) და 1874 წ. (60v); დაუწერელია: 62r, 64r—68v. ერთი ნაწილის გადამწერი არტემ ქოჩაროვი (60v).

1. „სუნჯის(!) სრული ქება. — მისი ათი წლითაგან არ იქნებას(!), ფრანგი მისი მშვენიერებასა ვერ გამოხატამას(!), სახელად გულდამი ეწოდებოდა...“ 1r—20r.

შენიშვნა: თხზულება მხატვრული ნაწარმოებია და თარგმანი უნდა იყოს.

2. „ასოთ სამღერო მართალი და ჭეშმარიტი გამორკვეული. — პირველი: ვისაც თავი ემღერდეს(!) სახელვნობა(!) და საქონელი მიეცემის...“ 20v—26v.

3. „წიგნი ასახსნელი სიზმრისა. — უკეთუ იხილო, რომლის ქვეყნის მზე იდგეს და ანაზღათ წავიდეს იმ ქვეყნისაგან, ამ ქვეყანას საცა მზე იყოს — უფროსი კანანი(!) ანუ ხემწიფის ვეზირი მოკვდების...“ 27r—34r.

4. „ქალანდარნი, თქმულნი ყოველთა ჭკვიანთა კაცთაგან, მართალი და ჭეშმარიტი, ყოველს თვისა მომავალს შემთხვევას ჭვისათვის. — იანვარსა: თუ მთვარე დაბნელდეს, მას წელსა ნაშრომონ ავლოს და სახელოვანითა კაცთა ხვასტანგნი და საქონელი გაიფიქრდეს...“ 34v—38v.

5. „სამთვარიო მართალი და ჭეშმარიტი, ბრძენთა და მეცნიერთაგან თქმული და გამოცდილი ყოველთაგან არის. — მთვარესა პირველსა დღესა კეთილი ყოველსა საქმისა მგზაურობა ზღვისა და ხმელეთისა ბედნიერია...“ 39r—53v.

შენიშვნა: დასასრულს ტექსტის ხელითვე მიწერილი აქვს: „1861-ს წელს იანვრის 25. ესე ასოთ სამღერალი და სიზმრებისა და მთვარისა დაიწერა, ჭეშმარიტია“. (54r).

6. „ქალ-ვაჟიანი. — ერთს სახელმწიფოში იყო ერთი ძრიელ მდიდარი კაცი, ჰყვანდა ერთი შვილი. ვაჟი მისცა სასწავლებელში. რაც ხაზინა ჰქონდა, სრულათ ამ შვილის სასწავლებელისათვის გაფუჭა(?)...“ 54r—60v.

შენიშვნები: 1. ამ მოთხრობას ახლავს გადამწერის ანდერძი: „გადავწერე 1874 წელსა ენკენისთვის 1-სა დღესა, ქუთაის(!) არტემ ქოჩაროვიან. მამინ მე ვიყავი 53-სა წლისა, ორმოცდაცამეტის“. (60r).

2. ხელნაწერს აქვს უმნიშვნელო მინაწერები 61r—v, 62v, 63r. 63v-ზე არის ფანქრით შესრულებული მინაწერი: „1908 წელსა, ღვინობისთვის 20 დღესა დაგვითხოვეს სემინარიიდან, რექტორმა დაგვითხოვა.“

დეკემბრის 6-ში მაკართან გადავედი. წიგნები გავგზავნეთ რუსეთში, 29 გიორგობის თვეს“.

(1758)

5044

✓ კრებული. 1814

224 ფ.; 17×21; ქალაღი; უკლო; დაშლილი; თანაკლული; რესტავრირებული; მხედრული; შავი მელანი; სათაურები სინგურით; გადამწერი: ხატიაშვილი იოსებ; 1814 წ. (66v).

1. [სიტყვანი და სწავლანი სამეცნიერონი]. — „უმჯობეს მხილება კანდიერებითი, ვიდრედა დაფარული სიყვარული...“ 1r—8v.

შენიშვნა: სათაური აღდგენილია S—1504-ის მიხედვით.

2. „სწავლანი მრავალთა ფილოსოფოსთანი და სიტყვანი ყოვლად სარგებლნი და მკითხველთა ამის განმბრძობი და განმბრწყინვე“

ბელი სულიერად და ხორციელად სრულ სხეულთან. -- არისტოტელ თქვა: ვითარმედ ყორანთასა მლიქნელი უბროტეს(!) არიან...“ 8v—15v.

შენიშვნა: ტექსტი პირველი რედაქციისა, იგი გამოცემულა. იხ. ტ. რუ-
ხაძე, სწავლანი ფილოსოფოსთანი. ლიტ. ძიებანი, ტ. IV, 1948 წ. გვ. 298—305.

3. [აპოვთეგმატა]. — „მოკლედ სიტყვის-გება სოგრატისი, სწავლა პირველი, თარგმნილი და სხვათადა ფილასოფოსთა რუსულსაგან ქართულს ენაზედ ერასტი თურქისტანი შვილისაგან, ბრძანებით საქართველოს მეფის ვახტანგის ძის ბაქარისათა. ღმერთო, კეთილად და მშვიდობით მოახმარენ პატრონსა თვისა, აღიწერა ჟამსა თვისისა. საქართველოს მეფის ირაკლისასა, ღთო, მრავალჯამიერ ჰყავ და დაამტკიცე მეფობა მისი, ხელითა ხატია შვილი იოსებ დიაკუნისთა, თვესა მარტს ლ, ქკს უოთ(?). — კეთილის კაცის წესი არ არის, კაცს პირში აქებდეს და უკანვი(?) ზრახევდეს...“ 15v—66r.

შენიშვნები:

1. „აპოვთეგმატა“ მეორე რედაქციისა, მასში შედის სამივე ნაწილი: ა. „სიტყვისგება სოგრატისი“ (15v—51r); ბ. [ამბავნი ყოვლისა რომისა და ევროპის კენისრებისა] (51v—59v); გ. „წიგნი მესამე, რომელთა შინა ლაკედემონელთანი“ (59v—66r); შდრ. ლ. ძოწენიძე, რუსული „აპოვთეგმატას“ ქართული რედაქციები, 1959 წ., გვ. 38—41.

2. ხელნაწერი მიყვება S—1504-ს. იგი ლ. ძოწენიძის შემოთღასახელებულ წიგნში განხილული არ არის.

4. [ქილილა და დამანა]. „ანდრძი პირველი. ესე რომე ვინც შენ-
თან შენგან გაადიდე. — პირველი კაცი იყოს და შენგან პატივცემული, მის ამხანაგისაგან მისი ძვირი და ავი არა გაუგონო...“ 68r—223v.

შენიშვნა: ტექსტი სხვაობას ამჟღავნებს როგორც ვახტანგის, ისე საბასა და ბეზუთა შვილის რედაქციებთან. წარმოადგენს გადაკეთებულ ვარიანტს.

ანდრძები: 1. (გადამწერისა): „ქ. დასასრული ყოვლისა სიტყვისა. ისმინე, ღრისა გეშინოდენ და მცნებანი მისნი დაიცვენ: რომელთა არა სცენ პატივ დღათა და მამათა თვისთა, მათთვის არს განმზადებული ცეცხლი საუკუნო ჯოჯონეთისა, უმეტეს პირთა ქრისტიანეთასა და სულთა მათთა მაგინებელთათვის, რომელ გმობა არს სულის წმიდისა. რომელთა ესე სჭირან, იგინი ღირს არ არიან წმინდას ეკლესიასა შინა შესულასა და არცა მართალ მადიდებელთა მეფეთა თანა ხლებასა. რომელ მოკუდეს კაცი, იგი არა არს ღირს მცხედარი(!) მისა(!) კარიდამ გამოტანისა, არამედ განხვრიტონ ზღუდე სახლისა მის და ფერხთა მისთა მოაბან ხე გრეხილ და განათრიონ მუნითა და შთაადღონ მიხლებლსა უპატიოდ და დაკრიბონ ყოველთა ერთა ქვა მას ზედა.

რომელნი წმინდანი მამანი და ფილასოფოსნი ამ წიგნსა გამოცხადებულ არიან, ვინც ამა წიგნსა ზედა ხსენება(!), უფალმან თქვენცა გამრავლოსთ შვილითა და სრულიად საძირკველითა თქვენითა.

და ესე წერილნი ყოველნი შუამდგომილ იყუნეს სულთა თქვენთათვის უმეტეს. ღმერთო, მრავალჯამიერ ჰყავ პატიოსანი წიგნისა ამის აღწერა(!). წიგნი ესე სამეცნიერო და ფრიალ მარგებელი მსმენელთათვის ამინ, ამინ და ამინ. პირველად აღწერილი ბრძანებითა ბაქარ საქართველოს მეფისა ვახტანგის ძისათა, მრავალჯამიერ ჰყოს უფალმან, მარტის ლ“ (15r—v).

2. „ხოლო აღესრულა წიგნი ესე ქელითა იოსებ დიაკუნის ხატვიოთსათა, თვეს ნოემბერსა 6, ქკს ფბ, წელსა ჩვიდ: იოსებ ბ“ (66v).

3. „ხოლო აღიწერა წიგნი ესე ღვაწლითა თავად ვაჩნადის თომასითა. შეცდომილთ მიტევებას გვედრებით მხილველთა ამის წიგნისათა. [თვე]სა დეკენბერსა იდ...“ (223v).

მინაწერები: 1. „გიორგი ლეონიძე, ქკს უფგ, წელსა ჩღბ“ (?) (81r).

2. „დაზე ამ ღვეღელსა სულისა მტერსა,

ჩემს საყვარელზედ სხვასა სწერს ჯვარსა“ (15v).

3. მინდა ლექი(!) ვსთქვა, ქალო, მაგნით იზმური,
ვით მოვიზიდო, ქალო, მსმენელთა ყური“. (იქვე).

4. „ან ასრეთ გაქებ,

ბ. იბევრას(!) ქებით,

გ. გვედრები ქალო

ე. ერთობლივა

ვ. ვისთან მიხვალ

ზ. ზეცას ახვალ“ (იქვე).

5. უმნიშვნელო მინაწერები: 67r—v, 224r—v.

(1759)

5045

დაუჯდომელი და პარაკლისი. XIX

71 ფ.; 13,5×8,5; ქაღალდი; რესტავირებული; ახალი მუყაოს კოლენკორ-გადაკრული ყდა; თავნაკული; მხედრული; შავი მელანი; [XIX ს.].

1. «დაუჯდომელი». — „...ინილეს ყრმათა ...ქელთა ზედა ქალწუ... გლითა დამზადებელი...“ 1r—31v.

შენიშვნა: „დაუჯდომელში“ შემდეგი ლოცვებია: ა. „ლოცვა ყოვლად წმიდისა ღმრთისმშობელისა(!) მიმართ, თქმული ღირსისა ფილოთეოს კოსტანტინეპოლელ არხიეპისკოპოსისა“ (11v—19r); ბ. „სხუა ლოცუა ღმრთისმშობელისა მიმართ“ (19v—21r); გ. „სხუა ლოცუა სავედრებელი“ (21r—22r); დ. „ლოცუა დღითიდღე სათქმელი წმიდისა ღმრთისმშობელისა მიმართ, უკეთუ ესურის ხილვა მისი ეამსა სულისა შენისა განსლვისასა“ (22r—28r); ე. „ლოცუა განთიად და მიმწუხრი სათქმელი, წმინდისა იოანე დამასკელისა“ (28r—31v).

2. „პარაკლისი, ახლად თარგმნილი ბერძულისაგან, სავედრებელი ყოვლად წმინდისა მღრთისმშობელისა მიმართ. — მღვდელმან: კურთხეულ არს ღმერთი ჩვენი. მეუფეო ზეცათაო, წმინდაო ღმერთო, მამაო ჩვენო...“ 32r—ბ1r.

შენიშვნები: 1. „პარაკლის“ ერთვის საეკლესიო დღესასწაულთა კალენდარი (61v—66v) და „ქორონიკონი“: — ქკს უფა, ზედნადები იე. ადების დაზე ფე-ბერგლის თ. ხარება მეექვსის კარიაკის დ. წმინდა აღდგომა აპრილს [ვ]. ამაღ-ლება მაისის იდ. სული წმინდის მოსლვა მაისს კდ. მოციქულთ მარხვა დღე კჭ. პეტრე-პავლობა ბ. შობა უფლისა ე“. „ქორანიკონი“ მოდის უფიბ-მდე.

2. 3r—5r, 9v—10r, 24r, 33v, 35v—36r, 46v—48v კიდევზე არის უმნიშვნელო მინაწერები.

S—5046

აღ. ყაზბეგი, მამის მკვლელი

გადატანილია აღ. ყაზბეგის არქივში № 154.

(1760)

5047

კრებული. XIX

64 ფ.; 18×11; ქალაღი; უყლო; დაზიანებული, დალაქვეებული; შიგადაშიგ ფურცლები ამოვარდნილია; მხედრული; შავი, გაფერმკრთალებული მელანი; [XIX ს.].

1. „ქეშმარიტი მოძღვრის უფლისა ჩენისა იესო ქრისტესი მხილება და ლაპარაკი თავის მონასთან მისაქეველად ბოროტი სიცოცხლისაგან და პირველად ცოდვილისაგან თავისი თავის ცნობისა ამ ფერად თქმითა. — ჰ, ჩენი გონებისაგან განუზომელო, ზღვაო და მიუხდომელად უთავბოლოთ სახიერო შემძლე ღმერთო...“ 1r—35v.

შენიშვნა: თხზულება აპოკრიფული ხასიათისაა. მასში რამდენიმე „საუბარია“ ქრისტესა და მის მონას შორის.

2. «ლოცვანი». — „ძმანო და დანო საყვარელნო, ამ წოგნის ამამკითხველნო, ეს ლოცვა ფიქრის მოკრებით ამოკითხეთ, ამიტომ რომ ისა სჯობს, რომ სულ პატარა ლოცვა თქვა... 35v—64v.

(1761)

5048

ლოცვანი. XIX

40 ფ.; 8,5×11,5; ქალაღი; უყლო; კიდებეშემოციქნილი; მხედრული; შავი მელანი; [XIX ს.]. დაუწერელია 40r.

[ლოცვანი]. — „ზესთა მბრძოლისა ჩემისათვის და მოღვაწისა უძლეველისა, ვითარცა შენ მიერ ხსნილნი განსაცდელთაგან სამადლობელსა შევსწირავთ, ღვთისმშობელო ქალწულო, შენდა მომართ მონანი შენნი...“ 1v—39v.

შენიშვნა: 40v-ზე არის მინაწერი, რომელიც ძნელად იკითხება.

(1762)

5049

ანტონ I, წყობილსიტყვაობა. 1759

I+153 ფ.; 19,5×13,5; ქალაღი; ფიცრის ტყავადაკრული ყდა; მხედრული; შავი-მელანი; სათაურები ასომთავრულად და სინგურით; გადამწერი იოანე ოსეს ძე (151v); 1789 წ. (151v); დაუწერელია: 1r—v, 152r—153v.

ანტონ I, „წიგნი წყობილსიტყვაობა. ნაწილი პირველი, აღიწესტყულებისათვის. თავი ა. თვის სამობისა და ერთობისა. —

ერთი არს ზესთა დაუსაბამო კეთილ ზესთ-ნათლოვანი ერთობა სამპირებით...“ 12r—139v.

შენიშვნები: 1. უძღვის: ა. „წინასიტყუაობა წინამდებარისა წიგნისა ხუთტაეპოვანთა სტიხთა ანუ შაირთა ქმნილი გაიოსის მიერ არხიდიაკონისა. —

წინასიტყუაობით შეყუანილებათა რა ვაწინმდებარებთ ანტონი ყოვლად ბრძნისა...“ 1r—4v. ზ. „პინაქსი წყობილსიტყუაობისა“ 9r—11v.

3. ზელნაწერთა აღწერილობა. ტ. VII

2. ერთვის: „ქმნილი მცირისა ტრიფილესგან, დიაკონ მონაზონისა. — ეს წყობილისტყუა განკარგულ ქმნილ-თხზულ-ლექსულ არს ანტონისგან, ყოვლად ბრძნის ბრძენთ-უბრძნესის...“ 140r—149v.
3. ანტონის „წყობილისტყუაობა“ გამოცემულია 1853 წელს, პლატონ იოსელიანის წინასიტყვაობით.

ანდერძი: „მაგრა რიცხესა მას წელთასა თვენი ხუთნი, მეტნი წარმოვლენ, რომლისათჴსცა ხუთნი მეტლნი წარკჴსწერენ და მოვიტყენენ ორნი ნაშთნი, საქმენი არა დასატევენნი; და ორად თუალად ეტლისად შეგიშადო. შენ ისტორიკოს საკვირველ და ტუბილმომზრახ ქართველთა წმიდათ მარტურთა იქმენ და ჰსთვენ, ხოლო თქმითა მით ღუაწლთა მათთაცა ზიარ სულითა იქმენ და მარტურებდი სულით, რომელთა მსგავსად გურგენიცა მიიღნენ: მსე მაღალი გუარაი მეცნიერების ორ სახედ იწყე გამოთქმად რიტორებრივ, ერთი მოთხრობით — ქართველთ სიმარტურესა, რომელთა შესხმა კმა გურგენებად მათდა, ხოლო მეორე თხზულ იროიკოდ ბრძნულად. შენ, მომთხრობელმან, წინაპართა ქართულთა ღირსად ქსოვნისა არა ჰქმენ დავიწყება. წმიდათა ბრძენთა და მკნეთა და მეფეთა საქართველოსთა, რომელთ მადიდებელი იდიდები აწ მსჯულითა ჩვეულებრით. და აწ გლოვანი ჩუქნი ორ მიზეზობენ: პირველ, რამეთუ მიგურიდენ ბრწყინვალება, ხოლო მეორედ—აღავსენ მგლოვარებით მამა მეფე და სახლი მისი მაღალი და უფროს შენი საკუთარი მეფის ძე. მიტყვი სხუასაცა ნიჴსა მას სულისასა, ამბობს რა პავლე ენათა თარგმანებას, ხვავნი ამისნი განამრავლენ წიგნებად, ტევანნი მისნი აწდევენ ჩუქნდა შუჭბას, ანგელთ თანასწორ, დიდებულო მამათ.

კათოლიკოს	ი	ანტონ.	ი	თვთ მეფი	ს ძე
ანგელთ შენადა	ს	ნივთთ იგურდი	ვ	იქმნა განმყარ	რ
თვალნი უმანკ	ო	ტრედს	ჲ	ავგარნა არს მმე	ფ
ორით არ კინნა	კ	ორანო	დიდ	ნამდილვ	ე
ლტლელი	იგი	ნატრფ.	ი	იქმნა ზენ მიმდე	მ

იგი, რომელნი მომცენ მე, უწმრდესო, ორ გზისნი შენნი მოძღურებანი ელვარებს, აპა, ჰსჩანნ შენნი შენდა, რა ვიძღვის მრთმელმ ნაყოფნი შენნი შენდა დამატკბობელ არს მსე სურვლით გიძღვენ შიში განვაძე.

ხმაა რა ტუბილი და მსდუმდა მეტყუელებად, ოქმნა მეტყუშლთა მნათა დადუმება. ციურნი ძალნი პბრგით უსაშუალოთ, მართ არსისადმი ნომათა შემსქვალენი სიბრძნესა შენსა სიბრძნესა ღმერთს უძღვნიან.

მინაწერი: „კეთილ-კაზმილ(!)-თხულ ალილორივებრ დალექსული ყოვლადი წიგნი ესე წყობილის ტყვაობაჲ, ავქსონისა მის დიდისა ქმნილი ვიდრე ამადმდე აღვსწერენ და დავსხენ ძღუნად კელმწიფისა ჩემისა მეფის ძისა ძისა ვახტანგ, აღმახსანისა, ვისნიცა მოწყალეებითნი შარავანდედნი ანათლებენ სულსა ჩემსა. მისმან უსაკუთრესმან მლოცველმან მოძღუარმან უღირსმან იოანე ოსეს ძემან, იკონომოს დეკანოსმან ტფილისისა სიონისმან. 17¹¹/₂₃ 94. იოანე“, 151v.

(1763)

5050

კრებულო. 1827

39 ფ.; 16×20,5; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხერგული; შავი მელანი; სათაურები ალაგ-ალაგ მთავრულად; გადამწერი ზაქარია ვაგუნოვი (38v); 1827 წ. (38v); დამკვეთი დიმიტრი მაღალოვი (ზედა ყდის შიდა მხარე); დაუწერელია: 1r—v, 28v, 39r—v.

1. „ქრთხევა მირონისა. — დიდნი შფოთნი და ამბოხნი იქმნებოდეს ეპისკოპოსთა ცილობისაგან და ღთივ-გვრგვინოსანმან მეფემან არჩილ არა სათნო იჩინა ამაღ შფოთთა ქმნად...“ 2r—v.

შენიშვნა: ტექსტი თარიღდება XIII საუკუნით. იგი გამოცემულია, იხ. ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. II, ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა ი. დოლიძემ, 1965 წ. გვ. 47.

2. „განგება დარბაზობისა. — რაჟამს იკურთხოს მეფე და დასჯდეს ტახტსა ზედა ეპისკოპოსნი, ამ წესით დასხდნენ: 1. მობჰანდეს ქართლისა კათოლიკოსი და დასჯდეს მარჯუწინით მეფისა ტახტსა ზედა მოკიდებით, ნატიითა და ბალიშითა...“ 2v—3v.

შენიშვნა: ტექსტი გამოქვეყნებულია. იხ. ქართული სამართლის ძეგლების დასახელებული გამოცემა, გვ. 47—48.

3. „ისტორია საქართველოჲსა, აღწერილი ძრანციცისა ღერანალ(!) კარლოს მიერ, ხოლო თარგმნილი ძრანციცულით რუსულად უფლისა პრორევთისაგან, ხოლო რუსულით ქართულსა ენასა ზედა თარგმნილი თავადის თარხანოვისაგან წელსა 1782. დაწყება პირველი საქართველოჲსა ვითარებისათჳს, თავი 1 მოთხრობისა. — საქართულო არს ფრიად კეთილი ადგილია(!), გარნა ტყიანი, კლდიანი, მთაბარიანი. მუნ არს ფრიად მრთელი ჰაერი წყლიანი, ფრიად მარგებელ ნაყოფიერებისა ყოვლისა კეთილ მომცემ...“ 4r—6r.

შენიშვნა: ამ თხულებასთან დაკავშირებით იხ. ტრ. რუხაძის ქართულ-რუსული ლიტერატურული ურთიერთობის ისტორიიდან XVI—XVIII ს. ს., თბილისი, 1960 წ., გვ. 235. ავტორს დამოწმებული აქვს ეს ზღუნაწერი.

4. „მოხილვა ტიმოთე მთავარეპისკოპოსისა მიერ. — ესენი თვთ მეც ეხილენ ვნებათა მთ ადგილნი და სადა იგი მტილსა გარეშე ილოცვიდა და მოციქულნი ურვეულნი მძინარე იყვნეს...“ 6v—7v.

შენიშვნა: ტექსტი წარმოადგენს ფრაგმენტს და მიყვება გამოცემის 76—77 გვ.ს. იხ. ტიმოთე გაბაშვილი, მიმოსლვა, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო ელ. მეტრეველმა თბილისი, 1956 წ.

5. „მისსა მადალ მსულელობასა დერანალ(!) მაიორს ივან ლეოვიჩს, ყიზლარის კამენდატს ქროუნდროქს მე უღირსი ანტონი, კათოლიკოსის სრულიად საქართველომასა მოვასხენებ მათგან ბრძანებულისამებრ თხოვისა, რომელიცა დაღათუ მრავალგანსაცდელ შემთხუჭვისაგან დავიწყებით სახელნი მეფეთა საქართველომასთან თვთო თვთოდ არღარა მახსოვან, მაგრა სახელოვანთა მეფეთა სახელნი, ანუ გარდაცვალებანი მეფეთანი და გვართა და ანუ განყოფანი ნათესავთანი სამ სამეფოდ ესენი არიან, რომელნიცა გუჭლთა(!) შინა მატინეთა საქართველომასათა წარმიკითხავნ. სიტყვა პირველი. — პირველად ვიდრემე მამა ქართლისა და ყოველთა მათ ქართველთა, ესე იგი, ქართუჭლთა, იმერთა, კახთა და ჯავახთა...“ 8r—23r.

შენიშვნა: ანტონის ისტორია ერთი ხელნაწერის მიხედვით დაიბეჭდა ჟურ. „ივერიაში“ 1880 წ., № 3. ტექსტი ძირითადი ხელნაწერების მიხედვით გამზადებულია გამოსაცემად.

6. „მე უმცირესი ვინმე ძე ალექსანდრესისა და თელავის ქალაქის სემინარიის რეგტორი(!) დავით მოვასხენებ მებრ თხოვისა მათისა და რომელთამე საქართველომასა მეზობელთა მხარეთა ადგილთა ამის უკუჭ წერილითა აღწერ თქუჭსნა ღრეოლრაქიურებრ, რომელ არს ინტრუქცია. აღწერა ახალციხისა. — ახალციხისა ქუჭყანა, რომელიცა არს ქართლისა ქვეყანის ნაწილი ერთი, რომელიცა უჭირავს ახლა ხვანთქარასა...“ 23r—28r.

შენიშვნა: ეს თხზულება ორი რედაქციითაა ცნობილი. ტექსტი მიყვება დავით რექტორის რედაქციას, იგი გამოქვეყნებულია ლ. მელიქსეთ-ბეგის მიერ, იხ. საქართველოს მეზობელ მხარეთა აღწერა, თბილისი, 1936 წ., ხოლო რუსული თარგმანი დაბეჭდა ალ. ცაგარელმა, იხ. Грамоты I.

7. [დიმიტრი ბაგრატიონი], „ალერსი დამისა. — ეპა, ღამეო, ჩემის გულისამებრ ბნელო და დღისა ერთ მოკამისა მოშორვებით შოწყინებულო...“ 29r—38v.

შენიშვნა: ავტორი აღდგენილია S—1554-ის მიხედვით.

ანდერძები (გადაწერისა): 1. „მე, ფრიად ცოღვილმან და უღირსმან დიაჩოქმა ზაქარიაჲმ გაგუწოვიმ, აღვწერე წიგნი ესე მსგავსად დედნისა. რომელმან მკითხველმან აღიკითხოდ და შეეცდომა იხილოთ რაამე, ნუ გვწყენთ, ლოცვით მოგვსხენებდეთ, რათა თქვენცა მოგეტვენესთ შეცოდებანი თქვენნი, ამინ. ჩუკ-სა წელსა, სეკდემბრის ვ-სა დღესა“. (38v).

2. „სრულ იქმნა წიგნი ესე თუშსა სეკდემბერსა ვ-სა, წელსა ჩუკ-სა“. (6r).

ანდერძი (დამკვეთისა): „ეს წიგნი დავაწერინე ჩემს მოსახსენებელად მე, თავადმა დიმიტრი მადალოვმა ოკდომბრის ა დღესა, ჩუკ წელსა“ (ზედა ყდის შიდა მხარე).

(1764)

5051

თეიმურაზ I, თხზულებანი. XIX

28 ფ.; 18,5×22,5; ქაღალდი; უყდო; დაზიანებული განსაკუთრებით პირველი და ბოლო ფურცლები; დალაქავებული; მხედრული; შავი მელანი; სათაურებით და სტროფების დასაწყისი სიტყვები სინგურით; [XIX ს.].

1. „ლექსი მუნასიბი და ტკბილი გაწყობილი მსმენელთათვის საამოვნო ვარდ-ბულბულისა გაბრჭობისა, ნათქვამი ღვთივ გვირგვინოსნის ჯემში-

ფის ბატონ პატიოსნის თეიმურაზისა, სუფევეთამც ყოს უფალმან საუკუნითგან და უკუნისამდენ. —

ჰე, არა არის(!) შემოქმედო, შენგან არის ყოვლი ფერი...“ 1r—6v.

შენიშვნა: გამოცემასთან შედარებით ტექსტს აკლია; სტროფების თანმიმდევრობაც არეულია.

2. [შედარება გაზაფხულისა და შემოდგომისა]. — „პასუხი გაზაფხულისა. გაზაფხულმა თქვა: გებძანა თქვენ სიტყვა ერთობ მკვახები...“ 6v—16v.

შენიშვნა: გამოცემასთან შედარებით ტექსტს აკლია; სტროფების თანმიმდევრობაც დარღვეულია.

3. „ქ. შელაპარაკება და ბაასი მათ მათი შესაფერი მიჯნურობა და ფარვანასაგან თავის დაწვის გაწირვა, ნათქვამი და გალექსვა ღვთივ გვირგვინოსანის მეფის თეიმურაზისაგან, სუფევეთამც ყოს უფალმან“¹ ჯსენება-კურთხევა მისი.

ღმერთო, ყოველთა ცხადთა და იღუმალად დაუფარაო...“ 16r—23r.

4. „ლექსნი მუნასიბნი და სათარგმანელი, ქება და შკობა ჯელმწიფისა ალექსანდრესი და ნესტან-დარეჯანისა, ნათქვამი ღვთივ გვირგვინოსანისა მეფისა კელმწიფისა თეიმურაზისაგან, სუფევეთამც ყოს უფალმან, ამინ. —

რადგან არ ვსცხრები ქებასა, ვგონივარ ამათ მისანი...“ 23v—27r.

შენიშვნა: გამოცემასთან შედარებით აკლია ბოლოსიტყვაობა, ე. ი. 2 სტროფი.

5. [მაჯამა]. „ქ. ვიწყით ლექსთა და მუნასიბთა აღწერა, ნათქვამი ღვთივ გვირგვინოსანისა მეფისა თეიმურაზისა, კეთილ სასმენელი და ტკბილი, საამოვნო სმენელთა და მკითხველთათვის საძებარ-სათარგმანებელი, სუფრისა და ღვინისა დიდად შემამკობელი. — კვლაც მითქვამს: სიტყვა უქმისა პატიემან შემაშინაო...“ 27r.

წყდება: „მე მამკლა მკეცნი, მფრინველნი სადილად ჩემზედ ასე რა...“ 28v.

შენიშვნები: 1. გამოცემასთან შედარებით ტექსტს აკლია.

2. წყდება „მაჯამის“ მესამე კარის („მზე უნათლე ჰქმენ“) მესამე სტროფზე.

3. ხელნაწერი გამოცემაში გამოყენებული არ არის.

4. თეიმურაზ I თხზულებანი გამოცემულია. იხ. თეიმურაზ I, თხზულებათა სრული კრებული, ტექსტი, გამოკვლევა, ლექსიკონი ალ. ბარამიძისა და გ. ჯაკობიას რედაქციით, 1934 წ.

(1765)

5052

მცნება უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესი. 1892

12 ფ.; 22×17; ქალაღი; თეთრი; უყდო; მხედრული; შავი მელანი; გადამწერი: ასინეთ ჩხეიძე-კლდიაშვილისა (9r), 1892 წ. (2r); დაუწერელია: 1r—v, 9v—12v.

„მცნება უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესი, რომელმან მოიწია საკურთხველსა ზედა. იდგა სვეტი ნათლისა და გამოემცხადა(!) ანგელოზი პატრიარსსა და მოვიდა ეკლესიასა...“ 2r—9r.

ანდერძები: 1. „1892 წელს მარტის 29 დღესა“ 2r.

2. „წიგნი ესე გადმევიწერე მე, ასინეთ კლდიაშვილისამ ჩხეიძის ასულმან!“ 9r.

(1766)

5053

კრებული. XIX

41 ფ.; 17×21; ქალღი; დაზიანებული; შემორჩენილია მხოლოდ ქვედა ყდა; მხედრული; შავი მელანი; [XIX ს.]; გადამწერი იერომონახი გერასიმე (25r); დაუწერელია: 25v—28v, 39r—41v.

1. „დიდა პარასკევსა საკითხავი ჯუარცმისათვის და დაფლისა უფლისა ჩუჭნისა იესო ქრისტესისა, თქმული ნეტარისა მამისა ჩუჭნისა გიორგი ნიკოშიდელ მთავარეფისკოპოსისა, მამათ გჯნ. — მაღალსა და აღმატებულსა სახილველსა აღიწია ქადაგება იგი სახარებისა...“ 1r—18r.

შენიშვნა: თხზულება თარგმნილია ექვთიმე ათონელის მიერ. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, ტ. V, გვ. 24.

2. „წმიდათა შორის მამისა ჩუჭნისა იოანე ოქროპირისა, კოსტანტინეპოლელ მთავარეფისკოპოსისა, სიტყვა ვნებისათვის მაცხოვრისა ჩუჭნისა იესო ქრისტესა, ძისა ღვთისასა და ვითარმედ დღესა რომელსა განივლინა ადამ სამოთხით, მასვე დღესა შევიდა ავაზაკი სამოთხედ. მამათ გვაკურთხენ. — გუშინ აღთქმულსა მას ვალსა დღეს მნებავე აღსრულებად, საყვარელნო...“ 18v—25r.

შენიშვნა: თხზულება თარგმნილია თეოფილე ხუცესმონაზონის მიერ. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, ტ. V, გვ. 73.

3. „წმიდათა შორის მამისა ჩუჭნისა იოანე ოქროპირისა, კოსტანტინეპოლელ მთავარეფისკოპოსისა, სიტყვა უძღვებისათვის შვილისა. მამათ გჯნ. — მარადის თანამდებ ვართ ქადაგებად კაცთმოყვარებასა ღმრთისასა, რამეთუ მის მიერ ცხოველ ვართ და ვიძვრით...“ 29r—38v.

შენიშვნა: შდრ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, ტ. V, გვ. 80.

ანდერძი: „მეუფეო ქრისტე, შეიწყალე ამისი მჩხაბავი იერომონახი გერასიმე“ 25r.

მინაწერი: „ეს წიგნი არის მარიამ აფხაზოვის ასულისა, ვინც მოიპაროს, ღმერთმან წაუშალოს, გაუწყრეს იესო ქრისტე. წელსა ჩუკჭ, ნოემბრის 3-სა“ 41v.

(1767)

5054

მირიანი. XIX—XX

107 გვ.; 17×21; ქალღი; უყდო; დალაქავებული; მხედრული; ყავისფერი და იისფერი მელანი; [XIX—XX ს. ს.].

„აქა ჩინეთის ხემწიფისა და ძისა მირისა, რომელიც მისცა ღმერთმან ფერის ასული. — ანუ. იყო ხემწიფე ჩინეთსა ხოსროვ შაპი, ამისთანა ძრიელი და მაღალი ხემწიფე არავინ იყო. უშვილობის(!) ესე შეწუხებინა(!), რომ...“ 1 გვ. — 107 გვ.

შენიშვნები: 1. გვ. 107 აქვს უმნიშვნელო მინაწერები, დათარიღებული 1903, 1904 წლებით.

2. ამავე გვერდზე აქვს მინაწერი: „იზარდე, მწვანე ჭეჯილო, დაბურდი, გახლი ყანაო...“ მინაწერი შესრულებულია ზურაბ წიკლაურის მიერ.

3. იხ. აქვე 5040 ხელნაწერის შენიშვნა.

(1768)

5055

უამის ლოცვა. 1853—1857

I+51 ფ.; 34,5×22; ქალღი; მუყაოს ყდა; მხედრული; შავი მელანი; დასაწყისი ასოები სინგურით; 1853—1857 (16v, 39r); გადამწერი პეტრე უმიკოვი(?) (IV); დაუწერელია: Ir, 39v—51r.

„უამის ლოცვა კვირისა დიდ ხუთშაბათისა განთიადისა იესოს სატანჯველზედ. — ა. მამაო ჩვენო; ა. გიხაროდენი; ა. მრწამსი (ჩუმათ). პირველი სახმილაგისა: შურმან სახლისა შენისამან შემჭამა მე...“ 1r—39r.

შენიშვნები: 1. „უამის ლოცვა კათოლიკური ხასიათისაა.

2. IV-ზე არის ლათინურად და ქართულად უმნიშვნელო მინაწერი, რომელსაც ორივე ენაზე უწერია: „Petras Umicof. პეტრე უმიკოვი. 1853“.

ანდერძი (გადამწერისა): „ღმერთო, გვედრებით, მოხედე ერსა შენსა ამას, რომლისათვის ჩვენი უფალი იესო ქრისტე მიეცა კელთა ცოდვილთა სატანჯველად და ჯვარცმად. ამენ. 18 $\frac{VII}{53}$ — 18 $\frac{III}{15}$ 55“, (16v). ეს ანდერძი მეორდება

39v-ზე. განსხვავება მხოლოდ თარიღებშია. აქ არის 18 $\frac{VI}{30}$ 56—18 $\frac{III}{24}$ 57.

(1769)

5056

სია ქართლ-კახეთის თავად-აზნაურთა, რომელნიც მოხსენებულნი არიან ჟრეკლე მეფისა და იმპერატრიცა ეკატერინეს შორის დადებულს ტრაქტატში. გადატანილია Sd—5508.

(1770)

5057

ყარამანიანი. XIX

16 ფ.; 35×22; ქალღი; უყდო; დაზიანებული; თავბოლო ნაკლული; მხედრული; შავი მელანი; [XIX ს.]; ლექსების დასაწყისი სინგურით.

«ყარამანიანი». — „...ეს რა ამბავია? ჩემსთვის წინათ ათარს ესწავლებინა — საუბარი რომ დაგიწყოს, პასუხს ნუ მისცემო...“ 1r.

წყდება: „...უშანგმა თავის დიდებულთა წინ მიგებება უბრძანა, იგინი ძვირფასითა სამოსლითა შეიმოსნენ და ინდოთა ჯელმწიფეს წინ მიგებენ წესაებრივ...“ 16v.

(შენიშვნა: „ყარამანანი“ გამოცემულია, იხ. ყარამანანი, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადეს, წინასიტყვაობა და ლექსიკონი დაურთეს ალ. გვახარიაშვილს და ს. ცაიშვილმა, 1965 წ. ხელნაწერი იწყება 53-ე გვ.დან და წყდება 116 გვ.-ზე.

(1771)

5058

საამიანი. XIX

23 ფ.; 32,5×20,5; ქაღალდი ლურჯი; უყდო; დაშლილი; თავ-ბოლო ნაკლული; მხედრული; შავი მელანი; სტროფების დასაწყისი სიტყვები სინგურით; კვირნიშანი 1815 წ. (3 ფ.) [XIX ს.].

«ს ა ა მ ი ა ნ ი». — „აქა საამ ფალავნისაგან ფრიდონისთან წიგნის მიწერა.

საამ თქვა ჩემს უნებურსა მეფე არიქს. ბრძენია,

წიგნს მივწერ, აღრე მოვასხამ აქ წელმწიფე ბნელია...“ 1რ.

წყდება: „რა მისვლა სცნა აფრასიობ ქოსთა სპილოს მოამბიდა...“ 23v.

შენიშვნები: 1. „საამიანის“ ტექსტი გამოცემულია, იხ. შაჰ-ნამეს ანუ მეფეთა წიგნის ქართული ვერსიები, იუსტიანე აბულაძის რედაქციით, 1916 წ. ხელნაწერი 175-ე სტროფიდან მიყვება გამოცემას.

2. ხელნაწერის სათაურები არ მისდევს გამოცემისას.

3. ტექსტს აკლია სტროფები შიგადაშიგ.

(1772)

5059

აპოკრიფული თხრობანი ღვთისმშობლის შესახებ. XIX

9 ფ.; 34,5×21; ქაღალდი; უყდო; შემორჩენილია ქვედა ყდის ფრაგმენტი; თავნაკლული; მხედრული; შავი მელანი; [XIX ს.].

[აპოკრიფული თხრობანი მარიამ ღვთისმშობლის შესახებ]. — „...იოკიმე და ანა დაბერებული იყვნენ და შვილი არა ჰყამდათ, ერთს დღესა ტაძრის დღეობა მოვიდა...“ 1რ—9v.

(1773)

5060

ბაგრატიონი დავით, შემოკლებული ისტორია. 1800

46 ფ.; 22×17; ქაღალდი ლურჯი; უყდო; დაშლილი; დაზიანებული; მხედრული; შავი მელანი; 1800 წ. (1რ და 43v).

[ბაგრატიონი დავით. შემოკლებული ისტორია]. — „თავი ა. ასურ, ძემან სემისამან, დაუტევა სენარი მიზეზისა ძლით, რომელიცა მძლავრა ნებროთ და აღაშენა ქალაქი ნინევი...“ 1v—43r.

შენიშვნები: 1. ავტორი და სათაური აღდგენილია ხელნაწერ H—2510-ის მიხედვით.

2. ტექსტს წინ უძღვის: „...განქორციელებითგან ჭიტყუისა მისგან ღვთისა ჩუ, თვესა მარტსა ა.

წიგნასიტყვაობაა წინა მღებარისა ამის წიგნისა, ნარკუშვად ზედაწოდებულისა ისტორიისა, შემოკლებული ისტორიაა, ვინათგან ბუნება გონიერებითა ასწავებდს ყოველთა თავისა თვისისა უმჯობესისა აღჩიევასა, ამისთვის ამისთვის (sic) გრაცხე შრომაჲ ესე.

ვინაცა ბედნიერებისა ნიავმან მოჰბერა ერთა ჩვენთა და იწყეს ტრფობად აზნაურებითისა მიმართ კელოვნებისა, რომელიცა დროსა ძლით მიზნისა მოკლებულ იყუნეს, ამაღ საჭირო იყო ისტორიისაცა შემეცნება, რომელ ამასაცა მიეწერების ნაწილ-ყოფად აზნაურებითისა მიმართ ხელოვნებისა. ამისთვის ვპყავ შრომად და შეევ... ე ისტორიად მრავალთაგან წერილთა... ქართულთა, რომელსაცა ეწოდების ...ეგი, რომელიცა უჩვენებს გზა... ისტორიისასა. ესე იგი ასურეთისა, სპარსეთისა, საბერძნეთისა, რუსეთისა, პრომისა და ქართლისასა.

გარნა არა მრცხვენის ამაღ, რომელ განღვიძებულ ვიყომცა სიყვარულისათვის მიმულისა, რომელსაცა თავი თვისი მზა მიყოფიეს სისხლითურთ მსხუტრბლად ტრაპეზსა ზედა სიყვარულისასა დასაწუელად, რომელიცა არა ვპრიდებ შრომასა სარგებლისათვის მიმულისა, რათა აღმოვჩნდე სიყვარულითა ერთგულობითა და მსხუტრებითა და რათამცა ნიადგ დაუფრეყებლობასა შინა მათსა მიერსა“ (1r—v).

3. 44r—46v-ზე არის ბოტანიკური ლექსიკონი და სამედიცინო დარიგებანი.

4. „ისტორიაში“ წარმოდგენილია ასურეთის, სპარსეთის, საბერძნეთის, რომის, რუსეთისა და საქართველოს ისტორიები. ამ უკანასკნელს უჭირავს 29v—43r. ტექსტი, რა თქმა უნდა, „ახალი ისტორია“ არაა, უფრო სახელმძღვანელოს შთაბეჭდილებას ტოვებს.

ანდერძი (გადამწერისა): განსრულდა, დიდება ღმერთსა, მუშავთა წიგნისა ამის შენდობა უბრძანეთ ცთომათა, მარტსა კო, ქ-კს უპყ“. (43v).

(1774)

5061

ნიკიფორე ხუცესი, ანდრია სალოსის ცხოვრება. XIX

145 ფ.; 22,5×18; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; დაზიანებული; მხედრული; შავი მელანი; [XIX ს.]; დაუწერელია 115r—v.

[ნიკიფორე ხუცესი, ანდრია სალოსის ცხოვრება]. — „მამანო ჩემნო საყვარელნო და მონანო ღვთისანო, ისმინეთ ვედრება ჩემისა და გაუწყო, რამეთუ არს საქმე ესე...“ 1r—145v.

შენიშვნები: 1. თხზულების ავტორი აღდგენილია კ. კეკელიძის მიხედვით. იხ. კ. კეკელიძე, ძველი ქართული მწერლობის ისტორია, ტ. I, გვ. 406.

2. კ. კეკელიძე თხზულებას კიმენურ რედაქციად მიიჩნევს (იხ. ეტიუდები, V, გვ. 120) და აპოკრიფული ლიტერატურის ერთ-ერთ ნიმუშად.

(1775)

5062

სოფრომ იერუსალიმელი. მარიამ მეგვიპტელის ცხოვრება. XIX

6 ფ.; 20×17; ქალაღი; უყდო; თავ-ბოლო ნაკლული; მხედრული; შავი მელანი; [XIX ს.].

«სოფრომ იერუსალიმელი, მარიამ მეგვიპტელის ცხოვრება». — „...ბრძანება მისი, მსწრაფლ განიძარცვა ძველი იგი სამოსელი და მიუგდო...“ 1r.

წყდება: „...და შეესტიროდი ხატსა დედოფლისა ჩ-ისა წმიდისა ღ-იმშობელისასა, თავსმდების მის ჩ-ისასა, რათამცა განსდევნა გულსა...“ 5v.

შენიშვნა: თხზულების ავტორია სოფრომ იერუსალიმელი, ქართული თარგმანი ეკუთვნის ექვთიმე ათონელს. იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები, V, გვ. 190.

(1776)

5063

აღქსიანი. XIX

10 ფ.; 21×16; ქაღალდი; უყდო; დალაქავებული; მხედრული; შავი მელანი; [XIX ს.].

[აღქსიანი]. — „კაცი ვინ(!) იყო საგონებელი... მდიდარედ(!), უთვალავი ოქროს, ვერცხლის პატიოსანის და მარგალიტის ბატონი, მრავალი სოფელი. სახელოდ ქოდა(!) ეფრემ და მის მეუღლე ანას...“ 1r—10v.

შენიშვნები: 1. ტექსტი ნაწერია ძალზე უწიგნურად;
2. სათაური აღდგენილია S—62:2-ის მიხედვით.

(1777)

5064

ქალ-ვაჟიანი. 1845

20 ფ.; 18×11; ქაღალდი; უყდო; დაზიანებული; თანაკლული; მხედრული; შავი მელანი; 1845 წ. (19v).

[ქალ-ვაჟიანი]. — „რას მიბძანებთ? უთხრეს დედ-მამათა: რაც გენებებოდეს, ის ქენიო, უთხრა შვილმა...“ 1r—19r.

შენიშვნები: 1. ტექსტი ნაწერია უწიგნურად.

2. მე-20 ფ. სხვა ხელნაწერისაა. ეს ფრაგმენტიც „ქალ-ვაჟიანის“ ტექსტს შეიცავს.

ანდერძი: „განსრულდა ქალ-ვაჟიანი, სხვათა პირთასა აღმორჩევ, ესრეთ ნაწერი კელითა ქველი ბაქრაძისათა მიერ წელსა ჩემ, იანვარსა ვდღესა“. (19v).

მინაწერი: „არინოეცი(!) ბაქრაძის ასული დაიბადა ჩემ-ს წელსა, იანვრის იე(?)“ (19v).

(1778)

5065

ქართული პოეზია. 1819

6 ფ.; 21,5×17,5; ქაღალდი; უყდო; დაშლილი; უკანასკნელ 2 ფურცელს მოხეული აქვს კუთხე; ბოლონაკლული; გადამწერი აღ. ყორღანოვი (1r); 1819 წ. (1r).

„ქართული საპოეზიოსათვის, თავი პირველი. § 1.

კითხვა: რაა არს პოეზია?

მიგება: პოეზია არს კელოვნება მოგონებად და აღწერად დიდებულთა, ზომისაებრ მარტულთასა ყოველთა მათ ნივთთათუს, რომელთაცა ქალუძს მიზიდვამ გამოხატუსა ანუ აღძრუამ გულისა განცხრომისა გამო ყურადღებულთა ანუ აღმოკითხულთასა...“ 2r.

წყდება: „[თვისებანი] დაუდგრომელობა, მცონარება, აღშფოთება, დაჯინება, თავხედობა...“ 6v.

შენიშვნები: 1. ბოლო ორი ფურცელი სხვა თხზულების ფრაგმენტი უნდა იყოს. იგი წინა ფურცლებისაგან ხელითაც განსხვავდება და შინაარსითაც. ფრაგმენტი ფილოსოფიური თხზულების შთაბეჭდილებას ტოვებს. შემორჩენილ ორ ფურცელზე 13 პარაგრაფია.

2. ტექსტი H—346-ის მიხედვით გამოსცა გივი მიქაძე მ. იხ. „ქართული პოეტიკის ქრესტომათია“, 1954 წ., გვ. 58—61. ხელნაწერი მიჰყვება გამოცემას და წყდება მეორე თავის ბოლოს. გვ. 60.

3. გამომცემლის ვარაუდით თხზულების ავტორი შეიძლება იყოს დიმიტრი ოქროაძე (ოქროაშვილი), რომელსაც ხელნაწერი H—346 გადაუწერია თუ დაუწერია 1824 წელს პეტერბურგში (გვ. 219). ჩვენი ხელნაწერით, რომელიც 1819 წ. გადაწერილი, დიმიტრი ოქროაძე არ შეიძლება იყოს „ქართული პოეზიის“ ავტორი.

ანდერძი (გადამწერისა): „ესე ქართული პოეზია ეკუთვნის აზნაურს ალექსანდრე ყორღანოვს. დავიწყებ წერა პოეზიისა 1819-სა წელსა მისის თოთხმეტს დღეს, სადღიო[ს] უკან, მეოთხე საათში“ (1r).

(1779)

5066

შემოკლებული ლოლიკა. XIX

1I ფ.; 29,5×21; ქალაღი; უყდო; დაზიანებული; მხედრული; სათაური მთავრულად; შავი მელანი; [XIX ს.]; დაუწერელია 1v.

„ლოლიკა შემოკლებული წინათვე მიღებულთა აღსაკენებულად ბრმათათვს სხოლის(!) შინათა. — კითხვა: უმჯობესისათვს გულისწმის ყოფის ძილოსოფიისა რაჲ სათანადო არს პირველად განმარტებად?

მიგება: იგი, თუ რაოდენ გვარობს ცნობა კაცობრივი!...“ 1r—11v.

(1780)

5067

ქართული ღრამატიკა. XIX

9 ფ.; 21×17,5; ქალაღი; უყდო; დაზიანებული (განსაკუთრებით პირველი ორი ფურცელი); დალაქვებული; ბოლო ნაკლული; მხედრული; სათაური მთავრულად; [XIX ს.].

„ქართული ღრამატიკა მოკლედ საზეპირო ყრმათა სხოლის შინათა. —

კითხვა: რაჲ არს ღრამატიკა?

მიგება: ღრამატიკა არს ხელთმძღუანელი კანონიერ უბნობ... მართლწერისადმი...“ 1r.

წყდება: „კითხვა: ეგე ოთხნი რომელნი არიან?

მიგება: არსებითი — ვარ, მყოფობ. შემოქმედებითი — ვჰსჯი, ვჰსჯრი. უნებითი — ვისჯებო, ვიჭრები, და უმეშუჭობითი — ვალ, ვწუხ და სხუანი...“ 9v.

(1781)

5068

შეგონებანი და დარიგებანი ასკეტიკური ხასიათისა. XIX

14 ფ.; 17×22; ქალაღი; უყდო; დაზიანებული; კიდები შემოციქნილი; თავ-ბოლო ნაკლული; მხედრული; [XIX ს.].

[შეგონებანი და დარიგებანი ასკეტიკური ხასიათისა]. — „...ნახო ღვთისაგან დღეგრძელობა და სიმთეღე მოგეცეს და წამალი ძვლებისა შენისა არ დაგაკლდეს...“ 1r.

წყდება: „...უამი ამღვრეულია, თუ წახვალ გზასა, სარგებელი არა გაქვს, გეშველება, ნუ შესწუხდები...“ 14v.

(1782)

5069

რეინბეკი, მოთხრობა. XIX

65 ფ.; 10,5×16,5; ქაღალდი; მაგარი მუყაოს ყდა; მხედრული; შავი მელანი; [XIX ს.]; დაუწერელია: 1r—v, 61r—65v.

„მოთხრობა უფლისა რეინბეკისა. — არნდემი — ახალგაზრდა ღერმანიელი, კაცი იყო ტანადი, წაბლის ფეროვანის თმებიანი, რომელნიც მალალს შუბლსა ზედა მისსა იყვნენ მშვენიერად გარდმოყუჭუქებულნი და მიიზიდევდა მზერვათა...“ 2r—60v.

შენიშვნა: თხზულება თარგმნილია რუსულიდან; ხელნაწერიდან მთარგმნელი არ ჩანს.

(1783)

5070

მიხეილ ჩულკოვი, თვითმარქვია გრიშკა ოტრეპიევი. XIX

232 ფ.; 13×21; ქაღალდი; უყდო; დაშლილი; შიგადაშიგ ფურცლები ამოკვენილია; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: 1v; 149v—154v, 230r—232v.

[მიხეილ დიმიტრისძე ჩულკოვი]. „დიმიტრი თვითმწოდებელი ანუ გრიშკა ოტრეპიევი. — დიდი ხანი იყო უკუშ, რაც განეჭროთ სამთელნი სახლთა შინა მოსკოვში მცხოვრებთასა, მაგრამ ლიტოვის ქუჩისკენ ერთს სახლში ჯერ არც კი ეფიქრნათ განსვენებასა ზედა...“ 2r—229v.

შენიშვნები: 1. თხზულება ორი ნაწილისაგან შედგება. ორივე ნაწილის დასასრულს მიწერილი აქვს: „დასასრული პირველის ნაწილისა“; „დასასრული მეორის ნაწილისა“.

2. საცავ ფურცელზე არის უგემოვნოდ შესრულებული სურათი, რომელსაც მიწერილი აქვს: „მეფე ბორის ქეოდოროვიჩი გოდუნოვი და დიმიტრი თვითმწოდებელი, ანუ გრიშკა ოტრეპიევი“.

3. აღნიშნულ თარგმანს ტრ. რუხაძე გვიანდელად მიიჩნევს. ავტორი აღდგენილია ტრ. რუხაძის მიხედვით (იხ. ტრ. რუხაძე, ქართულ-რუსული ლიტერატურული ურთიერთობის ისტორიიდან XVI—XVIII ს. ს. 1960 წ., გვ. 265).

(1784)

5071

განუსჯელი ალექმანი ანუ დაბრმაება. XIX

85 ფ.; 13×21; ქაღალდი; უყდო; დაშლილი; დაზიანებული; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: 84v, 85r—v.

„განუსჯელი ალექმანი ანუ დაბრმაება. — სენცილი ირიცხებოდა კარისკაცთა შორის უბედნიერესად. რა აკლია ნეტარებასა მისსა? — იძახდნენ ყოველნი...“ 1r—84r.

შენიშვნა: თხზულება თარგმნილია რუსულიდან, მთარგმნელი არ ჩანს.

(1785)

5072

სიკუდილი უფლისა მგლეჯელაძისა. XIX

21 ფ.; 21×13; ქალაღი; ფურცლის ყდა; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: 20v, 21r—v.

„სიკუდილი უფლისა მგლეჯელაძის (კოხტინ.) თავი პირველი. — ბრწყინვალეთ სხივთა მიერ მზე ანათებდა და მით ელავდენ მოსკოვის ეკკლესიათ და სამრეკლოთ ოქროს ჯვარნი...“ 1r—20r.

შენიშვნა: თხზულება თარგმნილია რუსულიდან, ხელნაწერიდან მთარგმნელი არ ჩანს.

(1786)

5073

დიდი საბნელეთი ეშმაკთ ხელმწიფისა. XIX

26 ფ.; 12×20; ქალაღი; ფურცლის ყდა; დაზიანებული; შიგადაშიგ ფურცლები ამოცვენილია; მხედრული; [XIX ს.].

„დიდი საბნელეთი ეშმაკთ ხელმწიფისა (სატანისა) ზღაპრად ნაწერი. — ქვეყნის უშუაგულში არის უდიდესი სიცარიელე, მქონებელი თითქმის ოთხმოცდაცხრამეტის ვერსტის სიმაღლისა. მამულის დაფთრებში ჰსწერენ...“ 1r—26v.

შენიშვნა: თხზულება თარგმნილია რუსულიდან, მთარგმნელი ხელნაწერიდან არ ჩანს.

ხელნაწერები 5069—5073 ერთი ხელითაა გადაწერილი და ერთიდაიმავე პირის შემოქმედების ნაყოფია.

(1787)

5074

ნიკოლოზ ბარათაშვილი, ბედი ქართლისა. XIX

12 ფ.; 10×18,5; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; კიდევები შემოციკნილი; მხედრული; [XIX ს.]. დაუწერელია 1v, 12v.

«ნიკოლოზ ბარათაშვილი». „ბედი ქართლისა. — ძმანო, კახელნო, ნამდვილ ქართველნო, მოლხინე სულით, თქვენში აღზრდილა პატარა კახი, მეფედ და გამირაღ...“ 1r—12r.

შენიშვნა: პოემა მრავალგზისაა გამოქვეყნებული. გამოცემაში ჩვენი ხელნაწერი გამოყენებული არაა.

(1788)

5075

გიორგი ერისთავი, შეშლილი. XIX

8 ფ.; 12,5×19,5; ქალაღი; უყდო; დაზიანებული; პირველი ფურცელი უშუაგა გახეული; მხედრული; სათაური მთავრულად; ავტოგრაფი; [XIX ს.].

[გიორგი ერისთავი]. „შეშლილი პოემა. (დარბაზში ტახტზე, სხედან მართა, სიდონია, ანა და მაკრინე). — სიდონია (დაიდებს ორს თითს ტუჩებზედ და მართას ეუბნება): გენაცვა, ქალო, მართლა შეშლილა? გვიანზე წვლილად, როგორ ყოფილა?...“ 1რ—8რ.

შენიშვნები: 1. ტექსტი იწყება მეორე ნაწილის პირველი სურათიდან.

2. ხელნაწერს დაუცავს პოემის პირველი რედაქცია.

3. პოემა გამოცემულია (იხ. გ. ერისთავი, თხზულებანი, შ. რადიანი-სა და ი. ბალახაშვილის რედაქციით. 1936 წ.). ხელნაწერი გამოცემას მიჰყვება 106-ე გვერდიდან. ხელნაწერი დასახელებულ გამოცემაში გამოყენებულია (იხ. დასახელებული წიგნი, გვ. 399).

(1789)

5076

მოთხრობა ივერიისათვის. XIX

13 ფ.; 21,5×35; ქაღალდი (ცისფერი და თეთრი); ფურცლის ყდა; შემორჩენილია მხოლოდ ხედა ნაწილი; ბოლო ნაკლები; მხედრული; [XIX ს.].

„მოთხრობა ივერიისათვის. პერიოდი პირველი. აღწერა ქართლისა და შთამომავლობისა მამასახლისთა მისთასა, ვიდრე ქარნავავაზ(!) ქართლოსიანადმდე, რომელი იყო მეფე პირველი საქართველომასა. — ქვეყანა ესე ძველთა დროთა შინა იწოდებოდა საქართველოდ, ივერიად და გიორგიად. შემდგომად ნოეს გარდაცვლისა განმრავლდენ რა ნათესავნი მისნი დაივიწყეს ყოველთა დამბადებელი ღმერთი...“ 3რ.

წყდება: „...რამეთუ ერთნი ოდენ სატახტონი ქალაქნი: მცხეთა და არმაზ გარემოებითა თვისითა დაშთებოდენ აღუოხრებელად...“ 13ვ.

შენიშვნები: 1. პირველი ორი ფურცელი წარმოადგენს წინასიტყვაობას, რომელსაც ხელს აწერს „გრიგოლ ბაგრატიონი“ და რომელიც 1810 წლის შემდგომ უნდა იყოს დაწერილი. მოგვაქვს ეს ტექსტი მთლიანად.

წინასიტყვაობა. კეშარიტმან სიყვარულმან და სრულმან ერდგულებამან მამულისადმი ჩემისა განმალვიძეს მე, რათა უუძველესი „მოთხრობა ივერიისათვის“ და „შთამომავლობათა მთავართა, მეფეთა და მეპატრონეთა მისთასა შეძლებსაებრ ჩემისა ცხადმყო შორის განათლებულთა და მოსურნეთა ცნობისა მისისა დიდის რუსეთის ერთასა, რომელთაგანცა ვსასოებ მე, რომელ ფრიად სუსტსა შრომასა ამას ჩემსა, გარნა ყოვლითა მეცადინეობითა ჩემითა გა- მოძიებულსა და სხვათაც ისტორიათა თანა შემოწმებულსა, სათნო იყოფენ და არცა დაუტევებენ ამას თუნიერ უწყებისა სხვათაცა ევროპიის ერთადმი და ამისთვის გავბედე ესეოდენის, ჩემთვის დიდისა და მწელისა საქმისა კელყოფად.

ჰსწერენ რომელნიმე მესტორიენი, ვითარმედ ძველთა დროთათვის და წარმოებათა ქართველთასა არა რა ვუწყოდით ჩვენ ნამდვილ წერილით, და უკეთუ რააცა ვვსენიეს, ყოველივე მზგავს იყო ზღაპრისიტყვაობისა და ამისთვის არ- ლარა რაიმე მოვიხსენეთო. გარნა ვხედავთ ჩვენ მრავლთა სხვათა ქვეყანათა და ერთათვის აღწერილებათა მათთა, რომელთაცა სავეს ჰყოფენ იგინი ზღაპრისიტყვაობითა რიტორულითა წმასვნითა განშვენებულ. ხოლო რასაცა მცირედ და შემოკლებით იტყვიან იგინი თუსთა თხზულებათა შინა საქართველომასთვის, რომელნიმე მათგანნი დიდსა დამცირებასა და მარადის დამონავეებასა მისსა მესამზღვრთა საქელმწიფოთაგან; გარნა თუ ოდეს ყოფილ არს საქართველომ თავისუფალ და მეფენიაც მისნი განძლიერებულ, არა მოიხსენებენ. ხოლო რომელნიმე ჰსწერენ მრავალგზის თავისუფლად ყოფასა მისსა, ძველობასა და მამაცობასა მუნიერთა ადგილთა ერთასა და განძლიერებასაცა. მეფეთა და მეპატრონეთა

მისთასა, ვითარცა ცხად არს. ესე ყოველი ისტორიათა შინა ბრძენის იოსიძის ძლავისასა, ბარონიასა და ღრაფსეგურისასა.

ამის გამო სათანადო არს თქმად, რომელ ფრიად საკმაო არიან ესე სამნი ზემოხსენებულნი ქვეშარიტნი მვისტორიენი მოწმად ძველობისათვის საქართველოჲსა წარმოებათათვის მცხოვრებთა მისთასა. და ეგრეთვე ფრიად ღირს და საწმუნებელ არს მოთხრობაჲცა მვისტორიისა ჩვენისა ვახუშტისა, რომელმანცა უწყობდა უწყობდა(!) ზედმიწევნით ბუნებითი და სხვანიცა ენანი და რომელსაცა შეუტრებებს მრავალნი სხვათა ენასა ზედა ისტორიანი, შეუმოწმებებს ქართულითა და სომხურისა მოთხრობათა თანა, განუხილავს სხვანიცა დამამტკიცებელნი წერილობანი ძველობათათვის საქართველოჲსა და ქართველთასა და შრომითა დიდითა მიერ შეუდგინებებს ყოველი წიგნი (ცხოვრება ქართლისა) და მით მოუციეს ჩვენთვის ქვეშარიტი, სრული და დაწვლილებით ცნობაჲ მამულისა ჩვენისა, რომლისათვისცა თანა-გვაძს ყოველთა მემამულეთა მისთა დიდისა ქებისა და დიდებისა მისდა მიწერაჲ, რომლისაცა საკელი ყოველსა მამულსა შინა ჩვენსა არცა არს და არცა იქმნას ჩვედარ საუკუნოდ.

ესეცა ჯერ არს ზემდა თქმად ახალთა მით რომელთამე ნაწილად ზედა ქვეყანისასა მიმოხველთათვის, რომელნიცა ჰსწერენ, ვითარმედ საქართველოსა შინა ყოველნი ჩვეულებანი და ქცევანი საზოგადოდ ერთანი არიან საიციებელ. იტყვიან ეგრეთვე ძაგებხასა ქალაქთა ჩვენთა და სოფლებთა შენებულებათასა. და ესევეითართა შენიშნულებათა თანა მრავალთა სხვათა უგვანთა საქმეთაცა აღრევენ და ესრედ ცხად არს, რომელ აღმწერელნი ამისნი ანუ არიან თვთ ბუნებითად ბოროტ-მეტყველნი და ანუ არა უწყვიან თვთ ბუნებითი ადგილნი ჩვეულებანი და ქცევანიცა თვისნი, არამედ მე არა ძალმიძს განვიცხადო საზოგადოდ მემამულეთა მათთა, რამეთუ რაოდენნიცა მიხილავენ მე ადგილნი, წარმოკითხასა და მსმენიესცა მათთს, მრავალნი არიან პატიოსანი ერნი, მექონნი უპატიოსნესთა ჩვეულებათა, თვისებათა და ჩინებულთა შენებულებათაცა. ეგრეთვე უწყებულ არს ესეცა, რომელ რიცხვთა შორის რომლისამე ქვეყნისა მრავალთა კეთილმოქმედთა და პატიოსანთა ერთასა შეუძლებელ არს არა იყვენ რაოდენნიმე ბოროტნი და ბიწიერნიცა ერნი; გარნა მცირ-რიცხვადობითა მათითა არა რაჲ შეეზების ქვეყნისა შინ საზოგადოებისა კეთილმოქმედებასა და პატიოსნებასა. ამას გამო არცა შევინა ქვეშარიტსა მწერალსა და პატიოსანსა კაცსა, რათა ერთისა, გინა ორთა ბიწოთა გვათათვის განკიცხოს საზოგადოდ ყოველნი ერნი, ანუ რაჲსაცა ჩვეულებისა და ქცევისა იყოს თვთ, იგი მიაწეროს სხვათა. და ესრედ საგონებელ არს, რომელ არა ჯერ არს დარწმუნება ესევეითარისა ბოროტმეტყველის აღმწერელისად არცა განსჯა და არცა უმეტეს განვრცობას სიტყვისა მისთვის. ნამდვილ საუწყებელ არს ყოველთადმი, ვითარმედ რაოდენნიცა ჰსწავლანი და განათლებანი არიან დღეს საქართველოსა შინა, მოგვნიჭებებს ჩვენ დაწყებიდნამე ამა საუკუნოჲსა დიდისა რუსეთის მფარველობისა მიერ. და ამისთვის თანამედ ვართ ყოველნი, რათა მარადის შეგწირვიდეთ უდიდესსა მადლობასა დიდსა კელმწიფესა დიდთა ერთასა და ვიყვეთ ყოველად უკმებითესსა ერდგულობასა და მორჩილებასა შინა მისსა. და ნუუკველა ესეცა საიციებელ იქმნას ჩვენდა, რომელთაგანმე მვისტორიეთა? არამედ არა ვგონებ მე, ამაღ რომელ ყოველთა სხვათაცა ერთა და საკელმწიფოთა ქვეყანასა ზედა მიუდიესთ რომელნიმე და ოდესმე სრულნიცა განათლებანი და ჰსწავლანი ურთიერთისაგან. ხოლო ვიტყვი ამასცა, რომელ საქართველოსა შინა ამა ეჲმად მრავალგზის ყოფილ არს განათლებაჲ, გარნა უბედურთა ეჲმთა ვითარებათა გამო კუალად აღმოცილ, ვითარცა იხილეთ ყოველსავე ისტორიასა ამას შინა.

აჲა დიდნი მიზენნი ესე ყოველნი, რათა მეცნობა ისტორიაცა ჩვენი ევროპელთათვისცა, თუმცა ზემოხსენებული ყოველი წიგნი ცხოვრება ქართლისა, შეთხზული ვახუშტის მიერ ფრიად საკმაოდ არს მოთხრობელი ყოველთათვის, გარნა ვინაჲდგან არა იყო იგი თარგმნილ სხვათა ენათა ზედა და შეერთებულ არიან მას შინა დეოდრაფისა და სტატისტიკებრიცა აღწერილობანი ვრცლად, ამისათვის მოვიღე წიგნი და ეგრეთვე მოთხრობა ქართლისათვის მეფის ვახტანგის მიერ, მეფის იასეს ძის უნეტარისის და უწმიდესის საქართველოს პატრიარხის ანტონის მიერცა შემოკლებული, და

სომეხთა ცხოვრება; ხოლო რუსულსა ენასა ზედა ისტორიანი: ბრძენის იოსოფოს ძეგლისა, როლენისა, ანკიტოლისა, ღრაფ სეგურისა და სხვანი ისტორიანიცა. შევამოწმე ესე ყოველი ურთიერთსა თანა, და დილისა მამულაობითისა ძიებითა გამოვკვირებე მათგან მოთხრობაჲ ძველობისათვის საქართველოსა და ჰმთამამავლობათა მთავართა, მეფეთა და მეპატრონეთა მისთასა, ვიდრე აღსრულდამდე ნეტარადსენებულის ქართლისა და კახეთისა მეფის ირაკლის მეორისა, რომლისა ცხოვრებისათვის დაწვლილებითი მოთხრობაჲცა შევაერთე და ვჭქმენ წიგნი ესე ისტორია ქართლისა ბუნებისა ენასა ზედა ჩვენსა, რომლისა თარგმანი რუსულადცა ვჭყვე და მას თანვე იხილვების. ხოლო შემდგომთა მეფეთათვის და შეერთებისათვისცა საქართველოსა და იმერეთისა რუსეთისა თანა, შემდგომად რაოდენამე უამთა აღწერების იგოცა ჩემგან, უკეთუ მეჭქმების მეღთისა მიერ განგრობა დღეთა“ 1r—2v.

2. ტექსტი არ მიყვება არც თეიმურაზ ბატონიშვილის, და არც დავით და ბაგრატ ბატონიშვილების ცნობილ ისტორიას. ხომ არ შეიძლება იფიქროს კაცმა, რომ ისტორია ეკუთვნის გრიგოლ ბატონიშვილს?

3. ტექსტის ბოლო ნაწილი ხელის მიხედვით უნდა იყოს წარმოდგენილი ამავე ფონდის ხელნაწერში № 5089.

(1790)

5077

ონანა მდივანი ქობულაშვილი, ბარამგულიჯანიანი. XIX

32 ფ.; 20,5×32,5; ქაღალდი; უყდო; დაშლილი; პირველი ფურცელი დაღაქვებული; მხედრული; სათაური წითელი მელნით; [XIX ს.]; დაუწერელია 32v.

[ონანა მდივანი ქობულაშვილი, ბარამგულიჯანიანი]. — „კარი პირველი. დასაწყისი ჯონშერ ჩინეთის მეფისა ამბავნი, რომელსა ზედან იწყების მიჯნურობა გულიჯანისა... ჭაბუკისა, თქმული ლექსად ონანას მიერ კახის მდივნისა, უამსა ასტრახანს ყოფასა მწირობისა მისისასა, ესრეთ უხმობენ წიგნსა ამას [ბა]რამიანად. —

არსებით ვხადი ერთ უფლებად, სამ სახედ გვამოგნებასა

მამისა მიერ ძესა და ეგრეთ სულისა თნებასა...“ 1r.

თავდება: „ვარდი სამ ფურცლად მაღალი, ერთ ნორჩად ქანდაკებული, სულთა ბაღჩის სულნელად იგი დაბანაკებული, ვარდი...“ 32v.

შენიშვნა: ტექსტი გამოცემულია დ. ბრეგვაძის მიერ წიგნში: „ქართველი მწერლები რუსეთში“, 1958 წ., გვ. 66—208. ხელნაწერი მცირეოდენი სხვაობით მიჰყვება გამოცემას და წყდება გამოცემის 392-ე სტროფზე, გვ. 121.

(1791)

5078

ონანა მდივანი ქობულაშვილი, ბარამგულიჯანიანი. XIX

44 ფ.; 22×35,5; ქაღალდი; უყდო; დაშლილი; თავნაკლული; მხედრული; [XIX ს.]. დაუწერელია: 42r—44v.

[ონანა მდივანი ქობულაშვილი. ბარამგულიჯანიანი]. —

„...განა არ იცით უვარდოდ წალკოტის მშვენიერება,

უმისოდ მყოფთა მიხედება სხვათა ყვაველთა ბერება...“ 1r—41v.

შენიშვნები: 1. ტექსტი იმავე ხელითაა გადაწერილი, რომლითაც S—5077.
2. თხზულება გამოცემულია დ. ბრეგაძის მიერ. იხ. S—5077-ის შენიშვნა. გამოცემასთან შედარებით ხელნაწერი იწყება 510-ე სტროფიდან (გვ. 137) და თავდება 1009 სტროფით. ბოლოს აკლია 6 სტროფი.

(1792)

5079

კრებული. XIX

52 ფ.; 22×35,5; ქაღალდი; უყდო; დაშლილი; საცავი ფურცელი მოვარდნის; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: 5v, 49v—51v.

1. [ტ ა ქ ტ ი კ ა]. „ვოლტერის თქმული, ხოლო ფრანცუტულის ენი-საგან თარგმნილი და გარდმოღებული ქართულსა ენასა ზედა თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძის გარსევანის ძისა მიერ. ორ-ორ ტაეპად გალექსული. —

მე ამას წინად ვეწვივე ჩვენს მეწიგნეს მათეოზსა,
რომენ კაცი ქულბაქს უკეთ ვერა ნახავს მოსაწონსა...“ 2r—5r.

შენიშვნა: თარგმანი გამოქვეყნებულია ი. გრიშაშვილის მიერ წიგნში: ალ. ჭავჭავაძე, თხზულებანი, 1940 წ., გვ. 163—167. გამოცემისათვის ჩვენს ხელნაწერი გამოყენებული არ არის.

2. „ალექსანდრე ჭავჭავაძისაგანვე გარდმოღებული ფრან-ცულით ქართულსა კმასა ზედა და ლექსით მოძღვრისა და მოწაფისათვის. —

ერთსა ვისმე მოხუცს პატრსა პარასკევსა დიდ მარხვასა
მოუვიდა მოწაფე, და თაყუანის ჰსცა, ვით ხატს ღისასა...“ 5r.

შენიშვნა: თარგმანი გამოცემულია. იხ. დასახელებული წიგნი, გვ. 160—161.

3. [მიკვირს რად ჰსძრახვენ]. „თავადი ალექსანდრე ჭავჭავაძისაგან თქმული. პარზახანდან ჩეში მახტუმის კმა. თათრულია: თვითს შეხედვით თვალის მიმტაცი. —

მიკვრს, რად ჰსძრახუჭნ მას, ვინცა არს შუჭნებითა ძლეული,
სხუა უფლებს მას ზედ ჟამსა მას, იგი არს ეშყით ხმეული...“ 7r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 35.

4. „თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძის თქმული, დუგაის გუშა ხარიბა ქაჭაშის კმა. სპარსულია: ეკალი იმის კელში ვნახე, სისხლი ამიდულდა. —

ვისაც გვსურთ ჩემთა ჰამბავთა ცნობა,
მისმინეთ ღირში ფლობილს... 7v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 34.

5. „თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძისაგან თქმული ლაჯამ ლაჯარამ. სპარსულია: მაშასადაშე. —

სახე შენი მე მახევა, მებადა,
სარულ განმძარცუა, რაცლა ცნობა მებადა... 7v—8r.

4. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. VII

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია, იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 3.

6. „თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძის აგან თქმული მუხამბაზი. იხილე რიცხუსა შინა 196. —

ელება კარი გაზაფხულისა,
დროთა ცუალებით დანაგულისა...“ 8r—v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია, იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 7—8.

7. „ალექსანდრე ჭავჭავაძის თქმული კელ-ხეზა. ესე კელ-ხეზის წმანედ სათქმელი გაფი თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძის აგან თქმული. —

ჰი, წარმავალნო გზასა ქალნო,
თუალთა საამოდ, ხილვად კმანო...“ 9r—v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია, იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 32—33.

8. „თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძის აგან თქმული ბაიათი. იხილე, ბაიათი თათრულია, სამფლობელო ხალხია და იმათი სიმღერაა. —

ვიწყო წერა მაჯამით,
დაშურეს ჩემი მაჯა მით...“ 9v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია, იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 15.

9. „ალექსანდრე ჭავჭავაძის თქმული მუხამბაზი. თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძის აგან თქმული თეჯნისი იხილე რიცხუსა შინა. —

ვინ არს ესე სრულ თავთირებრ მანათი,
ვისგან ჰსწუჭთენ ნამნი ვარდთა საღებად...“ 10r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია, იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 14.

10. „თავადის ალექსანდრეს ჭავჭავაძის აგან თქმული მუხამბაზი. იხილე რიცხუსა შინა 196. —

მოვედ ამ არეთ შესამკობელად
ნიავო, მქროლევ კეთილ-მყოფელად...“ 10r—11r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია, იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 61—2.

11. „ალექსანდრე ჭავჭავაძის აგან თქმული მუსტაზადი. თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძის აგან თქმული მუსტაზადი. იხილე ფურცელსა ნა. —

ისმინეთ მსმენნო, ჰირთა მთმენნო, მომიპყართ ყურნი,
რა გუარნი ჰირნი, ცეცხლნი ჰშირნი, მწუჭლნი აღმურნი...“ 11v—12r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია, იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 67.

12. „თავადის ალექსანდრე ქავჭავაძისაგან თქმული მუხამბაზი. იხილე ფურცელსა 196. —

ჟი, საყურადღებო, შენგან ხელსა აწ მაქვს ზრუნუანი,
რომელ მღერითა განგიცხადო ჩემნი ჳმუნუანი!...“ 12r—v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 36.

13. „თავადის ალექსანდრე ქავჭავაძისაგან თქმული, შუშტარ მუხალიფის კმა. გაფი არს კმა, შუშტარი არს ქალაქი და მუხალიფი არს ნაღმი. სპარსულია. —

ვაქებ თავსა თმა მდიდარსა, რომელსა გლახ უბამს გული,
ძვრფასს ლალსა, დაუქალსა მარგალიტი უცუფავს სრული...“ 12v—13r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 37.

14. „თავადის ალექსანდრე ქავჭავაძისაგან თქმული მუსტაზადი, იხილე ფურცელსა ნი. —

უწყალომ სენმან, ყოვლთ მაწყენმან გვიკოდა გულნი,
გექმნა ჳირთა მომენად, მგლოვარენად ყოველნი სულნი...“ 13r—v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 17.

15. „თავადის ალექსანდრე ქავჭავაძის თქმული, გარდუნ გარდუნის კმა, ჳსეინის გაფი, ესე იგი ცულილება, სპარსულია. —

მომივედ მთოვარევ, შუქის მფენო,
მჳურეტთათვს განცხრომის აღმომაცენო...“ 13v—14r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 38.

16. „თავადის ალექსანდრე ქავჭავაძისაგან თქმული, სან ბირეილალ აზარუმის კმა. —

ანაზად ხილუამან მე შენმან, მზეო,
ასე მძლია და წარმტაცა გლახ გული...“ 14v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 18.

17. „თავადის ალექსანდრე ქავჭავაძისაგან თქმული, უჩტი ჳონდლუმ ყუშის კმა. თათრულია, ესე იგი ჩემის გულის მფრინველი. —

ედემს ჳრგულსა საროს მამორვა ბედმან,
არ ოდეს ნუგემს მცა მასთან დაზმითა...“ 14v—15r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 39.

18. „თავადის ალექსანდრე ქავჭავაძისაგან თქმული, ჳა-
ფარ ბარუხამის კმა. გაფი სპარსულია — ურჯულმ სახეზედ შემომხედა. —

აჯას ვამრავლებ მე შენდა,

გულს შენი ტრფობა მე შენდა...“ 15r—v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 40.

19. „თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძის აგან თქმული, მუსტაზადი. მუსტაზადი იხილე ფურცელსა 60. —

ვარდო კოკობო, ყოველთა მჯობო, მომხედე კრულსა,
მე შენსა მჭურეტსა, განარეტსა, თვალ დაურულსა...“ 15v—16r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 28.

20. „თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძის აგან თქმული, ბაღ-
ჩა დივარინდან აშტუმის ჯმა. ყაიდა თათრული ოსმალურია, ბაღის კედელზე
ასვლა. —

შენ გეტრფის, ვარდო, გლახ გული,
სურვილით ცნობა კარგული...“ 16r—v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 41.

21. „თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძის აგან თქმული, თემრო
თემროს ჯმაზე. ოსმალს ყაიდა. თათრულია სახელი თემურისა, ყაიდა არს
ჯმა. —

ვაჟ, შენგან წყლულსა, დაკოდილს გულსა,
ჴი, ვარდისა მქონევ, ბულბულთ შემაღონე...“ 17r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 42.

22. „თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძის აგან თქმული, ნუ
დამწუვ ცეცხლში. შანშეს ჯმა. მუხამბაზი. იხილე ფურცელსა 196. —

გლახ თუალთა შენი შუება(!) სრული,
რა განიცადეს, მუნით ვარ კრული...“ 17r—18r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 43—44.

23. „თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძის აგან თქმული, ჯან-
ყუში ბუიერ დარდს ჯმა. მანსურის გაფი, თათრულია. სიცოცხლის მფრინველი
ამ ადგილებშია. ნაღმა მანსური — ადგილია. —

ბალახშ ბეზიკის ბაგით სიტყუა წარმონაშობი
მესმა რა, მუნითგან მწყლავს მე გლახ ისარი დანასობი...“ 18r—v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 45.

24. „თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძის აგან თქმული, გეთ-
მანს მოლდურტურ. ოი არაბანის ჯმა. თათრულია. თუ არ მოვიდევ, ის დაკოდილე-
ბა მომკლავს. —

ქენებით ვჰხმოვანებ, მისმინე გვედრსა,
ნუ მიმცემ სიკვდილსა, მსწრაფლ შესახვედრსა...“ 18v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 46.

25. „თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძისაგან თქმული, აღამ
სანისანის კმა. თათრულია: უფალი ჩემი თქვენა ხართ. —
ვაჲ, სუსტსა სენით, ავთ-ჴმათ სმენით, გულ-საგსე წყენით,
ეს ვილონენით, მოვჰსთქუათ თმენით, გლოვა გლახ ენით...“ 19r.

შენიშვნები: 1. ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 47.

2. გ. რ. ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ი ს (!) ხელით მიწერილი აქვს: „უეჴუელაჲ, ეს ლექსე-
ბი ალექს. ჭავჭ. ეჴუთენიან, თუმცა ჩემგან გადაწერილს რვეულში არც ერთი
ამათგანი არ იყო“ 18v.

26. „თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძისაგან თქმული, საბაი
საბაჲი ჩამანამის ჴმაზედ სათქმელი. სპარსულია: დილის ნიავ და ვარდის ბაღ-
ჩა. —

შუჭნებანო, სახილვოდ სასურველნო,
თავთა თქვენთა კეთილ ქცევით მბურველნო...“ 19r—v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 48.

27. „თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძისაგან თქმული, ოსმა-
ლის ყაიდა, ბირნაზინან ბირყამზინანის კმა. თათრული—ოსმალურია: ერთი ნაზ-
ნაზიანი, ერთი მიმორხეული. —

სიყვარულსა შეუჴყრივარ აწ შენსა,
გეტრფის გული, სურვილ რგული...“ 19v—20r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 49.

28. [ალექსანდრე ჭავჭავაძე. ვაჲ, სოფელსა ამას და
მისთა მდგმურთა]. —

„ვაჲ, სოფელსა ამას და მისთა მდგმურთა,
ბოროტებისა და სიცრუვის ჴურთა...“ 20r—21r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 30—31.

29. [ალექსანდრე ჭავჭავაძე, ში, ვით გვემტყუნვა]. —

„ში, ვით გვემტყუნვა
სოფლის ბრუნვა...“ 21r—v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 25.

30. „თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძისაგან თქმული, რას-
ტის გულსა გულ-ჴაგანუმ ამანის ჴმა. —

მკსურდა ოხვრა ჩემი მღუმარს მეკრძალა,
რომელ მკსმენელთ გული არ შემეალა...“ 21v—22v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 56.

31. „თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძის აგან თქმული, ჯოვ-
რი ჯანდა ხარიბამ. თათრულია: ინადს რომ მიშურები, მე ყარიბი, ანუ უცხო
ვარ. —

უწყლივარ ჭირთა მალვას,
ღუმლის, ოხრვას და კრძალვას...“ 22v—23r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 26.

32. „თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძის აგან თქმული, მუ-
ხანბაზის ყაზალი, თათრულია: მუხანბაზი მუხლიანი დაწყობილება. —

ჭმუნვის მახვლი გულსა მსომია,
მიკვრს, თუ სული რად არ მხდომია...“ 23r—v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 63.

33. [ალექსანდრე ჭავჭავაძე, უწყალ ოსენმან]. —

„უწყალ ოსენმა, ყოვლთ მაწყენმან, დაგვკოდა(!) გულნი,
გვყო ჭირთა მთემნად, მგლოვარენად ყოვლნი სულ-დგმულნი...“ 23v—
24r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 17.

34. [ალექსანდრე ჭავჭავაძე, ვამე შორს მყოფსა
შენსა]. —

„ვამე, შორს მყოფსა შენსა,
ვერ მჭურეტსა შენსა მშუჭნად...“ 24r—v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 12.

35. „თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძის აგან თქმული, მანკა
განჯალუ დეგულამის კმა თათრულია: მე განჯელი არა ვარ. —

მაისის ვარდმან ფურჩენილმან,
ბეზეკმან მწუანით მკობილმან...“ 24v—25r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 13.

36. „თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძის აგან თქმული შაი-
რი. —

სიყუარულო, ძალსა შენსა ვინ არს რომე არ მონებდეს,
ვინ არს, რომე გულსა ტახტად ოხრვას ხარკად არა გცემდეს...“ 25r—v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია, იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 10. ხელნაწერში ლექსს სათაურად აქვს „სხვისი თქმულნი შაირნი“. აშიაზე გ რ. ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ს (?) მიუწერია „მეცა მგონია, რომ არ უნდა იყოს ეს ლექსი ა ლ ე ქ ს. ჭ ა ვ ჭ.“.

37. „თავადის ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ი ს ა გ ა ნ თქმული, სარ ი არი და რამ შაბ. სპარსულია. სურვლი ამაღამ მიჯნურის ნახვსა. —

ნუ მომკალ მწარედ შორ ყოფით, უწყალოდ გულის დამყოფით,
ეჩვენე თვალთა მიმქრალთა, შთაუდგ ნათელი წამ ყოფით...“ 26r.

შენიშვნა: ლექსი გამოცემულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 57.

38. „თავადის ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ი ს ა გ ა ნ თქმული, გას-
ტამ იალაზხედ შარაშური შუშტარ მუხალიფში. სპარსულია: სურვლის სიმ-
თურალე. —

ვაჲ, დრონი, დრონი, ნაგებნი მტკბარად,
წარივლტნენ, განჰქრნენ სიზმებრივ ჩქარად...“ 26r—v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 4.

39. [ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე], „მ უ ხ ა მ ბ ა ზ ი ლ ა თ ა ი უ-
რ ი. ლათია თათრულია: გარდმოვლით გიობა, გინა კრიტიკა. —

ლოთებო, ნეტავი ჩვენა, იალალი, იალალი.
დღეს მოგვეცა შვება-ლხენა...“ 26v—28r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 5—6.

40. „თავადის ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ი ს ა გ ა ნ თქმული, ზა-
რის კმაზედ. ზარის წმა თათრულია: დარდი მანდი, მიმყოლი ყოველს საქმეში. —
უწყლივივარ ჭირთა მალვას, დუმისლ, ოხრვას და კრძალვას,
სურვით შემშლიან თუაღნი...“ 28r—v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 26.

41. [ლ ე ქ ს ი]. — „როს აღმობრწყინდა ბადრი მთვარე მანათობელი,
შვდთა ცთომილთა აფროდიტთა დამაცხრობელი...“
28v—29r.

შენიშვნები: 1. H—101:26 მიხედვით ლექსის ავტორია ა ლ. ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე.
გამოცემაში ლექსო შეტანილი არ არის.

2. გ რ ი გ ო ლ ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ს ლექსისათვის მიუწერია: „არც ესე მგო-
ნია ა ლ ე ქ ს. ჭ ა ვ ჭ. ლ ე ქ ს ა დ. გ რ ი გ. ო რ ბ ე ლ.“ ეს უკანასკნელი ორი სიტ-
ყვა სხვა ხელითაა(?) მიწერილი.

42. „თავადის ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ი ს ა გ ა ნ თქმული ყა-
ფია თეჯლისი. თათრულია: ბოლო განწყობილი. —

არვის მართებს მის ვარდისა მიხვედრა,
ვის გლახ გული დაემონა და ესვა...“ 29r—v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, 1
გვ. 9.

43. [ალექსანდრე ჭავჭავაძე, შენს ღირსებას]. —
„შენს ღირსებას ნატრულობენ ყოვლნი ქალნია,
იტყვან: თუბა გუაქუნდეს ჩუშნცა მისნი თუალნია...“ 29v—30r.

შენიშვნები: 1. ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 11. გამოცემასთან შედარებით ხელნაწერში არ არის ბოლო სტროფის მესამე სტრიქონი, სამაგიეროდ ხელნაწერი იძლევა ერთ უცნობ სტროფს:

„ვინც მსმელ თავად მისად თავი იგულოს,
გულიც კარგოს, არც თუ გული იგულოს,
ვინა ოხრვით ბაგეც აღარ იგულოს,
არ უსმინოს მან ეს ოხრვა დაესვას“.

2. ლექსს აქვს გრ. ორბელიანის(?) მიერ ცისფერი ფანქრით. ვაკეთებული შენიშვნა: „ესეც არ უნდა იყო[ს] ალექ. ჭავჭ. ნათქვამი“.

44. [ალექსანდრე ჭავჭავაძე, ნარგიზოვანს]. —
„ნარგიზოვანს წალკოტს ნარგი
შლილობს ფეროვანად ვარდი...“ 30r—v.

შენიშვნები: 1. ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 107.

2. ხელნაწერში ლექსს აქვს გრ. ორბელიანის(?) ხელით ვაკეთებული შენიშვნა: „არც ეს მგონია“ [ალ. ჭავჭავაძის].

45. „თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძის აგან თქმული. —
ალექსანდრე ალკივიადს ვიახელ ათენს აწყურით,
არკვეთი მშვლდად მან მომცა, გითხრობთ, მისმინეთ აწ ყურით...“
30v—33v.

შენიშვნები: 1. ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 51—55.

2. ხელნაწერში ლექსის სათაურია: „ანზე სით მოხვალ“. მიწერილია კიდევზე.

46. „ბრძოლისათვის, თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძის აგან თქმული. —
აღჰსტყდა ომი, საშინელი ცემა-სროლა აღირია,
ცეცხლის გამო სიმძიმისა დამკარგავი ფრინავს ტყვა...“ 33v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 58.

47. [ალ. ჭავჭავაძე], „ფისტიკაური. —
მას სამი რამე ჰქონან უებრო, გლახ მტერთა მისთა მომდრეკად ქედის,
გონება შორს მხედ, გამოცდით ნაწვრთი; გული უშიში, არ მპოვე
ბედის...“ 33v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 59.

48. „საყუარლისათვის. თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძის აგანვე თქმული. —
ღიმილმან ლალთ კართ განღებით მარგალიტთ მწყობრი აჩინა,
ბაგე, ზრახვსა დამწყები, გრძნობას ემილა, აღინა...“ 34r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 65.

49. „პავლე პირუჭლისა სრულიად როსის(!) იმპერატორისაგან აღშენებულს პეტრებრუხს სასახლესა ზედა, თქმული ქებად თავადის ალექსანდრე ქავჭავაძისაგან. —

ჭე, პალატო! ვინ მონარხმან, დიდების მოყუარემან,
საუნჯეთა დაუზოგმან, სიძნელეთა ვეცხლით მრემან...“ 34r—v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 16.

50. „სხუა და სხვსა დროისათვის კაცისა, თავადის ალექსანდრე ქავჭავაძისაგან თქმული. —

ეს სოფელი, სამყო ძნელი, მჩვენებელი ჭმუნვის ალთა!
რა ვიშვებით, მყისუჭ ვჰსტირით, ვით წინად მჰკარნი მომავალთა...“

34v—35r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 29.

51. „თავადის ალექსანდრე ქავჭავაძისაგან თქმული, ოდეს რუსთაგან პყრობილ იყო. პყრობილისაგან თანპყრობილთა მიმართ. —

ჰკუნესს გული, ძმანო, ჰხსოვნად კმანო, მომხსენე ვების
არს ცრიმლით მგონე შენაღონე თქვენთანა შვების... 35r—v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 60.

52. [ალექსანდრე ქავჭავაძე], „კობლე და ხლოე. —
კობლე:

ხლოე! რაა მაგრე მართო ტარება?
არალა თუ მომახვლიხარ დღესა მე...“ 35v—36r.

შენიშვნები: 1. ლექსი გამოქვეყნებულია იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 27.

2. სათაურის ზემოთ ცისფერი ფანქრით გრ. ორბელიანს(?) ჩაუწერია „აქ უნდა — დაუდგრომელის მწყემსისა...“.

53. „თავადის ალექსანდრე ქავჭავაძისაგან თქმული მუსტაზადი. —

ვარდის გაყრილსა, სულ მიხდილსა ჭმუნვა-მწარებით,
ძოწთ ვერღა მჭურეტსა, თვალ-ნაშრეტსა ცრემლთა ღვარებით...“

36r—37r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 64.

54. „თავადის ალექსანდრე ქავჭავაძისაგან თქმული მუსა მბაზი. იხილე ბოის სალბუჩინარის კმაზედ სათქმელი. —

უწყალოვ სიყუარულო, რად მკოდე ესთა ძნელად;
რასთვისა მყავ მღერალი საუკუნოდ. მკენესელად...“ 37r—v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 19—20.

55. „თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძისაგან თქმული. —
ქამნი რბიან, შენცა მევლტვი, ზი, სულგრძელო საყვარელო,
როს მიმოხვალ, როს დამატებობ, ეჭა, წამო სანატრელო...“ 38რ—v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 21—22.

56. [ალექსანდრე ჭავჭავაძე, შენთან არს გული]. —
„შენთან არს გული, მნათობო, ვიყო სად გინდა,
გინა ვის ვჭკრებტდე, მნათობო, შენ მიდგ თვალ წინა...“ 38v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 23.
გამოცემასთან შედარებით ხელნაწერს აკლია ერთი ხანა („ოდეს ხმა ნაზი...“).

57. „ალექსანდრე ჭავჭავაძისაგან თქმული. —
ზგერს გლახ გული, საყვარელო, მლოდე შენი უწყლავს თმენას,
ჰსცემს სურვილის წამთა ხშირად, მარამ აგრძნოს ვისსა სმენას...“ 39რ.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 24.

58. „თავადის ალექსანდრე ჭავჭავაძისაგან თქმული რას-
ტის კმახედ ღუღურ გულიანუმა მანუმ იარუმ გელ. —
რომელთაგან მქონდა სიამე შეგება,
აწ მეც მათ უქმენ თავ შემკლება...“ 39რ—v.

შენიშვნები: 1. ლექსი გამოქვეყნებულია იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ.
56. დაბეჭდილ ტექსტთან შედარებით ხელნაწერში დასაწყისი განსხვავებულია.
ჩვენი ხელნაწერი მისდევს S—1512.

2. ცისფერი ფანქრით გრ. ორბელიანს(?) მიუწერია: „დიახ, ბევრი აკ-
ლია ალექს. ჭავჭ. ლექსებს“.

59. „ალექსანდრე ჭავჭავაძის თქმული. —
ეჭა, ჩემო ოცნებავ, კვლავ რად წარმომედგინე,
და დასსი მცნობთ ჩუჭნებათ უბრალოდ რად მომფიენ...“ 40რ.

შენიშვნები: 1. ლექსი გამოქვეყნებულია იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ.
72. გამომცემელს ლექსი სადავოდ მიაჩნია.

2. გრ. ორბელიანს(?) ცისფერი ფანქრით მიუწერია: „ეჭვი მაქუს“.

60. [ალექსანდრე ჭავჭავაძე, რა გვჰყოთ გულო]. —
„რა გვჰყოთ, გულო, რამე წამლად წყლულისა
არ გაქვს სასო მისგან შენ სალბუნისა...“ 40რ.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 112.

61. „მეზანდუჯის შეილის იგნატი ბერისაგან თქმული, მამაო
ჩვენო, შაირად თქმული. —

რომელი მყოფ ხარ მაღალთა შინა, სახელ წმიდაო, მამაო ჩვენო...“ 40v.

62. „მეზანდუჯის შვილის იგნატი ბერისაგან თქმული. —
აწ საჩივარი გესმოდესთ, იესოს ქრისტეს-მონისა,

პირუჭლად ხოჯა მეღქოსი, ახლა იგნატი ბერისა...“
40v—41r.

63. [თეიმურაზ მეორე], „ხილთა ქება შაირად თქმული. —
უყურეთ ხილთა ქცევასა, რის ამბისა მთქმელია,
ფერ-მშვენიერი, ძირ-წვილი, ცოტაი ხანს მდგომელია...“ 41v—44r.

შენიშვნა: ლექსი გამოცემულია. იხ. თეიმურაზ მეორე, თხზულებათა
სრული კრებული, გიორგი ჯაკობიას რედაქციით, 1939 წ., გვ. 109—113.
გამოცემასთან შედარებით ხელნაწერში რიგ შემთხვევაში არეულია სტროფების
თანმიმდევრობა. ამავე დროს ხელნაწერის პირველი სტროფი გამოცემაში არ
არის.

64. „დავით რეკტორისაგან თქმული. —

ფშატმან ჰსთქუა, რად არ მახსენებთ, თქვენ იქებთ უცხოდ თავებსა,
თითონი თითოდ მოჰკევიხით, აუგსა ძნელსა ავებსა...“ 44r.

65. „თავადი ავალი შვილის გიორგისაგან თქმული შაირად
თხისა და მელისათეს. —

თხა და მელა, მეგობარნი, მიდგნენ ჰის პირს სმად წყალისა,
უფრთხილობით შიგან ჰშთახდა ცრუ მოყვარე ძმათხისა...“ 44v.

66. „თქმული თავადის ღვთისწყალობა ბებუთოვისაგან.
სალბუჩინ არის კმაზედ სათქმელი. მუხამბაზი. —

გული ყოველთვის მიბგერის, მაგრამ ეამი არ შერება,
ენა რას შეიძინებს, არა ჰსთქუას შენი ქება...“ 45r—v.

67. „თავადის ღვთისწყალობა ბებუთოვისაგან თქმული
მუხამბაზი. —

ეჰა, ლამაზო, რა მომიგონე,
მყის განმელია ძალა და ღონე...“ 46r—v.

68. „თავადის ღვთისწყალობა ბებუთოვისაგან თქმული.
მუხამბაზი. —

რადგან მეგობრად არ მიკმარეო,
გასწი განზელა, გაიარეო...“ 46v—47r.

69. „თავადის ღვთისწყალობა ბებუთოვისაგან თქმული,
მუხამბაზი. —

სპასპეტისა სპა მესევა ჯარად,
შენი ისარნი დამკოდვენ ჩქარად...“ 47v—48r.

შენიშვნები: 1. 1v და 52r-ზე არის ლექსთა „საძიებელი“.

2. ფონდის საინვენტარო დავთრის მიხედვით კრებულის სარჩევი გაკეთებულია
ილია ჭავჭავაძის მიერ.

(1793)

5080

კლეონა ციხეის მიმართ. XIX

12 ფ.; 17×22; ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია;
10r—12v.

„კლეონა ციხეის მიმართ. — გთხოვ ერთსა ოდენ სიტყვასა:
დავესწრებია მას ოდესმე? ანუ საუქუნოდ ვიყო მე შიშსა, ტანჯვასა და მღუ-

მარებასა შინა? ახ ციხეი? გულისა ჩემისა დაპყრობად არღა უფროჲ შემძლებელ ვარ მე...“ 1r—9v.

შენიშვნა: მოთხრობა მხატვრული ნაწარმოებია და წარმოადგენს თარგმანს.

(1794)

5081

კრებული. XIX

29 ფ.; 22×18; ქაღალდი; უყდო; დაშლილი; ბოლო ფურცლები დალაქავებული; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია 28r—29v.

[ალ. კრილოვი], „ზდაპრები. ა. ვირი და ბუღუღი — ვირმან ბუღუღი ერთხელა ახლოს მდგომარე იხილა...“ 1r—v.

შენიშვნა: არაჲ თარგმნილია გრ. ორბელიანის მიერ. იხ. გრ. ორბელიანი, თხზულებათა სრული კრებული, აკ. გაწერელიას და ჯ. ჭუმბურიძის შესავალი წერილებით, რედაქციითა და შენიშვნებით, 1959 წ., გვ. 114—115.

2. [ალ. კრილოვი], „სოფლელი და მდინარე. — სადღაცა, ერთსა სოფელსა, პატარა ხევში წყარონი ჩაუდიოდნენ ახლოსა...“ 1r—2v.

შენიშვნა: არაჲ თარგმნილია გრ. ორბელიანის მიერ. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 116.

3. [კრილოვი ა.], „ნადირთა ჭირი. — ჯოჯოხეთს შინა ნაშობი, ქუჭყინისა შესაძრწუნებლად, ცათა წყრომისა ნიშნადა მოვლინებული ამ სოფლად...“ 2v—4v.

შენიშვნა: არაჲ თარგმნილია გრ. ორბელიანის მიერ. იხ. გრ. ორბელიანი, თხზულებათა სრული კრებული, გვ. 117—119.

✓ 4. [ლაფონტენი], „ჭრიჭინა და ჭიანჭველა. — ჭრიჭინამ ერთხელ ჭრიჭინით მთელი ზაფხული ატარა, მერმე შიმშილმა შეკბნიდა, რა ცამან თოვა პატარა...“ 4v—5r.

შენიშვნა: არაჲ თარგმნილია ალ. ჭავჭავაძის მიერ ფრანგულიდან. იხ. ალექსანდრე ჭავჭავაძე, თხზულებანი, ი. გრიშაშვილის რედაქციით, წინათქმით, შენიშვნებით და ლექსიკონით, 1940 წ., გვ. 156.

5. [ალ. ჭავჭავაძე], „დაუდგრომელ მწყემს(?) და კეთილი მწყემსი, ანუ კობლე და ხლოე. კობლე: ხლოე! რა მაგრე მარტო ტარება, არცაღა თუ მომახვლიხარ დღესა მე...“ 5r—6r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 27.

6. [ალ. ჭავჭავაძე, საყვარლისათვის]. — „ლიმილმან ლალთ კართ განღებით მარგარიტთ მწყობრი აჩინა, ბაგე ზრახვისა დამწყობი გრძნობას ემრღა, აღინა...“ 6v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 65.

7. [აღ. ჭავჭავაძე, ჰხამს ტრფიალსა საყვარელი]. —
„ჰხამს ტრფიალსა საყვარელი სულად ედგას, მით ჰსტოცხლებდეს,
მოშორებებს ვერა სთმობდეს, დაწუთა მისთვის დილბდეს...“ 6v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 66.

8. [აღ. ჭავჭავაძე, სხვადასხვისა დროისათვის კაცისა]. —

„ეს სოფელი, სამყო ძნელი, მჩვენებელი ჰმუნვის ალთა!
რა ვიშვებთ, მყისვე ვსტირით, ვით წინად მგრძნი მომავალთა...“ 6v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 29.

9. „ლხინი. —

ვეტრფი სადამოს სადილობასა,
სადაცა სუფევს მხიარულება...“ 6v—7r.

10. [აღ. ჭავჭავაძე, სვემ მიწვიმა მანანა]. —

„სვემ მიწვიმა მანანა:
მომივლინა მანანა...“ 7r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 90.

11. [აღ. ჭავჭავაძე, ცრუიან ბრძენნი]. —

„ცრუიან ბრძენნი, მეტყუშლნი შემთხვევით სოფლის ყოფასა,
შენნი მხილველნი დაჰგმობენ მათს უაზროსა კმობასა...“ 7r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 100.

12. [ლექსი]. —

„ჩემო სიამევე, შვებავ, განცხრომითა სავსებავ,
იმართმელე(!) მცირე ლექსნი, ჩემის ჰმუნვის დავსებავ...“ 7r—v.

13. [ლექსი]. —

„გულთა საწყლავად კუბიდონს შენ უძღვენ ესე ისარი,
ჰრტყორცნის საგანსა და ასობს, ეს იყოს გინა ის არი...“ 7v.

შენიშვნა: ლექსი აღ. ჭავჭავაძის ლექსების რიგშია. ავტორი არ ჩანს.

14. [აღ. ჭავჭავაძე, ღვინის თვისებებისათვის]. —

„ღვინო ხასიათს არ ჰსტუალებს,
ხასიათს უმატებს ძალებსა...“ 7v—8r.

შენიშვნები: 1. ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 111.

2. ჩვენი ხელნაწერი განსხვავებას იძლევა აღნიშნულ გამოცემასთან და მიჰყვება შვაბიჩისულ ვარიანტს. (იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 308).

3. ჩვენს ხელნაწერს დაუცავს გამოცემასთან შედარებით ზედმეტი მეორე სტროფიც:

„ღვინო, გიქებ სასწაულსა,
შენ აქარებ მტრების შურსა,
ერთი ჯამით დააზავებ
ბედნიერს და უბედურსა“.

15. [ა. ჰუ შკ ი ნ ი], „ს ი ზ მ ა რ ი. —
სადა არიან, ოცნებაო! სიტკბონი შენნი?
სადა ხარ ღამისა სიხარულო, მსწრაფლ განასრბოლო...“ 8r.
- შენიშვნა: ლექსი თარგმნილია ალ. ჭავჭავაძის მიერ, გამოქვეყნებულია დასახელებულ გამოცემაში, გვ. 140.
16. [ალ. ჭავჭავაძე, სძგერს გლახ გული]. —
„სძგერს გლახ გული, საყვარელო, მლოდღე შენი უწყლავს თმენას,
სცემს სურვილის წამთა ზშირად, მარამ აგრძნოს ვისსა სმენას...“ 8r—v.
- შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 24.
17. [ალ. ჭავჭავაძე; სიყვარულო ძალსა შენსა]. —
„სიყვარულო, ძალსა შენსა, ყოველი ჰგრძნობს, არსებს რაცა,
ჰსჯულსა შენსა ყველა ერჩის, ბერი, ერი, მეფე, ყრმაცა...“ 8v—9r.
- შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 10. გამოცემასთან შედარებით ხელნაწერში ლექსი იწყება მეორე სტროფით, აქლი ბოლო ორი სტრიქონი.
18. [ალ. ჭავჭავაძე, მცირე სენის ეგზომ შიში]. —
„მცირე სენის ეგზომ შიში სიმხნეს, ვჰგონებ, არა გუანდეს,
ამად ვბედავ გკადრო კითხუა, თუ ჰასუხი არა გზარდეს...“ 9r.
- შენიშვნა: ლექსი გამოცემულია იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 97.
19. [ალ. ჭავჭავაძე, წვრილი ლექსები]. —
„სიბრძნე და გონიერება რაგინდ მარად ფხიზლად გგფლობდენ,
სიჭაბუკეს და სიყუარულს რაც უნდესთ, მაშინ ჰყოფდესთ...“ 9r.
- შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 100.
20. [ალ. ჭავჭავაძე, წვრილი ლექსები]. —
„ენა მღუმარებს, გული მწყვლია, ხედვა მხშომია,
ტრფობავ! მარტვი, კულად ჩემად სავოხად რაღა გრჩომია?“ 9r.
- შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 100.
21. [ალ. ჭავჭავაძე, მეორეთ მოსვლა ვამსგავსოთ]. —
„მეორეთ მოსვლა ვამსგავსოთ საყვარელისა შორვებას,
რომელი უფრო ძნელია? ვკითხოთ გულსა თუ გონებას?...“ 9r—v.
- შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 96.
22. [ალ. ჭავჭავაძე, წვრილი ლექსები]. —
„შენნი გამცდელნი ჩივიან:, ვამ დაეკარგენით გონიო,
ნეტარ მეც შენთან ჰახელა: მომკალ თუ დავინანიო...“ 9v.
- შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 97.
23. [ალ. ჭავჭავაძე, ეს ცეცხლი]. —
„ეს ცეცხლი რომ მე მეგზნება,
რად მკითხავ: როდის განქრება?...“ 9v.
- შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 99.

24. [ა ლ. ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე, დ უ გ ა]. —
„გვედრე, თვით მიხვდე, — მიკვირს, ცნობად მეძნელებიან,
რასაც მარადღე თუალნი ჩემნი გეუბნებიან...“ 9v.
- შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 127.
25. [ა ლ. ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე, ძ ვ ი რ ფ ა ს ო ს ა ყ ვ ა რ ე ლ ო]. —
„ძვირფასო საყვარელო, მხოლოდ მფლობო გულისავ,
რომელსაც სხუა მას გავსი(!) არა სადა გეპოვება...“ 9v—10r.
- შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 87.
გამოცემასთან შედარებით ხელნაწერში უკანასკნელი სტროფის მეორე სტრიქონი არ არის. სამაგიეროდ ზედმეტია უკანასკნელი სტრიქონი („ანუ თვით მზესაც
კი შენ ასწრებ ჩემსა ნათლის ცემას“).
26. [ა ლ. ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე, შ ე ნ ი ს გ ო ნ ე ბ ი ს]. —
„შენის გონების სხივი ესრედ ბრწყინვენ ძლიერად,
შვენებაც გინა არა გქონდეს, მით იმნათობებ...“ 10v.
- შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 86..
27. [ა ლ. ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე, რ ო ს გ ი ყ ვ ა რ დ ი]. —
„როს გიყვარდი სურვით შეყვარებულსა,
მეც სიცოცხლე მაშინ მიღირდა ძვირად...“ 10v—11r.
- შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 94..
28. [გ რ ი გ ო ლ ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ი, ა ნ ტ ო ნ ს]. —
„ჭე, ჭაბუკო, სიხარულით დღენნი შენნი განატარე,
იმხიარულე, შეექეც, ილხინე და შეიყვარე...“ 11v—12r.
- შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. გრიგოლ ორბელიანი, თხზულებათა.
სრული კრებული, აკაკი გაწერელიას და ჯუმბერ ჭუმბურიძის
შესავალი წერილებით, რედაქციითა და შენიშვნებით, 1959 წ., გვ. 3—4.
29. [ლ ე ქ ს ი]. —
„ბუნდოვანს გულს შენ აღმოჩნდი დარადა,
აწ არ ვუწყვი, რად განმწირე და რადა...“ 12r—v.
- შენიშვნა: ხელნაწერი Q—28:8 ავტორად ასახელებს ალ. ჭ ა ვ ა ხ ი შ ვ ი ლ ს.
S—1512:200 და S—5271:26 ავტორად იოსებ ნაცვალს ასახელებენ.
30. [ა ლ. ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე, თ ა ვ ს ა უ ფ ლ ა დ]. —
„თავსა უფლად ნურვინ ჰგონებთ,
ერთხელ თქუშნა ტრფიალებ...“ 12v—13r.
- შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 91..
გამოცემასთან შედარებით მეორე სტრიქონი ხელნაწერში გამოტოვებულია.
31. [ა ლ. ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე, ნ ე ტ ა რ მ ა ს]. —
„ნეტარ მას, ვინცა შენ მხოლოსათვის ოხრავდეს,
ხმისა შენისა სმენითა, ყურსა ატკობდეს, ალხენდეს...“ 13r.
- შენიშვნები: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 75-
გამოცემასთან შედარებით ხელნაწერს აკლია პირველი სტროფი.

32. [ლექსი]. —

„ვით ქარი ცეცხლსა, ეგრეთვე სიშორე ტრფიალებასა,
მცირესა სრულად განაქრობს, დიდს უფრო ჰმატებს გზნებასა...“ 13v.

შენიშვნა: ლექსი თარგმნილია ალ. ჰავიკაძის მიერ. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 154. შდრ. იქვე, გვ. 332.

33. [ალ. ჰავიკაძე, დუგა]. —

„ვინც ვიხილოს, ისურვოდეს: კულაცვა გნახოს, კულაცვა გნახოს...“
13v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 128.

34. [გრ. ორბელიანი], „იარალისადმი. —

ჩემო იარალი! ნეტავო ოდეს,
ლხინით აღვსილნი ვსხდეთ ველსა მწვანეს...“ 13v—15r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 14—18.

35. [გრიგოლ ორბელიანი], „მტირალის ნ...სადმი. —

თუ ტურფანი თვალნი შენნი ცრემლთა ფრქვევენ მწუხარებით,
სულის შენის ტანჯვანი არ არს უკეთუ ოცნებით...“ 15r—v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 8.

36. [გრ. ორბელიანი], „ლხინი. —

მე იგი მიყუარს ლხინი, სადა თავისუფლება მეფობდეს,
სადაცა გულ-წრფელობითა ყოველი მხიარულებდეს...“ 15v.

შენიშვნა: ლექსი ცნობილია როგორც ალ. პუშკინის ლექსის მიბაძვა. გამოქვეყნებულია დასახელებულ გამოცემაში, გვ. 110.

37. [გრიგოლ ორბელიანი], ნ...სადმი. —

მნათობო! თვით შენ აღმიხსენ, რა მემართების, რასა ეგრძნობ,
როს გხედავ, რადა ვსწითლდები, რად ეკრთები, ვშიშობ და ვხარობ...“
15v—16r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 10.

38. [გრ. ორბელიანი], „ნ...სადმი. —

როს გხედავ, მნათო, ღიმილით ჩემ კერძოდ წარმოვლენილსა,
ვიფიყებ ყოველთ სიმწარეთ, ბედისგან მოვლინებულსა...“ 16r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 5.

39. [გრ. ორბელიანი], „მასვე. —

ამა სოფელს დამშთომიეს მხოლოდ ესე სანატრელი,
ოდეს განვლო ცხოვრების გზას და მეწვეის აღსასრული...“ 16r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 6.

40. [უუკოვსკი]. —

„ბედნიერება დღეთა ჩვენთ არს სიყუარულის ყუავილი,
რა განჭრეს მისი სიტურფე, სიხარულს ნულარ შოელი...“ 16r—v.

შენიშვნა: ეს ორი სტრიქონი წარმოადგენს ნაწყვეტს ლექსისას: „პოი, სოფელი“, რომელიც თარგმნილია გრ. ორბელიანის მიერ. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 109.

41. [გრიგოლ ორბელიანი], „მირზაჯანას ეპიტაფია. — მუხთალს ამ სოფელს გსურს ვისაც იყო ბედნიერი, სიყვარულითა და ღვინითა ჩემებრ დაითვერ...“ 16v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 24.

42. [გრ. ორბელიანი]. —
„სამო არს სახილველად, ოდეს ვარდი ნ...ას ეპყრას,
მარა ვინ ჰსცნას, ვინა სუნავს, ნ...ა ვარდსა, თუ ვარდი მას?“ 16v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 31.

43. [გრიგოლ ორბელიანი, მ...დმი], „გზის გუშაკად მდგომარე-
სა... კმაზედ.

თაყუნის-მცემელთ როს გუნდი გარე შემოგვრფის(!) ფარვანებრ,
რადა გსურს ყოველთ მათგანსა ეჩუტნებოდე შშუტნიერებრ?...“ 16v—17r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 13.

44. [გრ. ორბელიანი, წვირილი ლექსები]. —
„როს ბულბული ვარდს შესტრფოდეს, უგალობდეს, შეხაროდეს,
მაშინ ყვაესა რად არ ჰრცხვენის, რომ მათ შორის სამძღურად
დასჯდეს...“ 17r.

შენიშვნა: ლექსები გამოქვეყნებულია, იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 81.

45. [გრ. ორბელიანი, ყუკოვსკი დამ]. —
„მას უხაროდეს, ვისაცა ლხინი, მახის ვარდი, კმა იაღონის,
და ეშვი ღღეთა ჩუტნთა მაშუტენი, ვითარცა უწინ იამების...“ 17r—v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 113.

46. [გრ. ორბელიანი, გამოსალმება]. —
„მარგარიტთ ცრემლთა ცრემლი ჰსდევს ნიშნად ჳმუნვისა შენთ
ლაწვზედ,
და ვით ცის ნამი დილით ბრწყინვალეებს ახლად შლილს ვარდზედა...“
17v—18r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 20—
21. ხელნაწერში პირველი სტრიქონი არ არის.

47. [გრ. ორბელიანი, დამე]. —
„მთოვარე აშვიკთ მოწამე, სიამით ნათელს მოჰტენდა,
ნიავე სუტნელთ ყვაველთგან ჳკრებდა და ჳროლით მოჰბერდა...“
18r—19r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ.
22—23.

48. [ალ. ჳავცავაძე, გული წამართვი]. —
„გული წამართვი ცნობითურთ, მითხარ ნაცვალი მომე რა?... 19r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 95.

49. [გ რ. ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ი, მ უ ხ ა მ ბ ა ზ ი]. —

„გულით ერთნო, მოღზინენო, აწ შეკრბით,
ვინ თასით, ვინ ჯამით, აზარტეშებით...“ 19r—20r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 49—
50. გამოცემასთან შედარებით ხელნაწერი უმნიშვნელო განსხვავებულ წაკით-
ხვებს იძლევა.

50. [გ რ. ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ი, მ უ ხ ა მ ბ ა ზ ი]. —

„არავის(!) მე დღეს აღარ მცალიან,
სალომესთან სადილათ მეძახიან...“ 20r—21r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 38—
39.

51. [ა ლ. ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე, ვ ა ჰ, დ რ ო ნ ი, დ რ ო ნ ი ნ ა გ ე ბ ნ ი მ ტ კ ბ ა -
რ ა დ]. —

„ვაჟ დრონი, დრონი, ნაგებნი მტკბარად,
წარვიდნენ, განქრნენ სიზმარებ ჩქარად...“ 21r—v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 4.

52. [ა ლ. ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე, მ უ ხ ა მ ბ ა ზ ი ლ ა თ ა ი უ რ ი]. —

„ლოთებო! ნეტავი ჩუჭენა — არი არალი,
დღეს მოგვეცა შეება-ლხენა — არი არალი...“ 22r—23r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 5—6.

53. [ა ლ. ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე, ჭ მ უ ნ ვ ი ს მ ა ხ ვ ი ლ ი]. —

„ჭმუნვის მახვილი გულსა მსობია,
მიკვირს, თუ სული რად არ მხდომია...“ 23v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 63.

54. [ა ლ. ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე, უ ა მ ნ ი რ ბ ი ა ნ]. —

„უამნი ჰრბიან, შენცა მეღტვი, ჭი სულგრძელო საყუარელო!
როს მომიხუალ, როს დამატებობ, ეჰა წამო სანატრელო...“ 24r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 21—22.

55. [ა ლ. ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე, შე ნ თ ა ნ ა რ ს გ უ ლ ი მ ნ ა თ ო ბ ო]. —

„შენთან არს გული, მნათობო, ვიყო სად გინა,
გინა ვის ესკვრეტდე, მნათობო, შენ მიდგ თვალწინა...“ 24r—v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 23.

56. [ა ლ. ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე, მ ე. შე ნ ა რ გ ე ტ ყ ვ ი]. —

„მე შენ არ გეტყვი: გეტრფი, ვითა სხვანი გეტრფიან,
ბევრი გარწმუნებს — გეტრფი და გულით სხუაგან ჰრბიან...“

24v—25r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 88.

57. [ა ლ. ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე, მ შ ვ ე ნ ი ე რ თ ა ხ ე ლ მ წ ი ფ ა ვ]. —

„მშვენიერთა ჯელმწიფავ, მკლავ შიშორეთ(!) შენითა,

„მთაწმიდისა და წმიდის იერუსალიმის მოხილუა ტიმოთე მთავარ-ეპისკოპოსისაგან. — სამარად საგონებელ ჩემდა იყუნეს, თუ ვითარ არასაზღვეო იყოს ზენაძსათვის მორთუა სიტყუათა და კულად დახსნილობითა და უღებად ცხოვრებულთაგან არა შესამგზავს არს...“ 1r—80r.

შენიშვნა: ტექსტი C რედაქციისაა. იგი გამოცემულია, (იხ. ტიმოთე გაბაშვილი, მიმოსლვა, ტექსტი გაბოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო ელ. მეტრეველმა, თბილისი, 1956 წ.). ხელნაწერი მიჰყვება გამოცემას.

ანდერძი: „აღმწერი წიგნისა ამის იოთამ შელიოვი, ჩუკვა-სა წელსა“ (80v). ეგვევ მეორდება რუსულადაც.

(1797)

5084

სულხან-საბა ორბელიანი, სიბრძნე-სიცრუისა. 1838

84 ფ.; 21,5×17; ქაღალდი; ფურცლის ყდა; დაზიანებული; დამლილი; დალაქავებული; ნაკლული; აკლია მე-16 ფ. შემდეგ და 49 ფ. შემდეგ; მხედრული; შავი მელანი; სათაური წითურით; 1838 წ. (84r); დაუწერელია: 84v.

„წიგნი სიბრძნე სიცრუისა, თქმული სულხან ორბელიანისა უამსა სიკვამულისა მისისა. — იყო კელმწიფე ერთი, რომლისა საქმენი არა ვისგან მოიგონებია...“ 1r—84r.

შენიშვნები: 1. ტექსტი მრავალგზისაა გამოცემული; უკანასკნელი იხ. ს.-ს. ორბელიანი, თხზულებანი, ტ. 1, გამოსაცემად მოამზადეს ს. ყუბანეიშვილი-მა და რ. ბარამიძემ, 1959 წ.

2. ხელნაწერი აღწერილია ს. ყუბანეიშვილის მიერ. (იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 269). ტექსტი პირველი რედაქციისა.

ანდერძი: „განსრულდა ესე წიგნი წელსა ჩულმ დღესა სამშაბათსა, თვესა მარტსა თუთხმეტსა“.

(1798)

5085

ნ. ხიზანაშვილი, სამართალი კათალიკოზისა. XX

8 ფ.; 21,5×35,5; ქაღალდი; უყდო; მხედრული; შავი მელანი; [XX ს.]; ავტოგრაფი; დაუწერელია: 8r—v.

«ნ. ხიზანაშვილი», „სამართალი კათალიკოზისა. — ჩვენის სამართლის ისტორიაში ეგრედ წოდებულს კათალიკოზის სამართალს თავისი განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს...“ 1r—7v.

შენიშვნა: ტექსტი ფანჭრით თითქმის მთლიანად გადახზულია. კიდევბზე არის მინაწერები, შენიშვნები, მითითებები. ხელნაწერი ავტოგრაფია.

5085-ბ

ნიკოლოზ ხიზანაშვილი, სამართალი კათალიკოზისა. XX

24 ფ.; 22×17,5; ქაღალდი; ფურცლის ყდა; მხედრული; [XX ს.]; ავტოგრაფი; დაუწერელია: 13r—24v.

«ნიკოლოზ ხიზანაშვილი», სამართალი კათალიკოზისა. (იურიდიული მონოგრაფია). — პრაქტიკული მნიშვნელობა კათალიკოზის სამართლისა ცხოვრების საჭიროებამ გამოიწვია...“ 1r—12v.

შენიშვნები: 1. შრომა დაუშთავრებელია და შავის შთბეჭდილებას ტოვებს. 5. ხიზანაშვილის ავტოგრაფია. უდიდესი ნაწილი ტექსტისა გადახაზულია. კიდებზე მრავლად არის მინაწერები, მათითებები, შენიშვნები.

2. შრომში ჩაღებულია „Окладной лист тифлисской казенной палаты.“

5086

5. ხიზანაშვილი, ლიპარიტ ორბელიანი მესამე

დაკარგულია. ითვლება ლ. ჩერქეზიშვილზე.

(1799)

5087

მოთხრობა (თარგმნილი) XIX

93 ფ.; 19,5×12; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული; XIX ს-ის 30-იანი წწ. (კვირნიშანი 1826); თარგმნილი რუსულიდან; დაუწერელია 91v—93v.

[მოთხრობა, თარგმნილი რუსული ენიდან]. — „ნაწილი პირველი, თავი პირველი. მდიდრად შემკობილს ოთახში, ერთს მცირე ტახტზედ იჯდა კნიაზი ანტონ ანტონოვიჩი კურდიუკოვი შინაურის სერთუკით...“ 1r—91r.

პირველი ნაწილის ბოლო: „ვიეიგინი დაბრუნდა შინ შეილთან, რომელიც ქუჭსსაგებში დახუდა წოლილი, გვერდითაც ჰყვანდა ჰაქიმი ლებედენკა... მამა გარდმოვიდა და დაბინავდა თავის შეილის სახლშია...“.

შენიშვნა: მოთხრობის სათაური არ არის შემონახული.

(1800)

5088

დაკიდებული სტუმარი. XIX

19 ფ.; 21×12,5; ქალაღი; უყდო; ბოლონაკული; (აკლია მე-11 ფურცლის შემდეგაც); დაზიანებული; (პირველი ფურცელი დაქმუქვნილია, მეთერთმეტე — გახეული); მხედრული; XIX საუკუნის 30-იანი წწ. (კვირნიშანი 1833); რუსულიდან თარგმნილი.

„დაკიდებული სტუმარი. — ამბავი არა მზგავსი სიმართლისა, ამისთვის რომ ჰეშმარტია.“

ეს როგორ მამხვდარა, რომ ქრისტეს დაბადებამდე ორმოცდაათს საუკუნესა და ქრისტეს შემდეგ თურამეტს საუკუნესა კაცთა არა ჰსცოდნით არცა ღირსება ავაზაკთა, არცა მშვენიერება ავაზაკურის ცხოვრებისა...“

ორს ვერსტზედ ერთის ალაგიდამ დგას ქალაქს გარეთი ხის სახლი, მწვანე ბანიანი და ახალი, ტყის ძირში, ჭაობის გვერდზედა, გაღმა მდინარისა, მალლობზედა, დიდის გზიდამ რაოდენმე განშორებული. იმ სახლში ჰსცხოვრებს ჩვეულებრივ მრთელსა ზაფხულსა და ნაწილსა შემოდგომისასა გაბრიელ მიხაილოვიჩი 3... სამსახურიდამ გარდამდგარი კაპიტანი, უეზდის მსაჯული ანუ სულია...“ 1r—19v.

წყდება: „...აი ჩვენი ვასკაც და პროხორი!... ესენი ყოველნი დაბრუნებულ იყუნენ სამიკიტნოდამ... მზიარულნი მომღერიდნენ სიყვარულის სიმღერებსა და ქულებს მალა ისროდნენ, ავინებდენ თვისთა ბატონთა და სიმთურალოთ გზას ურევ[დენ]...“.

შენიშვნა: ამ თხზულებისა და წინა, უსათაურო მოთხრობის (S—5088) მთარგმნელი ერთიადიგივე პირია; ორივე დაწერილია ერთი ხელით.

ამავე ხელითაა დანუსხული ხელნაწერები: S—5071, 5072, 5073.

(1801)

5089

ბაგრატიონი გრიგოლ, მოთხრობა ივერიისათვის. XIX

28 ფ.; 34×21,3; ლურჯი ქაღალდი; უყდო; დაშლილი; თავნაკლული (დასაწყისში აკლია 13 ფ.); მხედრული; ავტოგრაფი; (წინასიტყვაობა, დაწერილი ამავე ხელით, ხელმოწერილია, S—5076); XIX საუკუნის 20-იანი წწ. (კვირნიშანი 1822); ფ. ფ. 21—28 დაუწერელია.

«ბ ა გ რ ა ტ ი ო ნ ი გ რ ი გ ო ლ, მ ო თ ხ რ ო ბ ა ი ვ ე რ ი ის ა თ ვ ს», „...ცოლი მისი, ამისთვის დაზავდა იგი ბერძენთა და ითხოვა ცოლად ასული ლეონ კეისრისა, საკელით ელენა და უკმოიქცა რა საქართველოდ, აღაშენნა მან ქალაქნი: 1. ტფილისი და უწოდა მას სატახტო, 2. ნისანი გაღმართ ტფილისისა, 3. კალისი ჩრდილოეთ კერძო ტფილისისა და 4. კასპი, აღმოსავლით კერძო უფლისციხისა...“ 1r—20v.

შეწყვეტილია: „...დროთა მათ შინა ტფილისი, რუსთავი, სომხითი, სამშვილდე და ყოველი აგარანი ეპყრათ თურქთა, რომელნი მოვიდნენ თრიალეთს რიცხვით ორასი ათასნი სპარსნი. ხოლო მეფემან დავით, ეაჰსა მას ნაჰარბავეს მყოფმან, ჰსცნა რა ესე, წარმოვიდა“...

შენიშვნები: 1. ამ ნაკლულ ხელნაწერში გადმოცემულია საქართველოს ისტორიის ძველი პერიოდი ვახტანგ გორგასლიდან დავით აღმაშენებლის მეფობის შუაწლამდე.

2. ხელნაწერის სათაური და ავტორის ვინაობა აღებულია S—5076-დან.

3. ამ უკანასკნელს წამიღვარებული აქვს წინასიტყვაობა დაწერილი ავტორის ხელით იმავე კვირნიშანი ქაღალდზე, როგორზედაც ეს ხელნაწერია დანუსხული, თვით ტექსტი (S—5076-ისა) დაწერილია თეთრ სქელ ქაღალდზე ნაწილობრივ სხვა ხელით, ნაწილობრივ კი ავტორის მიერ.

4. ტექსტი «მოთხრობისა» ორივე ხელნაწერში (S:5076, 5089) დაყოფილია თავებად და პერიოდებად. მეორე ნუსხა უშუალოდ არ აგრძელებს პირველს (S—5076), მათ შორის აკლია რამდენიმე ფურცელი. სათანადო წელთა ჩვენება, დასახელებულ ნუსხებში, ერთნაირად გატანილია კიდევ აღნიშვნით: „შექ[მნი-დან] ქვეუ[ნისა]“, „ვიდ[რე] ქრ[ისტეს] შობ[ა]დმდე]. „შ[ემდგომ]ად ქრ[ისტეს] შობ[ისა]...“

5. «მოთხრობა ივერიისათვის» შედგენილია რუსეთში, დაინტერესებული რუსი მკითხველისათვის, და როგორც „წინასიტყვაობიდან“ ჩანს, თარგმნილი ყოფილა რუსულ ენაზე.

(1802)

5090

კრებული. XIX

26 ფ.; 34×22,6; ქაღალდი თეთრი და მოლურჯო (სხვადასხვა ზომისა); უყდო; დაზიანებული (დახეულ-გაცვეთილია ფ. ფ.: 5—6, 7, 8, 11, 20—21, 22); მხედრული (სხვადასხვა ხელით); [XIX ს. პირველი მეოთხედი]; დაუწერელია: 1v, 2v, 7v, 11v და 14v.

1. [ენის კეთილობა და ბოროტობა]. —

„ენა მწარე, ენა ტკბილი, ენა მოკლე, ენა გრძელი,
ენა სევდის უკუმურელი, ენა ქვეყნის შეცამძვრელი...“ 1r.

შენიშვნა: თეიმურაზ ბაგრატიონს ეს ლექსი თეიმურაზ პირველისად მიაჩნია. იხ. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, A კოლექცია, ტ. V, 1955, ხელნაწ. 1541, (შენ. 7).

2. [შაირი თქმული სტატკის სოვეტნიკის და კავალერის თავადის გორგი ეგნატის ძის თუ მანოვის აგან]. —

„ოთხმან ნივთმან, ხუთ საგრძნონი, ორნი ერთსა დააზავნა,
სამმან, ერთის შემკობელმან, ერთიორად დააშვენა...“ 1r.

შენიშვნა: შაირის სათაური ავტორითურთ აღებულია ხელნაწერიდან H—772. იხ. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, კოლექც. H, ტ. II, 1951, 772:36.

3. [ვით ღუღუნი მწყოსანი]. —

„ვით [ლ]უღუნი მწყოსანი, ბულბულთ ხმატკბილოსანი,
წალკოტის იადონი, ხმა ყარიბად მგოსანი...“ 2r.

4. [პეი წალკოტის ბულბულო]. —

„პეი წალკოდის ბულბულო, ფრთე გაშალე მალეზი,
იწყე ტკბილათ გალობა, ნურვის დაეკრძალეზი...“ 3rv.

შენიშვნა: ლექსი ოთხსტროფიანია; თითოეული სტროფი შეიცავს ექვს ტაქსს.

5. „დასტალუდი, [ეჰა მარიხო]. —

ეჰა მარიხო, შორის მქვერტი ვედლევი წვასა,
მოწყალული ვზივარ და შოგთიქვამ გლოვისა ხმასა...“ 4rv.

6. [სატირა თავადაზნაურთა წინამძღოლებზე, XIX საუკუნის პირველი მეოთხედი]. —

„ეჰა გრძნობავ შენ გაქებ, თუ იფიქრე კარგია,
კელო, კალამს მოჰკიდე, პაზრი მომხედეს კარგია...“ 5r—6v.

7. „ახალი თქმული ლექსი ანდრია ხერხეულიძისა და დავით მაყაევის ქალის სოფიოსი. —

ვარდო რისთვის გასტანჯავ ამ საბრალოს ბულბულსა,
ანუ რათ განაუქმებ ფურტკენილს მისსა სუმბულსა...“ 7r.

8. «იოსებ ნაცვალი», [ბუნდოვანს გულს]. —

ბუნდოვანს გულს შენ აღმიჩნდი დარადა,
აწ არ უწყვი რად გამწირე და რადა...“ 8r.

შენიშვნა: ავტორის სახელი აღებულია ხელნაწერიდან S—1512:200.

9. [წარვედ ბედო მუხთალო]. —

„წარვედ ბედო მუხთალო, ჩემო გამხელებელო,
მერეთ გონებავ ჩემო, ენით ვრცელო გრძნებელო...“ 8v.

10. [შოთა რუსთაველი],

„ილოცამს იტყვის: მაღალო ღმერთო კმელთა და ცათაო,
ზოგჯერ მომცემო პატიყთა, ზოგჯერ კეთილთა მზათაო...“ 8v.

11. [ანდრონიკა შვილი იოსტოს, ეპიტაფია], «თადია

ჩოლოყაშვილისა». —

ში სიკუდილო, ვითარ გამოვსთქუა უძლიერესი ყოველთა ძალი შენი. მე, არაოდეს მოშიში შენგან, ვიყავ მინდობილ სიმხნესა და მამაცობასა ჩემსა და არარად ვრაცხდი ძლიერებასა შენსა...“ 9r.

12. „დუბეთი [ამაო ამაოებად]. —

ამაო ამაოებად სახელსდებდნენ ბრძენნი გვამნი,

ამ წყეულის სოფლისათვის იყო მათი ჰამბავ-თქმანი...“ 10r.

13. „მუხთაზადი [თუ თქვენ გვძულობდით]. —

„თუ თქუენ გვძულობდით, რაღათ აფრქვევთ თვალთგან ცრემლთა, ისრაილთ მსგავსად მიმორბიხართ უდაბნოდ ველთა...“ 10rv.

14. «ქობულოვი ოთარ», „გული ოხრამს და გეტრფის შენ შენ. —

გული ოხრამს და გეტრფის შენ შენ, ჰოი, ჰო, ვიშ ვიშ, სულო სულო, ვიტანჯვი ეშხით მპყრობილი(!) შენთვისა...“ 11r.

შენიშვნები: 1. ლექსი შეიცავს ორ-ორ ტაქტიან რვა სტროფს; ყოველ პირველ ტაქტში მეორდება რეფრენი: „შენ შენ, ჰოი ჰო, ვიშ ვიშ, სულო სულო...“.

2. ლექსის ავტორის გვარი აღებულია: S—3192 ბ, 2.

15. [სატირა ერთი ოჯახის შესახებ, ერთსა საკვირველს ამბავსა]. —

„ერთსა საკვირველს ამბავსა გაიგებთ ამა ლექსითა,

კაცი უგვარო თუ გაწყენს, იმას შეშვენის სქესითა...“ 12rv.

შენიშვნა: ბოლოში მიწერილია: „დაიწერა უმეცარის გამგონისაგან გასაკვირველად. დაიწვევლოს ღვთისაგან, ვინც ამისი დამწერი სთქვას“.

16. [იუმორისტული ლექსი ვინმე კახელისა იმერელზე]. —

„ვინ იმერელი,

ვინ სტოლოვია

დანა-ჩანგალი

ეგონა ცელი,

სასას დაიჩხვლეტს,

დაეწვის ყელი,

ეხლავ ურჩიეთ

აილოს ხელი...“ 13r.

17. „პასუხი ამავე ლექსისა იმერლისგანვე. —

თუ იმერელსა

ნიჭი არა აქუს,

რომელიც იცნობს

დანა-ჩანგალსა,

მაშ კახელებსა

რისი გრძნობა აქუსთ,

მარად მთვრალეებსა

მით საბრალეებსა...“ 13v—14r.

18. «თიმსარის წიგნი». —

„...მზე სიტყვიერი არს ნივთიერი, ვის განანათლებს სამყოფთა არე, მტილ განკაზმული, ინდ დარაზმული, ვარდი მსიტყველი ვნახე მცინარე...“ 15r—17v.

შენიშვნები: 1. თხზულება ნაკლულია, შეიცავს სამ ფურცელს.

2. გადაწერილია გაბრაელ რატიშვილის ხელით. ერთვის ანდერძი: „ეს თიმსარის წიგნი რატის ძის გაბრიელისა არის, რომელ აღწერა ეპისა სიკაბუჯისა თვისისა, ქკს უოთ“ [1791] (17v).

19. [ლექსის ნაწყვეტი]. —

„...ახალი, მწვანე, გაშლილი, წყლის პირი ყვავილოსანი,
დილის მქროლელი ნიავი, ამბრისა სუნთა მყნოსანი...“ 18r.

20. [გამოცანები]:

ა. „უგრძნო ცხოველი, კეთილფშვათა მთოველი,
ვინ არს მშოველი, ტკივილს ჰპოვებს ყოველი“ 18r.

შენიშვნები: 1. გამოცანის ახსნა მიწერილია კიდეზე ტექსტის ხელითვე: „ვარდია“.

2. გამოცანებიც გაბრიელ რატიშვილის ხელითაა დაწერილი.

ბ. „ვარდიდგვარისა, დაუდარისა,
ტკივილთ მწარისა, ამაღ არისა,
აღამის ცთომა ახსნად კმარისა“ 18r.

შენიშვნა: ეს გამოცანა აუხსნელია.

გ. „ერთი რამ არის, სიფიცხით უმაღე კაცთა თვალისა,
სტრფიალობს ჭაბუკობასა, სიმხცოვნე მოეხალისა...“ 18r.

შენიშვნები: 1. ახსნილია კიდეზე მინაწერში: „ორბია“.

2. ეს და მომდევნო ორი გამოცანა ორსტროფიანია. მეორე სტროფში მოცემული სახელი პირველში გამოსაცნობი სავნისა და ამასთანავე აღწერილია მისი თვისებები, როგორც მაგალ:

„ორბია ქვეყნად მფრინველი,
თვალისა უმაღესია,
როს დაბერდება, შეშასა
მოზიდავს, ეს აქვს წესია,
ჩაჯდება, ისე დაიწვის,
ვით აბედს დასწავს კვესია,
და მას ნაცარში გამოვია,
სხვა ორბი უახლესია“.

დ. „ერთი რამ არის სიფიცხით მომ[ვ]ლელი გზისა შორისა,
მსწრაფლად მხილველი წყლისაგან დანთქმული მთა და გორისა...“ 18r.

შენიშვნები: 1. ახსნა მიწერილია გვერდით, კიდეზე: „ტრედია“.

2. მეორე სტროფში მოთხრობილია ტრედის მაცნედ გაგზავნა ნოეს კილობნიდან.

ე. „რომლისა სისხლის მგზავსები დაიქცა სისხლი ღვთისანი,
რა არს კაცთათვის სახმარი, საოხი ძნელი ღღისანი...“ 18v.

შენიშვნები: 1. კიდეზე წერია: „ბატკანია“.

2. მეორე სტროფში ლაპარაკია კრავზე, როგორც შესაწირავზე.

ვ. „ერთსა პატარა სერზედა სდგას ოცდაათი სოფელი,
შუაზედა აქვს სავლელი თვის თვისად გასაყოფელი...“ 18v.

შენიშვნა: „ნარდია“, გვიხსნის მინაწერი.

ზ. „ერთი დედა ზრდის მრავალსა, მსხვილსა და წვრილსა შვილებსა,
ზოგი გავს ოქროს მილებსა, ზოგსა მახედან წვრილებსა...“ 18v.

შენიშვნა: „მიწა“ ვკითხულობთ ახსნაში.

მ. „არის ერთი ქვეყანაზედ, მრავალი ჰყავს განაყოფი,
ეცადე შენც მის ხლებასა, დაუშვენე მას სამყოფი...“ 18v.

შენიშვნა: „ფ უ ტ კ ა რ ი ა“ ხსნის მინაწერი.

თ. „არს ერთი რამ სახმარი, უჩინარი და ხმიანი,
ზოგჯერ ვინატრით მოსვლასა, ზოგჯერ კი მას აქვს ზიანი...“ 18v.

შენიშვნა: „ქ ა რ ი ა“, ახსნილია მინაწერში.

ი. „მფრინველთა და ოთხთა ხეთა, თუ მიბრძანებ იგი მზეთა,
ბურჯის ეტლზედ რომ შეჯდება, ქვეყნად მოვა მუნ სიცხეა...“ 19r.

შენიშვნა: ახსნილია გამოცანის ბოლო ტაეპში, აგრეთვე, კიდეზე მინაწერ-
შიც: „ზ ა მ თ ა რ -ზ ა ფ ხ უ ლ ი“.

ია. „ერთი ქალაქი სამყოფლად, მთაზედან დაშენებული,
სხვა ქვემო არის საჭირო კლდეთა კაბანთა ხლებული...“ 19r.

იბ. „მთის თავსა არის ქალაქი, მუნ ტურფა, სასურველია,
მონანულთათჳს სიწმინდე, სამოთხე საყვარელია...“ 19r.

შენიშვნა: ამ ორი გამოცანის გასწვრივ მიწერილია: „ს ა მ ო თ ხ ე და ჯ ო ჯ ო -
ხ ე თ ი“.

იგ. „ეთეროვანსა სპეროსა სამყარო ზედან ჰკილია,
ოთხსა მდინარეს ედემისას სამოთხე მაზედ ჰკილია...“ 19r.

შენიშვნა: კიდეზე მიწერილ პირველ ახსნას (რომელიც არ იკითხება) ზემო-
დან აწერია: „ეს ბ რ ო წ ე უ ლ ი არის“.

იდ. „ოთხ ნივთგან წარმოდგენილი არს რამე სული ცხოველი,
ტრედისა მგზავსი შვენებით, ზნე მიუღია ყოველი...“ 19r.

შენიშვნა: ახსნილია კიდეზე: „ო ტ ლ ა კ ა (?).“

იე. „ნახევარი რკინა არის, ნახევარი რქა და ხორცი,
ოცს სულსა აქვს ოთხმეოცი“ 19v.

შენიშვნა: მინაწერი ასე ხსნის: „ფ ე ხ ი და ნ ა ლ ი“.

ივ. „უმალლეს არის აქლემთა, რა ნახავ საკვირველია,
უმცირეს უფრო კვერცხისა, ვით ლომთა თანა შელია...“ 19v.

შენიშვნა: „ნ ი გ ო ზ ი ა“ ხსნის მინაწერი.

21. „წიგნი არზრუ [მიდან] იმერეთს მიწერილი. —
თქვენო მაღალ ბრწყინვალეზავ, წერილს გიძღვნი არა მქისსა,
ვინ ხართ ჩემთვის მწუხარენი ერთ კრებულად ჩემსა თვისსა...“

20r—21v.

შენიშვნები: 1. ლექსად თქმული ეს წერილი გამოგზავნილია ოსმალეთიდან
და წარმოადგენს დედანს.

2. იგი დაკეცილი ყოფილა ცხრა ვიწრო ნაკეცად. წერილის მეორე, თავი-
სუფალ ვკვრდზე შემდეგი მიმართვა აღრესატისადმი(?):

„აჰა, გღწობ მაშიდა, მდაბალსა და ათასსა უმრავლესსა შეაკეცებულს მაღ-
ლობასა ბატონო“ (21v).

3. ბოლოში წამკითხველის ასეთი შეფასებაა მიწერილი:

„მიკვირს სივრცე გონებისა ამ წერილის აღმწერლისა,

ვისაც შეხვდეს მუხტლობითა უწყისობა ამ სოფლისა, მან ვით განგრძნოს ესრეთ წყობა, მოცილებით საყვარლისა, ქება მისი დამაიწყა, კალამ ბრძნობით რუსთველისა“.

22. «ერგასელი საღმრთო-საერო სწავლითა».

„...ბირს ნილაბი აღიხადონ, უგვანს ჩვეულებისა, მოიკვეთონ მაცთურება, ბოროტად ქცეულებისა...“ 22rv.

შენიშვნები: 1. «ერგასელიდან» შემორჩენილია ცხრა სტროფი (42-ე—50-ე) და სამი ტაბი (41-ე სტროფისა).

2. უკანასკნელი სტროფი, მსგავსი ანდერძისა, მოგვაქვს შთლიანად: „...სრულ იქმნა ერგასელი, ჩემგან ნაქმარი, თხრობილი, სამლო საეროს სწავლითა განშეგნებული, მკობილი, სარკე საცხადო, სახედი, შემავონებლად შობილი, ქვეყნისა მოსავონებლად მრავალგვარედან წყობილი“.

3. დაწერილია დავით რექტორის ხელით.

4. ა. ამ კრებულში აღმოჩნდა ილია ჭავჭავაძის ავტოგრაფი, ყრმობის ლექსები (სატირული თხზულებანი): «ქება ჩალაუბნისა» და «რწყილთაგან ტანჯვაი და მათი ანბავი». აღნიშნული თხზულებანი დაბეჭდა გ. ლეონიძემ «ლიტერატურულ საქართველოში», 1938, 12.

ბ. კრებულში, ცალკე ფურცლებად (ფ. ფ. 23—26) მოთავსებული ილიას ყრმობის ავტოგრაფები (დასახელებული თხზულებანი) გადატანილია ილია ჭავჭავაძის პირად საარქივო ფონდში, № 501—502.

(1803)

5091

გამოკრებილი საკითხავები სახარება-სამოციქულოდან. XVII

72 ფ.; 20,7X14,5; ქალღი; უცლო; თავ-ბოლო ნაკლები (აკლია შიგადაშიგაც. დასაწყისში აკლია 7 რვეული, მე-8 რვეულის უკანასკნელი ფურცელია შემორჩენილი; მე-11 რვეულში 6 ფურცელია, მე-12-ში — 7 ფურცელი, მე-17-ში, აგრეთვე, 6 ფურცელი. უკანასკნელი 3 ფურცელი: 70—72 ცალკე, რომელიც რვეულის ნაწილია); დაზიანებული (პირველ ფურცელს გვერდები შემოხეული აქვს. ფ. ფ.-ბი 70—72 შეიცავს ექვსი ფურცლის ნაერთს, ე. ი., დაუწერელი მხარით ორ-ორი ფურცელი დაკრულია ერთმანეთზე, მათი კიდეები დაცვეთილია); ნუსხურა (სათაურები სინგურით); [XVII ს.].

[გამოკრებილი საკითხავები სახარება-სამოციქულოდან მოწამეთა ხსენების დღეებისა და დიდმარხვისა]. — „...თაღთისადათა, რომელმან იგი აღადგინა მკვდრეთით...“

თვესა იანვარსა ვ, ნათლისღება უფლისა. ცისკრად სახარება მარკოზისი. — მას ეამსა შამოვიდა(!) იესუ ნაზარეთით გალილეადასადა და ნათელ ილო იოანესგან...“ 1v—69v.

წყდება: „...და ესე რაა თქა, ვიდრე იგი ხედვიდესლა, იგინი ამაღლდა. და“...

შენიშვნები: ერთვის: 1. სახარება-სამოციქულოს საკითხავების კმათა ცხრილი (თავნაკლები): „...მოთხედ დაწყებაჲ კმათასა. — კმაჲ ა; სახარებაჲ ზ; პავლე იო...“ (70rv. ბოლოში წერია: „ესრეთ მიჰყევ, ვიდრე ბზობადმდე“).

2. [პასქალია ანუ აღდგომის ქორონიკონი] (70v—72v). პასქალიის შესაბამის თარიღებთან კიდევ მოთავსებულია ისტორიული ხასიათის შინაწერები; რომელთა ტექსტს ახასიათებს ა—მეტობა:

[ტოვ] — 1688 — „ამ ქორონიკონს ფილიპე დიბადა“ (70v. ნუსხურით).

3. [ტოვ] — 1688 — „ამ ქორონიკონს კახი მეფის ბატონის თეიმურაზის ძე ერეკლე გაბატონდაჲ ქართლსაჲ“ (70v. ნუსხურით).

4. [ტბთ] — 1701 — „ამ ქორონიკოს გიორგი [XI] ...დეს“ (71r. მხედრულით).
5. [ტუა] — 1707 — „ამა ქ[ორონიკოს] კახეთ[ს] ლ[ე]ვან [ბატ]ონიშვილი მოველინი?...“ (71r. მხედრ.).
6. [ტუთ] — 1711 — „ამ ქ[ორონიკოს] ვახტ[ან]გ ვაბატონდა“ (71v. მხედრ.).
7. [უგ] — 1715 — „ამა ქორანი[კ]ოსა ურ[უ]შნი გადმოვიდნენ[5]“ (71v. მხედრ.).
8. [უკა] — 1733 — „ამა ქორონიკოსსა ყიზილ[ბ]აში მოვიდა ისა[ყ] ფაშა რუ[სთ]აესა“ (72r. მხედრ.).
- იხ. მცირე ქრონიკები (კონკლოსების ისტორიული მინაწერები), ტექსტები გამოსცა, შესავალი წერილი და კომენტარები დაურთო ჯ უ მ ბ ე რ ო დ ი შ ე ლ - მ ა, 1968, გვ. 76.

(1804)

5092

კურთხევანი. XVII

20 ფ.; 15,5×10,5; ქალღი; უყდო; დაშლილი; ძლიერ დაზიანებული (ფურცლები დახეული; დალაქავებული); თავ-ბოლონაკლული (აკლია შიგადაშიგაც); ნუსხური (სათაურები სინგურით); ხელნაწერის მორთულობას შეადგენს მარტივი თავკაზმულობანი (2r,19r); [XVII ს.]; ხელნაწერი შემოწირულია ვასილ კარბელაშვილისგან 1914 წ.

- [კურთხევანი: 1. განგება ჩვილთა კურთხევისა]. — „...მღვდელმან ლოცვა: შენ გევედრებით უფალო ღმერთო ცხოვრებისა ჩვენისაო, რომელმან სავსებისაგან ემბაზისა შენითა სახიერებითა აკურთხე ჩველ-ჩველიცა ესე და თავსა ზედა თვსსა კურთხევა შენი გარდამოვიღინე...“ 1r—2r.
2. „განგება წინდობისა ესრეთ იქმნების. — მოიღოს მღვდელმან ბეჭედი ოქროსი და რკინისი და დახსნის იგინი ფეშხუმთა კანკელსა ზედა. და ადგნენ სიძე-სძალნი[ი] და თქვას კვერქსი...“ 2r—5r.
3. „განგებაჲ გვრგვნთ კურთხევისა. — და წარდგენ სიძე-სძალნი ეკლესიად წინაშე კართჲ საკურთხეველისათა, და ძმა-და[ან]ნი უკანა უდგან. მღვდელმან გვრგვნი ფეშხუმსა ზედა [და]სხსნან და ბარძიმი...“ 5r—19r.
4. „წმიდისა და დიდებულისა ღთისა გამოცხადებისა. — შემდგომად მწუჭრის ქამისა აღსრულებისა და ქამისწირვისა ერის განტავეებისა(!), მეყსეულად მგალობელმან დასდებელი, კმაჲ დ. კმაჲ უფლისა წყალთა ზედა ლაღადებს და იტყვის...“ 19r—20v.
- წყდება: „...რამეთუ გამოეცა წყალი უღაბნოსა და მდინარე ქ[ვე]ყანასა ურწყ[უ]ლსა...“.

(1805)

5093

იოანე ოქროპირი, უამისწირვის წესი. XVII

33 ფ.; 13×9,4; ქალღი; უყდო; დაშლილი; დაზიანებული (კიდევბეშემოცვეილი, ლაქებანი); თავ-ბოლონაკლული, აკლია შიგადაშიგაც; ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XVII ს.].

[იოანე ოქროპირი, უამისწირვის წესი]. — „...ირვიდეს. სიმართლისათვის და ცხოვრებისა და ცოდვათა შენდობისა მონისა ღუთისაჲ სახელით. და თუ მიცვალბულთათვის წირვიდეს...“ 1r—33v.

წყდება: „...პურმან ზეცათამან ქრისტემან დაგვიგო ტაბლა და უკუდავე-
ბისა, და ისტუმ“...

შენიშვნა: შედარებულია იოანე ოქროპირის ყამისწირვასთან (A—1555).

(1806)

5094ა

ყამნი. XVII

94 ფ.; 14×10; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; დაზიანებული (სინესტისაგან დალაქავებული და კიდებშემოცვეთილი); ნაკული (აქვს რვეულერბივი პაგინა-
ცია. აღრიცხულ ოც რვეულიდან დასაწყისში აკლია 5 რვეული, VI—VII-ეს თი-
თო ფურცელი, X-საც — ერთი ფურცელი; აკლია XVII და XVIII რვეული
მთლიანად, XIX-ისა შემორჩენილია ერთი ფურცელი, XX-ისა კი ექვსი); ნუსხუ-
რი (სათაურები სინგურით); [XVII ს.].

[ყამნი] „...თა სამარადისოსა ერთარსებმსაჲ ქერუბინთაებრ უცადებ-
დეთ. ცხოველ ხარ, რომელი დაბადებულ ხარ ზრახვასა შინა წმიდმთასა და
იქები...“ 1r—94v.

წყდება: „...განბყრენ კელნი ჩემნი და სხმუნ შეგრტყმს და წარგი-
ყანოს შენ, ვიდრეცა შენ არა გინდეს, ხოლო ესე თქუა“...

შენიშვნა: ეს ნუსხა მისდევს ვახტანგისეულ გამოცემას (1717, თბილისი),
შდრ. IV—2r გამოცემის გვ. გვ.-ბს 54—55-ს.

5094ბ

ყამნი. XVII

31 ფ.; 14×9,5; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; დაზიანებული (ძლიერ გაყვიო-
ლებულ-დალაქავებული); დეფექტური (ხელნაწერს აქვს ძველი რვეულერბივი
პაგინაცია, აღრიცხულია 26 რვეული; დასაწყისში აკლია 3 რვეული, IV — სრუ-
ლია, V-ს აკლია ერთი ფურცელი, მას მოსდევს 24-ე სრული რვეული, 25-ე შეი-
ცავს ორ ფურცელს, 26-ე კი 5 ფურცელს); ნუსხური; [XVII ს.].

[ყამნი] „...და შეიწყნარე. დაიმკვდრონ ეზოთა შინა შენთაჲ. აღვიესე-
ნით ჩნ კეთილითაჲ სახელისა შენისათაჲ...“ 1r—31v.

წყდება: „...განმანათებლად მორწმუნეთაჲ, რომელსა შინა მდგომარე-
ნი ვლადებთ სახ“...

შენიშვნა: ამ ფრაგმენტულ ნუსხას შემონახული აქვს თვეთამეტყვე-
ლება (ნაკული): „თუესა იანვარსაჲ აქს დღე ლა, დღეთაჲ აქს ე[ამი] ი და
ლაშეთა — იდ. — წინაჲ დაცუეთაჲ უფლისაჲ ჩუშნისა იესუ ქრისტისი...“ (18r—
19v).

ფრაგმენტულადვეა წარმოდგენილი თვეთა მეტყველების შემდეგი ნაწილები:
თებრვალი (19v—21r), აპრილი (21r—22v), მაისი (22v—23v), ივნისი (23v—
26r), ივლისი (26rv), აგვისტო (27r...).

5094გ

ლოცვები. XVII

10 ფ.; 14×9,4; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; დაზიანებული (კიდებშემოცვე-
თილი, ფ. ფ. 7—8 მოხეული აქვს ტექსტის ნაწილი, ლაქებიანი); ფრაგმენტი;
ნუსხური; [XVII ს.].

[ლოცვები]. — „...ენ თუალნი ჩემნი, გული და გონებმა ჩემი წყუღია-თითა შეპყრობილი, და განმადლიერე ქალწულო...“ 1r—10v.

წყლები: „...რაჟამს მასწავენ მე სიმართლე, თქნეს ენამანცა ჩემმან სიტყუანი შენნი... მცნებანი შენი სიმართლით არიან...“.

5094 დ

ლოცვები. XVII

13. ფ.; 13,8×9,4; ქალაღი; უყდო; დაზიანებული (მეტად დალაქავებული, კიდებშემოცვეთილი); ნაკლული (აქვს ძველი რვეულბრივი პაგინაცია: პირველი რვეულის ორი ბოლოფურცელია შემონახული, მეორე — სრულია, ხლო მე-სამე(?) სამფურცლიანია); ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XVII ს.].

[ლოცვები]. — „...ბერ პლი სიმართლისა შესწირვიდა... ნეტარ არიან უბიწონი გზასა, რომელნი გამოიკულებენ წამებათა შენთა, ყოვლითა გულითა მათითა გამოიძინენ იგი...“ 1r—13v.

წყლები: „...გამოვედით მიგებებად მისა, იხილე სულო ჩემო. ნუ გრულის და ნუცა გძინავს, რათა არა გ[ა]რეთ დაშთე და ცუდად რეკდე, ვითარცა სულელნი იგი ქალწულნი, არამედ მღვდარებით განიფრთხუე, რათა მიეგებო ქრისტესა ლამპრი“...

(1807)

5095

კურთხევანი. XVII

107 ფ.; 15,4×10,5; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; დაზიანებული (წყლის, ნესტისა და ობის ლაქებიანი); დეფექტური (აკლია დიდი ნაწილი; რვეულბრივი პაგინაცია შემონახავს მე-18, მე-19 და მე-20 რვეულებს; ფ. ფ. 100—107 დაწერილია სხვა ხელით, ეს რვეული აღრიცხულია 3-ით, იგი სხვა კურთხევანიდანაა); ნუსხური (სხვადასხვა ხელით, სათაურები სინგურით); [XVII ს.]; გადამწერი გიორგი ქსელაძე (77v).

[კურთხევანი] „...განგებად ცოცხლისაჲ პანაშვიდისაჲ. — შემდგომად მწუჭრის ლოცვისაჲ და სერობისაჲ, შეისმინენ ჟამთა დასრულებისაჲ. მოსწენ მღვწილი და დიაკონი და შევიდნენ საკურთხეველად. დიაკონმან საკმეველი აკმოს...“ 1r—107v.

შენიშვნები: ა. კურთხევანის შედგენილობა:

1. „...განგებად ცოცხლისაჲ პანაშვიდისაჲ“ (1r—4v).
2. „წარდგომანი სულისანი“ (4v—5v).
3. „გალობანი სინანულისანი“ (5v—9r).
4. [საკითხავები სახარება-სამოციქულოდან] (9r—30r).
5. „კურთხევაჲ აქლისაჲ საკვლისაჲ (!საკლავისაჲ? 30v—31r).
6. „წყალობაჲ ჟამთა და თვეთა და მნათობთა დაბნელებისაჲ, მთვარის ბაჲისაჲ, ეღვისაჲ და ცისარტყლისაჲ, ძრვისა და ქუხილისაჲ (31r—43r).
7. [პასქალია, აღდგომის ქორონიკონი] (43r—45r).
8. [ზედნადების ანგარიშთან დაკავშირებით ასტროლოგიური ცნობები] (45r—49r).
9. „ქალნანდარა(!) თქმულნი ეზ[დ]არაჲ წინასწარმეტყველისაჲ“ (49r—59v).
10. „სამთვარიო მართალი და ჭეშმარიტი“ (59v—72v).

11. „ასოთსამდერალი მართალი და ქეშმარიტი“ (73r—78v).
  12. „სიბრძნითა სოლომონისითა“ (78v—82r).
  13. „ლოცვა ცხროსა და ხურგებისა“ (82rv).
  14. „ლოცვა მრავლისა სენისა“ (83rv).
  15. „ლოცვა შაკისა ქეშმარიტი“ (83v...87v).
  16. „ლოცვა აღისა“ (87v—89r).
  17. „ლოცვა სეტყვისა“ (89r—90v).
  18. „ლოცვა ქამადთა მიერ ცდომილთა“ (90v—91v).
  19. „ლოცვა შეგინებულისა მკამელისა ზედ“ (91v—92v).
  20. [ლოცვები] „...[დე]დოფალისა ჩნბსა ღისმშობელისა, მარადის ქალწულისა მარიამისა...“ (93r—98v) „...ქრისტე, ამისთვის გვედრები, სულითა და კორციითა განმკურნე, ლოცვა ჩნი შეისმინე...“ (97v...).
- ბ. ბოლოში მოთავსებულია ერთი რვეული (შ) სხვა კურთხევანიდან. ეს ფრაგმენტი შეიცავს სახარება-სამოციქულოს საკითხავებს (100r—107v).
- წყდებ: „...და კაცთა შორის იქცეოდე შენ, იორდანისა წყალნი განწმოდენ ზეცით გრ“...
- ანდერძ-მინაწერი (ტექსტის ხელით): „ღმერთო, შეიწყალე გიორგი ქსელაძე, მეუღლე მისი მარეხ (77v. იმავე ხელით მეორე გვერდზე: „ღმერთო შეიწყალე ამისი მწერალი“, 78r).

(1808)

5096

სამთვარიო და საეტლო, XVII

16 ფ.; 14×9,3; ქალღი; უყდო; დაშლილი; დაზიანებული (ქალღი გამუქებულია სინესტის ლაქებისაგან, პირველსა და უკანასკნელ გვერდზე ნაწერი ალაგალაგ გადასულია); თავნაკული; ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XVII ს.]; გადამწერი რომანოზ (16v).

1. [სამთვარიო]. „...რამე მოვა. მთვარისასა. დღე კეთილ, ყრმათა სწავ[ლისა] მიცემა. ქორწილი სამოსას(!) წვალეზა. თესვა კეთილი...“ 1rv.
2. „საეტლო მართალი და ქეშმარიტი. — ვერძსა ზედა რომელი იშვას, შეიქმნას ტანად და პირად კარგი, გულოვანი და უსუბენარი, კაცთმოყვარე...“ 1v—16v.

ანდერძი: „უფალო, შეიწყალე რომანოზ“ (16v. ტექსტის ხელით).

(1809)

5097

ვახტანგ VI, სამართლის წიგნი. 1794

83 ფ. (166 გვ.); 20,4×16; მოციფრო ქალღი; ხის ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); 1794 წ. (გვ. 164); გადამწერი დეკანოზი სოლომონ [ალექსი-მესხიშვილი]; დაუწერელია გვ. 148—149.

„თქმული და ნაღუაწი და ნასიბრძნი მეფის ვახტანგისა, დავითიან ბაგრატიანისა, ყამსა უფლისწულობისა თვისისასა, შესავალი პირველი. — მყოფისა უმყოფისა, არსისა და უარსისა და მარსისა მქები, არა თუ ღირსად, არამედ შეძლებისაებრ ჩემისა მქებელი და მმონებელი უდებად მქონე, მპოვნელ ვიქმენ, ვითარცა მეფენი ღლითი დღე მრეველნი ქელთა მარგალიტთა შინა და ჰპოვებენ მძივთა რათამე...“ გვ. 1—147.

შენიშვნები: 1. ერთვის: „პინაქსი წიგნისა ამის“ (გვ. 150—164).

2. სამართლის წიგნის ეს ნუსხა მოიცავს კანონთა 270 მუხლს. იხ. ვახტანგ VI, სამართლის წიგნი, 1955, გამომცემი თ. ენუქიძე.

ანდერძი ვადაწერისა: „ბრწყინულეო კნიაზ მოლარეთუხუცესო და სულით და მადლითო ძეო ყოვლად მდაბლისა უღირსისა ჩემისაო ზაზაჲ, მიიღე შრომილი ესე თთა ჩემთა და იწვრთიღე სამართალთა და მსჯავრთა ზემორე დასხმულთა და ეგრეთ ჰყოფდე კელის ქვეშეთა შენთა ზედა სისწორითა სიმართლისათა აღმწონელი, რათა მონანიცა შენნი წყალობასა და სამართალსა შენსა აქებდენ. და აღმოსნდეთა თულთა წინაშე მრავალთასა საქებელად, და პადივოსნად(!), და ესრეთ, ვიდრე დასასრულადმდე. ხოლო იუწყე ესეცა ქეშმარიტებით მოხსენება, რომელ სამის-ოთხის დედნის შემოწმებით აღვწერე და სიმკაცრით და შემოწმებით მეტ-ნაკლები ვმართე და დავარკვივე მარგალიტებრ და დავსდევ შრომა არა მცირედი, რომელიცა საკადრ არს დასადებელად სახლსა შენსა და წარწერილნი ამისნი და აზრნი ზარდახშასა გონებისა შენისასა, და აღმომკითხველი ჰყოფდეთა შენდობასა ჩემთვის. იანუარს კე ქკს უპბ [1794], უღირსი მღუდელ-დეკანოზი სოლომონ“ (გვ. 164).

მინაწერები: 1. ზედა ყდის V-ზე ჩართული დაწერილობითაა შესრულებული ვადაწერის სახელი «სოლომონ».

2. „ეს სამართლის წიგნი ზაზა სოლადას შვილისა არის, ვინც მაიპაროს, ღთის შობელი გაუწყრეს“ (გვ. 1. იგივე მინაწერი, იმავე ხელით, გვ. 9, ხოლო სხვა ხელით — „ეს სამართლის წიგნი თავადის ზაზა სოლადას შვილისა არის“, გვ. 32).

3. „Сия книга принадлежит князю За зы Салагову (! გვ. 165).

4. „Лорнийского уездного суда, что ныне уже—Тифлис[ский], 1805 год, январь 5 дня“. (გვ. 166).

5. „ეს წიგნი გადმოძეა კნ. დარია სოლოდაშვილის მეუღლემ ქართ[ვლთა] შ[ორის] წ. კ. ჭსავერცელებელი საზ[ოგადოების] ბიბლიოთეკისათვის 1913, 25.IV. ივ. გ. ავალიშვილი“ (გვ. 165).

5098

კათალიკოს-პატრიარხის მეფის ძის ანტონის საკუთარი ნივთებისა და შესამოსლის სია.

გადატანილია Ros.—128.

(1810)

5099

ტლაშაძე იესე, კათალიკოს-ბაქარიანი. 1895

01+27 ფ. (გვ. 54); 28×22; ქალღი; უყდო; დაზიანებული (წინა ორი და უკანასკნელი სამი ფურცელი დახეულია); მხედრული; 1895 წ. (01r); ვადაწერილი ე. თაყაიშვილის მიერ.

„არის წიგნი ესე კათალიკოს-ბაქარიანი, მრავალმცა არიან წელნი ცხოვრებისა მათისანი, თქმული ტლაშაძის მღდლის იესესი, დაიწერა ქალაქსა შინა სამეუფოსა კოსტანტინეპოლის, ქრისტეს აქეთ ჩღკზ, ქორიკონსა უიე. —

1. აამე მსმენთა, კარგ ღვინის მსმელთა, აწე შენ წიგნო ბაქარიანო, კარგა შეექცენენ, არსად გაგექცენენ, ვინც სუფრაზე ზის აქ არიანო...“
გვ. 1—54.

შენიშვნები: 1. კათალიკოს-ბაქარიანის ეს ნუსხა ვადაწერილია და სასტამბოდ მომზადებულია ექვთიმე თაყაიშვილის მიერ.

2. უძღვის თავფურცელი: „კათალიკოს-ბაქარიანი, მღვდლის იესე ტლაშაძისა, ტფილისი, 1895 წ., Типография Шарадзе“ (01r).

3. თავფურცელზე, ზემოთ, გამომცემლის სახელი და გვარია აღნიშნული: „ე. თაყაიშვილი“.

4. O1v-ზე დადებულია ცენზორის რაფიელ ერისთავის რეზოლუცია: „Дозволено цензурою 21 марта 1895 г. Тифлис, цензор князь Р. Эристов“. იგივე წარწერა (ნებართვა) მეორდება ტექსტის გაყოლებით რამდენიმე გვერდის კიდეზე.

5. თხზულების სტროფები დანომრილია გამომცემლისგან. ზემოთ მოტანილი ანდერძ-სათაური და პირველი ნომრით აღრიცხული სტროფი მოთავსებულია პირველ გვერდზე, მეორეზე მეორდება იგივე სათაური და მას მისდევს შემდგომი სტროფები. ზუსტად ასევეა გამოცემულშიც (იხ. ე. თაყაიშვილი, ტლაშაძე იესე, კათალიკოზ-ბაქარიანი, ტფილისი, 1895).

6. ამ ნუსხას აკლია: „შენიშვნები ტექსტის შესახებ“ და „ბოლოსიტყვაობა“ გამომცემლისა (იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. გვ. 50—54).

7. ბაქარიანი გამოსცა ს. ყუბანეიშვილმა, 1962 წ.

მინაწერი: ხელნაწერის თავფურცელზე (ფანქრით): „შეგვატყობინეთ, პირველ გვერდად ეს აიწყოს, თუ რა იქნება?“.

(1811)

5100

ბაგრატიონი ვახუშტი, ისტორია საქართველოსა. XIX

262 ფ.; 36×22,5; ქაღალდი; უყდო; დაზიანებული (დამოიღო-დაფურცელილი, კიდეებშემოცვეთილი. სინესტისა და ტლაშის ლაქებიანი); მხედრული; [XIX საუკუნის დამდეგი]; ხელნაწერის მორთულობას შეადგენს ჩართული მთავრულით, სინგურით, შესრულებული სათაური და სახედო ასოები (2r—92v).

ბ ა გ რ ა ტ ი ო ნ ი ვ ა ხ უ შ ტ ი, „ტ ო მ ო ბ ა და შ თ ა მ ო მ ა ვ ლ ო ბ ა ქ ა რ თ ვ ე ლ თ ა. — ნოეს ძისა იაფეთის თესლისაგან, ვიდრე ქართლოსისა და ძმათა მისთამდე და განყოფილებანი მათნი და ძეთა მათთა.

აწ ზნეთათვის ვიწყით ძველიდამ ახლამდე საქართველოდსათა, ზნეთა და ჩუტყულებათა, და წესთა მათთა...“ 2r—262v.

შენიშვნები: 1. უძღვის თავფურცელი: „ისტორია გეორგიისა ანუ ყოვლისა საქართველოსა ქმნილი ვახუშტის მიერ ბაგრატიონისა, ძისა ვახტანგ მეფისა“.

გამომცემისათვის თავფურცელზე დამატებულია: „История Грузии, соч. Царевича Вахушта Багратовани.“

Издание Георгия Картвелова. Типограф. А. Каландадзе, 1884 г“.

2. ვახუშტის ისტორიის ეს ნუსხა ის ცალია. რომელზედაც დიმიტრი ბაქრაძეს ჩუტარებია რედაქციული მუშაობა: დაურთავს ვრცელი სქოლიოები; გაუხსნია ქარაგმები; კიდეებზე მოთავსებული შინაარსის გამოხატველი ნითითებანი გაუტანია სათაურებად; გაუსწორებია ორთოგრაფია (ხმარებიდან ამოდებული ასოები ყველგან წაუშლია წითელი მელნით). ტექსტი რედაქტირებულია 92v-დე, ე. ი. პირველი ნაწილის ბოლომდე. რაც გამოსცა კადეც დ. ბაქრაძემ (იხ. ვახუშტი, საქართველოს ისტორია, ნაწილი პირველი, თბილისი, 1895 წელი).

3. მეორე ნაწილში (93r—262v) სათაურებისა და სახედო ასოების სინგურით (მხატვრულად) ჩასაწერად გაშვებულია თავისუფალი ადგილები.

4. ვახუშტის ისტორიის მეორე ნაწილი (XV საუკუნის ბოლო მეოთხედიდან), ამ ნუსხით 93r—262v, გამოცემულია ორჯერ: დ. ჩუბინაშვილისა (იხ. ქართლის ცხოვრება, დასაბამითგან მეთათამეტე საუკუნემდის. ნაწილი მეორე, ახალი

მოთხრობა 1469 წლიდან, ვიდრე 1800 წლამდე, გამოცემული უ[ფალი] ჩუბინოვისაგან, სანკტპეტერბურს, 1854, გვ. გვ. 11—235) და ზ. ჭიჭინაძის მიერ (იხ. საქართველოს ცხოვრება 1469—1800-მდე, ბატონიშვილი ვახუშტის მიერ, მეორე გამოცემა ზ. ჭიჭინაძისაგან, თბილისი, 1913).

5101

ალ. ხახანაშვილის ქართული სიტყვიერების ისტორიიდან (ნაწყვეტები). გადატანილია ალ. ხახანაშვილის არქივში, № 560.

(1812)

5102

კრებული. XIX

52 ფ.; 11,4X8,4; ქალღლი; უყდო; თავნაკული; მხედრული (სათაურები. ზედნადებთა საწყისი სიტყვა „უკეთუ“ და დასახელებულ თვეთა პირველი 2 ასო სინგურით); XIX საუკუნის 40-იანი წწ. (ჰვირნიშანი 1843); დაუწერელია 36r—50v, 51v—52r.

1. [წლის დროთა და მოსავლის სიუხვისა თუ უკეთურობის განსაზღვრა ზედნადების მიხედვით] „...უკეთუ იყოს ზედნადები კბ, ზამთარი იყოს გრძელი, ტფილი და თოვლიანი, გაზაფხული წვიმიანი, ზაფხული კეთილი... ღვინო, ნაშრომი, ნაყოფი კეთილი, ხორბალი, თივა ყოველი მათა და ბართა ხილი[ს] სიმრავლე, წელიწადი მშვენიერი. თვესა იანვარს კბ დაბნელდეს მთარე...“ 1r—6v.

2. „ქალანდრა, თქმული ეზ[დრა წინასწარმეტყველისა]: თვესა იანვარსა თუ მთარე დაბნელდეს, ნაშრომთა იკეთენ, ხოსტაგი იეფად იყოს. თუ მზე დაბნელდეს, კაცთა სიკუდილი იყოს, ტკივილი ბერთა კაცთა ეცეს; თუ იქუხნეს, გაეფდეს პური; თუ იძრას, ყოველთავე სიკუდილი იყოს...“ 6v—14v.

3. „სამთვარიო მართ[ალი და ჭეშმარიტი]. — „ა. მთვარისასა დღე კეთილი, თესვა, ნერგვა, ცხოვართა რუსე(!) წარწყმედული იბოგოს, სწრაფლი(!) წარწყმედული უკუ მოიქცეს. რომელი იშვას, ბედნიერი იყოს...“ 14v—35v.

მინაწერი: „ერმილე წერეთლის ქალი... იშვა ჩუბ ათას რვა[ა]ს-სამოცდათოთხმეტსა წელსა, ოკდობრის ოთხსა დღესა, მთვარის თოთხმეტსა“ (51r).

5103

სერგეი მესხის წერილები

გადატანილია ს. მესხის არქივში № 1—89.

(1813)

5104

აპოკრიფული თხრობანი ძველი და ახალი აღთქმიდან. 1819

188 ფ.; 21,6X16,4; მოლურჯო ქალღლი; ხის ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა (ზედა ვატეხილი); დაზიანებული (აქა-იქ ფურცლები გაქრილია, ზოგან ტექსტი მოხეულია); თავნაკული; მხედრული; თარგმნილი სომხურიდან; მთარგმნელ-გადამწერი გორელი გუბერკ ვართაპეტი (127r); 1819 წ. (3v); დაუწერლად დატოვებული ფ. ფ. 128—188.

„დაბადება. წიგნი დაბადებისა ცისა და ქვეყნისა, თავი ა. — პირველად განაჩინა ღმერთმან ცაჲ და ქვეყანა, და ქვეყანა იყო უხილავი და მოუშაბდებელი და ბნელი იყო ქვეშენელი და სული ღვთისა დადიოდა წყალზედა...“ 4r—128r.

წყდება: „...ანგელოზმან, რომ კლდეზედ იჯდა, დაუძახა და უთხრა: შენ დედაკაცო რასთვის სტირი“...

შენიშვნები: 1. თარგმნილია სომხურიდან გეურქ ვართაპეტის მიერ უწიგნურად.

2. თხრობანი ამოღებულია „დაბადებიდან“ და „ოთხთავიდან“.

3. უძღვის „ეო-მეო“-ს ხმაზე, სხვა ხელით, ბიბლიის თემაზე დაწერილი ლექსი. —

„...ევა დავწყევლე რისხვითა: კენესით შვილ შობდეთ, შენი ქმრისა მონა იყავ, მას უმცროსობდეთ...“ (1r—3r).

4. დაუწერლად გაშვებულ ფურცლებზე მოიპოვება ბავშვის ხელით შესრულებული ჩანახაზები (ცხენი და სხვა), ზოგზე — უმნიშვნელო, საოჯახო ჩანაწერები.

ანდერძები: 1. „შესრულდა და აღწერილი იქმნა წიგნი ესე იანვრის 3 დღესა, წელსა ჩუით, ქკს ფჳ“ (3v).

2. „ამის მთარგმნელს ასე დამწერლად აღმომკითხველნი იცნობდეთ გორელს გეურქ ვართაპეტს ვისმე. და როგორც იყო დაწერილი, იმავ სახელდევ გადმოწერთ, არ შეეცხეთ გამოცვლით, ქება და ანუ გიობა მასვე ეკუთვნის“ (128r).

მინაწერები (უცმაყოფილო მკითხველებისა):

1. „არც ამისი დამწერი ცხონდება და არც წამკითხველი“ (128r).

2. „გორელ გეურქ ვართაპეტი ამის ასე დაწერისათვის უნდა გაიკრიჭოს, ამიტომ [რომ] ძალიან სულელი ბლიაძე ყოფილა და უცოდინარი“ (128r).

3. „ეო, მეო ამის გადმოწერო! ზევით რისათვისაც გიროტავს არა გცოდნია და გიყბეღია. ქართული არა გცოდნია და სომხურისაც ვერა გსმენია რა. მაშ მოდი დამიჯერე, ზემოთ-ქვემოთ ლაპარაკი იქმარე და რაც საშუალ(?) საგანსა ზედა მარადის ქალწულის მარიამისათვის გავიბედავს, გირჩევ ჩამოეხსნა. მე კი ამას აღარ წავეიკითხავ და არც ჩემს სახელს გეტყვი, ამისთვის რომ, ამგვარი ვინმე, ვიცი მეც გამლანძღავ“ (80v).

5105

გაუქმებულია.

(1814)

5106

ავგაროზი. XIX

1 ფ.; 33,5×22 (ავგაროზი შედგება ერთიმეორეზე გადაბმულ 24 წრისაგან. იგი ვაკეცილია განვიად 4-ად, სიგრძეზე — 6-ად ნაკეცის r—v-ზე გამოსახული ელიბსური ფორმის ფოთლები); მხედრული; [XIX ს.]; გადამწერი გიორგი.

«ავგაროზი» „ეპისტოლე მიწერილი იესუ ქრისტეს მიერ ავგაროზის მიმართ. — ნეტარ ხარ შენ ავგაროზ და ქალაქი შენი, რომელსა ჰრქვიან ედესია, ნეტარ ხარ, რამეთუ გრწმენა ჩემდა მომართ, რომელი შენნი განკურნოს და ცხოვრება საუკუნო და სიმართლე მოგმადლოს შენ...“ 1r.

შენიშვნა: 1. «ეპისტოლეს» უძღვის „სახარება იოანესი, თავი ა. — პირუტლითგან იყო სიტყუა, იგი იყო ღ-ისა თანა...“.

2. «ავგაროზი» დაწერილია ვინმე გიორგის მიერ. იგი თავს ავედრებს წმინდანებს და მათი სახელობის საყდრებს: «ტყუშთა განმათავისუფლებლო და გლაზათა ტელის აღმპყრობელო, ღვაწლით შემოსილო დიდო მთავარ-მოწამეო გიორგი, მეოხ და მფარველ მექმენ ყოველსა შინა განსაცდელსა და დამიფარე მონა ესე შენი გიორგი».

აქვე ჩამოთვლილია წა გიორგის სახელობის საყდრები: «წმიდა გიორგი უსანეთისა, გერისთვისა, არბოსი, გორიჯვრისა, თელეთისა, ბოჭორმისა, ალავერ-ლისა, წყაროსთვისა, დანახვისისა» (1r).

3. ავგაროზის დამწერის ვედრება მიმართულია აგრეთვე: «სუჭტო ცხოულ-ლო, კუართოვ საუფლო, მირონო წმიდაო; სიონთა ღისმშობელო; ანჩისხატო პირო ღისათ; წმიდავ ევსტათი ერთაწმიდისათ; წმიდავ შიო მღვიმელო; წმიდავ ნინა ქართველთ განმანათლებელო; მოწესენო და ყოველნო წმიდანო ღისანო, რომელნი დაუცხრომელად აღიდე მათ(?) უფლისა წინაშე ღრისა, მეოხ მექმენით ყოუშლსა განსაცდელსა შინა და დამიფარეთ მაღლითა თქუშნითა მონა ღრისა გიორგი» (1v).

ანდერძი: «წმიდისა ეპისტოლის მაღლო, დამიფარე მონა ღრისა გიორგი» (1r).

5107

ლევ ტოლსტოის წერილი ილ. ნაკაშიძესთან

გადატანილია Ros—129.

(1815)

5108

წერის დედანი. XIX

9 ფ.; 21,3×30; ქაღალდი; უყდო; კიდებე-შემოცვეთილი; ასომთავრული და მხედრული; [XIX საუკუნის 80-იანი წწ.]; გადაწერილ-გადახატული «ნიკოლოზ» [ორბელიანის] მიერ შედგენილი „დედნიდან“ ივანე ბარნაბიშვილის ხელით.

წერის დედანი „ღმერთი არს უსხეულო და ყოვლითურთ სრული არსება...“

ოდეს ჩვენ კმაყოფილ ვიმყოფებით, მაშინ ყოველივე გუახარებს...“
1r—9r.

შენიშვნები: 1. პირველი ფურცლის ცენტრში მოთავსებულია წერის დედნის შემდგენლის სახელი «ნიკოლოზ», შესრულებული ასომთავრულით, ზეუღლად. მის ირგვლივ, მთავრული დაწერილობითვე, მოთავსებულია შემდეგი ტექსტი: „...დაღადებს მიმადლებელო წაო ქალწულო, გიხაროდენ და კუალად გიხაროდენ...“.

2. გადაბმული დაწერილობისათვის განკუთვნილ, ზემოთ მოტანილ ტექსტებს უძღვის: ა. ანბანი მხედრული, ნუსხური (2r). ბ. ანბანი მთავრული, კვლავ მხედრული და ნუსხური (3r).

ერთვის: ა. ჩართული, მთავრული დაწერილობის ნიმუშები (7r). ბ. მხატვრულად შესრულებული მთავრული საზედაო ასოების ნიმუშები (8r. ზოგიერთი მათგანის მოხაზულობა იწყება ფრინველის თავის გამოსახვით, ზოგი — მძრომისა).

გ. მთავრული საზედაო, სადად (შავად) შეფერილი, ასოების ნიმუშები (9r).

3. მხატვრულად შესრულებულ საზედაო ასოებს წარწერილი აქვს: „უძვირთა სესი ჩუქება ყრმათა“ (8r).

4. წერის დედნის ეს ნუსხა, როგორც მინაწერებიდან ირკვევა, ივანე ბარნაბიშვილის ხელითაა შესრულებული. იგი, ამ შემთხვევაში გადაწერე-გადამხატავია; ამესთანავე, მას უნდა ეკუთვნოდეს საზედაო ასოები წარწერით:

„უძვირფასესი ჩუქება ყრმათა“ (8r) და მთავრული სახედაო ასოები (9r). სხვა მხრით ეს ნუსხა მისდევს გავრცელებულ „წერის დედანს“. შდ. S—5127.

5. ივანე ბარნაბიშვილი მოღვაწეობდა XIX ს-ის 80—90-იან წლებში.

მინაწერები: 1. „დამწერი ამა «პროპოსისა» იყო მეშვიდეში, ძალიან ყოჩაღო ყოვლიდრით. სახელი მისი გამოაცხადო ი ვ ა ნ ბ ა რ ნ ა ბ ო ვ ი“ (9v).

2. „სახსოვრად თვისის სახელისა ვაჩუქე ესე «პროპოს» მიხეილ ციკლ ა უ რ ო ვ ს ა საკუთარი შრომა მე, ივან ბარნაბიშვილი“ (8v. მინაწერი ავტოგრაფულია).

(1816)

5109

ორბელიანი სულხან-საბა, სიტყვის კონა. XVIII

(ვრცელი რედაქცია)

178 ფ; 35,8X21; ქალღი; მუყაოს ტყავგადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული (განსამარტავ სიტყვათა პირველი ასო და მოწმობანი სინგურით); [XVIII ს.].

სულხან-საბა ორბელიანი, სიტყვის კონა. — „ანი არს პირველი ასო და კმიანი და ართრონი მრავალრიგად და თავად მოვალს ყოველთა სიტყუათა და ბოლოდცა, ვითარცა ზემორ დამიწურია.

ა ა 18 კავშირში: ვაი, ვაი. იხილე აქა, თუ ვითარ განჰყოფს აობასა და მყოფსა. მყოფი ზოგადი სახელი არს არსებობსა...

ააბი აბმა უყავ

ააბნიე ზე შეაბნიე

ააბრუნე ზე შეაქციე

ააგლე ზე შეისროლე

ააგე აგება ჰყავ...“ 4r—173r.

შენიშვნები: 1. უ ძ ლ ვ ი ს: ა. [ანბანი პირველად სასწავლო ყრმათათვის]. აქ, პირველ სვეტში, მოცემულია ქართული ანბანის სრული სახელწოდებანი, მეორეში — ანბანი (ასოები) მათი რიცხვობრივი გამოსახეით. შესაბამე და მეოთხე სვეტში, შემდეგ, მიწერილია სომხური ანბანი (2r).

ბ. [ნულა და ქართული რიცხვი...] (2v—3r).

გ. „საქცევენი ზუთთა კმიანთა ასოთანი და სხვათა თავბოლოთანი“ (3r).

დ. „ანდერძნამავი“ (3r—v).

ე. „ქარაგმანი“ (3v).

ვ. «ოთხნი ნიშანი ქვეყნის მზომელობისა» (3v).

ზ. „ეგე ნიშანი სადაცა სხენან, მიგასწავლის ცხოველი არს, თუ მცენარე“ (3v—4r).

თ. „სადა კიდურთა წითლულითა უწერია რომელსაცა წიგნში, ძნელი სიტყვა არს... მე ვერ გამოვთარგმნე“ (4r).

ი. [გეოგრაფიული პუნქტების სიგრძე-განედების მიუწყებელი ნიშნები] (4r).

2. ე რ თ ვ ი ს: ა. Curriculum vitae (173r).

ბ. „იესო ქრისტეს სამოცდათორმეტი მოწაფეთ სახელები...“ (173v—174r).

გ. „მეფის ვახტანგისა. —

სიერმიოვან იყო მუდამად სიბრძნის სწავლის[ა] მსახველი...“.

დ. „მისი ვე. —

რადგან დაშურა ასრე საბა, ქება მმართებს აწყა მეცა...“ (174r).

ე. „საბას ნათქვამი. —

ამ ლექსიკონის რიგები თუ ბრძენთა დამიწუნოთა,

ჩემს დროს ვეძიე ვერ შეგზული თქვენთანას დასარწმუნოთა...“ (174r).

ვ. „მოკლენი, რომელნი არიან ქართულნი და მრავალთამე არღარ უწოდენ და დავიწყებდეს და სხვათა, თურქთა ენათაგან მოუღიეს“ (174v).

ზ. [წელთადრიცხვანი] „დასაბამითგან ქრისტეს მოსლვამდე ქართულის რიცხვითა გარდაცა წელწიადი ხუთი ათას ასოთხმოცდა ათხუთმეტი — 5198(!)...“ (174v—175r).

შ. ტექსტები ნარდის ქვებით თამაშისათვის:

1. „მოურნე მარიამ განსწმედს ვეცხლისაებრ ბერთა (თ).“

11. „მკნედ არს მიუწევნელ მოსავთა მისთა მწედ ერთა (ი).“

3. „კაცი ზ. კენჭი კდ:

აღექ ბეჟან შავი ცხენი ქიტას მიეც“ (175r).

თ. „განჯაფისა და მისის თამაშობის სახელები ქართულად და თათრულად“ (175r).

ი. [უცხო ტერმინთა განმარტებანი] „გეომეტრი — ქუეყნის მზომელი...“ (175r).

ია. [სახმართ სახელები, ესეცა გარდაცვლილი]:

ზირანდაზი ოგი.

[თ]აჭფუჩი კასტორი.

ფეინდაზი საქლე...“ (175r—v).

3. საბას ლექსიკონის ეს ნუსხა 1880 წელს ისტორიკოს დიმიტრი ბაქრაძეს მიუღია საჩუქრად გრიგოლ მჭედლი შვილისგან. დ. ბაქრაძეს 80—90-იან წლებში უმუშავებია ლექსიკონის შევსებაზე. ამ ცალში მას შეუტანია ახალი სიტყვები ციტატებითა და განმარტებებით. ლექსიკური მასალა აღებულია ძირითადად „ქართლის ცხოვრებიდან“, განსაკუთრებით ბევრი გვხვდება ქართული გეოგრაფიული სახელები. ისტორიკოსი თავის შენიშვნებსა და განმარტებებში ასახელებს რუსულსა და უცხოურ ლიტერატურას. მისი ჩამატება-განმარტებანი ენციკლოპედიური ხასიათისაა.

4. ლექსიკონის ბოლო დანართში, სადაც მოცემულია წელთადრიცხვანი, პირველი პუნქტის დასასრულს (იხ. აქვე, შენ. 2, ზ) დ. ბაქრაძე შენიშნავს: „ეს შეცდომაა: ქრისტეს მოსლვამდე დასაბამიდან გარდახდა 5604 წ.“ (174v).

5. დ. ბაქრაძეს რამდენიმე შენიშვნა მოუთავსებია ხელნაწერის პირველ, თავისუფალ გვერდზეც. მას ჩამოწერილი აქვს ქართულის სომხურთან თანხვედრილი სიტყვები და მათ სომხურს უწოდებს. ასევე, მოტანილია რიგი ბერძნული სიტყვებისა. ამათგან (სომხურთან თანხვედრილი ბერძნული) ნაწილი შესულია საბას ლექსიკონში.

მოვიტანთ აღნიშნული მასალის ნაწილს იმ რიგით, როგორც ხელნაწერშია:

«Иностранн. слова в груз. словаре:

I армянский

აბა ნუ

აბედი

აბუჩალაკი, აბუჩი гость незвни

ავარაკი

ავური

ავაჭა

ავაზი барс

ავაზაკი

აზარმაცი рыцаг

აზნაური...

II греческия

აგენიტოს

აეღონი

აფინი

ავტომატობა

აიზმა

აკათისტო

აკაკი

აკინაკი

აკოლოთია

აკრა

აკროსტიხი...“

ამავე გვერდზე მოთავსებულია:

ა. „Армянс. влиян.“

I. ზადიკი армянс. см. Д. смот. XII. 4.

II. арм. надписи в Сиони в Атенск., Эрбви.

III. В Джрудск. еванг. имя И. X. по груз., по арм., и по греч.

IV. ტანუტერი в Тао и Кларджети, Ц. свита? клык. V. arch. XII, 84. еванг. и в акте Опизы

V....

VI. და რანიცა წიგნი გვაქედეს მათგან (სომეხთაგან) თარგმნილნი. См. გი მთაწმ., მამ. ცხ. III.

ბ. წინადადების განლაგებისა და ზმნების ხმაურების ნიმუშები ძველ ქართულში:

„Страение(!) рени старал(!):

...რომლისა და ბრძანებულ არს, გრ. ღვთ. 345. ვითარცა ძეგლისაწერა ყოველთა და საცნაურ არს სვ. 306.

დაბრკოლებოდედ ...

წიგნი აღეწერნეს რიცხუედითა სიტყვათა სვ. 10. აბრალებედ, იტყვიედ, არიედ...“

6. მისთვის განსაკუთრებით საყურადღებო განმარტებას ან სიტყვას დ. ბაქრაძე უსვამს NB-ს. პირველსავე გვერდზე ამ ნიშნით აღნიშნული აქვს: „NB. Объяснение мужск. и женск. рода, см. მანა. В женск. р. см. ხარკი მდედრო“.

ეს მითითება განეკუთვნება საბას ლექსიკონში წარმოდგენილ განმარტებას.

7. ხელნაწერის ყდებზე შიგნიდან და ბოლოს ჩაყრულია დ. ბაქრაძის ამონაწერები «აქტებიდან» და უცხოური ლიტერატურიდან. უკანასკნელი ეხება გეოგრაფიულ სახელებს, ხოლო პირველი ვახტანგის «სამართალს»: „Законы царя Вахтанга, Акты К. Арх. ком.“ (176г.—178г).

ლექსიკონის ბოლო ფურცლის თავისუფალ ადგილზე მიწებებულია ნაბეჭდი წიგნიდან ამოჭრილი: „Ключ к магометанскому Календарю“ (175v).

5110

Законы царя Вахтанга

გადატანილია დ. ბაქრაძის არქივში № 62.

5111

Некоторые примечательные донесения госуд. императору от инфантерии кн. Цицианова, бывшего в Грузии главноуправляющим.

გადატანილია Ros—131.

5112

Записки Александра Чавчавадзе.

გადატანილია Ros—132.

5113

Отзывы комиссии о том, какие статьи из законов царя Вахтанга должны быть внесены в кодекс русских законов для Закавказского края.

გადატანილია Ros—133.

5114

Генеалогия грузинских царей.

გადატანილია Ros—134.

5115

Грузинская грамота в русском переводе.

გადატანილია Ros—135.

5116

Повествование о страдании и подвиги святых славных мучеников
Давида и Константина, соч. П. Иоселиани.

გადატანილია პ. ლ. იოსელიანის არქივში, № 17.

5117

Жинвани, соч. П. Иоселиани.

გადატანილია პ. ლ. იოსელიანის არქივში, № 32.

(1817)

5118

ქართველი წმინდანები. XIX

12 ფ.; 34×21,5; ქაღალდი (სხვადასხვა ზომის, თეთრი და ლურჯი); უყდო; დაფურცვლილი; მხედრული (სხვადასხვა ხელით ქართულსა და რუსულ ენებზე); XIX ს. [კვირნიშანი 1832]; 6rv დაუწერელია.

1. „ქართველთ წმინდანი. — სეკდებრისა იგ, წმიდისა მოწამისა ქეთეონ დედოფლისა.

იე. ღირსისა მამისა ჩვენისა აბა იოსებისა ალავერდელისა, ათორმეტა მამათაგანისა...“ 2rv.

შენიშვნები: 1. ამ ფურცელზე ამოწერილია ქართველი წმინდანების სახელები, მათთვის დაწესებული ღღის (რიცხვისა და თვის) აღნიშვნით — სექტემბრიდან აგვისტოს ჩათვლით.

2. ერთვის, ასევე, ქართველ წმინდანთა სია, წამების თარიღის აღნიშვნით. — „ქეთევან დედოფალი — 1624; მამა აბა იოსებ — 579...“ (3rv).

2. „აღწერა ქართველთა წმიდათა, რომელნიცა რუსეთის ეკკლესიასა შინა არა ცნობილ არიან. —

	სეკდებრისა.	
13.	წმიდისა დიდისა მოწამისა დედოფლის ქეთევანისა, რომელიცა იყო ასული აშოთან ბაგრატიონისა, ქართლის მეფეთაგანისა დ დედოფალი კახეთისა, მეუღლე დავით მეფისა, რომელიცა იწამა სპარსთა მეფისა პირველისა შაჰაბაზისგან...	1624. ...“ 4r—5v.

შენიშვნები: 1. აქ მოცემულია უფრო ვრცელი ცნობები თვით მარტილთა შესახებ.

2. ერთვის სია „ძველს მოთხრობაში 12 მამანი. — შიო მღვიმელი, დავით გარეჯელი, იოსებ ალავერდელი...“ (5v).

3. აქვეა „შეისწავე, რამეთუ ძველს მოთხრობაში სახელნი აღწერილ არიან ანტიოქიას უდაბნოსა ღირსისა იოანესსა. ხოლო შემდგომად აღწერილთა სხუთათ მოთხრობათა შინა სახელთა განსხვავების მიზეზი არს ესე, რომელ ქაშა

პირუშლისა აღწერისასა ვიეთნიმე ჯერეთ არა ყოფილან შემოსილნი სქემითა და შემდგომად შემოსისა მისისა მისცემის სხუანი სახელნი“ (5v).

4. ერთვის «აღწერა ქართველთა წმიდათა»-ს რუსული თარგმანი:

ა. „Список грузинских святых, коих Российская церковь не празднует. сентябрь, 13. Святой великомученицы царицы Кетеваны...“ (7r—8v).

ბ. „Список грузинских святых, празднуемых собственно церковью Иверского. т. е. в Грузии, Имеретии и проч. Выписано из разных часослов, Январь. — Св. Аббо. Он был родом из Персиян...“ (9r—10r).

გ. იგივე სხვა ხელით (რუსულადვე, 11r—12v).

5. თავფურცელზე წარწერილია:

„Список Грузинских святых“ (1r).

5119

Пшавия. описание историко-этнографическое.

გადატანილია პლ. იოსელიანის არქივში, № 16:

5120

Краткое жизнеописание святых Грузинской церкви.

გადატანილია პლ. იოსელიანის არქივში, № 15.

5121

Грамоты персидских шахов в русском переводе.

გადატანილია Ros—136.

5122

Переписка армянских католикосов с грузинскими царственными особами.

გადატანილია Ros—137.

5123

Повествование о военных действиях царя Ираклия II-го.

გადატანილია Ros. № 138. იხ. აქტი 1954 წლის 10.XI.

5124

ისტორიული გამოხატულება საქართველოსა 1802 წ.

გადატანილია Ros—139.

(1818)

5125

ცხოვრება და წამება წა მარინისი. 1849

36 ფ.; 7,4X8; ქაღალდი; უყდო; დაზიანებული (პირველი და უკანასკნელი გვერდი ძნელად იკითხება, მელანი გახუნებული); მხედრული; 1849 წ. (1v).

„ცხოვრება და წამება ქალწულისა მოწამისა მარინისა(!), თვესა ივლისსა, ჩემთ, დასაწყისი პირველი ღირსისა მარინისა. —

თვით მშვენიერი, ბრწყინვალე, იყო უფლისა ნებისა,
ქალწული წმინდა, მლოცველი იყო ქრისტეს წამებისა... 1v.
დავიწყით სავნით(!) წერილი, ვახსენოთ წმინდა სამება,
თვესა ივლისსა ჩვიდმეტსა ღირსის მარინის წამება...“ 2r—36v.

წყ დ ე ბ ა : „...ში წმინდაო მოწამეო, საშინელო“...

შენიშვნა: ვალექსილი «ცხოვრება» დაწერილია გაბმით. წმინდა მარინას
„ცხოვრება“ ვალექსა იოსებ თბილელმა (იხ. კ. კეკელიძე, ძველი
ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. 1, 1960 წ., გვ. 616).

(1819)

5126

კრებული. 1846—1848

01+71 ფ.; 22×17,5; ქალაღი; უყლო; დაზიანებული (ფ. Q1-ს სიგარტზე
ნახევარი, ხოლო ფ. 21-სა და 58-ს ქვედა კუთხე მოხეული და დაკარგული აქვს;
პირველი ფურცელი მოვარდნილია, ირგვლივ შემოცვეთილი და გახუნებული;
დასაწყისი და ბოლო ფურცლები გაყვითლებულ-დალაქავებული); მხედრული
(სხვადასხვა ხელით); 1846, 1848 წწ. (44rv); ვადამწერი: ელისაბედ ჩუბინაშვილი
(44r), სალომე და მანანა გვარამაძეები (54v, 70r).

1. «ბ ა რ ა მ ი ა ნ ი » „...ბულთ ხემწიფისა ქიშვარდ... და ბარამ ფალანისა
ქვეყანასა ურგულეთისა... ხემწიფე ქიშვარ მორკმული, გამდიდრებული ...ისაგან
გალადებული, ღვთისაგან არა აკლდა რა...“ 1r—44r.

2. „გ ვ ა რ ც მ ი ს ა ნ ბ ა ვ ი და ტ ი რ ი ლ ი ღ ვ თ ი ს მ შ ო ბ ლ ი ს ა.—
მოდით ყოველნი შვილმკვდარნი დედანო, გაიყარენით,
შამწყნარებელი აწ თქვენი მარიამ შაიწყნარე[ნი]თ...“ 44rv.

3. „წ ა მ ე ბ ა და წიგნი პატიოსანისა თეიმურ[ა]ზისა დედისა ქ ე თ ე ვ ა -
ნ ის ა, თქმული მე ფ ის ა გ ა ნ ვ ე ძისა მისისა თეიმურ[ა]ზისა, სუფევითამ-
ცა.—

ღმერთო ცისა და ქვეყნისა საბრუნავითა მაქცეო,

ზე ამართულთა ყოველთა დამცემო, გარდამაქცეო...“ 44v—54v.

შენიშვნა: პოემა დაბეჭდილია, იხ. თეიმურაზ პირველი, თხზულებათა სრუ-
ლი კრებული, აღ. ბარამიძისა და გ. ჯაკობიას რედაქციით, 1934, გვ. გვ. 126—137.

4. „ა ნ ბ ა ნ თ ქ ე ბ ა ამიციანად მე ფ ის ა შ ი ს ი ვ ე ნ ა თ ქ ე ა მ ი თ ე ი მ უ -
რ [ა] ზ ის ა გ ა ნ.—

აღვსძრათ სიტყვა საცნობელი, არცა ძნიად გამოჩნდების,

აწ უძრ[ა]ნოთ პირმეტყველთა უტყუერისგან რათ ტყუევდების“...

54v—58v.

შენიშვნა: ეს ანბანთქება ეკუთვნის თეიმურაზ II-ს და არა თეიმურაზ I-ს,
იხ. თეიმურაზ II, თხზულებათა სრული კრებული, გიორგი ჯაკობიას რე-
დაქციით, 1939 (ანბანთქება 3), გვ. 126—130.

5. „ვ ა რ დ-ბ უ ლ ბ უ ლ ის. ლექსი მუნასიბი, ტკბილად გაწყობილი, მსმე-
ნელთათვის სასიამოვნო ვ ა რ დ-ბ უ ლ ბ უ ლ ის გ ა ბ ჯ ო ბ ა, ნ ა თ ქ ე ა მ ი
ღვთივ გვირგვინოსანისა მე ფ ის, პატიოსნის, დ ი დ ის ა თ ე ი მ უ რ [ა]-
ზ ის ა, სუფ[ევ]ითამც [კ]ყო უფალმა.—

ჰე [ა]რსისა შემოქმედო, შენგან არის ყოვლის ფერი,

ცა, ქვეყანა, ზღვა და ხმელი, დარი მზისა მონაფენი...“ 58v—70r.

შენიშვნა: დაბეჭდილია. იხ. თეიმურაზ I თხზულებათა დასახელებული გამოცემა, გვ. გვ. 3—14.

6. „ვ ა ი ს მ ე ნ ა ს ა მ ო მ ლ ო დ ი ნ ე ს ა. —

ვ ა ი ს მ ე ნ ა ს ა მ ო მ ლ ო დ ი ნ ე ს ა ლ ა მ ა ზ ი ს ა ჭ ი კ ჭ ი კ ი ს ა ს ა,
ვ ა ი დ ა ც ლ ი ლ ს ა მ ნ ა ხ ა ვ ს ა ი მ უ ც ხ ო ს ყ ა ფ ა ზ ი ს ა ს ა...“ 70r—71r.

შენიშვნა: საცავი ფურცლის შემორჩენილ ნახევარზე მიწერილია არა ტექსტის ხელით:

«მუხანბაზი». —

„რა მხატვარმა დახატა შენი სახენი,
ფეხში ჩამოგდეს ბორკილ-მახენი,
აღვის ხე ხარ აღმოსული სახენი,
მე ხომ შევიტყე ეგ შენი ქება, შენი.
ეშხითაც ცეცხლი მედება, საწყალი ჩემი გული,
ქვეყანა შენთვის კვდება, დაგნატრიან როსტომ და ზაალეგი,
ცეცხლო შეადგან, ამოდის ალეგი.

გათავდა. ეს მუხანბაზი ეკუთვნის იასონ იოანიძეს“ (01r).

ანდერძები: 1. „ალიწერა ესე ბარამიანი ჩუბინოვის ასულის ელისაბედის აგანა წელსა(!) თებერვლის ბ, ჩემვ“ (44r).

2. „ჩემვ, თვესა თიბათვე[ე]ს ალიწერა“ (44v).

3. „განსრულდა წამება ქეთევან დედოფლისა სალომე გვარ[ა]მაძის ასულის ხელით“ (54v).

4. „ღმერთო შენ შემიწყალე გვარ[ა]მაძის ასული სალომე; გვარ[ა]მაძის და მანანა“ (70r).

შენიშვნა: აქ სახელი სალომე გადახაზულია.

(1820)

5127

წერის დედანი. XIX

10 ფ.; 21,5X34; ქალალი: უყლო; ლაქებიანი, ქვედა კიდე შემოღრღნილი; ასომთავრული და მხედრული; [XIX საუკუნის დამდეგი].

წერის დედანი, [ტექსტები, გადაბმის ნიმუშები]:

1. „ღმერთი არს უსხეულო და ყოვლითურთ სრული არსება...“ 4r.
2. „სიმდიდრე არს ორლანო ყოველთა ვნებათა...“ 5r.
3. „კმაყოფილ იქმენ მით, რააცა გაქუს...“ 6r.
4. „ოდესცა კაცი განამშვენიერებს თავსა თვსსა ყოველთაგან კეთილთა საქმეთა...“ 7r.
5. „ოდეს ჩვენ კმაყოფილ ვიმყოფებით, მაშინ ყოველივე გუახარებს...“ 8r.
6. „უმჯობეს არს მიღება მცირისა საჩუქრისა მნიჭებულისა კეთილის გულისაგან...“ 9r.
7. „კაცი ჰრაცხს მუშაკობასა შრომად და მაშასადამე მტრად თვისისა განსვენებისასა...“ 10r.

შენიშვნები: 1. უძღვის: ა. ანბანი მხედრული (1r).

ბ. მთავრული ასოებით ხვეულად დაწერილი სახელი «ნიკოლოზ» (ამ, მხატვრულად შესრულებულ დაწერილობას უკავია მთელი გვერდი და გამოხატავს „დედნის“ შემდგენლის ნიკოლოზ ორბელიანის სახელს). კიდევ მთავრულითვე შემოწერილია: „...მიმადლებულო წმიდაო ქალწულო, გიხაროდენ და კუალად გიხაროდენ, ძე შენი აღსდგა...“ (2r).

გ. ანბანი მთავრული (3r).

2. გარეკანზე გამოხატული ბატის ფრთა და ჯვარი. მათ შორის წერია: „პროპო სიქარტელი [! პროპისი ქართული]. „წერის დედნის“ ეს სათაური არ შეიძლება ეკუთვნოდეს შემდგენელს.

3. გარეკანზევე ფანქრით მიწერილია: „ტარასი არქიმანდრიტის შედგენილი“ (01r).

4. წერის ნიმუშებში ნახვენები გადაბმები გავს ტარასი არქიმანდრიტის მანის სოლომონ ალექსი-მესხიშვილის გადაბმებს.

მინაწერი: „სვიმონ ხორბალაძისაგა[ნ?] ქართული [წერის] დედანი“.

(1821)

5128

ყარამანიანი. XIX

64 ფ.; 22,3×17; მოლურჯო ქაღალდი; უყდო; დეფექტური (აკლია თავსა და ბოლოში, აგრეთვე, ფ. ფ. 13—14-ს შორის; ლაქებიანი, ფ. ფ. 40 და 58 გახეულია შუაზე; ფ. ფ. 28—29-ს კუთხე ტექსტით მოხეული აქვს; ფ. 60-ის ქვედა ნაწილი მოხეულია და ძაფით მიზღანდული); მხედრული; XIX საუკუნის პირველი მეოთხედი (კვირინშანი 1809, 1810).

«ყარამანიანი» „...სადაცა ბარამ ჯიბილი თავისითა საყვარლითა ქვად ექმნა. [მ]ეფე და ლაშქარი ერთობით მას ალაგს შეიყარნენ...“ 1r—64v.

წყდება: „...ამა საჭიროსა გზასა ნულარ წახვალო. ფალ[ა]ვ[ა]ნმან უპასუხა: შაფალი, ოდეს უშანგ კელმწიფესა გამოვეყარე, ესე პირობა“... (თავიდან „ყარი ყარამანისაგან და სხვათაგან ფალ[ა]ვ[ა]ნთაგ[ა]ნცა შაფალი-ფერის შემწედ მისელა და ოძთა ძლიერთა ამბავი).

შენიშვნა: თხზულება გამოცემულია ორჯერ: „ყარამანიანი“, სპარსულიდან ქართულად ნათარგმნი სალთხუცის და სარდლის თავ. დავით ორბელიანისაგან, 1875. 1965 წ. „ყარამანიანი“ გამოიცა ალ. გვახარიასა და ს. ცაიშვილის მიერ.

(1822)

5129

აბაშიძე გრიგოლ, ლექსები. XIX

67 ფ.; 21,6×17,5; ქაღალდი; მუყაოს ყდიანი, ცალხაზიანი საერთო რვეული; დაზიანებული (ზედა ყდას ნახევარი მოხეული აქვს; ფ. ფ. 8, 9, 31, 32 ამოცვენილია; მე-19 ფურცელი გახეულია, ტექსტის შუა ნაწილი დაკარგულია; ამოხეულია ფ. ფ. მე-19 ფ.-ის წინ, 24-სა და 25-ს, 33-სა და 34-ს და 39-სა და 39-ს შორის; მხედრული, ნაწილობრივ ავტოგრაფული (ავტოგრაფებია: 39r, 48r—v, 51r, 57v—58r); [XIX საუკუნის 90-იანი წწ.]; დაუწერელია 39v—45v, 46v—47v, 49r—50v, 51v—57r, 58v—67v.

[აბაშიძე გრიგოლ, ლექსები]. —

1. „ვარდი. —

«რა ვარდმან თვისი ყვავილი გააზმოს, დამქნაროსა,
იგი წავა და სხვა მოვო ტურფასა საბაღნაროსა

რუსთველი».

ჩემის სახლის წინ მქონდა ბაღი უცხოთ მორთული,
ტურფა, ქვკლუცი, ყვავილთ სავსე, ხეხილით რგული... 1r—2r.

2. ოხ, მარგალიტავ (ფრანგულიდამ). —

ოხ, მარგალიტავ, ჩემო ძვირფასო!

ნუ, ნუ დამიშლი მე შენსა ცქერას...“ 2რ—5რ.

3. „ა რ ა კ ი. —

ცხრა მთის და ცხრა ზღვის გადამა,
გადაკარგულსა მხარესა...“ 5რ—7ვ.

4. „გ ა ზ ა ფ ხ უ ლ ი. —

განახლდა ქვეყნის კვლავ სული,
გაღურჩა თოვლს და ყინვასა...“ 7ვ—8რ.

5. [მ ს უ რ და შე ნ ს თ ხ ო ვ ნ ა ს]. —

„მსურდა შენს თხოვნას არ განვსდგომოდი,
ალარ მენახე, არ მყვარებოდი...“ 8ვ—9რ.

შენიშვნა: ნასწორებია და შევსებული ავტორის ხელით.

6. „ო რ დ მ ნ ა ტ ვ რ ე ლ ი. —

დამჯდარა ყვაფი ვარდის ძირს,
გაჰხჩხავის(!) თავის «ყვა, ყვა»-სა!...“ 9ვ—10რ.

7. „ს ა მ ი მ გ ზ ა ვ რ ი (თარგმანი). —

შორის ქვეყნიდგან სამშობლოში დაბრუნებულნი,
მოხუცს დედაკაცს კარს მიაღწენ მგზავრნი ცნობილნი...“ 10ვ—11რ.

8. „ს ი ზ მ ა რ ი. —

გნახე და შემიყვარდი
ემხის ტრფობის ბალნარო...“ 11რ—12რ.

9. „გ ა მ ო თ ხ ო ვ ე ბ ა, №...ს. —

მშვიდობით, ბედმა ვადასჭრა... ცრემლები მომდის მღელარე,
გტოვებ შენ, ჩემო ღვთაებავ, ჩემო ვარსკვლავო და მთვარე...“
12რ—13რ.

10. „მ ე ს ტ ვ ი რ ე ს. —

ნეტავ შენ, ჩემო მესტვირე,
დარდი არა გაქვს არაფრის...“ 13რ—ვ.

11. „უ ძ დ ვ ნ ი კ ნ. ნ. ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ი ს ა ს. —

სულ მუდამ დღე ნაღვლიანი სიმღერა!..
რა დაგჩემდა? რად გამწარდი? რა არი?...“ 14რ—ვ.

12. „ღ ი ლ ა. —

სტყორცნა ცის ლურჯსა კამარას დილის მზემ თვისი ისრები,
აღდგომის კვერცხებზე შეღება ნაგლეჯ-ნაგლეჯი ღრუბლები...“ 15რ—ვ.

13. „უ დ ა რ დ ე ლ ი დ ღ ე. —

შორს დარდებო, შორს, ნუ მომეკარებით,
დღეს მე გჯობნით, დღეს ვერ მომკლავთ წვალებით!...“ 16რ.

14. „ლ ე რ მ ო ნ ტ ო ვ ი დ ა მ. —

წყნარი ღამეა... მარტო ვარ ველად,
კაყისა შარა ნისლში მოელავს...“ 16რ—ვ.

15. „№-ს [ს ი დ გ ა ნ მ ო ფ რ ი ნ დ ი]. —

სიდგან მოფრინდი, სად, ვისთან,
ვის მაცოცხლებლად, ვის მკვლელად?...“ 17რ—ვ.

16. [ე ხ, ღ მ ე რ თ ო ჩ ე მ ო]. —

„ეხ, ღმერთო ჩემო! ცხოვრება

- რა გვარად აშლილ-დაშლილი...“ 17v—18v.
17. ლექსი (თავნაკლული). —
 „...გამოამრთელებს და ჰაყვავილებს
 იმედის სხივით გარემოცული...“
 შენიშვნა: ამ ლექსს თავიც მოხეული აქვს და შუა ნაწილიც.
18. [დაე ხალხის ხმას]. —
 „დაე ხალხის ხმას ის შეუშინდეს,
 ვისაც რომ რწმენა აქვს შებღალული...“ 19r—v.
 შენიშვნა: ამ ფურცლის შუა ნაწილის კვების გამო გაურკვეველია ეს ლექსი, ზემოთ მოტანილი თავნაკლული ლექსის ნაწილია, თუ დამოუკიდებელი თხზულება?
19. „გ ა ტ ე ხ ი ლ ი ვ ა ზ ა (სიული პრუდომიდან) [ვ]უძღვნი'გრ. დ-ძეს. —
 შეხე ამ ვაზას... ოჰ, რა ნაირად
 ვარდთ თაიგული მასში დამჰქნარა...“ 20r—v.
20. „გ ა დ ი ა.
 [ვ]უძღვნი ჩემს პატარა მეგობარს გრ. ვლადოს ძეს აბაშიძეს. —
 ჩრდილში ხალიჩა-ქეჩაზე მუთაქა უშნოდ აგდია,
 ზედ ჰწევს თმათეთრი, თვალჩიხხა, ტვინგამომხმარი გადია...“
 20v—21v.
21. №... [ვ გ რ ძ ნ ო ბ მ ო დ ის დ ლ ე]. —
 „ვგრძნობ მოდის დღე, როდესაც მე
 განვშორდები წუთისოფელს...“ 21v—22r.
22. „ჭ უ რ დ მ უ ლ შ ი (გიუგოღამ). —
 მზარად წერაქო, რაც რომ გაქვს ძალი
 კაქს ზე დაეცი, იგრძნობს ის წუხილს...“ 22v.
23. [რ ა დ ა ვ უ შ ა ვ ე ე]. —
 „რა დავუშავე სულ-მდაბალს,
 რას მემართლება ნეტავი?...“ 23r—24r.
24. „შ ო ბ ა. —
 უმრავლესი მიდის წელი
 ქრისტე ღმერთის შობის დღიდგან...“ 24r—v.
25. „მ ი ბ ა ძ ვ ა. —
 «ცრემლით ამევსო ქამანჩა,
 კვნესით და ოხვრით სტვირიო»,
 დღემდისაც ახალ დროს ვგმობდი,
 და ახლაც იმას ვსტირიო!...“ 25r.
26. „ა ლ ბ ო მ შ ი (მ. მ.). —
 ნუ გინდა ვარდი, ნურც ია,
 ნურც ხვაი ოქრო-თვალისა...“ 25v.
27. „ლ ე რ მ ო ნ ტ ო ვ ი დ ა მ. —
 ოდეს ბიბინებს ოქროსფერად პური, მღელავი,
 ამწვანებული ტყეც ნიავით შრიალებს წყნარად...“ 26r.
28. „პ ი რ ვ ე ლ ი ს ი ნ ა ნ უ ლ ი. —
 მთვარე ღრუბელმა დ[ა]ჰფარა,

განჰქრენ სხივები, წყვილიადით
გარდაიმოსა ფანჯარა...“ 26v.

29. „ე ქ ს პ რ ო მ ტ ი.

(ქუთაისის სამეურნ[ე]ო სკოლის დაარსების დღეს). —
აწმყოს ძალ-ღონე, ნუგეშო,
მომავლის საიმედებო...“ 27r—v.

30. „გ უ ლ ს. —

გამხნევი გულო... ბევრი სთქვეს შენზე,
ბევრ-გვარს ცუდს და ავს კიდევ იტყვიან...“ 28r—29r.

31. „უ კ ა ნ ა ს კ ნ ე ლ ი ვ ა რ დ ი (ტომას მურისა). —

უკანასკნელი ვარდთაგანი სევდით მოცული
მწვანე ფოთლებში ნახათა ჰორთის, მათში ჰმალავს თავს...“ 30r—v.

32. [ე ხ, ღ მ ე რ თ ო ჩ ე მ ო]. —

„ეხ, ღმერთო ჩემო! ცხოვრება
არ გავს საერო ღხენასა...“ 31r—v.

33. „ი მ ე დ ი (პოემილამ «მარიამ», დასაწყისი XIII და დასასრული-

XIV საუკუნისა). —

ღედა ქართველის[ა] გამხნევებული
შვილს აიძულებს და ეუბნება...“ 31v—32v.

34. [თ ვ ა ლ ე ბ ი]. —

„...იმავე დროს გულს ჰხიბლავენ
და ცრემლსაც ვთვლი ნეტარებად...“ 33r—v.

35. „ო რ ი ლ ო ც ვ ა. —

I

ღმერთო ძლიერო, ახალგაზრდა სულით და გულით
შენდმი(!) აღვავლენ სასოებას, თაყვანისცემას...“ 33v—34r.

II

ღმერთო ძლიერო, დავრდომილი, დაბრმავებული
მეფე სნეული სამარისკენ მივჰყევარ სიკვდილს...“ 34v—35r.

36. „ღ მ ე რ თ ი დ ი დ ი ა რ ს ძ ლ ი ე რ ი. —

რა გინდა ყვავ, რას მერჩი,
რად მიშლი ჭიკჭიკს, გალობას?...“ 36r—37r.

37. „ს ი მ დ ე რ ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ი ს ჯ ა რ ი ს ა, როდესაც სპარსელები და-
ამარცხა და გამარჯვებული დაბრუნდა ომილამ. —

ცამ გადიყარა ღრუბელი,
სული იბრუნა ბუნებაში...“ 37v—38v.

38. „ი ტ ა ლ ი ა ნ უ რ ი დ ა მ [რომ გაზაფხულ და]. —

რომ გაზაფხულდა, ჩემს წალკოტში,
ამწვანებულსა, აყვავებულში...“ 39r.

შენიშვნები: 1. ერთი ხალხური სიმღერის შესახებ გრიგოლ აბაშიძე
წერს: „ეს ლექსი ჩემი კი არ არის, არამედ ხალხურია; მხოლოდ ჩემ მიერ გა-
გონილი და ჩაწერილი. ამ ლექს[ს], ზეპირსიტყვაობის შემწეობით დაცულსა და
გადმოცემულს ძველის დროილამ, დღესაც იმღერიან ზემო იმერეთში და რაჭაში
ცოტაოდენის განსხვავებით, მაგ., რაჭაში ასეთი ვარიანტია პირველის ტიპისა:

«რაც კაცის ძალამ ვერ შესძლო,
ის შეასრულა ბუნებამ,
„შვავს“ მეხი დასცა, დალეწა;
ბორკილი დაძაბუნებამა...»

ამ ლექსისას(!) ზოგან ასე იმღერიან:

«ჰა, ძმებო, ახლა გვეღირსა
ის უცხო გაზაფხულია,
რაც რომ ბრმა სარდალს მერცხალმა
ამცნო, დაუტკბო გულია».

საზოგადოთ ეს სიმღერა ძლიერ გავრცელებულია აღნიშნულ ადგილებში.
ხელმოწერილია: „გრ. აბაშიძე“ (48r—v).

2. [რ ა ც მ ე ვ ე რ შ ე ვ ძ ე ლ]. —

„რაც მე ვერ შევძელ, არც დავსდევდი მას,
მეფობისა დროს მე ვნეტარებდი,
არ დავსდევდი მონათ სიმწარეს,
მივხვდი თუმც გვიან, რომ ჩაგრულნიც კაცი არიან,
მათაც ნება აქვთ არსებისა...“ (51r).

ეს ლექსი, რვეულის თავისუფალ გვერდზე, დაწერილია გრ. აბაშიძის ხელით შვავად, ფანქრით. იგი ნასწორებია და დაუმთავრებელი.

3. [მ ი ლ ო ც ვ ა]. —

„ღღესაც გილოცავ შენ, ღღეობას,
ჩვეულებრივ წმინდა გულით,
და გინატრი ცის წყალობას
გარდმოვლენილს სიყვარულთ“... (57v).

ეს ლექსიც დაუმთავრებელია და ნასწორები.

4. გრ. აბაშიძის ლექსები გამოცემულია 1936 წელს კოკი აბაშიძის წინასიტყვაობით (გრ. აბაშიძე, 1936). აღნიშნულ გამოცემაში შესულია აქ წარმოდგენილი ლექსების ნაწილი, სახელდობრ: „ვარდი“ (გვ. 3—4); „ონ მარგალიტავ“ (გვ. 34—38); „გაზაფხული“ (გვ. 10—11); „ორი მტარვალი“ (გვ. 12—13); „მესტერი“ (გვ. 14); „დილა“ (გვ. 25); „სიღვან მოფრინდი, სად, ვისთან?“ (გვ. 29); „რა დაუშვავე სულმდაბალს“ (გვ. 30); „ოჰ, ღმერთო ჩემო, ცხოვრება“ (გვ. 15—16).

(1823)

5130

აბაშიძე გრიგოლ, ლექსები. XIX

49 ფ.; 21,5×17,2; ქალაღი; მუყაოს ყდიანი საერთო რვეული; მხედრული; ავტოგრაფი (ნაწერი მელნით და ფანქრით); [XIX საუკუნის 90-იანი წწ.]; დაუწერელია: 2v, 3v, 5v—7v, 8v, 9v, 10v, 12r—15v, 16v—19r, 24v, 26r—27r, 28v—30r, 31v—36v, 39r—42v, 44v—47r, 48r, 49r.

[ა ბ ა შ ი ძ ე გ რ ი გ ო ლ, ლ ე ქ ს ე ბ ი]:

1. „ჩ უ ხ ჩ უ ხ ი. —

კლდე გარღვეულა... ჩუხჩუხით
გადმოჩხრიალებს ნაკადი...“ 1r—v.

2. „ს ა ა ხ ა ლ წ ლ ო ე ქ ს პ რ ო მ ტ ი ა კ ა კ ი ს. —

შენმა მხვედრმა აღგამალა,
შენმა ქნარმა გვასახელა...“ 2r.

3. ნ ა დ ი მ ა დ მ ს ხ დ ო მ ს ა. —

„ნადიმად მსხდომსა რუსთველსა ზურგით ხმა ესმა ყმისაგან,
ავლსდევ, მივმართე, შეგხედე, ვიხილე მოაჯრისაგან...“ 3r.

შენიშვნა: ოთხტეპიანი ლექსია, დაწერილია ფანქრით.

4. „ც რ ე მ ლ ი ს ი ბ რ ა ლ უ ლ ი ს ა (ვუძღვნი განდეგილს). —
ციხის დარაჯი მდუმარე
მიდის და მოდის ნელ-ნელა...“ 4r—5r.
5. „დ ე ა კ ო მ ე ტ ო ს ი (იტალიანურიდამ). —
ბნელია ჩემი საპყრობილე, მის მაგარ კედელთ გარე
მირბის ზღვის ნისლში განუწყვეტლად ზვირთი-ზვირთებზე...“
8r—10r.

შენიშვნები: 1. თარგმანი შესრულებულია 1882 წელს.

2. მეორე გვერდზე მოცემულია III—IV სტროფის თარგმანის სხვა ვარიანტი, პირველი — (დაწერილი ფანქრით) წაუშლელია.

6. [პ ა მ ფ ლ ე ტ ი]. —
ვინც დასწერა, კარგათ ვიციო,
თვით არ ამხელს „მოიჯრეკუ“(?)...“ 16r.
7. „ს ი მ ღ ე რ ა. —
დიდი ხანი ვეძიე, ვერსად ვნახე ია მე,
რომ გულზე დამეზნია, სულსაც ეგარძნო სიამე...“ 19v.
8. „ს ა დ ლ ე ი ს ო ს ა მ ო ც ი ქ უ ლ ო
(ვუძღვნი ქუთაისს):
ქალ.[აქის] გ.[ამგე]ობას. —
დრო არის რომ ჰირს და ვარამს
მიაქცევდეთ სწორად თვალებს...“ 20r—v.
9. „ქ უ თ [ა ი ს ი ს] ს ა ა ზ . ს ა ა დ გ ი ლ მ ა მ უ ლ ო ბ ა ნ კ ს. —
ჩვენო ბანკო! ბედ-შავობამ
უკულმა სვლა დაგიწერა...“ 20v—21r.
10. „ქ უ თ . [ა ი ს ი ს] ს ა კ რ ე დ ი ტ ო ბ ა ნ კ ს.
ნათქვამია: «კაი შრომას
ჰირნახულიც კარგი სდევსო»,
მისთვისაა ფრთა გაშალე,
გაიმადრე ძირი, ფესო...“ 21r—v.
11. „ქ უ თ [ა ი ს ი ს] წ ი გ ნ თ გ ა მ ო მ ც . ა მ ხ ა ნ ა გ ო ბ ა ს. —
«იავ ნანა, ვარდო ნანა, იავ ნანინაო,
ეგრე ტკბილად, ნებიერად რამ დაგაძინაო?»,
ახალგაზრდა ძიძა გიდგას, ვარდი ეფინაო...“ 21v.
12. „ე რ თ ს მ ო ხ ე ლ ე ს . —
უკულმართსა გზაზე მდგომი
გაძვერი და გამოძვერი...“ 22r.
13. „ქ უ თ [ა ი ს ი ს] ი ნ ტ ე ლ ი გ ე ნ ი ც ი ა ს . —
ნათქვამია: «ერთობა ძმათ
უფოლადებს სულს და გულსო...»,
მამ თუ ყველა თქვენსავითა
თავისათვის გაიბერა...“ 22v.
14. „მ წ ყ ე მ ს [ს]. —
მწყემსო, ბრბოი ჩვეულებრივ,
ძველებურად უნდა მწყემსო...“ 23r.

15. „ქუთაისს. —
ქუთაისო, ძველი სხივი
და ჩარდახი დაგეკარგა
დარბაისელთ ნასახლარზე
დღეს მევახშე დაებარგა...“ 23v.
16. „ქუთ[აისელ] ქ[ალე]ბს. —
რაღა გვეთქმის?... მწუხარება
ცრემლით გვიმსებს(!) ორთავ თვალებს...“ 24r.
17. „გაბრიელის სამკითხველოს. —
სამკითხველო, წიგნთსაცავო,
აყვავდი და ფრთა გაშალე...“ 25r.
18. „სახალხოთეატრის მოთავეთ. —
ვაშა, ვაშა თქვენსა შრომას,
ენერგიას, სიყვარულსა...“ 25v.
19. „ახალგაზრდა მეჭორეს. —
სიყვარულით დაბრმავებულს
აგერია გზა და კვალი...“ 27v.

შენიშვნები: 1. ერთი წყება ლექსებისათვის — „სადღესო სამოციქულო“ ავტორს თავდაპირველად დაურქმევია „სახალწლო სამოციქულო“, შემდეგ შეუცვლია (აქვე 8—19 გვ.), იგი ეხება ქუთაისის სხვადასხვა ორგანიზაციების საქმიანობას, უმთავრესად, ნაკლის აღნიშვნით.

2. ამ ხასიათის ლექსების დასკვნითი ნაწილი, რომელიც მათ არსს ამჟღავნებს, ასეთია:

„დღეს ეს კმარა, მერმისისთვის
სხვებსაც ვუძღვნი ამგვარებსა
და ნამდვილი შინაარსი
ახსნის სახელსა და გვარებსა.
და თუ ვინმემ აღიარო,
რომ დაწერილს შეედრები,
სიმართლისთვის ნუ გამკიცხავ
გაფიცებ ღმერთს, გვედრები...“ (28r).

3. მოწერილია «ლუშკა — ნუხა».

20. „ქალაქის მეთაურთა ამომრჩეველკრებას. —
ალიოშა ითვალწუნეთ,
გამოსცვალეთ უმადურათ...“ 30v.
21. „ქუთაისის გუბერნიის მეკენჭეთ და ამომრჩეველთ. —
ვაშა, ვაშა ზეგავლენას,
ვაშა, თქვენსა ღირსსა წინსვლას...“ 31r.
- შენიშვნა: ორი უკანასკნელიც (20, 21) ქუთაისის ციკლის სიტირული ლექსია. ერთ მათგანში (20), დაპირებისამებრ, გახსნილია თხზულების ობიექტთა სახელები.
22. „ნაწყვეტი. —
მკითხავ: რა მიყვარს?
ლამაზი ღილა,
სულის და გულის დამატკობელი...“ 37r—38v.

23. [სამოთხე]. —

„სამოთხე — უცხო, მშვენიერი ქალაქი არი:
იქა მშვიდობა, სიყვარული მარად მლიმარებს...“ 43რ—v.

24. „მოგზაური. —

მომიტანეთ, ცისა შვილნო, მსუბუქ საცმელი,
ჩემო უცოდველნო მტრედნო, ჩემო საყვარელნო...“ 44რ.

შენიშვნები: 1. ლექსთა კრებულში ჩართულია ავტორის მოგონება აკაკის „კრებულთან“ დაკავშირებით (11რv).

2. ამ რვეულში მოთავსებულ ლექსებიდან გამოცემაში შესულია მხოლოდ „სააზარულო ექსპრომტა“. იხ. გრ. აბაშიძე, ლირიკა, 1936 წ., გვ. 43. გამოცემაში კ. აბაშიძე [კოკი აბაშიძე].

(1824)

5131

ანთოლოგია. XIX

116 ფ.; 36×22; ქალაღი (სხვადასხვა ზომისა); მუყაოს ყდა; ნაწილობრივ დაზიანებული (ფ. ფ. 106—114 კიდებ შემოკვეთილი და ლაქებიანი; 35—36-ს შორის ამოხეულია რამდენიმე ფურცელი, აკლია ექვსი ტექსტი; ფ. ფ. 115—116 ჩაუკეინძავია); მხედრული; გადაშფერი [სვიმონ ტაბიძე, 69v]; [XIX საუკუნის ანთოლოგია ნახევარი] დაუწერილია ფ. ფ. 78, 83, 95.

1. „თხულებათავან პეტრე ლარაძისა, სამეზის ხმაზედ სათქმელი [იესო ქრისტესადმი]. —

დედა რა ქალწული ვნებულს გხედავდა, ტკბილო იესო,
ბრწყინვალე თვალთავან ცრემლთა დაღვრიდა, ტკბილო იესო...“ 2რv.

შენიშვნა: ყოველი ტაეპი მთავრდება რეფრენით: „ტკბილო იესო“.

2. [მისივე] „მისთანავე ხმა [ღვთისმშობლისადმი]. —

ანგელოზი მადლით მოსწრაფებულად, სძალო წმიდაო,
იქმნა ნაზარეთად მოვლინებულად, სძალო წმიდაო...“ 2v—3რ.

შენიშვნა: ტაეპები მთავრდება რეფრენით: „სძალო წმიდაო“.

3. [მისივე] „მისთანავე ხმა [იესოს მიმართ, დავნატრი...]. —

დავნატრი უფლისა საწადელს კმასა, თაყვანის ვცემ მას,
შევიტკობ სურვილით იესოს თქმასა, თაყვანის ვცემ მას...“ 3v—4რ.

შენიშვნა: ტაეპები იმეორებს რეფრენს: „თაყვანის ვცემ მას“, ხოლო სტროფები: —

„ძრწოლით ვსთხოვ ვერგებითა,

სულთქმა განმრავლებითა,

წმიდათ მეოხებითა,

მყოს მარჯულ წყალობითა“.

4. [მისივე] „მისთანავე ხმა, [რომელმან არსნი ყოველნი]. —

რომელმან არსნი ყოველნი
შემზადენ და ჰყვენ ცხოველნი...“ 4რv.

შენიშვნა: IV—V ტაეპები ყველა სტროფში რეფრენია:

„დღეს მოხველ სახედ ჩჩვილისა,
ხსნად ადამ შეცთომილისა“.
ეს ლექსიც ეძღვნება იესოს.

5. [მისივე] „მისთანავე ხმა, [იესოს მიმართ, ჯერუბიმთ განმწესებელი]. —

ჯერუბიმთ განმწესებელი,
სერაფიმათა მბრძანებელი...“

შენიშვნა: რეფრენი: „სიმდაბლით წინადაცვეთას“ მეორდება ყოველი სტროფის მეოთხე ტაეპში.

6. [მისივე] „მისთანავე ხმა, [ნათლისღებისათვის]. —

დღეს ბუნება წყალთა განახლდებოდა,
იორდანე შიშით უკუნ დგებოდა...“ 5rv.

7. [მისივე] „მისთანავე ხმა, [ზზობისათვის]. —

ცის საყდრად მქონი ჯელმწიფებითა,
ძლიერად მპყრობელი კმელთა ზღვებითა...“ 5v.

8. [მისივე] „მისთანავე ხმა, [ვედრება იესოსადმი]. —

შენ ხარ მამისა საყდარს მარჯვნივ მჯდომარე,
სიტყვა მღუთისა და მტკავლით ცის მზომარე...“ 6rv.

შენიშვნა: მეექვსე ტაეპი, რიგ შემთხვევაში მეშვიდეც, იძლევა რეფრენს:
„გთხოვ იესო, ცოდვის ტვირთით მშრომარე...“

9. [მისივე] „მისთანავე ხმა, [აღდგომისათვის]. —

არსნი ზენანი და ქვენანი დღეს განსცხრებიან,
ცის კამარანი, მნათობთ სვლანი განათლდებიან...“ 6v—7r.

შენიშვნა: ყოველი მეექვსე ტაეპი, დასაწყისში კი მეხუთე, იძლევა რეფრენს:
„მკვდრეთით იესო აღსდგა დღესო, გვეხარებთან“.

10. [მისივე] „მისთანავე ხმა, [გვერდის განხილვისათვის]. —

მოციქულნი ოდეს კართა დასშულთა,
ურბანი შიშით იყენენ კრძალულად...“ 7rv.

11. [მისივე] „მისთანავე ხმა [ამაღლებისათვის] «წარვლეთ. ჰქადაგეთ მხსნელი სოფლისა». —

იესო ჩემი არსთ [მ]ბრძანებელი,
აღსდგა რა მკვდრეთით მბრძოლთ შემ[მ]უსკრელი...“ 7v—8r.

შენიშვნა: ყოველი სტროფის შემდეგ მეორდება:

„უფალო, შენთანა ღირსმყავ შევბასა,
წმიდათა თან დასებასა,
ტბილსა მას უკვდავებასა,
მარჯვენით განსვენებასა,
ცოდვით სრული, განწირული, მყავ მოხარული“.

12. [მისივე] „მისთანავე ხმა, [იესოქრისტეს მთად ასვლა მოწაფეთა თანხლებით]. —

შემდგომად ექვსის დღის[ა] უფალმან
წარიყვანა მთას მთაბორს(!) მავალმან...“ 8rv.

შენიშვნა: თვითოეული სტროფის შემდეგ მეორდება:

„იესო, შენსა მოსვლასა დიდებით,
ცეცხლი რა ქუხდეს დიდებით,
მალხინე მარჯუშნ დვინებით,
უსაზღვრო სახიერებით,
ემშაქო ხელი საქულველი მრიდო მოველი“.

13. [მ ა რ ი ა მ ბ ა ტ ო ნ ი შ ვ ი ლ ი, ყაბარდოს ბატონის ასულის, ალექსანდრე ბატონიშვილის დაწინდულის — ნ ი ნ ო ს გ ა რ დ ა ც ვ ა ლ ე ბ ა ზ ე]. —

„ყაბათოს(!) იყო ერთი მზე, ბრწყინვალე, მანათლობელად,
მისვე ნახისა ასული, ვინ არის ჩერქეზ მფლობელად...“ 9r.

14. [ა ლ . ქ ა ვ ე ქ ა ვ ა ძ ე , ღ ი მ ი ლ მ ა ნ კ ა რ ი ლ ა ლ ი ს ა]. —

ღიმილმან კარი ლალისა
განაბო განმჭვირალისა...“ 9r.

შენიშვნა: იხ. ალექსანდრე ქავქავაძე, თხზულებანი ი. გრიშაშვილის რედაქციით, 1940, გვ. 113.

15. [პეტრე ლარაძე(?), არ გებრალეები?]. —

არ გებრალეები? უწყალოვ, უშენოდ მკვდარი,
რად გასურს ვიტანჯო, უწყალოვ, სოფელსა მყოფი...“ 9v.

16. [მ ი ს ი ვ ე ?] „მ უ ს ტ ა ზ ა დ ი , ზ ი ვ ი თ ა რ ნ ი . —

ზივითარნი მძლე ისარნი მიჭრიან გულსა,
ჭმუნვისა ქარმან, შესაზარმან, დამქროლა მწარედ...“ 9v.

17. [პეტრე ლარაძე], „მუსტაზადი, [სიხარულ მწყდარსა]. —

სიხარულ მწყდარსა, ცოცხლოვ მკვდარსა დრო მხედა სამწარად,
ღღე მექმნა დაბე ვსთქვა რაღამე ჭე არსად ვარ რად...“ 9v—10r.

18. [მ ი ს ი ვ ე] „ო ს მ ა ლ თ ი ლ ა ი [მ ო ვ ი დ ა გ ა ზ ა ფ ხ უ ლ ი ს ა]. —

„მოვიდა გაზაფხულისა, დრო გულთ სიხარულისა,
ყვავილთა მრავალფერობით ველთ დამშვენებულისა...“

შენიშვნა: ყოველი სტროფი ბოლოვდება რეფრენით:

„მეწალკოტეს მტერობით სურს მისი განძებანი“.

19. [მ ი ს ი ვ ე , მ წ ვ ა ვ ს ვ ა რ დ ი ს ფ ე რ ო ვ ნ ე ბ ა ნ ი]. —

„მწვავს ვარდის ფეროვნებანი
და ტურფად დაშვენებანი...“ 10v.

შენიშვნა: თითოეულ სტროფს ახლავს რეფრენი:

„ვაჲ სატრფო აისარი,
ვარდი ეკლით ა- ისარი
გულს მაისრით მოსრით მისრით სათთა მწველობს ვა ისარი“.

20. [გ ი ო რ გ ი თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი], „ყაიდა ანუ ოსმალოს ილაი, [ჭე საყვარელო, ნუ დამწვავე]. —

ჭე საყვარელო, ნუ დამწვავე მე მძაფრისა ალითა,
გლახ დაწვთ ზედა ვიშიშვი ლალის მკართოლვარებასა...“ 11r.

21. [მ ი ს ი ვ ე ?], „მუნამბაზი ბოი სალბუჩინის ხმაზედ, [იწყობულ-ბულმან სტვენა]. —

იწყობულმან სტვენა, ყვავილთ ფეროვნებანი,
რა იხილა, უახლდა თულნი(!) აშიკობანი...“ 11rv.

შენიშვნა: ყოველ სტროფს დაერთვის ერთგვარი ორი ტაქტი:

„დახე მისს, ბულბულო, ვით დღენი ნათლდებიან,
ზურმუხტისფერად ველნი ნაზად ალყავდებიან“.

22. [მისივე], „იმავე ხმაზედ, [ვარდი რა გაიფდეს]. —
ვარდი რა გაიფდეს, ვინ ჰყოფს მისსა ქებასა,
ბულბული მალღად იწყებს სამართლად ძაგებასა...“ 11v—12r.

შენიშვნა: სტროფების ბოლოს რეფრენი:

„ვარდი რა გაიფდეს ვინ ჰყოფს მისსა ქებასა“.

23. [მისივე?] „თეჯლიში, [ბაგე ლალობს]. —
ბაგე ლალობს ბალახშისა სადარნი,
ლაწვთა ვარდნი გარდაგშლიან სადარნი...“ 12rv.
24. [მისივე], „დუბეთითი [მუხთალმან ამა სოფელმან]. —
მუხთალმან ამან სოფელმან ასე შემქმნა მოტირალი,
ამად ესტირი დღეთა ჩემთა, რომელ ვარდმან დამღვა ბრალი...“ 12v.
25. [მისივე], „გარილი [ბულბულს მხვდა]. —
ბულბულს მხვდა გულსა ლხენანი,
ესცან წალკოტს კარნი ღიანი...“ 12v—13r.
26. „ითსებ ნაცვალოვისაგან [მელიქოვი] თეჯლისი [კაეშანს
მოუცავს]. —
კაეშანს მოუცავს ჩემი გონება,
ნისლი მოფარვია ღრუბლით დაგული...“ 13rv.
27. „დავით მაჩაბლისაგან, [რაქმნას გულმან]. —
რაქმნას გულმან, როს ჰმუნვა არ მოესხნეს,
რაქმნას, სევდა თუ ჰწყლავს მარად დაგულსა...“ 13v—14r.
28. „პავლე თუმანოვისაგან, [ბროლის მკერდმან]. —
ბროლის მკერდმან შექით აესო ისარე,
რხევით ნაზო, ტან ალვაო, ის არე...“ 14r.
29. „კავკავაძისაგან [ალექსანდრე], დუბეთითი [სძგერს
გლახგული]. —
სძგერს გლახ გული, საყვარელო, მლოდენ შენი უწყლავ თემნას,
სცემს სურვილი წამთა ხშირად, მაგრამ აგრძნოს ვისა სმენას...“ 14v.

შენიშვნა: იხ. ალექსანდრე კავკავაძე, თხზულებანი ი. გრიშაშვილის რედაქციით, 1940, გვ. 24.

30. „ბეზიკისაგან თეჯლისი, [შავ გლახ გულო]. —
შავ გლახ გულო, ვისთვის იწვი მუდამით,
მიჯნურთ ეშხი ესოდენ ხან რიდებით...“ 14v—15r.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია. იხ. ბესიკი, თხზულებანი. ტექსტი, შენიშვნები, ლექსიკონი ალ. ბარამიძისა და ვ. თოფურისა რედაქციით, 1962, გვ. 53.

31. [დავით რექტორი], „დ. ცუკ. [?ია?], მუხამბაზი [ჭე მოყვარეო]. —

ჭე მოყვარეო, ზილფნარეო, ნარიჯო გველო,
გულ-ბროლ სადაფო, ტანად სწრაფო, ლელწამო წელო...“ 15rv.

შენიშვნა: ზოგიერთ ხელნაწერში მიეწერება გ. თუმანიშვილს.

32. „ბეზიკისაგან მუხამბაზი, [ტანო ტატანო]. —
ტანო ტატანო, გულ წარმტანო, უცხო მარებო,
ზილფო კავებო, მომკ[ლ]ავებო, ვერ საკავებო...“ 15v.

შენიშვნა: ლექსი გამოქვეყნებულია (იხ. ბესიკის დასახელებული გამოცემა, გვ. 35—36).

33. „დავით ბატონიშვილისაგან [თქმული] გუშა. —
რად ამ უბედურს მხვედრს[ა] შევესწარ,
ოდეს ოხვრით დამრჩა ჩემს მტილს იანი... 16r.
34. [პეტრე ლარაძე], „მუხამბაზი [დამ[მ]წარდეს უამ-
ნის]. —
დამწარდეს უამნი, შემხვდეს ვამნი საწამ-საწამნი,
შემამთხვეს ზართა საკუთართა მზირდეს თვალთ ნამი...“ 16rv.
35. [მისივე], „მუსტაზადი [ეშყის მქონეები]. —
ეშყის მქონეები, ჭირს მგონეები თქმულ ჩემებრ აროს,
ცოცხლ-შემწველად, ჩემად მკვლელად არს, ვინ დაფაროს...“
16v—17r.
36. [მისივე], „თახმისი, ხმაყარიბი [მოდით დასად]. —
მოდით დასად, სისხლისა ცრემლთ მდებელნო,
საყვარელო, ტოლნო, ვერ დამთმენელნო...“ 17rv.
37. [მისივე], „იგივე ხმა [გაზაფხულმან აწჰყო]. —
გაზაფხულმან აწყო ყვავილთა დასი,
შეამყო წალკოტნი, სძარცვა ზრულთ ფლასნი...“ 17v—18r.
38. [მისივე], „თეჭლიში [დილის მთიეებს]. —
დილის მთიეებს აღმომჭვირალს დახედა,
ვიცი, მზეებრ სხივთა მტყორცნის ისარად...“ 18r.

შენიშვნა: ეს ლექსი შეტანილია ბესიკის დასახელებულ გამოცემაში, განყოფილება «სადავონი», გვ. 169.

39. [მისივე], „იგივე [მზეცონარობს]. —
მზეცონარობს, ერმობს ჰაი დარადა,
ბნელს გულს სხივთა აკრთობს, რადგან ისაროს...“ 18v.
40. [მისივე], „იგივე [ქმაკიპარი]. —
ქმაკიპარი კამკამ ცენარ მანათად,
ჰრხვედი გულსა, სხივნი ნაზად მიარე...“ 18v—19r.
41. „სვიმონ მაჩაბლისაგან, [რას მიქარამ]. —
რას მიქარამ, დავით აჩქებიანო,
საქაშნელო, ოთხო თვალეზიანო...“ 19rv.
42. [მისივე?], განგვანათლე მარისო. —
„განგვანათლე მარისო, პირ-მთვარეო მზიანო,
შვიდ ცთომილთა მოდასევე, მარად კეთილ დღიანო...“ 19v—20r.
43. [მისივე?], „ქერთ(?) გარაილი [ბადრო, მხედავ]. —
ბადრო, მხედავ, გარდავსულვარ
ამა სოფლის ჭირისაგან...“ 20r.
44. „მშვენიერთ[ა] ხელმწიფას ხმა. —
ჰი სიცოცხლის ნუგეშავ, ისმენდე ლმობის ხმასა,

უსიკვდილოდ ვერ გზორდე, ოხვრითა ვიწყებ თქმასა...“ 20r.

45. [შეყრილან ერთად მკრთოლვარენი]. —

შეყრილან ერთად მკრთოლვარენი უხადლოდ მნათნი,
ვარდნი, ზამბახნი მამკმაზავნი და გიშრის სათნი...“ 20v.

შენიშვნა: ზოგიერთი ხელნაწერი ამ ლექსს ბესიკს მიაწერს, ზოგი ვახტანგ ბატონიშვილს, ზოგი იონა მროველს, ზოგან კი უავტოროდაა წარმოდგენილი.

46. [ბუღბუღის შურსა შევდგომივარ]. —

„ბუღბუღის შურსა შევდგომივარ მუდმივ მძრახველი,
მწუხარის თვალთ შემოგყურებ შენი მნახველი...“ 20v—21r.

შენიშვნა: ბესიკის 1962 წლას გამოცემის განყოფილებიდან «სადავონი» ეს ლექსი ამოღებულია.

47. «ანჩისხატის დეკანოზი» [სოლომონ, ეტრფის მთიებსა]. —

„ეტრფის მთიებსა შესამკობლად გულის სურვილი,
სწყურის გონებას სამარადოდ მიხი სურვილი...“ 21rv.

შენიშვნები: 1. კიდეზე მიწერილია: „ანდის [ანჩის] ხატის დეკანოზ., მუხამბაზი“.

2. ამ გვერდზე ტექსტი გადახაზულია, იგივე მეორდება 28v—29r-ზე. ნ. აქვე — 71.

3. ამ ლექსს ანთოლოგიის ნუსხების უმრავლესობა მიაწერს სოლომონ ალექსი-მესხიშვილს (ანჩისხატის დეკანოზი), ზოგი მარია მ ბატონიშვილს, ზოგიც ვახტანგ ბატონიშვილს.

48. [პეტრე ლარაძე], „თახმისი [ქუფრ დრომონნი]. —

ქუფრ დრომონნი ლურჯთა ზღვათა მაარნი,
გლოვა სრულნი, სისხლის ცრემლ დაუფარნი...“ 21v.

49. [მისივე], „მუსტაზადი [ჭმუნვისა ქარმაწ]. —

ჭმუნვისა ქარმან, შესაზარმან, დამქროლა მწარედ,
ია დახრილი, დარღუბლული გებსო [! გიებს?] მწუხარედ...“ 22r.

50. [გიორგი თუმანიშვილი], „თახმისი [ალმხმელი თვალთა]. —

ალმხმელი თვალთა, განვიც[დ]ი ცათა, ცთომილთ დასადარებს,
სად იგი ნარნარებს, კერძოსა მის მიდამოს დასადარებს...“ 22rv.

51. [ფერმკრთალს ვარდს]. —

„ფერმკრთალს ვარდს მოერტყა ჩემი ვონება,
პყრობილ ვარ, ვიტანჯვი ღრუბლით დაგული...“ 22v—23r.

52. „მუხამბაზი ბეზიკისაგან. —

მე შენი მგონე, ჭირს შემკონე(!), დამწვი მალალო,
ზილფო ნაშალო, შემაშალო, მკვლელო და ლალო...“ 23v. ”

შენიშვნა: იხ. ბესიკის დასახელებული გამოცემა, გვ. 44—45.

53. «ტეფანე ფეშანგოვი», [მიკვირს ასე რად გამწირა]. —

„მიკვირს ასე რად გამწირა სოფელმან,
სისხლის ცრემლით აღმატარა სოფელმან...“ 23v.

შენიშვნა: დაბეჭდილია. იხ. ი. ბალახაშვილი, გორელი პოეტი სტეფანე ფეშანგიშვილი, 1942, გვ. 43.

54. [აღღებანი და ჭავჭავაძე, სიყვარულო, ძალსა შენსა]. —
„სიყვარულო, ძალსა შენსა
ვინ არს რომელ არ მონებდეს...“ 24r.

შენიშვნა: იხ. ალ. ჭავჭავაძის დასახელებული გამოცემა, გვ. 10.

55. „შარა შურის ხმაზედ, [აჰა სულო]. —
აჰა, სულო, ფრინავს გული,
ისწრაფის ხილვას შემშქვალული...“ 24rv.
56. „იგივე [ხმა, თუ ვის სურდეს]. —
თუ ვის სურდეს ტრფივლება,
ხამს არ ქონდეს მღუმარება...“ 24v.
57. „გარლის ხმაზედ, [ბულბულმა იწყო]. —
ბულბულმა იწყო შტვენა,
ვარდის გარემო ფრენა...“ 24v.
58. „ღუბეთის ხმაზედ, [საყვარელო, ცრემლსა ჩემსა]. —
საყვარელო, ცრემლსა ჩემსა არ მიიღებ სიბრალულად,
მაშ მომეცი რისხვა შენი, მქონდეს ოდენ შენეულად...“ 25r.
59. [ბესიკი], „თურქ ბაიათის ხმაზედ [იადონს ის ევარდა]. —
იადონს ის ევარდა,
და სუმბულს ის ევარდა...“ 25rv.

შენიშვნა: იხ. ბესიკის დასახელებული გამოცემა, გვ. 56.

60. „ბეზიკისაგან თეჯლიში [ხმა სირინოს]. —
ხმა სირინოს, თმა ღელამბარ წინამოს,
დამქროლე ნიავო, არვედ იარე...“ 25v—26r.

შენიშვნა: იხ. ბესიკის დასახელებული გამოცემა, გვ. 54.

61. [ალ. ჭავჭავაძე, აჰა ესე ვარდ-ხამბახნი]. —
„...ნეტარ მას ვინმეა შენს ახლოს შენ მხოლოსათვის ოხრევედეს,
ხმისა შენისა სმენითა ყურსა ატკბობდეს, ალხენდეს...“ 26r.

შენიშვნები: 1. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 75.

2. აქ მოტანილია მეორე სტროფის 1 და 11 ტაეპი.

62. „ბეზიკისაგან, თეჯლიში [შავნი შაშვნი]. —
შავნი შაშვნი შავს გალიას შემსხდარნი(!),
სუფთად მსმობნი, ხმა ყარიბად მსტვინავნი...“ 26r.

შენიშვნა: იხ. ბესიკის დასახელებული გამოცემა, გვ. 55.

63. [გიორგი თუმანიშვილი], „მუხტაზადი. —
ეჰა მნათობო, ცთომილთ მჯობო, გეტრფი სულითა,
კრონოსის ცასა, გიჭებ სვლასა სხივებრ სრულითა...“ 26rv.

64. [მისივე], „თახმისი [სრა არს უცხო]. —
სრა არს უცხო საშვებელი, სამოთხისა სადარია,
გარს წალკოტი ყვავილ მრავლად სუნს აფრქვევდა, სადარია...“
26v—27r.

65. „მუხამბაზი [ჰი საწუთომან]. —

ჰი საწუთომან დამიტევა კმა უყოფელი,
სატრფო მშობელთა მრმაშორვა, ლხენას სით ველი...“ 27r.

66. [გ. თუმანიშვილი?] „თეჯლიში [ოდით გული]. —
ოდით გული შენგან ბმული ისაჯა,
უწყი შენთვის ესრეთ ვისა გარებით...“ 27v.

67. „მუხალფის გუშა, უსამართლობის ხმაზედ. —
იწყე ქებანი გლახ გულო,
წარმოსთქვი სევდა ხშირები...“ 27v—28r.

68. [იოსებ ნაცვალი, დამლაშქრა სევდამან]. —
დამლაშქრა სევდამან ლაშქრით ასეა,
მიმტაცა ნათელი სამოსა დღესა...“ 28r.

69. „ოთარ ქობულოვისგან ბოი სალბუჩინარის ხმა, მსურს
დიანავ. —

მსურს დიანავ გიამბო ჩემი ცეცხლთა დებანი,
ღმერთავ სიყვარულისავ, მომეც მოთმინებანი...“ 28rv.

70. „ბეზიკისაგან თეჯლიში, როს გული დავაგე. —
როს გული დავაგე შენად სარებლად,
მუნიდგან ვარდს გიშლი მოსამარებით...“ 28v.

შენიშვნა: ტექსტი დაბეჭდილია, იხ. ბესიკის დასახელებული გამოცემა; გვ. 52.

71. „აჩნდის [! ანჩის]ხატის დეკანოზი [სოლომონ ალექსი-
მესხიშვილი], მუხამბაზი [ეტრფის მთიებსა]. —
ეტრფის მთიებსა შესამკობლად გულის სურვილი,
სწყურის გონებას სამარადოდ მისი სურვილი...“ 28v—29r.

შენიშვნა: ეს ლექსი სხვადასხვა ავტორს მიეწერება. ასე მაგალითად: H —
2130-ის მიხედვით იგი მარიაშ ბატონიშვილს ეკუთვნის (21v); S —
2385 — ვახტანგ ირაკლის ძეს (ბატონიშვილს) მიაწერს (103v); S—5131
კი, როგორც ვნახეთ, მის ავტორად ანჩისხატის დეკანოზს [სოლომონს] ვარაუ-
დობს.

72. [გიორგი თუმანიშვილი, აპოლონ სვეობისა ხარ]. —
„აპოლონ, სვეობისა ხარ ეტლი, თქმული ძველად,
ამურს ნუ განმამორებ, იდიდე საქმით ქველად...“ 29rv.

73. [ალ. ჭავჭავაძე, თავსა უფლად]. —
„თავსა უფლად ნურვინ ჰგონებთ,

ერთხელ(!) თქუწნცა ტრფიალება...“

შენიშვნა: აქ ამ ლექსს მეორე ტაეპი აკლია. იხ. დასახელებული გამოცემა,
გვ. 91.

74. [ზაალ ბარათაშვილი, მუხამბაზი]. —
„ბულბული მწუხარებო, ვარდი შემომწყრალია,
ნარგიზს ვგზავნი წამლისთვის, თუმცა განმკურნალია...“ 29v—30r.

შენიშვნა: ავტორი აღდგენილია დავით რექტორის ანთოლოგიის
მეხედვით (S—1512, 158v—159r).

75. „ვადიფი, სოფელი რომელსაც —
სოფელი რომელსაც უცებ გასტყორცნის, აღარ ელირსების ფარად
და ფარად,
სულ ქარი განაბნევს ციხე გოდოლსა, ძლიერად ნაშენსა მყარად და
მყარად...“ 30r
76. «ოსმალზე» „მუხამბაზი. —
მოდით ყმარწვილნო კაცნო, ჭკუა მოვიხმაროთა,
დრო გვაქუს თავის ჩენისა, ამაღ დავეჩქაროთა...“ 30v—32r.
შენიშვნა: ბოლოში მიწერილია: „ეს ლექსი დაუწუნებია გიორგი თუმანოვი-
ნოვის და მანუელ შემდგომს კრიტიკულს ლექს[ს] უწერს იგივე მთქმელი“.
77. [პასუხად გიორგი თუმანიშვილს] მუხამბაზი. —
მიკვირს, ვის გაუბედავს ჩემზედ ძვირის მთქმელობა.
ვითომც თავის გუნებით კრიტიკულთ ლექსთ მთხზელობა...“
32v—34r.
შენიშვნა: «პასუხი» შეიცავს პორნოგრაფიულ ადგილებს.
78. [ეპივითა ვგრძნოთ]. —
„ეპივითა ვგრძნოთ ჩვენი შვებანი,
ეშხის გულისთვის გვაქვს ჩვენ ვნებანი...“ 34r.
79. „ივანე წერეთლისაგან ფისტიკაურ ი. —
თუმცა საგანი ნასი არს, ვინ პაზრთა ვერა მცნობია,
მაგრამ ეგრეთვე მისთვის არს, ვის ხელი ვერ ასწომია...“ 34v.
80. „ქარამის ხმა [მის არშიყი საყვარლის ხილვას] —
მის არშიყი საყვარლის ხილვას ეშურებოდეს,
რაკი ნახოს მეყსეულად გრძნობით ეუბნებოდეს — მიყვარხარ...“ 34v.
81. [სტუფანე ფერშანგოვი, საყვარელსა
განმაშორა]. —
„საყვარელსა განმაშორა სოფელმან,
კვლავ დამაგდო მმტირალი სოფელმან...“ 34v.
შენიშვნა: იხ. ი. ბალახაშვილის დასახელებული გამოცემა, გვ. 34.
82. „დუბეთი. —
მარგალიტს ვსქვრეტდე ლალითურთ, ზამბახსა შინა დახშულსა,
ათთა მნათობთა უმჯობეს, ვგონებ მთვარეთ ნათქმულისა...“ 35r.
83. «ქარუმიძე», [დიპტის მისტიკოს]. —
დიპტის მისტიკოს რიძის ტიტინე, ამრჩობლე მადლი, რა იტიტინე,
სრულთა სრულება დამიტიტინე, უხმართ-სახმარი გარეს ტიტინე...“
35r.
შენიშვნა: ავტორის გვარი იხსენიება ამ ერთსტროფიანი ლექსის მესამე ტა-
კში.
84. [ან ამან მომკლა]. —
„ან ამან მომკლა ან ამან სურე[ი]ლთა(?) მიმოტანამან,
კოკობი ვარდი ნარგიზმა აპკურა ცეცხლი ანამან...“ 35r.
შენიშვნა: ლექსში ზმურად გამოყვანილია სახელი ანა.

85. [მხედავთ სოფლის ტანჯულსა]. —
„მხედავთ სოფლის ტანჯულსა, თუ მე რა დამემართა,
ცანი რისხვით სამტეროდ, ჩემთვის აწ აღემართა...“ 35r.
86. [მებრალეები ბულბულო]. —
„მებრალეები, ბულბულო, მარად ვარდთა მჭვრეტელად,
სიყვარული ვინ უწყის გექმნეს ცეცხლთა მჭრეტელად...“ 35rv.
87. [ალ. ჭავჭავაძე, შენ გეტრფის ვარდო]. —
„შენ გეტრფის, ვარდო, გლახ გული, სურვილი, ცნობა ვარგული,
ეშხის წალკოტად არს ქმნილი, აქუს სიყვარული შთარგული...“ 35v.
შენიშვნა: იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 41.
88. „დავით მაჩაბლის, [ბროლის ველსა]. —
ბროლის ველსა ინდთა რაზმი შავთა მშვილდთა ხრის, კაპარჭობს,
გიშრის ტევრი მელნის ტბას სცავს, მერცხალთ ნარგიზი დარაჯობს...“
35v.
89. „ჭავჭავაძის აგან თქმული, [მუხამბაზი ლათაიური]. —
ლოთებო, ნეტად ჩვენა არიალალი, დღეს მოგვეცა შვება, ლხენა
თარიალალი,
რა გინდ ზამთარი ყინავდეს, არიალალი, თუნდ ყვავიც ვედარ
ფრინავდეს, თარიალალი...“ 36r.
შენიშვნა: ტექსტი დაბეჭდილია, იხ. ალ. ჭავჭავაძის დასახელებული გამოცე-
მა, გვ. 5.
90. [მართლა ბაფა არა აქვს]. —
„მართლა ბაფა არა აქუს ამ დროს მეგობრობასა,
არც მტკიცე სიყვარულსა, არც ჭეშმარიტს ძმობასა...“ 36v.
91. [ეჭა კვალად სატრფოო]. —
„ეჭა, კვალად სატრფოო, ცეცხლსა ვზი საწუავად,
თუ ტრფიალებით მოვკვდე, ნუ მდებ საზრახვლად...“ 36v—37r.
92. [ალ. ჭავჭავაძე, შენ თან არს გული, მნათობო]. —
„შენთან არს გული, მნათობო, ვიყო სად გინდა(!),
გინა ვის არ ვსჭვრეტდე: მნათობო, შენ მიდგ თვალწინა...“ 37r.
შენიშვნა: იხ. ალ. ჭავჭავაძის თხზულებათა დასახელებული გამოცემა, გვ. 23.
93. „მდივანი, [სხივნი ჩემად საფარველად]. —
სხივნი ჩემად საფარველად მომფინე, საყვარელო,
ვინ ანუგეშოს გლახ გული, ეშხითა დაუზარელო... 37v.
94. [ოთარ ქობულაშვილი, გული ოხრავს]. —
„გული ოხრავს და გეტრფის შენ, შენ ში ში; ვიშ, ვიშ სულო, სულო,
სული მხდება, ხორცი დნება შენთვისა...“ 37v.
შენიშვნა: ყოველი ორი ტაეპიდან პირველი იმეორებს რეფრენს:
„შენ შენ, ში ში, ვიშ ვიშ, სულო, სულო“.
95. [დიმიტრი თუქანიშვილი, ახალ აღნაგოსულოდა]. —
„ახალ აღნაგოსულოდა, ედემში ამოსულოდა,

ჩემს ეტლზედ დანერგულოდა, სიცოცხლეს შენგან მოველი...“

37v—38r.

შენიშვნები: 1. ავტორი აღდგენილია: A—1164-სა და S—1512-ის მიხედვით.

2. ლექსი დაბეჭდილია იხ. დიმიტრი თუმანიშვილის ლექსები, 1938, მიხ. ხელთუბნელის რედაქციით, გვ. 27.

96. „ყ ა ფ ლ ა ნ ს [ა] და ბ ა რ ბ ა რ ი ე ზ ე დ. —

„გამსტყორცნა სოფელმან, მოვშორდი მზესა,
დღენი ჩემნი წარვიდნენ ბნელად და ბნელად...“ 38r—39r.

97. [გ ი ო რ გ ი თ უ მ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი, „მ უ ს ტ ა ზ ა დ ი, [ში ვითარად]. —

„ში ვითარად მწველად კმარად ცეცხლნი მგზებთან,
დეირის აღნი დაუმცხრალნი გათალხდებიან...“ 39r.

შენიშვნა: ყოველი მეხუთე ტაეპი იმეორებს რეფრენს:

„ედემის მტილსა, ალვად ზრდილსა, სულსა შენდებთან“.

98. [მ ი ს ი ვ ე, მ უ ხ ა მ ბ ა ზ ი, უ ლ მ ო ბ ე ლ ო დ ი ა ნ ა ვ]. —

ულმობელო დიანავ, არ გაქვს შეწყალებანი,
მკვეთელთ ისარ მქონებო, მახსოვს გულწყალულებანი...“ 39v.

შენიშვნები: 1. სათაური და ავტორი აღდგენილია H—772 და 774 ხელნაწერის მიხედვით (იხ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, H კოლექცია, ტომი 11, გვ. გვ. 156, 161.

2. ქვემოთ მოტანილი ლექსებიც, რომელთაც სიმოკლისათვის ვუწერთ „მისივეს“, გიორგი თუმანიშვილისაა და შეგერებულია ზემოთ დასახელებულ ხელნაწერებთან მითითებული „აღწერილობის“ მიხედვით.

99. [მ ი ს ი ვ ე], „დ უ ბ ე ი თ ი [დილით თვალთა აღმხილველი]. —

დილით თვალთა აღმხილველი აფროდიტს ვსტკვრეტ, ნაკრთოლვარებს,
ლაწვთა ზედა ამყობით ვარდს საყვარლად ნაფურჩნარებს...“ 39v.

100. [მ ი ს ი ვ ე, გ ა ფ ი, ე შ ხ ი ს ა ზ ღ ვ ა ს ა]. —

„ეშხისა ზღვასა რა მიველ ნაპირად, უი, უი,
უცილოდ შეგებასა ჩემსა ვგონებდი, უი, უი...“ 40r.

101. [მ ი ს ი ვ ე], „მ უ შ ტ ა რ ი ს გ ა ფ ი [ვ ბ ჭ ო ბ ს ი ყ ვ ა რ უ ლ ი თ]. —

ვბჭობ სიყვარულით გულის შეწირვას,
ფარვანებრ ნათლის მარად შემზირვას...“ 40rv.

102. [მ ი ს ი ვ ე], „თ ა ხ მ ი ს ი, [ვ ა რ დ ო ა მ ა ყ ო]. —

ვარდო ამყო, დამწვარ ვარ მე სურვილითა სრულითა,
ბულბულებრ დაგყებ ცრემლითა, სიცოცხლე განწარულითა...“

40v—41r.

103. [მ ი ს ი ვ ე], „ა ხ ა ლ ა ღ ნ ა გ ო ს . ხ მ ა ზ ე დ, [ვ ფ უ ც ა ვ კ რ ო ნ ო ს ი დ ი ა დ ა]. —

ვფუცავ კრონოსი დიადა, კრთოლვით პირს გმონებიადა,
ლაწვს ვარდი გარდაგშლიადა, ნეტარ მას ვინ ებავოსდა თავი არ
გაიშმაგოსდა...“ 41r.

შენიშვნა: ყოველი მეორე ტაეპის შემდეგ რეფრენი:

„ნეტარ მას ვინ ებავოსდა, თავი არ გაიშმაგოსდა“.

104. [მისივე], „გარილი, [წალკოტს ყვავილნი]. —
წალკოტს ყვავილნი შვებასა შეხვდნენ ლხინ თამაშობასა,
მიეტენ ნეტარებასა, სჭვრეტდენ ვარდთ იეფობასა...“ 41rv.
105. [მისივე, თეჯლისი, ვით შეამკო ველნი]. —
„ვით შევამკო(!) ველი [...] დახე და,
ვარდი შლილობს, ნაზად ჰსჭვირს სადა ლალნი...“ 41v.

შენიშვნა: იგივე ლექსი ზემოთ დასახელებულ ხელნაწერებში იწყება ასე:
„ვით შეამკო ველნი, მის[ს] დახე და...“

106. [მისივე], „ღრონი, ღრონზედ [დრონი, დრონის ხმაზე] სათქმელი. —

ში ეამნო, ეამნო, ყოფილნო ტკბილად,
ესრედ სად წარხდით, სჩან აღარც ჩრდილად...“ 42r.

107. [მისივე], „ვიშ რა გვიამას ხმაზედ [დავკარგე ფერიოთა]. —
დავკარგე ფერიოთა [მ]დიდრად შემკული, ვსტირ მიმეფარა,
იერიქოს მტილსა აღყვავებული, ვსტირ მიმეფარა...“ 42rv.

შენიშვნები: 1. ყოველ ტექსტში მეორდება რეფრენი:
„ვსტირ მიმეფარა“.

2. ტექსტი გამოქვეყნებულია, იხ. ლ. ქუთათელაძე, „ერთი ლექსის ავტორის საკითხისათვის“, ს. ჯანაშიას სახელობის საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის მოამბე, ტ. XX—B, 1959.

108. „ჩახარახაულად(!) თეჯლისი, [ვინ ტანი ალვად]. —
ვინ ტანი ალვად, შენ მის კერძ სავლად, ნეტარ მიტევა იმან რომელი,
გიშრისა წარბი, შენ მისთვის წარბი, ვინ ემგვანება იმას რომელი...“
42v—43v.

109. „მაზედვე, მისთანავე, [კბილი ტუპელს იაგუნდსა]. —
კბილი ტუპელს იაგუნდსა, ლაწეს ამსგავსა მანა ლალი,
პირმა მზისებრ მოცხინვარემ გლახ მომიდვა მანა ლალი...“(!)
43v—44v.

110. „მასზედვე, მისთანავე [მან კეკლუცმან]. —
მან კეკლუცმან მე უწყალოდ მიკვირს რად მკლა შანა რად,
ეკალმუხის წამწამები გულს დამასენა იმან რად...“ 44v—45v.

111. „მასზედვე, მისთანავე [შვიდივცა]. —
შვიდივცა ვერ ედრებით რვის ცთომილთ განათლებით,
სუმბულს ქევე ფიფქი თხელი, იგ ციალობს განათლებით...“
45v—46r.

112. „მასზედვე, მისთანავე [იგ არისედ]. —
იგ არისედ სხივ მფენლობით, თუ არ მზეა ის ვინ არი,
წამწამთაგან მახვილები გულსა ეკლად ის ვინ არი...“ 46rv.

113. [გიორგი თუმანიშვილი, მუსტაზადი, ეჰამნათობთ]. —

„ეჰამნათობო, მზისა მჯობო, გეტრფი სულითა,
კრონოსის ცასა, გიქებ სვლასა, სხივებრ სრულითა...“ 46v—47r.

შენიშვნა: ავტორი და სათაური აღებულია H—774-დან. იხ. დასახელებული „აღწერილობა“, გვ. 161.

114. [პეტრე ლარაძე], „მოხუცებული ქედსა ზედა ჭბედურებისასა მჯდომი, თვალ დაბრყვლებული(!) გოდებს ესრედ: «იამბიკო». —
იტყვის კმამაღლად, ცრემლთა მტირალი,
გოდებითა და შემწის მიმომზირალი...“ 47rv.

შენიშვნა: S—387-ის მიხედვით პეტრე ლარაძე ამ იამბიკოს უძღვნის სამეგრელოს მთავარს დავით დადიანს.

115. [მისივე, ანბანთქება, არსთა არსების ავქსონმან]. —
„არსთა არსების ავქსონმან, ზე ზენაკლმან,
ბეთლემს ბაგასა, იესომ ყრმამ ახალმან...“ 48r.

შენიშვნა: ეს ანბანთქებაც ეძღვნება დავით დადიანს. ნ. S—387:112.

116. [ალ. ჭავჭავაძე] „დასტალული. —
ისმინეთ მსმენნო, ჳირთა მთმენნო, მომიპყართ ყურნი,
რა გვარნი ჳირნი, ცეცხლნი ხშირნი, მწუჭლნი არმულნი...“ 48v.

შენიშვნა: იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 67.

117. „ჩახრუხაული რველად. —
რაბამ გევედრო ვაებანი, სულთქმა ტირილით ცრემლ-ხშირიანი,
შემილმე მწარედ გოდებიანი, ისწრაფდე შველად ჩემდა სვიანი...“
48v.

118. [მსმენნო შემოკრბით]. —
„მსმენნო შემოკრბით, მალიადის სრბით იაღონს მზირეთ, ცრემლნი
აზშირეთ,
მჯდომი ვაებით, აჩრდილსა ლმობით, მასთან იტირეთ გულგასავში-
რეთ...“ 49r.

119. [არ ვგონებდი]. —
„არ ვგონებდი უარის თქმას, იზარებდი მირენის(!) ცხებას,
დინდოთ, არაყ, კიტაიელთ ნუ ჰყოფ ქცევით შესწორებას...“ 49v.

120. «ეპიტაფია იოანე ამილახვრის ასულის მართა-
მისა». —
„პირუმტიცოსა საწუთოს შემსრული(!),
ვიყავ რა ყოვლად კეთილ აღყვავებული...“ 49v—50r.

შენიშვნა: ლექსად შეთხზულ «ეპიტაფიაში» აღნიშნულია, რომ მართამ ამილახვარი გარდაიცვალა 14 წლის ასაკში 1833 წელს.

121. [ძაგვა?, მენგრელი მთავარი]. —
„მენგრელი მთავარს დიდსა, დავითისებრ მყუდრო მშვიდსა,
მტერთა ზედა მახვილ წვდილსა, სკიპტროსანთა მტილსა ზრდილსა...“
50rv.

122. [ძაგვა], მილოცვა, ნინოს ქორწინებასთან დაკავშირებით. —
„მოგილოცავ ქორწინებას, ნინას შვებით გაბრწყინებას,
დიდ სამთავროს ერთშეკრებას, ლხინ-გალობით ლიდინებას...“
50v—51r.

შენიშვნა: 1. «მილოცვის» შემთხვევით უნდა იყოს ვინმე ძაგვა ბოლოსტროფი ამ ლექსისას ასითა:

„...რა ძაგვა, თქუენსა პალატსა, ვიახლო მრავლის სალმითა,
ბერი მოხუცი გმონებდე, გათეთრებულის აღმითა,
თაყვანისცემა შეგკადრო, ტკბილად, ღამაზის კალმითა,
ნინას ქორწილი დავლოცო, აზღ ვისწრაფი მალ-მითა.
ამას არ ჰყოფ არა მკვირდეს, რაზომ სენი ჰქირად მკვირდეს“.

2. ნინო, ლევან დადიანის ასულია, რომელმაც იქორწინა იოანე კონსტანტინეს ძე ბაგრატიონ-მუხრანელზე.

123. [ეპიტაფია] „მეფის ირაკლის ასულ ელენაზედ. —
მიწამან უტყვებან, ქალმან დავითიანმან,
ლოდსა მწერალმან, საცრემლეთა ხმათამან...“ 51rv.

შენიშვნა: ლექსად შეთხზული ეს ეპიტაფია ათ სტროფიანია და შეიცავს ბიოგრაფიულ ცნობებს ელენე ბატონიშვილზე.

124. [წმიდა დავით გარეჯელი]. —
„წმიდა დავით გარეჯელი, ესე წიგნი შემოგწირე,
მისთვის, რომელ სიმდიდრეში სული ცოდვით შევამცირე...“
51v—52r.

125. [როსნაპოლეონ]. —
„როსნაპოლეონ შეიდ მეფით სამტეროდ ჩვენზედ მოვიდა
ბრძოლისა გამო ჩვენისა იგ სირცხვილულ წავიდა...“ 52r.

126. [ესეოდენ შეუპყრივარიასა]. —
„ესეოდენ შეუპყრივარიასა, ეშხში მყოფმან გულმან ოხვრა იასა,
შადმან,
დახშა ბაგე საუბართა ლხენისა, ვინუგეშებ ოდეს იძღვნის იასა,
შადმან...“ 52r.

127. [იოსებმელიქიშვილი, ბუნდოვანს გულს]. —
„ბუნდოვანს გულს შენ აღმიჩნდი დარადა, აწ არ უწყი რად გამწირე
და რადა,
დახსენ ჩემნი სიცოცხლისა კავშირნი, სიკვდილი ჩემი გჩანს ჩალად,
არადა...“ 52r.

128. [ალ. ჭავჭავაძე, მიველ წალკოტს]. —
„მიველ წალკოტს სანუგეშოდ, გლახ ჩემს გულს სევდა ესია,
ენახე სატრფო ფერაზისილი, მითხრეს: შენია ესია...“ 52v.

შენიშვნა: იხ. ალ. ჭავჭავაძის დასახელებული გამოცემა, გვ. 106.

129. [ბესიკი, ბულბული მოდის]. —
„ბულბული მოდის მწუხარების ცრემლთა დენითა,
ვეჭობ მებაღეს დაუტუქსამს(!) ცეცხლმოდებითა...“ 52v.

შენიშვნები: 1. ამ ანთოლოგიაში ლექსის მხოლოდ ერთი სტროფია შესული.

2. იხ. ბესიკის დასახელებული გამოცემა, გვ. 34.

130. [ალ. ჭავჭავაძე, მშვენიერთა ხელმწიფავ]. —
„მშვენიერთა კელმწიფავ მკლავ სიშორით(!) შენითა,
კენესის გული საკლავად(!) მსწრაფლ მჩივანი ენითა...“ 52v.

შენიშვნა: იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 102.

131. [გიორგი თუმანიშვილი, ეპაყოვლად სატრფოო]. —
„ეპაყოვლად სატრფოვო, გაქვნიდეს ესე ცნობანი,
სადაც შენ ხარ, რომელ, მუნ არს შევებანი...“ 53r.
132. [დღენი ჩემნი]. —
„დღენი ჩემნი ჰყავ მარად სატირლად,
გარნა შენ, გულო! ოყავ განხმნევებულად...“ 53r—54r.
133. [შეაიწროვეს ცრემლთა]. —
„შეაიწროეს ცრემლთა, ჰმუნვათა, ფერმიხდილისა ქალწულის გული,
პირი უსიტყოდ მსთქმიდა, ჰირთა გრძნობას მოაკლდა, ეკეცნენ
მუხლი...“ 54rv.
134. [მესმა თქვენგან]. —
„მესმა თქვენგან მწირობასა ღვინის სყიდვა, სირაჯობა,
ვმადლობ ბახუსს, მთვრალობისა მანდ უქმნია სარაჯობა...“ 54v—55r.
135. [როს განვსცადე მნათობო]. —
„როს განვსცადე მნათობო, მე სახე შენი, ინდთა მშვილდთ-მოხრილთ
მიმხადეს ცნობა,
ვაჲ თუ უწყალოდ ისართა მშენი შემექმნენ, არ იმსხვერპლონ
ცრემლნი და ტრფობა...“ 55rv.
136. [ასპიროზ აყვავებულთ]. —
„ასპიროზ აღყვავებული აშვენებს ყოვლთა არეს,
ნამხველთ(!) უკრძალვენ ხელხებად, მაშ ყნოსვას ვინღა აღირსნეს...“
55v.
137. [ნახად, ნარნარად]. —
„ნახად, ნარნარად, წალკოტს შინა ბიმორებული,
არ თუ ოცნებით, ნანდილ გნახე განბრწყინებულთ...“ 56r.
138. „ჩემთან მოწერილი [ოდეს ვიფიქრებ]. —
ოდეს ვიფიქრებ წარსრულსა დროსა, ჰმუნვა გულს მიკლავს
განმეწონება,
თეთრ ყელს მოხვევს, ტრფობა, აღერსი, შავთმიანს გულზედ
ტებილად კონება...“ 56r.
139. [კეკლუცთა მეფავ]. —
„კეკლუცთა მეფავ, ტრფობამან მე შენმან შემქმნა ჰკუა მიხდილად,
ენა ვერ მოსთქვამს ტანჯულებათა, ოხვრათ მივეცი თავი მე
მსხვერპლად...“ 56r.
140. [ელვარებთა ყელ-ბროლ სახოვან]. —
„ელვარებთა ყელ-ბროლ სახოვან, ვინ ხარ შევენებით
განბრწყინებულთ,
ლალ-იავენდი შენთან არად სჩანს, ჰი ქმნილება ხარ
შეყვარებულთ...“ 56v.
141. [მარგალიტნი ლალთა შორის]. —
„მარგალიტნი ლალთა შორის წყობილნი,
ამკობს ლაწვთა ვარდნი ზედ გარდაშლილნი...“ 56v.
142. [გრიგოლ ორბელიანი], „ღამე. —
მთავარე აშვიტ მოწამე, სიამით ნათელს მოჰფენდა,
ნიავე სუნელთ ყვავილთგან ჰკრებდა, დაქროლით მობერდა...“ 57r.

შენიშვნები: 1. კიდევ მიწერილია დაწერის ადგილი და თარიღი: „ნოვო-გრაღის ქალაქი, 1832, მაისის 15“.

2. იხ. გრიგოლ ორბელიანი, თხზულებათა სრული კრებული, აკაკი გაწერელიას და ჟუმბერტ ჟუმბერიძის რედაქციითა და შენიშვნებით, 1959, გვ. 22—23.

143. [მისივე], „გამოსალმება, გზის გუშაგად მდგომარესა ხმაზედ. —

ვითა ცის ნამი დილითა ბრწყინვალეებს ახლად შლილ ვარდზე, მარგალიტ ცრემლნი ცრემლთა ჰსდევს ნიშნად ჭმუნვისა შენთ ღაწუზე...“ 57v.

შენიშვნები: 1. აღნიშნულია ადგილი და თარიღი: „ტფილისი, 1831, ივნისის 11“.

2. იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 20.

144. [მისივე], „მირზაჯანას ეპიტაფია. —

მუხთალს ამსოფელს გჰსურს ვისაცა იყო ბედნიერ, სიყვარულითა და ღვინითა ჩემებრ დაითვერ...“ 57v.

შენიშვნები: 1. დაწერილია: „პეტერბურდი, 1832, სექტემბრის 7“.

2. იხ. იგივე გამოცემა, გვ. 24.

145. [მისივე, საამო არს სახილველად]. —

„საამო არს სახილველად ოდეს ნინას ვარდი ეპყრას, მარამ ვინ სცნას, ვინა სუნავს, ნინა ვარდს, თუ ვარდი-ნინას...“ 57v.

შენიშვნები: 1. დაწერილია: „წინანდალი, 1830, მაისის 7“.

2. იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 31.

146. „ეუკოვსკი დამ, [ჰისოფელო]. —

ჰისოფელო! რად ხარ ესრედ მდიდარ ოცნებით, შენსა მიმდევსა ეჩვენები ტურფად, ცთუნებით...“ 58r.

შენიშვნები: 1. დაწერილია: „ნოვოგრადი, 1832, ოქტომბერს 19“.

2. თარგმანი გრიგოლ ორბელიანისა. იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 109.

147. [გრიგოლ ორბელიანი, სიყვარულსა ჯერ-არს]. —

სიყვარულსა ჯერ-არს, რათა სურვა მარად დაჰბერვიდეს...“ 58r.

შენიშვნები: 1. აღნიშნულია ადგილი და თარიღი: „პულკოვა, 1832, იანვრის 10. იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 31.

148. [მისივე, რამ გამა]. —

„რამ გამა თუ ქვეყანაზე დასჰკენების ვარდნი, იანი...“ 58r.

შენიშვნები: 1. „იქვე, იმავე წლისა და თვის 13 დღესა, ე. ი. [პულკოვო 1832, იანვრის 13].

2. იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 31.

149. „კრილოვი დგან, [ვირი და ბულბული]. —

ვირმა ბულბული ერთხელა ახლოს მჯდომარე იხილა...

ნოვოგრადი, 1832, ნოემბერს 5“ 58rv.

შენიშვნები: 1. თარგმნილია გრიგოლ ორბელიანის მიერ.
2. დაბეჭდილია, იხ. გრ. ორბელიანის 1959 წ. გამოცემა, გვ. 114.

150. „გრიგოლ ორბელიანი, სავათნავას მიბაძვა
«სავათნავა მქვიან არუთინა ვარ,
ანაბანა ვიცი, სიტყვით წინა ვარ...».

ჭიანურო, მალლად, ტკბილად დაუკარ,
ვინცა გაქოს, თავი მდაბლად დაუკარ...
ავლაბრის კახარმაში, 1833, აგვისტოს 15“. 58v—59r.

შენიშვნა: იხ. გრიგოლ ორბელიანის თხზულებათა დასახ. გამოცემა, გვ. 40.

151. [მისივე], „ჩემს დას ეფემიას. —

ჩემდა ნუგეშად, ჩემდა შეებად, სასიხარულოდ,
ლხენად გლახ გულის, უდროდაა მწარ დამკნარისა...
პროშნის აკოფის ციხეში, 1834-ს, იანვრის 6“. 59r—60v.

შენიშვნები: 1. იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 45.
2. დაბეჭდილია: რიგა, 1835 წ.

152. [მისივე, სალომეს, ბეჟანა მკერვალის მაგიერ]. „სიხარულო, შევებავ, ლხინო. —

სიხარულო, შევებავ, ლხინო, მზეში [! მზე შინ] შემოდო, ახლისა აკენის გუშაგო, მზე შინ შემოდო...
ვილნო, 1834, ივლისის 9“ 60v.

შენიშვნა: ლექსი დაბეჭდილია. იხ. გრ. ორბელიანის თხზულებათა დასახ. გამოცემა, გვ. 42.

153. [მისივე, გულით ერთნო]. —

გულით ერთნო მოლხინენო, აწ შეკრბით
თასით, ჯამით, ყანწით, აზარფეშებით...
კვეტკი, 1834, დეკემბრის 5. დავით ყორღანა...“ 61rv.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 49.

154. [მისივე], „ჩემი ეპიტაფია. —

როს ვიყავ ცოცხალ, როგორც შენა, მკითხველო,
მეც მიყვარდა, მეც ვტიროდი, ვილხენდი...
1835, იანვრის 1, რიგა“ 61v.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 53.

155. [მისივე], „ეკატერინე კავკ[ავაძეს]. —

წინანდლის ვარდო,
სულითა ტრედო...
1835, ივლისის 22, რილის ლოშპიტალი“ 61v.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 7.

156. [მისივე, სო... ორ.], ვარდი ხარ? —

ვარდი ხარ? — არა!
ზამბაკი? (!) — არა!

მაგრამ შენს ლაწუთზე(!) აღყვავებული...

1835, ნოემბრის 24, რილა, სო...“ 62r.

შენიშვნები: 1. ლექსი ეძღვნება სო[ფიო] ორ[ბელიანს].

2. დაბეჭდილია, იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 51.

157. [მისივე], „მუხამბაზი. —

ნუ მასმევ ლეინოს, უღვინოდ ვარ მთვრალ შენის ეშხით,
თვარა მიმუხთლებს და წარმოსტკვამს ენა ყოველსა...

1835, დეკემბრის 7, რილა“ 62rv.

შენიშვნა: იხ. გრ. ორბელიანის თხზულებათა დასახელებული გამოცემა, გვ. 9.

158. [გრ. ორბელიანი ნ...]. —

ჭე საყვარელო, ვის მიერ ძვირფას მიჩნს კულადა სიცოცხლე,
ვინც დღენი დამწარებულნი წყნარ ღიმილითა მინათლე...

1835, დეკემბრის 13, რილა, მ...“ 62v.

შენიშვნა: იხ. ხსენებული გამოცემა, გვ. 44.

159. „ზღაპარი კრილოვი დგან, სოფლელნი და მდინარე. —

სადღაცა ერთსა სოფელსა,
პატარას ხევში წყარონი ჩაუღვიოდენ ახლოსა...
ოკრული ჰოსელენისა, 1833, იანვრის 7“ 63r.

შენიშვნები: 1. თარგმნილი გრ. ორბელიანისგან.

2. იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 116.

160. „ზღაპარი კრილოვი თგან, ნადირთა ჭირი. —

ჯოჯოხეთისა ნაშობი, ქვეყნისა შესაძრწუნებლად,
ცათა წყრომისა ნიშნადა, მოვლინებული ამ სოფლად...“ 63r—64v.

შენიშვნები: 1. თარგმნილი გრ. ორბელიანისა.

2. იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 117.

161. [გრიგოლ ორბელიანი, ლხინი]. —

„მე იგი მიყვარს ლხინი, სად თავისუფლება მეფობდეს,
სადაცა გულწრფელობითა ყოველი მხიარულობდეს...

1832, მაისის 3, ნოვოგორადი“ 64v.

შენიშვნა: ლექსი დაბეჭდილია, იხ. გრ. ორბელიანის თხზულებათა დასახ. გამოცემა, გვ. 110.

162. [მისივე, ანტონს]. —

ჭე ჭაბუკო, სიხარულით დღენი შენი განატარე,
იმხიარულე, შეეჭეც, ილხინე და შეიყვარე...

1827, მარტის 14, ნინაწმიდას(!), ანტ...ისადმი. 64v.

შენიშვნები: 1. იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 3.

2. ანთოლოგიაში აღნიშნული დაწერის ადგილი და თარიღი ხშირად არ ემთხვევა გამოცემისას.

163. [ლექსები, ამოწერილი „ქილილა და დამანადან“].

„მალრანმა კაკბის გოგვანი დაიწყო მოსაბაძავად,

თავისი სულ დაავიწყდა, რაც იკრდა მან ძველად...“ 65r—69v.

164. „წიგნი სუ მაროკოვისა. —

დამიტევე მე საყვარელო მეგობარო ჩემო მხოლოობასა შინა ჩემსა, და ნუ მიმზიდავ ვიხილო დიდ-მშვენიერებაჲ, ქალაქისა და უხვება მდიდართა...“ 70r—76r.

165. „ქრისტინა, შვედის კოროლევასაგან. —

უფალო ბურდელოტოვ! კეთილ-გონიერულად(!) მოქცეულხართ თქვენ წიგნისა თანა, პირის ჩემსა გამოცემულისა, გმადლობ და კვალადცა გმადლობ თქვენის უგულითადესის ერთგულებისათვის...“ 76r—v.

166. „მისგანვე ღრაქინა სვირს? —

რაოდენ ბედნიერ ვიქმნებოდი მე, უკეთუ ძალმედვას განცდა თქუ[ე]ნი, მშვენიერო ღრაქინა! გარნა სვეს წებაეს, რათა მე მიყვარდე, პატივს გზღვნიდე(!)...“ 76v—77r.

წყდება: „...ვერა სძლებს გული. მსურს მშობელთ, მოყუასთა ვკვრეტდე უკვდავად, შეუძლებელ არს. ვაამე ესე და ფიქრი ამის დამტანჯველი არს“...

შენიშვნები: 1. ამ თხზულებაში ჩართულია ლექსი.

„ოდესცა ავათ ვიყავ: —

სულო, სად მიხვალ, რად მესალმები,

ნუთუ ამ სოფლად ცუდ ჰხდი ცხოვრებას?...“ 77r.

2. ლექსი ნასწორებია ტექსტის ხელით. დასაწყისში იკითხება „და აწი უნდა გაილექსოს კარგათ“. ეს წაშლილია და ზემოდან აწერია სათაური („ოდესცა ავათ ვიყავ“). საფიქრებელია, ესეცა და ზემოთ მოტანილი ეპისტოლენი (164, 165), თარგმნილი იყოს ანთოლოგიის გადამწერის (შემდგენლის?) სვიმონ ტაბიძის შიერ.

3. კითხვის ნიშანი თხზულების სათაურთან ეკუთვნის გადამწერს.

167. „კნიაზის მენუჩიკოვისაგან კრეინალ პატკული-სადმი, ყოვლის რუსეთის სარდლათ და ელჩათ. —

საყვარელო პატკულ!

მეფემან წარიკოთხა წიგნი თქუშნი. იგი არა უმცირეს განცვიფრებულ არს, ვითარცა კმა-არს კეთილშობილებითის ამყობითა სულისა თქუშნისათა...“ 79r—80r.

შენიშვნა: წერილს ხელს აწერს „ალექსანდრ მენუჩიკოვი“(I). დაწერილია „18 აპრილს 1706 წელსა, ვილნა (79r).“

168. „კრეილანდ [იოჰან რაინჰოლდ] პატკული-საგან პეტრე დიდისადმი. — ყოვლად უმოწყალესო კელმწიფევი!

მე ცილ-წამებული მყვეს წინაშე შენსა. ძალმედვა მე შეცვლა შენი? მე ყოველთვის მეჩვენებოდა, რომელ საკმა[ო] არს დამსახურება შენი პატივისა, რათა არა ვიქმნე იჭვენულ შენგან...

სექტემბრის... 1706, ზონენშტის (?!) ციხე“ 80r—82v.

შენიშვნა: იოჰან რაინჰოლდ პატკული დაბადებული 1660 წელს, დასჯილ იქნა 1707 წელს შვედეთში.

169. [ეპისტოლენი უცნობი პირისა მეგობრისადმი]. —

„...ჩემდა სამწუხარო არს, საყვარელო მეგობარო, გამოუთქმელად სამწუხარო არს! ესრეთსა აღელვებასა შინა გულსა ვერარით მოიყვანს, ვითარ სიკუ-

დილი კაცისა დიდსულიერისა. სულცერ, ესე კეთილმყოფელი კაცი, ესე საყვარელი ბრძენი, ესე ყოვლად სრული ჭკუა...“ 84r—90r.

შენიშვნა: ეპისტოლენი თარგმნილი უნდა იყოს რუსული ენიდან. ორ ხანდასმულ მეგობარს შორის, უცხოეთიდან რუსეთში, წარმოებს მიმოწერა 1812 წლის ახლო ხანებში (...„დასასრულ განვლო ათას რვა[ას] მეათორმეტმან წელმან, ვითარითა ამბოხებითა, ე[ლ?]ვარებითა იყო შემოსვლა მისი სოფელსა შინა...“ (88v).

170. „ქ ე ბ ა ლ ე თ ი ს ა დ მ ი . —

დღეს არა კაცთადმი მივიღტვი, არამედ შენდამი ღმერთო, დამბადებელო ყოველთა ქმნილებათა, ყოველთა სოფელთა და ყოველთა დროთა...“ 91r—94v.

171. «ა ბ ა შ ი ძ ე ნ ი კ ო» (?). —

დღეა თავის ქალს ეტყვის:

კვირას მთავარსმართებელს აქუს ბალი, შექცევა,

შენც მოემზადე ქალო, გულს გექმნეს შეება...“ 96r—103r.

შენიშვნები: 1. პოემა თავნაკლულია.

2. როგორც ბოლო მინაწერიდან ჩანს, თხზულება დაუმთავრებელია: „...დასასრული ამისი კეთდება და ვნახოთ ვითარი კმაყოფილება, თავადი ნ ი კ ო ლ ა დ ა ბ ა შ ი ძ ე“ (ხელმოწერა გაკრულად: 103r).

172. «ე რ ი ს თ ა ვ ი გ ი ო რ გ ი» [ი ა ს ე ს ძ ე, დიდ კნიაზად წოდებულ], [კ ა ვ კ ა ზ ი ს მ თ ა ს ა მ ჯ დ ო მ ა რ ე ბ დ ა]. —

„კავკაზის მთასა მჯდომარებდა ბერი მთეული,

ფორტუნას სცემდა, დამღეროდა გულმტკივნეული...“ 104rv.

შენიშვნები: 1. ლექსი ხელმოწერილია: „ღენ. გიორგი ერისთავი“ (104v).

2. იგი დაბეჭდილია, იხ. ნ. ტატიშვილი, ს. ხუციშვილი, ფრაგმენტები, სენტორი გიორგი იასეს ძე ერისთავი, პუშკინის სახელობის პედაგოგიური ინსტიტუტის შრომები, II, 1941.

173. «გ ი ო რ გ ი ე რ ი ს თ ა ვ ი» [გ ლ უ ხ ა რ ი ზ ი, თ ო ვ ლ ი]. —

„ნახეთ ნინას როს სპეტაკ გულს ვით დაეცა თოვლი ქულად,

მას ეგონა სითეთრითა ჰყოფდა ტურფას დაჩაგრულად...“ 104v.

შენიშვნა: იხ. გიორგი ერისთავი, თხზულებანი, ოთარ უტიდიას რედაქციით, 1966, გვ. 42.

174. «ი ვ ა ნ ე ე რ ი ს თ ა ვ ი» [მ ე თ ა ვ მ ო ხ რ ი თ ა რ ვ ე ფ შ ვ ი ს უ ნ ე ლ ს]. —

„მე თავმობრით არ ვფშვი სუნელს, აღმართ ვავსებ ატმოსფერას,

შენ ვერა გრძნობ, უგულოდ მყეფ, ბრალი შენ გაქვს, მყევდრი მე რას...“ 104v.

175. [გ ი ო რ გ ი ე რ ი ს თ ა ვ ი, გ ლ უ ხ ა რ ი ზ ი, ბ ე გ ლ ა რ ი ს მ ო ნ ო ლ ო ვ ი „შ ე მ - ლ ი ლ ი დ ა ნ“]. —

„კვლავ მოხველი გაზაფხულო, ჩვენო სტუმარო,

ყოველთა ცხოველთ სიქადულო, გულთ მომღიძარო...“ 105r.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა გ. ერისთავის თხზულებებისა, გვ. 101.

176. [მ ი ს ი ე ე] „რ ე ც ე ფ თ ი მ ა ი კ ო ს ი, მ ის გ ა ნ ე ე . —

ოდეს ქაბუკა ქალსა გული უწუხდებოდეს,

სიცხე რომ არ ქონდეს და ისე სუსტდებოდეს...“ 105rv.

შენიშვნები: 1. ხელმოწერილია: „გიორგი ერისთავი“.

2. იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 38.

177. „თეჯლიშის ხმაზედ ბესიკის თქმული, [შავ გლახ გულო]. — შავ გლახ გულო, ვისთვის იწვი მუდამით, მიჯნურთ ეშხი ესოდენს ხანს რიდებთ?...“ 106r.

შენიშვნა: იხ. ბესიკის 1962 წლის გამოცემა, გვ. 53.

178. [ალ. კავკავაძე], „ღუბეთის ხმაზედ“, [სძგერს გლახ გულო]. —

„სძგერს გლახ გული, საყვარლო, ოდეს შენი უწყლავს თმენას, სცემს სურვილი წამთა ხშირად, მაგრამ აგრძნობს(!) ვისა სმენას...“ 106r.

შენიშვნა: იხ. ალ. კავკავაძის თხზულებათა დასახ. გამოცემა, გვ. 24.

179. [დავით ბატონიშვილი, ესე ხელხება მომენება]. —

„ესე ხელთხება მომენება, კელი ვჰყო კალამს, ვიწყო ქება...“ 106rv.

180. [მისივე], „თეჯლიში. —

რად ამ უბედურს მხვედრსა შევესწარ, ოდეს ოხვრად დამრჩა ჩემს მტილს იანი...“ 106v.

181. [ბესიკი], „მუხამბაზი. —

ტანო, ტატანო, გულწამტანო, უცხოდ მარეო, ზილფო კავებო, მომკლავებო, ვერსაკარეო...“ 107r.

შენიშვნები: 1. იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 34.

2. ამ ანთოლოგიაში ეს მუხამბაზი მეორედაა შეტანილი. ნ. 32.

182. „სხუა მუხამბაზი, დაკოდს ისარნი. —

დაკოდს ისარნი და ლახვარნი ეშხის ჰყრულ გულსა, ორ პირად მჭრელნი, სისხლთა მღვრელნი დაიხნვეს წყლულსა...“ 107rv.

183. „გარსევან კორლანოვს, თქმული რაატის გუშა. —

თავე ჩემი თვით მოგანდე შენ და მე, ნაცვლად მისსა, გულს მახვილი შენ დამე...“ 107v.

184. „ბესიკისვე თქმული, [ეჰამესია სფვდაძნელი]. —

ეჰამესია სევდა ძნელი, მიმდლო სული, დავბრუნდი მუნით, გულმდღუდარით მე ესე წყლული...“ 108r.

შენიშვნა: ეს ლექსი ბესიკის თხზულებების გამოცემაში არ არის შესული.

185. [სვიმონ წინამძღვრიშვილი, როს მეღირსა შენი ცნობა]. —

„როს მეღირსა შენი ცნობა, მყისვე საგნად მექმნა ტრფობა, შემოგწირე ყოვლი გრძნობა, თვით თუ იცი მეგობრობა...“ 108r.

შენიშვნა: ექვსივე სტროფი ბოლოვდება რეფრენით: „მაგრამ მაინც გეტრფო შენა, გეტრფი შენა“.

186. [გიორგი თუმანიშვილი, ბროლის მკერდმან]. —

„ბროლის მკერდმან შუქნი თავსა ისარე, რხევით, ნაზო, ტანალვადო ისარე...“ 108v.

187. [სოლომონონიკაშვილი, თალხად მოსილსა]. —
 „თალხად მოსილსა, შემოსილსა ვეტრფოდე მარად,
 კელმწიფათ ღმერთას, ჩემთვის ერთას მარად და მარად...“ 108v.

188. [შორით ოხვია]. —
 „შორით ოხვრა ვისთვისაც მაქვს, არ ესმის,
 მისსა მოტრფეს სმად ნეკტარი, არ ესმის...“ 109r.

შენიშვნა: ამ ლექსთან მიწერილია: „ბესიკის თქმული“.

189. [ალექსანდრე ქავჭავაძე, ღიმილმან კარნი ლალისა]. —

„ღიმილმან კარნი ლალისა
 განაპო გამჭვირვალისა...“ 109r.

შენიშვნა: იხ. ალ. ქავჭავაძის თხზულებათა დასახ. გამოცემა, გვ. 113.

190. [პეტრე ლარაძე, დილის მთიებს]. —
 „დილის მთიებს აღმომჭვირვალს დახედა,
 ვიცი მზეებრ სხივთა მსტყორცნი ისარად...“ 109rv.

191. [მისივე, მზე მცხუნვარობს]. —
 „მზე მცხუნვარობს, ერმობს ჰაი დარადა,
 ბნელს გულს სხივთა აკრთობს რადგან ისაროს...“ 109v.

192. [მისივე, არხევ ტანსა]. —
 „არხევ ტანსა გულს წამტანსა სარულად,
 უცხოდ გშვენის არე არედ აარე...“ 109v.

193. [მაწვევს სურვილი]. —
 „მაწვევს სურვილი შენს გვერდს ხლებასა,
 თუ ველირსები შებრალებასა...“ 110r.

194. [გიორგი თუმანიშვილი, ბულბულს მხვდა]. —
 „ბულბულს მხვდა გულსა ღხენანი,
 ვსცან წალკოტს კარნი ღიანი...“ 110r.

195. [აპოლონ ეტლმა დამცა ისარი]. —
 „აპოლონ ეტლმან დამცა ისარი,
 გულის დამკოდი ჩემი ის არი...“ 110r.

196. [მე სიკვდილამდე ვეტრფი]. —
 „მე სიკვდილამდე ვეტრფი ვინცა ღხინობენ,
 სადაც კეკლუტთ ღმერთად ნაზნი ყრილობენ...“ 110r.

197. [ეტრფის მთიებსა]. —
 „ეტრფის მთიებსა შესამკობლად გულის სურვილი,
 სწყურის გონებას სამარადოდ მისი სურვილი...“ 110v.

198. „ღენერალ მაიორის ფრისთოვის მიერ მიწერილი მზახ-
 ლისათვის — სუმბათის ცოლის მელანიასადმი, [მე ვარ ტრფი-
 ალი]. —

მე ვარ ტრფიალი შენის ხილვისა ჩემო მზახალო,
 სასურ საამოვ, თუმცა ხნიერ ხარ, ჩემთვის ახალო...“ 110v.

199. [გეტრფოდი მარად სულოდა]. —
 „გეტრფოდი მარად სულოდა, გულს გასახარად,
 აწ გელტვი ფრიად სულოდა, მაძლევ სამარად...“ 110v.

200. [ალექსანდრე ჭავჭავაძე, ზიგაბადრულო მთვარე]. —

„ზიგაბადრულო მთვარე,
ბნელს ვზივარ, მომეხმარე...“ 111r.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 101.

201. [ალ.] „ჭავჭავაძის თქმული, [თავსა უფლად]. —

თავსა უფლად ნურვინ ჰგონებთ,
ერთხელ თქუძნცა ტრფიალება
ჩემებრ მწარეთ დაგიმონებთ...“ 111r.

შენიშვნა: იხ. დასახელებული გამოცემა, გვ. 91.

202. [ბარამ ბარათაშვილი, ცეცხლი მოედოს]. —

„ცეცხლი მოედოს, ვინც მიენდოს ლამაზსა ქალსა,
თვისსა ტრფიალსა არ დაუღეეს სახმილის ალსა...“ 111rv.

203 [ბესიკი? განვჰკრთი, როს ვნახე]. —

„განვჰკრთი როს ვნახე წალკოტს მსხდომარე,
სად ვარდი შლილობს ფერით მკრთოლვარე...“ 111v.

შენიშვნა: იხ. ბესიკის თხზულებათა 1962 წ. გამოცემა, განყოფილება «სადღე-
ეონი», გვ. 170.

204. [პეტრე ლარაძე, თახმისი ქუფრ დრომონნი]. —

„ქუფრ დრომონნი ლურჯთა ზღვათა მაარნი...“ 112r.

შენიშვნები: 1. ამ ანთოლოგიაში ეს ლექსი მეორედაა შეტანილი, ნ. 48.

2. იხ. ბესიკის დასახელებული გამოცემის დასახელებული განყოფილება.

ზოგიერთი ხელნაწერის მიხედვით იგი შეეწერება პეტრე ლარაძეს.

205. „მუხამბაზი, ზივითარნი. —

ზივითარნი მძღე ისარნი მიზრიან გულსა,
თვალნი მტირალნი შესაბრალნი სჩივიან წყლულსა...“ 112rv.

206. [მწყლავს ვარდის ფეროვნებანი]. —

„მწყლავს ვარდის ფეროვნებანი
და ტურფად დაშვენებანი...“ 112v.

207. [რაარს უცხო საშვებელი]. —

„რაარს უცხო საშვებელი, ან ჰირთა ხსნა სად არია,
გარს წალკოტმ ყვავილ-მრავლად, სუნს აფრქვევდა სადარია...“

112v—113r.

208. [თუმანიშვილი გიორგი], დავკარგე ფერთა. —

„დავკარგე ფერთა მდიდრად შემკული, ვსტირ მიმეფარა,
იერიქოს მტილსა აღყვავებული, ვსტირ მიმეფარა...“ 113r.

შენიშვნა: ამ ლექსის შესახებ იხ. ლ. ქუთათელაძე, ერთი ლექსის ავტორის
საერთისათვის, აკად. ს. ჯანაშიას სახელობის საქართველოს სახელმწიფო მუზე-
უმის შოამბე, ტ. XX—B, 1959.

209. [მისივე, ზიჟამნო, ჟამნო]. —

„ზიჟამნო, ჟამნო ყოფილნო ტკბილად,
ესრეთ რად წარხდით, სჩანთ აღარც ჩრდილად...“ 113r.

210. [მისივე, რა ვარდი გაიაფდე ს]. —
„რა ვარდი. გაიაფდეს, ვინ ჰყოფს მისსა ქებასა,
ბულბული მაღლად იწყებს სამართლით გაძებასა...“ 113v.
211. [მფარავს ღრუბელი]. —
„მფარავს ღრუბელი, ვეძლევი ბნელსა,
ამად ვესტუმრი სიკვიდისა ძნელსა...“ 113v—114r.
212. [მასმენს ნუგეშს]. —
„მასმენს ნუგეშს ის არა,
გული ეკლით ისარა...“ 114r.
213. [ალ. ჰავჰავადე, უწყალო სიყვარულო]. —
„უწყალო სიყვარულო, რად მკოდე ესრედ ძნელად,
რასთვისა მყავ მღერალი საუკუნო მკვნესელად...“ 114rv.

შენიშვნა: იხ. ალ. ჰავჰავადეს თხზულებათა დასახელებული გამოცემა, გვ. 19.

214. «ლამარტინი», „ბონაპარტიე. —

მკუნესარენი ზვირთნი ჩივილით იმუსერიან კლდესა ზედა. მუნ მეხოლმან-
დე(!) შორით იხილავს მოთეთროსა სასაფლაფოსა, დარღვეულსა ლადოთაგანა;
გარნა ღრომან ვერა განღვა(?) ვიწრო ქვა და ქვეშე მწვანოვანისა ქსოვილებისა
განირჩევა შემუსვრილი სკიპტრა...“ 115r—116r.

შენიშვნები: 1. ორ ფურცელზე სხვა ხელით დაწერილი ლამარტინის
ეს თხზულება კრებულში არ არის ჩაიწიქული.

2. აქვე განმარტებულია, თხზულებიდან აღებული რამდენიმე სიტყვა, ასე
მაგალითად:

„ზვირთი ზღვის და ანუ წყლი[ს] აღმოქანება.

ღადო [ზ]ღვის [ღ]ელვის ნჩქრევა, ეს[ე] [ი]გი ტალა.

ბრბო სიმრავლე ერთა.

ეტლი არის დიდებულთ ჩასაჯდომელი და გარეშე წიგნით ვარსკვლავი-
საცა...“ (116v. სულ განმარტებულია 24 სიტყვა).

3. ლამარტინის მთარგმნელი, თავისუფალ კიდზე, ტექსტთან დაკავშირებით,
აკეთებს შენიშვნებს: ა. „ღადოდ გადავთარგმნე Воли“ [ხ]. ბ. „ბრბოთ ვგ[ო]-
ნებ სჯობდეს, ვინემ ხროვად — тилпа“. გ. ტექსტში მოხსენებულია «მემქის»,
კიდზე ამის გამო აღნიშნულია: „ფრანციას რევალუციას ეამუშედ ანბობს“. დ.
„პრა[ნ]ცი გიორგი, მგონია, ორლიანსკი იყო; უსამართლოდ მოაკვლევ-
ვინა. იმაზე არს ეს ლექსები“.

4. ანთოლოგია მილიანად (2 უკანასკნელი ფურცლის გამოკლებით) გადაწე-
რალია სვიმონ ტაბიძის ხელით, გიორგი ივანეს ძე
აბაშიძისათვის. ამაზე მიუთითებს კრებულში ჩართული, ტექსტის ხელით
დაწერილი, აკროსტიხული მიძღვნა:

„ბულით მდაბლით ენისაგან უნდოსა,

იას სიტყვათ და ვარდთ მსგავსსა ხობტასა,

ოქროვანისა, ცვარით გამოხატვასა,

რაოდენ ძალშიცს გვარსა დიდთ თავდატასა,

მიძღვნი ჩემ მონის აბაშიძეს მფარავსა,

იოვანეს ძეს ძველათ გვარ მთავართასა.

მდაბალი მონა ტაბიძე, ქვეყნის გურიით, სვიმონა,

მოგართმევს შესხმას ერთგულად, ვინ თავი თქვენ დაგიმონა“ (69v).

(1825)

5132

ისტორია ანგლიელისა გიორგი მილორდისა. XIX

60 ფ.; 35,5×22; ქალღი, უყდო; თავნაკული; ფრიად დაზიანებული (ყუ-
იდან შუაზე გახეული, ქვედა კიდე შემოდრღნილი. წყლის ლაქებანი, ბოლო ფურ-
ცელზე ტექსტი გადასული); მხედრული; [XIX ს.].

«ისტორია ანგლიელისა გიორგი მილორდისა». —

„...ლრაფინამ გა[ა]წყვეტინა ს[ი]ტყვა მილორდს და უთხრა: შეიძლება
რ[ომ] ...შობილს კაცს აქმნდეს ეგეთი გარჩეული ფიქრი. გამიგონოს დიდებუ-
ლებამან თქვენმან, მოახსენა მილორდმან, რომელსაც მიუგე მე გამორჩევით
ჰასაკისამებრ ჩემისა...“ 1r—60r.

შენიშვნები: 1. ანდერძის ტექსტს კიდე მოხეული აქვს, შემორჩენილია თხზუ-
ლების სათაურის ნაწილი; არ არის თარიღი და ვადამწერი.

2. ხელნაწერი შემოწირულია ი. რ. ბათიაშვილის მიერ (1r, წარწერა
ფანქრით).

3. „მილორდინის“ შესახებ იხ. ტრ. რუხაძე, ქართულ-რუსული ლიტერატუ-
რის ისტორიიდან XVI—XVII სს., 1960, გვ. 278—279.

(1826)

5133

წა მარინას ცხოვრება. XVII

26 ფ.; 6,8×4,8; ქალღი; ტყავის გარეკანი; თავბოლონაკული (დასაწყის-
ში აკლია 21 ფურცელი); დაზიანებული; ნუსხური; [XVII ს.]; მდარედ დასურა-
თებული (3v, 7v, 13r, 17r).

[ცხოვრება წა მარინასი] „...ხა და გ[ა]ნიბო მასვე წამსა, და უნებ-
ლ[ი]ად გ[ა]მოვიდ[ა], განსვენებით მყოფსა გავსა, თქვაჲ: ქრისტე ღმერთო,
შენ ხარ საშინელი, დიდებული...“ 1r—26v.

წყ დ ე ბ ა: „...ჩემი იქმნას ... წადებულა“...

5134

თხოვნა დომინიკე პატრისა მეფისადმი.

გადატანილია დოკუმენტების კოლექციაში — Sd-2854.

(1827)

5135

საეტლო და სამთვარიო. XIX

9 ფ.; 22,5×18; ქალღი; ფრაგმენტი; დაფურცვლილი; დაზიანებული (რეს-
ტავირებული); მხედრული (სათაურები სინგურით); [XIX საუკუნის 20-იანი
წწ.].

[ს ა ე ტ ლ ო და ს ა მ თ ვ ა რ ი ო]. — „...მეორე საშუალ ქვეყანისა, რომელ
არს კურო. ესე არს ქედი გინა კისერი, რომელიცა უფლებს ბაბილოვნელთა
ზედა, აპრილი. — კუროს ზედა რომელი იმუას, ნიშანი ჰქონდეს მკერდსა,
კელსა, ჰირსა და შუბლსა. დიდი ჭირი ნახოს, შვილნიცა მოსწყდენ. სხუა ყო-
ველი საქმე შეენოდეს...“ 1r—9v.

წყ დ ე ბ ა: „...უწყოდე კაცო, რამეთუ ზღუა მოვალს შენ ზედა და ვეშაპი
მისი შეგაძრწუნებს. დააცადე საქმესა მაგას და ნუ იქმ, რამეთუ მტერნი შენნი

მრავალ არიან და ნებაგვსთ წარწყმედა შენ. მოყუარენი და მახლობელნი შენნი გეძიებენ შენ, ნუ ენდობი, ივლტოდე და განეშორე მათგან და განერე“...

5136

სასამართლოს გადაწყვეტილება. რუსული ტექსტი ოსური თარგმანით გადატანილია Var 43.

(1828)

5137

ავგაროზი. XIX

1 ფ.; 43,5×35,6 (ერთ მთლიან ფურცელზე შემოხაზულ 49 წრეში ჩაწერილია ტექსტი. ფურცელი დაკეცილია წრეთა რაოდენობის მიხედვით); ქაღალდი; უყდო; მხედრული: [XIX ს.]; ავგაროზი დაწერილია ვინმე გრიგოლის სახელზე (მე-19, 26-ე, 33-ე წრე); გადამწერი იგივე გრიგოლ (?).

[ავგაროზი] „სახარება იოანესი. — პირველითგან იყო სიტყვა და სიტყვა იგი იყო ღვთისა...“

შენიშვნები: 1. სხვა ლოცვებთან ერთად ავგაროზში შეტანილია: ა. „ლოცვა თვალ-ყბისა ეამის და უქამურისა. — ...გამოიხვა შავი კლდე, გამოვიდა შავი კაცი შავი ცხენითა...“; ბ. „ლოცვა სამას სამოცდახუთის სენის და ქარის განაქარვებელი. — წმიდაო გიორგი შავშეთისაო, წაო გიორგი აქარისაო, წაო გიორგი ვოდისაო...“.

2. ავგაროზის გადამწერი ლოცვებში იხსენიება: სამჯერ: „...ავის სენისა და დაბნედიხაგან, ავისა და ეშმაკისაგან დაიხსენ, ღმერთო, სულიერთა და ხორციელთა, ეძინოს თუ ეღვიძოს მონა ღვთისა გრიგოლ“ (მე-19, 26-ე, 33-ე წრე).

3. სხვა ხელით ერთ-ერთ ლოცვასთან („ლოცვა თვალ-ყბისა“) მიწერილია „მონა შენი გიორგი“ (26-ე წრე).

(1829)

5138

ავგაროზი. XIX

1 ფ.; 43,5×35 (ავგაროზის ტექსტი მოთავსებულია 27 ნაკეცზე შემოხაზულ წრეებში, ნაწილი კი დაწერილია გაბმით); ქაღალდი; უყდო; დაზიანებული (მარჯვენა კუთხე ფურცლისა მოხეულია. პირველ ნაკეცზე მოთავსებული ტექსტი გადასულია და არ იკითხება); ნაკლული (დასაწყისში ორი, ბოლოში სამი წრე ტექსტით მოხეულია და დაკარგული); მხედრული; [XIX ს.]; ავგაროზი დაწერილია ვინმე დავითისა და საბას სახელზე; გადამწერი საბა სოსის ძე (? 35-ე წრე); მდარედ დასურათებული; წმიდა გიორგის გამოსახულება ჯვრით (მე-14 და 36-ე წრე-ნაკეცი).

«ავგაროზი», „...ბნელსა შინა სჩანს და ბნელი იგი მას ჯერ ეწია. იყო კაცი მოვლინებული ღვთის მიერ...“.

შენიშვნა: ტექსტში, შესაბამის ლოცვებთან, იხსენიებიან ავგაროზის დამკვეთი და გადამწერი(?): „ღვთის მშობელო ქალწულო. სასოებაო ქრისტიანეთაო, დაგვიფარე და დაგვიცევი, და გეაცხოვნე, რამეთუ შენზედ დაგვიძს სასოება ჩემი — ამის პატრონი დავითი“ (მე-11, 12 წრე).

„მოთხო თავნო სახარებისანო: მატეო, მარკოზ, ლუკა და იოვანე თქვენ შეეწიენით და დაიფარეთ ყოვლის განსაცდელისაგან და მოაშორეთ ყოველივე მავნე ეშმაკი ...სახელითა დავითისა(1) და მის პატრონსა“ (მე-9 წრე).

„დილო მოწამეო წმინდაო გიორგი, გვედრე ქრისტე ღმერთსა, რათა შეიწყალოს მონა ერთისა სახელითა — და ვითო, საბა“ (27-ე წრე. ამის შემდეგ ჩამოთვლილია 56 საყდარი წმიდა გიორგის სახელობისა).

„სამებაო სრულო და მოუკლებელო, რომელი კურნებ ყოველსა სენთა... მოიხილე მოწყალეთა თვალთა და ტკბილითა გულითა და იხსენ ავის თვალისაგან... ავის სენისაგან და ბნელისაგან, ავის ქირისა და ეშმაკისაგან; დაიხსენ ღმერთო ყოველთა მავნებელთა, სურვიელთა და ხორციელთაგან მონა ესე შენი სახელითა სოსია და საბა“ (მე-19 წრე).

ანდერძი: „უფალო ღმერთო, მოხედე მონასა, ამას ზედაც იყოს ავგაროზი ეს, სახელითა საბასი, სოსიას ძეს საბასა“ (35-ე წრე).

მინაწერი (ტექსტის ხელით): „ესე წმინდა გიორგი ჯვარი, ჯვარცმული“ (136-ე წრე. აქ გამოსახულია ჯვარი და ფიგურა, რომელსაც დამხატვარი ჯვარცმულ წმიდა გიორგის უწოდებს).

(1830)

5139

ავგაროზი. XIX

42,5×34,5 (ავგაროზის ტექსტისათვის ერთ მთლიან ფურცელზე შემოხაზულია 32 წრე: წმინდა გიორგის სახელობის 63 საყდრის დასახელება დაწერილია გაბმით 14 ნაკეცზე; ქალღღი; უყდო; მცირედ დაზიანებული (36-ე ნაკეცი დახეული, ლაქებიანი); მხედრული (სათაურები და შიგადაშვიგ ტექსტის ნაწილი სინგურით); [XIX ს.] ავგაროზი დაწერილია ვინმე სოსიასა და მისი ძის ზაქარიას სახელზე: ვადამწერი ზაქარია? მდარედ მოხატული (მე-16 წრეში გამოსახულია ჯვარი და წმინდა გიორგი შებოჭილი, «ჯვარცმული» 2 ფიგურა).

«ავგაროზი» „სახარება იოვანესი, თავი პირველი. — პირველთაგან იყო სიტყვა და სიტყვა იგი იყო ღვთისა...“

შენიშვნები: 1. ავგაროზი დაწერილია მამა-შვილის სახელზე. ამათგან ერთ-ერთი ვადამწერია. საფიქრებელია — ზაქარია.

2. ისინი იხსენიებიან შემდეგ კონტექსტში: „...ავის სენისა და ბნელისაგან, ავის ქირისა და ეშმაკისაგან დაიხსენ ღმერთო ყოველთ მავნებელთა სულიერთა და ხორციელთაგან მონა ესე შენი სახელითა სოსია“ (21-ე წრე).

„მარკოზ. ლუკა და იოვანე თქვენ შე[ე]წიენით და დაიფარეთ ყოველის განსაცდელისაგან და მოაშორეთ ყოველივე მავნე ეშმაკი... მონასა ამას ღმერთისასა, სახელითა სოსიასა“ (მე-11 წრე).

„სასოებაო ქრისტიანეთაო, დაგვიფარე და დაგვიცვე და გვაცხოვე, რამეთუ შენზედ დავიძის სასოება ჩემი — ზაქარიასა“ (მე-14 წრე).

„დილო მოწამეო წმინდაო გიორგი, გვედრე ქრისტე ღმერთსა, რათა შეიწყალოს მონა ერთისა სახელითა — სოსია, ზაქარია“ (32-ე წრე).

3. აქ მოხსენებული სოსია მამა უნდა იყოს იმ საბასი, რომლის მიერ (სახელზე) ვადამწერილია წინაურ ავგაროზი (იხ. S—5138 ანდერძი).

4. ორივე ავგაროზი ერთი წრიდან (ოჯახიდან) მომდინარეობს. ამას ადასტურებს ავგაროზის შედგენილობის, პირთა მოხსენიების, მოხატულობისა და ანდერძის ერთგვარობა.

ანდერძი: „უფალო ღმერთო, მოხედე მონასა ამასა, რომელზედაც იყოს ავგაროზი ესე, სახელითა სოსიასა, ძესა იმისსა ზაქარიასა“.

(1831)

5140

ავგაროზი. XIX

35×40,5 (ავგაროზის ტექსტისათვის ერთ მთლიან ფურცელზე შემოხაზულია რამდენიმე წრე. ფურცელი, ჩვეულებისამებრ, დაკეცილია წრეების რაოდენობის მიხედვით); ქალღღი; უყდო; ძლიერ დაზიანებული (ქალღღი სინესტისა-

გან დაშლილი და დალაჭავებულია; ნაკეცებში დახსნილია, მარჯვენა კიდე დაფლეთილი); ნაკლული (შემორჩენილია 17 წრე); დაზიანებისა და ნაკლულევანების გამო არ ჩანს ვის სახელზეა შედგენილი ავტარობი, ან ვის მიერაა დაწერილი; მხედრული; [XIX ს.]; მდარედ დასურათებული; ტექსტის ჩარჩოდ სამი წრიული ხაზია გამოყენებული, ამათგან შუა ხაზი წითლითაა შემოვლებული, ორი კი შავი საღებავით.

[ავტორი] „სახარება იოვანესი, თავი პირველი. — პირველითგან იყო სიტყუა და სიტყუა იგი იყო ღუთისა თანა და ღმერთი იგი იყო სიტყუა...“
წყდებ: „...წმინდაო გიორგი გედსამანიისაო, წმინდაო გიორგი“...

(1832)

5141

უბნობანი. XIX

33 ფ.; 22X18; ლურჯი ქაღალდი; უყდო; ბოლონაკლული; მხედრული; XIX ს. (ვერინიშანი, 1828); გადამწერი გრიგოლ ზურაბის ძე წერეთელი.

«უბნობანი მართლმადიდებლობისათვის». გამოცემდელ-მან. — მე ვსთქუ: ვითარმედ არა არს ცილობა მცნებათათვის, გარნა კითხუა აღკრძალავს, თუ ღმერთი რწმუნებად ესრეთ, ვითარ-იგი აღმოსავლეთისა ეკლესია აღიარებს ნიკიისა და კოსტანტინეპოლის სამეგობლოსა შინა, აღმიჩნდების მე არა მცხინვარედ...“

წყდებ: „...უკეთუ შევისწავლე მის შორის ვითარნამე ნაკლული-ვანება“...

შენიშვნები: 1. უძღვის: ა. თავფურცელი «უბნობანი შორის გამომცემლისა და დარწმუნებულისა მართლმადიდებლობისათვის აღმოსავლეთის ბერძენთ, როსიის ეკლესიის თანადართვითა, გამოწერილათა საზოგადოებასა ეპისტოლისა ჭოტი კოსტანტინეპოლის პატრიარხისა, აღმოსავლეთის საპატრიარხოთადმი საყდართა.

ნებადართუა უწმინდესის მმართველის სინოდისათა 1815-სა წელს“ (1r).
ბ. „წინასწარ უწყებაჲ. — სული ჰეშმარტისა ქრისტიანებრისა მოთმინებისა და მშვიდობისმოყუარებისა, მადლითა ღვთისათა, დაცული რ[ო]სიის ეკლესიასა შინა, აწარმოებს...“ (2r—3r).

2. ხელნაწერი გადაწერილია [გრიგოლ ზურაბის ძე წერეთლის] მიერ. ეს იგივე ხელია, რომლითაც დაწერილია მომდევნო ხელნაწერში (S—5142) შეტანილი დ. დადიანის თარგმანი (იხ. S—5142, შენ. 2).

(1833)

5142

ვოლტერი, ალზირა. XIX

35 ფ.; 33,5X21; ლურჯი ქაღალდი; უყდო; დაშლილი; დაზიანებული; მხედრული (სათურები მთავრულით); XIX ს. (ვერინიშანი 1828).

[ვოლტერი] „ალზირა ანუ ამერიკელი, ტრალედია. მოქმედება პირველი, გამოცხადება ა. ალვარ და გოსმან. —

ალვარ: მადრიტის უზენაესსა მმართველობასა აწ შენდა ურწმუნებებს მოადგილეობაჲ ჩემი. საყვარელო შვილო, დაუმორჩილენ მდიდარი კერძო ახლისა ამის ქვეყანისა მეფესა და ღმერთსა ჩვენსა...“ 2r—31r.

შენიშვნები: 1. უძღვის მოქმედ პირთა სია (1r).

2. ერთვის «ნაკვეთი» 1812 წლის პირველი სამამულო ომის თემაზე, თარგმნილი რუსულიდან დავით ლეონის ძე დადიანის მიერ.

„შემდგომად დატევებისა რუსეთის სპათაგან მოსკოვისა, თავადმან კუტუ-ზოვმან წარგზავნა პეტერბურღად მოხსენებითა ამა სამწუხაროჲსა შემთხვევი-თა(!) ღრაფი ნ. ნ., უწყებელი ყოველთადმი და აღმოჩენილი ლაშქრობათა შინა პირისპირ ოსმალთა და რჩევით მიცემითა მისგან ღროსა შინა საფუძველსა ზედა, რომელსა დადებულ იყო დაშთენად გამაგრებულთა მას შინა ბანაკთა...“ 31v—35r.

ამ «ნაკვეთს» უძღვის: „წინასიტყვაობა. — იწყლა გონება ჩემი თქვენთვის, თანამენათესავენი ჩემნი, ვინაჲთგან ჩვენურსა ენასა ზედა არასადამე იპოებოდამცა მკირე ესე ნაკვეთი ცხოვრებისაგან დიდულისა ალექსანდრე-სა და რათა არა იყოსნცა გამოიტყულ საბუნებო ენაჲ ჩვენი სხვათა ენათაგან; რამეთუ პირადპირადთა ენათა ზედა არიან ესე თხზულებჲაჲ; ამისთვის კელვჲყავ გარდმოღებად რუსულით ქართულად. ხოლო უკეთუ ჰპოვით ვიეთთამე შეცდო-მად რაჲმე ამას შინა, მომიტყვეთ საყვარელნი მკითხველნი. და ვინაჲთგან პირ-ველგზის მიმიღის ესე აღნიშნული შრომაჲ და ამასთანავ არა კმადცა ხელთაჲნი ვიყავ.“

კელვჲყავ თარგმანებად ჩულგ-სა, იენისის თ-სა, და სრულვჲყავ მასვე დღესა, ქალაქსა ტფილისს, დავით დადიანის“ (31v).

წინასიტყვაობა და «ნაკვეთი» დაწერილია გრიგოლ ხურობაძის ძე წერეთლის ხელით (მღრ. გრ. წერეთლის მინაწერ-ჩამატებანი საბას ლექსიკონ-ში, II—1035).

3. ამვე, გრიგოლ წერეთლის ხელით „ალზირას“ პირველ გვერდზე მიწერი-ლია: „ჩულთ-სა წელსა, სეკდებრის ერთს, გორდს, დავით ლეონის ძეს დადიანს, ჩემს დისწულს, ამოვსძარღვე ეს ტრადელია დიდის ღვაწლით“.

4. ვოლტერის ტრადელია „ალზირა“ ფრანგულიდან თარგმნა ალექსანდრე ქავჭავაძემ.

(1834)

5143

კითხვა-მიგებანი. XIX

11. ფ.; 35,5X22,3; ქალაღი: უცდო; დაშლილი; ძლიერ დაზიანებული (რეს-ტავირებუღი); მხედრული; [XIX ს.].

„კითხვა-მიგება. — მოსე რომელი ხელი ოხილა, სახე იყო ქრისტეს განცხადებისა. სამი არს ნათლის ღება: წყლითა, სისხლითა და ცრემლითა. კითხვა: წმიდაო ღმერთო, წმიდაო ძლიერო, წმიდაო უკუდაო შეგვიწყალენ ჩვენ, ვის მიერ თქმულ არს? მიგება: ოდეს ღმერთმან სამოელ და სატანა ზეცით ქვეყნად გარდმოყარნა და ძალნი თანა გარდმოყოლასა ლამდა, მიხილ მთავარ ანგელოზმან სთქვა: წმიდაო ღმერთო, წმიდაო ძლიერო...“ 1r—11v.

წყდება: „...რაოდენ უმეტეს დამდაბლებულმან თვეთა და ჟამთამან განაგოს ჟამნი ჩვენთა, ჟამსა მას სასჯელისასა გამოცხადებაჲ, სიტყვანი“...

(1835)

5144

შესხმა ალექსანდრე I-სა. XIX

2 ფ.; 35X21,3; ქალაღი: უცდო; დაზიანებული, რესტავირებუღი; მხედ-რული; [XIX ს.]; მთარგმნელი რუსულიდან და გადამწერი სიმონ დავითის ძე აბაშიძე (2v).

„შემოკლებული შესქმა საცხენებელად არ დასავიწყარისა ერთმთავრი-სა ალექსანდრე ა-სა. — ვითარითა განსაცვიფრებელითა უწყებითა განემსუქვალა გულნა ჩუტნი წარსულსა მას კვირიაკესა. შეემოსა შესამოსელი-მწუხარე ეკლესიასა ქრისტესსა, არღა გვივიღა მეუფე უკეთილმსაჯურესი...“

1r—2v.

ანდერძი: „რუსულითურთ(!) გარდმოყვანილ არს თავადის სიმონ დავითის ძის აბაშიძისა მიერ. ...უ თქუშნო ბრწყინვალეზავ, პილოთ ჩემ მიერ მცირე ესე რძღუშნი(!). მორჩილი სიმონ“ (2v).

(1836)

5145

ლექსიკონი რუსულ-ქართული. XIX

74 ფ.; 34,5×20,8; ქალაღი; დაშლილი; უყდო; თავნაკული; მხედრული; XIX საუკუნის 20-იანი წწ. (კვირნიშანი 1822).

[რუსულ-ქართული ლექსიკონი]. —

„...Выполоскаю გამოვრეცხ.

Выпаражниваю დავაძალიერებ.

Выпрашиваю გამოვიეთხავ...“ 1r—74v.

მთავრდება: „Феология ღვთისმეტყველება“.

მინაწერები: 1. „Сия книга подарена князем Эристовым князю Иуликидзе“ (6r).

2. „ნიკოლოზ [მ]დივანი“ (46v).

3. „Очень неправильно окончено, потому недостоет много“ (74v).

(1837)

5146

აბაშიძე გრიგოლ, ლექსები. XIX

27 ფ.; 21,2×17; ქალაღი; ცალხაზიანი საერთო რვეული მუშაშბის ყდიანი; მხედრული; [XIX საუკუნის 90-იანი წწ.]; დაუწერელია 1v, 17r—27v.

„გრიშა აბაშიძის თხზულე ბანი“:

1. „იმედი. —

ღედა ქართველის გამხვენევებული

შვილს აიმედებს და ეუბნება...“ 2r—3r.

2. „არაკი. —

სად ლოცვილობდნენ(!) პირწაღმა

ჰყვავებულსა მხარესა...“ 3v—6r.

3. „გაზაფხული. —

განახლდა ქვეყნის კვლავ გული,

გადურჩა თოვლს და ყინვასა...“ 6v—7r.

4. „აკაკის. —

რაც კაცის ძალამ ვერ შეჰსძლო,

ის შეასრულა ბუნებამ...“ 7v—8v.

5. „ვედრება. —

...ველარ ვუგალობ ციურ ხმებს

ჩვენს დიდებულს [ა] მხარესა...“ 9r—11v.

6. „თავადი გიორგი ერძთვიის სახსოვრად. —

როდესაც ტალღამ უგნურებისა

სამშობლო მხარეს გადმოურბინა...“ 12r—v.

7. „ანდერძი განმა[ნა]თლებელისა.

- (გუძღვნი კნ. ნ. ჩოლოყაშვილისას). —
 ოდეს წყვილიადი უგნურებისა,
 მომაკვდინებელ ბოროტთა ძალა...“ 13r.—14r.
8. „ზღაპარი. —
 ირემთან და მის შვილებთან
 მოცუნცულდა ერთხელ მელა...“ 14v.—16v.

შენიშვნები: 1. გრ. აბაშიძის ლექსების ეს რვეული გადაწერილია იმავე ხელით, რომლითაც S—5129.

2. ამ ლექსებიდან დასახელებულ გამოცემაში შესულია: „გაზაფხული“.

(1838)

5147

აბაშიძე გრიგოლ, თხზულებანი. X-IX

54 ფ.; 21,2×16,8; ქაღალდი; ცალხაზიანი საერთო რვეული მუშაბის ყდიო; მხედრული; [XIX ს.]; დაწერილია ცალ გვერდზე (გამონაკლისია ფ. 42); დაუწერელია ფ. ფ. 1, 38, 39, 44, 46, 48, 50—53.

1. „ბ. კიტა აბაშიძე და მისი მსჯავრი «ჩვენი ახალგაზრდობის» შესახებ („მოამბე“ № № VII და IX). — ახალგაზრდა პუბლიცისტი ბ. კიტა აბაშიძემ დასტამბა „მოამბის“ ხსენებულ № №-ში ვრცელი წერილი, რომლითაც შეეხო ოთხმოციან წლების ახალგაზრდობას, მისს იდეალს, მისს გონებითს და ზნეობრივ სიმდიდრეს, მისს სიგრძე-სიგანეს და მისს მომავლისათვის მნიშვნელობას; შეადარა იგი მესამოცე წლების ჩვენს ახალგაზრდობას...“ 2r—37r.

შენიშვნა: კიტა აბაშიძის წერილი „ჩვენი ახალგაზრდობა“ დაიბეჭდა 1897 წ. „მოამბის“ VII და X (და არა IX) ნომრებში.

ამ წერილის პასუხი — „ბ. კიტა აბაშიძე და მისი მსჯავრი «ჩვენი ახალგაზრდობის» შესახებ“ არ გამოქვეყნებულა. დაწერილია გრიგოლ აბაშიძის ხელით, ნასწორებია მისგანვე. უნდა ეკუთვნოდეს მასვე.

2. „ვ ა ი თ უ წ ა ვ წ ყ დ ე. —

განთიადმა, მზის მოციქულმა, გააპო წყ[ვ]ლიადი და დასავლეთიდან სიო გამოიწვია; სიომ მსუბუქი ფრთები მაშინვე დახარა, ამბორითა და ალერსით ბუნებას გადმოურბინა...“ 40r.—43r.

შეწყვეტილია: „...ამ იდეალით ჩვენ ვცდილობთ ყოველივე ბადე ჩვენ შთაბეჭდილებათა შევაკავშიროთ, განუზომლად გესურს, რომ ჩვენი გრძნობანი მასთან ერთარსებთ ვახდენ“...

შენიშვნები: 1. ტექსტი ნასწორებია.

2. თხზულება უნდა წარმოადგენდეს თარგმანს.

3. მთარგმნელს, გრ. აბაშიძეს, სქოლიოში ჩამოაქვს შემდეგი: „ავტორის შენიშვნა: ეს სიტყვები ყველა მკრთალი და მეტაფორულია. უშეტესი ნაწილი სიტყვებისა ამგვარია, რა ვქნათ!“ (42v).

3. „გუძღვნი ნიშნად უღრმესის პატივისცემისა და მადლობისა სალომე ივანეს ასულს კერესელიძეს სახსოვრად, ავტორი. —
 წმინდა მოღვაწეს, ცოდნით შემოსილს,
 რომელს ჰსწამს შრომა, კარგი ქალობა...“ 45r.

შენიშვნები: 1. ხელმოწერილია: „გრ. აბაშიძე“.

9. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. VII

2. დაწერილი უნდა იყოს ავადმყოფობის პერიოდში. ამას გოჭმობს აკანკალებული ხელით ნაწერი.

4. ნაწყვეტი რომელიღაც პოემიდან. —

„...გარდაკონა მამამ შვილი,
ვაუკაცობა დაავალა...“ 47r.

წყდებთ: „...ვის დაევსოს ლაჩრად თვალი,
და ვის დარჩეს აწ ნავარდი“...

5. „აღბუმში(!). —

თუ მოწყენის დროს ესე აღბუმში(!)
ფიქრთ განსადევნათ გარდაიკითხო...“ 49r.

(1839)

5148

აბაშიძე გრიგოლ, თხზულებანი. XIX

40 ფ.; 21×17; ქალღი; მუყაოს ყდიანი ცალხაზიანი საერთო რვეული; მხედრული; ავტოგრაფი; [XIX საუკუნის 90-იანი წწ.]; დაუწერელია: 6v—7v, 34v—37r, 40r—v.

1. ნაწყვეტი პიესიდან. —

„...ბესარიონი: ყარამანა, ბიჭო, ეი, ყარამანა! ქრისტემ დალახვრა შენი თავი! სად ჯანდაბაში წვევიდა ეს ოჯახ დაქცეული?...

გ ა მ ო ს ვ ლ ა I

სასტუმრო ოთახი ბესარიონის სახლში; ოთახი ევროპიულ! გემოზეა შორთული. ყარამანა დგას და მაღალყელიანი წაღები შემოაქვს [გა]წმენდილი. დამავიანდა, მარა ძაან კი გავაპრიალე ეს ჩექმები! მთვარესავით კრიალობენ!...“ 1v—6r.

წყდებთ: „...ყარ[ამანი] — მე რო ვიცი ბატონო?...

ბეს[არიონი] — შენ კი არა, იმან რო იცის, ტუტუცო! გასწი!

ყარ[ამანი] — მესმის ბატონო...“

2. „იზმაილ-ბეი (ლერმონტოვიდამ)

მიძღვნა

კვლავ მოევლინა ზემთაგონება
ჩემს სულს, სიცოცხლის ძალმოკლებულსა...“
ჩაწილი პირველი

I

გესალმი, ბერო კავკასიონო!

შენის მთებისთვის უცხო არა ვარ...“ 8r—34r.

3. „ხალხი და მგოსანი. —

მიყვარს მაისის ლამაზი დილა,
ოდეს ბუნება შემოსილია...“

შენიშვნა: ეს სათაური («ხალხი და მგოსანი») ეწერა სხვა ლექსს, რომელიც ავტორს შეუცვლია და უწოდებია „ნაწყვეტი“ (ნ. S—5130, 37r—38v, აქვე; იგივე ნომერი, 22).

(1840)

5149

აბაშიძე გრიგოლ, თხზულებანი. XIX

41 ფ.; 35,5X22; ქალალი (სხვადასხვა ზომის დაშლილი ფურცლები, ნაწე-
რი ფანქრით, მელნით); დაზიანებული (ფ. ფ. 29—32 კიდეებზემოხეულია, ფ. 32
შუაზეა გახეული); მხედრული, ავტოგრაფი (შაგები); [XIX საუკუნის 90-იანი
წ. წ.]; დაუწერელია: 4v, 6r-v, 7v, 8v, 9v, 10v, 18v—20v, 28v, 29v, 30v,
31v, 32v, 35v, 36v—87r, 40v, 41v.

[აბაშიძე გრიგოლ, თხზულებანი]:

1. [ნადიმად მსხდომსა რუსთველსა]. —
„ნადიმად მსხდომსა რუსთველსა ზურგით ხმა მესმა ყმისაგან,
ავლსდეგ, მივმართე, შევხედე, ვიხილე მოაჯრისაგან...“ 1r.
2. [ნაწყვეტი ლექსისა]. —
„...მერე გაგახსენდება
გრიშას გული მართალი,
რომლის რჩევა და ბჭობა
თქვენ ჰ[გ]გონიათ ტარტალი...“ 1v.
3. მე შენ მიყვარდი. —
„მე შენ მიყვარდი!.. შენს ზევით ღმერთი
ალარა მრწამდა, მიმაჩნდა არად...“ 2r.
4. [კვალად მესტუმრა]. —
„კვალად მესტუმრა ზეშთაგონება,
იგი ფრთებს მასხავეს მე ოცნებისას...“ 2v.
5. [ცხოვრების წყარო ყველას ჰრგებიან]. —
„ცხოვრების წყარო ყველას ჰრგებია,
ბედნიერების — ნაწილსა მცირეს...“ 3r—4r.
6. „რა მაწუხებს (მიბაძვა). —
რა მაწუხებს? ჩემმა ხვედრმა
რომ სიკეთე არ მარჯუნა...“ 5r—v.
7. [გავიგე ჩემსა მოძმეებს]. —
«მიდის, მოდის გაბრიელი,
არაეინ ჰყავს მადლიერი».
ხალხური.
„გავიგე ჩემსა მოძმეებს
აქესო საქმეზე კიჟინი...“ 7r—10v.

შენიშვნები: 1. ლექსი ხელმოწერილია ავტორისაგან.

2. დასაწყისში წარწერილია: „ივერია, № 111, 28 მაისი, ხუთშაბათი“.

8. [რაც კაცის ძალამ ვერ შესძლო]. —
„რაც კაცის ძალამ ვერ შესძლო,
ის შეასრულა ბუნებამ...“ 11r—12v.
9. „უპასუხოზა, ისევე დიმილი. —
ვგრძნობ, რაღაც ჰბორკავს, გულო, შენს ნებას
და კაეშანი, ვითარცა მლილი...“ 13r—14v.

შენიშვნა: დაწერილია სხვა ხელით, ნასწორებაა ავტორის მიერ.

10. „გ ა ი თ უ წ ა ვ წ ყ დ ე . —
მზის პირველი სხივი იმ ადგილს მითამაშდა, სადაც სამი ჯვარცმა იყო.
ქრისტესი და ორი ავაზაკისა...“ 15r—16v.
11. „ი დ ი ა ლ ი (ნადსონისა). —
არ სთქვა ცხოვრება სათამაშო არს,
ხელში უგნურის და ყალბი ბედის...“ 17r—18r.
12. „შ ე უ რ ც ხ ვ ე ნ ე ლ ი ჭ ა ღ ა რ ა
(ფანტასტიური ლეგენდა). —

I

- დაფიქრდა ღმერთი... დიდება
მიუწვდენელის სულისა...“ 21r.
- წ ყ დ ე ბ ა : „...იმა დროს, თურმე, არ ჰმოსდენ
ვარდ-ყვავილები ფერადი...“
13. „შ ე უ რ ც ხ ვ ე ნ ე ლ ი ჭ ა ღ ა რ ა . —

I

- სადაც კაცხურა კალმახთ მდინარე
ხანდახან მოქუხს, თითქოს მოსდევს მტერს...“ 22r.
- წ ყ დ ე ბ ა : „...მისი სიწმიდე და მისი ძალა
ესოდენად სწამს დღესაცა ერსა...“
14. „შ ე უ რ ც ხ ვ ე ნ ე ლ ი ჭ ა ღ ა რ ა
(ლეგენდა). —
- სადაც კაცხურა, კალმახთ მდინარე,
ეალერსება მწვანე ნაპირებს,
ხან კი ღრიალებს, ლომებრ მძვინვარე...“ 23r—v.
- წ ყ დ ე ბ ა : „...დღესაც მაცხოვრის სდგას მონასტერი,
სად იყო უწინ ციხე კაცხისა...“

შენიშვნა: ერთნაირად დასათურებული ზემოთ მოტანილი სამი ლექსიდან,
პირველი (ფანტასტიური ლეგენდა) დამოუკიდებელი, დაუმთავრებელი თხზულებ-
ბაა, ორი უკანასკნელი კი ერთიდაიგივე ლექსის ვარიანტია.

15. [ნ ა წ ყ ვ ე ტ ი რ ო მ ე ლ ი დ ა ც პ ო ე მ ი ს ა]. —
„...ხატსა და ჯვარზედ მტარვალთ
სახანომ ერთხმად გადასცა...“ 24rv.
16. [შ ე ნ ც ხ ო მ მ ყ ა ვ ხ ა რ . ნ ა წ ყ ვ ე ტ ი]. —
„შენც ხომ მყავხარ, ჩემო ვარდო,
ჩემს სალოცად, სამღერელად...“ 25r.
17. „№
მიყვარხარ ისე, როგორც სიცოცხლე,
ისე გლოცულობ, როგორც რომ ღმერთსა...“ 26r.
18. [ნ ა წ ყ ვ ე ტ ი]. —
„აბა მითხარი: როს ცხს კამარას
ვარსკვლავთა კრება გულს შეუჭედავს...“ 26v.
19. „გ ა ი თ უ წ ა ვ წ ყ დ ე . —

განთიადმა, მზის მოციქულმა, გააპო წყვილი და ბუნების ძილისაგან გამოსარკვევად დასავლეთიდან სიო გამოიწვია; სიო არ დაიძრა...“ 29r—32r.

შენიშვნა: ეს თხზულება, ვარიანტული სხვაობით, შეტანილია კრებულში S—5147 (ნ. აქვე: 5147,2, 5149,10).

20. „მწუხარება და სიხარული
(იოანნე პოლემისა, ბერძნულიდან). —
ერთხელ შეხვდნენ შორს, ღრუბლებში
მწუხარება შევ-მოსილი,
და ჩამჯდარი ყვავილებში
სიხარული გულ-გახსნილი...“ 35r.

შენიშვნები: 1. ამ ლექსის თარგმანის რამდენიმე ვარიანტი მოცემულია წინა ფურცლებზე (33r—34r), ასე მაგალითად:

„ერთხელ შეხვდნენ ერთმანეთსა
ზე ეთერის ლურჯ სივრცეში...“ (33r). | „ერთხელ შეხვდნენ ცის სივრცეში
სხვადასხვა მხრით წამოსული...“ (33r).

„ერთხელ შეხვდნენ შორს ღრუბლებში
მწუხარება შევ-მოსილი...“ (33r).

2. მთარგმნელი შეჩერებულა უკანასკნელ ვარიანტზე.

21. [ცაო, მთვლემს]. —
„ცაო, მთვლემს!.. ჩემის ჩანგისა
სიმთფყობა კერაობს, მდებარებს...“ 36r.
22. [კატოს]. —
„ჩემო კატო! ჩვენს და-ძმობას
სახსოვარი არ სჭირდება...“ 37v.
23. „სამი სურათი. —

I

ტყის პირია. ქვევით პატარა მშვენიერი მინდორია. ტყიდან გვირაბი ჩამოდის, რომელიც შეუერთდება შარაგზას. გამოდის მოხუცი, ხელშიდ ფანდური უკავია... უკრავს და მღერის:

ჩემი სიცოცხლის ბედნიერი, უკანასკნელი
დღე არის დღესა! დღეს დღე არს, ოდეს საყვარელი
ჩემი მამული, საქართველო, მისი შვილები...“ 38r—39v.

შენიშვნები: 1. მესამე სურათი დაუწერელია.

2. მეორე სურათში მონაწილეობს ჯარი.

წყდება: „...და მაგალობლად დაგინიშნავს ხმატკბილ ბულბულსა...
(მოხუცი წინ მიუძღვის. ისმის ორპირი სიმღერა. ჯარი მიდის)“.

24. „ქუთ[აისის] ინტელიგენციას. —
ნათქვამია: «ერთობა ძმათ
უფალადებს(!) სულს და გულსო...»,
და ამ მცნებამ, როგორც იყო,
გაიმარჯვა ესლა. ძალზე...“ 40r.

შენიშვნები: 1. ეს ლექსი შეტანილია კრებულში S—5130 (ნ. აქვე № 5130, 13).

2. ტექსტები იძლევა ვარიანტულ სხვაობას.

25. [კატოს]. —

„ჩემო კატო დოქს[ა] გიძღვნი
ჩემს[ა] მოსაგონებელად...“ 41r.

შენიშვნები: 1. უფრო „მოამბის“ რედაქციის ბლანკზე დაწერილი ბრძოლისაკენ მომწოდებელი თეოტი ლექსი—„აბა სამშობლოს შეილნო“ (27r—28r)—არ უნდა იყოს გრ. აბაშიძისა. იგი მისი ავტოგრაფებისაგან სხვაობს ხელით და სტილისტურ-აზრობლივადაც.

2. აქვეა სხვა ხელით დაწერილი უხვირო (თუ სახუმარო) ლექსი:

„გულმა იგრძნო სიახლე
და შესწყვიტა მოძრაობა...“ (41r).

3. დასახელებულ გამოცემაში (გრ. აბაშიძე, 1936) აქ წარმოდგენილი თხზულებები არ არის შეტანილი.

(1841)

5150

ბარბარას საგალობლის ფრაგმენტი. XVII

1. ფ.; 12×8,8; ქალაღი; ფრაგმენტი; ნუსხური; [XVII ს.].

[ბარბარას საგალობელი, უგალობდითსა]. — „...ვითა შენთა ნიჭსა უზეშთაესსა ცნობად ჩემი დაბნელებული განაბრწყინვე, რათა უგალობდე დიდებულსა მოწამესა ბარბარას...“ 1r—v.

წყდება: „...იოანე, სწავლათა შენთა მადლითა. აკურთხევე დისა. საკმლ“...

შენიშვნა: კონვერტზე, რომელშიაც აღნიშნული ფრაგმენტი ძვეს, დ. კარიკაშვილის ხელით წარწერილია: „უკანასკნელა ფურცელი 38-ე რვეულისა, ამოხეული გელათის მონასტრის ხელნაწერის «წმინდათა ცხოვრებაში» სასოებით აღსავსე მლოცველის რუსის დედაკაცისგან თვით მონასტერში. ეს ფურცელი გამოართვა სხენებულს დედაკაცს ალექსანდრე თევდორეს ძე ყიფშიძემ და გადმოგვცა ჩვენ შესანახად“.

(1842)

5151

ზატიკი. XVII—XVIII

454 ფ.; 18,5×13,6; ქალაღი; უცლო; დაზიანებული (ამოვარდნილია და ნაწილობრივ დახეული ფ. ფ. 1—6, 12—13, 82, 241, 450—454); ნაკლები (ძველი პავინაციით აღრიცხულია 59 რვეული და მე-60-ის 5 ფურცელი. დასაწყისშია დაკარგულია 3 რვეული და მე-4-ის 5 ფურცელი, აკლია ბოლოში და შიგადაშიგაც); ნუსხური (სხვადასხვა ხელით. პირველი ხელი მოიცავს ფ. ფ. 1—157; მეორე — 157v—240v; მესამე — 241r—453v. ბოლო ფურცელი ხელის მიხედვით ეკუთვნის პირველ გადაწერს, იქ მისი ადგილი ვერ დაიძებნა); [XVII—XVIII]; გადაწერილი: რომანოზ ჩანიაშვილი (პირველი ნაწილისა, 92r, 143r), მიქელ (მესამე ნაწილისა, 282v); ხელნაწერის შემკულობას წარმოადგენს მთავრულით, მხატვრულად შესრულებული სათურები (283r, 343r, 400r) და სახედაო ასოები; დაუწერელია 342rv.

[ზატიკი] 1. „...უგალობთ შენსა, ქრისტე, ცხოველსმყოფელსა ვნებასა და ვადიდებთ აღდგომასა შენსა, რომელმან ჭვარცმა დაითმინე და სიკუდილი მოაკუდიწე და აღსდევ მკუღრებით...“ 1r—40v.

2. „კვრიაკესა დასდებელნი აღდგომისანი უფალო ღალატყავსაჲ, კმაჲ ბ. — პირველ საუკუნეთა მამისაგან შობილსა ლეთისა სიტყვაჲსა განკორციელებულსა ქალწულისა მარიამისგან. მოვედით თაყვანის ვსცეთ...“ 40v—92r.

3. „კვრიაკესა დასდებელნი აღდგომისანი, უფალო ღალატყავსაჲ, კმაჲ გ. — ჯვართა შენითა ქრისტე მაცხოვარ დაჰკენ და ძალი სიკვდილისა და ეშმაკისა საცთური განქარდა. ხოლო კაცთა ნათესავნი სარწმუნოებითა ქსნილნი ვალობასა მარადს შენდა შესწირვენ...“ 92r—143r.

4. „დასდებელნი ყოვლად ბრწყინვალისა აღდგომისა, უფალო ღალატყავსაჲ, კმაჲ დ. — ცხოველსმყოფელსა ჯვარსა შენსა დაუცხრომლად თაყვანისვსცემთ ქრისტე, და მესამისა დღისა აღდგომისა შენსა ვადიდებთ...“ 143r—282v.

5. „დასდებელნი აღდგომისანი კმაჲ ბ გ-ი. — ძლევა გაქუნდა ქრისტე ქუჩსკნელს ჯოჯონეთისა და ჯვარსა ზედა აჰმალდი, რათა ბნელსა სიკუდილისასა მსხდომარენი შენ თანა აღადგინე მკუდართა თანა თვისუფალმან...“ 283r—343r.

6. „დასდებელნი აღდგომისანი, კმაჲ გ გ-ი. — მოდით უგალობდეთ უფალსა, რომელმან შეჰმუსრა სიკვდილისა ძალი და განანათლაჲ კაცთა ნათესავი უქორცოთა თანა...“ 343r—399v.

7. დასდებელნი აღდგომისანი, კმაჲ დ გ-ი. — მწუხრისა ვალობაჲსა და სიტყვერსა მსხუტრპლსაჲ შენდა ქრისტე შევესწირავთ, რამეთუ სათნო იჩინე შეწყალებაჲ ჩ-ნი აღდგომითა შენითა...“ 400r—453v.

წყ დ ე ბ ა: „...საღვთოჲსა მიერ ნათლისღებისა. რომელნიცა შეკრიბნ“...

შენიშვნა: უკანასკნელი ფურცელი შეიცავს: 1. „სტიქარონი წმიდათანი და სულისანი“ (454rv), 2. „ვალობაჲნი წმიდისაჲ ღ-ისმშობლისანი სერობისად“ (454v).

წყ დ ე ბ ა: „...წყუდიადი საცთურთა დიდებულმან ღმერთმან დამბადებულმან, რამეთუ ღ-ბლა...“.

ანდერძები: 1. „ღმერთო, მშვიდობაში მოაქმარე პატრონს, ამინ. უფალო, შეიწყალე ამაზე მშრომელი ცოდვილი რომანოზ ჟანიაშვილი.“

ან(!) მშრომელი წარვალს და ნაშრომი ჰგეის“ (92r).

2. „ღმერთო, მშვიდობაში მოაქმარე პატრონს. აჰა ესერა, ძმანო, მშრომელი წარვალს და ნაშრომი ჰგეის. მომიტყენეთ ცოდვილი რომანოზ ჟანიაშვილი“ (143r).

3. „ღმერთო, შეიწყალე მიქელ“ (282v).

მინაწერი (ტექსტის ხელით): „ვიხაროდენ, კალამო, თუ კარგი მოხვდე, თუ არადა რა გეყო“ (240r).

{1843}

5152

ლოცვანი (კათოლიკური). XIX

140 ფ.; 8,2X5; ქაღალდი; ტყავადაკრული მუყაოს ყდა (ყდაზე ჯვრის გამოსახულებით); ნაკულლი; დაზიანებული (ფ. 26-ს ტექსტის დიდი ნაწილი მოხუცი და დაკარგული აქვს, ფ. ფ. 27—34 მოხუცია და აქვე ძეგს); მხედრული; [XIX ს.]; თავისებულობიანი (1r, 19r, 32r, 54r, 60r, 67r, 71v, ჯვრის გამოსახულება 136r).

[ლოცვანი] „ლოცვა თქმული წმიდა ინოჩენციო პაპისაგან, ვინც წაიკითხოს ჯვარკმის წინ მი[ი]ღებს. ორმოცი დღის შენდობასა და უახსარებოთ არ მოკვდება.“

უფალო ჩემო იესო ქრისტეო, მისმინე მე ცოდვილსა და შენს უხმარ-
ულირს მონასა...“ 1r—136r.

შენიშვნები: ა. ლოცვანის შედგენილობა: 1. „ჰაღსარების შემდგომ სათქმე-
ლი ლოცვა“ (19r—31v).

2. „წმიდა ზიარების უწინ და უკან სათქმელი“ (32r—53v).

3. „ოთხშაფათის სავარდე სიხარულისა, საიდუმლო ყოვლად წმიდა სავარდე“
(54r—71r).

4. „ლითანია ყოვლად წმიდისა მარიაიმისა მიმართ“ (71v—79v).

5. „წმიდაა წირვის მოსმენის რიგი და საიდუმლონი და ლოცვანი“ (80r—
135v).

ბ. ერთვის „ზანღუკი“ (136v—137r).

გ. სხვა ხელით, ბოლოში მიწერილია ლოცვა. — „პირველად საქმე სარწმუ-
ნობისა, ღმერთო ჩემ[ო], რამეთუ შენ დაუსრულებლად ქეშმარიტი ხარ...“
(137v—140v).

(1844)

5153

წირვის რიგი (კათოლიკური). XIX

16 ფ.; 14,5×10,5; ქაღალდი; უყდო; ნაკლული (ტექსტის გადაწერის დრო-
ინდელი პაგინაციით შემორჩენილია გვ. გვ. 154—187); მხედრული; [XIX საუ-
კუნის დამდეგი]; მდარედ შესრულებული თავკაზმულობით (1r).

«წირვის რიგი». „...ქრისტიანი კაცი რომ... შევიდეს წმიდა წირვის
მოსასმენელად, დიდის მორიდებით და გონებით მხულვარედ(!) უნდა შეგთრ-
დეს(!) მწირველის ლოცვასა და ვედრებასა, ამ ფიქრით უნდა მოისმინოს...“
1r—16v.

წყდება: „...რაჟამს მწირველი წმიდა ბარძიმისაგან“...

(1845)

5154

ოთხთავი. XII

73 ფ.; 23×20,3; ეტრატი; უყდო; ნაკლული (აკლია მათესა და მარკოზის
თავები მთლიანად, ლუკას დასაწყისი და იოანეს დასასრული); ნუსხური (სათაუ-
რები და მუხლა დასაწყისი ასოები სინგურით); [XII ს.]; ხელნაწერის შემკუ-
ლობას შეადგენს მხატვრულად შესრულებული მრგვლოვანი სახედაო ასოები.

[ოთხთავი] „...თვთ გუჭსმის პირისაგან მაგისისა, და აღდგა ყოველი
იგი სიმრავლე მათი და მოიყვანეს იგი პილატესა...“ (ლუკა 22, 71) !r—73v.

წყდება: „...პრკჟუ მას მერმეცა მუორედ სიმონ იოანაჲ სოგ“... (იოანე,
21, 16).

მინაწერები 1. „ავგაროზსა ვსწერდი, ავი კელი მოდიოდა და არ“... (23r,
ნუსხურით).

2. „ეს სახარება იმნაძისა არის, ვინც ეს მოიაროს, გაუწყრეს ამისი მა-
დლი“ (22v, მხედრულით).

3. მინაწერი მდივანმწიგნობრული ხელით (21v).

(1846)

5155

თეიმურაზ II. სარკე თქმულთა. 1824

104 ფ. (208 გვ.); 32,5×21; მოლურჯო ქაღალდი; ტყავადაკრული, ტვიფ-
რული ხის ყდა (ჭიანჭამი); დაზიანებული (წინა 6 ფურცელი ამოვარდნილია და

კიდევ შემოცვეთილი); მხედრული (სათურები სინჯვრით); 1824 წ. (გვ. 201); გადაწერი იოანე იალღუზისძე (გვ. 201).

«სარკე თქმულთა», „დღისა და ღამის გაბაასება, თქმული მეფისა ირაკლის ძის მეფისა თეიმურაზისაგან. —

ვით ქელვჳყო აღძვრად სიტყუათა, ვერ სიბრძნის ღირსმან სწავლობით, ვერცა ღრმად გამომეტყველი, რიტორებრ ენა მრავლობით...“

გვ. 1—207.

შენიშვნები: 1. ერთვის „საძიებელი წიგნისა ამის სარკე თქმულთასა“ (გვ. 203).

2. ტექსტი გამოცემულია. იხ. თეიმურაზ მეორე, თხზულებათა სრული კრებული გიორგი ჯაკობიას წინასიტყვაობათ, რედაქციით, ლექსიკონით და შენიშვნებით, 1939, გვ. 1—101.

ანდერძი: აღიწერა წიგნი ესე სარკე თქმულთა ქელითა ღებერსკის სეკრატრისა იოანე იალღუზის ძისათა, რომელი კუთვნილ არს თავადისა უფლის მაიორის და კავალერისა დავით თარხან მოურავისადმი(!) ასაკმარის ღმერთმან მისდა სათნოდ ცხოვრისა(!) ბედნიერებასა შინა. იანვრის კ-სა დღესა, ჩუკლ-სა წელსა, ქართულსა ქ-ქს ფიბ-სა“ (გვ. 201).

(1847)

5156

გაბაშვილი ზაქარია, განზრახვანი. 1840

28 ფ.; 17,5×10,3; ლურჯი ქაღალდი; უყდო; მხედრული; 1840 წ. (1რ); გადაწერი ივანე ისაკოვი (1რ).

«ზაქარია ხუცესი, განზრახვათა წიგნი». „განზრახვა თავისა თვისისათვის. — ნუ თავის მოყვარებით და კორცის ნებეირობით გასინჯავ და გასჩხრეკ თავსა შენსა, სულო ჩემო, არამედ შენსავე თავში ჰქმენ ჰემმარი-ტი და მიუფერებელი სამართალი...“ 1v—28v.

ანდერძი: „განზრახვათა წიგნი ესე შეთხზული ზაქარია ხუცისაგან და გამოცემული ქართულსა ენასა ზედა მოსახსენებელად თავისა თვისის, რომელიცა ვპოვე და აღვსწერე მე, ივანე ისაკოვი. აღმოკითხველთა ამისთა გვედრებით, რათა შენდობას მიბრძანებდეთ ცთომათათვის, რათა ღმერთმან თქვენცა შეგინდოსთ ცთომანი თქვენნი.“

1840-სა წელსა, მარტის 12-სა დღესა“ (1რ).

მინაწერი: დანიელ კონქაძისა: „Таких размышлений у нас ученики 1-го приходского класса сочиняют. Д. Чонкадзе“ (18v).

(1848)

5157

ავგაროზი. XIX

34,5×30,5 (ერთ მთლიან ფურცელზე ტექსტისათვის შემოხაზულია 68 წრე. დაკეცილია წრეთა რაოდენობის მიხედვით, კუთხეები შემოჭრილია იმგვარად, რომ ქმნიან ჯვრის ფორმას); მთლურჯო ქაღალდი; ნაკლული; დაზიანებული (23-ე—28-ე წრეში მოთავსებული ტექსტის ზედა ნაწილი წაჭრილია); მხედრული; [XIX საუკუნის დამდეგი]; გადაწერის ადგილი გელათის მონასტერი; ტექსტი მოთავსებულია წრეების ორსვე მხარეს, დაუწერელია 63—68.

[ავგაროზი]. 1. ეპისტოლე ედესის მეფის ავგაროზისა ქრისტეს მიმართ. — ზღუდე ვარ მე ედესისა და უტყუელისა მის აღთქმისა, ქრისტე ღმერთო, რომელსა რწმენეს შენდამი...“ (1 წრე, შემდეგ აკლია).

2. [ეპისტოლე] მიწერილი იესო ქრისტეს მიერ ავგაროსის მიმართ. — ნეტარ ხარ შენ ავგაროს და ქალაქი შენი, რომელსა ჰრქვან ედესიაჲ. ნეტარ ხარ, რამეთუ გრწმენა ჩემდა მომართ, რომელი არა გიხილაჲ...“ (2—14 წრე).

შენიშვნა: ქრისტეს ეპისტოლეს ერთვის მის მიერ აღბეჭდილნი შვიდნი ნიშანნი (ბერძნულად) და მათი თარგმანება (იხ. მომდევნო ავგაროსის, S—5158, აღწერა, შენ. 2).

3. «აღწოდებაჲ» ზაქარია მოძღვრისა, გაბაშვილისა. — „თვით სახიერმან არ სახიერმან, ხოლო ღმერთმან ყოვლად წმინდამან, სამ სირამან ჯაჭუმან ინება რა ზედან აღწოდებაჲ მართლადმსარებელისა თვისისა, ხუცისა და მოძღვრისა ზახარიასი, ნათესავით ქართუჭლისა, ხოლო სქეს-ტომობით იობიან-გაბაონისა...“

შენიშვნა: «აღწოდებაჲ» ზაქარია გაბაშვილისა დაწერილია რელიგიურ-პათეტიკური ტონით. დაწერილი, თუ გადაწერილი ჩანს ზაქარიას ძმისწულისაგან: „...მე, ულისსა ძმის ძესა მისსა წარწერილისა წაქითხვას მიბრძანებდა“—ო... ამბობს იგი, დამსწრე და მხილველი ბიძის მიცვალებისა.

აქ ვხვდებით ზუსტ ცნობებს ზაქარიას გარდაცვალებისა და დაკრძალვის ირგვლივ: „...გაენათისა მიტროპოლიტმან ეფთკმიოს... დიდითარე მოსწრაფებითა... და ტრფიალებითა დამარხა ყოულად ღირსი ესე ხუცეს-მოძღვარი ძისა თვისისა სასურველისა იოსების თანა დასაველეთას კარისა წინარე ჩრდილოეთით კერძო. ხოლო აღსასრული მიიღო წელთა სამეოცდაათხუთმეტა მქონებელმან თვესა ფებერვალსა ვ, ქრისტეს აქთ ჩიბზ“.

ანდერძი: „აღიწერა ერთხმობითა და ერთსიტყვითა ამა საკვირველებისა თვალით მხილველთ გაენათს შეკრებულთა წმინდათა სამღვდლოთათა“.

(1849)

5158

ავგაროზი. XIX

39 წრის ფორმის გადაუბმელი ფურცელი; თვითოეულის ზომა 5,6X5,6; ქაღალდი; უყდო; დაზიანებული; ნაკლული; მხედრული (სათაურები სინგურით); [XIX ს.]; ავგაროზი დაწერილია ვინმე სოლომონის სახელზე (30-ე წრე); უკანასკნელ წრიულ ნაკვეთზე მოთავსებულია, წითელი საღებავით შესრულებული, ყვავილოვანი გამოსახულება.

[ავგაროზი] „სახარება იოანესი, თავი პირველი. — პირველითგან იყო სიტყვა და სიტყვა იგი იყო ლთისა თანა...“

წყდება: „...წმიდაო გიორგი გეთსამანიისა, წო გიორგი რომისა“...

შენიშვნები: გარდა ლოცვებისა «ავგაროზში» შესულია 1. ეპისტოლე ავგაროზისა, რომელი მიუწერა უფალსა ჩვენსა იესო ქრისტესა. — ავგაროზთ მთავარი ედესე ქალაქისა იესო მაცხოვრისა სახიერსა გამოჩინებულსა ქალაქსა იერუსალიმს გახარებ...“ (მე-16—20 წრე).

2. აქვეა ქრისტეს საპასუხო «ეპისტოლეზე» დართულ ნიშანთა: **ქ, ფ, ქ, ე, ი, რ, დ-** განმარტება. — **ქ, ფ, ქ, ო, ო, ძ, ო.** თარგმანება თვითოეულისა მარცვლისა და უწყება:

ჯვარი ამას გამოაჩინებს, რომელი ნეფსით თვისით დაემსკვალა მას ზედა, ხოლო ფარი — ფართი ყოფასა საიდუმლოსასა მოასწავებს, რამეთუ კაც იქმნა განცხადებულად და არა ფარულად. ქანი — ქერაბინთა საყდართა ზედა ჯდომსა მოასწავებს. ენი იტყვის: ესე არს ღმერთი პირველი და სხვა თვინიერ მისა არა-ვინ არს ღმერთი. ინი მოასწავებს — იგი არს მეფე, მეფე მალალი და ღმერთი,

ღმერთთა, რაე იტყვის — რამეთუ მხსნელ ვიყავ ნათესავისა კაცთასა; ხოლო დონი იტყვის: დიდ ვარ და მალაღ და საშინელ ცხოველ ვარ მე, უკუნითი უკუნისამდე ვარ მე ედესისა და ყოვლისა...“ (მე-16—20 წრე).

წარმოდგენილი განმარტებანი, სხვადასხვა რედაქციით, ერთვის ალავერდისა (A—484) და გელათის (Q—908) ოთხთავებს.

იხ. ალ. ხახანაშვილი, Очерки по истории грузинской словесности. Выпуск первый. Народный эпос и Апокрифы, Москва, 1895, стр. 197.

3. „ტროპარი დიდისა მოწამისა გიორგისა. — ტყვეთა განმათავისუფლებლო და გლახაკთა კელის ამპყრობელო, სნეულთა მკურნალო და მეფეთა წინამძბროლო, დვაწლით შემოსილო დიდო მოწამეო გიორგი, ევედრე ქრისტესა, მფარველ და მეობ ეყვენით მონასა ამას ღრისასა... წმინდაო გიორგი თელეთისაო, წმიდაო გიორგი ალავერდისაო...“ (31—38 წრე).

4. ავგაროზი დაწერილია ვინმე სოლომონის სახელზე. იგი იხსენება შემდეგ კონტექსტში: „ქვათახევის ღვთისმშობელო, ძლევისა მთავარმოწამეო წმიდაო შოო მღვიმელო, წმიდაო ნინა ქართველო განმანათლებელო და ყოველნო წმიდანო, თანა შეეწეინით და დაიხსენით ყოვლისა განსაცდელისაგან მონა ესე სოლომანი“ (30-ე).

(1850)

5159

ავგაროზი. XIX

26,8×33,8 (ერთ ფურცელზე ტექსტისათვის შემოხაზულია 30 წრე. ფურცელი დაკეცილია წრეთა რაოდენობის მიხედვით. მარჯვნივ და მარცხნივ, ვერტიკალურად, ხუთ-ხუთი წრე დაუწერელია); მოლურჯო ქაღალდი; თავნაკლული; მხედრული (სათაური და შუა წრიული ხაზები სინგურით); [XIX ს.]; ავგაროზი დაწერილია ვინმე ამილახორის სახელზე, მისგანვე(?).

[ავგაროზი]. „პასუხი მიწერილი იესო ქრისტეს მიერ ავგაროზის მიმართ. — ნეტარ ხარ შენ ავგაროზ და ქალაქი შენი, რომელსა ჰრქვიან ედესიაჲ. ნეტარ ხარ, რამეთუ გრწმუნა ჩემდა მომართ...“ (2—28 წრე).

შენიშვნები: 1. «ავგაროზი» შეიცავს მხოლოდ ქრისტეს პასუხს, ეპისტოლეს ავგაროზის მიმართ.

2. მას ერთვის ქრისტეს აღბეჭდილი შვიდნი ნიშანი (ბერძნული დაწერილობით) განმარტებებითურთ (ამის დაწერილებითი აღწერა იხ. წინარე, S—5158-ში, შენ. 2).

3. ავგაროზის ეპისტოლიდან შემორჩენილია მხოლოდ ბოლო ნაწყვეტი: „რომელი კმა არს ორთათვისევე მშვიდობით დამკვდრებად მას შინა და მშვიდობა შენდა უფალო ჩემო“.

ანდერძი: „წმიდისა ამის ეპისტოლის მადლო, დაიფარე ყოვლის განსაცდელისაგან მტვირთუშლი ეპისტოლისა ამის მონა ღვთისა თავადი ამილახორი“.

(1851)

5160

პალადი კაპადუკიელი, ლავსაიკონი. XIX

132 ფ.; 32,2×22; ქაღალდი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; დაზიანებული (მელანი დაჟანგული, ზოგიერთი ფურცლის კიდეები რესტავრირებული); ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XIX ს.]; თავკაზმულობიანი (5r); დაუწერელია ფ. ფ. 1—4, 126—132.

«პალადი კაპადუკიელი, ლავსაიკონი», „ეპისტოლე წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩინისა პალადიოს ეპისკოპოსისა კაპადუკიელისა, მიწე-

რილი ლავსოეს მიმართ პრეპოსიტი. — ვკნატრი გულსმოდგინებასა და კეთილსა ნებასა შენსა, რამეთუ ჯერ-არს ნეტარებისაგან დაწყება ეპისტოლისა...“ 5r—124v.

შენიშვნა: ერთვის „ზანდუცი ამის წიგნისა, რომელსა ეწოდების ლავსაიკონი“ (124v—125v).

ზანდუცის ბოლოს ტექსტის ხელით ვკითხვლობთ: „აღმწერელი ამის წიგნისა პალადი... განსრულდა ლავსაიკონი ესე ძალითა ღვთისაითა“ (125v).

მინაწერები (მხედრულით): 1. „წიგნი ესე ლავსაიკონი წმინდის საბას მონასტრისათჳს შეწირულია კარდანაქს“ (5r).

2. „ყოვლად პატიოსანი ესე წიგნი ლავსაიკონად წოდებული შემოგწირე პატიოსანსა მონასტერსა საბა განწმედლილისასა, რომელი არს კარდანაქს. სასაფლაოსა მშობელთა ჩემთასა, მოსახსენებელად სულთა მშობელთა ჩემთასა და ძმათა და დათა ჩემთასა მე, გლახაკმან ბერმან უღირსმან მღუდელ-მონაზონმან ნიკოლოს ვაჩნაძე, ბებურის შვილის თამაზის ძემან.“

ამასთანავე, შემოგწირე ერთი ხუამლი თითბრისა, მარადის ჭუარცმის წინაშე საკილად, მოსახსენებელად დედისა ჩემისა თამარისა. ნიკოლოზ“ (125v).

5161

შეუერთდა S—5223-ს, როგორც მისი ნაწილი.

5162

სიგელ-გუჯრები და სხვა დოკუმენტები.

გადატანილია დოკუმენტების კოლექციაში Sd 2855—3037.

(1852)

5163

ანტონ I, კატეხიზმო. XIX

122 ფ.; 20,5×15,8; ქაღალდი; ტყავგადაკრული, ტვიფრული ხის ყდა (დაზიანებული, ქვედა ყდის ფიცარი გატეხილი); დაზიანებული (ნაწილობრივ დაშლილი, სინესტისაგან დალაქავებული, კიდებშემოკვეთილი, წინა ორი ფურცლის კუთხე ტექსტით მოხეული და დაკარგულია); მხედრული (სათურები სინგურით); [XIX საუკუნის დამდეგი].

„წიგნი კატეხიზმოს ანუ მოწოდება, რომელიცა თანა არს ქრისტეანეთა კეთილმსახურთა აღსარებად, რომლისა შორის სიმრავლიონ(!) აღიქსნების 123 შინა კითხვსა მიგებათა, ქმნილი ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა ყოვლისა ზემოხსა საქართუჭლოჲსა. —

1. კითხუა: რაჲ არს სათანადო... მიმართ, რათა ჰრწმენეს.

მიგება: სიმოვლიონ, რომელი არს... ტაეპი, ქმნილი მეორისაგან მ[სოფლიო] კრებისა პირველად კოსტანტინუპოლ[სა]...“ 2r—121r.

შენიშვნა: უძღვის: „შეყუანილება ანუ წინასიტყუა[ბა] წიგნისა კატეხიზმოსისა“ (1rv).

მინაწერები: 1. „ქაიხოსრო ამილახვაროვ... ეს კატეხიზმოს ღმერთმან... გონიერებასა შინა...“ (2r).

2. „ჩუღუ-სა წელსა, აბრისის ა-სა დღესა გიორგი ივანეს ძე ამილახვაროვი მი[ი]ღეს ღრაფერენცის პოლკში კარაბინერში სასწავლებელში, ხუთშაფათ[ს], თორმეტის წლითა“ (121v).

5164

პ. უმიკაშვილი, ლექსები.

გადატანილია პ. უმიკაშვილის არქივში № 4.

(1853)

5165

კითხვა-მიგებანი საღმრთო წერილიდან. XVII

97 ფ.; 14×10,5; ქალაღი; მუყაოს ახალი ყდა; დაზიანებული (ახლად რესტავირებული); ნაკლული; ნუსხური (სათაურები სინგურით; რამდენიმე ფურცელი ძირითადი ტექსტისგან განსხვავებული ხელით); [XVII ს.].

[კითხვა-მიგებანი საღმრთო წერილიდან. კითხვა]: „...ვინ მოკვდავი სიკვდილად მიეცა და მოკვდავი უკვდავ იქმნა?

მიგებაჲ: მაცხოვარი უკვდავი მოკვდა და ენუქ მკვდარი უკვდავ იქმნა...“ 1r—96v.

წყდება: „...ევა გამოულო და ევა რომ სც“...

შენიშვნები: 1. 8 ფურცელი (1r—7r, 18r—19v) დაწერილია სხვა, ტექსტისაგან განსხვავებული ხელით.

2. 18r—19v არ არის ჩაქინძული თავის ადგილას.

3. აღნიშნულ ფურცლებზე, გარდა კითხვა-მიგებათა, მოთავსებულია:

ა. [სამთვარიო]. — „ნონებერსა თუ მთვარე დაბნელდეს, სიცივე და ყინვა იყოს დიდი, ჯელმწიფე მოკვდეს...“ (3r—5r).

ბ. „უწყებაჲ ჟამთა და წელთა. — თუშნი წელიწადისანი იბ; კვირიაყენი ორმოცდა თორმეტნი; დღენი სამასსამოცდახუთნი და ნაოთხალნი, რომელი არს დღეთა...“ (5r—6r).

გ. „სწავლანი მრავალ ფილასოფოსთან, მრავალნი და ფრიადნი, ხოლო უფროსნი სოლომონისნი“ (6rv).

დ. „სიბრძნისმეტყველებაჲ წმიდისა გრიგოლისი და ბაასილისი. ბაასილი სთქვაჲ, გრიგოლი მიუგო...“ (6v—7r).

მინაწერები: 1. „ზაქარიასი ვარ გერმანაშვილისა წიგნი ესე სამეცნიერო (17r).

2. „ეს წიგნი არს ზაქარია ვერმანოვისა ანუ პაპაჩემისა, გიორგი გერმანოვი, 1901 რ., 15 მარტს“ (97rv).

(1854)

5166

კონდაკი. XVIII

48 ფ.; 20×16; ქალაღი; ახალი რესტავირებული; ნუსხური; სათაურები და დასაწყისები სინგურით; [XVIII]; კვირნიშანი: 1779 (ფ. 9, 12); თანაკლული; დაუწერელია 48v; შეძენილია გიორგი მაქაცარიასაგან.

[კონდაკი]. — „...მომიყიდენ ჩუენ წყევისა მისგან შჯულისა პატოოსნითა სისხლითა შენითა...“ 1r—47v.

შენიშვნა: შეიცავს იოანე ოქროპირისა და ბაასილი დიდის ეპის წირვებს.

მინაწერები: 48r-ზე მიწერილია ლოცვები გადამწერის ხელით.

(1855)

5167

ჟამნი. XVII

102 ფ.; 15×10; ქალაღი; ტვიფრული ტყავით შემოსილი ხის ყდა, დაზიანებული; ნუსხური; სათაურები და დასაწყისები სინგურით; ორი ხელი: I (1რ—73ვ, 97რ—102ვ), II (74რ—96ვ); ნაკლები; [XVII]; ჰვირნიშანი: საძი ნახევარ-მთვარე (ფ. 9); დაზიანებულია ფ. 59; შექმნილია გიორგი მაქაცარიასაგან.

[ჟამნი]. — „...დაემდაბლდი შესულებშ(!) ჩემ ზედა გარდაქდეს რისხვანი შენნი...“ 1რ—102ვ.

წყდება: „...ყოველსა ქუჭყანსა განკდა ა. ცანი უ...“

შენიშვნები: 1. შედგენილობა: ა. [განგება ცისკრისა] (1რ—9ვ), ბ. „უამი მზისა“ (9ვ—16რ), გ. „უამი სამყმისა“ (16რ—19ვ), დ. „უამი მექუხე“ (19ვ—24ვ), ე. „უამი ცხრისა უამისი“ (24ვ—34რ), ვ. „უამი მწუხრისა“ (34ვ—41ვ), ზ. „უამი მცირე სერობისა“ (41ვ—45რ), ჟ. [თვეთა მეტყველება] (45რ—57რ), თ. „ოხითა იბაკონი აღდგომისანი“ (57რ—62რ), ი. „ოხითა იბაკონი მარხვათა და ზატიკთანი მეზუჭრისა და ფარსეველისა“ (62რ—73ვ), ია. „პარაკლისი ახლად თარგმანი სვედრებელი ყოვლად წმიდისა ღვთისმშობლისა“ (74რ—85რ), იბ. „იბაკონი ყოვლად წმიდისა ღვთისმშობლისანი, რომელსა დაუგლომელი ეწოდების“ (85რ—96ვ), იგ. [სახარებანი ათერთმეტთანი] (97რ—102ვ).

2. ხელნაწერს ახასიათებს იოტამეტობა.

მინაწერები: მინაწერები 21ვ, 22რ, 55ვ და 56რ.

5168

ქავჭავაძე ილია, ნაწერები.

გადატანილია ი. ჰავჭავაძის არქივში № 78, 80—83.

5169

ქავჭავაძე ილია, ნაწერები.

გადატანილია ი. ჰავჭავაძის არქივში № 25—38.

5170

ქავჭავაძე ილია, აი ისტორია.

გადატანილია ი. ჰავჭავაძის არქივში № 79.

5171

ა. ერისთავი რაფიელ, დრამატული თხზულებანი.

გადატანილია რ. ერისთავის არქივში № 464—469.

ბ. ბარბარე ჯორჯაძის ხელწერილი დიმიტრი ყიფიანისგან „ქართულის სპექტაკლის“ ფულის მიღების შესახებ.

გადატანილია დ. ყიფიანის არქივში № 643.

5172

ერისთავი რაფიელ, დრამატული თხზულებანი.

გადატანილია რ. ერისთავის არქივში № 462, 463.

(1856)

5173

თავნი მომაკუდინებელნი ცოდვანი. XIX

10 ფ.; 21×17; ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX]; დაუწერელა 10v.

„თავნი მომაკუდინებელნი ცოდუანი, რომელი გა-
ნიმარტების თკთო ათეულად. —

კ. რაოდენნი არიან თავნი მომაკუდინებელთა ცოდუათა და ანუ წამალი
მათი?

მ. შკდნი...“ 1r—10r.

შენიშვნა: თხზულების ავტორია ნიკოლოზ ორბელიანი-თბილელ-
ლი (იხ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, 1960, გვ. 348).
S—5173 ხელნაწერის ტექსტი ნიკოლოზ ორბელიანის თხზულებიდან
გამოკრებილის შთაბეჭდილებას ტოვებს (შდრ. H—998, 99v.—118r).

(1857)

5174

შატობრიანი, მოწამენი, ისტორიული მოთხრობა. 1897

93 ფ.; 22×17,5; ქალაღი; ქალაღის ყდა; მხედრული; 1897 წ. (90r); და-
უწერელა 90v.

„მოწამენი, ისტორიული მოთხრობა ქრისტიანობის
პირველ საუკუნეებიდან (შატობრიანის თხზულები-
დამ). თავი ა. წარმართთა ქურუმი დემოდოკი და ასული მისი აგლაია. დღეო-
ბა დიანა ღმერთასი. დღეობიდან' დაბრუნება აგლაიასი და შეხვედრა დიო-
დორ ქრისტიანესი. დიოდორს მიყავს აგლაია დემოდოკთან. აგლაია და დემო-
დოკი მიდიან ლასტენესთან, დიოდორის მამასთან, — თხუტმეტ(!) საუკუნის
წინათ, იმპერატორ დიოკლიტიანე მეფობის დროს, საბერძნეთში სცხოვრებდა
წარმართთა ქურუმი დემოდოკი თავის ასულით აგლაიათი...“ 1r—90r.

შენიშვნები: 1. ბოლოში ერთვის სარჩევი (91v—93r).

2. 19r-ზე მთარგმნელს სქოლიოში განმარტებული აქვს სიტყვა „გაღლები“.

3. ტექსტი შეიცავს შატობრიანის თხზულების თარგმანს. თხზულება
გამოქვეყნებულია რუსულ ენაზე — Мученики. Историческая повесть из пер-
вых веков христианства (из соч. Шатобринана), Москва, 1894 г.

4. ყდაზე, სათაურის ქვევით, მიწერილია: „რუსულიდამ ნათარგმნი დო-
მენტი ლოსაბერიძის მიერ“. ხელნაწერის გადაწერა დასრულებულია
„1897 წელს, იანვრის 16 დღესა“ (90r).

(1858)

5175

საკითხავი ადამ და ევაასი სამოთხით გამოსლვისაჲ. XVII

8 ფ.; 30×20,5; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; მხედრული; ნაკულუი; [XVII];
აქვს კვირნიშანი (ფ. 4).

[საკითხავი ადამ და ევაჲსი სამოთხით გამოსლვისაჲ]. — „...ანგელოზი მოვიდეს და ჰრქუა ადამს, და ადამ დაიმარხა სიტყუანი ესე გულსა თვისსა...“ 1r—8v.

წყდება: „...განათლებისა ეამსა დღესა აღვდიან და...“

შენიშვნები: 1. არსებობს ამ აპოკრიფის ორი რედაქცია. ორივე რედაქცია გამოქვეყნებულია ც. ქუტციკიძის მიერ (ადამის აპოკრიფული ცხოვრების ქართული ვერსია, ფილოლოგიური ძიებანი, I, თბილისი, 1964, გვ. 97—136). ხელნაწერი S—5175 ამ თხზულების II რედაქციას, გამოცემაში აღნიშნულია ლიტერით.

2. გამოთქმულია ვარაუდი, რომ S—5175 ხელნაწერი მარიამისეული „ქართლის ცხოვრების“ (S—30) ნაწილი უნდა ყოფილიყო (იხ. ც. ქუტციკიძის დასახ. შრომა, გვ. 98—99).

მინაწერები: (სხვა ხელით) 1. „ამის მოქმელს გაჩაღხვა ნდომია, დამწერელს — ვაკობიტება. რომანოზ კოლვილმან წაიკითხე ბოლომდის“ (4r).

2. „მთიული ვიყავ და ამაშიგაც ხშირად სწერია მთიულეთი“ (4r).

3. მინაწერია 4r-ზე.

(1859)

5176

მეფის ასულის მარიამის ამბავი. XIX

20 ფ.; 22,5×18; ქაღალდი; უყდო; მხედრული; [XIX]; გადამწერი: ანანა, თევდორე კერნაძის ასული (20r).

[მეფის ასულის მარიამის ამბავი]. — „იყო ქალაქსა შინა კონტილეპოლის(!) კეისარი, დიდათ სახელოვანი, ძრიელი და ახოვანი...“ 1r—20r.

შენიშვნები: 1. მოთხრობილია ზღაპრული ამბავი კეისრის ასულ მარიამზე. იხ. აგრეთვე H—1131 ხელნაწერის აღწერილობის შენიშვნები (ხელნაწერთა აღწერილობა, H კოლექცია, III, თბილისი, 1948, გვ. 112).

2. ამ ხელნაწერის შესახებ იხ. თ. ოქროშიძე, ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების ფოლკლორულ-შემკვრელობითი მუშაობა მე-19 ს. მეორე ნახევარში (ლიტერატურული ძიებანი, V, თბილისი, 1948, გვ. 405—421).

ანდერძი (გადამწერისა): „მმენელო, ამინ, ვითარცა იგი ასული ნეფისა მარიამი მიხვდა თავის საცდელსა მიხვდა(!), აგრეთვე თქვენ მიხვდით თქვენსა სანატრელსა, რაც ღმერთსა სთხოვთ(!). ამინ, ალილუია. ეს წიგნი აღწერა კვერნაძიანთ თევდორეს ქალმა ანანამა. რაც მეტი ნაკლები ენითა...“ (20r).

მინაწერები: მინაწერებია მელნით და ფანქრით 20v-ზე.

(1860)

5177

ქართული გრამატიკა (ფრაგმენტები). XIX

36 ფ.; 22×16,5; ქაღალდი, სხვადასხვა; უყდო, დაშლილი; მხედრული, ოთხი ხელი; საზედაო ასოები მთავრულით; [XIX]; კვირნიშანი: 1810 წ. (ფ. ფ. 23, 26); დაუწერელია: 5r—v, 10r—12v, 15v—17v, 20v—21v, 36r—v.

„ქართული ღრამატიკა. — § 1. ღრამატიკა არს ჰსწავლა კელთმძღუანველი კანონიერ უბნობისა და მართლწერისადმი...“ 1r—35v.

წყდება: „...არა არს გუარი სიკუდილისა, რომელმან შეარყიამცა ჰაზრი მისი...“

შენიშვნა: ხელნაწერი შეიცავს ნაწყვეტებს სხვადასხვა გრამატიკიდან: 1რ-დან 4ვ-მდე ნაწერია ერთი ხელით, გადმოწერილია იოანე ქართველი შვილის „ქართული ღრამატიკიდან“ (შდრ. S—1545, 3რ—10ვ). მეორე ხელით ნაწერია 6რ-დან 9ვ-მდე, მესამე ხელით — 13რ—32ვ; მეოთხე ხელით — 33რ—35ვ.

(1861)

5178

ალექსანდრე ნიკოლსკი, საფუძველნი სიტყვიერებისანი. XIX

26 ფ.; 21,5×17; ქალაღი, ცისფერი; უყლო; მხედრული, საზედაო ასოები მოაგრულით; [XIX]; ნაკლული; დაუწერელია: 13ვ, ფ. 26; ჩამოხეულია ფ. 16; კვირნიშანი: 1814 (ფ. 1, 3).

[ალექსანდრე ნიკოლსკი, საფუძველნი სიტყვიერებისანი]. — „...შენ გლახაკ ხარ, მაშასადამე მოითმინე...“ 1რ—25ვ.

წყდება: „...ამათ ისტორიათა, რომანთა (სამიჯნუროთა), ზღაპართა და მოთხრობითთა არაკთა არა ჰქონან კერძო ესე სიტყვსანი...“

შენიშვნა: თხზულების ავტორი და სათაური აღდგენილია ტ. რუხაძის წიგნის მიხედვით (ქართულ-რუსული ლიტერატურული ურთიერთობის ისტორიიდან XVI—XVIII სს., თბილისი, 1960, გვ. 234).

(1862)

5179

ალექსანდრე ჭავჭავაძე, ლექსები. XIX

16 ფ.; 21,5×17; ქალაღი; უყლო; მხედრული; ნაკლული; [XIX]; კვირნიშანი: 1830 წ. (ფფ. 3, 4).

1. [ვისაც გსურთ]. —

„მარად მებაღვის წყლულნი.

მუშაკნი ბევრნი თვთოსა მცმელად

გვყვან ნების წარმტაცუჭელად...“ 1რ.

შენიშვნა: ლექსი თავნაკლულია, იწყება მერვე ტაეზიდან (შდრ. ა. ჭავჭავაძე, თხზულებანი, ი. გრიშაშვილის რედაქციით, წინათქმით, შენიშვნებით და ლექსიკონით, თბილისი, 1940).

2. [სახე შენი], „ლაჯარამ. —

სახე შენი მე მახევა, მეზადა,

სრულ განმძარცვა, რაცნლა ცნობა მ[ე]ზადა...“ 1რ.

3. [ელეების კარი გაზაფხულისა]. —

„ვიღების კარი გაზაფხულისა,

ღროთა ცუალებით დანაგულისა...“ 1ვ—2რ.

4. [ოჰ წარმავალნო]. —

„ჰი წარმავალნო გზასა ქალნო,

თვალთა საამოდ ხილვად კმანო...“ 2რ—3რ.

5. [ვიწყო წერა მაჯამით], „ბაიათი ალექსანდრესი. —

ვიწყო წერა მაჯამით,

დაჰმურეს ჩემი მაჯა შით...“ 3რ.

10. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. VII

6. [ვინ არს ესე], „თენჯისი ალექსანდრესი. —
ვინ არს ესე სრულთაგთირებრ მანათი,
ვისგან სწულთან ნამნი ვარდთა საღებად...“ 3r—v.
7. [მოვედ ამ არედ შესამკობლად], „მუხანბაზი ალექსან-
დრესი. —
მოვედ ამ არედ შესამკობლად
ნიავო, მქროლევ კეთილ მყ[ო]ფელად...“ 3v—4v.
8. [ისმინეთ მსმენნო], „მუსტაზადი ალექსანდრესი. —
ისმინეთ მსმენნო, ჳირთა მთმენნო, მომიპყართ ყურნი,
რაგვარნი ჳირნი, ცეცხლნი ხშირნი, მწულნი აღმურნი...“ 4v—5r.
9. [ოჰ საყვარელო]. —
„[ოჰ] საყვარელო, შენგან ხელსა აწ მაქუს ზრუნუვანი,
რომელ მღერითა განვიცხადო ჩემნი ჳმუნვანი...“ 5v—6r.
10. [ვაქებ თავსა თმამდიდარსა], „მუშტარ მუხალიფის ჳმა, გა-
ფი ალექსანდრესი. —
ვაქებ თავსა თმა-მდიდარსა, რომელსა გლახ უბაჰს გული,
ღვირფასს ლალსა დაუჟღალსა მარგარიტი უცუავს სრული...“ 6r—v.
11. [უწყალო სენმან], „მუშტაზადი ალექსანდრესი. —
უწყალომ სენმან, ყოველთ მაწყენმან, გვიკოდა გულნი,
გვქმნა ჳირთა მთმენად მგლოვარენად ყოველნი სულნი...“ 6v—7v.
12. [მომივედ მთოვარევ], „გარდუნ გარდუნის ჳმა ჳუსეინის, გა-
ფი ალექსანდრესი. —
მომივედ მთოვარევ, შუქისა მფენო,
მჭურეტთათვის განცხრომის აღმომაცენო...“ 7v—8r.
13. [ანაზდად ხილვამან], „სან ბირეიღალ აზახმის ჳმა ალექსან-
დრესი. —
ანაზდად ხილუვამან მე შენგან, მზეო,
ასე მძლია და წარმტაცა გლახ გული...“ 8r.
14. [ედემს რგულსა], „უშტი ქონლლუ ყუმის ჳმა. —
ედ[ე]მს რგულსა საროს მაშორვა ბედმან,
აროდეს ნუგეშ მცა მახთან(!) დაზმითა...“ 8r—v.
15. [აჯას ვამრავლებ], „ქაფარ ბარუხამის ჳმა, გაფი ალექსან-
დრესი. —
აჯას ვამრავლებ მე შენდა,
გულს შენი ტრფობა მეშენდა...“ 8v—9r.
16. [ვარდო კოკობო], „მუსტაზადი ალექსანდრესი. —
ვარდო კოკობო, ყოველთა მჯობო, მომხედე კრულსა
მე შენსა მჭურეტსა, განარეტსა, თუალდაურულსა...“ 9r—v.
17. [შენ გეტრფის ვარდო], „ბაღჩა დივარინდონ აშტუმის
ჳმა(!), ყაიდა ალექსანდრესი. —
შენ გეტრფის, ვარდო, გლახ გული,
სურვილით ცნობა კარგული...“ 9v—10r.
18. [ვაჰ შენგან წყლულსა], „თემრო თემროს ჳმაზედ, ოსმა-
ლის ყაიდა ალექსან[დრესი]. —
ვაჰი შენგან წყლულსა დაკოდის გულსა,
ჰი ვარდისა მქონევ, ბულბულთ. შემადონევ...“ 10r—v.

19. [გლახ თვალთა შენი]. „ნუ დაშწუსავ ცეცხლში, შანშეს კმა
ალექსანდრესი. —
გლახ თვალთა შენი შუჭბა სრული
რა განიცადეს, მუნით ვარ კრული...“ 10v—11v.
20. [ზალახშ ბეზეკის ბაგით], „ჯანყუმი ბუიერლარდს კმა გან-
სურის გაფი. —
ბასლახშ ბეზევის ბაგით სიტყუა წარმონაშობი
მესმა რა მუნითგან, მწყლავს მე გლახ ისარი მსობი...“ 11v—12r.
21. [ქენებით ვხმოვანებ], „გეთმასამ ოლდურტურ ოიარაბამანის
კმა. —
ქენებით ჭხმოვანებ, მისმინე მვედრსა,
ნუ მიმცემ სიკვდილსა, მსწრაფლ შესახედრსა...“ 12r.
22. [ვაპსუსტსა სენით], „აღამსანისანის კმა. —
ვაპსუსტსა სენით, ავთ კმათ სმენით, გულსავსე წყენით,
ეს ვიღონენით, მოსთქუათ თმენით გლოვა გლახ ენით...“ 12r—v.
23. [შვენებანი სახილვოდ], „ბაისაბაი ჩამანამისა, კმა ალექ-
სანდრესი. —
შუჭნებანო, სახილვოდ სასურველნო,
თავთა თქვენთა კეთილ ქცევით მბრუნველნო...“ 12v—13r.
24. [სიყვარულსა შეუპყრივარ], „ოსმალური ყოიდა ალექ-
სანდრესი, ბირ ნაზინან ბირ ყაშინანის კმა. —
სიყვარულსა შეუპყრივარ აწ შენსა,
გეტრფის გული სურვილ-რგული...“ 13r—v.
25. [ვაპსოფელსა ამას]. —
„ვაპსოფელსა ამას და მისთა მდგმურთა,
ბოროტებისა და სიცრუვის ქურთა...“ 14r—v.
26. [ოპვით გვემტყუნვა]. —
„ჭივით გვემტყუნვა
სოფლისა ბრუნვა...“ 15r.
27. [მსურდა ოხვრა], „რასტი გუშა გულჰამანუმ ჯანუმის კმა. —
მსურდა ოხრუა ჩემი ღუმით მეკრძალა,
რომელ მსმენელთ გული არ შემ[ე]ალა...“ 15v—16r.
28. [უწყლვივარ ჭირთა], „ჯოფრი ჯანდა სარიბამ. —
უწყლვივარ ჭირთა მალვას,
ღუმილს, ოხრვას და კრძალვას...“ 16r—v.
29. „მუხანბაზის ყაზალი. —
კმუნვის მახვილი გულსა მსობია,
მიკვირს, თუ სული რად არ მხდომია...“ 16v.

შენიშვნები: ალექსანდრე ჭავჭავაძის ლექსები გამოცემულია
(იხ. ა. ჭავჭავაძე, თხზულებანი, ი. გრიშაშვილის რედაქციით, წინა-
თქმით, შენიშვნებით და ლექსიკონით, თბილისი, 1940).

2. ხელნაწერი ნაკლულია, ეს ლექსი წყდება მეხუთე ტაეზზე (იხ. დასახ. გა-
მოცემა, გვ. 63).

3. ლექსების სათაურები აღდგენილია დასახელებული გამოცემის მიხედვით.

(1863)

5180

თეიმურაზ I, ლეილმაჯუნნიანი. XVIII

18 ფ.; 30×21; ქალაღი; უყლო, დაშლილი, დაზიანებული; მხედრული; სტროფების დასაწყისი სიტყვები სინგურით; ნაკლული; [XVIII]; აქვს ჭვირნიშანი (ფ. 1, 3).

[თეიმურაზ I, ლეილმაჯუნნიანი]. —

„...თაყამს ჩხრეკენ და რამლსა კურენ, ქონდათ ვარსკვლავთათვალობა, იკითხვენ, სწერენ, არჩევენ, აქუთ დიდი გამოწულილობა...“ 1r—18v.
წყდება: „[ვარემოს ზღუდედ გა]თლილი მთლად ლალი ზურმუხტებულა, [კარნი ოთხს ალაგს] ოქროსა, შიგან სხდეს თვალნი ქებულა...“

შენიშვნები: 1. ხელნაწერი ნაკლულია. თეიმურაზ I თხზულებათა 1934 წლის გამოცემასთან შედარებით ხელნაწერს აკლია შემდეგი სტროფები: 1—9, 59—77, 107—126, 167—185, 236—244. წყდება 255 სტროფზე.

2. ეს ხელნაწერი 1934 წლის გამოცემაში არ არის გამოყენებული. ლეილმაჯუნნიანის გამოცემულ ტექსტთან შედარებით, ხელნაწერი S—5180 გვაძლევს რედაქციულ სხვაობებს: ა. 94, 132, 228 სტროფებში II და III ტაეები გადასმულია. 185 სტროფში გადასმულია III და IV ტაეები.

ბ. 132 სტროფის IV ტაეები სხვაგვარად იკითხება. ამათ გარდა ხელნაწერში, თითქმის ყველა სტროფში, ლეილმაჯუნნიანის 1934 წელს გამოცემულ ტექსტთან შედარებით გვხვდება რედაქციული თუ ვარიანტული სხვაობები.

3. ეს ხელნაწერი და ხელნაწერი S—5181 გადაწერილია ერთი ხელით.

მინაწერები: 1. „ორი სამოთხის ქალისა სიშორით გული მეწოდა, თუ შორათ განვეშორები, მიჯობს მეც გადვიხეწო და, ვარდი, ყვავილთა უფალი, ფერს თხოვდა და მეხვეწოდა, დაეფარნეს, წარვიდეს, სახელად ბრძენი ეწოდა“ (10v).
2. „მაგრამ ავის ბედისაგან ჩემი რამცა გამიყვირდა“ (14r).
3. მინაწერებია აგრეთვე 9r, 12r და 18v.

(1864)

5181

თეიმურაზ I, იოსებზილიხანიანი. XVIII

ფ. 28; 30,5×21,5; ქალაღი; უყლო, დაშლილი, დაზიანებული; მხედრული; სტროფების დასაწყისი სიტყვები სინგურით; ნაკლული; [XVIII]; აქვს ჭვირნიშანი (ფ. 1, 2).

„[პირვე]ლი მიჯუნურთა ამბავი სკარსული საგან ქართულა [ნათარგმან]ები მეფის თეიმურაზისაგან ლექსად თქმული. —

[არსებით ვი]ტყუვი ცნობილად, სამებით ერთუფლებულად, [ბუნებით გ]ანუყოფელად, ღთაებით შეერთებულად...“ 1r—28v.
წყდება: „...დასაბამ შენ ხარ, უფალო, დასასრულ არსთა დგომამდი, [ეამ] უკან ქალწულისაგან ჩვენთვის კორც-შესხმად მოლამდი...“

შენიშვნები: 1. ხელნაწერი ნაკლულია. თეიმურაზ I თხზულებათა 1934 წლის გამოცემასთან შედარებით ხელნაწერს აკლია შემდეგი სტროფები: 21—28, 48—54, 235—252, 292—299.

2. ეს ხელნაწერი 1934 წლის გამოცემაში არ არის გამოყენებული. იოსებზილიხანიანის გამოცემულ ტექსტთან შედარებით, ხელნაწერი S—5181 გვაძ-

ლევს რედაქციულ სხვაობებს: ა. აკლია 69, 310 სტროფები. ბ. 152, 184, 276 და 279 სტროფებში 11 და 111 ტაეები გადასმულია. გ. 979 სტროფის 111 ტაეი სხვაგვარად იკითხება. დ. 55 და 65 სტროფები რედაქციულად განსხვავებულია. ამით ვარდა, ხელნაწერში, თითქმის ყველა სტროფში, გამოცემულ ტექსტთან შედარებით, გვხვდება რედაქციული თუ ვარიანტული სხვაობები.

3. ხელნაწერები S—5181 და S—5180 გადაწერილია ერთი ხელით.

მინაწერები (სხვა ხელით):

1. „ბაგე ვარდისა ვის აქვს პობილი,
ლაწვთა ფერ-სპეტთა ჳვირვა ტრფობილი,
ნაზად მიხედვა თვალთა ლმობილი
არს შარვანდ მფენი მეფედ შობილი.
მეტრფთა მიმწები უნდი ტკობილი,
მაკრთთა მიმზავი ნაჯაზმ-მკობილი,
ინდთა დარაზმვა მიჯრით წყობილი
და ზეგარდამო ელვა კრთობილი“ (3რ).
2. „ნელად რებანი, მიმოგდებანი, კვიპაროზებრთა
აღნავთ რხევანი,
გულთა მიმნავნი, ცრ[ე]მლთა მიმნაჲნი, ნათელთ მიმვანი
მიმოფრენანი,
ტოპაზთ გრეხანი, ჳიმოგრეხანი, მჳკვრეტთა მინანი შესაშინანი,
ლუქსთა ვინანი ვთჳვი რა წინანი, მისგან სავიოდ
შესაწირავნი“ (3რ).
3. „ტარო ტრელსა საწუთოსა არაოდეს შევეწყნარე...“ (2რ).
4. „ესე შრომა მოცლით დრომა
იწყო წყურვილთ წყენილ ზრომა“ (17ვ).
5. მინაწერებია აგრეთვე 7რ, 9რ, 10ვ, 21რ და 27რ.

(1865)

5182

**გაბრიელ მცირე, მღვდელთ-მთავრის ლიტურგიის განმარტება
სახისმეტყველებით. 1823**

22 ფ.; 18,5×11; ცისფერი ქაღალდი; ქაღალდის ყდა; მხედრული, საზედაო ასოები მთავრულით; 1823 წ. (15რ); გადაწერი: მღვდელი იაკობ ლომისძე (15რ); გადაწერის ადგილი: ვლადიკავკაზი (15რ); დაუწერელია: 15ვ—22ვ; ჳვირნიშანი: 1819 (ფ. 18).

[გაბრიელ მცირე], „მღვდელთ-მთავრის ლიტურგიის განმარტება სახისმეტყველებით, ვითარმედ ყოველ-სავე მღვდელთ-მოქმედებასა მისსა რაა საიდუმლობითი ძალი უჳყრიეს. — მღვდელთ-მთავრო გონებაო, გამამაბრწყინ-ვებელო მღვდელთ-მთავრისა სიტყვისაო და გამომავლინებელო მღვდელთ-მთავრისა სულისაო...“ 1რ—15რ.

შენიშვნა: თხზულებს ავტორია გაბრიელ მცირე (იხ. კ. კეკელიძე, ძველი ქართული მწერლობის ისტორია, I, გვ. 372).

ანდერძი (გადაწერისა): „ყოვლად პატიოსანო და ღირსო მღვდელ-ნო და შემწირველნო უსისხლოსა მის მსხუშრპლისანო და მსახურნო, მე თჳვენ მიერ მონიჭებულისა ამის სულისა წმიდისა მინდობითა მღვდელთ-მთავრისა ქრისტესი და მაგალითი მისი აღსრულებული სახისმეტყველებითი აღვჳწერე ეკლესიის ალავერდის დედანსა ჳედა და მოგიძღვნით. შეიწირეთ სახენებელად სიგლახაისა ჩემისა, რათა რაჳამს ადესრულოს და [ა]ღასრულებდეთ დმერთს-ყოფელისა ამის საიდუმლოსა, მომხსენებდეთ მეცა ღირსებისა თჳვენისა მსასობელი უღირისი მღვდელი იაკობ ლომისძე. შეწვენითა მღვთო-

სათა აღიწერა ქელითა მღვდლის იაკობ ლომისძისათა ქალაქსა შინა ვლავდისკავკასი(!), მაისის ე დღესა, ჩუკვ წელსა“ (15r).

(1866)

5183

სააკაძე იოსებ, ქება და წამება წმინდისა ქალწულ-მოწამისა მარინასი. XIX

19 ფ.; 10×8; ქაღალდი; უყდო; მხედრული; ნაკლული; [XIX].

[სააკაძე იოსებ], ქება და წამება წმინდისა ქალწულ-მოწამისა მარინასი თვესა ივლის იზ-სა. დასაწყისი პირველის ღირსის მარინას ქებისა. —

„ქალწული წმინდა მლოცავი
იყო ქრისტეს წამებისა,
თვით მშვენიერი, ბრწყინვალე,
იყო უფლისა ნებისა...“ 2r—19v.

წყდება: „...მე გვირგვინით სამოთხეს
ჩემი იესო მფარვიდეს...“

შენიშვნები: 1. უძღვის: „სიტყვებისათვის მხველისა შენისა მარინასთ-ვისს, რამეთუ მოწყალე და კაცთ-მოყვარე ღმერთი ხარ და შენდა დიდებას აღ-ვაველენთ მამისა და ძისა და წმინდის სულის აწ და მარადის და უკუნიით უკუნი-სამდე, ამინ“ (1v).

2. კ. ქექელიძე პოემის ავტორად მიიჩნევს იოსებ სააკაძე-თბი-ლელს (იხ. ძვ. ქართული მწერლობის ისტორია, I, 1960, გვ. 616). ამავე აზრს იმეორებს აგრეთვე გ. ლეონიძე (იხ. დიდმოურავიანი გ. ლეონიძის რე-დაქციით, 1939, გვ. XXI).

(1867)

5184

თეიმურაზ I, ლეილმაჯნუნიანი. XIX

22 ფ.; 22×18; ქაღალდი; უყდო; დაშლილი; მხედრული; ნაკლული; [XIX];
ქვირნიანი: 1836 წ. (ფ. 10, 11).

„კარი პირველი ლეილმაჯნურისა სპარსულისა გან ქართულად გადმოთარგმნული და გალექსილი მეფის თეიმურაზისაგან სასამენელად შესაქცევი. —

ღმერთო, რომელი თვით სიბრძნით ხარ სიბრძნის მომცემლობით,
არსისა არაარსისა სიტყვით დამბადე მთქმელობით,
მომეც გონება მე ვიყო მადლობის შემწირველობით

და ხელ-ვყო წიგნებსა სპარსულსა ქართულად გადმოთარგმნობით(!)...“

1r—22v.

წყდება: „...იგი უებრო მნათობი გამოაქვთ სამარებასა,
უკან მოსდევენ დედ-მამა, ვაი მათ მგზავრობებასა,
ენა ვერ ანბობს სრულებით მათსა ვაგლახსა ვებასა
და იხვეწებიან სიკვდილსა, დაქოლვა ქვა-დადებასა“.

შენიშვნები: 1. ეს ხელნაწერი თეიმურაზ I თხზულებათა 1934 წ. გა-მოცემაში აღნიშნულია J ლიტერით.

2. ხელნაწერი ნაკლულია, გამოცემასთან შედარებით აკლია სტროფები: 65—73, 131—140, წყდება 210 სტროფზე.

მინაწერი: მინაწერია 4r-ზე.

(1868)

5185

გვიდო დე კოლუმნი, ტროადის დაცემა. XIX

45 ფ.; 34×32; ქაღალდი, ცისფერი; უყდო, დაშლილი; მხედრული; სათაურებისათვის და თავების დასაწყისი პირველი სიტყვებისათვის გაშვებულია ადგილი სინგურით ჩასაწერად. ნაკლული: მოღწეულია 2—7 რვეულები; [XIX]; დაზიანებულია 45 ფ.; კვირნიშანი: 1809 (ფ. 3, 4).

[გვიდო დე კოლუმნი, დარღვევა ქალაქისა ტროადისა].—„... [უკეთუ ვყო ესე ვით] არ შენ მეუბნები, მაშ ვითარისა. სახით-ლა ძალ-მისს მისულა მამულსა ჩემსა...“ 1r—45v.

წყდება: „...სხუათა მეფეთა და მთავართა ბერძენთსა არჩიეს ბევრი-გად, თუ რაგვარ შეიძლონ თვინიერ ძნელთა განსაცდელთა თვისთა მიდგომა ტროადის კიდეთა ზედა და ვერ გულისხმა-ჰყოფდნენ, გარნა მა[რტოლა]...“

შენიშვნები: 1. სათაური აღდგენილია S—5 ხელნაწერის მიხედვით.

2. 5r-ს ქვედა კიდებზე განმარტებულია სიტყვა იამლაგი(!). იალმაგი ასევეა განმარტებული S—5 ხელნაწერის 13r-ზე, ოღონდ განმარტების მერმე მიწერილია: „რეკტორი დავით მალაქეთილშობილი ალექსისძე“, რაც იმის მიმანიშნებელია, რომ ეს განმარტება დავით რეკტორის ეკუთვნის. S—5185 ხელნაწერში კი მხოლოდ განმარტება გვაქვს.

3. თარგმნილია რუსულიდან გაიოზ რეკტორის — თაყას ძე ბარათაშვილის მიერ (იხ. ტ. რუხაძე, ქართულ-რუსული ლიტერატურის ურთიერთობის ისტორიიდან, XVI—XVIII სს., თბილისი, 1960, გვ. 231).

(1869)

5186

ჩარდავრიშანი. 1856

46 ფ.; 32,5×21; ქაღალდი; უყდო, დაშლილი; მხედრული; ნაკლული; გადამწერი: პრიეტნიკი ბესარიონ ბერიტოვი (29v); 1856 წ. (29v); 11, 12 და 32 ფურცლები ძველი რესტავირებულია; კვირნიშანი: 1839 (5 ფ.).

[ჩარდავრიშანი]. — „...მოლოცველი არ ვიყო. მას უკან საკმლის ჭამა დაუწყო...“ 1r—46v.

წყდება: „...დიდი ხანი ვიარეთ, ღვთითა და თქვენის წყალობით ჩემს სახელმწიფოში მოველ. მაჰაჩემს...“

შენიშვნები: 1. ფანქრით გაკეთებულია შენიშვნები ხელნაწერის 12r-სა და 22v-ზე. როგორც ჩანს, ამ ხელნაწერზე უმუშავიათ.

2. „ჩარდავრიშანი“ რამდენჯერმე გამოცემული: ე. ხელაძის მიერ 1876 წ. და 1890 წ., დ. კახაროვის მიერ 1913 წ.

ანდერძი: „გადაწერა ესე ჩარდავრიშანი(!) პელითა პრიეტნიკი ბესარიონ ბერიტოვისაგან წელსა ჩვენ, იანვრის ი“. (29v). ანდერძში გადამწერის ვეარისა და გადაწერის თარიღის ადგილას ჯერ სხვა წერებულა, მერმე პირველად ნაწერი ამოუშლიათ და ხელახლა ჩაუწერიათ ტექსტის მელნით და ხელით.

მიწაწერები (ფანქრით): 1. „დავრიშანი ესე თავად მიხაილ ვეზირი-შვილის ნაქონია“ (1r).

2. „გადაწერილია მეღვთინე ბესარიონ ბერიტოვისაგან 1856 წ. იანვრის 10-სა“ (1r).

(1870)

5187

დავით ღამბაშიძე, მოკლე სწავლა ანატომიიდან და ფიზიოლოგიიდან. 1876

15 ფ.; 35,5×22,5; ქაღალდის ყდა; მხედრული; ავტორი: მღვდელი დავით ღამბაშიძე (1r); ავტოგრაფი; 1876 წ. (1r).

„მოკლე ანატომიური(!) და ფიზიოლოგიური აღწერა კაცის ტანის აგებულებისა და მისი ცხოვრებისა. — საზოგადოთ კაცის ტანის უმთავრესი ნაწილი არის სამი: ა. თავი, ბ. ტანი და გ. ხელ-ფეხი, კიდურები...“ 2r—15v.

შენიშვნები: 1. ყდაზე აწერია: „მოკლე სწავლა ანატომიიდან და ფიზიოლოგიიდან კაცის ტანის აგებულებაზე და მის ცხოვრებაზე, შედგენილი მ. დ. ღამბაშიძისა, ნაწილი პირველი, 1876 წელსა.“

2. ტექსტი შედგება 15 თავისაგან.

3. ხელნაწერში ჩადებულია რუსულად ნაწერი დავით ღამბაშიძის ავტოგრაფი, წერილი სოლომონ იოსების ძისადმი. წერილში აღნიშნულია, რომ ადრესატის მიერ მიცემული შენიშვნები ამ ნაშრომზე მან უკვე გაითვალისწინა და სთხოვს, რომ ნაშრომი გადასცეს საცენზურო კომიტეტს. დავით ღამბაშიძის ეს ნაშრომი გამოქვეყნებული არ არის.

(1871)

5188

გალაქტიონ ტაბიძე, შანშე. XX

11 ფ.; 35,5×22; ქაღალდი; ქაღალდის ყდა; მხედრული; გალაქტიონ ტაბიძის ავტოგრაფი (11r); [XX]; აქვს ჰვირნიშანი (ფ. 1, 8); დაუწერელია ხელნაწერის verso-ები.

„გალაქტიონ ტაბიძე, შანშე, პოემა. —

„მიჰქრიან ღღენი

და მკაცრი სენი

სულით თბლობის აღარ მშორდება,

ატყდება გული,

როცა წარსული

იმედის სხივი მომაგონდება...“ 1r—11r.

შენიშვნები: 1. პოემის სათაური ჯერ „მირზა“ ყოფილა, შემდგომ ეს სათაური გადახაზულია და პოემას „შანშე“ აწერია: პოემის ტექსტშიც მირზა ყველგან შენუთია შეცვლილი.

2. პოემას უძღვის: „ვუძღვნი ძვირფას მეგობრის დემონის ხსოვნას:

მეგობრულ საღამს გიძღვნი მშვიდად

ბნელ საფლავში მყოფს,

საყვარელ დემონს, ჩვენის სულის

დემონად ქცეულს.

შავი ფიქრებით, მწარე ხვედრით

დაღლილს, ავადმყოფს,

რად, რად აშფოთებ ეგრე რისხვით

ჩემს სულს იკვნეულს?“ (1r).

3. პოემა არ არის გამოქვეყნებული, შექმნილი ჩანს გალაქტიონ ტაბიძის მოღვაწეობის ადრეულ პერიოდში.

(1872)

5189

ვართავავა იპოლიტე, ჩვენი ეროვნული თვითცნობიერება, წერილი მეორე.

1901

16 ფ.; 21,5×17; რვეულის ქაღალდი; უყდო; მხედრული; იპოლიტე ვართავავას ავტოგრაფი (16r); 1901 წ. (16r); დაუწერელია: 1v, 16v.

ვართავავა იპოლიტე, „ჩვენი ეროვნული თვითცნობიერება, წერილი მეორე. — ნათქვამია, თევზი თავიდგან აყროლდებაო. თავდაპირველად ეროვნული გადაგვარება-დამახინჯება ჩვენს შთამომავლობითი არისტოკრატის დაეტყო...“ 2r—16r.

შენიშვნები: 1. სტატიის ბოლოს მიწერილია: „ბ. რედაქტორო! ვთხოვთ ამ წერილს ადგილი დაუთმოთ „ივერიაში“. იპოლიტე ვართავავა, 1901 წ. ...“.

2. იპოლიტე ვართავავას ამავე სტატიის პირველი წერილი დაბეჭდილია ვაზეთ „ივერიაში“, 1901 წ. № 128, 129, 130. მეორე წერილი გამოქვეყნებული არ არის.

(1873)

5190

ლექსთა კრებული. XX

15 ფ.; 21×14; ქაღალდი; უყდო; მხედრული; [XX].

1. [ნ. ბარათაშვილი, სატრფოვ მახსოვს]. —
„სატრფოვ, მახსოვს თვალნი შენნი
მშვენიერნი ცრემლით ჰკრთოდენ...“ 1r.
2. „თავადი ნი. ბარათოვი, [დამქროლა ქარმან]. —
დამქროლა ქარმან სასტიკმან, თან წარმიტანა ყვავილი,
მაცხოვლებელი სიცოცხლის, სუნნელებითა აღვსილი...“ 1r—v.
3. „თავადი ნი. ბარათოვი, [ვპოვე ტაძარი]. —
ვპოვე ტაძარი შესაწყნარი, უდაბნოდ მდგარი,
მუნ ენთო მარად უქრობელი წმიდა ლამპარი...“ 1v—2r.
4. „თავადი ნი. ბარათოვი, [არ უკიყინო]. —
არ უკიყინო სატრფო, შენსა მგოსანსა გულისთქმა,
მოკვდავსა ენას არ ძალუძს უკვდავთა გრძნობათ გამოთქმა!...“ 2r—v.
5. „თავადი ნი. ბარათოვი, ქილის ყვავილი დამწირო. —
მწირო: სუმბულო, სად არს ფეროვნება შენი საამო,
რომ შენსა მკვრეტელს არ გააჩნდეს დილა-საღამო?...“ 2v—3v.

შენიშვნა: ლექსი გამოცემულია სათაურით „სუმბული და მწირო“ (იხ. ნ. ბარათაშვილი. თხზულებანი, თბილისი, 1945, გვ. 29—30).

6. „თავადი ნი. ბარათოვი, [მიყვარს თვალეები]. —
მიყვარს თვალეები მიბნედილები,
ეშხის ცეცხლითა დაქანცულები...“ 3v—4r.
7. „თავადი ნი. ბარათოვი, [სულო ბოროტო]. —
სულო ბოროტო, ვინ მოგიხმო ჩემად წინამძღვრად,
ჩემის გონების და სიცოცხლის შენ აღმაშფოთრად?...“ 4r—v.

8. „თავადი ნი. ბარათოვი, [რად ჰყვედრი კაცსა]. —
რად ჰყვედრი კაცს ბანოვანო, პირუმტიცობას?
თუ ემდურვი შენ ტრფიალისა ცვალებადს გრძნობას...“ 4v—5r.

შენიშვნა: ნიკოლოზ ბარათაშვილის ლექსები გამოცემულია (იხ. ნ. ბარათაშვილი, თხზულებანი, თბილისი, 1945).

9. [გრ. ორბელიანი], „სადამო ვამოსალმე ბისა. —
მზე ჩაესვენა, მის შუქი გამოსალმის უამს კავკაზსა
თავსა ეხვევა აღერსით, ვით ქალი მამას მოხუცსა...“ 5r—6r.

10. „თავადი გრ. ორბელიანოვი, [სო... ორ...]. —
ვარდი ხარ? — არა!
ზამბაყი? — არა!“ 6r—v.

11. „თავადი გრი. ორბელიანოვისა, [მიბაძვა პუშკინისა]. —

სიცოცხლე ფუჰო,
უბრალოე ხიჰო...“ 7r—v.

შენიშვნები: ლექსის ბოლოს მიწერილია: „28 მაის, 1844 წელსა, თემირხან-შურა“, ხოლო დასაწყისში — „აჰა ესეც შენი და ჩემი მდგომარეობა!“

12. [გრ. ორბელიანი, ეკატერინა ჰავჭავაძისა]. —
„წინანდლის ვარდო,
სულითა ტრედო...“ 7v—8r.

13. „თავადი გრი. ორბელიანი, [სალომეს ბეჟანა მკერ-
ვალის მაგიერ]. —

სიხარულო, შევბავ, ლხინო, მზე ში[ნ] შემოდო,
ახლისა აკენის გუშაგნო...“ 8r—v.

14. „თავადი გრი. ორბელიანი, ალბომში დ...ო ბ...
შეჰსტრფი სადამოს
ტბილ სუნნელ მყუდროს...“ 8v—10r.

შენიშვნები: 1. ლექსის ბოლოს მიწერილია: „წელსა ჩემს-ს, მაისის ე, გორი“.

2. გრიგოლ ორბელიანის ლექსები გამოცემულია (იხ. გ. ორბელიანი, თხზულებათა სრული კრებული, თბილისი, 1959).

15. „თავადი ალ. ჰავჭავაძე, კავკასის ზვავი. —
ზვირთნი ხმოვანნი, აღქაფებულნი,
შავთ კლდეთ ებრძვიან, ზე ემსხვერვიან...“ 10v—11r.

შენიშვნა: ლექსი გამოცემულია (ა. ჰავჭავაძე, თხზულებანი, ი. გრიშაშვილის რედაქციით, წინათქმით, შენიშვნებით და ლექსიკონით, თბილისი, 1940, გვ. 141—142).

16. „თავადი გ. ერისთოვი, თოვლი. —
ნახეთ, ნინას როს სპეტაკ გულს ვით დაეცა თოვლი ქულად,
მას ეგონა სითეთრითა ჰყოფდა ტურფას დაჩაგრულად...“ 11r.

შენიშვნა: ლექსი გამოცემულია (იხ. გ. ერისთავი, თხზულებანი, შ. რა-დიანისა და ი. ბალახაშვილის რედაქციით, თბილისი, 1936, გვ. 35).

17. [გ ი ო რ გ ი ე რ ი ს თ ა ვ ი, ლ ე ქ ს ი]. —

„უკუშ ცაში მზე ბრწყინვალებს
და განფანტა ღამე ბნელი...“ 11v.

შენიშვნა: ლექსი შედის გ. ერისთავის კომედია-პოემა „შემულიში“ (იხ. გ. ერისთავის თხზულებანი შ. რადიანისა და ი. ბალახაშვილის რედაქციით, ტფილისი, 1936, გვ. 97).

18. [ლ ე ქ ს ი]. — „ვსვამ სადღეგრძელოს ჩემის მერისა,
სურვილ მესია მე სიმღერისა...“ 11v—12r.

19. [ს ტ ე ფ ა ნ ე ფ ე რ შ ა ნ გ ო ვ ა ნ ი, ლ ე ქ ს ი]. —
„მივირს, ასე რად გამწირა სოფელმან,
სისხლის ცრემლით აღმატირა სოფელმან...“ 12r—v.

შენიშვნა: ავტორი აღდგენილია H—935:56-ის მიხედვით.

20. [ს ა ი ა თ ნ ო ვ ა], მ უ ხ ა მ ბ ა ზ ი. —
„რომელ დავაბრალო, რისაგან არის?
ეს საქმეები ჩემის ჭკვისაგან არის...“ 12v—13r.

შენიშვნა: ლექსი გამოცემულია (იხ. ი. გრიშაშვილი, სააიათნოვა, ტფილისი, 1918, გვ. 107), დაბეჭდილია სათაურით — „შე საწყალო ჩემოთა ვო“. ამ ხელნაწერში ლექსს სათაურად აქვს „მუხამბაზი“ და რედაქციულადაც განსხვავებულ ვარიანტს გვაძლევს.

21. [ს ა ი ა თ ნ ო ვ ა, ლ ე ქ ს ი]. —
„შავი მაცვალივით თვალებიანო,
მომკალ, მომკალ, ოღონდ მოგრჩე, კავებიანო...“ 13r—v.

შენიშვნა: ლექსი გამოცემულია (იხ. გ. ლეონიძე, მგოსანი საათნავა, ბიოგრაფიული ესკიზი, თბილისი, 1930, გვ. 60).

22. „თ ა ვ ა დ ი ნ. ბ ა რ ა თ ო ვ ი, ე ლ ე ნ ე ს და მ ა რ ი ა მ ს. —
მე რად მაცვედრით ფედოროვს, თქვენვე მოგხვდებათ სიძედა,
არც იმაზედ ხართ უმცროსი, რალას დაპსცინით ხანზედა...“ 13v.

შენიშვნა: ლექსი გამოცემულია (იხ. ნ. ბარათაშვილი, თხზულებანი, თბილისი, 1945, გვ. 67).

23. „მ ი ხ ე ი ლ ს. —
ლექსი თქვენი გვებოძა, დიდათ არეულია,
აჟინკასგან შეთხზული თქვენი საკადრისია...“ 13v—14r.

24. „ტ ა ტ ო ს. —
პალატაში ჯდომითა ხანი მოგმატებია,
ქეოდორის ყურებით სევდა გაგხშირებია...“ 14r.

25. [ლ ე ქ ს ი]. —
„ამ ალბომში ოღრო-ჩოღროებია,
ამ თქვენ სატრფოთ აზრი შემოჰკლებიათ...“ 14r.

26. [გ. რ. ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ი], „მ ა რ ი ა მ ფ ა ლ ა ვ ა ნ დ ო ვ ი ს ა, ე ს კ ი
ჩ ა ხ რ ი ხ ა უ ლ ი გ ა ხ ლ ა ვ ს თ. —
როს გარდაშლიდე, მეც დამხედავდე,
გაიღიმებდე, მომიგონებდე...“ 14r.

შენიშვნა: ლექსი გრ. ორბელიანისა (იხ. მისი თხზულებათა სრული კრებული, 1959, გვ. 27).

27. [ლექსი]. —

„თუ სიბერე არა გჯერა, ხელი მოისვი თავზედა,
კბილები აღარ გივარგა, ყველა შეგატყობს ხმაზედა...“ 14r—v.

28. „თავადი მიხეილ ორბელიანი, ამისი პასუხი. —
არაფერია, არაფერია, მეტათ ძველია თქვენი ლექსია...“ 14v.

29. „ანნას ჩივილი მძახალთან. —
ჩემო მძახალო, არ გებრალეები?
გუშინ სტოლზედა მება თვალეები...“ 14v—15r.

30. [ლექსი]. —

„მძახალმა მნახა ტურფად მორთული,
სტოლს მიმიწვიეს, მომისვეს მული...“ 15r—v.

(1874)

5191

ბაქრაძე ივანე, ავტობიოგრაფია. XIX

207 ფ.; 37×22; ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX]; ივანე გრიგოლის ძე ბაქრაძის ავტოგრაფი; დაუწერელია: 9r, 47r—53v, 58v—63v, 71r, 205v—207v. დაზიანებულია: 169, 176, 177 ფფ.

„ცხოვრება ივანე გრიგოლის ძის ბაქრაძისა დაწვრილებით, რაც გადახედია თავსა სიყმაწვილიდგან სიბერემდისა. — ჯერ პირველათ მოგახსენეთ, მკითხ[ვ]ელნო, ჩემს ვინაობასა და ჩამამავლობასა სათავრდგან, როგორც მამაჩვენმა გრიგოლმა აგვიწერა და გვია[მ]ბო თვისი ცხოვრება...“ 1r—205r.

შენიშვნები: 1. ივანე გრიგოლის ძე ბაქრაძე ყოფილა სამხედრო პირი, რომელსაც აქტიური მონაწილეობა მიუღია დაღესტნის ამბოხების ჩაქრობაში.

2. ტექსტის ბოლოს ავტორის ხელმოწერა: ივანე ბაქრაძე (205v).

3. ტექსტთან დაკავშირებული ავტორის შენიშვნები მიწერილია: 1r, 23v და 137v.

4. ხელნაწერში ჩადებულია რუსულად დაწერილი 1876 წლის 5 მაისის მიმართვა ივანე ბაქრაძისადმი: „Командиру 7 сотни Дагестанской милиции капитану Баκραдзе“.

(1875)

5192

ორბელიანი გიორგი, სიყვარულის სასმელი, ვოდევილი. XIX

23 ფ.; 35,5×22,5; ქალაღი; ქალაღის ყდა; მხედრული; [XIX ს.]; ავტორი: თავადი გიორგი ორბელიანი (1r, 20r); დაუწერელია: 20v—23v.

„გიორგი ორბელიანი, სიყვარულის სასმელი, მოქმედობა პირველი, გამოსვლა I. — გორჯასპირ (ზის დაფიქრებული კუშეტკახედ) ღმერთი გაუწყრა ჩემს ცოდვას, არ იქნა, ვერ დავითანხმე ქეთევან ჩემს შერთვაზედ...“ 2r—20r.

შენიშვნები: 1. ყდაზე აწერია: „სიყვარულის სასმელი, ვოდვეილი ერთს მოქმედობით, აზრი რუსულიდან. თავადი გიორგი არბელიანისა, 1870 წელსა, თფილისში.“

2. 1v-ზე მოცემულია: „მოქმედნი პირნი“ და სცენის აღწერა I მოქმედებისათვის. ქვევით მიწერილია: „მოქმედობა წარმოებს თფილისში 1870 წელსა“.

(1876)

5193

კვალაშვილი გრიგოლ, ლექსები. 1882

31 ფ.; 35,5×32; ქაღალდი; ქაღალდის ყდა; მხედრული; ავტორი: გრიგოლ დიმიტრის ძე კვალაშვილი (01r); 1882 წ. (01r); ნაკლული.

1. „გ ა თ ე ნ ე ბ ა პ ი რ ვ ე ლ ი ა ნ ვ ა რ ს ა, მძიმეთ სიმღერა. —
დილით იანვარს დაიძრა ხალხი,
პირველ ახალ წელს ყველა ხარობენ...“ 1r—2r.
2. „პ [ა] ზ [ა] რ ი, ისე თქმით. —
ღარიბი კაცი თავს ვერ იცოცხლებს,
ვერცა თუ თავსა მატულობს...“ 2r.
3. „უ პ ა ტ რ ო ნ ო, მგლოური სიმღერა. —
ვაი, რა ძნელია უპატრონობა,
მუდამ დღე ჩაგრულ ყოველთვის არის...“ 2r.
4. „უ ა მ ზ ე დ თ ქ მ ა, მგლოური სიმღერა. —
ტყუილათ ვხარჯამ ამტელ ჩემს ქამსა,
ჩემი ბედიცა არსაით არის...“ 2r—v.
5. „თ ა ვ ი ს გ ა წ ი რ ვ ა, მგლოური. —
ჯიელმა ვაჟმა თავი გავსწირე,
ღმერთო, სხვერპლათა მე ხო შევსწირე...“ 2v.
6. „უ კ ა ნ ა ს კ ნ ე ლ ი ს ი ტ ყ ვ ა, მგლოური სიმღერა. —
ღმერთო, ღმერთო, შემიწყალე,
ჩემის ცოდვით შემიბრალებ...“ 2v.
7. „დ ე დ ა ს თ ა ნ წ ე რ ი ლ ი, ტირილით სიმღერა. —
დედავ, ჩემო მშობელო,
მოკითხვას ვითვლი...“ 2v—4r.
8. „დ ე ბ თ ა ნ წ ე რ ი ლ ი, ტირილით სიმღერა. —
გთხოვთ, ჩემო დებო,
თქვენ შეიბრალოთ...“ 4v—5r.
9. „გ ზ ა შ ი ნ ა ხ ვ ა, მუსაიფური სიმღერა. —
ვაი, რა ძნელია,
შორიდამ ვარდი
ეტრფის ბულბულსა
და ისე ჰკნება...“ 5r—6v.
10. „ო ბ ო ლ ზ ე დ თ ქ მ ა, შეტეურა სიმღერა. —
პიობლობავ, ვინ მოგიგონა,
სიღარიბეცა შენ დაგყოლია...“
11. „მ ო შ ო რ ე ბ ა, სამშვიდობო სიმღერა. —
ეხლა კი, ქალო,
მათე გშორდება...“ 6v—7r.

12. „გზაში ტირილი, სიმღერა მძიმეთ გზაური. —
მოვლივარ, გზასა ცრემლითა ვნამამ,
თოვლიცა დნება, როს ცრემლი წვეთამს...“ 7r—8v.
13. „სიზმარში ნახვა, სიმღერა გასაკვირველი ხმაზე. —
სიზმარში ვნახე ჩემი სამშობლო,
სამშობლო თითქოს მე დამტიროდა...“ 8v—9r.
14. „მეორეთ წათვლელა, სიმღერა გასაკვირველი ხმაზე. —
მეორეთ დავწექ და დავიძინე,
რომ მენახა ჩემი სამშობლო...“ 9r—v.
15. „სიყვარული, დაბლური სიმღერა. —
ვისაც უყვარდეს სამშობლო
თავსა სტიროდეს ერთგულათ...“ 9v.
16. „ფრინველთან მუსაიფი, სიმღერა მუსაიფურ ხმაზე. —
გაფრინდი, გაფრინდი, ფრინველო,
ფრინველო, ნახე სამშობლო...“ 9v—12v.
17. „ყანის მკა, სიმღერა დაძახულ ხმაზე. —
აგერ მოსულა ზაფხული,
ყანაც მოსულა სამკელი...“ 12v—14r.
18. „ყვავი და ვირი, ისე თქმა. —
ყვავი ვირზედა შესჯდა,
დანაოდა ყვა-ყვასა...“ 14r—v.
19. „სამშობლო, სიმღერა ნატრულ ხმაზე. —
სამშობლო ტკბილო,
როგორც შაქარო...“ 14v—15r.
20. „ბულბულის მოფრენა, ისე თქმა. —
აგერ, მოფრინდა ბულბული,
ვარდსა დაუწყო დასტვენა...“ 15r—v.
21. „დატრიალდა ჯარა, სიმღერა ბანით. —
დატრიალდი, ჩემო ჯარა,
თან დარდი(!) მატყლი ჩქარა...“ 15v—16v.
22. „აკვანზედ მღერა, ნანინა. —
ნანას გეტყვი, ჩემო შვილო,
რომ შენ ტკბილათ დაიძინო...“ 16v—18v.
23. „არაგვზედ ლექსი, ნატრულ ხმაზე. —
ში არაგო, რასა ღიღინებ,
შენ სამშობლო ხო არ გღიღინებ...“ 18v—19r.
24. „ისარის სტკორცნა, ისე თქმა. —
ბულბულმა ვარდსა სტკორცნა ისარი,
გულს გეეხირა შვილდის ისარი...“ 19r.
25. „ვარდის ერთგულება, ისე თქმა. —
ვაი, რა ძნელია,
ერთგულათ ვარდი
ეტრფის ბულბულსა,
თვისი როა...“ 19r—v.

26. „ნათესაობა, ისე თქმა. —
ვაი, რა ძნელი ყოფილა
ნათესაობა საყვარელშია სცვლა...“ 19v—20v.
27. „ქანწულ ქალზედ, სიმღერა ტკეპნის ხმაზედ. —
შავ-თვალ-წარბავ კეკლუცავ,
ტანში წვრილო, დაბალო...“ 20v—23v.
28. „მოკითხვა. —
ჩემო საყვარელო, ვარ შენთვის მკვდარი,
სად არს ის დარდი წარსულით...“ 23v—24r.
29. „სამშობლოზედ, სიმღერა ნატვრის ხმაზედ. —
ყველა კაცისთვის
სამშობლო ტკბილო...“ 24r—v.
30. „ვარდის დაჩაგვრა, დაჩაგრულ ხმაზედ. —
ვაი, რა ძნელია
ვარდის დაჩაგვრა...“ 25r—v.
31. „ქრისტე აღსდგა, ლოცვის ხმაზედ. —
ქრისტე აღსდგა მკვდრეთით
სიკვდილითა სიკვდილითა დამორგვენელეთა...“ 26r—27v.
32. „ვარდის სწყრომა. —
ვარდმა ბუღბული დასწყევლა,
ხელი აიღო მაზედა...“ 27v—28r.
33. „...თუ არ იხევა, ჰაყო! ჰაყო! არ დაიყვია“ 28r.

შენიშვნა: 27v-სა და 28r-ს შორის ხელნაწერს აკლია. 34-ე ლექსის წინ შე-
მორჩენილია ნაკლები 33-ე ლექსის ბოლო ტაეზი.

34. „სომეხზე, ისე თქმა. —
სომეხმა დიდის თმენითა
შეინახა დიდი მარხვა...“ 28r—v.
35. „აღდგომის გათენება, ტკეპნის ხმაზე. —
აგერ ვსწერამ და ვსახამ
აღდგომის გათენებას...“ 28v—29r.
36. „მტრედის ღულღუნი, დაჩაგრულ ხმაზე. —
ტყე-ტყე, ტყე-ტყე დავდიოდი,
უცქერდი ყოველ მცინარს...“ 29r—30v.
37. „შოშიას სტვენა, მხიარულ ხმაზე. —
აგერ, მოფრინდა შოშია,
გვახარა იმან ზაფხული...“ 30v—31v.
38. „ზაფხული, მხიარულის ხმაზე. —
აგერ, მოვიდა ზაფხული
სულდგმულთვინ მხიარული...“ 31v.

შენიშვნები: 1. ხელნაწერს ყდაზე აწერია: „ღლიურიდან გადმოწერილი
ლექსები, შეთხზული გრიგოლ დიმიტრის ძე კვალიაშვილისა-
გან, აიანვარი, ჩუპბ წელსა“. ყდაზე აწერია აგრეთვე ლექსი:

„ა. შეწვენასა ჩემთა ჰაზრსა,
ვინ დამიკრამს მაზედ კვე[რ]სა,
უგზანი ყველას მადლობასა:
მკითხველს, [მ]სმენელს და ყველასა.

ბ. როგორ ვიცნო, რო შევატყო
გულში სიტყვებს ვინც ჩანვლემავს(!),
მაშინ იგრძნობს ნახვას გული,
თუ რა არის დედ-ენის საძირკველი“.

2. ლექსები დანომრილია გადამწერის ხელით: ხელნაწერი შეიცავს 38 ლექსს, აქედან 33-ე ლექსი აკლია (იხ. შენიშვნა). ხელნაწერის ბოლო ფურცლები ამოჭრილია, ბოლო 38-ე ლექსი წყდება 5-ე სტროფზე.

(1877)

5194

გამრეკელი ნიკოლოზ, ელლინების ყოფნა საქართველოში და მათი მყოფობის
შედეგი. XIX

16 ფ.; 34×21; ქაღალდი; უყდო, დაშლილი, დაზიანებული ფურცლები;
[XIX]; ავტორი: ნიკოლოზ გამრეკელი (16v); ავტოგრაფი.

გამრეკელი ნიკოლოზ, „ელლინების ყოფნა საქართველოში და მათი მყოფობის შედეგი, თავი მეორე. — რამეთუ ხანსა შემდეგ ეგვიპტელების მეფისა რამაზეს მეორისა (1392—1326) ქ. შ. წინა) გაგრძელდა უფლება მისსი(!) კოლხიდაში...“ 1r | 16v.

შენიშვნა: ტექსტი ნიკოლოზ გამრეკელის შავდ ნაწერი ავტოგრაფია. ადგილები ნასწორებია სხვა მელნით ნ. გამრეკელის ხელითვე. ტექსტი გამზადებული ჩანს დასაბეჭდად, დამოწმებული ლიტერატურისათვის დართული აქვს სქოლიოები. 1r-ზე სქოლიოში ჩატანილია შენიშვნა: „ეს სტატია არის გაგრძელება ჩემი სტატიისა „ეგვიპტელების ყოფნა საქართველოში“, დაბეჭდილია „მნათობში“, 1872, აპრილი და მაისი“. ავტორს ნაშრომი ცალკე წიგნად გამოუქვეყნებია (იხ. ეგვიპტელები საქართველოში და ქართველები ეგვიპტეში, შედგენილი ნიკოლოზ გამრეკელისა, თბილისი, ნიკოლოზ გამრეკელის გამოცემა, 1885 წ.).

მინაწერები: 1. სტატიის ბოლოს ავტორის ხელითვე მიწერილია: „21 იანვარსა, 1873 ძღვის რის წვალებითა სტატიის თეთრად გადაწერა მოგრიხი და ვგზავნი დასაბეჭდად. ნ. გამრეკელი“ (16v). მინაწერი შემდგომ გადაშლილია მელნით. ამრიგად, S—5194 ხელნაწერი შესრულებული უნდა იყოს 1873 წლამდე.

2. 16v-ზევე სხვა მელნით მიწერილია: „...ეს სტატია ჩაუარდა ხელში ანტონ ფურცელაძეს და მის საუკუნო პატიმრობაში დარჩა. იმისგან სულს ველარ გამოაწვევს. ნ. გამრეკელი“. ეს მინაწერიც გადაშლილია მელნით.

(1878)

5195

ყიფიანი კოტე, ყაჩაღის ცხოვრება. 1879

11 ფ.; 35,5×22; ქაღალდი; ქაღალდის ყდა; მხედრული; 1879 წ. (10v); ავტორი: კოტე ყიფიანი (1r); ადგილი: ქ. თბილისი (10v); დაუწერელია 4v.

ყიფიანი კოტე, „ყაჩაღის ცხოვრება, დრამატიული სცენები 2-ს მოქმედებად. თხზულება თ. ი. გ. ჭავჭავაძისა, სცენაზედ წარმოსადგენად გადმოკეთებული კოტე ყიფიანისაგან. — პირველი მოქმედება, I სცენა. სცენა წარმოადგენს მდიდრულად მორთულს ქართულს სახლს ყველაფრით, რაც ეკადრება მორთულობას: შუა კარების გვერდით კედელზედ ჰკიდია სხვადასხვა იარაღი, მარცხნივ, ავანსცენაზედ დგას ტახტი. ბატონი (შუა კარებიდან შემოვა) — უჭ, დავილაღე, კალოზედ ვიყავი. თუ თვითონ ჩემი ფეხით არ წავედი და მუშებს თავს არ დავადექი, არაფერს არ გამიჯეთებენ...“ 1r—10v.

შენიშვნები: 1. ტექსტს უძღვის მოქმედ პირთა სია: „მოქმედნი პირნი — თავადი, მდიდარი მებატონე...“ (1r).

2. ყდაზე, სათაურის ქვევით, წერია: „1879 წ. სექტემბრის 25, ქ. თბილისი“, ხოლო ტექსტის ბოლოს — „1879 წ. 26 სექტემბერს, ქ. თბილისი“ (10v).

5196

შვილი მოხუცებულის გმირისა, სერბიული მოთხრობა, თარგმნილი ილია ჭავჭავაძის მიერ.

გადატანილია ი. ჭავჭავაძის არქივში № 503.

(1879)

5197ა

ლუაწლშემოსილნი დედანი ხუაშაქ ცოქელი და კარავ ჯაყელი. XIX

9 ფ.; 22×17,5; ქალალი; უყლო; მხედრული; [XIX].

„ლუაწლშემოსილნი დედანი ხუაშაქ ცოქელი და კარავ(!) ჯაყელი, თამარ მეფის ცხოვრებიდგან. — თამარ მეფე, ასული დიდათ სახელოვანის საქართუშლოს მეფის გიორგი III-ის, თუმცა მამისაგან თვისავე სიცოცხლესა შინა, ესე იგი 1174-სა წელსა იქმნა ცხებული მეფედ, გარნა შემდგომ გარდაცულებისაცა მშობელთა მისთა, თხოვისამებრ ქართუშლთა წარჩინებულთა კელისუფალთა და საზოგადოდ ერთა, კუალად დაგვრგვინდა და ამალდა საყდართა ზედა, მსგავსად დიდათ წინაპართა თვისთა...“ 1r—9v.

შენიშვნები: 1. ტექსტი შავად არის ნაწერი. ადგილები გადახზული და გადაკეთებულია, კიდევზე ზოგან მთელი აბზაცებია ჩამატებული. ტექსტს ფანქრით დართული აქვს სქოლიოები, სადაც ჩატანილია სიტყვები და განმარტებულია.

2. ამავე იხზულების სხვა ვარიანტს შეიცავს S ფონდის ხელნაწერი № 5197ბ.

3. S ფონდის ხელნაწერები 5197 ა და ბ ნაწერია ერთი ხელით.

მინაწერი (ტექსტის ხელით): „კახელაშვილი კომენდიაშიც“ (5r).

5197ბ

ხუაშაქ ცოქელი და კარავ ჯაყელი, ისტორიული მოთხრობა თამარ მეფის ცხოვრებიდგან. XIX

10 ფ.; 22×17,5; ქალალი, სხვადასხვა; უყლო; მხედრული; [XIX]; დაუწერელია ფ. 10.

„ხუაშაქ ცოქელი და კარავ(!) ჯაყელი, ლუ[ა]წლშემოსილნი მეფის თამარის დროს მყოფნი დედანი, ისტორიული მოთხრობა თამარ მეფის ცხოვრებიდგან. მომხდარი 1183 წელსა. — თამარ მეფა, მამისაგან თვისავე სიცოცხლესა შინა გამეფებული, შემდგომ გარდაცულებისაცა მშობელთა, თხოვისამებრ ქართუშლთა წარჩინებულთა კელისუფალთა და საზოგადოდ ერთა, ამალდა საყდრად, ცხებულ იქმნა, დაგვრგვინდა და დამტყიცდა ტახტსა ზედა წინაპართა თვისთასა...“ 1r—7v.

11. ხელნაწერთა აღწერილობა. ტ. VII

შენიშვნები: 1. ტექსტი შავად არის ნაწერი, ნასწორებია ფანქრით და მელნით.

2. ტექსტს ერთვის ფანქრით შავად ნაწერი ორი ფურცელი (8რ—9ვ), რომელიც ნაწერია იმავე ხელით, რომლითაც ძირითადი ტექსტი, შეიცავს თხზულების დასაწყისს და მის პირველ ვარიანტს წარმოადგენს.

3. ამავე თხზულების სხვა ვარიანტს შეიცავს S. ფონდის ხელნაწერი № 5197ა.

4. S ფონდის ხელნაწერები 5197 ა და ბ ნაწერია ერთი ხელით.

(1880)

5198

წერილი საქართველოს მდგომარეობის შესახებ. XIX

12 ფ.; 22,5×17; ქალაღი; უყლო; მხედრული; [XIX]; კვირნიშანი: 1826 წ. (ფ. 6); ადგილი: ტფილისი (1რ).

[წერილი საქართველოს მდგომარეობის შესახებ]. — „წერილი ესე, რომელსა ზედაცა არიან გარდმოხატულნი ჰაზარნი შენნი, შეადარგენს ჩემთვის სასიამოვნოსა კმაყოფილობასა...“ 1რ—12რ.

შენიშვნები: 1. წერილში განქიქებული არიან თანამედროვე ქართველი ქალები და ქაბუკები, რომლებმაც დაივიწყეს სახელოვანი წარსული და ცდილობენ ევროპელთა მიბაძვას. შემდგომ მოკლედ მოთხრობილია საქართველოს ისტორია ფარნაოზ მეფიდან საქართველოს რუსეთთან შეერთებამდე.

2. ტექსტი შავადაა ნაწერი, ნასწორებია ყაყისფერი და წითელი მელნით, ტექსტის ხელითვე.

მიანწერები: 1. 1ვ-ზე გადამწერის ხელით სწერია „ტფილისი“.

2. 12ვ-ზე სხვა ხელით ჩამოწერილია ლექსები, სიტყვები ალაგ-ალაგ გადამწერილი და ნასწორებია:

„მცირეს მანიაკს მოვიძღვნი ტრფობით,
ეს ჩემ მიერით გმონებს ლომს ხლებით“.

„სახვევი წვივსა ადგქსელე თქვენად,
რადგანაც მივი სასურად, მშვენად.
გცნობ, არ ძიმილი მაქვს გულს საჩვენად,
რომ ქმარი ნეტრად თავს მადგ საშვენად“.

„გცნობ არ ძიმილად, ვრაცხ საძღვნოდ თქვენად,
რომ ქმარი ნეტრად თავს მადგ საშვენად“.

3. „ეტლმან წალმა ბრუნვანი თვსნი შესცვალნა და უბედობამან მუხლოლად(ს) მოჰხედა ღუაწლთა ერთეკლე მეფისათა“ (12ვ).

4. „Котловский (?)...“ (1რ).

(1881)

5199

კრებული. XIX

15 ფ.; 22,5×18; ქალაღი; უყლო, დაშლილი, დაზიანებული; მხედრული; [XIX], კვირნიშანი: 1829 წ. (ფ.ფ. 8, 14); დაუწერელია 8ვ.

1. „გაზაფხულის დამე. — უკანასკნელი ნათელი დღისა განქრა და დამისა სიბნელემან დაჰვარა ნახევარ სიმრგველე ქვეყნისა...“ 1რ—2ვ.

2. „ზამთარი. — ტყეთა და წალკოტთა ფერმიხდილნი ფურცელნი იწყებენ ხეთაგან შთამოცვივნასა. ცოფნი განმგმერნი ქარნი, მბერავნი თოვლიანთა“

მთათაგან, განშიშვლებულთა მდელითა შორის აწარმოებენ შტვენასა...“ 2v—3v.

3. „წყარო. — ვზი დაგვირგვინებული ლბილის რტოებითა ჩრდილსა შინა გაფურჩხნილთა ხეთასა, მიყრდნობილი ხელით საარწყულზედ ცისადმი პირის მიმართველი და ვსჭკრეტ შვენიერსა წყაროსა...“ 4r—5r.

შენიშვნა: მოთხრობებში მხატვრულად აღწერილია გაზაფხულის დამე, ზამთარი და წყარო.

4. [მოთხრობა]. — „Багрянная заря показалась на бледном своде неба и предупредила(!) ясное утро...“ 5v—6v.

შენიშვნები: 1. აღწერილია განთიადი და ბატალური სცენა.

2. 6v-ზე რუსულად წერია ლექსი, რომელიც საგულდაგულოდაა გადახაზული ტექსტისვე მეღნით.

5. [ლექსი]. — „ოხვრანი ცრემლშერეულნი მქონან მე,
გული სახმილით გზნებული დავნამე“ (7r).

6. [ლექსი]. — „ვინ დამასხას უკვდების(!) წყარო და,
ვინ სახმილი განმიგრილოს მკმაროდა,
ვინ მოისთვლას კეკლუტთ ღმერთა საროდა“ (7r).

7. [ლექსი]. — „მდულარენი ცრემლნი მისნი გულზედ მწვეთენ და
მდაგვენ“ (7r).

8. [ლექსი]. — „მე ვარ სალომე, სალომე,
მის ძალ-გულ ლომისა
ყოველთა გმირთა მჯობისა“ (7r).

9. [სტატია]. — „არა გვაქვს ღონე, არა გვივის მისალტოლველი თვნი-
ერ როსსიის საფარველისა და კმა არს იგი ჩვენთვის...“ 7v—8r.

შენიშვნა: სტატიაში გამართლებულია საქართველოს რუსეთთან შეერთების ფაქტი.

10. „უსტარი. — გასინჯეთ, რარიგი მხიარულება აწარმოა ჩემს გულში თქვენმა წიგნმა, რომელიცა იყო ნაღვაწი მათ უღაბნოთა მთათა შინა, სადაცათვთ ბუნებაცა მოუღრეკელ არს და ამაყ...“ 9r—10v.

შენიშვნა: უსტარი მიმართულია „№ ძმისადმი“, რომელსაც მიუტოვებია ქალაქი და უღაბნოში განდევნილი ცხოვრობს.

11. „იადონი. — ძველსა დროსა, მხარესა აღმოსავლეთისასა სცხოვრებ-
და კაცი დიდებული...“ 11r—15v.

შენიშვნა: ხელნაწერის ტექსტი ნასწორებია. ყველაზე მეტად ნასწორებია უკანასკნელი მოთხრობა „იადონი“. ამ მოთხრობაში გადახაზულია მთელი სტრიქონები, რომელთა სანაცვლოდ სტრიქონების თავზე და კიდებზე მიწერილია ჩასამატი წინადადებები.

მინაწერები: მინაწერებია 4r-ზე.

(1882)

5200

კრებული. XIX

10 ფ.; 22×17,5; ქაღალდი; უყლო, დაშლილი; მხედრული; [XIX]; აქვს კვირნიშანი (ფ. 1, 10).

1. „იდენი (ზრახუანი) პირუჭლისა კაცისა უამსა გრძობათა განხსნისა მისისა. — აწცა უკუშ ცხოველად მახსოვს წამი იგი სიხარულისა და აღრევისა, ოდესცა პირველად ვიგრძნე უმშუ-მნიერესი მყოფობაჲ ჩემი...“ 1r—5r.

2. „კაცი ორისა ბუნებისა. — შინაგანი კაცი არს ორ გუარ, იგი შესდგების ორთა არსებათაგან, სხუა და სხუათა თესებათა და წინააღმდგომთა მოქმედებთა(!) მიერ...“ 5r—10v.

შენიშვნები: 1. ხელნაწერის ტექსტი ნასწორებია იმავე ხელით. შავად ნაწერის შთაბეჭდილებას უფრო მეორე თხზულება ტოვებს. პირველ თხზულებაში მხოლოდ აქა-იქა ნასწორები თითო-ორთა სიტყვა, მეორე თხზულებაში კი მთელი წინადადებებია ხელახლა ნასწორები და გამართული.

2. მეორე თხზულებას სათაური ლათინურადაც აწერია: „Homio duplex“ (5r). მინაწერი (ტექსტის ხელით): „Милостивому Государу!“ (10v).

(1883)

5201

თომა კემფელი, მიბაძვისათვის ქრისტესსა. XIX

10 ფ; 21,5X17,5; ქაღალდი; უყდო, დაშლილი; მხედრული, ფანქრით და მელნით; ავტორი: თომა კემპიელი (1r); [XIX]; აქვს კვირნიშანი (ფ.ფ. 8, 9); დაუწერელია: ფ.ფ. 5, 10.

[თომა კემფელი], მიბაძვისათვის ქრისტესსა, წიგნი პირუჭლი, მოძღურებანი სასარგებლონი სულიერისა სიცოცხლისათვის. თავი პირველი, მიბაძვისათვის ქრისტესსა და შეურაცხყოფისათვის ყოველთავე მსოფლიურთა ამაოებათა. — 1. „ვილოდე რა ჩემ თანა, არა ხვალ ბნელსა შინა — იტყვის უფალი...“ 6r—9v.

წყდება: „...შენ უნდა ჰგონებდე, რომელ არა გნახო ეგრეთ მოახლოვებული...“

შენიშვნები: 1. უძღვის ფანქრით ნაწერი „წინასიტუათა ლათინური დგან რუსულათ მთარგმნელისა — რიცხუთა შორის კეთილმსახურთა საზოგადოებათა XIV და XV საუკუნეთა შინა გამოჩენილი უსაკუთრესად დიდებულ იქმნა დაწესებულება, ცნობილი სახელითა საზოგადოს ცხოვრებად ძმათა, რომელნიცა შეუდგებოდნენ ნეტარის ავლუსტინის კანონსა...“ (2r—4v). წინასიტყვაობის ტექსტი თავდება 1v-ზე.

2. 1r-ზე აწერია: „მიბაძვისათვის ქრისტესსა, ოთხი წიგნი თომა კემპიელისა, თარგმნილი ლათინურიდან, მესამედ გამოცემული“.

3. ტექსტი შავადაა ნაწერი, ნასწორებია მელნით და ფანქრით.

4. ეს ტექსტი რედაქციულად განსხვავებულია ტლუკაანთ პაპაშვილი დავითის მიერ თარგმნილი ტექსტისაგან (მღრ. Q—513).

5202

ნუსხა მეფის სძლის ქეთევან წერეთლის ნივთებისა.

გადატანილია დოკუმენტების კოლექციაში Sd—3038.

5203

მწითვის სია მაკრინესი.

გადატანილია დოკუმენტების კოლექციაში Sd—3039.

5204

მზითვის სია მაკრინესი

გადატანილია დოკუმენტების კოლექციაში Sd—3040.

(1884)

5205

რიტორიკა. XIX

12 ფ.; 21,5×18; ქაღალდი; უყდო, დაშლილი, დაზიანებული; მხედრული, სათური მთავრულით; [XIX]; ქვირნიშანი: 1829 (ფ. 2, 3):

„რიტორიკა. — რიტორიკა არს ჰსწავლა, რომელიცა იპყრობს თვს შორის კანონთა პროზაიკებრთა თხზულებათასა მიცთომისათვს შვენიერსიტყუაობისა საზოგადოდ...“ 1r—9v.

შენიშვნები: 1. ტექსტი ნაწერია არაკალიგრაფიული ხელით, სხვადასხვა მელნით. ზოგან კიდეებზე გატანილია სათაურები.

2. ხელნაწერის თავისუფალ ფურცლებზე (10v—12v) მიწერილია ცალკეული სიტყვები და ციფრები, რომლებიც შემდგომ გადაჯაბბნილია. რამდენიმე ადგილზე იკითხება „В а х т а н რ“.

3. ტექსტი არ მისდევს მხითარ სებასტიელის რიტორიკას (შდრ. S—1111).

(1885)

5206

ვითარი არს დღე ანუ შვიდთა დედაკაცთა ალელორებრივი ზღაპარი. XIX

30 ფ.; 23×18,5; ქაღალდი; უყდო, დაშლილი; მხედრული; [XIX]; ქვირნიშანი: 1830 (ფ. 10, 14); მე-5 ფურცლის ქვედა ნაწილი ჩამოჭრილია; დაუწერელია: 11v—15v.

„ვითარი არს დღე ანუ შვიდთა დედაკაცთა ალელორებრივი ზღაპარი. — ქაბრიციოს, აღზრდილმან თემსა შინა, ჰცნა ყოველივე, რასაცა ჩვეულებრივ ასწავლიან ჭაბუკთა აზნაურთა...“ 1r—30v.

შენიშვნები: 1. ტექსტი შვადაა ნაწერი, ალაგ-ალაგ გადაშლილი და ნასწორებია ტექსტის ხელითვე.

2. თხზულება რუსულიდან ჩანს ნათარგმნი, ტექსტში აქა-იქ ჩართული გვხვდება რუსული სიტყვები.

3. ხელნაწერი შეიცავს ორ ნაკლებ ვარიანტს: I ვარიანტი (1r—15v), II ვარიანტი (16r—30v). ეს ვარიანტები ტექსტის სხვადასხვა ნაწილს მოიცავს. II ვარიანტი უფრო ადრეული ჩანს. ეს ტექსტი უფრო ნასწორებია და რუსული სიტყვებიც სწორედ ამ ნაწილშია ჩართული.

4. ეს თხზულება არ არის დასახელებული: а. Опыт российской библиографии или полный словарь сочинений и переводов. напечатанных на славенском и российском языках... собранный Васильем Сопиковым. Санкт-Петербург, 1813—1817 гг. ბ. ტ. რუხაძე, ქართულ-რუსული ლიტერატურული ურთიერთობის ისტორიიდან XVI—XVIII სს., თბილისი, 1960 წ.

(1886)

5207

რუსთაველი შოთა, ვეფხისტყაოსანი. XIX

37 ფ.; 22×18; ქაღალდი; უყდო; მხედრული; ნაკლული; [XIX].

[რუსთაველი შოთა, ვეფხისტყაოსანი]. —

„...სამთავე ვლეს, ღმერთმან მათებრ სხვა ნურავინ დაბადოსა!
მოეგებიან, მტერობა ვერავინ დაიქადოსა...“ 1r—37v.

წყდება:

„...ხვარაზმზა თქვა: ვინადგან გწადს, აწ აგრე ვქნა რაცა ბრძანე...“.

შენიშვნა: ხელნაწერი შეიცავს ჰომის მხოლოდ ბოლო (1578—1664) სტროფებს (შდრ. შოთა რუსთაველი, ვეფხისტყაოსანი, თბილისი, 1937), შემდგომ კი ერთვის გამგრძელებელთა მიერ დამატებული სტროფები (10v—37v). „გამგრძელებანი“ მეორე რედაქციისაა (იხ. სარგის ცაიშვილი, ვეფხისტყაოსნის ძველი რედაქციები, თბილისი, 1963, გვ. 134).

(1887)

5208

ლოლიკა. XIX

8 ფ.; 22×18; ქალაღი; უყლო; მხედრული; [XIX]; აქვს ჭვირნიშანი (ფ. 1, 8).

ლოლიკა. შეყუანილება. განსაზღვრებისათვის, სარგებლობისა და განყოფისათვის ლოლიკისაჲ 1. — „ლოლიკა არს სწავლა, რომელიცა განჰმარტებს საზოგადოთა და საჭიროთა კანონთა გულისკმის-ყოფისა ჩუჭნისათა...“ 1r—8v.

შენიშვნები: 1. შეიცავს 28 პარაგრაფს.

2. ტექსტი ალაგ-ალაგ ნასწორებია იმავე ხელით.

3. ტექსტი არ მისდევს არც ანტონ I მიერ ნათარგმნ ბაჟმეისტერის ლოლიკას (შდრ. S—112) და არც იოანე ბატონიშვილის მიერ ნათარგმნ აბბატ კონდილიაკის ლოლიკას (შდრ. H—195).

(1888)

5209

ლოლიკა. XIX

6 ფ.; 21,5×17,5; ქალაღი; უყლო, დაშლილი, დაზიანებული; მხედრული; [XIX]; ჭვირნიშანი: [18]28 წ. (1 ფ.); ჩამოხეულია 6 ფ.; დაუწერელია 4v—6v.

ლოლიკა. — ლოლიკა არს ჰსწავლა, რომელიცა განმარტებს საზოგადოთა და საჭიროთა კანონთა გულისკმის-ყოფისა ჩვენისათა...“ 1r—4r.

წყდება: „...ოქრო ეკუთვნის აღმონაკვეთთა, მაშასადამე არ ეკუთვნის ცხოველთა ანუ მცენარეთა...“

შენიშვნები: 1. ტექსტი არ მისდევს არც ანტონ I მიერ ნათარგმნ ბაჟმეისტერის ლოლიკას (შდრ. S—112) და არც იოანე ბატონიშვილის მიერ ნათარგმნ აბბატ კონდილიაკის ლოლიკას (შდრ. H—195).

2. S—5209 ხელნაწერის ტექსტი რედაქციულად განსხვავდება აგრეთვე S—5208 ხელნაწერის ტექსტისაგან. თანხვედბა მხოლოდ პირველი პარაგრაფი.

(1889)

5210

ზნობრივი ღვთისმეტყველება. XIX

42 ფ.; 22,5×17; ქალაღი; უყლო; მხედრული, საზღაო ასოები მთავრულით; [XIX]; ფრაგმენტი.

[ზნეობრივი ღვთისმეტყველება]. — „[შემდგომად სიკუდილისა აღდგომისა იქმნების შემწე მოგებად მრჩობლ საბლარდნელისა...“ 1r—42v.

წყდება: „...ოდესმე ითქმის საიდუმლო ფრიად გულისკმის-ყოფად შემეცნებად ხედვითა და...“.

შენიშვნები: 1. შედგენილობა: ა. „წიგნი მეორე, მბადველისა საქმისათვის“ (1r—8v), ბ. „მეორისა წიგნისანი აღსნანი“ (9r—24v), გ. „წიგნი მესამე, ცოდვათა ბრწინილებისათვის“ (25r—28v), დ. „მესამისა წიგნისანი აღსნანი“ (29r—36v), ე. „წიგნი მეოთხე, განქორციელებისათვის ქრისტესსა“ (37r—40v), ვ. „წიგნი მეხუთე, განმწმედელისათვის ბაღისა“ (41r—42v).

2. S—5210 ნაწილია S—5357 ხელნაწერისა, ამიტომ ეს ორი ხელნაწერი გაერთიანდა. S—5210 ჩართულია S—5357-ის შუაში (29r—36v).

3. ტექსტი არ მისდევს ანტონის ღვთისმეტყველებას (შდრ. S—3659, 3660).

(1890)

5211

ძალის წვრთნა და მოვლა. XVIII—XIX

8 ფ.; 22,5×17; ქალაღი; უცლო; მხედრული; ნაკლული; [XVIII—XIX]; აქეს კვირნიშანი: 1782 (ფ. 3, 4).

[ძალის წვრთნა და მოვლა]. — „...კა. წელის სინჯისათვის — მწევარ მოკლე წელი, განიერი და ღარიანი უნდა ქონდეს...“ 1r—8v.

წყდება: „...მე. დაღებისათვის — თუ ვითარნი დაღნი უნდა დაასო ძალს, ანუ რას სენს არგებს...“

შენიშვნა: 8v-ზე დახატულია სხვადასხვა ფორმის დაღი და განმარტებულია, რა ფორმის დაღია საჭირო სხვადასხვა დაავადებისათვის.

(1891)

5212

ბესიკი, რუხის ბრძოლა. XIX

11 ფ.; 22×17,5; ქალაღი; უცლო; მხედრული; [XIX]; დაუწერელია: 1v, 10v—11v.

[ბესიკი, რუხის ბრძოლა]. —

„ათინურთ ენა, ქველშესაძენა, შესხმის მოცალედ გშვენს წამიწამად, პლატონ, ჰუმიროს, პროკლეთურთ იროს, არისტოტელი ჰყვეს დასაწამად...“ 2v—10r.

შენიშვნები: 1. პოემას უძღვის [მიმართვა] — „იხარა დიდმან დავით სული[ე]რისა ქნარწყობითა თან[ა] სულითა მეფეებრითა მღალადებულმან...“ (2r—v).

2. ბესარიონ გაბაშვილი, თხზულებათა სრული კრებული, ტექსტი, გამოკვლევა, შენიშვნები, ლექსიკონი, ალ. ბარამიძისა და ვ. თოფურიას რედაქციით, თბ., 1932, ხელნაწერი S—5212 გამოცემაში აღნიშნულია J ლიტერით.

3. 2r-ზე სხვა ხელით მიწერილია ლექსი:

„ესთქვი: სიზმრად ვხედავ, ეს არის ძილი

და ან ვარ მკვდარი, სული დასჯილი...“

ლექსი ნაწერია შავად, ზოგი სტრიქონი გაღალღილია, ზოგან ცალკეული სიტყვებია ჩასწორებული.

(1892)

5213

საღმრთო გალობა, მიმოხილვა. XIX

6 ფ.; 35×21,5; ქალღი; უყლო; მხედრული; [XIX]; ნაკულა.

გ ა ლ ო ბ ა ა ნ უ გ ა ლ ო ბ ა ს ა ღ მ რ თ ო. — „გალობა არს სასიამოვნო კმა კაცისა, გამომხატულელი ღუთის დიდებისა, მიმოხრილი სხუდასხუა კანონიერს კილოდ და შეწყობილი რაოდენთამე მსგავსთავე, ხმათა თანა, რომელთაგან წარმოსდგების ღარმონია...“ 1r—6v.

წყ დ ე ბ ა: „...ხოლო მიქელ ანჯელომა და რაფაელმა, უკუდავთა გასაოცართა ამით მხატურთა თვისის სამხატროს კალმით მომუჟანთა თვთ უმაღლესსა შინა სისრულესა თვისისა კელოსნობისა, დიდა[დ] აღამაღლეს და აღიდეს სრულიად...“.

შენიშვნები: 1. ხელნაწერში მიმოხილულია საერთოდ გალობის ისტორია და ქართული გალობის წესი.

2. ტექსტი შავადაა ნაწერი, ალაგ-ალაგ გადახზულია და ნასწორებია ტექსტისავე ხელით, სხვა მელნით და ფანქრით.

3. ამ მიმოხილვის ავტორი არ არის ვასილ კარბელაშვილი (მღრ. მისი „მოსხენება შესახებ ქართულ სიმღერა-გალობისა“, ვასილ კარბელაშვილის არქივი, № 56).

(1893)

5214

სულხან-საბა ორბელიანი, ლექსიკონი. (ფრაგმენტი). XVIII

15 ფ. (30 გვ.); 34×23,5; ქალღი; უყლო; ფრაგმენტი; მხედრული; სათაურები ზოგჯერ სინგურით; [XVIII ს.]; ჭვირნიშანი აქვს; გადამწერი: ზაქარია არხიმანდრიტი (გვ. 9, 12, 13); დაუწერელია: გვ. 6, 29, 30.

[ს უ ლ ხ ა ნ - ს ა ბ ა ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ი], „ს ი ტ ყ ვ ს - კ ო ნ ა ქ ა რ თ უ ლ ი, რომელ-არს ლექსიკონი. — ა ნ ი არს პირველი ასო და კმიანი და ართრონი, მრავალ-რიგად თავად და ბოლოდ მოვალს მრავალთა ლექსთა ზედა, ვითარცა თავსა დაგვიწერია...“ გვ. 9—28.

წყ დ ე ბ ა: „...არტირია არს ძარღვი შეფეთქილი, რომელი, თუ გაიხს...“

შენიშვნები: 1. ლექსიკონს უძღვის: ა. „ანბანი პირველი სასწავლო ყრმა-თათვის...“ (გვ. 1—2); ბ. „ქართული რიცხვი ნულის მსგავსად ანუ არაბული სასწავლებელი...“ (გვ. 2—4); გ. „საქცენი ხუთთა ხმათა ასოთანი და სწავლა სხვათა ასოთა და თვე-ბოლოთანი...“ (გვ. 4—7); დ. „ესე ოთხნი ნიშანი ქვეყანის მზომელობისა არიან კელოვნებანი...“ (გვ. 8); ე. „ეს ნიშანი, სადაც სხენან, მი-გასწავლის ცხოველი არს თუ მცენარე გონება განმხედველე...“ (გვ. 8).

2. ლექსიკონი A (გრცელი) რედაქციისაა (იხ. ლ. ქუთათელიძე, „სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონის რედაქციები“, თბილისი, 1957 წ., გვ. 273).

3. ხელნაწერს აქვს რვეულობრივი პაგინაცია.

4. ხელნაწერის 9, 12, 13 გვერდების კიდეებზე მოთავსებულია გადამწერის ზაქარია არხიმანდრიტის კომენტარები.

5. ხელნაწერის გვერდებზე მოთავსებულია ბეჭდები ლეგენდით: ა. „ნიკოლოზ სვიმონისძე გოდაბრელიძე“ (გვ. 1); ბ. „ქ. შ. წერა-კითხვის საზოგადოების წიგნთ-საცავი“ (გვ. 1, 30).

6. პირველ გვერდზე ფანქრით აწერია: „ლექსიკონი საბა-სულხან ორბელიანისა“.

(1894)

5215

ჰომეროსი, ილიადა (ფრაგმენტი). XIX

22 ფ.; 35,5×22; ქალაღი; უყლო, დაშლილი, ფრაგმენტი; მჭედრული; [XIX ს. I ნახ.]; დაუწერელია 1v.

„უ მი რ ო ს ი ს ი, ი ლ ი ა დ ა. ი ლ ი ა დ ა, გა ლ ო ბ ა პ ი რ ვ ე ლ ი. — ჰ ვ ა ლ ო ბ დ წ ა რ წ ყ მ ე დ ი თ ს ა რ ე რ ი ს ხ ვ ა ს ა ა ქ ი ლ ე ს ს ა, ძ ი ს ა პ ი ლ ე ო ს ი ს ს ა, რ ო მ ე ლ მ ა ნ ჰ შ თ ა ს თ ხ ი ნ ა ა ქ ე ვ ე ლ ნ ი ა ლ უ რ ი ც ხ ა ვ თ ა უ ბ ე დ ო ე ბ ა თ ა...“ 11r—22v.

წყ დ ე ბ ა „...გ ა რ ნ ა და ჰ ს ჯ ე დ წ ყ ნ ა რ ა დ და ყ უ რ ა დ ი ხ ვ ე ნ ს ი ტ ყ ვ ა თ ა ჩ ე მ თ ა, ნ უ მ ც ა...“

შენიშვნები: 1. ფრაგმენტი „ილიადა“-ს პირველი გალობის ნაწილს შეიცავს.

2. უძღვის: ა. თავფურცელი წარწერით: „უ მი რ ო ს ი ს ი, ი ლ ი ა დ ა. ნ ა წ ი ლ ი პ ი რ ვ ე ლ ი“; ბ. წინასიტყვაობა: „ო მი რ ო ს ი ს ო ვ ს და მისთა ნაქმართა“ (2r—10v); გ. „პაზრი პირველისა გალობისა ო მი რ ო ს ი ს ს ა ვ ა ლ ო ბ ო მ ა ს ა“ (11r).

3. თარგმანი ეკუთვნის იესე გარსევანიშვილს (იხ. „ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, S კოლექციისა“, ტომი I, ხელნაწერი № 338).

4. ხელნაწერს აქვს ანბანური და რვეულგებრივი პაგინაცია (სულ ორი, ა და ბ რვეულია).

5. ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოებრს წიგნთ საცავის ბეჭედი მოთავსებულია: 1r, 10v, 12r, 22v-ზე.

მიხაწერი: „1888 года июля 31 дня. Семень Глахуевич Годабрелидзе“ (1r).

(1895)

5216

მგოსანი კეკელა. XIX

3 ფ.; 35×22,2; ქალაღი, ქუჭყიანი; უყლო; დაშლილი; მხედრული; [XIX ს.]; ჰვირნიშანი: 1832 წ.; დაუწერელია 3v.

მ გ ო ს ა ნ ი კ ე კ ე ლ ა [სურათი]. — „შ ა ვ ს ა უ ფ ს კ რ უ ლ ს ა დ რ უ ბ ე ლ ს მ ო - ე ც ვ ა ც ი ს ა კ ა რ ა ვ ი და და ე ნ შ ო ბ რ წ ყ ი ნ ვ ა ლ ე ბ ა მ შ ი ს ა...“ 1r—3r.

თ ა ვ დ ე ბ ა: „...და უ კ ა ნ ა ს კ ე ნ ლ ა დ ა ლ ე ბ რ ი ვ ი ს ა მ ბ ო რ ე ბ ი ს თ ა ნ ა ნ ე ბ ა ც ა ლ ა რ ა მ მ ი ს ც ე ს და წ ა რ ი ტ ა ც ე ს მ ს წ რ ა ფ ლ ა დ ჰ ა ე რ შ ი.“

შენიშვნა: ხელნაწერი წარმოადგენს შავად ნაწერს (დედანს!). მთელი რიგო წინადადებები ხაზ გადასმულია, წაშლილია და შეცვლილია სხვა წინადადებებით.

(1896)

5217

სიტყვიერება მოქმედებისათვის სიტყვიერებასა და გამოცდილებასა თვისებასა ზედა ერთსა. XIX

4 ფ.; 36,5×23; ქალაღი, გაყვილებული; უყლო, დაშლილი; მხედრული; [XIX ს.]; ჰვირნიშანი: 1828 წ.

1. „ს ი ტ ყ ვ ი ე რ ე ბ ა მ ო ქ მ ე დ ე ბ ი ს ა თ ვ ი ს ს ი ტ ყ ვ ი ე რ ე ბ ა - ს ა და გა მო ც დ ი ლ ე ბ ა ს ა თ ვ ი ს ე ბ ა ს ა ზ ე და ე რ თ ა ს ა. — ს ხ უ - და ს ხ უ ა თ ა გ ა რ ე მ ო ე ბ ა თ ა შ ო რ ი ს მ ო ქ მ ე დ ე ბ უ ლ თ ა, ვ ი თ ა რ ც ა თ ვ ი ს ე ბ ა ს ა ზ ე და ე რ ი ს ა ს ა, ე გ რ ე თ უ ჭ დ ი დ ე ბ ა ს ა ზ ე და ც ა და კ ე თ ი ლ მ დ გ ო მ ა რ ე ბ ა ს ა მ ი ს ს ა, ს ი ტ -“

ყვიერებასა ჰსწავლათა და გამოცდილებათა აქუსთ არა მცირედი ძალი...“
1r—4v.

თ ა ვ დ ე ბ ა : „...და არა მრავალი ერი შემეცნებოდნენ ამა სწავლასა ტრფიალებითა, დიდითა მხურულებითა, დიდითა ძალითა, ვითარცა სკანდინოვნი“.

შენიშვნები: 1. 1r-ზე დასაწყისში აწერია: „ძე მამულისა 1827. № XVI“.

2. ტექსტი წარმოადგენს თარგმანს წერილისა, რომელიც დაბეჭდილი ყოფილა ჟურნალში „Сын отечества. 1827r“. თარგმანი ეკუთვნის გ რ ი გ ო ლ მ უ ხ რ ა ნ ე ლ ს. შეადარე S—531-ის ხელი.

3. ტექსტი ნასწორებია ტექსტის ხელითვე.

(1897)

5218

სცენები. XIX

10 ფ.; 35×21,5; ქაღალდი; უყდო; დაშლილი; თავ-ბოლონაკლული; მხედრული; [XIX ს.]; ჭვირნიშანი აქვს.

[ს ც ე ნ ე ბ ი]. — „...მ ე. მაგისტვისაც მადლობა დმერთსა! ნ ი ნ ი. ბატონო, თქუჴნი მარანი სულერთიან გაქურდეს ოსებმა...“ 1r—10v.

წ ყ დ ე ბ ა : „...მივაბაროთ იმისთანას კაცსა, რომ იმან იმთავენოს ეს საზოგადოობის სარგებლობა. — მეორე ჩუჴნ უნდა სასარგებლონი...“.

შენიშვნა: 1. ტექსტი ნასწორებია თვით დამწერის მიერ.

2. ეს ნაწარმოები წარმოადგენს A—1166-ის ნაწილს.

5219

სხვადასხვა პირების წერილები დ. ბ ა ქ რ ა ძ ი ს მიმართ.

გადატანილია დ. ზ. ბაქრაძის არქივში. იხ. № № 112, 117, 119, 122, 129, 130, 133, 135, 138, 139, 149, 165.

5220

მ. ბროსეს წერილი უცნობი შეგობრისადმი (პლატონ იოსელიანი?).

გადატანილია მ. ბროსეს არქივში № 20.

(1898)

5221

ღვთისმშობლის აპოკრიფი (ფრაგმენტი). X

1/2 ფურცელი; 19,5×32; ეტრავი (დაზიანებული); ფრაგმენტი; მთავრული, დასაწყისები სინგურით, ორ სვეტად; [X ს.].

[ღ ვ თ ი ს მ შ ო ბ ლ ი ს ა პ ო კ რ ი ფ ი]. — „...იოვანე, რამეთუ მოარული არიან და ზეცით...“ 1r—v.

წ ყ დ ე ბ ა : „...კაცსა მას განიზრახვიდა და ჰრქუა...“

შენიშვნა: ფრაგმენტი წარმოადგენს მთელი ფურცლის ზემო ნახევარს.

(1899)

5222

ფსალმუნნი (ფრაგმენტი). X

5 ფ.; 15,5×15; ეტრატი (ქვემო კიდეები თავის მიერაა დაღრღნილი); უყლო, დაშლილი, ფრაგმენტი; მთავრული, დასაწყისები სინგურით; [X ს.].

ფსალმუნნი. — „...ჩემით მე შენდამი, უფალო ვლალატყავ...“ 1r—5v.
წყდებ: „...მითხრობად ცისკ...“

შენიშვნა: ფრაგმენტი ძველი, ათონამდელი რედაქციისაა, შეიცავს თავებს 87⁷⁴—91³, (იხ. მ. შანიძე, ფსალმუნის ძველი ქართული რედაქციები, 1960 წ. გვ. 235—250).

(1900)

5223

ფსალმუნნი (ფრაგმენტები). X

7 ფ.; 21×14,5; ეტრატი (დაზიანებული, კიდეები შემოკვეთილია და ამიტომ ტექსტიც არ იკითხება); ფრაგმენტები; მთავრული, დასაწყისები სინგურით; [X ს.].

ფსალმუნნი. „...ყოველთავე მიაქციეს ერთბამად და უკმარ იქმნეს, არაინ არს, რომელმანმცა ქმნა სიტკბოებამ...“ 1r—7v.

წყდებ: „...ჩემისასა გხადოდი შენ... ჩემი...“

შენიშვნები: 1. ფსალმუნის ტექსტი ძველი, ათონამდელი რედაქციისაა. გამოცემის მიხედვით (იხ. ფსალმუნის ძველი ქართული რედაქციები X—XIII საუკუნეთა ხელნაწერების მიხედვით, გამოსცა მზეჭალა შანიძემ, 1960 წ.) შეიცავს: ფ. 1—2 — ფს. 13³—16⁵; ფ. 3 — ფს. 16⁴—17 სათაური; ფ. 4 — ფს. 17 სათაურის გაგრძელება — 17¹⁵; ფ. 5 — ფს. 60⁶—62⁴; ფ. 6—7 — ფს. 82¹⁶—85⁷.

2. ხელნაწერის მესამე ფურცელი გადმოტანილია S—5161 ხელნაწერიდან.

(1901)

5224

მარზვანი (ფრაგმენტი). XV

2 ფ.; 26,5×18,5; ეტრატი; უყლო; ფრაგმენტი; ნუსხური, დასაწყისები სინგურით; [XV ს.].

[მარზვანი]. — „...ლოებამ. რამეთუ არა ემსგავსა იგი ძალთა მათ ცოფთა წყლბასა, რომელნი ენითა მათითა ჰლოშნიდეს ლაზარეს, რომლისა სიბრმისაგან გვქსნენ მრავალმოწყალე. კვირიაკესა: მე: ე მწუხრო. ჳა ა, წწო მარ...“ 1r—2v.

წყდებ: „...მასვე დღესა სხუანი ხუედრნი ღყა...“

5225

ეტრატის ერთი ფურცელი მრავალთავიდან.

შეუერთდა A კოლექციის № 1109-ს.

(1902)

5226

მარხვანი (ფრაგმენტი). XVI—XVII

6 ფ; 32,5X24; ქალალი, გაყვილებული; უყლო; ფრაგმენტი; ნუსხური, ორ სვეტად, სათაურები და დასაწყისები სინგურით; მოხატული საზედაო ასოები (1r, 4v, 5r, 6r); [XVI—XVII ს.]; გადამწერი: აბრ[ა]ჰ[ა]მ (1r, 4v, 5r).

[მარხვანი]. — „...1. ძეგლისწერაჲ სარწმუნოებისა, რომელი აღწეს(!) წმიდათა მამათა კოსტანტინეპოლისა შეკრებულთაჲ წმიდათა ხატთა თაყუანისცემისათვის, რომელი ესე წარიკითხვის სოფიამ წმიდაჲს და ყოველთა ეკლესიათაჲ პირველსა კუირიაკესა მარხვათასა. წმიდასა ყოვლის წირვასა ზედა შემოსილისა ხუცისაგან. გ. მ. — სულსა აბრ[ა]ჰ[ა]მისასა შეუნდოს ღმერთმან, ამინ. — წინასწარმეტყუელთა ქადაგებისაგან დამტკიცებულნი...“ 1r—4v.

შენიშვნები: 1. ძეგლის წერის ბოლო ნაწილში, სადაც ჩამოთვლილნი არიან „მართლმადიდებელი მეფეები“, იხსენიებიან ქართველებიც: „...ბაგრატ აფხაზთა და ქართველთა მეფისა. მართლმადიდებელისა საუკუნოჲმცა არს საქსენებელი, კურთხევაჲ მათი.

გიორგი კესაროსისი აფხაზთა, ქართველთა მართლმადიდებელთა მეფეთა, საუკუნოჲმც არს.

დავით ყოვლისა აღმოსავლეთისა მეფისაჲ, ახლისა მართლმადიდებელიჲსა, საუკუნოჲმც არს.

დემეტრე ყოვლისა აღმოსავლეთისა მეფისა, საუკუნოჲმც არს საქსენებელი და კურთხევაჲ.

გიორგი ყოვლისა აღმოსავლეთისა ქელმწიფედ მპყრობლისა მეფეთ-მეფისაჲ, საუკუნოჲმც არს საქსენებელი და კურთხევაჲ.

თამარ ყოვლისა აღმოსავლეთისა ახლისა მართლმადიდებელისა, აფხაზთა, ქართველთა, ჰერთა, კახთა და ყოველთა ქრისტეანეთა მპყრობელისა, საუკუნოჲმც არს.

ძისა მათისა გიორგი ყოვლისა აღმოსავლეთისაჲ და დასავლეთისა მტკიცედ მპყრობელისა და მეფეთ-მეფისა, მრავალმცა არიან წელი მეფობისა მისისანი...“ (4r).

ასევე პატრიქთა „და ღმერთშემოსილთა მამათა“ რიგის შემდეგ ქართველთა ხსენებაჲ: „...უსხეულოთა მიმსგავსებულისაჲ წმიდასა მამისა ჩუენისა ეფთჳმე მთაწმიდელისაჲ, ახლისა ოქროპირისა, ქართველთა განმნათლებელისა, საუკუნოჲმც არს საქსენებელი და კურთხევაჲ მისი.

წმიდათა და მართლმადიდებელთა დედოფალთა მარია მისი და მართასი, საუკუნოჲმც არს აჰქსენ.

წმიდათა მამათა იოანესი და იოანე სკანგელიჲისა და გიორგისი, საუკუნოჲმც არს საქსენებელი და კ. (!).

წმიდასა მამისა ჩუენისა გიორგი მთაწმიდელისა, ქართველთა მნათობისა, საუკუნოჲმც არს საქსენებელი და კურთხევაჲ მისი.

ყოველთა ნათესავთა ჩუენთა ქართველთა მასპინძლისა, გრიგოლ სევასტოსისა, ბაკურიანის ძისაჲ, ყოვლისა დასავალისა დიდისა დემესტლიკოსისა, მართლმადიდებლისა, საუკუნოჲმც არს საქსენებელი და კურთხევაჲ გრიგოლისი.

ყოველთა მათ ღმერთშემოსილთა მამათა და მართლმადიდებლობისა ქადაგთა და ვიდრე სიკუდილმდე მოღვაწეთაჲ ღთისმსახურებისათა ლოკითა და ვედრებითა დაგვცვენინ ღმერთმან და მობაძე-ყოფად ღირს გუყვენინ სლთასა მის მოქალაქობისა მათისა. მოწყალებითა და მადლითა დიდისა მძღ მღღელთმოძღურისა ქრისტეს კეშმარტისა მის ღთისა ჩუენისათა შეწევნითა სულისა ყოვლად წმიდასათა, მეოხებითა ყოვლად დიდებულისა დედოფლისა ჩუენისა წმიდასა ღთისმშობლისა და მარადის ქალწულისა მარიამისითა, წმიდათა და დიდებულ-

თა მთავარანგელოზთა და ყოველთა წმიდათა ზეცისა ძალთათა ვედრებითა ყოველთა წითა, რომელნი საუკუნითგან სათნო ეყუნეს უფალსა, დაიცვენ და აღიდენ მორწმუნენი მეფენი, სათნოდ ღმრთისა წინამძღუარნი კათალიკოზნი, მორწმუნენი ღირსნი და მართლმადიდებელნი ებისკოპოსნი და ყოველი მორწმუნე ნათელდებულნი მართალმადიდებელ სამწყსო ქართველთა.

დიდებამ და პატივი და თაყუანისცემა მამისა და ძისა და წმიდისა სულისა აწ და მარადის და უკი უკე აწ. ნეტარნი მღვდელნი, ვითა მთაწმიდას წაიკითხვენ ამას ძეგლის წერასა, ეგრეთვე სრულებით აქა სწერია“ (4r—v).

2. ბოლოს მიწერილია სხვა ხელით (XVI—XVII ს. ნუსხურით): „მკნისა და ახოვანისა სწორუპოვარისა და მრავალჯერ გამარჯვებულისა სახელოვნისა პატრონის იოთამისა საუკუნომცა არს სახსენებელი და კურთხევამ მისი.

ძისა მათისა მკნისა და ახოვანისა სახელოვნისა და სახელგანთქმულისა. და სიყრმითგან მრავალჯერ გამარჯვებულისა პატრონისა არ ფაქსადისა მრავალმცა არიან წელნი ცხორებისა მისისანი.

თანამეცხრედისა მისისა, მეფეთ-მეფეთა ასულისა, დაუღუმებლად ღმრთის მადიდებლისა და გლახაკთა ქელისა ამპრობელისა, სწორუპოვარისა პატრონისა თამარისა მრავალმცა არიან წელნი ცხორები...“ (4v).

2. „თუესა მარტსა თ, წამებამა წმიდათა ორმე[ოც]თა, რომელნი სევეასტიას იწამნეს. გ. მ. — ორმოცთა მათ მოწამეთა, რომელნი იწამნეს სევეასტიას...“ 4v—5r.

შენიშვნა: ტექსტს შუაში აკლია.

3. „თხოვამა სასწაულისა წმიდისა და ცხოველსმყოფლისა ხატისა, რომელი ზღვთ შოიწიაჲ ჰრომედ, რომელი იგი შთაგდებულიყო წმიდისა მამისა ჩუენისა გერმანოზისა მიერ, რათა წარივლინოს კოსტანტინეპოლით ჰრომედ. — რაჟამს იგი კეთილად ჰმართებდა საჭეთა...“ 5r—6r.

4. „თხოვამა სასწაულისა, რომელი იქმნა წმიდასა მას ჯურღმულსა დიდისა ეკლესიისასა სოფიაჲ წმიდაჲს საუფლოსაგან და პატიოსნისა ხატისა უფლისა და ღმრთისა და მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესსა და მუნ მოსრულისა მისთვის პატრიაქისა და ქრისტეს მოყუარისა მწიგნობრისა მისისა. გ. მ. — არა არს ესრეთ მახარებელ სულთა ღმრთისმოყუარეთა...“ 6r—v.

წყდება „...ვიდრეღამ უნებლიით იიძულად ჟკეთური იგი და უნებლიეთ აღიარა...“

შენიშვნები: 1. თარგმნილია ეფრემ მცირის მიერ. იხ. A—162, 122r.

2. ეს ფრაგმენტი შეიცავს მარხვანის იმ ნაწილს, რომელიც ხშირად ერთვის მარხვანის ძირითად ტექსტს.

3. ხელნაწერს ჰქონია რვეულობრივი პავინაციაც.

ანდერძები (გადაწერის): 1. „სულსა აბრპმისსა შეუნდოს ღმერთმან, ამინ“ (1r).

2. „წმიდანო ორმოცნო და წმინდო გიორგი და თეოდორე ქალთა მთავარმოწამენო, შეიწყალეთ სულითა აბრპმ სურვილით მევედრებელი თქუენი და იოხეთ წინაშე საყდარსა ქრისტესსა“ (4v).

3. „აბრპმს შეუნდოს ღმერთმან, ამინ“ (5r).

მინაწერი (მხედრული): „სანჯნო აქ შეისწავე. ნიკოლოზ იშხნელი. აპრუწვინ ბძანებულა ბატონი იშხნელი“ (5v).

(1903)

5227

სადღესასწაულო (ფრაგმენტი): 1519

1 ფ.; 37,5×24; ქაღალდი; დაზიანებული; უყდო; ფრაგმენტი; ნუსხური, ორ სვეტად, დასაწყისები სინგურით; ბოლოსამკაული 1v; 1519 წ. (1v); გადამწერი: ზაქარია (1v); დამკვეთი: პატრონი ბაგრატი მეფეთ-მეფის კოსტანტინეს ძე (1v).

[სადღესასწაულო]. — „...შეიცვა შეუცავად, რომელი იგი შეუცავ არს და შეუხებელ ანგელოზთაგან...“ 1r—v.

შენიშვნა: ფრაგმენტი წარმოადგენს სადღესასწაულოს ტექსტის დასასრულს, ე. ი. ხელნაწერის ბოლო ფურცელს.

ანდერძები: 1. „...ბ...დ... კურთხეულ არს ღმერთი უკი უკე, ამინ. ...ათ... [ეს]ე წიგნი წმიდა და უბიწო და მოუკ[ლე]ბელ [მ]ისითა სტიქარონ-წარდგომ-გალობითა ...სადღესასწაულოთა, საწინასწარმეტყველოთა სათნ... ყოვლითა და [სვ]ნაქსართა და ცხორებამ სამოციქულოთა ...და გათავდა ბრძანებითა პატრო... ღის მოყუარისა და ღის მსახურისა და ღისაგან პატივცემულისა პატრონისა ბაგრატის ბრძანებითა ესე წიგნი ყოვლად შემკობილი ქორონიკონსა ს ზ.

თავად ღმერთო და ამა შეკრებულთა მადლო, პატრონი ბაგრატი ამა სოფელსა დღევრძელობით და გამარჯულებით და მშველობით ამყოფე და საუკუნოდ ცხოვნებით შეეწეინით. ამინ, უკი უკე“ (1v).

2. „ამის მხრეკელსა ცოდვილსა ზაქარიას შეუნდოს ღმერთმან, ამინ“ (1v).

3. „თქვენ, დიდსა და ღმრთივ აღმართებულსა და ცოდვათა მობაძვსა კათოლიკე სამოციქულოსა საყდარსა სუჭტსა ცხოველსა შემოგწირენ წმიდანი ესე წიგნი თორმეტნი თუჟნი ყოვლითუთ სრულნი და უნაკლულნი მე, ცოდვილმან ბაგრატი, ძემან მეფეთ-მეფისა კოსტანტიანესმან საქსრად სულისათვს ჩემისა და ცოდვათა ჩემთა შესანდობლად. ვინცაინ იკითხვიდეთ კათალიკოს-პატრიარქი და გინა სხუანი მკითხველნი, შენდრბასა ბრძანებლით ჩემ ცოდვილისათვს, მადლსა თქვენსა წმინდანო, არა დასჯისათვს დღესა მას დიდსა სიტყვსა გებისასა. ჩემითა ალლითა(!) საქმიითა მოგებულნი ესე წიგნი დაისხნეს თუჟსა აპრილსა ათსა, ქკნსა სკვ“ (1v).

შენიშვნა: ეს უკანასკნელი ანდერძი დაწერილია ტექსტისაგან განსხვავებული ნუსხურით და შეიძლება ეკუთვნოდეს თვით დამკვეთს — ბაგრატს.

ეს ბაგრატი უნდა იყოს ბაგრატი მუხრან-ბატონი, კონსტანტინე II-ის ძე. (იხ. ნ. ბერძენიშვილი, ი. ჯაფარიშვილი, ს. ჯანაშია, საქართველოს ისტორია, ნაწილი I, 1948 წ. ბაგრატიონთა სამეფო სახლის მთავარი შტოს გენეალოგიური ტაბულა).

მიანწერი: (მხედრული) „აურაცხელ არიან ცოდვანი ჩვენი უფალო“ (1v).

(1904)

5228

განთვსული სახარება (ფრაგმენტი): 1701

2 ფ.; 38,4×27,4; ქაღალდი, დაზიანებული (მელნისაგან დამწვარი და ჰიის მიერ დაზვეტილი); უყდო; ფრაგმენტი; მსხვილი ნუსხური, ანდერძები მხედრულით და წვრილი ნუსხურით, დასაწყისები სინგურით, ორ სვეტად; 1701 წ. (2v); გადამწერი: მღვდელ-მონაზონი [გაბრი]ალ სერისთელი (2v); დამკვეთი: ნიკოლოზ გაბაიძე (1v, 2r); ადგილი: მოსკოვი (1r).

«განთვსული სახარება» — „...იგი მსწრაფლ მეფისა ჰრქუა: მნებავს, რათა აწვე მომცე მე ლაცნითა თავი იოანე ნათლისმცემელი-სა...“ (1r—v).

ანდერძები: 1. (დამკვეთის, მხედრულით): „ქ. მე, გაბადიძემ დაავწერინე, ნიკოლოზ, სახარება ესე დიდსა რუსეთსა. აღვავთბინე(!) სულისა ჩემისა საოხად, შენდობას მბანებდეთ. ღმრის გულისთვის: დიდსა ტახტსა მოსკოვს დაიწერა“ (ხელრთვა: „ნიკოლოზ“) (1V).

2. (წვრილი ნუსხური): „სახელითა ზესთა, ზეშთა და ზესთა ცათა ზეშთა, ღმრთა თანა უსაზღროსა და გარემოუწერელისა. გამოუკულევლისა და გამოუძღებელისა, უხილავისა და მოუწოდებელისა, არსშემცველისა და თვთ შეუცავისა, განუსაზღვრებელისა და განუცდელისა, უმიწუხროსა ნათლისა უკდავისა და მარადის არსისა და არსებად უცვალბელისა, სამთა პირთა და სამთა გუამთა შინა ერთ ღმრთდ ცნობ[ი]ლისა, სამბრწყინვალისა, სამნთობარისა, ყოველთა უხილავთა არა არსთაგან არსებად მომყვანებელისა, სამნათელისა ერთელისა, ღმრისა მამისა, ძისა და წმიდისა სულისათა, რომელსა ბრჭალით უპყრიან. კიდენი ქუეყანისანი და წამის ყოფითა ჰპრთებს და განაგებს, ვითარცა ჰმუჭნის ღმრთებანსა ... .. არა იცვალბებს, არცა დასრულდებს. ვითარ არს მამა, ეგევითარევე არს ძე, ეგევითარევე არს სული წმიდა, რამეთუ მარადის სამნივე ანთობენ და ამის მიერ ყოველნი ვიძრვით და ვართ, ამისა არა ძალგვც ყოფად არცა ერთი. ეგრეთვე კაცობრივთა ბუნებათგან შესაძრწუნებელისა, ყოველთა ადამის ნათესავთგან მარადის სანატრელისა და უსხეულოთა ცხრა არათა(!) ზეცის წესთამთავრობათა ძალთაგან შინით და მოწიწებითა მსახურებითა, ბუნებისა ჩუენისა. განმღრთობელისა, უმეტესად კურთხეულისა დედოფლისა ჩუენისა ღმრისმშობლისა და მარადის ქალწულისა მარიამისითა, რამეთუ ესე იქმნა მიზეზ ქსნისა. ჩუენისა და მარადის მზა არს მეოხებად წინაშე ძისა მისისა და ღმრისა ჩუენისა. ყოველთა მისავთა და მვედრებელთა მისთა. რამეთუ ტკბილი, სახიერი, სასო და მყოხი სულთა ჩუენთა მეოხებელთა მისთა ეპოვებს და მრეკელთა განუღებს. და ეგრეთვე ძლიერისა და უძღველისა, პატონისისა ცხოველმყოფელისა. ჯუარისათა, მეოხებითა წმიდისა და დიდებულისა წინასწარმეტყუელისა ნათლისმცემელისა იოანესითა და ყოველთა წმიდათა ზეცისა და ქუეყანისათა უქორციოთა და ქორციელთა.

ამათთა სასოებითა და თანა ძა...უობათა და შეწინთა(!) ღირს ვიქმენ მე, გლახკი და უღირსი ცოდვილი ნიკოლოზ გაბადიძე. ღირს მყო მე წმიდამან ღმრის მშობელმან აღწერინება წმიდისა ამის სულთა განმანათლებლის წმიდისა განთვსულის სახარებისა დიდსა მოსკოვს(!), რუსეთის ქალაქსა, იონა და პეტრე კელმწიფის ჟამსა. მეფეს არჩილს ვახლი(!) და იქ დავწერნე (!) და მოვაკედინე და აწ ვინცა ვინ მიემთხზოდეთ, უფალნო ჩემნო, შენდობას მბბანებდეთ, თქუენც მოგიქსნოს(!) უფალმან. ქორონიკონსა. შვილიათას ორას ერთ წელსა დაიწერა“ (1V—2V).

შენიშვნა: ე. ი. ხელნაწერი გადაუწერიათ 1701 წელს (7201—5500=1701). ამას მხარს უჭერს მეფე არჩილის მოსკოვში ყოფნის წლებიც.

3. (წვრილი ნუსხური): „ამის მჩხბავს მდღელმონაზონს [გაბრი]ალს სერისტოელს შეუწინდეს ღმერთმან, ვინცა შენდობას მბბანებდეთ, თქუენცა შეგინდნეს უფალმან ღმერთმან“ (2V).

მიანწერი: (მხედრული): „ქ. წმიდაო და დიდებულო კათოლიკე სამოციქულო ეკლესიაო, ერმრავალ შესაკრებლო სვეტო ცხოველო, კვართო საუფლოვო, მირონო წმიდა მყოფელო, ჩვენ მადლითა ნაკლულებანმან ფრიადმან ცოდვითა გურიელმან მამია და თანამეცხედრებან ჩემმან მეფის ასულმან დედოფალმან როდამ შემოგწირეთ სახარება და ზირანდაზი, თქვენის მონასტრისაგან წადებული იყო თათრის კელთაგან. ჩვენ ვიშოვეთ ისევე თქვენისავე მადლით, აწ ჩვენ თქვენთვის მოგვირთმევი, ნაცვლად ამისად ღირს მკაე მარჯვენეთა ნაწილთა შეერთებასა, დღეთა სიგრძე, წელთა სიგრძე და ძეთა და ასულთა წყალობისა ბოძება ყავ ჩემზედა, ამინ. ხოლო უკდავსა ცხოვრებასა ღირს მკაე სასუფეველსა შენსა, ამინ, კირიელსონა“ (2V).

(1905)

5229

სამოციქულო (ფრაგმენტი). XVIII

2 ფ.; 20×15,5; ქაღალდი, დალაქავებული; უყდო; ფრაგმენტი; ნუსხური, სათაურები და დასაწყისები სინგურით, ლითოგრაფიული წესით შესრულებული დეკორატიული ჩარჩო, შემდეგ შეფერილი ყვითელი, მწვანე და ღვინისფერი საღებავებით. ჩარჩო წარმოადგენს ყვავილის ორნამენტებს, ცენტრში გამოსახულია მირქმის სცენა (2r); [XVIII ს.], კვირნიშანი აქვს.

[სამოციქულო. პავლე მოციქულის ეპისტოლეები]...

1. ...«წიგნი გალატელთა მიმართ». — „...ისა თქუენისა თანა ძმანო, ამინ. დასასრული კუირიაკისა და პირველისა უამისაჲ. დასასრული ებისტოლისა გალატელთა...“ 1r.

2. „თავნი ეფესელთა ებისტოლისანი“ 1r—v.

3. „ეფესელთა მიმართ ებისტოლე პავლე მოციქულისა, თავი პირველი. — პავლე მოციქული, ნებთა ღმერთა...“ 2r—v.

წყდება: „...პარასკევს ივ კუირიაკისასა. ძმანო, გქს ჩუენ გამოცხნა სისხლითა ქრისტესითა...“

შენიშვნა: აქვს რვეულებრივი პავინაცია. ხელნაწერი წარმოადგენს კვ რვეულის დასასრულს და კვ რვეულის დასაწყისს.

(1906)

5230

სახარება (ფრაგმენტი). XIV—XV

1 ფ.; 25×17; ქაღალდი, ახალი რესტავირებული, უყდო; ფრაგმენტი; ნუსხური; [XIV—XV სს.]; მოხატული საზედაო ასო (1r).

[სახარება]. — „...უკეთუ სოფელი გძულობდეს თქუენ უწ... მომიძულა, უკეთუმცა სოფლის...“ (იოანე, თ. 15.18—16.2).

მიწიწებები: მხედრულით: [პირობის წერილი]. „...ყლის ერთმან-ერთისი ნდომითა და დამოწმებითა ...მას დამრთავდეს ჩენსი, გაბლივანსი... იმა საქმესი მოჰყვეს, გინდა შემოგაკდეს, გინდა ვინ...“ (1v).

2. „ღმერთო წმიდაო, მთავარმოწამეო გიორგი, ... ექმენ მონასა შენსა მჩივანსა დღესა მას დიდსა განკითხვისასა. კელთა შენთა...“ (1v).
იხ. აგრეთვე 1v.

(1907)

5231

სადღესასწაულო (ფრაგმენტი). XI

2 ფ.; 26×20,5; ეტრათი, დაზიანებული (ფურცლის მარჯვენა მხარე შექმულია თავის მიერ და ტექსტი აღარ იკითხება; დაზიანებული ნაწილი ახალი რესტავრაციის შედეგად შეესებულია ქაღალდით); უყდო; ფრაგმენტი; ნუსხური, სათაურები სინგურით; [XI ს.].

[სადღესასწაულო]. — „...კატა ვითარცა მამა ...ელნი. ამინ, გეტყვ თქუენ...“ 1r—2v.

წყდება: „...კორცთა ჩუენთა. გამოცხად...“

შენიშვნა: ტექსტი უნდა წარმოადგენდეს 9 მარტის საკითხავის ნაწილს.

(1908)

5232

მამათა ცხოვრება (პატერიკი). XVIII

24 ფ.; 33X23; ქალაღი დალაქავებული, მე-20-ე ფურცლის ზემო კიდის შუა ნაწილი ამოჭრილია; უყდო, ნაკულლი, აკლია: 8v—9r-ს, 9v—10r-ს, 12v—13r-ს, 13v—14r-ს შორის და 23v-ს შემდეგ; მხედრული, ორ სვეტად, დასაწყისები ნუსხურით; თავსაკაული 1r; [XVIII ს.]; დაუწერელია: 24r—v.

[წიგნი წმიდათა და ნეტართა მამათა ჩუშნთა ცხოვრებათა და მოქალაქობათა. 1. ა: პირველი სიტყუაჲ, შეესავალი წიგნისაჲ წმიდათა და ნეტართა მამათა ჩუენთა ცხოვრებათათჳს და მოქალაქობათა. გ. მ. — რ]ომელი იგი არს პირველიდგან ღისა თანა, ღისა სიტყუა...“ 1r—3r.

2. [ბ: სწავლანი შუშნიერნი წმიდათა და ნეტართა მამათანი, სისრულისათჳს სათნოებათაჲსა. გ. მ.] — [ჰ]კითხა ვინმე მამასა ანტონის და რქვა: რა დავიძახო მამაო...“ 3r—9r.

3. [თავი: გ: სწავლანი და თხოვრბანი სულიერნი წმიდათა მამათანი და ვითარმედ ჯერ არს ჩუენდა ყოვლითა ძალითა მიდევნებად დაყუდებასა]. — [მ]ამა ანტონი ჯდა ოდესმე უდაბნოს და მოწყინებასა შევარდა ფიცხელსა...“ 9r—v.

წყდება: „...და ესრეთ წიად მოვლო და მოვიდა კლდედ მსახურთავე თვისთათა...“.

4. [თავი: ე: სწავლანი და თხოვრბანი წმიდათა მამათანი მრავალსახშნი და მრავალგუარნი. მარხვისათჳს და სხუათა მათ სათნოებათა და ვითარმედ არა ჭამადთა ოდენ ზედა გამოისახვის მარხვაჲ, არამედ ყოველთავე ზედა საცნობელთა და აღძრვათა სულიერთა. გ. მ.] — „...და არაოდეს განვიდა იგი ზღუდისა მისგან სენაკსა თვისისა...“ 10r—v.

5. [თავი: ვ: მოძღურებანი თვთოფერნი და მოთხოვრბანი მრავალსახშნი წმიდათა მამათანი განკრძალვისათჳს ჩუენდა ბრძოლათაჲსა, რომელი იგი სიძვისა მიერ აღდგებიან ჩვენ ზედა. გ. მ.] — [თ]ქვა მამამან ანტონი: ვჰგონებ თუ აქვს ხორცთა ბუნებით აღძრვა თანა აღრეული ანაგებსა, გარნა არა მოქმედი...“ 10v—13v.

წყდება: „...ოდეს ენებოს ყრმისა მოწყვედა ძუძუსაგან, მშხამსა მოიცხებს...“.

6. [თავი: იბ: ვითარმედ ჯერ არს ჩუშნდა ყოვლადვე და მარადის მღვდარებაჲ და სიფრთხილჲ. გ. მ.] — „[ი]ტყოდა მამა ანტონი: ვითარმედ ვიხილე მონაზონნი, რომელნი შემდგომად მრავალთა შრომათა დაეცნეს...“ 14r—19r.

7. [თავი: იგ: ვითარმედ ჯერ არს მოუკლებელად და მღვდარედ ლოცვაჲ ყოვლადვე და ყოველსა ჟამსა]. — „[მ]ამასა ანტონის ჰკითხა ძმამან სიტყვა ლევიტელთაგან, ხოლო ბერი განვიდა უდაბნოდ...“ 19v—20v.

8. [თავი: იდ: ვითარმედ გვქმს და თანა გუაც უცხოთა მოყუარებაჲ და მოწყალებაჲ სიხარულით]. — „მამამან აპოლო თქუა შეწყყნარებისა თავის ძმათსა, ვითარმედ ჯერ არს მომავალთა მათა მოკითხუა...“ 20v—23v.

12. ხელნაწერთა აღწერილობა. ტ. VII

წყდებოა: „...ვითარმედ იყო ვინმე ჯმნილი სოფლისაგან, რომელსა ცოლი ესუა, იყო რა სოფელსა შინა და ერთი...“.

შენიშვნები: 1. სათაურებისათვის და ზოგჯერ დასაწყისი ასოებისათვის დატოვებული თავისუფალი ადგილები, ალბათ იმიტომ რომ აპირებდნენ სინგურით ჩაწერას.

2. თარგმანი ეკუთვნის თეოფილე ხუცესმონაზონს; შეადარე A—1105 (იხ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა (A კოლექცია) ტომი IV გვ. 86—90).

3. სათაურები აღდგენილია ხელნაწერ A 1105-ის მიხედვით.

მინაწერი: (ტექსტის ხელით) „ქელი საბრალო მწერლისა მიწათა შინა ლბების, ხოლო ნაწერი მისი ჰვიეს ეამთა უკე“ (10r).

(1909)

5233

იოსებ ტფილელი, დიდმოურავიანი (ფრაგმენტი). XVII—XVIII

2 ფ.; 31,5×22; ქაღალდი (ახალი რესტავირებული); უყლო; ფრაგმენტი; მხედრული, დასაწყისები სინგურით; [XVII—XVIII სს.]; კვირინიანი აქვს.

[იოსებ ტფილელი, დიდმოურავიანი]. — „...“

დილა გათენდა, და ვახსენეთ ღმერთი და წმინდა ყოველი:
მარიამ, დედა ქალწული, და მერმე ძელი ცხოველი,
კვართი და მკლავი მარჯვენა, ღთივ ქმნული სვეტი ცხოველი,
და თქვენ დაგვიფარეთ, დაგვცევით, რა წყალში ვიქმნეთ სოველი!...“

1r—2v.

შენიშვნები: 1. ფრაგმენტი შეიცავს სტროფებს: მეორე კარის 51-დან მეოთხე კარის 66-მდე (იხ. იოსებ ტფილელი, დიდმოურავიანი, გიორგი ლეონიძის რედაქციით, თბილისი, 1939 წ.).

2. 67—70 სტროფებისათვის მხოლოდ სტროფის დასაწყისი სიტყვებია დაწერილი სინგურით.

3. 67-ე სტროფისათვის დატოვებულ თავისუფალ ადგილზე სხვა ხელთ ჩაუწერიათ:

„მევე გულგანრისხებული, კრმალი გაბასრა სალადა,
აღმოიღო და მიუხდა, შიგ გაერია მსწრაფლადა,
ღუთისა მადლობის მიმცემი კრმალს ჰელი ახო მალადა
და დადნო რისხვისა კლმითა მტერნი ფარადა.“

(1910)

5234

კრებული (ფრაგმენტი). XVIII

4 ფ.; 30,5×21,5; ქაღალდი, ახალი რესტავირებული; უყლო; ფრაგმენტი; მხედრული, დასაწყისები სინგურით; 1v-ზე ქვემოთ დამფრთხალი, გაქცეული კურდღელია დახატული; [XVIII ს. I ნახ.], კვირინიანი აქვს; დაუწერელია 4v.

[კრებული] ... 1. „საქართველოს გამგებლის ბატონიშვილის ვახტანგის ნაბძანები. —

ქ. ყამარ მთვარევ, შეიბრაღე მოგზაური წილნი შენი,
ოტერიდს და ერმის გვედრებ, ვის შექნია წერის სენი.
ზოპარი და აფროდიტე მკურნელ იქმნენ ჭირთა მღხენი
და შამს და მზეო გაუმრავლე მეფეთ ღღეთა სიცოცხლენი...“ 1r—v.

2. „საბას ნათქუამი. —

ქ. მოგზაურთ ეტლი, მთოვარე, ყამარ არაბთა ენითა,
ოტერიდ ერმიმ მწერალთა დიდად ემწეოს სმენითა...“ 1v.

3. „მდივნის გივის ნათქუამი. —

ქ. ქართველთ უწოდეს მთოვარე, ერმი, აფროდიტ მზეოდა,
კრონოს, დია და არია თითო საქმისა მწეოდა...“ 1v—2r.

4. „ქ. ეს ლექსები შამბიანის წყაროზედ სწერია, მდივნის
გივის ნათქუამი. —

მე უმცირესი ძმათაგან, ვახტანგზე სახელ დებული,
ოთხს წელ ვქენ მცხეთა, ურბნისი, სადგრის კამარა გებული...“ 2r—v.

5. [ვახტანგ VI, ანბანთ-ქება. (ნაწყვეტი)]. —

„შეთნო, შემცდარნო, შეშლილნო, შლუებნო შმაგო, შენაო...“ 3r—4r.

თავდება: „...“

და ჰაგონ ჰავილა ჰავთ ჰალძერა, ჰალეტოლების ჰამო“.

შენიშვნები: 1. იხ. ვახტანგ VI, ლექსები და პოემები, აღ. ბარამიძის
რედაქციით და შენიშვნებით, 1947 წ. გვ. 59—60.

2. ხელნაწერი გივი თუ მანიშვილის ხელით უნდა იყოს დაწე-
რილი.

3. ზემოთ დასახელებული ლექსები გარდა ვახტანგ VI-ის „ანბანთ-ქები-
სა“, გამოქვეყნებულია, იხ. ე. მეტრეველი, ვახტანგ VI-ის ეპიტაფიის ავტო-
რი (თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები, 1951 წ. № 43, გვ. 141—
152). წერილი ეხება სპეციალურად ამ ხელნაწერს.

(1911)

5235

კრებული (ფრაგმენტი): XVIII

3 ფ.; 31,5×22,5; ქალღი (ახალი რესტავირებული); ფრაგმენტი; უცლო;
მხედრული, დასაწყისები სინგურით; [XVIII ს. I ნახ.], კვირინიანი აქვს.

[კრებული]. — 1. „...“

ოდეს მობძანდა კელმწიფე ერეკლე სვე დოვლათითა,
გმირთა უმჯობის ძალითა, ლომ-გულთა მოკამათითა,
იან გაანათლა ეს არე მზის შარვანდთ უფრო მნათითა,
და ერთგულთა მიხვდათ ზიენი მობძანებითა მათითა.
მაშინ მიბძანა ლექსითა შემკობა ტურფად სრისანი,
მე ვით ძალ-მედვა დაკმუნდეს, ვის აქვს აღვირნი ჭკვისანი,
გავბედე ქება უცებმან შიგ მსხდომთა წმინდათ ქვისანი,
და ვჰკადრე და მართლა ვერა ვთქვი მე ქება შესატყვისანი.
აქ მასპინძელი სარდალი სტუმარზედა არას ზვაობდა,
ვისთანაც ჰქონდათ მტერობა, ეწყობოდა და ზაობდა,
სახლთ-ხუცად იყო სარდლობდა, ურიცხვსა სპაზედ თაობდა,
და მას წელს ქრონიკოდ თუ მკითხავ — სამასოთხმოც
და ცხრაობდა.

ქიმ დიარ თარიფ ლაიბ ბუ ხალვათ ხანა ბალინან,
ელი ვარ ოლსუნ უსტანუნ ქი პყაირ უფდურ თალინან,
აბეზარ ოლდუნ ბულბულდან გულ უსტა დემად ჩალინან,
და ევ იესი დილგირ ოთუორმაზ ფიალა იხარ სალინან“ 1r.

2. „ეს სხვარამე ანბავია. —

წიგნი გეზობათ ალქატად, შიგ ვანახეთ წერებულება,
პირველ წყალობით კართ-ღება, წყრომისთვინ მერე გულება,
რას გასცემს, უხვიც რომ იყოს, თუ შინ კი არ ეგულება,
და უნახვად ყმას მამულებს, პატრონსა ხანთ გამოსულება...“ 1v.

შენიშვნა: ლექსში მოხსენებულია ღვინის ჯიშები ატენური და მანავური.

3. „...ვინადგან გული ყოველზედ გაქვთ უხვად ცაებრ მთოელი,
მით მოწყალებას თქვენსას ჯმობს ადამის ძენი ყოელი,
სიბრალულობა მონისა გაქვანდესთ ამას მოველი,
და მაშინ ეგების შერამშურეს ცრემლთაგან თვალნი სოელი“ 2r.

4. „საწუთროსგან ასრე მექმნა, მარტო ვარ და დავჩი დულად
სასიკუდილოდ შაშის ფეკში ქვისრად ვზივარ მარტო სულად...“ 2r-v.

შენიშვნა: 4r-ზე, გვერდით კიდევ მიწერილია თათრულად:

„მეი ბუხურ ამბარ ბისუზ ათეშინდახტ ხირლაზა თ:
საქინი მეი ხანა ბაშ მარდუმი აზრი მაქუ...“

5. [არ ჩილი, ანბანთქება, ასულ ასულა]. —

„ასულ ასულა მკვრეტნი დასულა, ესე ვინა ჩემი ასულა?
ბროლ-მინა რევით, მზისა მორევით, თვალნი იმორევით(!)

მელნისა სულა...“ 3r—v.

წყდება: „...და ხარ საქებარი, შენი მაქებარი ვერ გიტყუის სწორად,
მაშა რად სჩმახავს...“

შენიშვნა: იხ. არჩილიანი, აღ. ბარამიძისა და ნ. ბერძენიშვილის რედაქციით, ტ. 1, გვ. 251—253.

5236

ისაკ მღვდელმონაზონი, მოხსენება საშინელისა მის და ყოველთა შესაძრწუნებელისა ზოგად ქრისტეანეთათვს, ოდეს მეორედ იერუსალიმად წოდებული და ცათა დიდი მონასტერი გელათისა და ამას შინა ნივთნი დღესა ამას მიტაცებული იქნა ავაზაკთაგან. დიდძალი იგი ნივთნი, რომელნი აღწერილ არს აქა. გადაწერილია ისაკის ძმისწულის შვილის ამბაკო დოლონაძის მიერ.

გადატანილია დოკუმენტების კოლექციაში, Sd—3041.

(1912)

5237

საქმე მეცნიერება მზისა და მთოვარისა და შეტყუება. 1864

7 ფ.; 22×18; ქაღალდი, უყდო, პირველი ფურცელი ამოვარდნილია; მხედრული; ტექსტი ჩასმულია სწორი ხაზით შესრულებულ ჩარჩოში; ფერადი თავსამკაული (გვ. 1); ბოლოსამკაულები (გვ. 4, 7, 8, 14); შვიდი მნათობი, შესრულებულია უბრალოდ ფერებში (გვ. 9—11).

„საქმე მეცნიერება მზისა და მთოვარისა და შეტყუება. — აღმოსლვასა მზისასა მზე ღრუბელში შევიდეს და ოდეს გამოვიდეს, მკუმნვარედ იყოს...“ გვ. 1—14.

შენიშვნები: 1. შედგება თავებისაგან: ა. „მეცნიერება მზისა და მთოვარისა და შეტყუება“ (გვ. 1); ბ. „სასწაული მთოვარისა“ (გვ. 2); გ. „მდივანი ეწოდებოდა ამათ, უკეთუ გინდეს მზისა, თუ რა არს სახე მისი ანუ რასა შინა არს იგი“ (გვ. 5—6); დ. „წინასწარ ცნობა ჰაერ-კეთილისა“ (გვ. 6); ე. „მზისაგან ცნობა ჰაერ-კეთილისა“ (გვ. 6—7); ვ. „ცნობა ზამთრისა მთოვარისა ჰაერის კეთილისა“ (გვ. 7); ზ. „ცნობა ზამთრისა მზისა ჰაერისაგან“ (გვ. 8); თ. „შვიდნი სარტყელნი სანელ შეიღთა მნათობთა“ (გვ. 9—11); ი. „მამა-სახლისნი ამათნი“ (გვ. 11—12); ი. „უკეთუ გინდეს ცნობა ვარსკვლავთა სლვა“ (გვ. 12—14).

2. ბოლოში მიწერილი აქვს „Г. Г. А. Б. 1864 г.“. (გვ. 14).

(1913)

5238ა

წარწერები. XIX

14 ფ.; 11,5×9; ქალაღი; უყდო; მბედრული, [XIX ს.]; წარწერების გადმომწერი: მღუდელი ვასილი; დაუწერელია: 13v—14v.

[წარწერები]: 1. „ქუთაისის ღის მშობლის ხატზედ“. 1r—v.

შენიშვნა: წარწერაში მოხსენებულნი არიან: მეფეთ-მეფე გიორგი, ძე მისი ალექსანდრე. ხატის მეორედ მომკედვიენებული ქუთათელ მთავარ-ეპისკოპოსი ჩხეტიძე ბასილი, რაფიელ მონაზონი.

2. „ხახულის ღისმშობლის წინა და უკანა პირზედ“. 2r—3v.

შენიშვნა: მოხსენებულნი არიან: დავით, დიმიტრი, თამარი.

3. „გელათის ღისმშობლის ხატზედ“. 3r.

შენიშვნა: მოხსენებულნი არიან: მეფე ბაგრატ, დედოფალი ელენე.

4. „აწყურის ღისმშობლის ხატზედ“. 3r—4r.

შენიშვნა: მოხსენებულნი არიან: მეფეთ-მეფე გიორგი, მისი თანამეცხედრე თამარი, ძე მათი: ალექსანდრე და მამია. მეფეთ-მეფე სოლომონ, მისი თანამეცხედრე მარიაში (დადიანის ქალი), ძე მათი ალექსანდრე.

5. „მაცხოვრის ხატზედ“. 4r—v.

შენიშვნა: მოხსენებულნი არიან: მეფეთ-მეფე დავითი, რუსუდანი, იოვანე.

6. „ვედრების ღისმშობლის ხატზედ“. 4v.

შენიშვნა: მოხსენებულნი: მეფეთ-მეფე ბაგრატი.

7. „ნიკორწმიდის დასავლეთის კარის ბჰის ქვაზედ მიწერილი“. 5r.

შენიშვნა: მოხსენებულნი არიან: ბაგრატ ყოველთა კუროპალატი და ძე მათი გიორგი, მღდელთ-მთავარი ნიკოლაოსი. მეფეთ-მეფე გიორგი, ლეონ, მისი ძე.

8. „აგარის წისვიორგის ხატზედ“. 5v.

შენიშვნა: მოხსენებულნი არიან: მოძღუარი საბა, მისი შვილი ზოსიმე გავაშელი, გაგუა დავით.

9. „ბუგეულის მაცხოვრის ხატზედ“. 5v—6r.

შენიშვნა: მოხსენებულნი არიან: ვარდენ ლაშხიშვილი, მისი თანამეცხედრე ბარათაშვილის ქალი თინათინ.

10. „ბარაკონის ღთისმშობლის ეკლესიის კარისბჭეზედ“. 6r—7r.

შენიშვნა: მოხსენებულნი არიან: კათოლიკოსი ბესარიონ, ძმა ერისთვისა, რაჭის ერისთავი როსტომ, მისი თანამეცხედრე წულუკიძის ასული მარიაჲ, შვილები გიორგი და მეთოდი, ანნა, მელანია, ევფემია.

11. „მუნვე ვეცხლის ჯვარზედ“. 7r.

შენიშვნა: მოხსენებულნი: ოქრომჭედელი მამნე.

12. „ნიკორწმიდის მაცხოვრის ხატზედ“. 7v.

შენიშვნა: მოხსენებულნი: კახაბერ-ყოფილი კირილე, ძე ერისთავთ-ერისთვის რატისა (რაჭისა).

13. „მუნვე დიდსა ჯვარზედ“. 7v—8r.

შენიშვნა: მოხსენებულნი არიან: დავით წულუკიძე, თანამეცხედრე მისი ლაშხიშვილის ასული ფარსანგიჯავარ.

14. „ონის მთავარ ანგელოსის ხატზედ“. 8r—v.

შენიშვნა: მოხსენებულნი არიან: გარაყანის ძენი მიქელი, ფორთხი და ივანე.

15. „მასვე ხატზედ“. 8v.

შენიშვნა: მოხსენებულნი არიან: სოსარა, გიორგის-ძე ჩოღედიანი.

16. „ბარაკონის მაცხოვრის ხატი“. 8v—9r.

შენიშვნა: მოხსენებულნი: ერისთავი როსტომი.

17. „ღების მთავარანგელოსის“. 9v.

შენიშვნა: მოხსენებულნი არიან: გარბახის ძე მიქელა, ფორთხი, ვახე.

18. „მუნვე მაცხოვრის ხატზედ“. 9v.

შენიშვნა: მოხსენებულნი: ღადგევანის-ძე.

19. „მუნვე ოქროს დიდს ჯვარზედ“. 10r.

შენიშვნა: მოხსენებულნი არიან: ლტორკაძე ივანე, შაყრთულაძის ღელაჲ, ჟუფრა.

20. „მუნვე, მეორეს ჯვარზედ“. 10v.

შენიშვნა: მოხსენებულნი: ღელაის ძე გოგა.

21. „იმავე ეკლესიის მაცხოვრის ხატზედ“. 10v—11r.

შენიშვნა: მოხსენებულია: გიორგი გოგრიპიანი.

22. „მუნითვე მთავარანგელოსის ხატზედ“. (11r):

შენიშვნა: მოხსენებულნი არიან: მიქელა, ფორთხო, ვაჩე გარბაჩის ძენი.

23. „გუმათის ეკლესიის წმიდის დიმიტრის ხატზედ“. 11v.

შენიშვნა: მოხსენებულნი არიან: გრიგოლ ჩხოტიძე, ჩხოტიძე ბედრა, მხევალი ჩუშეპარხია, ასული ანშიშაია.

ანდერძი: „ოდესცა მისი ყოვლად უსამღვდელოესობა, იმერეთის ეპისკოპოსი ეფთვიმი მგზავნიდა მე, მყოფსა მაშინ დიაკონობისა ხარისხსა შინა, განსახილველად ეკლესიებთა, მაშინ ვიგულისმოდგიენ და გადმოვსწერენ ცხენი, რომელნიმე ძნიად აღმოსაკითხნი.

მღუღელი ვასილ“ (12r).

შენიშვნა: მღუღელი ვასილი გვარად ქუთათელაძეა, იხ. ხელნაწერ H—815-ის ბინაწერი. (საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, H კოლექცია, ტ. II. გვ. 206—207).

5238ბ

ოთხთავზე დართული გიორგი მთაწმიდელის ანდერძი. XIX—XX.

1 ფ.; 17,7×16,5; ქალაღი, მხედრული; XIX—XX.

[ოთხთავზე დართული გიორგი მთაწმიდელის ანდერძი] — „ესე საცნაურ იყავნ ყოველთა, რამეთუ ესე წმინდა ოთხი თავი ახლად გვითარგმნია, ფრიაღითა იძულებითა ძმათა ვიეთმე სულიერთათა და ბერძნულთა სახარებათა და შეგვიწამებია ფრიაღითა გამოწულილვითა, და ვინცა ვინ დასწერდეთ, ვითა აქა ჰპოოთ, ეგრე დაწერეთ, თუ ამისგან ჯერ გიჩნდეს დაწერა, ღთისათვის სიტყვათა ნუ სცვალებთ, არამედ ვითარცა აქა სწერია, ეგრე დაწერეთ და თუ არა რაიმე გაბუნდეს, ჩვენნი ყოველნი სახიერებანი პირველითგან წმიდად თარგმანილნია და კეთილად, ხანმეტნიცა და საბა წმიდურნიცა მუნით დაწერეთ და ღმერთისათვის ერთმან-ერთისა ნუ გაჰრევთ, და გლახაკსა გიორგისათვის, რომელმან ესე ვთარგმანე, ლოცვა ყავთ“. 1r—v.

(1914)

5239

პასუხი მიწერილი ერთს სასულიერო გვამთან. XIX

4 ფ.; 22×17,5; ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.].

„პასუხი მიწერილი ერთს სასულიერო გვამთან. — მივიღე შენი წიგნი; აქამომდე ვერ მოვიცალე მომეწერა პასუხი; ახლა ცოტა თავისუფალი ვარ, და მინდა ჩამოლაპარაკება შენთან პირახსნით...“ 1r—4v.

5240

ბაქრაძე დ. საქართველოს ისტორია (ნაწყვეტი).

გადატანილია დ. ბაქრაძის არქივში № 177.

5241

ბაკრაძე დ. საქართველოს მეფეთა გენეალოგია.

გადატანილია დ. ბაკრაძის არქივში № 178.

(1915)

5242

კრებული. 1821

14 ფ.; 17×111; ქალაღი, ლურჯი ფერის; უყდო, დაშლილი; მხედრული, სა-
თაურები მთავრულით და სინგურით, დასაწყისები სინგურით; თავსამკაული: (2r,
7r, 10v); ბოლოსამკაული: (7r, 13r); 1821 წ. ოქტომბრის 18 (13r); ჭვირნიშანი
აქეს; დაუწერელია: 1r—v; 13v—14v.

[კრებული]. — 1. „მამაო ჩუენოს თარგმანი. — კი: აღს-
რულებსათვს და დამტკიცებისა მცნებათა მათ ლუთისათა რად საჭირო არს?...“
2r—7r.

2. [პილატეს განჩინება]. — „წელსა ქეს აქეთ ჩუნ, დროსა
კონსტანტინეოლის პატრიარხოზსა უფლისა იერემიასსა, მოსრულ იქმნა
განჩინება ესე პონტოელისა პილატეს მიერ...“ 7r—10r.

შენიშვნა: ამის შესახებ იხ.: ტრ. რუხაძე, ქართულ-რუსული ლიტერა-
ტურული ურთიერთობის ისტორიიდან, XVI—XVIII სს. გვ. 294, შენ. 5.

3. „წყალობის წიგნი მიცემული იეროსალიმის პატრიარხისადმი
ომარის მიერ, ძისა ხათაფისა. თარგმანი ბერძოლისაგან ქართულად, სა-
ხელსა ზედა ღისასა. — დიდება დმერთსა, რომელ დიდებულ გვყო ჩუშნ
მართლმადიდებლობისა მიერ და პატივ გვცა ჩუშნ სარწმუნოებითა...“ 10v—13r.

შენიშვნა: ბოლოში მიწერილია: „1821-სა წელსა, ოკტომბერს 18-სა“ (13r).

(1916)

5243

ანტონ I, სიმეტნე ღრამმატიკისა. XVIII

67 ფ.; 13,9×9,5; ქალაღი; ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; ამოცენილია
ფ.: 1, 64—67; მხედრული, სათაურები და დასაწყისები ნუსხურით და სინგურით;
[XVIII ს.], ჭვირნიშანი აქეს; გადაწერი: იოანე (67r); დაუწერელია 1r, 67v.

[ანტონ I], „სიმეტნე ღრამმატიკისა პირუშლისა
კერძოჲსა კითხუა-მიგებანი ღრამმატიკისათვს და ნაწილთა მისთა, რო-
მელთა ზებირ უქმსეე გამოხატუად გონებათა შინა სწავლის შინათა ქუშმო-
ამისსა. თავი პირველი. კითხუა: რად არს ღრამმატიკაჲ? მიგება: ღრამმა-
ტიკად არს გამოცდილებაჲ სიტყვს-მოქმედთა...“ 2r—67r.

შენიშვნები: 1 უძღვის:

„მეუფებათა მმეკმი სიბრძნე და ძალი,
ექმნას უმაღლესს შენსა მეფობასა მცველ
ფარვად მისი ყოვლად მდიდრად არ კნინაჲ
ეთან ემწყოს სიბრძნის წარმართების და
იგურდიე ირისებრ ძალ გექმნას ძალი ძალებრ“.

(კილურწერილობაში იკითხება: „მეფე ირაკლი“).

2. ერთვის:

„უნლოთა ამთ ქერდვათა მემქერდველე
 ლისადმი მვედრი სიბრძნითისა წყაროსაგან
 ი თხოვს მარადის მრავალს წელს სუფევასა,
 რიცხვ ურიცხვოთ შენთვის, ჭი, მეფეო,
 სადაათ მისი წარმოებს სიხარული“. (67r).

(კიდურწერილობაში ვკითხულობთ: „უღირსი იოანე“).

3. ამ ხელნაწერის შესახებ იხ.: ნ. გოგუაძე, იოანე ბატონიშვილის „გრა-
 მატია“, ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე, IV, 1962, გვ. 88, შენიშვნა 19.

(1917)

5244

პილატეს განჩინება. XIX

2 ფ.; 26,2×20,9; ქაღალდი; უცდო; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია:
 2r—v.

[პილატეს განჩინება]. — „1550-სა წელსა, კოსტანტინეპოლის
 იერემიას პატრიარქობისა ჟამსა, განცხადნა განჩინება ესე კონტოე-
 ლის პილატეს მიერ გამოცემული მაცხოვარსა ჩუენსა იესო ქრისტესა
 ზედა.“ 1r—v.

შენიშვნა: იხ.: ტრ. რუხაძე, ქართულ-რუსული ლიტერატურული ურთი-
 ერთობის ისტორიიდან, XVI—XVIII სს. გვ. 294, შენ. 5.

5245

თუმანიანთ გვარის შტო.

გადატანილია კ. თუმანიშვილის არქივში № 197.

(1918)

5246

სელიმ ფაშასა და სვიმონ გურიელის დამოყვრების ამბავი. XIX

2 ფ.; 22×17,6; ქაღალდი; უცდო; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: 4v.

[სელიმ ფაშასა და სვიმონ გურიელის დამოყვრე-
 ბის ამბავი]. — „წარსულს დროშიდ, ათას შევიდას ოთხმოცდაათს წელ-
 შიდ, დაუცრომელად მტერობდა გურიის სამთავროს ახალციხის ფა-
 შა სელიმ ხემში-ოღლი, ასე რომ აოხრებდა სოფლებს ხშირათ თავდას-
 ხმით, კაცის სულების მოტაცებით, ანუ დახოკით, ვითარცა აწვევდა სჯულის
 გადმავლობა. მაშინ შეუიწრებია მწუხარებას თავისი სამთავროისას გურიის
 მთავარი სვიმონ გურიელი და მოუპოვებია ღონედ დამოყვრება ფა-
 შისა, რადგან სხვა ძალა აღარ შეეძლო იმათხედ მოეხმარა და უთხოვია მოყ-
 ვრობა რაიმე გზით და უფრო დამხანალებით და დათანხმებია გურიელს ახალ-
 ციხის ფაშა სელიმი და უთხოვია სძლათ ასული სვიმონ გუ-
 რიელისა და მით მოუსპიათ მტერობა ურთიერთ შორის. იმ ფაშის ძე და
 საცოლო მისი გურიელის ასული — ორივე ყოფილან მცირე წლოვანი, ასე სა-
 მისა, ანუ ოთხის წლისანი, და გაუზრდიათ მათს სარწმუნოებაზედ. და როცა
 გახდენ სრულ-წლოვანი, შიადლეს მათისა წესისამებრ ქორწინებით და ესვა
 ცოლად რაოდენიმე ხანი და როდისაც დაიპყრო ყოველი მხარე რუსეთისა

ძლიერებამ და არღარა შიშობდენ ოსმალოს თავდასხმისაგან, მაშინ მოიპატიჯა იგი ფაშის სძალ-ძმამან მისმან გურიის მთავარმან მამია გურიელმან და აიძულა მანმადის სჯულის დატევება მრავალ გუარის შეჩენით და მიფერებითა და რასაკვირველია ბუნებაც აწვევდა მოქცევისათვის თავისევე სამშობლოშიდ, და მოიქცა ქრისტეს სარწმუნოებაზედ ერთის პატარა ძუძუს შწოვარას შვილით, რომელიც აღიზარდა სარწმუნოებასა შინა და აქუს სარჩოდ მცირე ოდენი პენცია“ (1გ—2გ).

შენიშვნა: ტექსტში: „სელიმ ხეში ოდლი“-ს თავზე ფანქრით აწერია: „ბაბუა კნ. ე ს მ ა ს ი და შ ე რ ი თ-ბ ე ი ს ა...“.

მინაწერები (ფანქრით): 1. „АКТЫ, т. II, 541. Абдл...“

... .. воен. д. II, 17, 25, 33, 238“ (1გ).

2. „ესმას ძმები აქარაში ოთხი: დედა-ბეგი, ქამილ-ბეგი (სტამბოლშია, ქართულს კარგად ვერ ლაპარაკობს), ნორი-ბეგი, შექარ-ბეგი.“

შეერთ-ბეგი არის ესმას ბიძაშვილი, მეორე ძმის ახმეტ ფაშის შვილი. დედა ესმას დაბრუნების შემდეგ დარჩა გურიაში და მიიცვალა 1861 წ. და დასაფლავებულია კულაშში.

მამა მიიცვალა 1859 წ. და დასაფლავებულია აქარაში. მიწერ-მოწერა ძმებთან იშვიათად. ქართული ყველამ იცის. ქამილ-ბეგმა სუსტათ. 31 июня 1873 г“. (2გ).

(1919)

5247

წარწერები. XIX

12 ფ.; სხვადასხვა ზომის; ქაღალდი, უყდო, დაშლილი; გადმოწერილი „ვინმე მესხი“-ს მიერ. შესრულებულია მელნით და ფანქრით. წარწერები გადმოღებულია კელიდან, ქვებიდან და ხატებიდან.

(1920)

5248

ეუენ სუ, მიმომავალი ურია, ნაწილი XIII. XIX

102 ფ.; 35,5×22,5; ქაღალდი; უყდო, დაშლილი; თავნაკლული; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: 94v, 95v—102v.

[ეუენ სუ, მიმომავალი ურია, ნაწილი XIII]. — „...თავი ბ. ბ ო დ ი შ ი. რა ნახა აღრიენამ, რო დაგობერმან ასე მძვინვარედ წაუჭირა როდენს კელი საყელოში, წარსდვა სალდათისკენ რავდენიმე ბიჯი და შიშროებით დაიკვილა...“ 1გ—94გ.

შენიშვნები: 1. ბოლოში მიწერილია: „დასასრული მეექუსისა ტომისა“.

2. ერთვის: „სარჩევი თავთა. ნაწილი მეცამეტე. მფარუშლი...“ (95რ).

(1921)

5249

ეუენ სუ, მიმომავალი ურია, ნაწილი XIV—XV. XIX

f+117; 36×22,3; ქაღალდი; უყდო, დაშლილი, მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: Iv, 1v, 116გ—117გ.

«ეუენ სუ», «მიმომავალი ურია. ნაწილი მეთოთხმეტე. ქარხანა. თავი ა. ნახვის ადგილი. — იყო კვირა დილა, სწორედ ის დღე, როდესაც

ადრიენამ მიიღო როდენისგან წერილი შესახებ მაიეს ლტოლვისა...“ 2r—115v.
მთავრდება: „... —და აგრე, ის აბბა სახავს თავისს თავს რეფორმა-
ტორად. მამ პატივის-მოყვარე უნდა იყოს ისი. საშიში კაცი ხო არ არი!“

შენიშვნები: 1. 1r-ზე წერია: „მომოშავალი ურია“.

2. 1r-ზე წერია: „მომოშავალი ურია, რომანი ექვს უსი. ქრანციტულით
გარდმოდებული ქართულად. ტომი მეშვიდე“.

(1922)

5250

ჯორჯაძე ბარბარე, მკითხავი (კომედია ხუთმოქმედებად). XIX.

62 ფ.; 35,5×23; ქალაღი; უყლო, დაშლილი; მხედრული, ავტოგრაფი;
[XIX ს.]; დაუწერელია: 1v—2v, 61v—62r.

„მკითხავი, ხუთ-მოქმედებიანი კომედია. თხზულება ბარბარე ჯ.
მოქმედი პირები: თავადი ივანე ქებულაძე. ხოშია, იმისი ცოლი... მოქმედება
პირველი. სანახავი 1. სოფელი გლეხიკაცის გაულესავი უფანჯრო ქეთიკირის
სახლი...“ 3r—61r.

შენიშვნა: ხელნაწერში ჩადებულია ფურცელი ზომით: 23,5×19. ფურცლის
r-ზე წერია: „შვილი შეესწიროთ მამულს. მშვენიერი კეკელა. დრამა ხუთ-ოთხ
მოქმედებად. მეჩვიდმეტე საუკუნის ლეგენდიდამ. თხზულება ბარბარე ჯორ-
ჯაძისა. წელსა 1883. აპრილის 6. უძღვნი ჩემ საყუარელ ძმას რაფიელ
ერისთავს. v-ზე მოთავსებულია: „მოქმედნი პირნი: ბაგრატი, მეფე სა-
ქათუშლოსი. ონოფრე — თავადი მედიდურაშვილი (მისი ვეზირი)...“

მინაწერი: „(№ 5250 წ. კ. S). ბარბარე ჯორჯაძე“ (1r).

5251

„თავადი ილია ჭავჭავაძე და სომხები“, სომხურიდან თარგმნილი გრი-
გოლ ფარსადანოვის მიერ.

გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 327.

(1923)

5252

ევრიპიდე, იფიგენია ავლიდაში. 1885

32 ფ.; 35,5×22,5; ქალაღი; უყლო; მხედრული, მთარგმნელის, კოწია მა-
ჭავარიანის ავტოგრაფი; 1885 წ. (1r; 2r); დაუწერელია: 1v, 2v, 3v, 30v—32v.

„იფიგენია ავლიდაში (ევრიპიდის ტრაგედია). — აგა-
მემნონი: მოხუცო, გამოდი კარვიდგან...“ 4r—30r.

შენიშვნები: 1. ბოლოში მიწერილია: „კოწია მაჭავარიანი“.

2. უძღვის: ა. „იფიგენია ავლიდაში. ტრაგედია ევრიპიდისა.
მოქმედნი პირნი:...“ (3r); ბ. „თქვენო ბრწყინვალეებავ კნიაზო ილია სიმონიჩ
(გრიგოლის-ძე)?! ერთად ამსთანავე გაახლებთ თარგმანსა ტრაგედიისასა:
„იფიგენია ავლიდაში“. შრომა მიიღეთ და წარიკითხეთ, და უკეთუ ღირსი შეიქ-
მნას თქვენი ყურადღებისა, მაშინ მიეცით მას ადგილი თქვენს პატივცემულ ყურ-
ნალში.“

თქვენის ბრწყინვალეებისა უმორჩილესი მოსამსახურე კოსტანტინე
დავითის ძე მაჭავარიანი (სმოტრიტელი სოხუმის სასწავლებლისა).
P. S. მუდამ ვსცხოვრებ სოხუმის ქალაქში). 1885 წელსა. 31 აგვისტოსა“
(1r).

გ. „უმცირესა შრომას ამას ჩემსა ვუძღვნი ნიშნად სახსოვრისა და უმდაბლესის პატივისცემისა კენინა ტერეზია შარვაშიძისაჲ. დიდ ჭილდოთ მივითვლი, თუმც შრომა ესე დაიმსახურებს ყურადღებასა მისის ბრწყინვალეობისა.

უმორჩილესი და ერთგული მოსამსახურე კოწია შაქავარიანი. 1885 წელსა, 31 აგვისტოსა“ (2r).

5253

დ. მეღვინეთ-უხუცესოვი, ანჩხლი ცოლი (კომედია).

გადატანილია დ. მეღვინეთ-უხუცესის არქივში № 43.

(1924)

5254

ანდრონიკოვი იოსებ, ღვიძლი სიტყვა. XIX

14 ფ.; 35×22,4; ქაღალდი; ქაღალდის ყდა; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: 13v—14v.

«ანდრონიკოვი იოსებ», „ღვიძლი სიტყვა. —

J'aime qu'un Russe soit Russe.

Et qu'un Anglois soit Anglois,

Si l'on est Prussien en russe

En France soyous Français

Beranger.

მე მიყვარს რუსი და იყოს რუსათ,

ან ანგლიჩანინი იყოს ანგლიჩნათ;

თუ არის ქართველი, დარჩეს ქართველათ.

ან თუა ფრანცუზი — ფრანცუზათ.

ადამიანი დიდხანს სრუტენიდა ჰაერსა, უწინარეს მანამ შეიტყობდა იმის არსებობასა და დიდხანს იცოდა არსებობა ჰაერისა...“ 1r—13r.

შენიშვნები: 1. 1r-ზე, ქვემოთ, ტექსტის ხელით გაკეთებულია შენიშვნა: „თარგმანებული რუსულითგან“.

2. ბოლოს მიწერილია: „იოსებ ი. ანდრონიკოვი“.

3. ეპიგრაფად წამძღვარებულ ბერანკეს ლექსის ქართულ თარგმანში „პრუსიელის“ ნაცვლად „ქართველი“ წერია. ეპიგრაფის ქართული თარგმანი ფანქრით შესრულებული განმეორებით მოთავსებულია 1r-ზე.

4. ყდაზე ფანქრით აწერია: „რვეული თარგმნისთვის ი. ანდრონიკოვი-სა“.

(1925)

5255

გობრონ საბინინი, კრწანისის ბრძოლა. 1895

3 ფ.; 30×22; ქაღალდი; უყდო; დაშლილი; მხედრული, ავტოგრაფი; 1895 წ. (3v).

«გობრონ საბინინი, კრწანისის ბრძოლა». — ჩემ მიერ შედგენილ ახალ ქართლის ცხოვრებას(!) შინა კრწანისის ბრძოლის შესახებ მეოცდაათცხრამეტე მუხლი გვაუწყებს ამას:...“ 1r—3v.

შენიშვნა: ტექსტის ხელით ბოლოში მიწერილია: „უმორჩილესად ვითხოვ, ეს მცირე მოთხრობა იქმნეს დაბეჭდილი თქუჩნს შესანოშენელს გაზეთსა შინა, საუწყებლად რომელთაზე შემოთხრობელთა პირთა. — დავრჩები მომლოდნელი ჩემის თხოვნისა ცოდვლი, ექსორით მყოფი ტერტეროვანთაგან გობრონ საბინინი, ჩუჟე წელსა, იე ოქტომბერს. მოსკოვი.“

ზემი ადრესი: Москва, Большая Никитская, Брюсовский переулок. Д. В'ед'ятишева, Меблир. ком. Горшковой, № 15“.

(1926)

5256

ქსნის-ხეველი, აღწერა კახეთისა. 1886

12 ფ.; 35,5×22,2; ქაღალდი; უყდო; მხედრული; 1886 წ. (12r); დაუწერელია 12v.

«ქსნის-ხეველი», „აღწერა კახეთისა. — კახეთი არის ერთი უმშვენიერესი მხარე საქართველომსა, როგორათაც თვალთ სანახავათ, აგრეთვე მდებარობით, მიწის სიმდიდრით და მთიანის მშვენიერს შეფენილის მწვანე ტყეებით...“ 1r—12r.

შენიშვნა: ბოლოს მწერილია: „ქსნის-ხეველი 12 მაისს 1886. Г. Телав“.

(1927)

5257

გოდებანი იერემია წინასწარ-მეტყველისანი. XIX

8 ფ.; 35,5×21,5; ქაღალდი; უყდო, დაშლილი; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: 7r—8v.

„გოდებანი იერემია წინასწარ-მეტყველისანი. ა. — და იქმნა შემდგომად წარტყვენისა ისრაილისა და იერუსალიმისა მოოხრებისა. დაჯდა იერემია მტირალი და გოდებდა გოდებასა ამას იერუსალიმსა ზედა და თქვა...“ 1r—6v.

შენიშვნა: ბოლოში მიწერილია: „დასარტული იერემიას გოდებისა, რომელსა აქვს თავი ხუთი“.

5258

უბინაო კაცი ნიუორკში. თარგმანი ილ. ჭავჭავაძისა.
გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში, № 47.

5259

ტურგენევი, ლექსნი პროზითა, თარგმანი ილ. ჭავჭავაძისა.
გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში, № 46.

5260

ჭავჭავაძე ილია, კატკოვის პასუხად.
გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში, № 77.

(1928)

5261

გ. ერისთავი, ორი ლექსი. XIX—XX.

4 ფ.; 36×22,5; ქაღალდი შეყვიოლებული და დალაქავებული; უყდო; მხედრული; [XIX—XX]; დაუწერელია: 3v—4v.

[ერისთავი გიორგი, ორი ლექსი]: 1. „თანამემგზური, მიბაძვა პავლოვისი. —

გამომეცხადა მე პირველად, მახსოვს, იმ ჟამსა,
ხეს ქვეშ ვიწვიქი, კმაყოფილი განვისვენებდი...“ 1r—2v.

შენიშვნები: 1. ბოლოში მიწერილი აქვს: „1860 წელს, დეკემბ. 12“.

2. ლექსი გამოქვეყნებულია: იხ. გ. ერისთავი, თხზულებანი, შალვა რადიანის და ი. ბალახაშვილის რედაქციით, ფედერაცია, 1936, ტფილისი, გვ. 56—58.

2. „შექმნა სეკრეტისა. —

ერთხელ სატანა ჯოჯოხეთს იყო ტახტზედან მჯდომარე;
დას-დასად მწყობრად ეხვიენენ ეშმაკთა ჯარი მას გარე...“

შენიშვნები: 1. ბოლოში მიწერილი აქვს: „25 სექტ. 1849 რ. ქ. გორს“.

2. ლექსი გამოქვეყნებულია, იხ. გ. ერისთავის დასახელებული გამოცემა, გვ. 43—44.

(1929)

5262

ბიზანაშვილი ნიკო, ძველი ქართველი თავის ოჯახში. 1886

12 ფ.; 35,5X22; ქალაღი; უყლო; მხედრული, ავტოგრაფი; 1786 წ. (12r);
დაუწერელია: 12v.

«ბიზანაშვილი. ნიკო», „ძველი ქართველი თავის ოჯახში. (იურიდიული წერილები). — ახალმა მეცნიერებამ, ეგრედ-წოდებულმა სოციოლოგიამ, დიდი ხანი არ არის, რაც ძირეულად შესცვალა მიღებული შეხედულება ოჯახის წყობილობაზედ...“ 1r—12r.

შენიშვნები: 1. შეიცავს ოთხ წერილს.

2. ფურცლები გაყოფილია ორ სვეტად. პირველ სვეტში ტექსტია მოთავსებული, ხოლო მეორეში ავტორის შენიშვნები და შესწორებები. შენიშვნები და შესწორებები ზოგჯერ ფანქრით არის გაცეთებული.

3. ბოლოს მიწერილი აქვს: „final. 17 марта 86 года“ (12r).

4. „ძველი ქართული ოჯახი“. ამ სათაურით დაბეჭდილია წიგნში: „ნ. ბიზანაშვილი, ეთნოგრაფიული ნაწერები“, თბილისი, 1940 წ., გვ. 155—170.

5263

ჭავჭავაძე ილია, ამბავად გაგონილი.

გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში, № 45.

5264

დადგენილება დ. ზ. ბაქრაძის სახსოვრად შეკრებილის და შემოწირულის ფულის დანიშნულების შესახებ.

გადატანილია დ. ბაქრაძის არქივში, № 11.

სია გასასყიდ წიგნებისა, ნაწილობრივ ნ. მთვარელიშვილის ხელით ნაწერი.

გადატანილია, სხვადასხვა № 210.

(1930)

5265

ოპოჩინინი პ. ა., წმიდა ნინო. 1884

8 ფ.; 35,5×22; ქალაღი; უყდო; მხედრული; მთარგმნელის, ივ. კერესელიძის ავტოგრაფი; 1884 წ. 8 აპრილი (8v); ადგილი: ტფილისი (8v); დაუწერელია: 1v.

„წმინდა ნინო, პოემა პ. ა. ოპოჩინინისა, (ნათარგმნი რუსულით ივ. კერესელიძის აგან).“

I

ეს იყო მაშინ, ოდეს ქვეყნისთვის
ჰსწავლა ქრისტესი, ჯვარზედ ცმულისა,
ერთი მეორეს რომ მოუთხრობდა
და გადასცემდა თვის შვილის-შვილსა...“ 2r—8v.

შენიშვნები: 1. შედგება 12 თავისაგან.

2. ბოლოში მიწერილი აქვს „8 აპრილს 1884 წელსა, ქ. ტფილისს (აღდგომა დღეს)“.

3. 1r-ზე წერია: „წმინდა ნინო, პოემა პ. ა. ოპოჩინინისა, ნათ. ი. კერესელიძის აგან. 1884 წელსა, ქ. ტფილისი“.

(1931)

5266

შემოკლებული ამბავი. XIX

4 ფ.; 35×22; ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.]; კვირინშანი: 1833 წ.; დაუწერელია: 2v—4v.

„შემოკლებული ამბავი. — ჩინებული ჭაბუკი ვინმე სცხოვრობდა იტალიასა შინა. რაოდენსამე ეამსა მისადებელად შლია ვსტნთა, ანუ საკეთილ-შობილოს სწავლათასა...“ 1r—2r.

(1932)

5267ა

ივანე ბაქრაძის საჩივარი იოსებ ივანიჩ ყორღანოვთან. XIX—XX

2 ფ.; 35,5×22; ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX—XX]; დაუწერელია: 2v.

„ივანე ბაქრაძისა მიერ საჩივარი იოსებ ივანიჩს ყორღანოვსთანა. —“

ერთს საჩივარს მოვახსენებთ, ნუ შემრიცხავთ, მიგდეთ ყური, ვთხოვთ მოიღოთ მოწყალება, გამიჩინოთ ლუკმა პური, სიღარიბემ შემაწუხა, სევდისგან მეხვა ბუნდი, რათ დავიბადე ამ დღისთვის, ჩემსა იღბალსა ვემდური...“ 1r—2r.

5267 ბ.

ღმერთი (დერჟავინით). XIX—XX

2 ფ.; 35,5×22; ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX—XX]; დაუწერელია: 2v.

„ღმერთი, დერჟავინით. —

ჭი შენ, რომლისა სივრცეს არსადა აქვს დასასრული,
ყოველთ ნივთთ მოძრაობაში სჩანხარ ცხოველ-დიდებულო,
შენ ხარ მუდამ საუკუნე, თუმცა მიმდინარებს ჟამი,
პირი არ გიჩანს, მაგრამ გაქვს ღვთაებრივი პირი სამი...“ 1r—2r.

შენიშვნა: ლექსს ბოლოში ხელმოწერა უზის: „აღექსანდრე შიუ[კა-
შვილი]“ (?).

5267 გ

ჯორჯაძე ბარბარე, ქართულ ყმაწვილ კაცებს. XIX

2 ფ.; 35×21,5; ქალღი; უყლო; მხედრული, ავტოგრაფი; [XIX ს.].

ჯორჯაძე ბარბარე, „ქართულ ყმაწვილ კაცებს. —

გულ მტკივნეულად რომ დაჰქადაგებთ,
თქუშნ, საქართუშლოს წრფელ სიყუარულსა,
სნეულს უწამლოთ არარას არგებთ,
სიტყვით ვერ ჰკუთნავთ დაკოდის წყლულსა...“ 1r—2v.

შენიშვნა: ლექსის ბოლოს მიწერილია: „ბარბარე გ.“

5267 დ

ქვიტკირელი ვ., ლექსები. 1878

2 ფ.; 35×22; ქალღი, დაზიანებული; უყლო; მხედრული; 1878 წ. 27 ივნისი (2v).

1. «ქვიტკირელი ვ.» — „ხმა საფლავი დგან. —

ბედნიერია, ბედნიერია ეს ჩვენი მწირო დედა მამული...“ 1r—2r.

2. [ლექსი], «თარგმანი ვ. ქვიტკირელისა». —

„შეხედეთ კოლტთა გუმანისტ ჩვენში!

არა თუ მოწყალეებაში ღირებით ერთსა გროშაში...“ 2r—v.

შენიშვნები: 1. ამ ლექსის დასაწყისთან წერია: „ამას ქვევით ნათარგმნი ვახ-
ლავსთ“.

2. ბოლოში მიწერილია: „ვ. ქვიტკირელი. 1878 წ. 27 ივნისს“ (2v).

5267 ე

ყორჩიბაში რევაზ, სტიხნი. XIX—XX

4 ფ.; 35,5×22,3; ქალღი; უყლო; მხედრული; [XIX—XX]; დაუწერე-
ლია 4v.

„სტიხნი ესე რევაზ ყორჩიბაშის მიერ შეთხზულ-
ნი. —

აწ გაგვეხსნა ებოხა ახლისა ცხოვრებისა,

მზე გაგვიბრწყინდა ქართუშლოთ, ჟამი გვაქვს დღეობისა...“ 1r—4r.

შენიშვნები: 1. ყოველ „სტიხზე“ ვიღაცას ლურჯი ფერის ფანქრით მიუწერია იმის გვარი და სახელი, ვისთვისაც განკუთვნილი იყო ეს „სტიხი“. მაგ.: „კენჭი“ (1r); „რევან მაყაშვილი (ცოცხალი)“ (1r); „ათანასე მაყაშვილი, მკვდარია“ (1r); „მაყა მაყაშვილი, მკვდარია“ (1v); „მინხელი ჩოლაყაშვილის, თუშ-ფშავ-ხევსურეთის მოურავი“ (1v); „რამან ჭავჭავაძე“ (2r); „გრიგოლ ჭავჭავაძე“ (2r); „ნინია რუსიშვილი“ (2r); „ნინია“ (2v); „სოლომონ გურგენიძე“ (2v); „დოშ გიორგი ჯანდიერი“ (2v); „ოთარ ჩოლოყაშვილი“ (3r); „ალექსანდრე ჩოლოყაშვილი, მკვდარია“ (3r); „დავით ერისთვისიშვილი, საყვარა“ (3v); „გულბაათ“ (3v); „ზაქარია ავალიშვილი. შაქრებო ავალიშვილი“ (4r).

2. ბოლოში მიწერილია სხვა ხელით:

„აბრაზოვან მერზავცათ თავი გაურჩევია,
ვაი, იმ საწყალს ძმისთვის რა ცუდით ურჩევია,
ამ სოფლიერათ კარგავს, მკვდრებში გაურევია,
პოდლეცობას ამტკიცებს, სხვებიც შიგ ჩაურია.
მეტსა ვერას უწოდებ, მერზავცესა ურიას“ (4r).

(1933)

5268 ა

იორდანე ტუსალი, ციცა გულადი. XX

2 ფ.; 21×13,5; ქალალი; უყდო; მხედრული; [XX]: ავტოგრაფი(?); დაუწერელია: 2v.

«იორდანე ტუსალი», „ციცა გულადი (ნინა კ-ს). —

ახალ დროს ნინავ! შენმა წერილმა,
ხმამა ცოცხალმა, რისხვით ფერილმა,
გამომიხატა შენი სურათი:
წმინდ რწმენით სავსე „ციცა“ გულადი...“ 1r—2r.

შენიშვნა: ბოლოში მიწერილი აქვს: „იორდანე ტუსალი. 20 დეკემბერს“.

5268 ბ

ბედკრულაძე, საჩივარი გულის საგანზე. 1878

2 ფ.; 21×13,5; ქალალი; უყდო; მხედრული; 1878 წ. 18 აპრილი (2r); ადგილი: ქუთაისი (2r); ავტოგრაფი (?); დაუწერელია: 2v.

«ბედკრულაძე», „საჩივარი გულის საგანზე. —

ოჰ, შენ უღმერთო! რა დაგიშავე, რისთვის მკლავ?
პირს უკუ იქცევ, — ზურგის მოქცევით გულს მიწყლავ?
ნუთუ არ გმართებს — შენს მადმერთებელს
ხშირად აძლევდე მტკიცე ძმობის ხელს?!...“ 1r—2r.

შენიშვნა: ბოლოში მიწერილი აქვს: „ბედკრულაძე. ქუთაისი, ნოემბერს, აპრილის იმ დღეს“.

(1934)

5269

დავით რექტორი, ლექსები. 1878

1 ფ.; 22×20,5; ქალალი (ცილებზე დაზიანებული); უყდო; მხედრული; 1878 წ. 27 იანვარი (1v); ადგილი: ქუთაისი (1v); გადამწერი: ილია ჭყონია (1v).

13. ხელნაწერთა აღწერილობა. ტ. VII

[დავით რექტორი, ლექსები]. 1. „თავადს ალექსანდრე ჭავჭავაძეზედ: დავით რექტორისაგან თქმული შაირი: —

მიწათა ივერისათა შენებრ არვინ არს შობილი...“ 1r.

2. „დავით რექტორისაგანვე თქმული იროიკო თავადს ალექსანდრე ჭავჭავაძეზედ, რომლისა კიდურწერილობა არს ესე გჳარ (ალექსანდრე): —

აკვფრებს უცხოდ
ლექსთ წყობილება...“ 1r.

3. „დავით რექტორისაგან თქმული ოთხ ტაეპოვანი შაირი მისის ბრწყინვალეების თავადს ალექსანდრეს დედას კენიანა მაიაზედ, რომლისა კიდურ-წერილობა არს (მაია) და ბოლო (ია). —

მთოვარე მაშვენებელი, საწუოდ შემომწყრალია...“ 1r.

4. „ესეც კენიანა მაიაზედ არს თქმული დავით რექტორისაგანვე, რომლისა კიდურ-წერილობა შაირის თავი არს (მაია). —

მტილთა ვარჯთა ნარდილნი, ქუფრ შროშანებრ მეღვარე...“ 1r.

შენიშვნები: 1. ამ ლექსების შესახებ იხ. ტრ. რუხაძე, ძველი ქართული ლირიკის ისტორიიდან, 1954 წ., გვ. 54.

2. 1v-ზე მოთავსებულია ილია ჭყონიას წერილი „ივერის“ რედაქციისადმი: „ვალად შევრაცხე ჩემი თავი გამეცნო „ივერის“ მკითხველ საზოგადოება იმისთანა ღირსშესამჩნევი სასწავლებლის ვითარებასთან, როგორც არს უფ. ა. ბ. ჭიჭინაძეს სასწავლებელი. ფაქტების სინამდვილე საეჭვო არ არის, რადგანაც იგი თვით უფ. ა. ბ. ჭიჭ. მაქვს ცნობილი. იმედია რომ ამ აღწერას თქვენს პატივცემულ დღეურაში მისცემთ ალავს. სირცხვილია ამისთანა სასარგებლო სასწავლებლის არსებობა დაახლოვებით რომ არ იცოდეს მკითხველ საზოგადოება.“

გარდა ამისა გვგზავნით რამოდენიმე ლექსს დავით რექტორისაგან ნათქვამს, რომელნიც ერთს ჩემს ნაცნობისგან ჩამივარდა ხელში და გადმოვწერე იქიდან ისე, როგორც დედანიდან გარდმოწერილ პირში ეწერათ.

დავშთები ილია მ. ჭყონია.

ქუთაისი, 27 იანვარი, 1878“.

წერილში ხსენებული მასალები ა. ბ. ჭიჭინაძის სასწავლებელზე ამ ხელნაწერში არ ჩანს.

5270

ორბელიანი გრიგოლ, სადღეგრძელო ან ომის შემდეგ დამე, ლხინი ერევნის სიახლოვეს.

გადატანილია გრ. ორბელიანის არქივში, № 113.

(1935)

5271

ლექსთა კრებული. XIX—XX.

16 ფ.; 20,5×13,5; ვარდისფერი ქაღალდი (პირველი ფურცლის მარჯვენა ქვემო კუთხე მოხეულია, ამოცენილია ფ. ფ. 11—12); უყულო; მხედრული; [XIX—XX]; დაუწერლია: 16v.

[ლექსთა კრებული]. — 1. [ორბელიანი გრიგოლ].
„ზღაპრები: — „ა. ვირი და ბულბული“. [(კრილოვიდამ)]. —

„ვირმან ბულბული ერთხელა
ახლოს მდგომარე იხილა...“ 1r—v.

შენიშვნა: იხ. „გრიგოლ ორბელიანი, თხზულებათა სრული კრებული, აკ. გაწერელიას და ჯ. კუშმბურძის შესავალი წერილებით, რედაქციით და შენიშვნებით, თბილისი, 1959 წ., გვ. 114—115; ამ ლექსის ავტორის შესახებ იხილე იქვე გვ. 489—490.

„ბ. სოფელნი და მდინარე“ [(კრილოვიდამ)]. —

„სადლაცა ერთსა სოფელსა,
პატარა ხევში წყარონი ჩაუდიოდნენ ახლოსა...“ 1v—2r.

შენიშვნა: იხ. გრიგოლ ორბელიანის ზემოთ დასახ. კრებული, გვ. 116.

„გ. ნადირთა ჭირი...“ [(კრილოვიდამ)]. —

„ჯოჯობეთს შინა ნაშობნი, ქვეყნისა შესაძრწუნებლად,
ცათა წყრომისა ნიშნადა მოვლინებული ამ სოფლად...“ 2i—4r.

შენიშვნა: იხ. გრიგოლ ორბელიანის ზემოთ დასახ. კრებული, გვ. 117—119.

✓ 2. [ლაფონტენი], „ჭრიჭინა და ჯინჯველა“ [თარგმანი ალ. ჭავჭავაძისა]. —

„ჭრიჭინამ ერთხელ ჭრიჭინით მთელი ზაფხული ატარა,
მერმე შიმშილმა შებნიდა, რაც აზან (!) თოვა პატარა...“ 4r—v.

შენიშვნა: იხ. ალექსანდრე ჭავჭავაძე, თხზულებანი ი. გრიშაშვილის რედაქციით, წინათქმით, შენიშვნებით და ლექსიკონით, 1940 წ., გვ. 156; ამ ლექსის შესახებ იხილე იქვე, გვ. 332—333.

3. [ჭავჭავაძე ალექსანდრე]. — „დაუდგრომელი მწყემსი და კეთილი მწყემსი ანუ კობლე და ხლოე. — კობლე:

ხლოე! რა(!)მაგრე ტარება?
არცაღა თუ მომახვლიხარ დღესა მე“ 4v—5v.

შენიშვნა: იხ. ალ. ჭავჭავაძის ზემოთ დასახ. გამოცემა, გვ. 27. და 280.

4. [ჭავჭავაძე ალექსანდრე], [საყვარლისათვის]. —
„ღიმილმან ლალთ კართ განღებით მარგარიტთ მწყობრი აჩინა...“ 5v.

შენიშვნა: აქ გაერთიანებულია ერთ ლექსად ორი ლექსი: „საყვარლისათვის“ და „ჭხამს ტრფიალსა საყვარელი“ იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 65—66 და 292.

5. [ჭავჭავაძე ალექსანდრე, სხვადასხვა დროისათვის კაცისა]. —

„ეს სოფელი, სამყო ძნელი, მჩვენებელი კმუნვის ალთა!...“ 5v—6r.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 29 და 282.

6. „ლ ხ ი ნ ი. —

ვეტრფი საღამოს სადილობასა,
სადაცა სუფევს მხიარულება...“ 6რ.

7. [ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე ა ლ.]. —

„სვემ მიწვიმა მანანა
მომივლინა მანანა,
მას თან მოჰყუა მანანა,
მინანავა მანანა“ 6ვ.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 90.

8. [ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე]. —

„ცრუიან ბრძენნი, მეტყუშლნი შემთხვევით სოფლის ყოფასა...“ 6ვ.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 100.

9. [ლ ე ქ ს ი]. — „ჩემო სიამევე, შვებავ, განცხრომისა სავესებაჲ:...“ 6ვ.

შენიშვნა: ამ ლექსის ავტორად ხელნაწერ S—1512-ში, სათაურში დასახელებულია „პეტრე ორბელიანი, ხოლო კიდევ, ტექსტის ხელით ბეჯლარ ორბელიანი“. (იხ. ხელნაწერთა აღწერილობა S კოლექცია, ტ. II, გვ. 266), ხოლო Q—438 ა-ში ალექსანდრე ჭავჭავაძე. (იხ. ხელნაწერთა აღწერილობა Q კოლექციის I ტომი). ლექსი შეტანილია ალ. ჭავჭავაძის 1881 წ. გამოცემაში.

10. [ლ ე ქ ს ი]. —

„გულთა საწყლავად კუბიღონს შენ უძღვენ ესე ისარი,
ჰსტყორცნის საგანსა დაასობს, ეს იყოს გინა ისარი...“ 6ვ—7რ.

11. [ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე, ღ ვ ი ნ ი ს თ ვ ი ს ე ბ ი ს ა თ ვ ი ს]. —

„ღვინო ხასიათს არ სცუალებს,
ხასიათს უმატებს ძალებს...“ 7ვ.

შენიშვნა: ლექსი ორ სტროფიანია. პირველი სტროფი, როგორც ვარიანტი, დაბეჭდილია ალ. ჭავჭავაძის ზემოთ დასახელებულ გამოცემაში, იხ. გვ. 308. მეორე სტროფი გამოცემაში არ ჩანს.

12. [პ უ შ კ ი ნ ი], „ს ი ზ მ ა რ ი“ [თარგმანი ალ. ჭავჭავაძის]. —

„სადა არიან, ოცნებაო, სიტკბონნი შენნი!
სადა ხარ ღამისა სიხარულო, მსწრაფლ განასრბოლო!...“ 7რ—ვ.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 140 და 318.

13. [ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე]. —

„სტეფრს გლახ-გული, საყუარელო, მლოდე შენი უწყლავს თმენას...“ 7ვ.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 24 და 278.

14. [ქ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე]. —

„სიყვარულო, ძალსა შენსა ყოველი ჰგარძნობს არსებს რაცა...“ 7v—8r.

შენიშვნა: იხ. ალ. ქ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ი ს ზემოთ დასახელებული გამოცემა, გვ. 10 და 271. გამოცემის პირველი სტროფი ხელნაწერში მესამე სტროფია. გამოცემის მესამე სტროფს ხელნაწერში ბოლო ორი სტრიქონი აკლია.

15. [ქ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე]. —

„მცირეს სენის ეგზომ შიში სიმხნეს, ეჭვონებ, არა ჰგვანდეს...“ 8r.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 97 და 303.

16. [ქ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე]. —

„სიბრძნე და გონიერება რაგინდ მარად ფხიზლად გვეფლობდენ...“ 8r.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 100 და 303.

17. [ქ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე]. —

„ენა მღუმარებს, გული მწყველია, ხედვა მსშომია...“ 8r.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 100 და 303.

18. [ქ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე]. —

„მეორეთ მოსვლა ვამსგავსოთ საყვარლისა შორვებასა...“ 8r—v.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 96 და 303.

19. [ქ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე]. —

„შენნი გამცდელნი ჩივიან: ვაჟი დავკარგენით გონიო...“ 8v.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 100 და 303.

20. [ქ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე]. —

„ეს ცეცხლი რო მე მეგზვნება,
რად მკითხავ, როდის განქრება?...“ 8v.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 99 და 303.

21. [ქ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე, დ უ გ ა]. —

„გვედრი, თვით მიხვდე, — მიკვირს, ცნობად მეძნელებიან...“ 8v.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 127 და 315.

22. [ქ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე]. —

„ძვირფასო საყვარელო, მხოლოდ მფლობო გულისავ...“ 8v—9r.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 87 და 298.

23. [ქ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე]. —

„შენის გონების სხივნი ესრედ ბრწყინვენ ძლიერად...“ 9r—v.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 86 და 298.

24. [ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე]. —
 „როს გიყვარდი სურვით შეყვარებულსა,
 მეც სიცოცხლე მაშინ მიღირდა ძვირად...“ 9v—10r.
 შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 94 და 303.
25. [ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ი გ რ ი გ ო ლ , ა ნ ტ ო ნ ს]. —
 „ზე ჭაბუკო, სიხარულით დღენნი შენნი განატარე...“ 10r.
 შენიშვნა: იხ. გრ. ორბელიანის ზემოთ დასახელებული გამოცემა, გვ. 3—4 და 459.
26. [ი ო ს ე ბ ნ ა ც უ ა ლ ი]. —
 „ბუნდოვანს გულს შენ აღმიჩნდი დარადა...“
 შენიშვნა: ავტორი აღგენილია S—1512:200 ხელნაწერის მიხედვით.
27. [ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე]. —
 „თავსა უფლად ნურვინ ჰგონებთ,
 ერთხელ თქვენცა ტრფიალებს...“ 11v—12r.
 შენიშვნა: ხელნაწერში პირველი სტროფი სამ ტაეპიანია. გამოცემასთან შედარებით აკლია მეორე ტაეპი „ყოველთ ესრეთ გაიგონეთ“, ხოლო ბოლო ორი სტროფის ადგილი შენაცვლებულია, იხ. გამოცემის გვ. 91 და 299.
28. [ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე]. —
 „ნეტარ მას ვინცა შენს ახლოს შენ მხოლოსათვის ოხრევედეს...“ 12r.
 შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 75 და 294.
29. [ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე]. —
 „მას წალკოტსა მშვენიერსა, სად მდელიონი შენაკრბიან...“ 12r.
 შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 75 და 294.
30. [ვ ი თ ქ ა რ ი ც ე ც ხ ლ ს ა , (თარგმანი ალ. ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ი ს ა)]. —
 „ვით ქარი ცეცხლსა, ეგრეთვე სიმორე ტრფიალებასა...“ 12r.
 შენიშვნა: იხ. ალ. ჭავჭავაძის დასახ. გამოცემა, გვ. 154 და 332.
31. [ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ე ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე , დ უ გ ა]. —
 „ვინც გიხილოს, ისურვოდეს კულავცა განახოს, კულავცა განახოს,
 რაკი განახოს, მყისვე გიცნოს, რაკი გიცნოს შენთვის ახოს
 განახოს, ცნობას ისურვოდეს და რა გიცნოს შენთვის ახოს...“ 12r.
 შენიშვნა: ხელნაწერთან შედარებით გამოცემას აკლია მეორე ტაეპი. იხ. ალ. ჭავჭავაძის დასახ. გამოცემა, გვ. 128.
32. [ო რ ბ ე ლ ი ა ნ ი გ რ ი გ ო ლ], „ი ა რ ა ლ ი ს ა დ მ ი.“ —
 „ჩემო იარალი, ნეტავი ოდეს,
 ლხინით აღვსილი ვსხდეთ ველსა მწვანეს...“ 12r—13v.

შენიშვნა: იხ. გრ. ორბელიანის ზემოთ დასახელებული გამოცემა, გვ. 14—17.

33. [ორბელიანი გრიგოლ], „მტირალი. ნ...სადმი, —
„თუ ტურფანი თვალნი შენნი ცრემლთ აფრქვევენ მწუხარებით...“ 14r.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 8.

34. [ორბელიანი გრიგოლ], „ლხინი“ [მიბაძეა პუშკინისა]. —

„მე იგი მიყუარს ლხინი სადა თავისუფლება მეფობდეს...“ 14r.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 110.

35. [ორბელიანი გრიგოლ], „ნ...სადმი,
„მნათობო! თვით შენ აღმისხენ, რა მემართების, რასა ვგრძნობ?...“ 14r.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 10.

36. [ორბელიანი გრიგოლ], „ნ...სადმი. —
„როს გხედავ მნათო! ღიმილით ჩემ კერძოდ წარმოვლენილსა...“ 14v.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 5.

37. [ორბელიანი გრიგოლ], „მასვე. —
„ამა სოფელს დამშთომიეს მხოლოდ ესე სანატრელი...“ 14v.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 6.

38. [ეუკოვსკი დამ. თარგმანი გრ. ორბელიანისა, (ნაწყვეტი)]. —

„ბედნიერება დღეთა ჩვენთა არს სიყუარულის ყუაფილი,
რა განჭრეს მისი სიტურფე, სიხარულს ნულარ მოელი...“ 15r.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 109.

39. [ორბელიანი გრიგოლ]. — „მირზაჯანას ეპიტაფია“.

„მუხთალს ამ სოფელს გსურს ვისაც იყო ბედნიერ
სიყუარულითა და ღვინითა ჩემებრ დაითვერ!...“ 15r.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 24.

40. [ორბელიანი გრიგოლ]. —
„სამო არს სახილველად ოდეს ვარდი ნ...ოს ეპყრას,
მარა ვინ ჰსცნას, ვინა სუნავს: ნ...ა ვარდსა, თუ ვარდი მას...“ 15r.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 31.

41. [ორბელიანი გრიგოლ, მ...დმი] „(გზის გუშაკად მღვობარეს ხმაზედ)“.

„თაყუნის მცემელთ როს გუნდი გარე შემოგფრფს(!) ფარვანებრ...“
15r—v.

შენიშვნა: დასახელებულ გამოცემასთან შედარებით (იხ. გვ. 13), ხელნაწერი იძლევა მცირე ვარიანტულ სხვაობებს, ბოლო ტაეპი კი განსხვავებულია.

42. [ორბელიანი გრიგოლ]. —

„როს ბულბული ვარდს შესტრფოდეს, უგალობდეს, შეჰხაროდეს...“
15v.

შენიშვნა: ხელნაწერში გაერთიანებულია ორი ლექსი: „როს ბულბული ვარდს შესტრფოდეს...“ და „სიყუარულსა ჯერარს რათა...“ იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 31.

43. [ორბელიანი გრიგოლ, ყუქოვსკი დამ]. —

„მას უხაროდეს, ვისაცა ლხინი,
მაისის ვარდი, ხმა იადონის...“ 15v—16r.

შენიშვნა: იხ. დასახ. გამოცემა, გვ. 113.

44. [ორბელიანი გრიგოლ, გამოსალმებ ა. ს-ს]. —

„მარგალიტთ ცრემლთა ცრემლი ჰსდევს ნიშნად ჰმუნვისა შენთ
ლაწვზედ
და ვით ცის ნამი დილთა ბრწყინვალეებს ახლად შლილს ვარდზედ...“
16r.

შენიშვნა: ხელნაწერში ამ ლექსის წერა არაა დამთავრებული. წყდება სიტყვებზე: „ცრემლთა ვერ ვაფრქვევ“ იხ. გრ. ორბელიანის ზემოთ დასახელებული გამოცემა, გვ. 20.

(1936)

5272

ნიკო ნიკოლაძე, ქუთაისის ბანკის საქმე. XIX

29 ფ.; 20,5×13,2; ქაღალდი; უყდო; დაშლილი, ბოლონაკლული; მერვე ფურცელი შუაზეა გახეული; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია ყველა ფურცლის v.

«ნიკო ნიკოლაძე», „ქუთაისის ბანკის საქმე. — შესავალი. რაკი მკითხველი ამ ჩემი სტატიის სათაურს და ხელ-მოწერას თვალს გადაავლებს, მის გონებაში აუცილებლათ ერთი ახირებული აზრი გაელავს...“
1r—29r.

შენიშვნა: 1r-ზე ქიმიური მელნით გაკეთებულია მინაწერი: „დაბეჭდილია გაზ. „დროებაში“ № 35. 1876 წ., ს. ხუნდაძე. 3/v1, 30 წ.“

(1937)

5273

ვინივინი, მოხუცი უტუია. 1878

18 ფ.; 22×17,7; ქაღალდი; უყდო; მხედრული; 1878 წ. (17v); დაუწერელია: 18r—v.

„ვინივინი, მოხუცი უტუია (სამეგრელოს წარსული ცხოვრებები-დან). —

I

იქ, სადაც მზე და მთუარე, ვარსკვლავნი,
უხვად და მუდამ განაბრწყინებენ...”

შენიშვნები: 1. ბოლოს მიწერილი აქვს: „ვინივინი, 1878 წელსა“.
2. 8r-ზე და 9v-ზე მოთავსებულია ავტორის შენიშვნები ტექსტისათვის.

(1938)

5274

მოქალაქური სიკვდილი (ხუმოქმედებიანი დრამა). XIX

16 ფ.; 22,1×17,9; ქალაღი, ფ. 1—2 დაზიანებულია; ფ. 14—15 ნახევარი
ჩამოჭრილია; უცლო; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: 1v, 13v—16r.

«მოქალაქური სიკვდილი, ხუმოქმედებიანი დრამა, (მეოთხე და
მეხუთე მოქმედება)». — „მოქმედება მეოთხე. დეკორაცია 1 და 3 მოქმედები-
სა. გამოსვლა 1. კორრადო და ძერნანდო. კორრადო. (ზის სტოლოან): კი-
დევა გთხოვთ, ჩემო მეგობარო, თავი დამანებეთ...“ 2r—12v.

შენიშვნა: 1r-ზე წერია: „მოქალაქური სიკვდილი. ხუმოქმედებიანი დრამა.
მეოთხე და მეხუთე მოქმედება“.

მინაწერები: 1. (შავი ფანქრით): „ავქსენტი ანტონისძე ცაგარე-
ლი“ (13r).

2. (ლურჯი ფერის ფანქრით): „Константину Димитрев. Ки-
пиаши. Гранд—Отель“ (16v).

5275

პეტრე უმიკაშვილის წერილი ილია ჭავჭავაძისადმი. აქვეა ვახტანგ ორბე-
ლიანის წერილების პირები ეკატერინე ორბელიანისადმი (პეტრე უმიკაშვილის
ხელით).

გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 202.

(1939)

5276

ხერხეულიძე ბარბარე, პოემა ბედნიერება. 1896

15 ფ.; (30 გვ.); 18×11,3; ქალაღი; უცლო; მხედრული; ავტოგრაფი (!);
1896 წ. 22 ნომბერი (იხ. თავფურცელი); დაუწერელია: გვ. 25—30.

«ხერხეულიძე ბარბარე», „პოემა ბედნიერება. —

მთვარისა შუქით განათებული
ბაღი თავადის ერისბარისა
იყო მოწამე შეყვარებულთა
ურთიერთთადმი ფიცის ღებისა...” გვ. 1—24.

შენიშვნა: თავფურცელზე წერია: „პოემა ბედნიერება. ბარბარე ვასუ-
ლის ხერხეულიძისა. 1896 წ. 22-ს ნომბერს“.

(1940)

5277

ზარაფოვი ილია, უკულმართობა. XIX

10 ფ.; 26,5X21,3; ქალაღი; უყლო, დაშლილი, ახალი რესტავრირებული; მხედრული; ავტოგრაფი; [XIX ს.]; დაუწერელია 10v.

«ზარაფოვი ილია», „უკულმართობა. უძღვნი ერთადერთ ჩემ მცნობებში გლენხთადმი თანამგრძნობედის (!) კნიაჟნა იულიას. ხან და ზოგან თვითმართველობა, როგორი სახითაც უნდა გამოსცხადდეს, აძლევს ხალხს, თითქმის, ყოველს, რაც კი მის კეთილ-მდგომარეობის სახსარს შეადგენს...“
1r—9v.

შენიშვნები: 1. ბოლოს დართული აქვს: „უ. რედაქტორი! გიგზავნიით ამ სტატიას, თუ ღირსი აღმოჩნდა ამ სახით დაბეჭდვით და თუ არა, გადაასწორეთ, როგორც ისურვებთ. ამასთან გთხოვთ უპოზიციოდ, მაცნობით თუ შეიძლება, რამდენათ გაბედვით შემოძლიან ვსწერო თქვენი რედაქციის მფარველობის ქვეშ და რომელ საგნებზე წერა უფრო საჭიროა ჩვენ მწერლობაში.“

ქიზიყელი ვმსახურობ თელავს. — ოცდა ექვს აგვისტოდან თელავს ვიქნები. დაფთები მარად თქვენი პატივისმცემელი მასწავლებელი. ილია ზარაფოვი“ (10r).

2. ტექსტს დართული აქვს ქვემო კიდეებზე, ავტორის შენიშვნები.

3. 1r-ზე წერია: „აგვისტოს 20“.

(1941)

5278

ლამარტინი, უკვდაება. XIX

4 ფ.; 26,2X21; ქალაღი; უყლო; დაშლილი; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია 4v.

„თქმული ლამარტინისა უკვდაება, თარგმნილი იოსებ გიორგის ძის ზუბალოვისაგან. —

მზე დღეთა ჩუჴნთა გამოსცემს სიცხესა თვისი განთიადიდგან, სახეთა ჩუენთა უძღურთა ზედა ძლივსდა გარდმოჰვენს...“ 1r—4r.

(1942)

5279

ერისთავი გიორგი, ლექსები. XIX—XX

13 ფ.; 18,5X11; მდარე ხარისხის ქალაღი; უყლო; მხედრული; [XIX—XX]; დაუწერელია: 1r—v, 13v.

[ერისთავი გიორგი, ლექსები]. 1. „კურთხევა, პეტრარკისა. —

კურთხეულ იყოს იგ წელი, თუე იგი, იგივე კვირაცა...“ 2r—v.

შენიშვნა: იხ. შალვა რადიანის და ი. ბალახაშვილის რედაქციით გამოსული გიორგი ერისთავის თხზულებანი, 1936 წ., გვ. 32.

2. „მებრალვის. —

მებრალვის იგი, ვინცა არს ამაოდ შეყვარებული...“ 2v—3r.

შენიშვნა: დასახ. გამოცემაში ამ ლექსს სათაურად უთხს: „გაქსუებული — (მიბაძეა მიცქევიჩისა). იხ. გვ. 30.“

3. „ყაბახისადმი. —

ჰი, მოედანო მიყვებარდა მე უამსა გაზაფხულის...“ 3r—v.

4. „მტკუარს. —

მტკუარო, მდინარეე ჩემის მამულის!... 3v—4r.

შენიშვნა: გ. ერისთავის ზემოთ დასახელებულ გამოცემაში ამ ლექსს სათაურად უზის: „მტკვრისადმი“. იხ. გვ. 5.

5. „ხელჯაგვი, შილერისა მოთხრობა. —

მსუზრის ვიხილო შე მხეცთა ომი...“ 4r—5v.

6. „უცხო ქეეყნისა კაცს. —

მოვედ, ჭაბუკო, რისთვის ოხრამ, უცხო ქეეყანის...“ 6r—v.

7. „ბაღდადა I. —

მოდო აქ დაჯექ, შვილო, კარგათ მომიგდე ყური...“ 6v—7v.

შენიშვნა: გ. ერისთავის დასახელებულ გამოცემაში ამ ლექსს სათაურად უზის: „დედა და ქალი“. იხ. გვ. 27—28.

8. „ბაღდადა II. —

ეე! მართლა მითხრა დედამა, რათ გინდა ბეგლარ ქმრად...“ 8r—9r.

შენიშვნა: გ. ერისთავის დასახელებულ გამოცემაში ამ ლექსს სათაურად უზის: „ფიქრი ყმაწვილის ქალისა“. იხ. გვ. 33—34.

9. „ჩემს ძმას ივანეს. —

ნუ მანუგეშებ, ძმაო, იმედით,
არ ვარ შობილი მე იმა ბედით!...“ 9v—10r.

10. „ს. მახაბელს. —

ბედმან კულად, ძმაო, ხშული განმილო კარი...“ 10r—v.

11. „ბ. ო...ს (პუშკინის გვარად).

შენ ვერა მიხვდი მომღერლის გულსა...“ 10v—11r.

12. „გაუთხოვარო ყმაწვილი ქალების რეცეპტი. მ...ო...

ოდეს ყმაწვილსა ქალსა გული უწუნდებოდეს...“ 11r—v.

შენიშვნა: გ. ერისთავის დასახელებულ გამოცემაში ამ ლექსს სათაურად უზის: „რეცეპტი. მ. ო.“ იხ. გვ. 31.

13. „№. №.-ს. —

რადა ხარ ავრე შენ ფერმიხდილი...“ 11v—12r.

შენიშვნა: გ. ერისთავის დასახელებულ გამოცემაში ამ ლექსს სათაურად უზის „მ...ოს“ იხ. გვ. 64.

14. „ყმაწვილ ქალზედ, რომელიც უჩიოდა სიყუარულსა. —

ითხარ, ტურფავ, რად უჩივი, რადა ჰყუედრი სიყუარულსა?...“

12v—13r.

შენიშვნები: 1. გ. ერისთავის ზემოთ დასახელებულ გამოცემაში ამ ლექსს სათაურად უზის „თეოდოსია მირეცკას“.

2. ეს ხელნაწერი გამოყენებულია 1936 წ. გიორგი ერისთავის თხზულების გამოცემაში. ყველა ზემოთ დასახელებული ლექსი გამოქვეყნებულია ამ გამოცემაში.

(1943)

5280

ლექსთა კრებული. 1852

8 ფ. (16 გვ.); 17,6×11,3; ქაღალდი; ქაღალდის ყდა; მხედრული, ზოგიერთ გვერდებზე ტექსტი მოთავსებულია ფანქრით შესრულებულ ჩარჩოში. ზემო ყდის v მოხატულია შვიი ფანქრით; 1852 წ. (გვ. 10); გადამწერი: ვასილ სავანელი, იოვანე მღვდლის შვილი (გვ. 10); ადგილი: ტფილისი (გვ. 10).

[ლექსთა კრებული]. — 1. [თეიმურაზ I, შვიდთა კრებათათვის]. — „ქება და დიდება წმინდისა და ერთ არსების სამებისა და ღვთაებისა ბუნებით ქანყოფილისა(!), ხოლო გვამებით განყოფილისა, კრებათაგან დამტკიცებული, ლექსად თქმული მეფედ-მეფის, ღვთივ-გვირგვინოსნის პატრონის თეიმურაზისაგან. კურთხევათამც სახსენებელი მისი სასუფეველსა ცათსა. უკეან.“

აღვალო პირი, სიბრძნე და მძოვრი ზესთა ძალისა ჩემისა მბობად...“
ზემო ყდის v— გვ. 8.

შენიშვნა: იხ. თეიმურაზ I, თხზულებათა სრული კრებული, ალ. ბარამიძის და გ. ჯაკობიას რედაქციით, 1934 წ., გვ. 161—167.

2. [ლექსი]. — „ღმერთო მიკეთე მელანი, რომ ვსწერო შენი ქებანი...“ 8 გვ.

3. [თუმანიშვილი გივი], „ესე ვახტანგ პატონიშვილის თქმული განმგებელისა. —

ესე მე უმცირესმან ძმათაგან, სახელდებულად
ოთხ წელთა მცხეთა და ურბნის, სადგურ-კამარ აგებულად...“ გვ. 9.

შენიშვნა: ამ ლექსის ავტორის შესახებ იხ. ელ. მეტრეველის წერილი „ვახტანგ VI-ის ეპიტაფიის ავტორი“, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები, № 43, 1951 წ., გვ. 141—152.

4. [ლექსი]. —

„რა აქლემი ცასა ზომდეს, ზაქმა სიბრძნე იჩინოსა,
ვირი მღერდეს, მგელი მღვდლობდეს, დათვი მოძღვრად იდგინოსა...“
გვ. 10.

5. [თეიმურაზ I, სოფლის სამღურავი]. —

„ღმერთო, რომელი შენ სუფევ ჰაერთა თანა ცაშიგან...“ გვ. 11—16.

შენიშვნა: იხ. თ ე ი მ უ რ ა ზ I, თხზულებათა სრული კრებული, 1934 წ., გვ. 133—141.

ანდერძი: „ესე მცირედ რამ მეფეთ ნათქვამი სიბრძნე-სწავლანი გარდმოვ-სწერე ტფილისს იოვანე მღვდლის შვილმა ვასილი სავანელმა, ვიწყე აბრილის თხუთმეტს და გავათავე თვრამეტს, წელსა ჩუნბ, 1852-го года. წარმითხველნო, აღმწერელსა (!) მისთვის ყავთ ლოცვა თქვენი და ღმერთსა სთხოვეთ მისთვის ცოდვის შენდობა. ღმერთო, მშვიდობაში და დღეგრძელობაში ახმარე პატრონსა ამისა“ (გვ. 10).

(1944)

5281

როუნოვი ა., ნოტების ანბანი. 1876

18 ფ.; 22X17,7; ქალაღი; უყდო; მხედრული; ფ. ფ. 12v—14r დახაზულია სანატო ხაზებით. 1876 წ. დეკემბრის 2. (1r); დაუწერელია: 14v—18v.

«როუნოვი ა., ნოტების ანბანი». — „№ 1. ნოტებზე. ნოტებად იწოდებიან მუსიკალური ნიშნები, რომლებიც იხმარებიან ადამიანის, ანუ რომელიმე საკრავის ხმების გამოსახატავად...“ 2r—12r.

შენიშვნა: უძღვის: 1. 1v-ზე სარჩევი.

2. წარწერა: „ნოტების ანბანი ანუ სახელმძღვანელო წიგნი გალობის შესასწავლად. შედგენილი ა. როუნოვის ავან. თარგმნილი რუსულით. 1876-სა წელსა, დეკემბრის 2-სა რიცხსა“ (1r).

(1945)

5282

მღებრიევი გ., მოძღვრებანი პირუტყვთ მფარველობისათვის. XIX

I+32 ფ.; პირველი ფურცლის ზომა: 35X21; სხვა ფურცლების ზომა 22X17.5; ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: 1v; 8r—12v; 18v; 24v; 31r—32v.

«მღებრიევი გ.», „მოძღვრება იმაზე, თუ რა მანებელი არის ჩვენის სულისთვის, როდესაც ჩვენ ცუდათ ვექცევით ცხოველებს და რა ზნეობითი სარგებლობა გამოდის, როდესაც ჩვენ მათ კარგათ ვემყრობით(!). — ძმანო ქრისტიანენო! ნუ შეგეზარებთ სმენა კიდევ ჩემის ქადაგების ცხოველების შებრალებაზედ...“ 1r—30v.

შენიშვნები: 1. 1r-ზე გაკეთებულია წითელი მენით. რუსულ ენაზედ ასეთი შენიშვნა: „Проповеди священника Мгебриява. переведенные с русского языка на грузинский архимандритом Авраамием в 1848 году и пожертвовавшую тифлисскому обществу покр. животных. Секретарь Мищерский.“

2. 1r-ზე წერია შავი ფერის ფანქრით: „მოძღვრებანი პირუტყვთ მფარველობისათვის დეკანოზის გ. მღებრიევისა, ტფილისის პირუტყვთ-მფარველობის საზოგადოების წევრისა — თანამშრომლისა.“

გამოცემული ტფილისის პირუტყვთ მფარველობის საზოგადოებისაგან. ტფილისი. სტამბა. 1879“.

(1946)

5283

არაგველი დ., ღირსეული სასჯელი. XIX

52 ფ.; 22×17,5; ქალღი; უყდო; მხედრული; ავტოგრაფი (!); [XIX ს.]; დაუწერელია: 1v—2r, 49v—52v.

«დ. არაგველი, ღირსეული სასჯელი» (კომედია ოთხ მოქმედებად). „მოქმედება პირველი. გამოსვლა 1. (ვახტანგ ჯორაძე, უეზდის ნაჩაღნიკის თანაშემწე. მისი შვილი ბარამი). (სცენა წარმოადგენს ერთ მოსდღილ(!) ოთახს. მარცხნივ კედელთან სდგას ერთი ქართული ტახტი და მასთან ერთი სუფრა-გათაფარებული(!) სტოლი. მარჯვნივ — ერთი რგვალი სტოლი და რამდენიმე დაწნული სკამები. ქვემო ბოლოშია ც ერთი ხის კრაოტი, ზედ ლოგინგაშლილი).

გ. ჯორაძე — (გაფარაღათებული წევს მუთაქაზედ...“

შენიშვნები: 1. უძღვის მოქმედ პირთა სია: „მოქმედნი პირნი: ვახტანგ ჯორაძე (უეზდის ნაჩაღნიკის თანაშემწე...“ (2v).

2. 1r-ზე წერია: „ღირსეული სასჯელი. (კომედია ოთხ მოქმედებად). თხზულება დ. არაგველისა.

(1947)

5284

ხუსკივაძე თეოფილე, დაბა ზესტაფონის აღწერა

(ზემო იმერღების ყოფა-ცხოვრებიდან). 1888

32 ფ.; 22,4×18; ქალღი; უყდო; მხედრული, ავტოგრაფი; 1888 წ. (31r)-ს. კვალითი (31r); დაუწერელია: 31v—32v.

«თეოფილე ხუსკივაძე», „დაბა ზესტაფონის აღწერა. (ზემო იმერღების ყოფა-ცხოვრებიდან). — დ. ზესტაფონი ანუ, როგორც ეხღა რუსები უწოდებენ „ყვირიღას“ სძევს კავკასიის აქეთა მხარის რკინის გზაზე...“ 1r—31r.

შენიშვნები: 1. ბოღს მიწერილი აქვს: „ს. კვალითი, 1888 წ. თეოფ. ხუსკივაძე.

ბ. რეღაქტოროი გთხოვთ ამ ჩემს აღწერას თქვენს გაზეთ „ივერიაში“ აღღილი მისცეთ. თეოფ. ხუსკივაძე (ყვირიღის სკოღის მასწავღებღი).

2. ტექსტი ფოღკლორულ მასაღასაღ შეიღავს.

(1948)

5285

კრებული. XIX

10 ფ.; 22,5×17,8; ქალღი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: 2v; 9r—10v.

1. „პირი წიგნისა იერუსალიმით ტიბერიის კეისრისაღმი ფუბიღიანე დენტუღო მთავრისაგან ურიღსტანისა იესო ქრისტესთვის და წიგნი ესე დამარხულ არს რომში მონასტერსა შინა, ბატონთა კესარინელთა წიგნის საცავსა, ხოღო თარგმნიღ არს წიგნი ესე ლათინთა ენისაგან ფიღიპპესვისმე ლათინელთავე ხუციღსა. — სათნო ჰყოფად იყავ შენდა, ზიი კეისარო...“ 1r—2r.

შენიშვნა: ბოლოს მიწერილი აქვს: „აღწერა მეშვიდესა საეროს კრებაშიდ, მეორე მოვარეს უმაღლესობისა შენისასა“.

2. „რ ა პ ო რ ტ ი ესე, ქუჭმორე ამისა, თარგმნილ არს წიგნისაგან ი ა კ ო ბ ძ მ ი ს ა უფლისა და დაბეჭდილ არს კ ო ნ ს ტ ა ნ ტ ი ნ ე პ ო ლ ს ა შინა წელსა ჩუთ. — გონებითა დამბრმალმან, ჭკუითა სუბუქმან და ჭეშმარიტებასა ზედა იჭენეულმან უსჯულომან პ ო ნ ტ ო ე ლ მ ა ნ პ ი ლ ა ტ ე მ იხილა რა ფიცხელნი და სიცრუით აღსავსენი შესმენანი ღვთის მკვლელთა ურიათანი ყლისა ჩვენისა იესო ქრისტესა მიმართ, მას ეამსა შინა საცნაურებითმან გრძნობამან...“ 3r—8v.

(1949)

5286

ა. მარლინსკი, ღამე ხომალდში. XIX

12 ფ.; 22×17,7; ქალაღი; უყდო, დაშლილი; მხედრული, ალექსანდრე ჰავ-
ჰავაძის ავტოგრაფი(I). [XIX ს.]; დაწერელია: 1v, 12r—v.

ა. მარლინსკი, „ღამე ხომალდში. — ქარი გვაგრილებდა ჩუჭნ, ღელვანი ზღვისანი უფრო და უფრო ხლტოდნენ...“ 2r—11v.

შენიშვნები: 1. თარგმანს წინ უძღვის ლექსი:

„.....ხან აზრდილნი მაცდუნებენ,
ხან ფოთოლნი შერხეულნი შრიალითა მცემენ ზრზენას,
ზოგჯერ ღამის სიწყვდიადე. მამაჩვენებს გიშრის თმათა,
ზოგჯერ ცისა გაელევა ბროლის ფიცრის შუქთა ფენას,
თუთ ნიათა ნელი ქროლაც წარმომიდგენს სუნთქმა ტკბილსა,
რომელიცა ცეცხლ-მოღებულს ლალით გამობერდა ღხენას.
ქ ა ვ ქ ა ვ ა ძ ე“.

2. 1r-ზე წერია: „ღამე ხომალდში (ночь на корабль, А. Марлинско-
го“.

3. ა. მარლინსკი ა. ბესტიუჟევის ფსევდონიმი.

(1950)

5287

ანთიმოზი, წერილები შკოლებზე. 1878

8 ფ.; 22×17,5; ქალაღი, დალაქავებული; უყდო; მხედრული; ავტოგრა-
ფი(?); 1878 წ. (8v).

«ანთიმოზი, წერილები შკოლებზე»: 1. „წერილი I. — ვხედავ რა უკიდურეს მდგომარეობაში ჩვენებურ შკოლებს, ვხდები იძულებული, ძვირფასო მკითხველო, ორიოდ სიტყვა ვთქვა მათზე...“ 1r—3r.

შენიშვნა: ბოლოში მიწერილია: „ანთიმოზი“.

2. „წერ: შკოლ. (წერილი II). — პირველ წერილში გწერდი, ჩემო მკითხველო, ხალხი დიდის სიხარულით მიეგება შკოლების გახსნას...“ 3r—5v.

შენიშვნა: ბოლოში მიწერილია: „ანთიმოზი“.

3. „წერილი შკოლებზე (წერილი III). — საგნები ღედა-ენაზე უნდა ვისწავლოთ, მეთქი, უცხო ენა კი, როგორც ენა მეთქი...“ 5v—7v.

შენიშვნა: ბოლოში მიწერილია: „ანთიმოზი“.

4. „წერილი შკრლებზე. (წერილი IV). — მე მოგწერე, ყმაწვილებს დედა-ენაზე უნდა ვასწავლოთ საგნები, რუსული კი ისე, როგორც ენა საზოგადოთ...“ 7v—8v.

შენიშვნა: ბოლოში მიწერილია: „ანთიმოზი“.

(1951)

5288

სონიჩკა (პიესა). 1877

16 ფ.; 17,7×11; ქაღალდი; უცდო; მხედრული; 1877 (10r); დაუწერელია: 9v.

[სონიჩკა (პიესა)]. — „სონიჩკა არის მშვენიერი ყმაწვილი ქალი, 22 წლისა, ბუნებით ჭკვიანი და ნასწავლი.“

(სონიჩკა წამოწოლილი არის თავის კრაოტში. ხელში უჭირავს თავისი საყვარელის გასტონის წიგნი, რომელიც კითხულობს შეწუხებულის სახით. ამ დროს, შემოაღებს კარებს თავისი მეგობარი ქალი ნატაშა, რომელნიც არიან საყვარელნი ერთმანეთისა და კარგა ხნის მეგობრებიც. გედებხვევიან ერთმანეთი(!). ამ სონიჩკას ცრემლები მოერევა თვალებში).

ნატაშა: მაგ შენს მშვენიერს თვალებს რათ აჩვენებ ცრემლებს?...“ 1r—16v.

შენიშვნა: ბოლოში მიწერილია: „Конец“.

მინაწერები: (ტექსტის ხელით): 1. „1877 года, 21 Августа. Нины“ (10r).

2. „Нины Богратовой“ (16r).

(1952)

5289 ა

[გრიგოლ მუხრანელი], დავითის ფსალმუნებიდამ გამოწერილნი და ლექსად გარდმოღებულნი პუნქტები. XIX

10 ფ.; 22×17,5; ქაღალდი; უცდო; მხედრული, ავტოგრაფი, დაწერილი მელნით და ფანქრით; [XIX ს.]; დაუწერელია: 3v, 7v—10v.

1. „დავითნის ფსალმუნებიდამ გამოწერილნი პუნქტები თავ-თავის დროს შესაბამად სახმარებელნი. — 1. განრისხნებოდეთ და ნუ სცოდავთ, რა ჰსთქვათ გულთა შინა თქვენთა, სარეცელთა თქვენთა ზედა შეინანეთ (ფს. დ. მუხ. დ)...“ 1r—3r.

2. „დავითნის ფსალმუნებიდამ გამოწერილნი პუნქტები, ლექსად გარდმოღებულნი. —

ჰი კაცო! განრისხებამი ნუ აწარმოებ ცოდვასა, რაცა ჰსთქვა გულში ცოდვაჲ, იზრახდე ბოროტებასა...“ 4r—7r.

შენიშვნები: 1. ხელნაწერი წარმოადგენს შავს.

2. ფსალმუნი გაულექსავს „გრიგოლიანის“ ავტორს — გრიგოლ მუხრანელს. „ადრევე გაულექსე „გრიგოლიანში“ პირველ ფსალმუნს დავითისაო...“ (7r).

მინაწერი: (ტექსტის ხელით): „Учитель Ставропольской Гимназии надворный советник Климентий Фомичь Прага“ (7r).

5289 ბ

[გრიგოლ მუხრანელი], ლექსები. XIX

20 ფ.; 22,5×17,9; ქალაღი; უყლო; მხედრული, ავტოგრაფი: [XIX ს.];
დაუწერელია: 11v—20v.

ლექსები: 1.

„მოეწერა მეგობარსა ეპისტოლე დია ვრცელი,
წავიკითხეო თარგმნილიც, შესხმა ფრიაღ საქებელი...“ 1r.2. „უფლის გრიბაეღოვისაგან შეთხზულის კომედიის ჰაზრი:
(ვაჟ! ჭკუისაგან). —თუ ვინც ვის უყვარს გულითა, ტრფიაღებითა
სრულითა...“ 1r—3v.3. „ცუღის და მტარვლის პირისთვის საბამად პროზად თხზულია,
ვისიამოვნე,გავლექსე, არც დამხარჯვია ფულია...“ 4r—v.შენიშვნა: ამ ლექსზე ასეთი შენიშვნა გაცემებული: „რუსულს ჟურნალში,
(რომელსაც ეწოდება: „ქე მამულისა“), წავიკითხე და ლექსად გარდმოვიღე ქარ-
თულს ენაზეღ, რადგანაც უფლის გრიბაეღოვის ჰაზრებს არა შორავს“ (4r).

4. „ვაება. —

ოხ! ცხოვრება ხარ, შენ ცხოვრებო?
მწარეო ჩემთვის, და ვაებო!...“ 5r.შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. „აწ გავაცინებს მეგობარს, როზენდემის
ლექსია,ვსთარგმნე ქართულსა ენაზეღ, ვითა რიქმისა წესია,
ქრმის სამღურავი ცოლისგან, ვაი! რა დასაკენესია,
ნურავინ იმეცნებს ქალეზში, არც გულში ჩასათესია...“ (4v).ბ. „მ. როზენდემისაგან არის შეთხზული ესე შემდგომი ლექსად
რუსულს ენაზეღ და გაღმოვთარგმნე ქართულად ჟურნალიდამ, (რომელსა ეწო-
დების „ქე მამულისა“) (4v).5. „მეგობრისაღმი. თვის კეთილ ზნეობითთა და კეთილ-ღღეობითთა
ცხოვრებათა კაცთასა. დავითნის ფსალმუნებიდან ვამოწე-
რიღნი ჰუნეტები ლექსად გარდმოცემულნი.“ადრევე გავლექსე გრიგოლიანში, პირველ ფსალმუნი დავითისაო,
არს სანეტარო ყოვლის კაცისთვის, მასწავლებელი კეთილ ზნისაო...“
6v—11r.შენიშვნები: 1. სათაურში სიტყვებზე: „დავითნის — გარდმოცემულნი“ გა-
დასმულია ხაზი.

2. ხელნაწერის კვემო კიღეებზე მოთავსებულია ავტორის შენიშვნები.

3. ხელნაწერა ავტოგრაფია და ავტორის მიერვე ნასწორებო.

4. ამ ლექსებს ავტორია „გრიგოლიანის“ ავტორი გრიგოლ მუხრანე-
ლი: „ადრევე გავლექსე გრიგოლიანში, პირველ ფსალმუნი დავითისაო...“ (6v).

14. ხელნაწერთა აღწერილობა. ტ. VII

(1953)

5290

პაიჭაძე გიორგი, ლექსები. 1900

14 ფ.; 22X-18; ქაღალდი; უყდო; მხედრული; ავტოგრაფი; 1900 წ. (1r, 2r, 10v); დაუწერელია: 1v, 11v—14v.

«პაიჭაძე გიორგი, ლექსები»: 1. „ლადო! —

სულით და გულით მოგიძღვენ
ეს ჩემი ლექსთა კაზმულება...“ 1r.

შენიშვნა: ლექსს ქვემოთ მიწერილი აქვს: „გიორგი პაიჭაძე, 20 დეკემბერი, 1900 წ. ს. შირზაანი“.

2. [ლექსი]. —

„ამ სოფლად ჩვენი ცხოვრება,
სწორეთ(!) რომ სიზმარი არი...“ 2r.

3. „გლეხი კაცი სომეხს. —

რას მემართლები, რა გინდა,
რად მართმევ ჩემსა მამულსა...“ 2r.

4. „ჩემი სიჭაბუკის მოგონება სიბერეს დროს. —

შენს დროს ჩემო სიჭაბუკევე
მეც ვხარობდი და ვსტკებობდი...“ 2r.

შენიშვნა: ლექსს ქვემოთ მიწერილი აქვს: „გ. პ. 15 დეკემბერი, 1900 წ.“.

5. „ჩემ თარს. —

მოდი, მოდი ჩემო თარს,
ჩემი დარდი შემოგჩივლო...“ 2v.

6. „ჩემი(!) სიბერეზე. —

დავბერდი, დავჩაჩანაკდი,
მამაკლდა ჯანი და ღონე...“ 2v.

7. [ლექსი]. —

„სულს უნდა რომ გაფრინდეს
ახალ გაზდა გულიდამ...“ 2v.

8. „ძველ გმირებზედ. —

მისთვისა მაქვს მე უდროვოთ გული დამჰქნარი,
რომ სამშობლოს სიყვარულით არ ვარ მაძლარი...“ 3r.

9. [ლექსი]. —

„წელან ჩემი ნინიჩკა დედას ებუტებოდა
და თამარჯო საყვარლად გულში ეხუტებოდა...“ 3r.

10. [ლექსი]. —

„შეიმკაცს ვეტყვი მდიდარსა,
ვინც ცოტასიც მადრიელია...“ 3v.

11. [ლექსი]. —

„კაცი ის არის, ვინცა რომ
სთესავს მაღლსა და სიკეთეს...“ 3v.

12. [ლექსი]. —

„შენ რისთვის, რისთვის ყმაწვილო
გამოეპარე სამშობლოს...“ 3v.

13. [ლექსი]. —

„ეს შავად მორღუბლული დღე
გულს სევდასავით მაწვება...“ 3v.

14. „მიმოხილვა კახეთისა და შიგადაშიგსო ფლებისა. —

I

„უთქვამთ, რომ სამოთხესა ჰვავს
ეს მშვენიერი კახეთი...“ 4r—5r.

შენიშვნები: 1. ბოლოში მიწერილი აქვს „4 იანვარი 1898 წ. ს. მირზაანი. ქიზიყი. გ. ბ.“.

2. ლექსს ხელნაწერის ქვემო კიდეებზე გაკეთებული აქვს შენიშვნები: ა. „ქვრივი სოფიო არის აწ გარდაცვალებულის თავადი გაბრიელ მაყაშვილის მეუღლე. ამ გაბრიელ მაყაშვილის პაპის ძმა იყო ბოდბის მიტროპოლიტი“ (4r); ბ. „მაყაშვილები არიან თავადი-შვილები 16 კომლი“ (4r); გ. „დღე გიორგი იყო თავადი ჯანდიერი შვილი. გარდაიცვალა პოლკოვნიკობის ჩინში 65 წლისა“ (4v); დ. „(1) ლეკანი თავადი ჯანდიერი შვილია ს. ვახნაძიანში, თფილისის მაზრის უფროსი. (2). ალექსანდრე, სფირიდონ და გულბაათ ქავ-ქავაძეები“ (4v).

15. „ჩემთარს. —

თარო, მომესმა შენი ტკბილი ხმა
და მომაგონდა ბევრი წარსული...“ 5v.

16. [ლექსი]. —

„ცხოვლად მსვლელი. ცისკარო, ბნელში მანათობელი,
წყლულის გულის მალამოვ, მარად გამკურნებელი...“ (5v).

17. „ჩემი უედრება. —

ღმერთო, ღმერთო გეაჭები
გარდმომხედე მე უბადრუქს...“ 5v.

18. „ვარდი და ბუღბუღი. —

ვარდის მახლობლად ბუღბუღმან
იწყო მშვენივრად გალობა...“ 6r.

19. „ჩემს მეგობარს. —

რიტორიკა გცოდნია
და თითქოს ჰკვიანიც ხარ...“ 6r.

20. „მდიდარი და მეცნიერი. —
მდიდარსა და მეცნიერში
ვხედამთ დიდსა განსხვავებას...“ 6r.
21. „ჩემი პაწია მოთხოზა. —
სინამ ვიყავ ახალგაზრდა,
გულით მსურდა ლექსის წერა...“ 6v.
22. [ლექსი]. —
„ერთი ვილაცა ნასწავლი
გამხდარა მუქთა ხორიო...“ 6v.
23. „უძღვნი თებროს. —
შენმა ტკბილმა ხმამ მომხიბლა,
თავსა დამხვია მე რეტი...“ 6v.
24. [ლექსი]. —
„ღმერთო ძლიერო, ქვეყნის გამჩენო,
დიდხანს გვიცოცხლე ჩვენი ხემწიფე...“ 7r.
25. „საუნჯის დაკარგვა. —
ბევრის დარდით და ფიქრებით
მე კისერი ჩამოვკიდე...“ 7v.
26. „მტარვალს. —
რას მემართლები მტარვალო,
რად დამიღუნე ენაო...“ 7v.
27. „ბუღბული და ვარდის ყვედრება. —
ვარდო, ვარდო! რა გეწყინა ჩემგანა,
რომ არ მბრალობ, არც მიკარებ შენთანა...“ 7v.
28. „ჩემთარს. —
„თარო შენგნითა ბევრჯელ მლხენია,
რადგანც ხარ ჩემი დამამტკობელი...“ 8r.
29. [ლექსი]. —
„გულო რას შემომკვნისი,
რას ჰგრძნობ იმისთანასა...“ 8r.
30. „მთასა და ბარზედ. —
აგერის დიდი თოვლის მთა,
რომელიცა სჩანს შორსაო...“ 8r.

31. „მ გ ე ლ ი დ ა ბ ა ტ კ ა ნ ი. —

მგელმა უთხრა ბატკანსა:
წამომყევი შინაო...“ 8v.

32. „გ ა ფ რ თ ხ ი ლ ე ბ ა ზ ე დ. —

ვინც უფრთხილდება მშობლის მონაგარს
და კეთილ საქმეს იგი ადგია...“ 8v.

33. „ჭ ი რ ვ ე უ ლ მ ე გ ო ბ ა რ ს. —

მეგობარო! ნულარ გვიქრობ ცეცხლს ჩვენგან ანთებულსა,
ნურც მოგვიშლი სუფრას გაჩაღებულსა...“ 8v.

34. [ლ ე ქ ს ი]. —

„მე არ ვეძებ მილიონის ქონებას,
უამისოდ არც დავიწყებ ღონებას...“ 9r.

35. [ლ ე ქ ს ი]. —

„მშვენიერო, რისთვისა ხარ შენ თავდახრილი,
რასა ჰფიქრობ, მეც მაუწყე ეგ შენი დარდი...“ 9r.

36. „უ ძ ღ ვ ნ ი ი. ნ. გ ო მ ე ლ ა უ რ ო ვ ს. —

ძმაო ივანე შევიტყე, რომ კარგი საქმე გიქმნია,
ხომ გახსოვს რუსთველის სიტყვა...“ 9r.

37. [ლ ე ქ ს ი]. —

„ამ ჩემსა მტერ-მოყვარესა,
მეზობელს გაიძვერასა...“ 9r.

38. [ლ ე ქ ს ი]. —

„ზოგიერთი მდიდრები
მტარვალთ ქადებს აკმევენ...“ 9r.

39. „მ ო ხ უ ც ი ს ლ ო ც ვ ა ჩ ი ნ ე თ ი ს ო მ შ ი წ ა ს უ ლ შ ვ ი ლ-
ზ ე დ. (რუსულიდან ნათარგმნი). —

თითბრით მოჰქედილ ხატწინა
დგას საწყალ ქოხში მოხუცი...“ 9v.

40. [ლ ე ქ ს ი]. —

„სიბრალული ვისაც არა ჰქონია,
სხვისა დარდი, სხვისი ტანჯვა ჩალათაც არ ჰქონია...“ 9v.

41. „მ დ ი დ ა რ ს. —

მდიდარო ნუ მალამ ფულებს,
ნურც საუნჯეს, ნურც ქონებას...“ 9v.

42. [ლექსი]. —

„სიმართლე გაცვეთილა, არალის დაფარული,
ზოგს ლობიო ჰგონია, ქოთანში მოხარშული...“ 9v.

43. „თარგმანი ლერმონტოვის თხზულებიდან. Скажи
ветка Палестины где ты росла, где ты цвела... —

მითხარ შენ ნორჩო პალესტინისავე,
სად აღმოსცენდი და სად აღყვავდი...“ 10r.

44. [ლექსი]. —

„ედემიც არის სამშობლოც
ეს ჩემი კუთხე პატარა...“ 10v.

45. [ლექსი]. —

„სინიდისი გვირგვინია კაცისა,
და მნათობი ჩვენი ბნელი გულისა...“ 10v.

46. „ოტსტავნოი ჩინოვნიკის ჩივილი ცხოვრებაზედ.—

ტანჯვით, ვაებით სიცოცხლეს
ბევრით სიკვდილი სჯობია...“ 10v.

შენიშვნა: ბოლოში მიწერილია: „გ. პ. 24 დეკემბერი, 1900 წ. ს. მირზა-
ანი“.

47. [ლექსი]. —

ტანჯვით, ვაებით სიცოცხლეს
გავხდი მკურნალის მძებნელი...“ 11r.

48. „ვისაც ვინ უყვარს. —

თუ ვისაც რომ ვინ უყვარს,
ვერკი ხედამს თვალთა...“ 11r.

49. „მაჟალო. —

სხვით მოტანილმან მაჟალომ
მკვიდრად გაიდგა ფესვები...“ 11r.

შენიშვნა: ყველა ლექსს ქვემოთ მიწერილი აქვს ავტორის სახელი და ვე-
არი: „გიორგი პაიჭაძე“ ან „გ. პ.“.

(1954)

5291

გრიგოლ მუხრანელი, გრიგოლიანი. XIX

I+42 ფ.; 21,5×17; ქალაღი; უყდო; თანეკლული; მხედრული; [XIX ს.];
დაუწერელია: 1, 22v, 34v. 35—42 ფ.ფ.; ავტოგრაფი.

[გრიგოლ მუხრანელი, გრიგოლიანი]. —

„...ებოძა ჩემთვის პასუხად წერილი მადლობისათ,

განსვენებით მყოფ კმა მესმეს, შენის მანდ მყოფობისაო,
მსურს მომითმინო ორს თვესა, კვლავ აზრი მაქვს მგზავრობისაო...“
2r—34r.

შენიშვნები: 1. ტექსტის სათაური აღდგენილია S—531 ხელნაწერის მიხედვით (იხ. S ფონდის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. I, გვ. 596).

2. ხელნაწერი გრიგოლ მუხრანელის ავტოგრაფია, შავდ ნაწერი და ნასწორები.

3. ტექსტი S—531 ხელნაწერის შავს წარმოადგენს.

მინაწერები: ტექსტისავე ხელით: 1. „ზარი ესე პირველ შეეწირა დიდმის წმინდის გიორგისათვის როსტომ მეფეს. და შემდგომ მეფეს გიორგის ეხილვა გატეხილი, განეახლებინა და შეეწირა მისვე წმინდის გიორგისათვის. ქრონიკონს ტნიზ“ (1r).

2. „ჩვენ ჰელმწიფემან, მეფემ გიორგიმ, ვიხილეთ ზარი ესე დიდმის წმინდის გიორგისა გატეხილი. პირველად როსტომ მეფეს შეეწირა და გატეხილ იყო. ახლა ჩვენ გავაკეთებინეთ და იმავე წმინდას გიორგის შევესწირეთ, დღეთა ჩვენთა სადღებრძელოდ და მეფობისა ჩვენისა წარსამართებლად, და სულისა ჩვენისა საოხად, და ცოდვათა ჩვენთა შესანდობელად. ქრონიკონს ტნიზ“ (1v).

3. „ხოლო შემდგომთა ეამთა შინა, ვინაჲდგან ზარი ესე კვალად გატეხილ იყო, ჰელახლად ჩამოვასხმევენიე ზარადვე, და შეეწირე იმავე დიდმის წმინდას გიორგის, სახსენებელად პირველ შემწირველთა მეფეთა მათ, და საოხად სულისა ჩემ მცირისა მონის ლენერალ-მაიორის კნიაზ გრიგოლ იოვანეს ძის ბაგრატიონის მუხრანცკისა, წელსა ჩუნშ-ს, იანვრის ლ-ს დღესა, და მეუღლისა ჩემისა მარიამ ქაიხოს(რო) წერეთლის ასულისა“ (1v).

5292

გ. ორბელიანი, ლექსები.

გადატანილია გ. ორბელიანის არქივში № 120.

(1955)

5293 ა

ხალხური სიტყვიერების კრებული. 1877

8 ფ.; 17,5×11; ქაღალდი; უძლო; მხედრული; 1877 წ. 20 თებერვალი; ქ. ახალციხე (1r); შემკრები — ივანე გვარამაძე (მესხი) (1v).

1. ანდაზები. — „ანაუტრმა გლუხს უთხრა: მარილი მაქამე, თვარემ შინა ყმად გაგხტიდიო...“ 2r—6r.

შენიშვნები: 1. ტექსტი 175 ანდაზისაგან შედგება.

2. ანდაზები ანბანურ რიგზეა დალაგებული.

2. ანდაზები. — „არა შეჯდა მწყერი ხესა, არ მჯდარიყო გვარი მისი...“ 6r—7v.

შენიშვნები: 1. ტექსტს უძღვის ივ. გვარამაძის შენიშვნა: „უ. ჩუბი-ნოვისა და უ. უმიკაშვილის გადასხვაგებულნი ასრე უნდა“.

2. ანდაზები ანბანურ რიგზეა დალაგებული. ტექსტი შედგება 59 ანდაზისაგან.

3. გ ა მ ო ც ა ნ ა. —

„კაცმა თქვა და ღმერთმა ბრძანა,
დეეს დავადგათ უნაგირი...“ 7v.

4. ლ ე ქ ს ე ბ ი. —

ა. „აბულაძინთ ქალები კაცმა ნახოს იამება...“ 7v.

ბ. „ნათლის დედავ, მშვდობით,
ღმერთმა მშვდობა მოგცეს...“ 8r.

გ. „არსიანისა მთაზედა ბებერი ბებერს უძახის...“ 8r.

დ. „სადაური სად მოკვდება, სად უთხრიან სამარესა...“ 8r.

ე. „სპარსები ვილაცას უქია,
სომხების ზრაქა-ზრუქია...“ 8v.

ვ. „რტოდ ვარ დავითის,
მგელლომად ვით ის...“ 8v.

5. ა ნ დ ა ზ ე ბ ი. — „არ ერგება, არც შეერგება...“ 8r—v.

შენიშვნები: 1. № 4 და № 5 ტექსტს უძღვის შენიშვნა: „ანდაზები, ლექსე-
ბი, რაც ძველ წიგნებში მიპოვნია“.

2. ტექსტი მოიცავს 11 ანდაზას.

3. ხელნაწერს უძღვის ივ. გვარამაძის შენიშვნები:

ა. „ახლად დაბეჭდილი ანდაზებისა და ლექსების გარედ დაშთენილი ანდა-
ზები და თითო-ორთა ლექსები. ამათანავე არიან შესწორებულები, რაც გარ-
დასხვაფერებულობით დაბეჭდილან 1876.“

20 თებ. 1877 წელსა, ქ. ახალციხეს“ (1r).

ბ. „შეკრებილი სახალხო ლექსებისა და ანდაზების მბეჭველობა გგონიათ
პატარა თანამდებობა იყოს? არა, ის დიდი თანამდებობა არს. რაღა ერთი დიდი
ქელმწიფის ხაზინადარის ოდენი ვალდებულება სძევს იმასა. როგორც ის სარ-
წმუნო იქმნება, ვერ გაბედავს ურიგოდ და უჯერმაჯეროდ ფულების ფლანგვასა,
რადგან წვრილად ანგარიში მოეთხოვება ქელმწიფისაგან, ისე მბეჭდავს არას-
დროს არ შეუძლია სინდისით ხალხში ხმარებული ლექსების და ანდაზების
შეცვლა-შემოცვლა, თუ არადა დაჰკარგამს სრულიად რწმუნებასა საზოგადოები-
საგან. თუმც მე ამას პირდაპირ გაბედვთ არ მოველი ახლანდელი პატივცემული
მბეჭდავებისა თუ გამომცემლებისაგან, მაგრამ კერძოებითად კი თითო-ორთა
ფეკებს ჰყოფენ თუ ლექსებში და თუ ანდაზებში. მიზეზი ვგონებ ეს უნდა
იყოს, რომ იმათ არ ესმისთ ხალხის აზრის მნიშვნელობა, თუ რა ლექსი ან რა
ანდაზა რისთვის უთქვამსთ. მაგ. როგორც თქმულა: — „ქალი მორცხვ ქვეყნის
ფასი და კაცი მორცხვ კვერცხის ფასიო“. ეს უთქვამსთ საზოგადოდ დედაკაცის
სისაბატიურებედ(!) და კაცის გაუმკრიახობაზედ და არა უაზროდ, როგორც
ჭგონიათ. ასრე უნდა ავიღოთ სხვანიცა. იმედია მომავლად ამისთანა დიდი ნაკ-
ლებულება აგვიკლდება თავთან მათის სიფრთხილითა და არ დავრჩებით პირ-
შავად სამშობლო მამულის წინაშე. ვინმე მე სხსი“ (1v).

4. ხელნაწერში შესული ზოგიერთი ანდაზა გამოქვეყნებულია (იხ. „ხალხუ-
რი სიტყვიერება“, წიგნი I, ე. თაყაიშვილის რედაქტორობით, გვ. 452—
465).

5293 ბ

ხალხური ლექსები. 1877

8 ფ.; 22×17,5; ქაღალდი; უყდო; მხედრული; 1877 წ. 18 აგვისტო (7r).

1. „ვაჟ, შენ ჩემო ნარი ხვრიტო,
რეხელებს დაგახვრიმეო...“ 1რ.
2. „ბატონყმობისა ძალითა მიწა ვერა ვხან მოხვრითა...“ 2რ.
3. „ბიჭო! წყალი მოიტა, ნელა რიგიანათა...“ 2ვ.
4. „ეს ვაჭიური ცუცუნა მონადირეა ტყისაო...“ 4რ.
5. „ეს თმანი ხაჩიშვილი ტანწვრილი და სუფთა არი...“ 6რ.
6. „ამილახვარმა გატეხე შამშე იკოთის კარები...“ 7რ.
7. „გავხედე ბროლის მინდვრებსა, შიგ იაგუნდის ლალები...“ 8რ.
8. „ქალი წავიდა წყალხედა, თან გავაყოლე თვალია...“ 8რ.
9. „მი(!) იმერეთს რა მიჰირდა, მთვარე იდგა მხესავითა...“ 8რ.
10. „ყველიერში ყველი ვსჭამე, აღდგომასა ჩამიჩიო...“ 8ვ.
11. „ქალმა სთქვა გასათხოვარმა: ნუ გამათხოვებ დედაო...“ 8ვ.
12. „აკი გითხარ დედამთილო ნუ გამგზავნი წისქვილშია...“ 8ვ.
13. „ამოდი მზეო, ამოდი ნუ ეფარები გორასა...“ 8ვ.
14. „მინდორში დაიარება ერთი პატარა ალალი...“ 8ვ.

შენიშვნები: 1. № № 1, 2, 3, 4, 5 ახლავს შემკრების შენიშვნები. ლექსები ბატონყმობასა და ლეკიანობას ეხება.

2. შენიშვნებში მოთხრობილია გადმოცემები და ლეგენდები, რომლებიც ხალხში იყო გავრცელებული ამ ლექსებთან დაკავშირებით.

3. № № 1, 3, 4, 5 ლექსები მეორდება 7რ—8ვ.

4. ტექსტი ხელმოწერილია ვ. ნ ე ლ ა მ ო ს ი ა რ ო ლ ე ს მ ი ე რ (2ვ, 4ვ).

5. ტექსტში ჩართულია: „წინა კაცი უკანა კაცის ხილიაო“. მაღლობა ღმერთსა, რომ ჩვენკენაც ვილაც „მურომ“ დაიწყო კავ-კავი. მაღლობა უფალს, რომ დღეს ჩვენში „მბაძველობა“ საქრახისი არ არის და ჩვენებური „მურო“ თამამად შეუდგა კლარჯეთელ „მუროს“ კვალს.

„ღროების“ მე-111-ტე №-ში წავიკითხე „ქართველი მუროს“ წერილი ამავე გაზეთის რედაქტორთან, რომელმაც აღმძრა ავხალო ფარდა „ქართველ მუროს“ კავ-კავს. „ქართველ მუროს“ ეტყობა, რომ საქმე დაწვრილებით სცოდნია, მაგრამ რიგიანად არ ჰხატავს მას და უნებური უსინდისობა ემჩნევა. „მურო“ ლაპარაკობს სიმაართლეზედ, მაგრამ სიმაართლეს ისრე ცხადათ ვერ გვიდგენს, როგორც შეუწვევის სიმაართლეს. ამის უმთავრესი მიზეზი, ჩემის აზრით, შესდგება იმ გარემოებაში, რომ სიმაართლის გამოქვეყნება თვალსა სთხრის იმას, ვისაც შეეხება. 1877 წ. აგვისტ. 18-სა დღესა“ (7რ).

5298 გ

ხევსურული ლექსები. XIX

11 ფ.; 22×17; ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.]; აუციქავი; [შემკრები 5. ხიზანიშვილი].

1. [ზურაბის მოკვლა]. — „ზურაბ თან გახლდეს მსახურნი...“ 1რ—2რ.
2. [ომი ორწყალში]. — „ერისთავ შაჰყრის ლაშქარსა...“ 2რ—3რ.
3. [წერონი]. — „წერონ მავიდეს ფხიტუთა...“ 3რ—ვ.
4. „...ბრძანება იქნა ხთისაო. სანამ მივსდიოთ, ხევსურთ თქვეს...“ 4რ—5რ.
5. [სათრუსოოდ]. — „ერეკლე ბატონიშვილი არს ღთისგან დავლათიანი...“ 5რ—ვ.
6. „თურსოს ჩავიდეს ხევსურნი“... 5ვ—6ვ.
7. [გაბრიელ]. — „ანდრეზად არ მაღიოდა...“ 6ვ—7ვ.
8. „რად არ ვარდმახოლ ფშაველო...“ 7ვ—8რ.

9. „სოფლის უფროსად მინდოდი...“ 8r—v.
10. „კაი ყმა ხმალსა ჩახედავს...“ 8v—9r.
11. „ვაჟასა შენისთანასა განა თუ აგრე სმა უნდა...“ 9r.
12. „ან უნდა ძმასა ძმა ჰყვანდეს...“ 9r.
13. „ჯორი სჯობს საქონელშია...“ 9v.
14. „თუმის ქალმა თქო...“ 9v—10r.
15. „სტუმართად უფერ დიაცი...“ 10r.
16. „ზენ ბაცალიგოს თოლსა თოვს...“ 10v—11r.
17. „ამბობდა გუდანის ჯვარი...“ 11v.

შენიშვნები: 1. № № 1, 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 ლექსები გამოქვეყნებულ ტექსტს მისდევს (იხ. ა. შანიძე, ქართული ხალხური პოეზია, ხევსურული, 1931 წ., გვ.გვ. 8, 3, 20—22, 124, 120, 279, 282, 129).

2. ნაბეჭდი ტექსტისაგან განსხვავდება № № 4, 5, 16 ლექსები (შდრ. დასახ. ნაშრომი, გვ.გვ. 3—4, 19, 206).

3. ლექსების სათაურები აღდგენილია გამოცემის მიხედვით.

4. ხელნაწერი შეიცავს ცნობებს მთქმელებისა და ჩაწერის ადგილის შესახებ:

№ № 1, 2, 3 ჩაწერილია სოფ. წინახალოში, მთქმელი — გიორგი თათარას ძე არაბული.

№ № 5, 6, 15, 17 მთქმელი — ბადია ბალიაური.

№ 7 მთქმელი — გიორგი სუმბათაშვილი არაბული.

№ № 8, 9, 10 მთქმელი — შამისწვერა არაბული, სოფ. წინახალო.

№ № 11, 12 მთქმელი — აფშინა გიგაური.

№ № 13, 14 მთქმელი — ბათაკა თოთიას ძე არაბული, სოფ. ბაცალიგო.

№ 16 მთქმელი — ალუდა ხირჩლას ძე ზვიადაური.

5. ამ ხელნაწერის შავი იხ. S ფონდის № 5293-დ.

6. შემკრების ვინაობა აღდგენილია S—5293-დ ხელნაწერის მიხედვით.

7. სქოლიოებში მოცემულია ზოგიერთი სიტყვის განმარტება.

8. ტექსტი ნაკლულია.

შინაწერი: „ოთხი კალონა ააწყეთ, მეტი არა. გ. ყ.“ (1r).

5293 დ

ხევსურული ლექსები. XIX

14 ფ.; 34,5X21,5; ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.]; შემკრები — ნ. ხიზანიშვილი; დაუწერელია: 14 ფ.

„ხევსურული ლექსები შეკრებილი ნ. ხიზანიშვილის მიერ“.

1. „ერეკლე მეფეზედ.“ —

„ავარდა ბატონიშვილი, ერეკლე ნათათრალიო...“ 1r.

2. „მეგობრული.“ —

ა. „გუროს ველობა ნუმც ქნილა, გამასვლა ორის ძმისაო...“ 1r.

ბ. „ვისტანს მოვიდა ლაშქარი, ლეკისა ახვავისაო...“ 1v.

3. „ვაჟაკური.“ —

ა. „ლაშარს შამახდა თილისძე, გულდიდად დაჯდა ხარო...“ 2r.

ბ. „ივანევე ჯოყოლიკათო, კაცი გამოხველ რაფერი...“ 2r.

შენიშვნა: 2რ-ზე მოცემულია ბ ლექსის ვარიანტი.

4. „ისტორიული. —
„თრუსოს ჩაიდღეს ხევსურნი, ჭეხა ჩაიდეს ცისაო...“ 2v.
5. „მეგობრული. —
ა. „რად გაგიხარდათ ღიღვლებო, არხოტიონთა ზიანი...“ 2v.
ბ. „ველობა გაუბედავა სულხანაური შვილთაო...“ 2v.
6. „ნარევი. —
„ზენ ბაცალიგოს თოლსა თოვს, ქვენ ბაცალიგოს შრებოდა...“ 3r.
7. „ისტორიული. —
„ბედიანათმც დაჯდება ლიკოკს ლიკოკელთ ჯარზედა...“ 3v.
8. „მეგობრული. —
ა. „ხანმატით გაუბედავის საქისტეთოდა მზირსაო...“ 4r.
ბ. „ხევსურებ ბედავს ლაშქარსა, ბრძანებს გუდანის ჯვარიო...“ 4r.
9. „სავაეჟკაცო. —
ა. „მარტია ხირჩლაიშვილი, ქორ მთაში იარებოდა...“ 4v.
ბ. „მამა გემდურის მინდიო, შვილო უჯერო ხარიო...“ 5r.
გ. „ემზადებიან ჯან-რჩანნი, შური გვაქ საძებარიო...“ 5r.
10. „მეგობრული. —
„თუშთა, ხევსურთა, მშაველთა, ლაშარს პირობა შაჰკრიან...“ 5v.
11. „ისტორიული. —
ა. „ზურაბ თან გახლდეს მსახურნი, ერთხან რო დაიბადეო...“ 5v.
ბ. „ერისთავ შაჰყრის ლაშქარსა, კანჭის ქედს დაგროვდებისა...“ 6r.
გ. „წერონ მავიდეს ფხიტუთა, მამვრალნი შორის გზისანი...“ 6r.
12. „სავაეჟკაცო. —
„ხევსურთა საურუმოში დღე დააღამეს მზიანი...“ 6v.
13. „ნარევი. —
ა. „მე რო რძალი მოვიყვანე, სახელად ერქა ნანუა...“ 7r
ბ. „მაცემე თქვა პირშიშველამა, ცერ გავიარე მთისანი...“ 7r.
14. „ისტორიული. —
„ანდრეზად არ მაღიოდა ახლა გაბრიელ ქნისაო...“ 7r.
15. „ნარევი. —
ა. „ჯერ უფრო ღმერთი დიღია, სვეტიან-სამართლიანი...“ 7v.
ბ. „სიკვდლმ(!) თქვა ზღვათით გამოკველ...“ 7v.

16. „ს ა ვ ა ე კ ა ც ო . —

„ზეზვავის ცხენო, ამ ზამთარ ბაგა გამახარ კბილითა...“ 8რ.

17. „ნ ა რ ე ვ ი . —

ა. „ამობდა გულანის ჯვარი, დიდი ვორ, როგორც ყენი...“ 8რ.

ბ. „სტუმართად უფერ დიაცი არხოტის მთასამც დარჩება...“ 8რ.

გ. „ქალა ქმრის მწუნობარი, ბაზირგნის ქარსამც ჩაყეების...“ 8რ.

18. „ი ს ტ ო რ ი უ ლ ი . —

ა. „ერეკლე ბატონიშვილი არს ღთისგან დავლათიანი...“ 8რ.

ბ. „ბატარაი — სნოს წყალი, ჯერ დიდ არ მასულა...“ 8ვ.

გ. „ჯარს ეძახს ბატონიშვილი, ერეკლე თავის ყმათაო...“ 9რ.

დ. „ღმერთო, რა დიდი ბრალაი არევა ქალაქისაო...“ 9რ.

19. „ნ ა რ ე ვ ი . —

ა. „ნადირნი, მონადირეო, მთას წახვალ გებედებიან...“ 9რ.

ბ. „ხმა მამწონს თქვენის თოფისა, გველებურ იცის წივილი...“ 9რ.

გ. „ვაჟასა შენისთანასა განა თუ აგრე სმა უნდა...“ 9ვ.

დ. „კაცისა მიყვარს კაცობა, კაცისა კაცნახულისა...“ 9ვ.

ე. „ერთი შენც გაედარები, ქუჯა რაიმეს ქერიოთა...“ 9ვ.

ვ. „ან უნდა ძმასა ჰყვანდას(!), ან კაი შვილი მამასა...“ 9ვ.

20. „ს ა ვ ა ე კ ა ც ო . —

ა. „ბლოში გაზდილა მინინო, ქორი ზარებულ მკივანი...“ 9ვ.

ბ. „ღმერთო, რა დიდი ბრალაი სიკვდილი კაის ყმისაო...“ 10რ.

21. „ი ს ტ ო რ ი უ ლ ი . —

„უვარდა ბატონიშვილი, ერეკლე ნათათრალიო...“ 10რ.

შენიშვნა: ეს ლექსი № 1 ლექსის ვარიანტია.

22. „ნ ა რ ე ვ ი . —

ა. „რად არ გარმახოლ ფშაველო, რად აღმისუქებ ნადირსა...“ 10ვ.

23. „ს ა ვ ა ე კ ა ც ო . —

ა. „ცხენს ხკაზმებს მიქელის შვილი, ცხენ დავდგათ ჯუთის გზაზედა...“ 11რ.

ბ. „დაჯე, დაგვეხენ ვაჟუს ძეგ, თუშეთს იკმაე რიალი...“ 11რ.

24. „ნ ა რ ე ვ ი . —

„სოფლის უფროსად მინდოდი, ატანად ძალ-ამბავისა...“ 11რ.

25. „ს ა ვ ა ე კ ა ც ო . →

ა. „ბევრსა სახელობს ხევსური, ბევრამ გაბანდა ჯღანიო...“ 11ვ.

ბ. „აზნავეს ქალნი ატირდეს, ცრემლით იბანდეს პირსაო...“ 11ვ.

გ. „რა უქნავ ოჩიაურთა, შორად გამტანთა გზისაო...“ 11ვ.

26. „ნ ა რ ე ვ ი. —

- ა. „მზე მოვა წინ-წინ გომბორზედ, შუქი ალავერდ ჩადგება...“ 12რ.
- ბ. „კაი ყმა ხმალსა ჩახედავს, ნეტა გამიჭრის თუ არა...“ 12რ.

27. „ს ა ვ ა ქ კ ა ც ო. —

- ა. „გაგიორგულდა ზეზვაო გაფრინდაულო ცხენიო...“ 12რ.
- ბ. „ობლობით ამიზარდა თორღვაი ძაგანთ გვარიო...“ 12რ.

28. „მ ე გ ო ბ რ უ ლ ი. —

„მატილში რა ამბავ იქნა, რა წყრომა დადგა ღთისაო...“ 12რ.

29. „ს ა ვ ა ქ კ ა ც ო. —

„ანდაკით აჰადიოდეს მენადირენი რვანიო...“ 12ვ.

30. „ნ ა რ ე ვ ი. —

„თუშის ქალმა თქო, წაუვალ ბასრის ხმლის ამამღებელსა...“ 13რ.

31. „მ ე გ ო ბ რ უ ლ ი. —

- ა. „ბაგაის დოძივ გერიჩყავ. ღლილო გეჭამა ქკეთაო...“ 13რ.
- ბ. „ჯორი სჯობს საქონელშია, შინ მოვას აკიდებული...“ 13ვ.
- გ. „ატირდა ტუტილ წისქვილში ნანა, თორღვაის ქალიო...“ 13ვ.

შენიშვნები: 1. ხელნაწერი წარმოადგენს S—5293-გ ხელნაწერის შავს.

2. ხელნაწერში შესული ბევრი ლექსი S—5293-გ ვადატანილი არ არის.

3. S—5293-გ ხელნაწერში შესულია № № 4, 6, 11ა, ბ, გ, 14, 17ა, ბ, გ, 19გ, ე, 21, 23ბ, 29, 31ბ ლექსები.

4. ხელნაწერის კიდევბზე ვადატანილია შემკრების შენიშვნები და ცნობები მთქმელისა და ჩაწერის ადგილის შესახებ:

№ № 3ა, 8ა მთქმელი — ა ლ უ დ ა ხ ი რ ღ ლ ა ს ძ ე ზ ვ ი ა დ ა უ რ ი.

№ 3ბ მთქმელი — ხ ო ლ ი გ ა ა რ ა ბ უ ლ ი.

№ № 4, 8ბ, 9ა, ბ, გ, 10ა მთქმელი — ბ ა დ ი ა ბ ა ლ ა უ რ ი.

№ № 13ა, 15ა, 17ა მთქმელი — გ ი ო რ გ ი თ ა თ ა რ ა ს ძ ე ა რ ა ბ უ ლ ი.

№ 14 მთქმელი — გ ი ო რ გ ი ს უ მ ბ ა ტ ა შ ვ ი ლ ი ა რ ა ბ უ ლ ი.

№ 19გ მთქმელი — ა ფ შ ი ნ ა გ ი გ ა უ რ ი.

№ 24 მთქმელი — მ ა მ ი ს წ ვ ე რ ა ა რ ა ბ უ ლ ი.

№ 25ა მთქმელი — მ ა მ ი ს წ ვ ე რ ა მ ა დ ლ ი კ ა შ ვ ი ლ ი ა რ ა ბ უ ლ ი,

სოფ. წ ი ნ ა ხ ა დ ო.

№ 30 მთქმელი — ბ ჰ თ ა კ ა თ ო თ ი ს შ ვ ი ლ ი ა რ ა ბ უ ლ ი, სოფ. ბ ა -
ც ა ლ ი გ ო.

5. № № 3ბ, 4, 8ა, ბ, გ, 9ა, 11ა, ბ, 14, 16, 18ა, 19გ, ვ, 20ბ, 28, 29, 31ბ, გ ლექსები მისდევს გამოცემას (იხ. ავ. შ ა ნ ი ძ ე, ქართული ხალხური პოეზია, ხევ-სურული, 1931 წ. გვ.გვ. 81, 21, 40, 38, 83, 74, 8, 3, 22, 10, 21, 120, 279, 39, 71, 129, 75, 282, 65).

6. № № 1, 11გ, 15ბ, 18გ, დ, 20ა, 21, 25ბ ლექსები გამოცემულისაგან გან-სხვავდება (შდრ. დასახ. ნაშრომი, გვ.გვ. 17, 3, 213, 20, 23, 73, 17, 16).

მინაწერები: 1. „ამ ლექსის ვარიანტი იხილე მეათე ფურცელზე“ (1რ).

2. „ეს მეორე ლექსი ვარიანტია“ (9რ).

5293 ე

ხევსურული სიმღერები და ლექსები. 1887

1+5 ფ.; 22×17,5 (1); 35×22; ქალალი; უყლო; მხედრული; 1887 წ.; მწერალი ლევან მურღოვეი (IV).

1. ს ი მ ლ ე რ ე ბ ი ხ ე ვ ს უ რ ე თ ი თ ნ ა დ ი რ ო ბ ი ს ა — 1. „ჯიხვო, შენ გუნებთია მძიმეო...“ 1რ.
2. „ვეფხვი ნადირობს, ვეფხვი მთა წვერთა ჯიხვებსა ეფ. თუ ეპარებაო...“ 1რ—v.
3. „ბისნაშია მენადირეთაო გულშია აქვა ჯიხვებისაო...“ 1v—2რ.
4. „ღმერთო, რა დიდი, ღმერთო, ბრალია არევა ამაგ ქალაქისაო...“ 2რ—v.
5. „ერეკლე ბატონისშვილი ტახტზეით გადმოხდებაო...“ 2v—3რ.
- II. ლ ე ქ ს ე ბ ი ხ ე ვ ს უ რ ე თ უ ლ ი. — 1. „ზენ უბან შეთეკაურთა ყო-რე გაღმართეს მართალი...“ 3v.
2. „ვირი ჩავაქცი წყალზედა, სვი წყალი, ხვრიმე ნარიო...“ 3v.

შენიშვნები: 1. ტექსტს უძღვის: „მის კეთილშობილებას უ. თიანეთის მირიკის სულის სლედავოტელს, გამომძიებელს ნ. ხიზანოვს, არღოტის საზოგადოების მწერალ ლევან მურღოვეის აგან უმორჩილესი თხოვნა.

უმორჩილესთ ვსთხოვ თქვენს კეთილშობილებას, რომელ ჩემი შენი უღირსის ლევან მურღოვეის ნამსახურევი მწერალად, ეხლა მეცხრე წელიწადია, რომ მამასახლისების მწერალად ვარ, როგორც იმ დღეს მოწმობა მოგართვით დაბეჭდილი მანდ თიანეთში და თქვენც იკადრეთ მაშინ ჩემი დიდი სინაზით იმა საქმის შეტყობა უზღლის ნაჩანჩეთან. და თუ ეხლა, რომ ამ ვეშაგურს და ნათელიძეს გიგზანი, შენს დავალებულს ყოველს, სხვას რასაც დამავალო, მე მის აღმსრულე ვარ, და იმ ნადირობის სიმღერებს(!) კი კარგათ შევადგენ, რომლებიც თავია და ჭოყოლას ხელით გამოგიგზავნი. და ჩემი საქმისა შენზედ მომიგდია, როგორც ღმერთზედ. ისე, მე ეხლა ასე სიხარულით და შენი გამოგზავნილი ცნობის მოლოდინით — ჩემი გული სულ ტრიალებს და აბა თუ კიდევ ეცადე ნაჩანჩეთან, რაც იყოს ჩემთვის მისაცემი კანონით, მახეღ ამაგ ვეშაგურს და ნათელიძესვე დამბარეთ, რომ როგორ ჩამოვიდე. შენ და ნაჩანჩეთი თუ ჩემი შეწყალების გულისთვის იკადრებთ ყურადღებასა და შემწეობას მიზამთ, მაშინ მეც უნდ ერთ რამეთი გადაგიხადოთ მაგიერ. 22 მარტიანობა, 1887 წელი. ს. არღოტი.

2. № № 1—4 სიმღერებს ახლავს შენიშვნა: „ამას ზემოთ ეს ოთხი სიმღერა დავსწერე ისე, როგორც ხევსურები ფანდურზედ იმღერებენ და ამას ქვემოთ კი ისე, რომ ასე უფანდუროდ პირად ითქმოდეს“ (2v).

3. № № 1, 2 ლექსებს წინ უძღვის ცნობა მთქმელისა და ჩაწერის ადგილის შესახებ: „ს. მუტოდან მთქმელი ნათელიძე შეთეკაურისაგან“ (3v).

ანდერძი: „დასრულდა 1887 წ. მარტიანობის 27. დღესა, ს. არღოტს. არღოტის საზოგადოების მწერალი ლევან მურღოვეისაგან“ (3რ, v).
მინაწერი: „მეერთოს თიანეთის გამომძიებელს ბატონ ნ. ხიზანოვს“ (4r).

5293 ვ

შაირები. XIX

1 ფ.; 35,3×21,5; ქალალი; უყლო; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია IV.

1. „იარე ქალო, წავიდეთ, ჩავკრიფთ მარგალიტები...“
2. „ამბავს გაგზავნილი კაცი უნდა იყოს ჭკვიან ბრძენი...“

3. „ხომალდში ჩავყე, ზღვას გაველ, ფრანგის ქვეყნები ვნახეო...“
4. „ერთსა ხესა სამკვიდროსა გამოვიდა ორი გველი...“
5. „ა, ქალო, ვაში(!) რა ვაშლი, უბეს ნადები ნასეტყვიო...“
6. „ხოხბის ყელი ვიპოვნე, მინდორში თრითელი არიო...“
7. „ჩალაუბანს ჩავიარე, ვადვიხედე ბახჩაშია...“

5293 ზ

ხალხური ლექსები. XIX

16 ფ.: 35X21,5; ქალალი; უყლო; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია
4, 14 ფ.ფ.

1. „სოლომონ ბუტულაშვილის ლექსი, გაბრძელ პირ-
მისაშვილისაგან გაგონილი. — თორმეტი წელიწადია, რაც ხონთ-
ქარი დაფიქრდესა...“ 1რ—2რ.

2. „დალოცვილი ქრისტე-ღმერთი, პირველი ჩვენი სარდალი...“ 2რ.
3. „სიზმრითა ვნახე ედემი ამოსავლეთის თავშია...“ 2რ.
4. „სულ-ხორცის გაყრას მოგიყვე, ვაი, სათქმელათაც ძნელია...“ 2ვ—3რ.
5. „სანადიროდ გამოვედით ამირან და ძმანი მისნი...“ 3რ.
6. „დავბერდი, შვილდი ჩამვარდა, მალა მთაშია ძვეს სადმე...“ 3რ.
7. „არ გათეთრდება ყორანი, თუნდა რო ხეხოს ქვიშითა...“ 3რ.
8. „ავი პატარძლის შასვლასა სახადი ჰსჯობს სახლშიო...“ 3რ.
9. „ზოგიერთი პატარძალი წამოწვება ძელივითა...“ 3რ—ვ.
10. „ზოგიერთი პატარძალი ხეს ეხვევა ვერხვივითა...“ 3ვ.
11. „ზოგიერთი ბებერია, სიბერის დროს გაფრანგდება...“ 3ვ.
12. „ზოგიერთი კაცი ვიცი, ცოლით გაეყრება ძმასა...“ 3ვ.
13. „ქალბატონმა დამარბია, ცეცხლზედ დამისხა წყალიო...“ 5რ.
14. „მოგუხსენებათ ქიტესა ეშმაკის მოუბარაო...“ 5ვ.
15. „ჩიოდა ოთარას ქალი...“ 5ვ—6რ.

შენიშვნა: ლექსი პორნოგრაფიულია.

16. „ხაზარაშვილი გიორგი ამ ქალებს აედევნაო...“ 6რ—ვ.
17. „კობიაშვილმა გიგომა რა საქმე ჩაიდინაო...“ 6ვ—7რ.
18. „ჩვენო ყიურო ივანე, ბეჭები გიგავს გამირსაო...“ 7რ—ვ.
19. „დათუნა ცქიმანაური ჰქვიანია და ბრძენიო...“ 7ვ—8რ.

შენიშვნა: ლექსს ბოლოში მიწერილი აქვს: „ანდრე ჰიკაძეს თავისად
ნათქომი“.

20. „ადდგომელასიხაშვილის ნათქვამი. —
„სახლში უფროსობა შექმენ, ის დავითამ გაუქმარაო...“ 8რ.
21. „რასაც კაცსა ღმერთი სწყალობს, ერთიც არ დაუკვნესიაო...“ 8რ.
22. „ზოგი კაცია ამ სოფელს ღმერთს ტყუილად ემადლება...“ 8ვ.
23. „შენი ჰირიმე გუთანო, შენი მამრუდე ყელისა...“ 8ვ.
24. „შენი ჰირიმე... მაგ შენი მურა პირისაო...“ 8ვ.

შენიშვნა: ლექსი პორნოგრაფიულია.

25. „ნეტავი ჩვენი სასახლე შუა შარაზედ აგვეგო...“ 8v.

შენიშვნა: ლექსს წინ უძღვის: „პეტრე პეტრიაშვილი ფშაველი, ჩარგალში მცხოვრებელი“.

26. „ჯოჯოხეთისა კუთხეზედ რა ძნელი შესასვლელია“ 8v.

27. „არას გერჩი შე პირმზეო, თუ მტერს მამიკიდებ ხელსა...“ 9r—v.

28. „გადამხდა გადასავალი, ლეკებმა დამიჭირესა...“ 9v.

შენიშვნა: ტექსტს მოსდევს პორნოგრაფიული შინაარსის ლექსები.

29. „მე ვარ და ჩემი ნაბადი გამთენებელი ღამისა...“ 10r.

30. „მეუფესა სამი ვსთხოვე: ენა, პირი, ხელოვანი...“ 10r.

31. „ო რ ვ ე ლ ა . —

ია დაიგე ბულბულო, ზედ ვარდი მოიშალეა...“ 10r.

32. „ჩ ო ნ გ უ რ ო . —

ჩონგურო ჩემო, ჩონგურო, შორით მოჭრილო მსხლისაო...“ 10r—v.

33. „ჩონგურის ალყა გამიწყდა, ვაი შენ ჩემო დამბურა...“ 10v.

34. „წყალი მწყურთან, წყალს დავლევე, დავეწაფები გუბასა...“ 10v.

35. „ატოცის წმინდა გიორგი მალლა გვერდაში სვენია...“ 10v.

36. „ატირდა და მახსენა, ბედნიერო ხელმწიფეო...“ 10v.

37. „ბ ე ქ ა ნ ი ს ლ ე ქ ს ი . —

დიდებულის სმაზე ისხდნენ, სვავდნენ, სჭამდნენ, ნაიბობდნენ...“

11r—12r, 13r—v.

38. „კ უ ნ წ უ ლ ე ლ ი ს ლ ე ქ ს ი . —

სოლომონ და დედოფალი, მეფე წყლიპირს(!) ჩამოხდესა...“ 12r—v.

39. „უგ ქალი ასეთ კაცს მიე, მე მჯობდეს თვალად ტანათა...“ 15r.

40. „აღზევან წავალ მარილისათვის...“ 15r—v.

41. „ჩემო ყურშავო, ყორნისა ლეკვნო...“ 15v.

42. „სურამისა ციხეო, სურვილითა განახეო...“ 15v.

43. „ს ო ლ ო დ ა ს ლ ე ქ ს ი (ფ ე რ ხ უ ლ ი) . —

სოლოლამ სწერა წიგნები, წერა დაიწყო თავზედა...“ 15v—16v.

44. „კ უ ნ ძ უ ლ ე ლ ო . —

სამი კაცი მოდიოდა, სამნივ ჩვენსა მოსასვლელსა...“ 16v.

5293 თ

ხალხური სიმღერა. XIX

ფ. 35X21,5; ქაღალდი; უყლო; მხედრული; [XIX ს.]; შემკრები კირილე ლებრიშვილი; დაუწერელია 2r—v.

„ფ ე რ ხ უ ლ ი ს ი მ ღ ე რ ა . —

ერთსა ლექსსა მოგახსენებ,

მაგრამ გვიან გათავდება...“ 1r—v.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს მიწერილია: „შეგროვილი კირილე ლებრიშვილისაგან“ (iv).

5293 ი

ხალხური სიტყვიერების კრებული. XIX

4 ფ.; 22×18; ქალალი; უყდო; მხედრული (ფანქრით და მელნით); [XIX ს.]; შემკრები ს. დოდავი (ავტოგრაფი).

«ს ი მ ლ ე რ ე ბ ი» —

1. „რომელი მყ[ო]ფ ხარ მაღალთა შინა...“ 1რ.
2. „პირველად მქვიან სოლოღანს, მერმე მეძახიან ბრძენსა...“ 1რ.
3. „დედოფალმა ასე ბრძანა: თორმეტი წელიწადია...“ 1ვ.
4. „ყიყლიყო მამალო, თავზე გადასავალო...“ 2რ.
5. „წყალი წაეა და წამოეა, ქვიშიანი დარჩებთან...“ 2რ.
6. „ქორო, ფრინვა ვინ გასწავლა...“ 2რ.
7. „გაღმივ გამოღმივ ბალები, ზედ გახვეულან ქალები...“ 2ვ.
8. „ალაზნი პირას მოსულა წითელი სატატურიო...“ 2ვ.
9. „დავკეჭ და წიგნი დავწერე, ტრედს გამოვავი მხარათა...“ 3რ.
10. „შენ დილიბავ შენებულო, თვით ბოლომდინ სავსეთო...“ 3რ.
11. „რგული ვერ დამივდიოო ლამაზ-ლამაზონაო(!) ვაქეცნო...“ 3ვ.
12. „ჩიკრივისა მთაზედა გველი იწვა ქვაზედა...“ 3ვ.
13. „ბერი კაცმა გა... (sic) ყმაწვილები აატრია...“ 4რ.
14. „იასა და ბიასა, ხევ-ხევ დაჰყე ნიავსა...“ 4რ.
15. „მ ა ყ რ უ ლ ი ს ი მ ლ ე რ ა. —
ქალი შარასაო ივდა ტიროდაო...“ 4ვ.
16. «გ ა მ ო ც ა ნ ე ბ ი». —
„აჯუნჯარა, ბაჯუნჯარა, თხის ფეხით მამიჯარა...“ 2რ, 3ვ.

შენიშვნა: ტექსტი შეიცავს 11 გამოცანას.

17. «ე თ ნ ო გ რ ა ფ ი უ ლ ი ჩ ა ნ ა წ ე რ ე ბ ი». — ა. „მილოცვა ახალ-წლის დღეს:

შამოვდგი ფეხი, გწყალობდეთ ღმერთი...“ 2ვ.

ბ. „ნეფე და დედოფალი, როცა შაჰყავთ ნეფის სახლში...“ 3რ.

- შენიშვნები: 1. ტექსტს უძღვის შენიშვნა: „ქ ი ბ ი ყ შ ი გავთნილი სიმღერები, ანდაზები და გამოცანები“ (1რ).
2. ხელნაწერში არ არის მოცემული ანდაზები.
  3. გამოცანებს ახლავს ახსნა.
  4. № 15 სიმღერას აქვს შენიშვნა: „ფერხისულ რო ჩააბმენ, მაყრები მაში-ნაც მღერთან აჩქარების ხმით“ (4ვ).
  5. ტექსტის ბოლოს მიწერილია „ს. დოდავი“ (4ვ).

(1956)

5294

წარწერები ჯავახეთის საყდრებისა. XIX

9 ფ. (სხვადასხვა); 20,5×12,5, 21,5×16,5; ქალალი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.].

1. Сел. Хорения она же ჯვანია). — Жители в Хорении в настоящее время Армяне. Памятниками же пребывания здесь грузин остались две старинные грузинския це, кви...“ 1რ-ვ.

15. ხელნაწერთა აღწერილობა. ტ. VII

შენიშვნები: 1. ტექსტი გამოქვეყნებულია (იხ. И. П. Ростовов, Ахалкалакский уезд в археологическом отношении, 1898, стр. 119—124).

2. 1v—2v მოცემულია გამოცემიდან გამოკრებილი ცნობები ახალციხის წარწერებზე (იხ. И. П. Ростовов, დასახ. ნაშრომი).

2. თ. ანდრონიკაშვილების საგვარეულო ისტორიის მასალად. — თავადნი ანდრონიკაშვილები თავის გვარს აწარმოებენ ვიზანტის (!) სამეფო გვარიდან...“ 3r—5r.

შენიშვნები: 1. ტექსტს ხელს აწერს: „პ. ცხვილოელი, 1895 წ., ნომბრის 10“.

2. მასალა ამოღებულია ვახუშტის ისტორიიდან და ქართლის ცხოვრებიდან (იხ. ვახუშტი, საქართველოს ისტორია, 1885, გვ. 192; ქართლის ცხოვრება, ნაწილი მეორე, გამოცემული უ. ჩუბინოვის ავან, 1854, გვ. 99—100, 425, 446, 456, 467).

3. „ჩვენი ისტორიისათვის მასალები წედ წარწერანი (!) ხატებზედ და კედლებზედ. ს. ქალის ჯვარპატიოსნის საყდარში. — ა. ჯვარ-პატიოსანზედ. ღმერთო და ჯვარო პატიოსანო, აღიდე ორთავე ცხოვრებასა ზედგინიძე ამირინდო ამილახორი...“ 6r.

შენიშვნა: წარწერა გამოქვეყნებულია (იხ. M. Brosset, Rapports sur un voyage archéologique dans la Géorgie et dans l' Arménie. Sixième rapport, 1851, p. 117).

ბ. „1-ლ ღმრთისმშობლის ხატზედ. — ეჰა საყდარო და სადგურო სულისა წმიდისაო, უსაზღვრომსა და უხილავისა ღმრთისა...“ 6r.

შენიშვნა: წარწერა გამოქვეყნებულია (იხ. M. Brosset, დასახ. ნაშრომი, გვ. 120).

გ. „მეორე ღმრთისმშობლის ხატზედ. — ესე ყოვლად წმიდისა ხატი მოვაჭედინეთ ჩვენ პატრონის ანდლუყაფარის ძემან ფარემუხ...“ 6r.

შენიშვნა: წარწერა გამოქვეყნებულია (იხ. M. Brosset, დასახ. ნაშრომი, გვ. 119).

დ. „მესამე ღმრთისმშობლის ხატზედ. — ჰ დედოფალო; ყოვლად წმიდაო ქალწულო, ღმრთისმშობელო...“ 6v.

შენიშვნა: წარწერა გამოქვეყნებულია (იხ. M. Brosset, დასახ. ნაშრომი, გვ. 119).

ე. „წმიდის გრიგოლის ჯვარზედ. — ქ. ჩვენ, გივი ამილახორის ძემან ვიორგი ეშვიკაბაშვიან, მოვაჭედინეთ ხატი ესე...“ 6v.

შენიშვნა: წარწერა გამოქვეყნებულია (იხ. M. Brosset, დასახ. ნაშრომი, გვ. 120).

ვ. „ვერცხლის სასანთლეზედ. — ქ. ჰ ჯვარო, ქრისტეს მხსნელისა ჩვენი-საო, ძლიერებაო და შესავედრებელო ქრისტეანეთაო...“ 6v.

ზ. „ჯვარპატიოსნის საყდრის გალავნის კარისბჭის ასწვრივ ქვაზედ. — მოთხრდებოდა რა ქართლი ცოდვითა ჩვენითა, ლეკნი რა წარსტყვენიდენ ქართველთა ერთა...“ 6v.

თ. „სამთავისის ღვთაების ხატზედ. — ეპა ერთარსებო, ერთუფლებო, მამაო უშობელო და ძეო მხოლოდშობილო და სულო წმიდაო, ორთავე შორის განსვენებულო...“.

შენიშვნა: წარწერა გამოქვეყნებულია (იხ. M. Brosset, დასახ. ნაშრომი, გვ. 120).

4. «წარწერა მკჳადის ჯვრის აღმოსავლეთის კარზე». — ა. „ოდეს ჟამთა მეტყველებისაგან და ცოდვათა ჩუენთა მიერ მოთხრებულ იყო ქვეყანა ქართლისა ლეცთაგან...“ 8r.

ბ. „დასავლეთის კარზედ. — თქუენ უსხეულოთა ძალთა ერის მთავარნო, მსწრაფლ აღმასრულებელნო ბრძანებათა მღვთისათა(!), ბრწყინვალენო ნათელნო...“ 8v.

გ. „სამხრეთი კარი. — ქ. თქვენ ყოვლად წმიდანო სამებისა მსახურნო, ანგელოზთა მთავარნო მიქაელ და გაბრიელ...“ 9r.

შენიშვნები: 1. წარწერები გამოქვეყნებულია (იხ. M. Brosset, დასახ. ნაშრომი, გვ. 87, 88).

2. ხელნაწერის საცავ ფურცელზე მ. ჯანაშვილის ხელით გაკეთებულია წარწერა: „წარწერები ჯავახეთის საყდრებსა: ა) ხორენია, სათხე, სამსარი; ბ) კადის ჯვარპატოსნისა და სხვ.“.

5295

რ. ერისთავი, ლექსი.

გადატანილია რ. ერისთავის არქივში № 458.

5296

წერილები ილ. ჭავჭავაძის მიმართ.

გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 128, 135, 147, 150—151, 155—160, 171, 188, 190, 194—5, 202, 206—216, 221, 223, 233, 237—238, 243, 247—8, 281.

5297

ი. ჭავჭავაძე, საგაზეთო წერილები.

გადატანილია ი. ჭავჭავაძის არქივში № 56—71.

5298

ი. ჭავჭავაძე, ვახტანგ ორბელიანის ბიოგრაფია.

გადატანილია ი. ჭავჭავაძის არქივში № 72.

5299

ი. ჭავჭავაძე, სალექსიკონო მასალა.

გადატანილია ილ. ჭავჭავაძის არქივში № 73.

5300

ი. ჭავჭავაძე, ა. ცაგარელის პოემა „გულჯავარის“ მეორე ნაწილი.

გადატანილია ი. ჭ ა ვ ჭ ა ვ ა ძ ი ს არქივში № 48.

5301

გ. ავალოვი, წერილი სამარავლის მიმართ.

გადატანილია სხვადასხვაში № 100.

(1957)

5302

ქრონიკონი (ქრონოლოგიური ცნობები (1628—1825). XIX

2 ფ.; 34X22; ქაღალდი; მხედრული. [XIX ს.]; კვირნიშანი — 1821 წ.; მფლობელი — პ. კარბელოვი.

„ქკ“ს ტია (1623) — შაჰბაზ ყენმა (!) ყანდარი დაიჭირა.

კ“ს ტით (1631 წ.) — როსტომ მეფე და როსტომ სარდალი საქართველოში მოვიდნენ და ოც დღეზე დაქვეული გორის ციხე აღაშენეს.

კ“ს ტმჟ (1659) — როსტომ მეფე მიცვალა გიორგობის თვის იზ.

კ“ს ტლე (1647) — შაბაზ ყენმა ყანდარი დაიჭირა, ინდოეთის მეფესა წართო და მერაბ ბეგს უბოძა.

კ“ს ტნთ (1671 წ.) — ერეკლე მეფე რომ რუსეთიდან მობძანდა მცხეთასა და ყენთან წაბძანდა.

კ“ს ტად (1676) — შანაოზ მეფე მიცვალა ისპანს, გზაზე.

კ“ს ტაე (1677) — გიორგი მეფე რომ ბატონის შვილად ბძანდებოდა, ისპანსა წაბძანდა მარტის იზ.

კ“ს ტნთ (1671 წ.) — მეფე არჩილ რუსეთს წაბძანდა მარიამობის დ.

კ“ს ტობ (1684) — დიდს მტრობას ქალაქი რომ აიყარა, მარიამობის დ.

კ“ს ტოდ (1686) — ლევან მეფე წაბძანდა ისპანს.

კ“ს ტოზ (1689) — ერეკლე მეფე მობძანდა ქალაქს, იდ წელიწადი იბატონა.

კ“ს ტპა (1693) — გიორგი მეფე მონასტერს მობძანდა, მეფე ერეკლე ქალაქის ციხეში ბძანდებოდა.

კ“ს ტპბ (1694) — ქალბალიხან ქალაქში მობძანდა.

კ“ს ტპვ (1698) — ყილჯა-ზადა მიცვალა მარტის გ.

კ“ს ტტა (1703 წ.) — მეფე ლეონ მობძანდა ისპანიდამ, 5 წელიწადი იბატონა.

16. კ“ს ტტთ (1711 წ.) — ისრაელა ელჩი მიცვალა ასტრახანსა, ენკენის თვის იზ.

კ“ს უ (1712) — მეფე ვახტანგ წაბძანდა ისპანს მაისის ა.

კ“ს უბ (1714) — მეფე იესე მობძანდა ქალაქსა, ბატონად დაჯდა ღვინობის თვის ა.

კ“ს უე (1717) — ფრანგების საყდარი დააქციეს ქალაქსა ენკენის თვის ი.

კ“ს უვ (1718) — პირველად რომ ლევი გამოვიდა მარნეულს და ბაქარ შება კათათვის იე.

- კ^ს უთ (1721) — მიწა რომ იძრა და თეთრიხის მალა ჩაძვრა, აპრილის ივ.
- კ^ს უი (1722) — მეფე ვახტანგ წაბძანდა განჯაზე ლაშქრათ ენკენის თვის იე.
- კ^ს უია (1723) — ლეკი შემოესივა ქალაქსა მაისის დ.
- კ^ს უიბ (1724) — ურუმი რომ ქალაქს მოვიდა, ქალაქი დაიჭირა თიბათვის ი.
- კ^ს უკ (1732) — რუსმა მილიონი დაცალა მარიამობის თვის იე.
- კ^ს უკვ (1735) — ხანჯალ-ხან რომ მობძანდა ქალაქს, კათათვის გასულ.
- კ^ს უკე — თამაზ-ხან ქალაქს მობძანდა ღვინობის თვის ვ და საქართველო აპყარა.
- კ^ს ულ — დედამიწა იძრა, ალავერდის გუნბათი დაიქცა მკათათვის დ.
- კ^ს ულბ — მეფე თეიმურაზს საქართველო მოსცეს მაისის ა.
- კ^ს ულბ — ნიკოლოზ კათალიკოზი თაზიშვილმა მოკლა.
- კ^ს ულგ — შიოს ძვლები ამოკრიფეს, თამას-ხანს ეთხოვნა თებერვლის კა.
- კ^ს ულგ — ყაზარ კათალიკოზი დაიჭირა თამას-ხანმა აპრილის ა.
- კ^ს ულდ — თამარ დედოფალი მეფის თეიმურაზის მეუღლე მიცვალა.
- კ^ს ულდ — მეფეს თეიმურაზსა შავის გამოსაცვლელი მოუვიდა ყანდაზრიდამ თიბათვის ვ.
- კ^ს ულდ — მეფე თეიმურაზმა რომ იქორწინა ანახანუმს დედოფალზე, მარიამობის თ.
- კ^ს ულე — ნადირშიამ ქალაქსა და სრულიად საქართველოს არბაბი თხოვა და ქართლი აიყარა თებერვლის ი.
- კ^ს ულე — მეფე თეიმურაზ წაბძანდა ნადირ-შაისთან მაისის ი.
- კ^ს ულე — ნადირშიამ მოკლეს მკათათვის თ.
- კ^ს ულე — ალიხან და აბდულ ბეგი მოუხდენ ქალაქსა მარიამობის კთ.
- კ^ს ულვ — მეორეთ კიდევ სარდლის ჯარი და აბდულა ბეგი მოვიდნენ და დამარცხდნენ.
- კ^ს ულვ — ქალაქს ციხის კარები მოკეტეს თათრებმა და უკუდგნენ თიბათვის ა.
- კ^ს ულვ — ალა მელიქი დაიჭირა ბატონმა თიბათვის ა.
- კ^ს ულვ — თაბურის ციხე აიღო ბატონმა, იოვანე ფალეგანიშვილი მოკლეს.
- კ^ს ულთ — მეფე ერეკლემ რომ ერევანსა ავღანი დამარცხა, კათათვე იყო.
- კ^ს ულთ — აჯი ჩალაბმა რომ ჩვენი ჯარი დამარცხა, თებერვლის ია.
- კ^ს უმ — მეფე თეიმურაზ და მეფე ერეკლე რომ განჯას წაბძანდნენ, ფნა-ხან და ქაყნმა-ხან დამარცხა.
- კ^ს — განჯის ხანი დაიჭირა მარტის კბ. მეორე კვირას აჯი ჩალაბი გამოვიდა და ჩვენი ჯარი.
- კ^ს უმგ — ანტონი კათალიკოზი რომ გაგდეს რუსეთს, ქრისტიშობის თვის კგ.
- კ^ს უმდ — მუხრან ბატონი კოსტანტინე ღართის კარში მოკლეს ლეკთა ღვინობის თვის იე.
- კ^ს უნ — მეფე თეიმურაზ რუსეთს და იქ მიცვალა იანვრის იე.

კ^ს უნა — დიდი სეტყვა რომ მოვიდა ცხინვალის ხეობაზე, თიბათვის კე.

კ^ს უნბ — მეფე ერეკლე მობძანდა კეხვსა და ლეკზე გაიმარჯვა მკათათვისის იმ.

კ^ს უნგ — დემეტრე სალთხუცესი და თათქთაქისშვილი დაწვა(!) ქრისტიანობის იე.

კ^ს უნე — მეფე ერეკლემ რომ იმერეთის ნაშოვრიანს ლეკსა დახვდა უდაბნოების ბოლოსა, ასსამოცი ლეკის თავი ქალაქში შემოიტანეს და ორმოცი ცოცხალი.

კ^ს უნზ — წერეთელი ქაიხოსრო სვინებმა(!) მოკლეს, გელოვანმა უღალატა.

კ^ს უნა — რაჭის ერისთავი დაიჭირა, ორნი მამა-შვილნი, სოლომან მეფემ.

კ^ს უნბ — ღრაფი რომ მოვიდა უწინ.

კ^ს უნგ — შუქიანი მასკლავი გამოჩნდა აღმოსავლეთისაკენ, გძელი კუდიანი.

კ^ს უნდ — მეფემ ირაკლიმ რომ ისპანს გაიმარჯვა, აპრილის ვ.

კ^ს უნთ — სევთვისის ციხე რომ ააღებინა მეფემ ირაკლიმ, გიორგობის თვის გ.

კ^ს უნა — კათალიკოზი ანტონი და ლეონ ბატონისშვილი რომ რუსეთს წაბძანდნენ.

კ^ს უნბ — გორელები დამარცხდნენ მაისის ივ.

კ^ს უნგ — ცხინვალი წახდინა ხიდირბეგის შვილმა გიორგობის თვის ია.

კ^ს უნა — უფლისციხეს ჩვენი ჯარი დამარცხდა თიბათვისის ი.

კ^ს უნბ — მორიგე რომ გაჩნდა მარტის ა.

კ^ს უნგ — მაჩაბლიანთ დაჭერა მკათათვისის ე.

კ^ს უნდ — დიდი ჭირი რომ გაჩნდა ქალაქსა, თიბათვისის იდ.

კ^ს უნთ — იულონ ბატონისშვილს ქორწილი უყვეს მკათათვისის ვ.

კ^ს უნა — ქარიმხან მოკვდა მარტის ი.

კ^ს უნბ — მეფე ერეკლე ერევანს რომ წაბძანდა ენკენის თვეში.

კ^ს უნგ — ბატონისშვილი მიცვალა ლეონ თებერვლის იბ.

კ^ს უნთ — დიდი ბატონი კათალიკოზი მიცვალა მარტის ა.

კ^ს უნა — მეფე ირაკლი მიცვალა თელავსა იანვრის ია, ჩღუჭ წელსა.

ჩღუჭ წელსა ქ. ტფილისის აღაოხრა ხოჯა-მამადხანმა ენკენისთვის ია.

კ^ს უნბ — მეფე გიორგი მიცვალა იანვრის მ.

ჩყა წელსა ალექსანდრემ იმპერატორმა ხელი დაჰსდო საქართველოსა, ლუბერნია გაიხსნა სიონში ტფილისის ქალაქსა და მანიფესტები დაერივა ყოველსა სოფელსა. ესე იგი სჯულის დება იანვრის იე, ქ^ს უნა.

ჩყა წელსა ჩრდილოეთის მხარესა ვარსკვლავი გამოჩნდა კუდიანი, სხივი მისი ოც ადღამდინ იხილვებოდა, აღმოსავლეთისაკენ ჰქონდა სხივი. დასავლეთით გამოჩნდა, აღმოსავლეთისაკენ ჩავიდის, მარიამობის თვის იე. ამასვე წელსა შიმშილობა, აღრეულობა, დიდი მოყა ქ^ს უნა.

ჩყა წელსა კათალიკოზი ანტონი, მეფის ირაკლის ძე, წაიყვანეს რუსეთს ღვინობის თვის ნოენბრის თ, ქ^ს უნა.

ჩყა წელსა ქსნის ერისთვის შვილსა ვარლამს, არხივისკობოს, სრულიად საქართველოს ეკლესიის გამგეობა მიეცა იმპერატორისაგან, ენკენის თვის იბ. ამისვე მეორე წელსა, მიტროპოლიტობა მოუვიდა. მესამეს წელსა თეთრი

ბარტყულა კავალერის ვარსკვლავი, ჯვარი შუბლზე, ექსარხოსობა სრულიად საქართველოსი და იმერეთისა ქკს უფშ.

ქს ფა — კახეთის თავადები წასხეს რუსეთსა მარტის ა, წელსა ჩყიგ.

ჩყიზ წელსა საქართველოს ექსარხოსთა რუსეთის იმპერატორმა წარმოავლინა თეოფილაქტე არხიებისკოპოსი აგვისტოს ლა.

ჩყა წელსა ივანე მუხრანბატონი ჩამოვარდა ცხენიდან, ჯაბჯაურში მდევარზე მიბძანდებოდა, გარდაიცვალა ღვინობის თვის აპრილსა(!).

ჩყიზ წელსა მოვიდა ტფილისის მცხეთის მიტროპოლიტი და სუდ საქართველოსა და იმერეთის ექსარხოსი. ქსანის ერისთვის დავითის ძე ვარლამ, რუსეთს წაბძანდა მეორე სინოდის ჩნელათ(!) იმპერატოს(!) ალექსანდრეს ბრძანებით სეკდენბრის შ და მაგიერად სულიერის მართებლად რუსეთის არხიებისკოპოსი დაიდგინა თეოფილაქტე.

მეორეს წელსა მიიღო მიტრაპოლიტობა. იენისის კ გამოჩნდა ვასკვლავი კუდიანი, ჩრდილოეთის მხარესა, სხივი მისი სამხრეთისაკენ ჰქონდა.

ჩყკა წელსა ივლისის ით მიიცვალა მიტროპოლიტი თეოფილაქტე.

ამავ წელსა მიცვალა დეკანოზი იოანე და კავალერი მალალოვი ოკდონბრის ი. ამავ წელსა მობძანდა არხიეფისკოპოზი იონა დეკენბრის კ, საქართველოს ექსარხოსი.

ჩყიზ წელს ჩემი გრიგოლი დაიბადა მარტის ა დღეს: დღე იყო ხუთშაბათი (გადახაზულია).

ჩყკე წელსა გიორგობის თვის ით გარდაიცვალა რუსეთის ხემწიფე იმპერატორი ალექსანდრე პავლოვიჩი.

შენიშვნები: 1. ტექსტს ვაქვეყნებთ მთლიანად.

2. ქკს უფგ პ. კარბელოვის მიერ გაკეთებული აქვს შენიშვნა: „ეს სახლთუცესი იყო ამილახვარი და დაიწვა ანჩხატის(!) პირდაპირ მტკერის რიყეზედ მეფის ღალატისათვის. ამ სახლთუცესზედ თავის დროზე იქნება ლაპარაკი. პ. კ.“ (1V).

3. კიდევ ტექსტის ხელით მიწერილია ქრონიკონი: „ქკს ფა ქ. კახეთის თავადები რუსეთს წასხეს მარტისა ა“ (2r). იგივე ქრონიკონი მეორდება 2v.

4. ქრონიკონი წარმოადგენდა პ. კარბელოვის კუთვნილებას, 1r-ზე მისივე ხელით სწერია: „პ. კარბელოვისა“.

5. ტექსტში ხშირია ხმოვანთა დაკლების შემთხვევები. დაკლებულ ხმოვნებს არ აღუადგენთ.

(1958)

5303

გ. დადელაშვილი, ხილთა ქება. XIX

2. ფ.; 35,5×21,5; ქალაღი; მხედრული; [XIX ს.].

«გ. დადელაშვილი, ხილთა ქება» —

„ჯერ გადიდო პირველ ღმერთო
ხარ ყოვლის შემძლებელი,
ცოდვილს ნუ მრისხავ მათქმიე,
ვარ შენი მაქებელი...“ 1r—2v.

შენიშვნები: 1. „ლექსის ავტორი აღდგენილია ტექსტის მიხედვით: „იყო მოსკოვსა გიორგი დადელაშვილად წოდებით, ეთქვა სენთაგან ვნებულსა, მწარედ ცეცხლსა მოდებით,

ხეხილთა ქება შეგახოთ, ვინც დედათა მედებით,
და მეცა ესე ვსთქვი, რაიცა გულს მედვას გასაბოდებით“.

(1r, 3 სტრფ.).

2. გიორგი დაღელაშვილი არის იგივე გიორგი ქაბუჯა-
შვილი (იხ. S ფონდის ხელნაწერი № 1408 და გ. ქიქოძე „გაბაასების ეან-
რის ისტორიისათვის“, 1955 წ., გვ. 48).

3. გაბაასებაში მონაწილეობს 20 სახელწოდების ხილი: თუთა, ტყემალი,
ბალი, ქერამი, მსხალი, კიტრი, თხილი, ქლიავი, ვაშლი, კომში, ნესვი, საზამთრო,
ატამი, ყურძენი, ლეღვი, უნაბი, შვინდი, ნუში, ზღმარტლი, ხურმა.

4. ტექსტი რედაქციულად განსხვავდება S—1408 ხელნაწერისაგან.

(1959)

5304

სასულიერო ხასიათის ეპისტოლე. XIX

(ფრაგმენტი)

2 ფ.; 37X23; ქალღლი; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: 2r—v.

„მე წარმოგიწერე თქვენ, რათა დღესა წმინდისა აღდგომისა ჰქნათ კეთილ-
მორწმუნება. უკუეთუ არ აღასრულებთ ამას, ვერ განერებით ჩემის წყევლი-
საგან...“ 1r—v.

მინაწერი: ტექსტისავე ხელით: „წერილი ესე წაუკითხავს და უთარგმნა
შვიდის წლის ყმას, ობოლსა, რომელსაც მანამდინ ენა არა ჰქონია. აპა,
ამინ“ (1v).

(1960)

5305

მოთხრობა, სისხლის მოჩვენებაზე. 1878

24 ფ.; 35,3X22; ქალღლი; უყლო; მხედრული; 1878 წ. (23r); დაუწერელია:
23v, 24r—v.

„სისხლის მოჩვენებაზე, წაამბობი კატრელისა. —
თავმჯდომარე: ბრალდებულო, გაქვთ რამე სათქმელი თქვენის თავის გასამარ-
თლებლად? — ბრალდებული: ღმერთმა დამიფაროს, ბატონო თავმჯდომარევე,
თავი ვიმართლო! ღმერთმა დამიფაროს, ვჰსთქვა ისეთი რამ, რომ მით გავიად-
ვილო თქვენი სასჯელი, ან განაჩენი თქვენი შევაფერხო...“ 1r—23r.

მინაწერი: „1878 წელსა, აპრილი“ (ტექსტისავე ხელით).

(1961)

5306

მაკარი მეგვპტელი, მკუდართა აღმადგინებელისა სწავლა. XIX

7 ფ.; 23X18; ქალღლი; უყლო; მხედრული; დაზიანებული; [XIX ს.].

„ჩუენთავანისა მამისა ჩუენისა მაკარი მეგვპტე-
ლისა, მკუდართა აღმადგინებელისა, სწავლა, საკვირველი
დასამარხი, ღრმად განსჭვრიტე და ეგრეთ ჩაიგემე. — ნეტარ არს, რომელი და-
ადგრა სინანულსა, ვიდრე მისულამდე ღმრთისა...“ 1r—7r.

შენიშვნა: ტექსტს ერთვის რუსულ ენაზე „Лекарство от чахотки“ (7r).

(1962)

5307

გილიარვესკი პეტრე, ფიზიკის სახელმძღვანელო. 1917

(ტომი II)

153 ფ.; 34,8×21; ქაღალდი; კოლენკორგადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული; 1917 (150r); გადამწერი — ელენე იოსების ასული გულისაშვილი; დაუწერელია: 1, 150v, 151—153 გვ.

„დასაბამითნი საფუძველნი მცნობელობითისა ფიზიკისანი. — თავი ი. შეუდრეკელთათვის თხელთა ჰაერის სახეთა ნივთებთა.“

587. თხელნი ისე სხილულნი არიან ყოველნი იგი, რომელნიცა შეიქმნებიან მსგავსად ჰაერისა ატმოსფერებისა...“ 2r—150r.

შენიშვნები: 1. ტექსტის ბოლოს დ. კარიჭაშვილის მიერ გაკეთებული შენიშვნა: „გადამწერილია დედნიტგან, რომელიც ინახება ქ. შ. წერა-კითხვის საზოგადოების წიგნთსაცავში (იხ. № 3), ელენე იოსების ასულის გულისაშვილის მიერ, 1917 წელში. დ. კარიჭაშვილი“ (150r).

2. იხ. S ფონდის ქართულ ხელნაწერთა აღწერალობა ტ. I, გვ. 8.

(1963)

5308

ომან ხერხეულიძე, მეფობა ირაკლი მეორისა. XIX

25 ფ.; 22,5×16,5; ქაღალდი; უყდო; მხედრული (სათურები სინგურით); [XIX ს.]; ჭვირნიშანი 1841 წ.; დაუწერელია 25v; შემოწირულია ალ. ჯაბაღარის მიერ.

«ომან ხერხეულიძე». — „შემოკრებული ისტორია ქართლისა ირაკლი მეორისა მეფისათვის იწყების, თუ ვითარის შრომითა მილო(!) მეფობა ქართლისა. — წელსა ჩუბ დაჯდა ყანად ძე შაჰსულტან უსეინისა შაჰთამაზ და ამჟამად იჯდა ქართლში მეფედ ვახტანგ ლეონის ძე...“ 1r—24v.

შენიშვნა: ტექსტი მისდევს გამოცემას, მცირეოდენი სხვაობით (იხ. „ქართლის ცხოვრება“, ნაწილი მეორე, გამოცემული უ. ჩუბინოვისაგან, 1854, გვ. 475—500).

შინაწერები: 1. „ნიკოლოზ ოქრომედელოვისა არის წიგნი ესე“ (3r).

2. „მივიღე საჩუქრად ზ. ჭიჭინაძესაგან, 1888 წ. 18 აპრილი, თ. ქორდანია“ (24v).

3. „ესე არს მეფის თეიმურაზის და მეფის ირაკლი მეორისა“ (25r).

(1964)

5309

ტიმოთე გაბაშვილი, მიმოსლვა. XIX

87 ფ.; 20×16,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული; ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული; [XIX ს.]; ჭვირნიშანი 1809 წ.; გადამწერი — იოსებ ფოცხვეროვი; დაუწერელია: 1, 85—87 ფფ.; შემოწირულია ალ. ჯაბაღარის მიერ.

„მთაწმიდისა და წმიდის იერუსალიმის მოხილვა ტიმოთე მთავარეპისკოპოსისაგან. — სამარადსაგონებელ ჩემდა იყუნეს, თუ ვითარ არა საზღვევო იყოს ზენაძსათვის მორთვა სიტყუთა, და

კუალად დახსნილობითა და უდებად ცხოვრებულთაგან არა შესაძვავს არს ტკივილთ-მოყუარებით მოსწრაფება...“ 2r—84v.

შენიშვნა: ტექსტი მისდევს გამოცემას (იხ. ტი მო თ ე გა ბ ა შ ვ ი ლ ი, „მიმოსლვა“, 1956, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო ე ლ მ ე ტ რ ე ვ ე ლ მ ა).

ანდერძი: „ი ო ს ე ზ ფ ო ც ხ ვ ე რ ო ვ ი ს ა მიერ არს აღწერილ ესე ტ ი - მ ო თ ე ს ა გ ა ნ წ მი და ა დ ვ ი ლ ე ბ ი ს ა მოხილვა“ (84v).

(1965)

5310

მ. ხონელი, ამირანდარეჯანიანი. 1808

130 ფ.; 35×21; ქალაღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრუ-ლი; 1808 წ. (128r); ვაღამწერი — ერისთავი (128r); დაუწერიღა: 128v, 129v, 130 გვ.

„კ ა რ ი პ ვ ე ლ ი. ა ბ ე ს ა ლ ო მ ი ნ დ ო თ მ ე ფ ი ს ა მ ბ ა ვ ი. — ეყო ინდოთ მეფე აბესალომ მორჭმული და განგებიანი და არა იყო შეჭრე-ბა(!) გულსა მისსა...“ 1r—127v.

შენიშვნები: 1. ტექსტი მისდევს გამოცემას (იხ. მ ო ს ე ხ ო ნ ე ლ ი, ამირან-დარეჯანიანი, გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ლი ლ ი ა თ ა ნ ე ლ ი შ ვ ი ლ მ ა, 1967).

2. ტექსტს ახლავს სარჩევი, თორმეტივე კარის, სხვა ქალღღზე შესრულე-ბული, რომელსაც ხელს აწერს „ნ ი კ ო ა ლ მ ა ს ხ ა ნ ი ზ“ (129r).

ანდერძი: „მებრძანა ვისგან ერისთვის ძისგან,

აღწერა წიგნთა ამბავთ თხრობისა,

მე, მეტრფმან მათის სამსახურისმან,

აღვსწერე წიგნი აწ იმისთვისა,

როსტომის ძეს სურს, ჰაბუთთ ომი სწყურს,

ესე ხიღია ზედან განვლისა,

და გონებას მტკიცედ კეთილ-ბედნიერ

დანამყარებ ჰყ(!) სრულ კეთილისა.

უქმად რამ ნამუშაყევი არად სახმარი სულისა,

მსმენელთა შესაქცეველი და გასართავი გულისა,

ამირან დარეჯანისძის ამბავი ვისაც ჰსურისა,

და სრულ იქმნა წერა ამისი, ივნისის მთღად გასულისა.

ამის წერის ქორნიკონ(!) უნი, ეანი, ვინი ჯღისა,

გევედრები საყთხავად ვის ეს წიგნი მოგერთვისა,

სულისათვის უსარგებლო ნაშრომი ე რ ი ს თ ვ ი ს ა,

და შენღობასა მიბძანებღეთ, სული ცეცხლზე ნუ მერთვისა“ (128r).

მინაწერები:

1. „Печатать позволяется с тем чтобы по отпечатании представлено было в Цензуравй (!) Комитет узаконенное число экземпляров, Январь 21 го 1852 года. Исправляющий должность цензора Ив. Кайтмазов“ (ზეღა ყღის შიღა მხაოე).

2. „გ რ ი გ ო ლ ჩ ო ლ ო ყ ო ვ ი ს ა სული დაიბაღა ოღღაბუთს ემყენის(!) თვესა, ქ-კს უთ“ (128r).

3. „Господину князь Горгий(!) Ернстову“ (128v).

4. „Гуманову Грингорий“ (128v).

(1966)

5311

ქართლის ცხოვრება. XIX

110 ფ.; 16,8×10; ქალღღი; მუყაოს ყდა; მხედრული; ყვაეიღოვანი ორნა-მენტი (5r); [XIX ს.].

„შემდგომად წყლით რღუნისა. — „ნოეს ძის იაჭეთისაგან იყო მესამე თაობა თარგამოს. ამას ესხნეს რუანი ძენი, რომელთაცა რუასა ნაწილსა მათსა ქუჭყანასა ეწოდა სახელებითა მათითა...“ 1r—110r.

შენიშვნები: 1. ტექსტი წარმოადგენს გამოკრებილ ქართლის ცხოვრებას (შდრ. ქართლის ცხოვრება, ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს. ყაუხჩიშვილის მიერ, ტ. I, II, 1959).

2. ტექსტში მოცემულია შტო „ვითარ აღორძნდენ ნოეს ძილამ იაფეთის თესლილამ, ვიდრ(1) უფლისაღმდეგ“ (5v).

3. აშეიბზე გადატანილია შენიშვნები.

(1967)

5312

კრებული. 1818

207 ფ.; 21×17; ქალაღი (ლურჯი); -მუყაოს ყდა; მხედრული; 1818 წ. 21 იანვარი (205v); დაუწერელია: 1r—v, 137r, 207r—v.

1. „ხოწოღროფი. — დასაბამად ჰქმნა ღმერთმან ცაჲ და ქუეყანაჲ, ხოლო უკანასკნელ ყოველთასა დაბადა ადამ, ხოლო იცოცხლა ადამ წელნი ცხრაასოცდაათი...“ 2r—136v.

შენიშვნები: 1. „ხოწოღროფი“ იწყება დასაბამიდან სოფლისა, წყდება 1597 წელზე (შდრ. HI ფონდის ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. VI, ხელნაწერი № 3084).

2. ბიზანტიის ისტორია თავდება იოანე პალეოლოღის მეფობით: „სულთან მურად მივიდა ანდრიანაპოლის და იყო მშვიდობით და შემდგომად სამისა წლისა მოკუდა და იმეფა წელსა ოცდაორსა და ხუთთვე“ (127r).

3. ტექსტს მოსდევს: ა. „აქა დაესწეროთ გამოწულილეთ მოჰმადიანთა ნათესავთ-მეტყუელთა, ვითარ განდიდნა ნათესავ მათ და ვისკან ინებეს მეფობა თურქთა, ოღესცა აღიღეს სამეფო მანჯისის ნათესაობითგან და ვერ ბრძოლა ჰყვეს. — უწყებულ იყავნ, რამეთუ ისმაილისაგან ძისა აბრაამისა ჰშთამოვიდენ ისმაიტელნი...“ (127r—134r).

ბ. „ოღეს დიდმან კოსტანტინე ტრაპეზზე დაჯღომის რივი განაწესა საეროს დაზბაზის ერისა და სამღუღსლოსი. იმის შემდგომნი მეფენი ესრეთ ჰყოფდეს — პროთოპოსს, რომელსა უფროსი მღუღელი და ქართულად დეკანოზი კარისა და დიდისა საპატრიარხოს საყდრისა ამათ წინ დაისმიდენ, და კარის დეკანოს მარჯულ დაისმიდენ, და უზესთაესს პატრისაცა ჰსცემდენ და ახლაც მოსკოვს კარის დეკანოზი უფროსი არის და უფროსი ხარისხიცა აქუს სობოროს დეკანოზზედ, როღესაც პატრიარხი იჯდა, კარის დეკანოზს მიტრა ხურვია და ისე სწირევდა თავის საყდარს. თუ პატრიარხთან მიტრას დაიხურევდა და ჯღომითაც სობოროს დეკანოზს ზეით დასევმდენ და ხელმწიფისა და დედოფლის მოძღუაროც ისე უნდა იყოს, სხუა არ იქნება. როღესაც მივედით მოსკოვს, პეტერ ალექსის შკლის დროს, მიტრა აღარ ეხურა, ამად რომ პატრიარხი არ იჯდა და პატრივი ისევე ჰქონდა. კელმწიფის მიცვალების რიგში და მათის შვილების მიცვალების რიგში მარჯულ კარის დეკანოზი მივიდოდა და მარცხულ მარცხულ(!) სობოროსა და სობოროს დეკანოზი თავშიშველი მივიდოდა და კარის დეკანოზს არახჩინი ეხურა, ესე იგი სკეფად და მისაცემიც იმის უფროსი მისცეს კარის დეკანოზს, ორი თემანი მისცეს და სობოროსა თუმანახევარი.

რუსეთში მოსკოვს რომ პატრიარხი დაუსუამთ — დასაბამითგან გარდასრულსა წელსა შვიდიათას ოთხმეოც და ათშვიდმეტსა, ხოლო ქრისტესით ათას-ხუთასოცდარვასა.

წიგნი ებრაული სეითმა შემოიღო. ამან შეიტყო ბრუნება ცისა და შკდთვარსკელათ ცთომილთ სახელები ამან ჰსდღა.

ნებროთ რომ გოდოლი აღაშენა — სიმაღლით იყო ოცდაექუსი წყრთა. ერთი წყრთა არს შვიდი თერაზი. ტერაზი, რომელ არს შვიდი მტკაველი, ხრონოლოგი-ში ასე ეწერა.

სერუხ გეზვიდე შვილი იყო. ამან შემოიღო კერბთაყუანისცემა; საცთური-თა პლ^რთა გმირთაცა ხე გააკეთა, მერე ღ^რად თაყუანის-ჰსცეს.

ისმაილ შუა ავარ აბრაამისგან, მამინ იყო დასაბამითგან წელი სამიათას სა-მასოთხმეოცდათრუამეტო. ადამ ელინურად ქუშყანასა ჰქვიან და ეწოდების აღ-მოსავლეთი, დასავლეთი, სამხრეთი და ჩრდილოეთი.

შაბათი ელინურად დაცხრომასა ჰქვიან, საქმისაგან დასცხრა ღმერთი და გა-ნისუნა.

მეექუსესა დღესა შექმნა ღმერთმან ადამ, რომელ არს პარასკეე და ექუსს ჟამს იყო სამოთხეს, მეექუსესა ჰსცოდა და შეცხრესა გამოვარდა. იოანე ოქრო-პირი ასე ბრძანებს: რ^ა არა თ^ს უპყრიეს კუჭრთხი მღუღელმთავარსა და რა იგა-ვი აქუს მოსე მაცხოვარსა მწყსიდა. ეჩუნა ღმერთი მაცხოვარსა და უბრძანა: განაგდე სამწყსო კუჭრთხი ეგე, რომელსა მწყსი საცხოვარსა და იქნეს სასწაუ-ლი საკვირველი. განაგდო და იქმნა გველი და კუალად ისრაველთ მწყემსობა უბ-რძანა და ამისთვის უპყრიესთ მათ კუჭრთხი, რამეთუ მწყემსნი არიან ღმრთისა-მიერ დადგინებულნი და კუალად მწყემსნი რომ იყუნენ ბეთლემს, მათაც ექი-რათ. იოსებ რომ ეგვიპტეს იფქლი შეინახა, თავიანი ყანა შეინახა და შვილ წელს გასძლო და რუსეთშიაც ისე შეინახუნ. ძველად პირველი თუშ არს მარტი.

გულისპირს რომ ასხენებს საღმრთო წერილი, აპრონს რომ ეგფუდი ევიდა გულზე, ის იყო. ათორმეტი თუალი უჯდა, როდესაც ისრაილზედ ავი საქმე მოხ-დებოდა თუ ქარგი, ის თვლები ფერს გამოიცვლიდენ და ამით ჰსცნობდა. ძენი-ღმრთისანი არიან სეით, ნ^ა შვილნი მისნი და ძენი კაცისანი კიან და შვილნი მის-ნი. ადამ რომ მიიცულა, იმის საფლავზედ დადგა სეით და ასწავლიდა ერსა და უძღოდა ჰიმართლით, ასწავებდა მცნებასა ღმრთისა, და მამისა თვისსა ადამისსა, ვითარმედ თაყუანის ეციო ღმერთსა ცათა და ქუეყანისასა და კაის(!) შვლებს ერიდენით. ეგრეთუშ მსგავსად თითო მამამთავარი ჰსდგა ადამის. საფლავზედ ნოემდი. ნოე და შვილნი მისნი მელქისედეკემდე, მელქისედეკე და შემდგომნი.

ერთს წიგნში ეწერა, რომ ჰამის შვილები ეგვიპტელნი, აბაშნი და ჰინდნი არიანო. ნოემ რომ დასწყევლა იმისი შვილები, ჰამცა(!) კენის შვილებს მიემს-გავსა ცოდვისა და ამისთჳ უფროსდა დაიწყევა.

ლეო ისავროს ხატმბრძოლის დროს საბერძნეთს ეპისკოპოსი აღარ იყო მართლმადიდებელთაგანი და დავით თესლონიკელი აქ გამოგზავნეს ქართლსა, და აქაურმან კათოლიკოსმან აკურთხა მღუღელმთავრად.

გ ი ო რ გ ი მ თ ა წ მ ი დ ე ლ ი ვ ის დ რ ო ს ი ყ ო კ ო ნ ს ტ ა ნ ტ ი ნ უ პ ო ლ ის ? (!) რომანოზ კეისრის დროს და ქართლს ბაგრატ მეფე იჯდა. ამან ჰსთარგმნა: ა. ახ-ლად სვინაქსარი. ბ. სახარება გამოკრებული საწელიწოდო, გ. სრულიად სამოცი-ქულო, დ. ათორმეტთა თითუთა სავალობელი, ე. დიდი პარაკლიტონი, ვ. დიდი მარხუანი, ზ. ზადიკი(!), შ. წიგნი თეოდორე სტრატიატისა, თ. წიგნი დაბადე-ბისა, ი. დაბადების თარგმანი იოანე ოქროპირისა, ია. წიგნი მეექუსე კრებისა, იბ. წიგნი გრიგორის შუშნიერებისა, იგ. წიგნი ექუსთა დღეთა ვასილისი, იდ. ებისტოლე წმიდისა ეგნატისა, იე. ფსალმუნი.

ათნი წყლულებანი, რომელნი მოუველინა ღმერთმან მეგვიპტელთა მოსეს. მიერ: ა. წყალი სისხლად გარდაქცია. ბ. აღმოვიდა მყუარო, რომ სახლები აღევ-სოთ. გ. მუშლი რომ ვერათი მოიშორეს. დ. ძალის მწერი რომ ავიყებდათ. ე. სიკუდილი პირუტყუთა. ვ. ფაქლი, რომელ არს ღუშღდი, თვალეუ დასწყუათ. ზ. სეტყუა რომ კაცსა და პირუტყუს მოჰკლევდა. შ. მკალი. თ. მოსწყვიდნა პირ-მშონი ეგვიპტისანი შუაღამ. ი. სამ დღე იქმნა ბნელი.

ორმოცს დღეს იქმნეს ესე ყოველნი: აბრაამის მამის წინათ მამის უწინა-რეს შვილი არ მოკულებდა. უწინარეს მამა მოკულებდოდა და ნ^ა შვილნი დარჩებოდენ. დაღ-თუ ანელ მოკულა უწინარეს ადამისსა, გარნა ძალით კანის მიერ და არიან ჰმა აბრაამისი, მამა ლოთისი, გარნა იგიცა სასაქელისაგან ღმრთისა, რამეთუ აღაგ-ზნა ცეცხლი აბრაამ და დასწუნა კერპნი. მივიდა, რეცათუ განარინოს კერპნი და დაიწუა მას შინა“ (134v—135v).

გ. სია რომელთა მეფეების (135v—136v).

2. „პროკლესი დიადოხოზისა პლატონურისა ფილოსოფოსისა კავშირნი ღმრთისმეტყულე ბითნი. ნაკუჭთნი 211. — ყოველი სიმრავლე ეზიარების ერთსა. ხოლო უკეთუ არა ეზიარების, არა ყოველი ერთი იქმნების...“ 144v—205r.

შენიშვნები: 1. ტექსტს უძღვის: ა. „იოანეს მიერ ჭამბაკურიან ორბელიანისა ქართულშტა ნამსაჯულევისა სიტყული პირუელი. — ეტრფიან ესურვიანო, მყოფნი ყოველნი კეთილსა და არათუ ურთიერთისა მის შორისებულისა კეთილსა...“ (138r—139r). ბ. „თუ რომლისა მიზეზისათვის ითარგმნა წიგნი ესე. — ვინათგან ფრიად ვწადნოდი სწავლად ამა ზესთა ღმრთისმეტყულეებისა წიგნისა პროკლე ფილოსოფოსისასა...“ (139r—140v). გ. „ჭამბაკურიან ორბელიანს იოანეს, უკეთილფრიადესს და უღმრთისმოყუარესს ეკადრებოდედ...“ (141r—v). დ. „სვიმეონისა გარნისა ეპისკოპოსისაგან განმარტებული წიგნი პროკლესი“ (142r—144r).

2. ტექსტი თარგმნილია სომხურიდან იოანე ჭამბაკურ ორბელიანის მიერ.

ანდერძები: 1. (ტექსტის ხელით): სრულ იქმნა ძალითა ღმრთისათა წიგნი ესე, რომელა თხზულია პროკლესი დიადოხოზისა პლატონურისა ფილოსოფოსისა, კელითა უნდოჲსა ...ქართულშტსა(!), ქალაქისაგან გორად წოდებულისა, საღიდებელად და აღსამღლებელად ცათა სწორისა მადლითა და ძალითა სარწმუნოებისა ჩუენისა, რომლისა სავანი დაიცუას იესო შეუძრველად და შეუმრღუჭულად, ვიდრემდე მოიწოდეს დღე უქანასკნელი სოფლისა ამის და დღე პირუჭლი საუკუნოჲსა მის. ხოლო ჩუენისა სარწმუნოებისა და მწყარსა პატვი უსაზღვრო და თაყუანის ცემა სამარადისო უკუნისამდე, ამინ. ქრისტესითსა რიცხუსა 1818, თუშსა იანვარსა, 21 დღესა“ (205v).

2. „ესე აღხსნა იქმნა სიტყუათა პროკლესა პლატონურისა სიბრძნის მოყუარისა რიცხუთა სომხურთა **ԻՐԺ**, მცირისა სვიმეონისი, გარნისა ეპისკოპოსისაგან, რომელ გვედრები მიმთხვეულშტა, რათა შემინდოთ მე კელხლებულეჲსა სიტყუთა ამათ, რამეთუ იყოს რომელი მიმთუალული, რომელსა ღმერთი კ'დ უმარტივესი ხილვა მოგანიჭოს, არამედ მისგან ნიჭი აქუნდეს ნიჭთა მომნიჭებელისა ღმრთისა, რომლისა არს დიდება მიუწოთოელი მიუწოთომელობითა იუვისითა, ამინ“ (206r).

3. „მოსახსენებელი მთარგმნელისა წიგნისა ამის. ითარგმნა წიგნი ესე პროკლესა დიადოხოზისა უქმარისა მღუდლისა და მონაზონისა ენათა ქართველთაგან სომხურსა ენასა ზედა ქუჭყანასა შინა სომეხთასა, მონასტერსა ქართულშტოსა, რომელსა ეწოდების ლითონი სპილენძისა, რიცხუთა დასაბამისაგან.

გვედრები თქუენ, ჰ, ძმანო, რათა შემინდოთ მე, რამეთუ ფრიადითა შრომითა ვთარგმნე პირველ ესე, რამეთუ არა ვიყავ ღირს ესევეთარისა მსახურებისა, რამეთუ აღრეულ ვიყავ ცოდვათა შინა. მეორედ, რამეთუ ფრიად მოჭუეებულ ვიყავ და მოუძღურებულ თვალთაგან და გონებათა და ძალთაგან, რამეთუ სამეოცისა წლისა ვიყავ. გარნა, რამეთუ არა იყო ესე თარგმანებული ენასა ჩუენსა, ამისთვის ვთარგმნე, რათა არა დაკლებულ იყოს ნათესაეთაგან ჩუშნისა. ხოლო აწ გვედრები, რომელთაცა აღმოიკითხოთ ანუ გარდაისახოთ, მომიხსენეთ ლოცვათა შინა თქუენთა მე და მცირე სიტყუა ესე ჩემი აღსწერეთ შემდგომად და თქუენ მოხსენებულ იქმნეთ ქრისტეს ღმრთისა ჩუენისაგან, რომელ არს კურთხეულ უკუნისამდე, ამინ“ (206v).

მიწაწერი: „ეტრფიან და ესურვიან, მყოფნი ყოველნი კეთილსა, არამედ მის შორისულთა, საკმაოდ დაიცისა ქმნილსა“ (ლექსი ეკუთვნის იოანე ჭამბაკურ ორბელიანს) (137v).

(1968)

5313

ოთხთავი. XV

259 ფ.; 14×10,5; ქალაღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; ნუსხური; [XV ს.]; გაღამწერი — სვიმეონ გროღაშვილი; დამკვეთი — მოღღუართ-მოღღუარი იოვაკიმ (236v); თავსამკაული 1r; დღუწერღია: 68 ფ., 110v, 183v, 184—185 ფ.

„სახარება მათეს თავი. — წიგნი შობისა იესუ ქრისტესი, ძისა დავითისი, ძისა აბრაჰამისი...“ 1r—236v.

შენიშვნები: 1. ყოველი თავის დასაწყისში (გარდა პირველი თავისა) გაშვეულია ცარიელი ადგილი კამარისათვის.

2. თითოეულ თავს ახლავს თავთა საძიებელი.

3. ტექსტს მოსდევს სახარების საძიებელი.

ანღერძი (ი ა მ ბ ი კ ა). —

„ოთხთა ყურეთა მზევებრ ნათელმყოფელნო,
ოთხნო მნათობნო, ქრისტეს მახარებელნო,
ოთხ მღინარეებრ მრწეველნო ცისკიდეთამდის,
ოთხ ნივთად ქმნილსა ედემსა ღმრთივ დასხმულსა,
მეობ ეყვენით წინაშე ქრისტეს ღმრთისა.
რომელმან სურვილით აღმაწერინა წმიდად
ესე და უსასყიდლო დაცმული მარგალიტი
მოღღუართ მოღღურად წოდებულმან იოვაკიმ,
მე მწერალსა გროღაშვილსა სვიმეონს. აწ
გვედრები წმიდანო მამანო, რომელნიცა
იკითხვიდეთ წა და სულთა განმანათლებელსა
ამას სახარებასა, ლოცვასა ჰყოფდით მოღღურისა
იოვაკიმისთვის, რომელმან დიდი შრომაჲ
და გულსმოდგინება და დავაჲ და აღმაწერინა
მისითა საფასითა და ჩემთვისცა ლცა ჰყავთ“ (236v).

მინაწერი: „მღვდელი რაჟდენ აფელაური“ (ზედა ყდის შიღა მხარე, ქიმიური მელნით).

(1969)

5314

ქართლის ცხოვრება (ვახტანგისეული). 1833—1834

379 ფ.; 33,5×20,5; ქალაღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); 1834 წ. (361r); გაღამწერი — მღღუდელი დიმიტრი ოქრიაშვილი (361r), ქ. რიზანი; დღუწერღია: 1, 1 გვ. 2v, 3r, 180v, 181r, 327v, 328r, 363v, 364—379 გვ. გვ.

«ქართლის ცხოვრება». — „პატიოსანნო და დიდებულნო ქართველნო, ჟამთა ვითარებისაგან ქართლის ცხოვრება განრყენილ იყო რომელიმე მწერალთაგან და რომელიმე ჟამთა ვითარებისაგან არღარა წერებულ იყო. ხოლო მეხუთემან ვახტანგ ძემან ლეონისამან და ძმის წულმან სახელოანის გიორგისამან შეკრიბნა მცენიერნი კაცნი და მოიხვნა საცა რამ ქართლის ცხოვრებაები ჰპოვნა და კუღალად გუჯარნი მცხეთისანი, გელათისანი და მრავ-

ვალთა ეკლესიათა და დიდებულთანი და შეამოწმეს და რომელიცა განრყენილ იყო, განმართეს და სხვათა წერილნი მოიხვენეს, რომელიმე სომეხთა და სპარსთა ცხოვრებისაგან გამოიხვენეს და ესრეთ აღაწერინეს. — პირველად ვახსენოთ ესრეთ, რამეთუ სომეხთა და ქართველთა, რანთა და შოვაკანელთა, ჭერთა და ლეკთა, მეგრელთა და კავკასიანთა...“ 4r—361r.

შენიშვნები: 1. „ქართლის ცხოვრების“ შედგენილობა: ა. ლეონტი მროველი, ცხოვრება ქართველთა მეფეთა (4r—58r); ბ. ჯუანშერი, ცხოვრება და მოქალაქობა ვახტანგ გორგასალისა (58r—91v); გ. სუმბატ დავითის ძე, ცხოვრება და უწყება ბაგრატიონთა (91v—127v); დ. ცხოვრება მეფეთ მეფისა დავითისა (127v—144v); ე. ცხოვრება დიმიტრი მეფისა, დავითის ძისა (144v—145r); ვ. ცხოვრება გიორგი II-ისა (145r—154r); ზ. ცხოვრება თამარ მეფისა (154v—200v); მ. „უამბო აღმწერელი“ (200v—278r); თ. ქართლის ცხოვრების გაგრძელება, რომელიც 1744 წელს თეიმურაზისა და ერეკლეს ტახტზე ასვლის ამბებით მთავრდება (278r—360v).

2. ხელნაწერს მოსდევს მეფეთა საძიებელი: „მეფეთა ყოვლისა ივერისათა ანუ საქართველოსათა, ვინა ვიორგიისათა, რომელთა ესე სამნი სახელნი ქუეყანისა ამას ეწოდა ყოველთა საქართველოთა და ვინცა პირველდგანვე მეფენი იყვნენ, ამას ქვეით აღიწერება რიცხვით საძიებელად ცხოვრებისა მათისა...“ (361v—363r).

3. ხელნაწერი წარმოადგენს შეკვებულ ქართლის ცხოვრებას (იხ. კ. გრიგოლია, ახალი ქართლის ცხოვრება, 1954 წ., გვ. 185—188).

4. ხელნაწერი მომდინარეობს ნინო დედოფლისეულის ნუსხიდან: „ბატოსანნო მკითხველნო! ცხოვრებასა ამას შინა საქართველოსასა მრავალსა იხილავთ შეუთომილებსა ლექსთა, რიცხვთა და აზრთასა. და ვინადგან მდგომარეობისა ძლით აწინდელისა არ ძალ მედვა მოპოვება სხვათაცა ქართლის ცხოვრებათა, შესასწორებელად და შესამოწმებელად და ვიხილეთ ესე ქართლის ცხოვრება დედოფლის ნინას ხლებასა შინა მეგრელისასა, მწირობასა შინა ქალაქსა რეზანისასა, როსიასა შინა. ამისთვის კელ-ვყავ და გადამოვსწერეთ ცხოვრება ესე უმეტნაკლოდ, ვითარცა დედანსა შინა აღწერილ იყო, წელსა ჩუღა, თვესა იულისსა კზ დღესა. კელ-ვყავ წერად რიანანს, მეგრელის დედოფლის ნინას მოძღვარო, მღუღელი დიმიტრი ოქრიანელი“ (3v).

5. ხელნაწერი გადწერილი ჩანს S ფონდის ხელნაწერიდან № 5316.

ანდერძი: „დიდება ღმერთსა სრულყოფელსა ყოველთასა, წელსა ჩუღა, თვესა მარტას იე, რიანანს, ქალაქსა როსისასა, გარდამოვწერეთ მეფის ასულის ნინას, მეგრელის დედოფლის, კლებასა შინა, მღვდლის, დიმიტრის მოძღვრის ოქრიანელის კელითა, მოსაკნებელად სულისა ჩემისა წამითხველთაგან“ (361r).

მინაწერები: 1. „ეს წიგნი ეკუთვნის მღუღელს, ანდრია ოქროპირიძე (!). თავის საკუთარის შრომით არის ნაყიდი. ვინც მოიპაროს ანუ წართვეს (!), გაიწყრეს წმინდა სამება და ყოველი წმინდანი, ამინ“ (363r).

2. „მღვდელი რაქდენ აფელაური“ (ზედა ყდის შიდა მხარე).

(1970)

5815

ყარამანიანი. XIX

617 ფ.; 33×20; ქალაღი; უყღო; მხედრული; [XIX ს.]; დაზიანებულთა: 1—9 გვ., 610—614 გვ. დაუწერელია: 6, 32—33 გვ. 40v, 41v, 123r, 164r, 252v, 253r, 356v, 357r.

„დასაწყისი პირველი და დიდი კელმწიფე ყარამანის მამისა თახმურად კელმწიფის. — პირველ უამად ჰპარსეთს იყო ხელმწიფე დიდი, რომელსა სა-

ხელად ეწოდებოდა თანხურად. ეს იყო მაღალი და აღმატებული ყოველსა ზედან სპარსეთისა...“ 1r—615v.

წყდება: „...ყენითუნსარამ უთხრა ყნუსარს: შვილო, შვილო. ეს მერვე დღე არის, რომ ყარამან იბრძვის. არც უსვამს და არც უჭამია, ვხედამ რომ მუძღურდა. აწ მე გაველ და შევებმიო და მე გაურიგებ“.

შენიშვნები: 1. ხელნაწერის ტექსტი ნაბეჭდი ყარამანიანის VII კარის პირველ თავზე წყდება (იხ. ყარამანიანი, VII კარი, გამოცემული დავით ლაზარევისა და ნიკოლოზ კობალაძისაგან, 1875).

2. ტექსტი მისდევს დასახელებულ გამოცემას.

3. პირველი ხუთი ფურცელი შესრულებულია სხვა ხელით.

4. ტექსტს აქვს მდარედ შესრულებული ნახატები. 124r-ზე მოცემულია ფოთლოვანი ორნამენტი.

5. ყარამანიანის ტექსტს მოსდევს თურქული ტექსტი ქართული ტრანსკრიპციით და მისი ქართული თარგმანი (616r).

6. ხელნაწერს ახლავს ლურჯ ქაღალდზე დაწერილი ყარამანიანის ტექსტი, უწიგნური ხელით. ნაწყვეტია მეორე კარიდან 617r—v (იხ. ყარამანიანის დასახ. წიგნი, გვ. 140—141).

ანდერძი: ლექსად (დაზიანებული):

„როს მე ვიყავ ახალგაზრდა, მოვინდ[ომე]...“

დავჯექ და ხელათ ვიღე ამავე ისტორიას...“

შევასრულე აქამდინა, მე, ამისმა დამწერმა.

ვინც იკითხოთ მომიხსენოთ მე ცოდვილი ღმერთსა...“

ორსა ბროლსა ბურჯსა შვა შიგან უფასო თვლია,

გარემოს ჭალა აკლია, ვერ დასწვამს ნაპერწკალია,

და ყველა ამაზედ ვაჭისობს მეფე და მისნი სპანია.

ერთხელ მეც ვიყავ ვაჟკაცი, მოვკრიფე ია და ვარდი,

მეიდანზედ რომ გავედი, ქორულებ შევქვენ ნავარდი,

საცა რომ ომი გასჭირდა, თავს ვეცი ბოლოს გავარდი,

და უყურე ამ ცრუ სოფელსა, ბოლოს რა ეამსა დავარდი.

წესის ამავე სოფლისა, ხანგრძლივ არვის გაყვება.

გაღაბრუნდება საწუთრო, კაცი ანაზღათ წახდება,

ჩაღმართსა აღმართი მოსდევს, ლხინსა ტირილი დახდება,

და ქონება საჭურჭლისა თან არავის წაყვება“ (616v).

მიწაწერები: 1. „ეს წიგნი ვაჩუქე ვასილ ხოზიოვსა“ (124r).

2. სომხური მიწაწერი ქართული ტრანსკრიპციით (252v).

(1971)

5316

ქართლის ცხოვრება (ვახტანგისეული). 1822

II+712 გვ.; 34×21,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); 1822 წ. (698 გვ.); გადამწერი — როსტომ იოსელიანი, ქ. რიაზანი (698 გვ.); ტექსტს ახლავს ილუსტრაციები; ფურცლის კიდეები მოთქროვილია; დაუწერელია: I, 704—712 გვ.

«ქართლის ცხოვრება». — „პატიოსანო და დიდებულნო ქართველნო, ეამთა ვითარებისაგან ქართლის ცხოვრება განრყენილ იყო რომელიმე მწერალთაგან და რომელიმე ეამთა ვითარებისაგან არღარა წერებულ იყო. ნ მესუთემან ვახტანგ ძემან ლეონისმან და ძმისწულძმან სახელოანის გიორგისამან შეკრიბნა მეცნიერნი კაცნი და მოიხვნა საცა რამ ქართლის ცხოვრებაები ჰპოვნა და კვალად გუჯარნი მცხეთისანი, გელათისანი და მრავალთა ეკლესიათა და დიდებულთანი და შეამოწმეს და რომელიცა განრყენილ იყო,

განმარტეს და სხვათა წერილნი მოიხვენეს, რომელიმე სომეხთა და სპარსთა ცხოვრებისაგან გამოიხვენეს და ესრეთ აღაწერინეს. — პირველად ვახსენოთ ესრეთ, რ^ა სომეხთა და ქართველთა რანთა და მოვაცნელთა, ჭერთა და ლეკთა, მეგრელთა და კავკასიანთა...“ 1—698.

შენიშვნები: 1. ტექსტს უძღვის: „პატოხანო მკითხველნო! ცხოვრებასა ამას შინა საქართველოსასა მრავალსა იხილავთ შეცთომილებასა ლექსთა, რიცხვთა და აზრთასა და ვინადგან მდგომარეობისა ძლით აწინდელისა არ ძალმედვა მოპოვება სხვათაცა ქართლის ცხოვრებათა შესასწორებლად და შესამოწმებლად და ვერ ურჩ ვეჟმენ ბრძანებასა მეგრელიის დედოფლის ნინასა, ამისთვის გარდმოვსწერე ცხოვრება ესე უმეტნაკლოდ, ვა დედანსა შინა აღწერილ იყო წელსა 1822, თოვესა სექტემბერსა 1, რ ი ა ზ ა ნ ს, რ ო ს ტ ო მ ი ო ს ე ლ ი ა ნ ი“ (11v).

2. ტექსტს ერთვის: „მეფეთა ყოვლისა ივერიისა ანუ საქართველოსათა, გინა გიორგისათა, რომელთა ესე სამნი სახელნი ქუეყანასა ამას ეწოდა ყოველთა საქართველოთა და ვინცა პირველიდგანვე მეფენი იყვნენ ამას ქვევით აღიწერება რიცხვით საძიებელად ცხოვრებისა მათისა“ (699—702).

3. ტექსტს აქვს გვერდობლივი პაგინაცია.

4. ამ ხელნაწერიდან უნდა იყოს გადაწერილი S ფონდის ხელნაწერი № 5314.

5. ტექსტის შედგენილობისათვის იხ.: ა. S—5314 ხელნაწერის აღწერილობა; ბ. კ. გ რ ი გ ო ლ ი ა, ახალი ქართლის ცხოვრება, 1954 წ., გვ. 186—188.

6. ტექსტის დასაწყისში ფერებით დახატულია თარგამოსი თავისი რვა ვაჟიშვილითურთ.

7. ხელნაწერს სათაურად უძღვის „მოთხრობა საქართველოსა“ (11r).

8. ხელნაწერს ახლავს საქართველოს რუკა: „ქარტა საქართველოასა და მისთანა შერთულთა მკარეთასა, თარგმნილი რუსულთი ქართულად, თ. მ. ბ. ი. ძ. გრიგოლის მიერ, წელსა ჩყვკ“ (703).

9. სათაურებთან გაშვებულია ცარიელი ადგილები ილუსტრაციებისათვის.

ანდერძი: „დიდება დმერთსა სრულმყოფელსა ყოველთასა, წელსა 1822 თოვესა სექტემბერსა 1, რ ი ა ზ ა ნ ს, გარდიწერა ჭელითა რ ო ს ტ ო მ ი ო ს ე ლ ი ა ნ ი ს ა თ ა“ (698).

მიწაწერები: 1. „მოთხრობა ესე მშენიერისა საქართველოასა, უმსხვერპლე ძმასა ჩემსა ბ ე ს ა რ ი ო ნ ს სასარგებლოდ ოჯახისა და განათლებისა, დარჩომილნი მიმინდვიეს მისდამი. ბიძა მისი გ ი ო რ გ ი“ (i).

2. „არხიმანდრიტი ბ ე ს ა რ ი ო ნ ს ა გ ა ნ მე მივიღე საჩუქრად. მე კი ვეღარ დაუკავე ჩემს გულითადი(!) მეგობარს და საყვარელს პ ე ტ რ ე ბ ა გ რ ა ტ ო ვ ა ნ ს, რომელსაც ვსთხოვ სახსოვრად ჩემდა იქონიოს მისი ქვეყნის მოთხრობა. ძმა და მეგობარი კ ო ს ტ ა ნ ტ ი ნ ე ლ ე ო ნ დ ა დ ი ა ნ ი ს ძ ე. 14 იანვარს, 1880 წელსა, პ ე ტ რ ე ბ უ რ ლ ი“ (1r).

5317—5326

ვაჟა-ფშაველა, წერილები და შენიშვნები.

გადატანილია ვ ა ჟ ა - ფ შ ა ვ ე ლ ა ს არქივში № № 1—191.

5321

წერილები სხვადასხვა პირთა ვაჟა-ფშაველას მიმართ.

გადატანილია ვ ა ჟ ა - ფ შ ა ვ ე ლ ა ს არქივში № № 192—194, 202—204, 210, 212—229.

5322

პ. რაზიკაშვილი, კრებული საეკლესიო მოძღვრებისა.

გადატანილია ვ ა ე ა-ფ შ ა ვ ე ლ ა ს ფონდში № 209.

5323

გ. მკედლიურის წერილი ვაჟა-ფშაველასთან და ბაჩანასთან.

გადატანილია ვ ა ე ა-ფ შ ა ვ ე ლ ა ს არქივში № 211.

(1972).

5324

ლოცვანი. 1808

191 ფ.; 10,5×7; ქალაღი; ახლად რესტავრირებული ტყავგადაკრული ყდა; მხედრული (სათურები სინგურით); 1803 წ. (189v); გადამწერი — მეღქონ მღებრიშვილი (189v). თავნაკლული; მონატული, წმიდა იერონიმეს გამოსახულება (57v); სურათებიანი.

„ლითანია ყოველი წმიდისა. — მცემლო ევედრე ჩვენთვის. წმიდაო მამა იოსებ ევედრე ჩვენთვის“... 1r—189r.

შენიშვნა: ტექსტი შეიცავს შემდეგ ლოცვებს: „ლითანია“ (1r—10r); „დილის ლოცვა“ (10v—26v); „ლოცვა საღამოსი“ (27r—57r); „ლოცვა განდობის უწინ სათქმელი“ (58r—67r); „ლოცვა წმიდა ზიარების მიღების უწინ სათქმელი“ (67v—71r); „ლოცვა წმიდა ზიარების მიღების უკან სათქმელი“ (71v—76v); „ლოცვა წმიდა ზიარების მიღების უწინ და უკან სათქმელი“ (77r—83r); „ლოცვა შუალამისა, თქმული ნერსეს სომეხთა კათალიკოზისა“ (84r—96v); „ლოცვა ვინჩენციო წმიდა პაპისა“ (97r—98r); „ლოცვა იესოს სატანჯველისა“ (98v—100r); „ლოცვა განდობის უწინ სათქმელი“ (100r—116v); „ლოცვა ყოვლად წმიდისა“ (117r—119r); „ლოცვა შობისა“ (119v—120r); „ლოცვა ვალობისა“ (120v—123v); „პირველად საქმე სარწმუნოებისა (123v—127v); „ლოცვა ტერ ამენაკა-ლისა ქართულად ნათქვამი“ (128r—137r); „ლოცვა ფიქრისა სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმიდისათა“ (138r—186r). ტექსტს ერთვის ანბანური საძიებელი: „საძიებელი ანბანგანური, რომლითა აღვილად იპოვების, რაჲც რომ სა-კითხვად ექირებოდეს“ (186v—189r).

ანდერძი: „ღმერთით საკითხავი სულბერი წიგნაკი ესე აღიწერა ხელითა ღმრთის მონა მღებრიშვილი მეღქონისითა წელსა უფლისა 1808-ში, თებერვლის დამლევა, შენდობილი ქიშმიშანთ ტერ პოლოსის ძმის წულის პარუნ გრიქორასთვინა. უფალმან მშვიდობაში მოახმაროს და თავისი მადლი შეაწიოს, ამინ“ (189v).

მინაწერი: ტექსტისავე ხელით: „სრულ ბოლომდისინ გამითავებია და დამსრულებია ღმრთისა ძალითა, ამინ“ (189r).

(1973)

5325

ლამპარი (საკვირაო სალიტერატურო გაზეთი). 1912—1913

24 ფ.; 35×21,5; ქალაღი; უყდო; მხედრული; 1912—1913.

„გაზეთი ლამპარი, საკვირაო სალიტერატურო გამოცემა. კვირა, 28 ღვინობისთვე, 1912 წელი, წელიწადი პირველი. — ს. ქვემოხვითი, 28 ღვინობისთვე. ოთხი წელიწადია ხვითში სკოლა არსებობს...“ 1r—24v.

შენიშვნები: 1. გაზეთი წარმოადგებს ს. ქვემო-ხვითის სკოლის ორგანოს.

2. შედგება 12 ნომრისაგან. იწყება 1912 წლის ოქტომბრიდან და თავდება 1913 წლის მარტის თვით.

3. გაზეთი შეიცავს შემდეგ სტატიებს: ა. მოწინავე; ბ. „ახალი ამბები“ (1რ, 3რ, 5ვ, 7რ, 9რ, 11რ, 13რ, 17რ, 21ვ, 23ვ); გ. „ჩვენი სოფელი“ (1რ—ვ, 3რ); დ. „ჩვენი სკოლის დამაარსებელი“ (1ვ—2რ, 3რ—3ვ, 6რ—ვ, 7რ—ვ, 9რ); ე. „ცოტა რამ ჩვენი წარსულიდან: ფარნაოზის მეფობა, ქრისტიანობის გავრცელება საქართველოში, მეფე ვახტანგ გორგასლანი, მეფე დავით აღმაშენებელი“ (1ვ—2ვ, 3ვ, 5ვ—6რ, 7ვ—8რ, 9ვ—10რ, 11ვ, 13ვ, 15ვ, 21ვ, 23ვ); ვ. „იაკობ სიმონის ძე გოგებაშვილის მოკლე ბიოგრაფია“ (2რ—2ვ); ზ. „მოწერილი ამბები“ (2ვ); თ. „წელიწადის დრონი“ (4რ—ვ, 6ვ, 8ვ); ი. „მაყვალას დაობლება“, მოთხრობა (4რ, 8რ—ვ, 12რ—ვ); ი. „ჩემი მოგზაურობა სოფ. მერეთში“ (4ვ, 6ვ); ია. „ადამიანი“ (8რ, 10ვ, 11ვ, 13ვ, 15ვ, 20რ); იბ. „შავი ქვის მრეწველობა“ (8ვ, 10ვ); იგ. „ნინა ლაცაბიძის გარდაცვალება“ (9ვ—10რ); იდ. „პირველადწყებითი სასწავლებელი დასავლეთ ევროპაში“ (10ვ, 20ვ); იე. „პაერში ფრენა“ (11ვ); ივ. „გეოგრაფია“ (12ვ, 14რ, 16ვ, 20ვ, 24რ); იზ. „სამშობლო ენა“ (12ვ); იძ. „მამულის ყიდვის საჭიროებაზედ“ (13რ, 15რ); ით. „ცოტა რამ სისუფთავეზე“ (13ვ, 15ვ, 20რ); იყ. „მიჯაჭული ამირანი. ლეგენდა კავკასიის ცხორებიდან რუსულით!“ (13ვ—14ვ); იკ. „ელექტრონი“ (14რ—ვ, 16ვ, 20ვ, 22ვ); იქ. „ჩინეთი“ (16რ); იკ. „სიბრძნე სოლომონ მეფისა“ (16ვ); იდ. „შობის დღესასწაული სხვადასხვა ქვეყნებში“ (17ვ); იე. „სახალწლო ამბავი“ (18რ); ივ. „ღირმის ციხე“, ხალხური ლექსი (18ვ); იზ. „როგორ გავატარეთ 14 იანვარი, ნინობა“ (19რ); იძ. „თურქების დევნა საქართველოდან“ (19ვ—20რ); ით. „ტყე“, ლექსი (20რ); იყ. „საბრალო ზაქრო“, მოთხრობა (22რ—ვ); იკ. „არჩილ ორჯაძე“, ნეკროლოგი (24რ); იდ. „წითელი ხალათი“, მოთხრობა (24ვ).

4. გაზეთში მოთავსებულია მიმართვა რედაქტორისადმი, მადლობა გამოუცხადოს თავად მიხეილ ნიკოლოზის ძე დიასამიძეს, კნენია თ. დიასამიძეს და კნენია მარიაშვილის ასულ მარიაშვილს იმ საქველმოქმედო სამსახურისათვის, რომელიც ს. ქვემო-ხვითის სკოლას გაუწიეს (2ვ).

5326

ბუნების გლოვა (ვაჟას გარდაცვალებაზე), სიტყვები სოფრომ გლახაშვილისა. გადატანილია ვაჟა-ფშაველას არქივში № 208.

5327

გ. ორბელიანი, წერილები სხვადასხვა პირებთან.

გადატანილია გ. ორბელიანის არქივში № № 14, 30, 56, 71.

5328

დ. ბაქრაძე, უბის წიგნაკი.

გადატანილია დ. ბაქრაძის არქივში № 41.

5329

ი. ლუღუშაური, „მ. ჯანდუკელი — აღ. ყაზბეგი, ორიგინალობა და აღ. ყაზბეგი, კრიტიკული გამოკვლევა“, პასუხი.

გადატანილია აღ. ყაზბეგის არქივში № 294.

5330

ი. ღუღუშაური, რამდენიმე სურათი ალ. ყაზბეგის ცხოვრებიდან.

გადატანილია ალ. ყაზბეგის არქივში № 215.

5331

ი. გოგებაშვილი, წერილები.

გადატანილია ი. გოგებაშვილის არქივში № № 1—121.

5332

დ. ყიფიანი, საარქივო მასალა.

გადატანილია დ. ყიფიანის არქივში № № 2, 3, 7, 8, 9, 14—16, 18—22, 24—32, 36—44, 50—78, 80—81, 84—85, 87—105, 110—115, 117—118, 121, 159, 160, 164—165, 170, 173—176, 179—181, 184, 188, 190—192, 235—238, 241, 252, 258, 267, 270, 283—284, 299—302, 308—313, 329, 339—343 და სხვა.

5333

დ. ყიფიანი, საარქივო მასალა.

გადატანილია დ. ყიფიანის არქივში № № 6, 116, 119, 566, 579, 584, 586, 589, 605.

5334

დ. ყიფიანი, სხვადასხვა მასალები.

გადატანილია დ. ყიფიანის არქივში № № 1, 4, 5, 10—13, 17, 23, 45—49, 79, 106—107, 125—127, 162, 167—169, 171—172 და სხვა.

5335

დ. ყიფიანი, სხვადასხვა მასალები.

გადატანილია დ. ყიფიანის არქივში № № 34—35, 193—196, 198, 199, 202—205, 207—210, 213—215, 220—225, 227, 230—234, 255, 256, 295—297, 547—549, 558, 576, 581, 591.

5336

დ. ყიფიანი, სხვადასხვა მასალები.

გადატანილია დ. ყიფიანის არქივში № № 314—322, 325—328, 330—338, 344—346, 348—349, 420—424, 427—429, 432—434, 436, 442, 444, 448, 451, 463, 467, 473, 477, 480, 482, 484—485, 490, 492, 500, 505, 509, 516, 528, 536, 538, 546, 533, 569, 577, 582, 608—610.

5337

დ. ყიფიანი, სხვადასხვა მასალები.

გადატანილია დ. ყიფიანის არქივში № № 133—137, 142—144, 146—151, 570, 616, 622, 623.

5338

დ. ყიფიანი, სხვადასხვა მასალები.

გადატანილია დ. ყიფიანის არქივში № № 240, 242, 245, 264, 298, 303, 550, 556, 571—572, 604, 613, 627, 628—629.

5339

დ. ყიფიანი, სხვადასხვა მასალები.

გადატანილია დ. ყიფიანის არქივში № № 33, 244, 278, 285—287, 290—291.

5340

მიმოწერა დ. ყიფიანისადმი

გადატანილია დ. ყიფიანის არქივში № № 128, 130—132, 152—155, 518—526, 529—532, 543—545, 560—561, 593, 602, 612, 615, 619.

5341

დ. ყიფიანი, მიმოწერა.

გადატანილია დ. ყიფიანის არქივში № № 156—158, 161, 177—178, 182, 185, 197, 243, 246, 247, 251, 253—254, 257, 260, 263, 268, 272—277, 282, 288—289, 292—293, 554, 559, 562—564, 595—597, 600—601, 603, 607, 611, 624, 626.

5342

XIX საუკუნის საბუთები.

გადატანილია დოკუმენტების კოლექციაში Sd № № 3042—3185, Rosd № № 2326—2367; ნ. წერეთლის არქივში № 250; ერთი ფურცელი შეუერთდა S კოლექციის ხელნაწერს № 5371.

5343

XIX ს. ციციშვილების საბუთები.

გადატანილია დოკუმენტების კოლექციაში Sd № № 3186—3374; Rosd № 2368.

5344

XIX საუკუნის საბუთები.

გადატანილია დოკუმენტების კოლექციაში Sd № № 3989—4293; Rosd № № 2369.

5345

მანუხარ თუმანიშვილის საბუთები.

გადატანილია დოკუმენტების კოლექციაში Sd № № 3375—3988; Rosd № № 2370, 2371.

5346

წერეთლების მიმოწერა

გადატანილია ზ. წერეთლის არქივში № № 1—4, 6, 9, 11—13, 15—16, 19, 21, 23—32, 34—36, 38, 40—42, 44, 46, 48, 50, 52, 54—55, 58, 61—62, 73—75, 79—88, 90—93, 96, 101—102, 105—109, 111—115, 117—118, 122—123, 128, 134, 137—138, 143, 155.

გრ. წერეთლის არქივში № № 2, 3, 4, 9, 13, 35, 42, 45, 49, 51, 55; 56, 58, 60, 61, 63, 64, 65, 77, 80, 83, 88, 92, 98, 103, 107, 109, 110, 112—116, 118, 123, 125, 128 და სხვა.

დ. წერეთლის არქივში № № 14, 36, 45; ნ. წერეთლის არქივში № 74; ალ. წერეთლის არქივში № 10; ს. წერეთლის არქივში № № 1, 9; ს. გოდაბრელიძის არქივში № № 1—9, 12—14; ბ. ჩოლოყაშვილის არქივში № 1—11; სხვა წერეთლების არქივში № № 1—2.

5347

ს. გოდაბრელიძის მიმოწერა.

გადატანილია დ. წერეთლის არქივში № № 40—42.

5348

თუმანიშვილების მიმოწერა.

გადატანილია თუმანიშვილების არქივში № № 1—193.

5349

XX საუკუნის საბუთები.

გადატანილია დოკუმენტების კოლექციაში Sd № № 4294—5014; Rosd № 140.

(1974)

5350

სიტყვა, თქმული იმპერატორ ნიკოლოზ I დაგვირგვინების დღეს. XIX

4 ფ.; 33×21,5; ქაღალდი (ლურჯი); უცდო; მხედრული; [XIX ს.].

„სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმინდისათა ამინ. დღეს ღირს გვყო ჩვენ ღმერთმან ხილვად მეფისა ცხებულისა გვრგვინოსანისა და ყოველად ამალღებულისა, რაჲ ვსთქვათ აწ ჩვენ და ანუ რასა ვიქმეთ, ჰი ძენო რუსეთის-ნო! შევსწირავთა მადლობაჲსა ყოველთა უმაღლესსა მეფეთა მეუფესა...“
1r—4v.

5351

ციციანოვისა და სხვა პირთა მიმოწერა იმერეთის მეფე, სოლომონთან და სხვა პირებთან.

გადატანილია დოკუმენტების კოლექციაში Sd № № 5012—5033.

(1975)

5352

სამგლოვიარო წერილები. XIX

5 ფ.; 30×22; ქაღალდი; უცდო (დაშლილი); მხედრული; [XIX ს.]; თავ-ბოლონაკული.

„...ელმან და განსაკრთომელმან კმამან განახუნა საქანელნი ზეგარდამოსა რისხვისანი...“ 1r—5v.

შენიშვნები: 1. სამგლოვიარო წერილები პირებია.

2. ტექსტს ერთვის „ანდრაძი დავით აღმაშენებლისა“, რომლის მხოლოდ დასაწყისია შემორჩენილი (იხ. ქართული სამართლის ძეგლები, II, ტექსტები ვაშოსცა, შენიშვნები და საძიებლები დაურთო ი. დოლიძემ, 1965, გვ. 18—20).

3. პირველ გვერდზე ფანქრით მიწერილია: „ოს ეს გადაწერილი უნდა იყ-ვეს“.

(1976)

5353

სწავლა წიგნის მიწერისა საზოგადოდ. XVIII

8 ფ.; 18,5×14; ქაღალდი; უცდო; მხედრული; [XVIII ს.].

„ყოველი წიგნი ჯერ არს, რათა მიეწერებოდეს მარტივითა და ვასაგონითა სიტყვთა...“ 1r—8r.

შენიშვნა: ტექსტში მოცემულია ნიმუშები, როგორი სახით უნდა დაიწეროს წერილი ამა თუ იმ დიდებულისადმი.

მინაწერები: 1. „ამას ჩვენნი ყმანი მოგწერენ. ამის დამწერს ავად მოსვლია, თქვენ ჩვეულებრივ გვიბოძებთ ერეკლე“ (4v).

2. ტექსტისავე ხელით: „თავსა, წლისა და ადგილის მოწერა ესრეთ: ავკს-ტოს ზ, წელსა ზღად, ტ ფ ი ლ ი ს ს“ (8v).

5354

მილოცვის წერილი, მიწერილი ქვემო საქართველოს კათალიკოსის
ოისების მიმართ გიორგი ბიძისაგან.

გადატანილია Var. № 42.

(1977)

5355

ხელოვნება ქრთამის აღებისა. 1830

10 ფ.; 34,5×21; ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.]; ბოლონაკული.

«ხელოვნება ქრთამის აღებისა». — „მოწყალეო კელმწიფევე
ესა და ეს, გიგზავნი თქვენ პოვნისსა, რომელიცა შემთხვევითად მომხვთა მე
თვალთა წინ დროსა განხილვისა ამ დღეებს შინა წიგნებთა განსვენებულის
ტიაქალკინისა...“ 1r—10v.

წყდება: „...ვინ არიან მათნი ვეჭილნი და შემაგინებელნი. აქესთაა შეკ-
რულება და მფარველობა გამოცთილი?...“

შენიშვნა: ტექსტს უძღვის: „ხელნაწერი პოვნისი წერილებთა შორის ტია-
ქალკინისა მიცვალებულის ტიტულარნი სოვეტნიცისა სანკტპეტერბურღს,
ტიფოლრაფიასა შინა ნ. დრიხასა(!) ჩუღ წელსა.

ორნი წიგნი ნაცვლად წინასიტყვაობისა. წიგნი გამოცემისა ამა და ამ
კაცთა“.

(1978)

5356

კრებული. XIX

16 ფ.; 22×18; ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.]; კვირნიშანი 1829;
დაზიანებული; დაუწერელია: 13 ფ.; ბოლონაკული.

1. «წერილი საქართველოს შესახებ». — „წერილი ესე,
რომელსა ზედაცა არიან გარდმოხატულნი ჰაზრნი შენნი, შეადრგენს(!) ჩემთს
სასიამოვნოსა კმაყოფილებასა. ჰაზრნი იგი გარდიტყფრებთან გამოხატუასა ზე-
და ჩემსა და ვსცნობ. მეორეთ უკუშ მთხოვ, რათა ძლიერისა სურვილისაებრ
შენისა დაგისაზო წრფელითა ხაზითა სახე აქაურისა ბუნებისა და გაცნობოცა
წნენი აწინდელისა ერისანი“... 1r—12v.

შენიშვნა: ტექსტი ჩასწორებულია სხვა ხელით.

2. „სიარული მთუარიანს დამეში. — მწუხრსა ერთსა, რა-
ვამს დღე ნათელსა თვსსა მიჰფარევედა და დამეს უთმობდა დაპყრობად ნახევარ
სიმგრგულისა ქვეყნისასა, სევდით მოცული ვსჯედ სახლსა შინა და განსვენე-
ბასა ვერა ვჰპოვებდი...“ 14r—16v.

წყდება: „...ვარქუ მეგობარსა ჩემსა: — „გესმის მ...ე ეს წკარუნი, რის
ხმაა?...“ აქ საღდაც ჩონგურს უკვრენ“ — მი...“

შენიშვნა: 1r-ზე წარწერილია „ტ. ფ. ი. ლ. ს.“.

5357

ზნეობრივი ღმრთისმეტყველება.

შეუერთდა S—5210, როგორც მისი ნაწილი.

(1979)

5358

წერილები სხვადასხვა პირებისადმი. XVIII

36 ფ.; 20×16; ქალაღი (ღურჯი); უყლო; მხედრული; [XVIII ს.]; ჰვირ-
ნიშანი: 1792 წ. 13 ფ.; დავით რექტორის ავტოგრაფი; დაუწერელია: 24, 35 ფფ.

1. „მათს ყოვლად სამღუდღელოებას ქუთათელ მიტროპოლიტს, ყოვლად მოწყალეს მეუფეს, დოსითეოსს. — ტრფიალო უსამღუდღელო-სო ბუნებაო, რომელმან დაიწერე საღმრთოთა ცეცხლებრივითა უნამღვილეს-ნი წესთა დოღმბათა ხედვსა თეორკტიკანი(!). და გამოსახენ პირველსა შინა სხეულსა ნაკვერცხალნი...“ 1რ—2რ.

2. „ნამყოსა ქმნილისა სამყაროთა შინა იაკობისთა აღმოსრულისა და მე-
გიპტურებულისა სიტყვიერისა მთიებისა. აწმყოსა ეამსა სახისა შემმოხლო და
ზეციერისა მეტტილისაგან ხატოვნებითა მისებრითა დატყფრულო უგანათლე-
ბულესო გურიელის ძეო ჩემო ყოვლად უმოწყალესო ხედვასა შინა
უსასურველესსა ვახტანგი. — ამოვანმან ზეცირომან სურვილად განმზა-
დებულისა გულისა იგურდივითა მარაკთა გარდამომცენარისა მალმჩქეფარისა
წყალთა სიყუარულისათა მობერვიღმან...“ (2რ—3რ).

3. უსაწადელსსა ხედვასა აღსურვებულო, ყოვლად უბრწყინვალესო და
ცეცხლისა საჭურველთა მსახურთა მებრძოლთა ბანაკებისა უმთავრესო, მოწყ-
ალეო კელმწიფევე, პაატა. — უგანათლებულესსა მოგონებისა წარმოდგე-
ნასა პოვებითა ჰაზრთა უფროს ანთრაკთა უძვრფასესთასა სამართლად განმ-
სახლურებულმან თქვა რა ძველმან სხოლასტიკოსმან, ვითარმედ...“ 3რ—4რ.

შენიშვნები: 1. წერილს ხელს აწერს დავით რექტორი: „უერთგულეს-
სა მსახურებასა შინა. შენსა სამარადისოდ მყოფი, ალექსისის ძე დავით“.

2. წერილს ეროვის კიდურწერილობა: „პაატას გიძღუწნ ალექსისის
ძემან დავით“ (4რ).

3. აღრესატი პაატა ანდრონიკაშვილია (იხ. H ფონდის ხელნაწე-
რი № 2737; 3რ—7).

4. „სასურველს და ჩემს საყვარელს დას, აბაშიძის ასულს. — ყოველთა
ზედა მწუხარებათა იგი უფროს არს, ვინ რომელი თვსთა მეთვსტომეთა და
თვსთა სისხლთა თვს უბედურებათა ზედა გულისა სულთქმითა იგლოვს...“
5რ—8რ.

შენიშვნა: წერილს ხელს აწერს: „ყოვლად უბედი(!) და ჰირის ლახვრებით
სიკვილად განგმერილი სიცოცხლისათვის სირცხვილეულო, სძალი და ასული
შენი, მაროხ“.

5. „ანტონი კათალიკოსი. პატრიოსანსა მღუდელსა, უპირატესსა
ალექსისის უფლის მიერ გახარებ. — ოდეს იგი ოსიას ვისმე მიერ ახლისა
წმიდა წმიდათა და სახლისა უფლისა განწმდებოდა...“ 8რ—9რ.

შენიშვნები: 1. წერილი წარმოადგენს პირს, ის დაწერილია 1798 წლის 6
აგვისტოს (იხ. H ფონდის ხელნაწერი № 247).

2. გამოქვეყნებულია სრული სახით H ფონდის ქართულ ხელნაწერთა აღწე-
რილობაში, ტ. I, გვ. 174—77.

6. „უგანათლებულესო კელმწიფევე, ქეშმარიტო მემკვდრევე, ბატონის
შვილო დავით. — თვთ შენვე უგანათლებულესო, ვინადგან მოგცეს ძველ-
თა ელინთა ესე გუარნი ცნობანი...“ 10რ—16რ.

შენიშვნა: წერილს ხელს აწერს დავით რექტორი: „თქვენის უგანათ-
ლებულესობის მონა ალექსის ძე დავით“.

7. „სანატრელსა მონასა ღმრთისასა, ღირსა მამასა დიონისის გაიოს
გლახაკი მონაზონი უფლისა მიერ გიკითხავ, მშვიდობა შენდა სახელითა ქრის-
ტესითა...“ 16r—v.

8. „მისს კეთილმშობელს ბესარიონ გაბაონს, ჩემს სასურველს
ძმას და მეგობარს. — ძალებრნი თან შეკრულებითისა, სურვისა სანუქნიგია-
ნი(!) აღმომოწდებანი(!)...“ 17r—19r.

შენიშვნა: წერილი ხელმოწერილია: „თქვენი მეგობარი-და ძმა ალექსის-
ძე დავით“.

9. „მისს უწიდელობას(!) სრულიად აფხაზ-იმერთა კათოლიკოზ
პატრიარხს, ჩემს ყოვლად მოწყალეს მეუფეს მაქსიმეს. —

უმწვერვალესისა სიტყვისა სიმდაბლითა

დავსდგამ ქუჭ შუბლთა, სანდალთა მკაცრებითა...“ 19r—20r.

შენიშვნა: წერილი ხელმოწერილია: „უწმიდესობისა მათისა თაყვანის მცე-
მელი და გლახაკი ბერი, დიდებულის ნათლისმცემლის არხიმანდრიტი, ეფთ-
ვიმი“.

10. „პატიოსანსა მღვდელსა, დეკანოზსა, პროტოკრეჯვიტერსა,
ოთეც ალექსის ანტონი არხიეპისკოპოსი უფლისა მიერ მოგაკით-
ხავ...“ 20v—21v.

შენიშვნა: წერილი წარმოადგენს პირს. მისი დედანი დაიწერა 1758 წელს,
13 მაისს, ქალაქ ვლადიმირში (იხ. H ფონდის ხელნაწერი № 2737, 2r—v).

11. „ძილისა შორის ხილვა. ფებერუალს იზ, დღესა ოთხშაბათსა, წელსა
1781. — მიმეძინა მე მგალობელს გიორგის და ვიხილე ხილვა ესე...“ 22r.

შენიშვნა: ტექსტს ერთვის სიზმრის განმარტება (22r—23v).

12. „...გონებისა და სულისა თვისებანი მაიძულებენ ქამითი-ქამდ ხილვად
შენდა, ხოლო სხეულებითნი კავშინი(!) უკუშვიდვენყე, ვინადგან სხეულთა არ
ძალ უცს...“ 25r—26r.

13. „ჩემო ყოვლად ყოვლადისა სულისა კავშირო, მეგობარო და ძმაო,
ყოვლად ყოვლითურთ სატრფო და სასურველო...“ 26r—v.

14. „ჩემს მოწყალეს კელმწიფეს, ჩემად საკუთრებით ძმას და მეგობარს,
ალერსით კობარით შეკრულს. ეჰა უბრწყინვალესო და კეთილშეგნიერო უფა-
ლო...“ 26v—27v.

15. „საცნაურობითნი ტკივილნი ზედა დასხნა საცნობელთა ჩემთა ამბავ-
მან საზარელმან და საგლოველმან. მე აღმან საგონისნი გონებისანი, კმამან
სამწუხარომან და სავალალებელმან...“ 27v—28r.

16. „ბრწყინვალეო კნიაზო და ჩემო უსაყვარლესო, ვითარცა გონება სიტ-
ყვსადში, ვითხოვ გარდამატებულისა მხურვალებისა გულისხმის, ყოფითა...“
28r—29r.

17. „ბრწყინვალეობითა შთამოსირვათავან წარმოწავებულო სრულებაო
და ჩემდა მომართ რაჟღერ მიმართისა კობარითა შეკრულ მამზეც მამრწყინუ მა-
ნათო...“ 29r—v.

18. „რაკინთისგან უშვენიერეს მზესა და მთიებთაზე უზესთაეს ზესა. — ილიასა შინა ჩემსა საუნჯედ ძვირფასად დადებულ...“ 30r—v.

19. „შენდა შემსჭვალულისა გულისა სიხარულისა ნიშატ, ძმო ბრწყინვალო, კალმისა შემხები თავსა წინა ვზი ნაღვლისაგან შეჭირვებული...“ 30v—31r.

20. „მიუტრულებულსა ხედვასა შიგან გონებისასა სიყვარულისა სარკითა მჭკრეტელნი შენისა პირისა ვიხარებ გონებითავე შენთანა, და აღვძრავ ყოველსა წადილსა ჩემისა გონებისა...“ 31r—32v.

21. „მბსს მაღალს ბრწყინვალუბას, ჩემს სათნოს სატრფო შეგობარს, და ჩემს უსაკუთრესს მოწყალეს. ჰი, ჩემ უნდოსა და ღარიბსა თავსა ჩემსა...“ 32v.

შენიშვნა: წერილი ბოლონაკულია.

22. „...ებრძანეს სიმადლესა თქვენსა. მეფობისა ჩვენისადმი ყოველივე სრულ ვყავ და ექსორია მიქმნიეს...“ 33r—v.

შენიშვნები: 1. ტექსტი თავნაკულია.

2. წერილი დათარიღებულია 1768 წლის 10 აპრილით.

23. „ბაჩინისა ზღვასა შინა მარგარიტ მგზავსად პოვნილო, და ეგრეთვე უმთავრესსა ძალსა შინა ჩემსსა უმშვენიერესად ხილულა. — მრუმევილი უხილვეობისათვის დიოისა მთიებისა...“ 33v—34r.

24. „უგანათლებულესო გვაროვნებითა და უადმატებულესო გონებითა, და განბრუნობილო იდიითა, უფალავ, მოწყალეო კელმწიფეო, და დავითიანთა სირთავან(!) აღმოცენებულ...“ 34r—v.

შენიშვნები: 1. ხელნაწერში მოცემულია სხვადასხვა ხასიათის წერილების ნიმუშები (იხ. № 12—24).

2. ტექსტს ერთვის საღებავების დამზადების რეცეპტები (36r—v).

(1980)

5359

დავით რექტორი. შესხმა გიორგი მეფისა. 1798

2 ფ.; 31,5×20; ქალაღი; უყლო; მხედრული; 1798 წ. (1r); ავტოგრაფი: ქ. თელავი.

„მისს უმაღლესობას სრულიად საქართუჭლოს მეფეს გიორგის მივართუამ კნინსა ამას შესხმასა, მილოცვითსა მეფობისასა, თელავის ქალაქის რექტორი ალექსის ძე დავით, თუჭსა ფებერუალსა, რიცხუსა კბ, წელსა ჩღუჭ. — ხედუასა შინა უწყლილესსა შესრულთა და გონებისა სამყართა ფრიად მოაზრეთა, ძუჭლთა სხოლასტიკოსთა განსაზღურეს რა გამოჩინებით, კუალად სახენი არიან ვნებისანი, სიხარულნი და მწუხარებანი წარმოებულნი, ვითა ძირთავან ვნებისათა...“ 1r—2r.

შენიშვნა: ტექსტს ხელს აწერს დავით რექტორი: „უუჟანასკნელსი მონა უმაღლესობისა ფქვენისა რექტორი დავით“ (2r).

(1981)

5360

რუსულ-ქართული ლექსიკონი. XIX

(ფრაგმენტი)

19 ფ. (სხვადასხვა); 32×20,5; 33×20; 34,5×21,5; ქაღალდი (სხვადასხვა); მხედრული; [XIX ს.].

«რუსულ-ქართული ლექსიკონი» — „აპოსტოლ არს ბერძულ-ქართულად ითარგმანება დესპანი, მოციქული, წარგზავნილი გინა ელჩი...“ 1r—3v.

წყდება: „...ბეჩევა გძელი საბელი, გემს რომ შოუბმენ და კაცები გასწევიან“.

შენიშვნები: 1. ლექსიკონი შეიცავს ფრაგმენტულად ა, ბ-სა და ზ-ს მასალას.
2. ხელნაწერის სამი ფურცელი (1r—2v, 12r—v) იოანე ბატონიშვილის ავტოგრაფია.

(1982)

5361

გაურ. XIX

27 ფ.; 34,5×21; ქაღალდი; უცლო; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: 24r—v; ბოლონაკლული.

„გაურ. — უმცირესიცა ნიაფწვილი არა არყევდა ღელვათა, რომელნიცა დიდებულად განფენილ იყვნეს...“ 1r—27v.

წყდება: „...უთხარ მას, რომელ თუმცა ბორბალთა ქართა და უბედურებათა შინა ცხოვრებისათა იშვიათად მაქუნდა მე მოცალეობა, რათა აღმეხსენებინა დღენი...“.

შენიშვნა: ხელნაწერი წარმოადგენს შავ ცალს. ტექსტი ზოგან ჩასწორებულია.

(1983)

5362

სწავლანი. 1885

18 ფ.; 34,5×21; ქაღალდი; უცლო; მხედრული; [XIX ს.]; ქვირინიანი 1834 წ.; დაუწერელია: 17v, 18r—v.

„უბნობა მოწაფისაგან მოძღურისადმი საფუძველი. — მისთვის, რომელ ვითარ შემძლებელ არს სული მიწვევანად მღთაებრივისადმი განჭურვებისა და სმენისა...“ 1r—16v.

შენიშვნა: ტექსტს უძღვის: „აღმწერელი ამისი სახელ-იდების ტევეტონიჩესკის ფილასოფოსად, თვისისა მამულისაებრ ღერმონი და ევრეთევე კნიაზად ღმრთისა სიბრძნისა ანუ ღმრთისაგან განათლებულად. აღწერილსა ამისგან წიგნსა ეწოდების ვზა ქრისტესადმი მიმყვანებელი, თარგმნილი ნემეცურისაგან რუსულად. ხოლო რუსულისაგან წიგნისა ამის ნაწილთაგანი, უბნობა მოწაფისაგან მოძღურისადმი, თარგმნილი იქმნა ჩემგან ქართულად 1885 წელს, აგვისტოს რიცხვსა შინა, რომელიცა ვითხოვთ გონიერებით აღმომკითხველთა, პოვნით რამე შეცთომად ნუ მზრახავთ, არამედ ჰყოთ განმარტულება“ (1r).

ანდერძი: „რუსულისაგან ქართულად თარგმნილი იქმნა ჩემ უღირისაგან 55 პუნქტი, კითხუა-მივებაჲ მოძღუარ მოწაფისაგან და მრავალნი ღრმანი ლექსნი,

შრომითა და მოძიებითა მოვიპოვე და ესე კი სრულ ვკვაყ, რომლისთვის ვითხოვ, ცთობა თუ პოვით რამე, თქუენ შესძინოთ განმართლება. თავადი კოსტანტინე გაბაევი“ (17r).

(1984)

5363

ფოკიონი. XIX

(ფრაგმენტი)

6 ფ.; 35,5×21,5; ქალაღი; უყლო; მხედრული; [XIX ს.]; კვირნიშანი 1837 წ.; გაღამწერი — იოანე ბატონიშვილი; ბოლონაკლული.

„ფოკიონი. მხედართმთავარი ათინელთა, რომელი იშვა უწინარეს შობისა ქრისტესსა წლითა 400-თა. — სათანადო არს არა კეთილის მოქმედებათათვის ყოველსა ადგილსა...“ 1r—10v.

წყდება: „...§ 78. თანასწორთა თანა ერთა საღამე გიხმს ქცევაღ, რაღთა არა უზომოდ მღაბალ ეჩვენო მათ და მობრვე(!) არცაღა მღაღ“.

შენიშვნა: ხელნაწერი ნაწილია S—5364-ისა.

შინაწერები: 1. „იოანე ბატონიშვილის ხელსა ჰვავს. დ. კ.“ (დ. კარიკაშვილი) (1r).

2. (ტექსტისავე ხელით) „ტვიფრული ლითონი ელინთამებრ იწოდების ნომისთა(!), ხოლო ქართულად არა არს“ (9v).

(1985)

5364

ფოკიონი. XIX

(ფრაგმენტი)

6 ფ.; 35,5×21,5; ქალაღი; უყლო; მხედრული; [XIX ს.]; კვირნიშანი 1837 წ.; გაღამწერი — [იოანე ბატონიშვილი]; თავ-ბოლონაკლული.

«ფოკიონი». — სიკსტს მეხუთე პაპა იშვა წელსა ათასხუთას ოცღა-ერთსა, ხოლო მოკვღა ათასხუთას ორმეოცღაათსა...“ 1r—6v.

წყდება: „...ახღა მოღი შენ წამკითხველო, და თუ კეთილის წიღ ბოროტი მოგეგოს, შეჰსწუხბღი შემღღომ წარკითხვისა ფოკიონის ცხოვრებისა...“

შენიშვნა: ხელნაწერი S—5363 ვაგრძელებას წარმოადგენს.

(1986)

5365

იოსიპოს ფღავიოსი, იუღაებრივისა სიტყუა დასაბამობისა. XIX

95 ფ.; 35×21,5; ქალაღი; უყლო; მხედრული; [XIX ს.]; ბოლონაკლული; ღღუწერიღა: 3v, 7v, 50v, 51v.

«იოსიპოს ფღავიოსი, იუღაებრივისა სიტყუა დასაბამობისა». — „წიგნი პირუჭღი, თავი პირუჭღი. ქვეყნის შესაქმე ღღანწესება სტკჰიოთა. მოაქუნ წიგნსა ამას ეამნი წელთა სამათასოთხას ოცღაათსა მეტნი. — დასაბამსა აღაგო ღმერთმან ცაღ და ქუეყანაღ...“ 8r—95v.

წყდება: „...ტირიღი უკვე იყო ღღღაჯატა და ყრმათა წინაშე თუღღთა მქონებელთა წარსაწყემღღისათა...“

შენიშვნები: 1. ტექსტს წინ უძღღვის: ა. „იოსიპოს ფღავიოს, იუღაებრივისა ძვეღ სიტყუაობისა. წიგნი პირუჭღი“ (თავფურცელი).

ბ. „იოსიპოსი წიგნი ჰურიისა. ეპა დიდება ღმერთსა, მაღლი ღმერთსა, კურთხეულ არს ღმერთი, მამა, ძე და წმიდა სული. — იწყებთან სახელითა ღმერთისათა და წადილნება ბრძანებითა დიდისა აფხაზეთისა და ყოვლისა საქართულლოვსა პატრიარხისა პატრონის ე ფ თ ვ ი მ ე ს ი თ ა...“ (1r—v).

გ. „წიგნი იოსიპოს ფლავიოს ჰურიისა. ესენი არიან პირულსა შინა იოსიპოს მოთხრობათასა იუდაებრივისა სიტყუა დასაბამობისა...“ (2r—3r).

დ. „იოსიპოს ფლავიოს, იუდაებრივისა სიტყუა დასაბამობისა. წიგნი პირულს. — წინათაწყვი ყოვლისათვის მოქმედებულსა...“ (4r—7r).

2. ხელნაწერში მოთავსებულია ფლავიოსის „იუდაებრივისა სიტყუა-დასაბამობის“ I—II წიგნები.

3. II წიგნი ნაკლულია, წყდება მე-15 თავზე.

მინაწერი: „ლექსი ასე გადაწერე მე აზნაურმა კულა სვიმონის ძე გუდაბრელი ძემ 1894 წელსა, მარტის 18 დღესა. კულა სვიმონის ძე გუდაბრელი ძე.“

დიდებულ ხელმწიფეო, მაღალო და ღმომო ქველო, გვარტომობით დავითიან-სოლომონის სიბრძნის მცველო, გულქველო და პილატონო, ჯომარლო და ბექ-მკერდ-მრტელო, და ქვრივისა და ობლებისა მოწყალების გამზრდელო“ (3r).

(1987)

5366

კომედია. XIX

19 ფ.; 34×21; ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.]; დაშლილი; დაუწე-რელია 19v.

„პირველი მოქმედება. 1-ლი სცენა (ოთახია მარჯვნივ და მარცხნივ, და შუაზედ კარებია; მარცხენა კარის პირდაპირ ფანჯარა; სცენის მარცხნივ დივანი, წინ სტოლი, კრესლოები და სკამები; მარჯვნივ ტახტი. მდიდრულად მორთული სახლი. ფარდა რომ აიხდება, ეფემია სცენაზეა, დადის). — ეფემია: ოჰ! ჩემო როსტომ, მე შენ რომ მიყვარხარ, ჯერ ისე არც ერთს ცოლს ქმარი არ ჰყვარებია...“ 1r—19r.

შენიშვნები: 1. კომედია შედგება სამი მოქმედებისაგან.

2. ტექსტი ნაწორებია სხვა ხელით.

(1988)

5367

კრებული. XIX

31 ფ.; სხვადასხვა; ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.].

1. «გიორგი ევსევის ძე ერისთავი». —
„განსაცვიფრო და დიდთა სოფლისა შემთხუჭვათა
მაიძულეს მოხუცი წერისა შეჩუჭვათა...“ 1r—2v.

შენიშვნები: 1. ლექსის დასაწყისში ფანქრით გაკეთებულია მინაწერი: „გიორგი ევსევის ძის ერისთავის უნდა იყოს“. მინაწერი დ. კარბელაშვილს ეკუთვნის.

2. ეგვე ლექსი მეორდება 4r—5r-ზე.

მინაწერი: „Смирный Митрополит Платон“ (2v).

2. «გიორგი ევსევის ძე ერისთავი». —
„ვაი რას ვხედავ, შებურობილთა აღზრდილთა შვილთა,
მელმის ვიტანჯვი, მოვსტეჟამ მწარედ ცრემლით შერთულთა“... 3r—v.

მინაწერი: „ეს უნდა იყვეს ფორგი ვესევის ძის ერისთავისა“ (3r).

3. «ბესარიონ გაბაშვილი», ა. „დედოფლისა ანნასი. —
„ვარ უცხო ვინმე ყარიბი, ამა სიტყვისა მკმობელი,
ამა მუხთლისა სოფლისა მაგინებელი, მგმობელი...“ 6r.

შენიშვნა: ლექსი მიყვება გამოცემას მცირე სხვაობით (იხ. ბესიკი, შენიშვნები, ლექსიკონი ალ. ბარამიძისა და ვ. თოფურიას რედაქციით, 1962, გვ. 39—41).

მინაწერი: „ბესარიონ გაბაშვილისა“ (6r).

- ზ. «სევდის ბაღს შეველ». —
„სევდის ბაღს შეველ შენაღონები,
მოკრებად მსურდა ვარდის კონები...“ 6v—7r.

შენიშვნა: ტექსტი გამოცემასთან შედარებით განსხვავებულია (იხ. ბესიკი, გვ. 29—31).

- გ. „დავით სარდლისა. —
ჭე, მთოარეო, შენნი მკვირანო, საღ მიაჩრდილენ შენცა ჭირანო,
მოლევით მოსჩან კეთილ მკვირანო, ანარ კეკლუცნი ამაღ
მტირანო...“ 7r—8v.

შენიშვნები: 1. ლექსი გამოქვეყნებულია (იხ. ბესიკი, გვ. 75).

2. გამოცემასთან შედარებით განსხვავებულია.

- დ. „ამბათქებანი ანნა დედოფლისანი. —
ათენს ბნელს გულსა დიასებრ, ვარდ-ზამბახ ჭე თმით იანი,
კახმავს ლალ მინა ნარგიზით, ორპირ ჟამ რიგით სვიანი...“ 8v.

- ე. „კჟალად ამბათქებანი. —
აღაღებს ბაგებს, გულს დასადაგებს, ეღვირებს ვფუცავ ზე
შეთერულად,
თვალთ ინდი კახმავს, ლალ მინანაზავს, ოდეს პირით ჟღერს
რიტორებულად...“ 8v.

4. „თქმული იოსებ მოძღურის ძისა გაბათონისა. —
აღკაზმე არე, ასპიროზ, ამარტა ასად აგეა,
ბაია ბინდი, ბროლ-ბაზმა, ბალახშ-ბეზეკი ბაგეა...“ 9r—v.

5. „ამბათქებანი ყთ ნადირთანი, თქმულნი ბესარიონის მიერ ობერ სეკრატარის გაბათონისა, [ან-ზე სით მოხვალ]. —

ათინად ბრძენთა განზრდილი აზიად ვმგზავრობ არესა,
ამირბარს ვეკმე ავთანდილ, ამოდ რა ლომობიარესა...“ 9v.

შენიშვნები: 1. ლექსის სათაური აღდგენილია გამოცემის მიხედვით (იხ. ბესიკი, გვ. 115—121).

2. ლექსი ნაწყვეტია, ერთი სტროფია დაწერილი. ვადაშვილის ზევიდან დაუკრავს სხვა ქალაქი და ახალი ლექსი დაუწერია „ანბათქება მზექაბუკისა“.

6. „ანბათქება მზექაბუკისა. —
ათინად აღზრდილს აქებენ, ალვად ანორჩვილს ასრულსა,
ბნელ ბაიათა ბრყვილობა, ბრანგუ ბაბაქუა ბასრულსა...“ 9v—10v.

7. „ქუალად ლექსივე მისი. —

დაბპალო ლეშო, თვალ ხენეშო, გულ ლადარო,
ემბკთ ბუდეო, ბექ-მრუდეო, კერპსადარო...“ 10v.

8. „ქუალად ქაბუასი. —

ვინც რომ ვერ გიცნობს, ესრეთ იტყვის ჰაი ბაჭუაო,
ვინც კარგად გიცნობს, გაიღიმებს, დიდი ცრუაო...“ 11r.

შენიშვნები: 1. ი და ია ლექსები გამოცემაში გაერთიანებულია.

2. ია ლექსის ბოლო სტროფი გამოცემაში შეტანილი არ არის (იხ. ბესიკი, გვ. 98—99).

9. [რუხის ბრძოლა]. —

„ერთი ვინმე წითლოსანი მეფემ ნახა მთაში ისროს...“ 11r:

შენიშვნები: 1. სათაური გამოცემის მიხედვით არის აღდგენილი.

2. ტექსტი ნაწყვეტია, შეიცავს ერთ სტროფს.

3. რედაქციულად განსხვავებულია (იხ. ბესიკი, გვ. 128, სტროფი 27).

მიწაწერები: 1. „მაღალბრწყინვალის ტომით აღმოცისკრებულმან, დიდებულის თავადის სახლთხუცესის წერეთლის ქემან გრიგოლ აღმაწერიანა მეოსეს ლექსნი ესე. არ უწერდი, მაგრამ იძულებულმან აღმქმელ მყო მე, ხოლო შობად დამიცილა ახალმან ფილოსოფოსმან, სანატრელმან მან ქცევითა, რომლისა მხილველნი განკვირვებისა თანა განცვიფრებასა მიეცემიან. გრიგოლ“ (თხზულად ნაწერი) 10v.

2. „აქა მიიღო სისრულე ლექსებმან ამან, ოკდონბრის ა, ქრისტეს აქათ ჩუზ“ (11r).

10 [ცრემლთა ისხარნი], „ბესარიონ გაბათონისაგან. —

ცრემლთა ისხარნი მოსისხარნი ჩემდა არენით,
ილმენით გულნი, ჰირანახულნი შეგვიწყნარენით...“ 12v.

შენიშვნები: 1. სათაური აღდგენილია გამოცემის მიხედვით.

2. ტექსტი მიყვება გამოცემას (იხ. ბესიკი, გვ. 46—47).

3. 12r—v-ზე მეორდება ბესიკის ორი ლექსი: „დედოფალს ანაზედ“ (ლექსი თავნაკლულია, იწყება მეორე სტროფის ბოლო სტროქონით) და „ანათქება დედოფალს ანაზედ“.

11. «ანზე სით მოხვალ», „თქმული ბესარიონ გაბათონისა. —

აჟინად ბრძენთა განზრდილი, აზიად ვემზავრობ არესა...“ 13r—17r.

შენიშვნები: 1. ტექსტი მიყვება გამოცემას (იხ. ბესიკი, გვ. 115—121).

2. 17r—18r-ზე მეორდება ლექსები: „თქმული იოსებ მოძღვრის ძის გაბათონისა, ბატონიშვილს ელისაბედზედ“ და „დავით სარდალზედ“.

12. „მეფის სძალს ქეთევანთან მიწერილი ლექსები, მეფის ძის იოანესაგან. რასტის ხმაზედ. —

სურს მარად გულსა დადაგულსა, სძენა ანბისა,
მეფისა სძლისა, კეთილ ზნისა ბრძენის ენსა...“ 19r—V.

შენიშვნა: იხ. ლ. ქუთათელაძე, იოანე ბაგრატიონის ავტორად ფული ნუსხების მიმოხილვა; საქ. სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე, I, 1959, გვ. 238.

მინაწერები: 1. „ეს ლექსები ამას წინათ მოგართვი, ჰგავს არ მოგართმევია. პასუხი ვერ მივიღე. ვუგუნამაც მიჯიბრა, არ მოგვსვლია. და ახლაც მოგართვი ჩემგან დაბლარჯული შენი იოანე“ (19v).

2. „გარდააწერიხეთ ვინც მონიდომოს. იმღერონ ევროპიაში, არ არის სირცხვილი. უფრო ერთმანერთს სიყვარულს ნიშნავს“ (19v).

13. «იოანე ბატონიშვილი».

„შემხვდა მე ჟამი აწ რადა დიდადრე მოსაწყინარე,
საწოლს ვზი მარტოდ უსაქმოდ, არვისი მოუუბნარე...“ 21r—v.

მინაწერი: „იო მოწყინება(!) რასი დაჯღაბვა დამაწყებინა. მარა არც სულ ტყუვილი არის. გარნა იესე დეკანოზს ვაყურებებ თავის სეირს. ჩემის უნახაობისთვის თუ დასტურ ისე დამართა, როგორც დავსწერე. თქნი მონა იოანე“ (21v).

14. „თქმული გოდერძის მიერ“.

„აბა ჩემო ტორუავ, კმით ვალობა მოიწყე,
ნიბლიას გაბრიყვება ეშმაკობით რად იწყე...“ 22r—v.

15. *ალექსანდრე ჭავჭავაძე, მუხამბაზი ლათაიურ ი. ი.*

„ლოთებო ნეტავი ჩვენა, ალი ალი, ალალი.
დღეს მოგვეცა შვება ღებნანი, ალი ალალი, ალალი...“ 23r—24r.

შენიშვნა: ლექსი რედაქციულად განსხვავებულია (იხ. ალექსანდრე ჭავჭავაძე, თხზულებანი, ი. გრიშაშვილის რედაქციით, წინათქმით, შენიშვნებით და ლექსიკონით, 1940, გვ. 5—6).

16. „საქართველოდს მიფის ირაკლის ასულის მარიამის თქმული ძმათათვისათვის“.

აჰა დამეცნეს რისხვით ცანია,
ისმინეთ საწყლად გლოვის კმანია...“ 25r.

შენიშვნა: ტექსტი გამოქვეყნებულია (იხ. ანთოლოგია II, 1928, გვ. 273).

17. „საქართველოდს მეფის ირაკლის ასულის ქეთევანის თქმული ძმათათვისათვის“.

ჰი, ვითა ვსთქვა განსაკრთომელი,
ჩემის სიცოცხლის დამამცრობელი...“ 25r—v.

შენიშვნა: ტექსტი გამოქვეყნებულია (იხ. ლ. ასათიანი, ძველი საქართველოს პოეტი ქალები, 1936, გვ. 238—240, ანთოლოგია II, 1928, გვ. 275).

12. „დასკალული არდაჩამან დასის ხმაზედ“.

გიგლოვდით მეცა მოყვასნო, სოფლისა განაწირებსა,
აწვე შთასრულს საფლავად, მეცნთავან(!) დასატირებსა...“ 26r.

შენიშვნა: 26v-ზე მეორდება სხვა ხელით გადაწერილი ლექსი, მეფის ირაკლის ასულის მარიამის მიერ თქმული, „აჰა დამეცნეს რისხვით ცანია“.

19. „მისის ბრწყინვალეებას კნიაზს გრიგოლ ზურაბის ძეს“.

ქარმან ირთობ ძალა დამრთო, რა მოგშორდი თანსწორსა,
მიგონებდე შეწუხებულს, წამსვლელს მარტო გზასა შორსა...“ 30r.

17. ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. VII

ანდერძი: „თქვენის ბრწყინვალეების უმორჩილესი მოსამსახურე, კნიაზი ნიკოლაე დადიანო(!), 1889 წელსა, 18 თებერვალს, მუხაგვერდს“. ახლავს ხელრთვა, არ იკითხება (28r).

20. „ალექსანდრე ქავჭავაძის ნათქვამი [მეგრულ ფერხულზე]. —

ამაველსა ნოხს მწვანეს, შეენის რაბამად,
ტულფათა ქალ-ყმათა როკვა ერთბაშად...“ 29r.

შენიშვნა: ლექსის სათაური აღდგენილია გამოცემის მიხედვით (იხ. ალექსანდრე ქავჭავაძე, თხზულებანი, 1940, გვ. 122).

21. „ყარამან თავდგირიძე(!) ნათქვამი. —

მთავარი მენგრელთა დიდ დიდებული,
ყოვლისა ცხოვრებით განათლებული...“ 29r—v.

22. „მიცუალებასა ზედა მისის ბრწყინულებების თავადის პეტრე იოანეს ძის ბაგრატიონისა, ლენერალ ანშეფის და მრავალთა ორდენტთა კავალერისასა. —

არა არს სისრულე სოფელსა ამას შინა,
არცა სადამე მტკიცე ბედნიერება...“ 30r—31r.

შენიშვნები: 1. ლექსი რუსულიდან ქართულად თარგმნილია ალ. ქავჭავაძის მიერ (იხ. ალ. ქავჭავაძე, თხზულებანი, 1940, გვ. 146—149).

2. ტექსტი ნაკლულია აკლია 4—12 სტროფებს შუა.

შინაწერები: 1. „თქმული ნიკოლაოზ ახვერდოვისაგან, 1812-სა წელსა“ (31r).

2. „პეტრე ყარიბი ლარაძე. —

ესე იანბნი აქებენ მას პირველად ვისთვის თქმულა,
მთქმელიცა თქმითა აქა ჰჩანს, თუ ვითარ განუშუშნებულა,
არა ნაკლებად მთარგმნელი, ვფიცავ წარჩინებულა,
სამთავე ვაქებ ლარაძე, მკითხველთა გული შეგებულა“ (31r).

(1989)

5368

კრებული. XIX

47 ფ.; (სხვადასხვა); ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: 1v, 2v, 6v, 7v—8r, 12v, 16v—17v, 19v—20v, 31v—33v, 35v, 38v, 53v, 46v.

1. [ლექსი]. —

„ქუხილის ღრუბლით ქექა გრიალი,
ისმის საშიშრად გრგვინვა სამეხე...“ 1r—v.

2. [ლექსი]. —

„ცთომილ მნათ შვიდნი კრთოლვა მსკდნი შესახედავით...“ 2r.

3. [ეპიტაფია ბეჟან არაგვის ერისთვის ძისა გიორგისა]. —

„ში, არსთა მაარსო, შექმენ ოთხთაგან სახედ შენდა მრთელ ცნობად...“
3r—v.

შენიშვნა: ტექსტის სათაური აღდგენილია H—168 ხელნაწერის მიხედვით (იხ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. 1, 1946, გვ. 117).

4. „შობისათვის უფლისა ჩუჴნისა იესო ქრისტესისა.—

ეჴა უცხოჲ საკვრველება დიდი,
უფალი ზეცით ქუეყნად გარდამოვალს...“ 4r.

5. „მათის უგანათლებულესობისა ყოვლისა საქართულ ჴლოჲსა მეფის სძლის ქეთევან წერეთლის ასული-სადმი უმდაბლესად რთმეულნი. —

მომიყუანა აწ ჰაზრმან საწადილომან,
ერაბამების(!) ცინათგან ამას დღესა...“ 4r.

6. „შობისთვისვე. —

დღეს საიდუმლო, უცხო და დიდებული,
დღეს ქვაბი მცირე ცათა მიემსგავსების...“ 4v.

7. „ვიწო რა გვიამოს ხმაზედ სათქმელი. —

კეკლუცნო, დაგზორდათ კეკლუცთ კეკელა სანატრელია...“ 5r—v.

8. [ალექსანდრე ჰავჴავაძე, შენთან არს გული მნათობო]. —

„შენთან არს გული მნათობო, ვიყო სად გინა...“ 5v.

შენიშვნები: 1. ლექსის სათაური გამოცემის მიხედვით არის აღდგენილი (იხ. ალექსანდრე ჰავჴავაძე, თხზულებანი, ი. გრიშაშვილის რედაქციით, წინათქმით, შენიშვნებით და ლექსიკონით, 1940, გვ. 24).

2. ამ ლექსის ორი სტროფია მოცემული.

9. [გიორგი თუმანოვი], „თახმისი. —

ამხელი თვალთა განვიციდი ცათა ცთომილთ დასადარებას...“ 6r.

10. [გიორგი თუმანოვი], „მუხამბაზი. —

ხმა ტკბილი იადონი სტირს ცრემლით მკმუნვარედა...“ 7r.

11. [გიორგი თუმანოვი], „მუსტაზადი. —

ჴი ვითარად, მწველად კამარად, ცეცხლნი მგზებინა...“ 8v.

შენიშვნა: № № 9, 10, 11 ლექსების ავტორი აღდგენილია H—772 ხელნაწერის მიხედვით (იხ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, ტ. 11, 1951, გვ. 156).

12. [დავით მაჩაბელი], „ვარდი. —

ერთსა კუთხეს, ტურფას წალკოტს, ნერგი რამე დანერგული...“ 9r—11v.

შენიშვნა: ლექსის ავტორი აღდგენილია A—1753 ხელნაწერის მიხედვით (იხ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, A კოლექცია, ტ. V, 1955, გვ. 193).

13. [ლექსი]. —

„ჩუჭნს ღორიზონტზედ ყამი მკრთოლუარე,
დაესუჭტა და ჩუჭნ აღგუადგინა...“ 12r.

შენიშვნა: ტექსტს წინ უძღვის ჩასწორებული ლექსები:

- ა. „ბევრჯელ შექსტეობიან მართლისა მთქმელი,
სტუმარს არ ვისგან მართებს მხილება.
განათლებულნი სიმართლის და სიბრძნით მზმელი,
სამსალად კაცსა არ დაეცილება“.
- ბ. „ვით ვეფხის ტყავი, ჰსწავლა აპრელდა,
სიტყვიერების ველი აღჰყუავდა,
სამზღერებზე ბრძოლისა ცეცხლი დანელდა
ძალთან მშვიდობა ტურფად დაზავდა“.
- გ. „სოფლისა ღელუაში ობოლს მცურავს
უჭ სად გადაკარგავს, რავდენ აბორგებს...“
- დ. „მუნ თვისს ალაგსა უცხო ყუავილი
ნუთუ დამუჭნდეს ტურფად აჩრდილად...“

14. „...სინიღისი არს ხმა მღუთაებისა, რომელიცა ჰხმობს კეთილისათვის
სიტკბოსა, ხოლო ბოროტსა ერისხანების და აძრწუნებს...“ 13r—14r.

შენიშვნები: 1. ტექსტს დასაწყისი აკლია.

2. ჩასწორებულია გადამწერის მიერ.

15. „ეღეგია, პირისპირ ლექთა ბრძოლასა შინათა
ვადის გივი ამილახვარის სიკვდილსა ზედა. —

საწუთრომ ისარს ვესლი ჰსცხო, გულს განმაწონა დამასვა...“ 14v.

16. „აღეგორიული აღწერა, სოფლის წალკოტი. — სახე
გსე არს განმკრთობელი, ყოველი მხარე, ყოველი ნაწილი მისი...“ 15r—16r.

17. „ჩახრიხაული. —

სიბრძნითა სრულსა გიქებ ლომგულსა,
უცხოდ ნაგებსა, ტან ალვად რგულსა...“ 18r.

შენიშვნები: ტექსტს მოსდევს: 1. „უსტარი პირველი. — ბრწყინვალეო თავადო, ვითარ ვიწყო, ანუ რომელი დასაბამი ვჰყო...“ ხელმოწერილია: „ბესიკი შენი მონა. სარწმუნო ვარ შენ შორის მდოგვის წინა, აღკაზმულო სანთელო და მეგობარო, სულისა ჩემისა დამატკობელო, გარნა მეგობრობისა მტრფობი ბ. გაბათნოვი“ (18r—v).

2. „უსტარი 2. — ჰსწყურიან სულსა ჩემსა, ვითარცა მარილისა მგემებელსა“... ტექსტს წარწერილი აქვს: „მეგობარი სულხან ორბელი“ (სულხანი გადაშლილია) 18v.

18. [ლექსი]. —

„ვნახე ბერი, ყრმათა უყრმე და ყრმა წელი ბერთ უბერე...“ 19r.

19. [ლექსი]. —

„განიბნა ვაება აწ ურვანი გვსჯის,
თვალთა გვწვთების, სისსლი და გონება ფრთის...“ 21r—v.

20. „დღესასწაულობით შესღვა ყოვლად უავღუს-
ტებისა ქელმწიფე იმპერატორისა აღექსანდრე პირ-
ველისა პარიუსა შინა. —

„აღიტყველეთ ყოველთა ერთა,
კმითა სიხარულისათა მეფეს აქებდით...“ 22რ.

შენიშვნა: ტექსტი ჩასწორებულია სხვა ხელით.

21. [ლექსი]. —

„მიჯნურობის თერიაყი მისვამს ხელსა მინათიდა...“ 23რ.

22. [ალექსანდრე ჭავჭავაძე]. —

„მე შენ არ გეტყვი, გეტრფი,
ვით სხვანი მეტყვიან...“ 24რ.

შენიშვნა: ტექსტის სათაური აღდგენილია გამოცემის მიხედვით (იხ. ალექსანდრე ჭავჭავაძე, თხზულებანი, 1949, გვ. 148).

23. [ლექსი]. —

„რა თქვენი ოქმი მებოძა, აღარ მოვეც თავი ძილსა...“ 25რ.

24. [ლექსი]. —

„შენ სიბრძნით რიტორ მეტყუელო, სიბრძნეს გარშემოუარე...“ 26რ.

25. [ლექსი]. —

„სამ ნეტარ, სამ რიცხვ, ერთი ორთადმი...“ 27რ.

26. „იბაკონი, თქმული ანტონის მიერ პატრიარხისა ბაგრატიონისა, მარტირიკიდგან გარდმოწერილი. ქეთევან დედოფლისა. —

ეს ქრისტეს სძალი, იასპ მკვრული ლალი,
არ ნათელ მცხრალი, არ ყუავილ ფერით მზრალი...“ 28რ—31რ.

შენიშვნა: აქ შედის იბაკონი არჩილ მეფის, შუშანიკ დედოფლისა, აბიბოსი, ნეოფიტესი, რაქდენისა, დავით და კოსტანტინესი, ბიძინა მატაკარანისა, ელისბარ ქსნის ერისთავისა და შალვასი, მოწამეთავს გარესჯისათა, წმინდის აბოსთვს, კოსტანტინე მთაგრისა წმიდისა მოწამისა, წმიდისა გობრონისათვს, წმიდისა მოწამისა შალვა ახალციხელისა, წა მოწამეთა ქვაბთახევს წამებულთა ლანგ თემურისგან, წა მოწამისა სუქიოსისა და მის თანავენებულთავს, წა მოწამისა ისაკ და იოსებისა, ორი სომეხთ ეფისკოპოსისა და წმინდათა ქალწულ მოწამეთა რიფსიმა და გაიანესი.

27. „ქართლოს. — ძუჭლად და 1845 და 6-ს წელთა. —

ლუაწლით მოსილს ქართლოსსა, მარსის ველს დაბერებულსა...“

34რ—35რ.

28. „საუბარი მამელიუქისა და კოპტისა. მამელიუქი. —

ნუ გგონია რომ მე შენ ჩახმახს კუჭსი მოგასწორობინო...“ 36რ—37რ.

29. „იამბიკო. —

გორს იქმნა კრება ერისთოვთა ბაასისა,
სწავლულებისა, ათეისტობის კლასისა...“ 38რ.

მინაწერი: ტექსტისავე ხელით: „ღენია არის და ეწოდების იოსებ გარსევიანოვს“ (38რ).

30. [გიორგი ერისთავი]. —

„მე ვარ ტრფიალი შენის ხილვისა ჩემო მძახალო...“ 41რ.

შენიშვნა: ლექსის ავტორი აღდგენილია S—3192 ბ ხელნაწერის მიხედვით (იხ. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, S კოლექცია, ტ. IV, 1965, გვ. 298—299).

31. [ლექსი]. —

„პე თავადო, ქართლოსითგან ბუნებად გაქუს თავადობა...“ 39რ—40რ.

32. <ზაქარია გაბაშვილი, მიწერილობა მეფისვახტანგისძის გიორგისადმი>. —

„ღავითის ვარდად ყრმად წარამომარდად მხნეთა მხნის ფარდად გიორგთ მარდად...“ 42რ—v.

მინაწერები: 1. „მიწერილი ზაქარიას მიერ მოძღვრისა გაბაშვილისა და წარეგზავნა ბატონიშვილს გიორგის სამოწყალო წერილი და სხვადა რაიმე საზრდო“ [დ. კარბელოვის] (42რ).

2. „ეს არის ზაქარია ნამოძღვრალის გაბაშვილისა“ (42v).

33. [ლექსი]. —

„მგონია რომ ასე სჯობს,
თუ კაცი სახლს არა სთმობს...“ 43რ—v.

შენიშვნა: 44v-ზე მეორდება ეს ლექსი. მას სათაურად უძღვის „გამოცანასა და პასუხებზე“.

34. [ლექსი]. —

„სოვე(!) ჩემო ყაზახო, პოლკონიკად ხმობილო...“ 45რ—46რ.

35. [ლექსი]. —

„დიდებულო ხელმწიფეო, მაღალო და ლომო ქველო...“ 47რ—v.

5369

ზ. წერეთლის მიმოწერა.

გადატანილია ზ. წერეთლის არქივში № № 5, 7, 8, 14, 18, 33, 37, 39, 43, 45, 47, 51, 53, 56, 57, 59, 60, 63—67, 69, 71—72, 76—78, 89, 94—95, 97—100, 103, 104, 110, 116, 119, 120—121, 124—127, 129, 131—133, 135—136, 139—142, 144—54.

გრ. წერეთლის არქივში № № 79, 102, 173, 218.

5370

ა. წერეთლის მიმოწერა.

გადატანილია გრ. წერეთლის არქივში — № 160; ნ. წერეთლის არქივში — № 225; ალ. წერეთლის არქივში — № № 1—7, 9, 11—28, 30—46, 48.

5371

ნ. წერეთლის მიმოწერა.

გადატანილია გრ. წერეთლის არქივში — № 38; ნ. წერეთლის არქივში — № № 1—224, 226—249, 251—321. ალ. წერეთლის არქივში № № 8, 47.

5372

ს. წერეთლის მიმოწერა.

გადატანილია გრ. წერეთლის არქივში № 313, ს. წერეთლის არქივში № № 7, 10, 11; დ. წერეთლის არქივში № № 10, 11, 15; სხვა წერეთლების არქივში — № № 3, 4, 6—8.

5373

დ. წერეთლის მიმოწერა.

გადატანილია დ. წერეთლის არქივში № № 2—9; სხვა წერეთლები — № 5.

(1990)

5374

იოანე ბატონიშვილი, კალმასობა. 1828

119 ფ.; 33,5×19,5; ქალაღი, კოლენკორ გაღაკრული ყღა (ახღად რესტავრირებული); მხედრული; [1828 წ.]; ავტოგრაფი; დანინებულია ბოლო გვერდები.

«იოანე ბატონიშვილი, კალმასობა». — „მოყუარე და მავდრებელ ღმრთისადმი სამფლობელოთა თვსთა მეფობა აქუნდეს რიგიან...“ ir—119v.

წყდებღ: „...ქალაკე... არღ ზღვის კერძოდ... რსთ ესრეთ... ტღლანიად... ნიად... ჟიონიად...“

შენიშვნები: 1. ხელნწერი „კალმასობის“ პირველი წიგნია. ის გავრძელეღბა Q—720-ის. S—5374 გავრძელეღბა H ფონდში დაცული ხელნწერის № 2170. S—5374 ხელნწერი დღანარჩენ ნუსხეღბთან ერთად საფუძღვღად დღედღო ბეჭდურ გამოცემას (იხ. ი. ბატონიშვილი, კალმასობა, ტ. 1, კ. კეკელიძისა დღა ალ. ბარამიძის რედაქციით). ის აღწერიღია (იხ. დღსახ. გამოცემა, გვ. XI).

2. ხელნწერის თარიღი აღდგენიღია H—2153 ხელნწერის მიხედვით.

(1991)

5375

იოანე ბატონიშვილი, კალმასობა. XIX

64 ფ.; 34,5×21; ქალღღი; უყღო; მხედრული; (XIX ს.); დღუწერიღია: 1, 4, 5 ფფ.

«იოანე ბატონიშვილი, კალმასობა». — „...მიერ დღწყობიღღნი საქმეები ოდეს გვარჩვენებენ კარგს წარმოეღბას, მღშინ ვერვინ დღაიწუნების...“ 2r—64v.

წყდება „...ო. სიღრმე ზღვებისა, სადაცა ხშირად მცურვალეებენ ნაგებით არიან სხვადასხვაგვარნი. ხუთს მხარს ზეთიაც და ქვეითაც მომატებულნი და დაკლებულნი ადგილისამებრ უფსკრულთა შინა მათთასა ესრეთ არს...“.

შენიშვნა: ხელნაწერი S—5374 პირია. იგი აღწერილია გამოცემაში (იხ. ი. ბატონიშვილი, კალმასობა, ტ. I, კ. კეკელიძისა და ალ. ბარამიძის რედაქციით, გვ. XI). ტექსტი იწყება გამოცემის 209 გვერდიდან.

5376

იმერეთის დასახლებულ ადგილთა და მცხოვრებთა სიები XIX საუკუნის პირველი ნახევრისა.

გადატანილია: Var. № № 16—39; Rosd № № 3008—3022.

5377

იმერეთის ქართველთა მილიციის შესახებ. ქაღალდები XIX საუკუნის პირველი ნახევრისა.

გადატანილია: სხვადასხვა ფ. № 118;

გრ. წერეთლის ფ. — № № 1, 5—8, 10—12, 14—34, 36—37, 39—41, 43—44, 46—48, 52—54, 57. 59, 62, 66—76, 78, 81—82, 84—87, 89—91, 93—97, 99—101, 104—106, 108—111, 113, 117, 119—122, 124, 126—127, 136—143, 146—148, 156, 158, 161, 180, 196, 202, 204, 210, 219, 231, 293—295, 303, 307, 310, 312.

დ. წერეთლის ფ. — № № 1—13, 15—35, 37—40, 42—44, 46—52.

ს. წერეთლის ფ. № № 2—6.

5378

კერძო ანგარიშები.

გადატანილია: Sd № № 5034—5085; Rosd № № 2918—2920; ნაწილი შეუერთდა S—5360.

5379

სიგელ-გუჯრები და სხვა დოკუმენტები.

გადატანილია: Sd № № 5086—5145; Rosd № № 1921—1922.

5380—82

ისტორიული ხასიათის დოკუმენტები.

გადატანილია: Sd № № 5146—5229, 5251—5276; Rosd № № 3023—3034, 3035—3036, 3039—3041.

5383

სამხედრო უწყებების ქაღალდები XIX ს. პირველი ნახევრის.

გადატანილია: Sd № № 2577—5288; Rosd № № 2372, 2373, 2913; Ros № 452.

5384

რუსის მთავრობის იმერეთის მართვა-გამგეობის დოკუმენტები.

გადატანილია: Sd № № 5289—5322; Rosd № № 2374—2390, 2905, 2912.

5385

სოლომონ II იმერთა მეფის მიწერ-მოწერა.

გადატანილია: Sd № № 5323—5326.

5386

სიგელი მიცემული რუს ხელმწიფისაგან დავით დადიანისათვის მისი დამტკიცების შესახებ სამეგრელოს მთავრის მემკვიდრედ 1831 წელს.
გადატანილია: Ros № 141.

5387

ასლან წულუკიძის წერილები.

გადატანილია: Sd № № 5327—5328.

5388

ხელშეკრულება გიორგი დოლობერიძისა და ედმონდ პიოსი შავი ქვის მადნის დამუშავების შესახებ 1881 წლისა.

გადატანილია: Ros № 142.

დამატება

გამორჩენილ ხელნაწერთა აღწერილობა:

(1992)

S 1493 ა

სოლომონ ლიონიძე, მოთქმით ტირილი საქართველოს მეფის ღერკულეს ნეტარების ღირსისა. XIX

2 ფ.; 33×21,5 და 11×19; ქაღალდი; მხედრული. [XIX]:

[სოლომონ ლიონიძე — მოთქმით ტირილი საქართველოს მეფის ღერკულეს ნეტარების ღირსისა]. — „დღეს ქვეყანა აღსრული გულის წყრომისა ტახტსა ზედა, ცხებული სისხლითა ცესარისა დიდისა ეკატერინასითა დღეს იცხებს კვალად უფასოსა სისხლსა...“ 1r—2v.

შენიშვნა: სათაური აღდგენილია ნაბეჭდი ტექსტის მიხედვით. იხ. ქართული მწვერმეტყველება. ძეგლები და მასალები შეკრება, ნარკვევი წაუშმდვარა და საძიებლები დაურთო ნ. კანდელაკმა. 1958, გვ. 242. ხელნაწერში შენახულია სიტყვის დასაწყისი (გვ. 242—244,15) და ბოლო (246,12 ქვეშ. — ბოლომდე).

S 1492 ბ

ტფილისის აღწერა. XIX

2 ფ.; 35×22; ქალაღი; მხედრული; [XIX].

[ტფილისის აღწერა]. — ქალაქი ტფილისი არს სატახტო ძველთა საქართველოს მეფეთა და როსისის ღუბერნიად დადებული...“ 1r—2v.

S 1492 გ

იოანე ბაგრატიონის წერილი კათოლიკოს ანტონ II-ს. 1823.

2 ფ.; 24×19; ქალაღი; მხედრული; ქალაღის ჳირნიშანი — 1822; 1823 (1r); დაწერის ადგილი — პეტერბურგი (1r); დაუწერელია 1v—2v.

[იოანე ბაგრატიონის წერილი ანტონ II-ს]. — „უწმინდესო და უნეტარესო პატრიარხო ანტონი, მოწყალეო ხელმწიფეო, ბიძაო მეფის ძეო. თქუტყნი ბრძანებული სრულ ვჳყავ: ოდეს ალექსანდრემან მაკედონელმან ჳსძლო სპარსთა მეფესა დარიოზს და დაიპყრა თჳსად სპარსეთი, მაშინ ალექსანდრემან მიიღო მუნებური ჳნე და ტანთსაცმელი შეიმოსა მათ სახედ. მას ჟამსა შინა მოაჳრევეინა ბეჳედი სახელსა ჳედან თჳსსა და სპარსულისა ენითა ლექსად, ვინაიდგან სპარსთა ჩუეულება იყო იერლაცთა და წიგნთა მინაწერთა ჳედა ბეჳდითა დაბეჳდვა, რომელ არს შემდგომითა სახითა და ნაკვეთითა: სპარსულებ ასე სწერია... თარგმანი: დაიციე სიხარულით, ჳ შემოქმედო სოფლისაო, სადაცა იყოფოდეს პატრონი ამისი ალექსანდრე. უმდაბლესად მეამბორე მეფის ძე იოანე. ივლისის 18: 1823 წელს. ს. ჳ.“

შენიშვნა: აჳვე მოთავსებულია ბეჳდის მონახაზი.

S 1492 დ

ცნობები თეიმურაზ II-ისა და გიორგი XIII-ს შესახებ. XIX

2 ფ.; 31×20; ქალაღი; მხედრული; [XIX]; დაუწერელია 2v.

1. „წელსა 1762, იანვარს 8, შუა დღეს ჟეან, ჟამსა მეექუესესა, ნეტარად საჳსენებელი კეთილმორწმუნე მეფე ქართლისა თეიმურაზს, რა ნებითა ლისათა ამიერ სოფლით განსლვასა განეშხადა და მერმისა მის საუკუნოვსა მიმთხუტყვად წარსდგა, სულის ბრძოლის ლოცვის წარკითხვის ჟეან მარჯენიე კერძო მიწვა და მოჩქარებით ჟეაფიოდ საუბარი რამ იწყო და რა ყურბ მიეუგდეთ, ვსცანით რომ ლოცვას ამბობდა. ამასთან „იესო ტჳბილი“ ათქმევეინა მღვდელმან, რომელიც დიად წმინდად, კაფიად და სასოებით იწყო წართჳმად სვიმონ დეკანოზის ჩაკითხვით. და რა რომ რამდენიმე წარმოსთჳვა, დიად თამამად წამოიწია და ნახევრად წამოჯდა, ვითამც რამე უნდოდა თჳმად და ჩაკითხნენ, რა გეპრიანებათო. მან მართლად ვალიმებულმან სთჳვა: კელმწიფის კურთხევაში ვიყავ და ვილოცევიდო, არ დამაცალეთო. რა ეს წარმოსთჳვა, მაშინვე მიწვა იმავ მჳარესა და ისრე მილულვით იწყო კუალად ლოცუავე ძნიად სასმენლად. მღვდელმა ისევე „იესო ტჳბილი“ ათქმევეინა და აგრევე შესრულებინა. და შიხაძახა თუ ენით ვერა სთჳვი, გონებაში გჳონდესთო და წმინდად უპასუხა: მესმის და გულშიაც მაჳქსო. ამას ჟეან ვითომც კუალად

ლაპარაკი მოუმატა და მლუდელი ჩაეკითხა: რასა ბძანებთო? მან გამოჩენით წარმოსთქვა: კათოლიკეებს ხომ შეიწყნარებენო? მლუდელმან მალ უპასუხა: დიად შეიწყნარებენო. მეფემ მეორედ წარმოსთქვა: მე ხომ აღმოსავლეთის კათოლიკე ვარო და მიიძინა. ამისი მხილველნი და მსმენელნი მრავალნი იყუნენ მას ყამსა რომ ქეშმარიტად ესრეთ იყო“.

2. „მისის სიმაღლის მეფის ძე გიორგი დაიბადა ქალაქსა ტფილისს. წელსა ჩღმთ, ოკდომბერი(!) 8, მწუხრ იქმნა პელაგიასი და ღამისა მან და წარვლო ექვსი ყამი კერძო ღამესა, მოვიდა სოფლად და განსთენა ოკდომბერი თ, იაკობ მოციქულისა აღძეოსისა. ამ ყამს მეფენი ლაშქარს ბძანდებოდნენ, ვითაც მოგიტხარ, და იყო გივი ამილახორი მოურავად ტფილისისა, ესე გივი ყულარაღას ქმნილი ყეენისაგან, და წოდებული მის მიერვე შაჰყული ხანად. დიდად პატივცემულ მეფეთაგან ვითაც ძმაჲ. ამან მორთო ისი ღამენი ჩირაღოანებითა და ლამპრებითა, მუშაითობითა მგოსნებითა მუშა... სროლა იყო ღამე ყოველ ხშირი, და ლხინი და განცხრომა ქართუშლთა და კახთაგან ერთ მსგეფს.

მიიღო მეფობა წელსა 1798, დეკემბრის 28, მიიცვალა ქალაქსა შინა ტფილისს“.

S 1492 ე

ისტორიულ თხზულებათა ფრაგმენტები და ამონაწერები. XIX

4 ფ.; 35×22; ცისფერი ქაღალდი; მხედრული; XIX; დაუწერელია 3v.

„ამისა შემდგომად განიზრახა მეფემან ირაკლი, რათა არა მორჩილ ექმნეს ყაჯარი აღამამ აღახანს...“ 1r—v.

შენიშვნა: ფრაგმენტები სხვადასხვა შინაარსისა: 1r—v-ზე მოთხრობილია ერეკლე II-ის მეფობის ბოლო ამბები და მისი სიკვდილი; გვ. 2, და 3 წარმოადგენს ფრაგმენტს საისტორიო თხზულებისა: „ისტორია ანუ მოთხრობა საქართუშლოჲსა. სიტყუა პირველი. შთამომავლობათჲს ქართუშლთა და განყოფათა მათთა“. ეს ფრაგმენტი შინაარსითა და სტილით წააგავს ანტონ I-ის „საქართველოს ისტორიას“ (შდრ. ხელნაწ. S—2518. იხ. აღწ. S ფონდი, ტ. IV, 1965, გვ. 11). ფ. 4-ზე სხვადასხვა ფრაგმენტული ხასიათის ცნობებია ერეკლე I-სა და ვახტანგ გორგასალის შესახებ. აქვეა შავად ნაწერი სია კახეთისა და ქართლის მეფეებისა.

S 1492 ვ

ისტორიული ხასიათის ამონაწერები. XIX

1 ფ.; 22×17; ქაღალდი; მხედრული; [XIX].

1. „ოდეს რომელნი წარვიდეს გამოქსნად იერუსალიმისა სარაცინთაგან, მაშინ ბოემონდ აღიღო ანტიოხია 1098 წელსა...“ 1r.

2. „ალექსი მეორეს კომინისა, ძესა მანუილ კეისრისა, ემტერებოდა ანდრონიკე კომინი...“ 1r.

S 1492 ზ

კათალიკოსი ანტონ II, მიმართვა წმინდა გიორგისადმი. XVIII—XIX.

1 ფ.; 32×20; ქაღალდი; მხედრული; ფურცელს აკლია ერთი მეოთხედი, რომელიც შევსებულია ზედ დაწებებული სუფთა ქაღალდით; [XIX].

[ანტონ მეორე, მიმართვა წმინდა გიორგისადმი]: „...აღთქმული უტყუვერ-
ლისაგან პირისა... შეჰსდგომიეს...“ 1r.

შენიშვნა: ავტორის ვინაობა ჩანს სიტყვებიდან: „...ტაძრისაცა ამის შენისა
ხარისსა ზედა მკდომარემან, მე უკუშ სრულიად საქართველომასა მეფისა ირაკ-
ლი მეორისა ძემან კათოლიკოს-პატრიარხმან და ალავერდელმან ანტონი ვი-
სურვე შენ პირმოხას ხატისა ამის შენისა შეძერწა ზურგსა ამას ზედა...“

(1993)

3058

ქართველ საეკლესიო მოღვაწეთა სია. XIX.

1 ფ.; 34×22; ქაღალდი ლურჯი; მხედრული; [XIX]; კვირნიშანი: 1821;
ფრაგმენტი.

[ქართველ საეკლესიო მოღვაწეთა სია]. — „...24. მეფე
ქართლისა მირიან ხოსროვანი მოიქცა ქადაგებითა ურიტორომთა და სას-
წაულითა წმინდისა მოციქულისა. ნინასითა წელსა ქრისტესით 326. და
მოითხოვეს დიდისა მოციქულთა სწორისა კოსტანტინესაგან ეპისკო-
პოსი და მღუდელნი. და წარმოუგზავნნა იოანე გუთელ ეპისკოპოსი, მღუ-
დელნი ორნი და დიაკონნი სამნი. და ყოველმან ივერიამან ნათელ-იღეს. და
მიერითგან არღარა განდრევილ არს სარწმუნოება ბერძენ-ქართველთა. და იყო
პირველი არხიეპისკოპოსი საქართველომასა იოანე.

25. მეფის ბაქარის დროსა დაჯდა მთავარეპისკოპოსად იაკობ
წელსა...

26. მეფის მირდატის დროს თვთ იაკობმან დასვა მთავარეპის-
კოპოსად იოვ და გრდაიცვალა იაკობ.

28. მეფის ტრდატის დროს გარდაიცვლებოდა რა იოვ, დასვა
ელია.

29. მეფის ფარსმანის დროს დასვეს მთავარეპისკოპოსად სვიმონ.

55. ბაგრატ, ევთიმი ქართუელი, იოანე გრძელისძე,
არსენი ნინოწმიდელი, იოანე სალონელი(?) ოქროპი-
რი, ზაქარია მირდატის ძე ანუ მარტიის ძე.

57. ბაგრატ, ბერი გრძელი, ახალი აბრაჰამ, არსენი, ან-
ტონი მნათე, ვასილი ბაგრატის ძე, ევთიმისაც და მთაწმი-
დელსაც მოესწრენ. იოანე ანუ ილარიონ თუალელ, მოძღ-
ვარი გიორგი მთაწმიდელისა, გიორგი შეყენებული, მოძღ-
ვარი გიორგისავე, გიორგი და გიორგი ოლთისელი, იოანე
პატრიკ-ყოფილი, იოანე პეტრიწი და სტეფანე.

59. მეფე დავით. ამის(!) დროს იყვნენ ეფრემ მცირე, თეო-
ფილე, არსენი იყალთოელი, იოანე ტაიჭის ძე.

იოანე, მამა ევთიმისი, ტაოსელი“ (1r).

შენიშვნები: 1. აბზაცების დასაწყისებში დასმული ციფრები ქართველ მე-
ფეთა ქრონოლოგიურ რიგზე მიუთითებს.

2. ბაგრატ III-ის თანამედროვეა ეპისკოპოსი იოანე ბოლნელი ოქ-
როპირად წოდებული (იხ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტო-
რია, I, 1960, გვ. 182). ხელნაწერში თითქოს სალონელი იკითხება. ხომ არ
არის გადაწერის შეცდომა.

3. S—3058 ხელნაწერის ნაწილი გადატანილია Sd. ფონდში, № 2351—2356.

ს ა მ ი ე ზ ლ ე ზ ი

1. ხელნაწერთა კრონოლოგიური ტაბულა

საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის № №	საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის № №
X ს.	5221; ეტრატი	„	5166
„	5222; ეტრატი	„	5180
„	5223; ეტრატი	„	5181
XI ს.	5231; ეტრატი	„	5214
XII ს.	5144	„	5229
XIV—XV ს. ს.	5230	„	5232
XV ს.	5224	„	5234
„	5313	„	5235
1519 წ.	2527	„	5243
XVI ს.	5038	„	5353
XVI—XVII ს. ს.	2526	„	5358
XVII ს.	5091	XVIII—XIX ს. ს.	1492%
„	5092	„	2511
„	5093	1800 წ.	5060
„	5094ა	1803 წ.	5324
„	5094ბ	1808 წ.	5310
„	5094გ	1814 წ.	5044
„	5094დ	1818 წ.	5312
„	5095	1819 წ.	5065
„	5096	„	5104
„	5133	1821 წ.	5242
„	5150	1822 წ.	5316
„	5165	1823 წ.	1492ა
„	5167	„	5083
„	5175	„	5182
XVII—XVIII ს. ს.	5151	1824 წ.	5155
„	5233	1827 წ.	5036
1701 წ.	5228	„	5050
1747 წ.	5004	„	5374
1749 წ.	5008	1830 წ.	5355
1786 წ.	5286	1833—1834 წწ.	5314
1789 წ.	5049	1835 წ.	5362
1794 წ.	5097	1836 წ.	5041
1798 წ.	5359	1838 წ.	5084
XVIII ს.	5006	1840 წ.	5156
„	5109		

საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის № №	საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის № №
1845 წ.	5064	"	5037
1846—1848 წწ.	5126	"	5039
1849 წ.	5125	"	5042
1852 წ.	5280	"	5045
1853—1857 წ.	5055	"	5047
1854 წ.	5005	"	5048
1856 წ. (?)	5186	"	5051
1861 წ.	5043	"	5053
1864 წ.	5237	"	5057
1874 წ.	5043	"	5058
1876 წ.	5187	"	5059
"	5281	"	5061
1877 წ.	5288	"	5062
"	5293ა	"	5063
"	5293ბ	"	5066
1878 წ.	5267ღ	"	5067
"	5268ბ	"	5068
"	5269	"	5069
"	5273	"	5070
"	5287	"	5071
"	5305	"	5072
1879 წ.	5195	"	5073
1882 წ.	5193	"	5074
1884 წ.	5265	"	5075
1885 წ.	5252	"	5076
1886 წ.	5256	"	5077
1887 წ.	5293ე	"	5078
1888 წ.	5284	"	5079
1892 წ.	5052	"	5080
1895 წ.	5099	"	5081
"	5255	"	5082
1896 წ.	5276	"	5085ა
1897 წ.	5174	"	5085ბ
XIX ს.	1492 ა, ბ, გ, დ,	"	5087
"	ქ, ჰ	"	5088
"	3058	"	5089
"	5007	"	5090
"	5009	"	5100
"	5010	"	5102
"	5011	"	5106
"	5012	"	5108
"	5035	"	5118
		"	5127
		"	5128

საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №№	საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №№
„	5129	„	5208
„	5130	„	5209
„	5131	„	5210
„	5132	„	5212
„	5135	„	5213
„	5137	„	5215
„	5138	„	5216
„	5139	„	5217
„	5140	„	5218
„	5141	„	5238ა
„	5142	„	5239
„	5143	„	5244
„	5144	„	5246
„	5145	„	5247
„	5146	„	5248
„	5147	„	5249
„	5148	„	5250 ავტოგრაფი
„	5149	„	5254
„	5152	„	5257
„	5153	„	5266
„	5157	„	5267გ
„	5158	„	5272
„	5159	„	5274
„	5160	„	5277
„	5163	„	5278
„	5173	„	5282
„	5176	„	5283
„	5177	„	5285
„	5178	„	5286
„	5179	„	5289ა
„	5183	„	5289ბ
„	5184	„	5291
„	5185	„	5293გ
„	5191	„	5293დ
„	5192	„	5293ე
„	5194	„	5293ზ
„	5197 ა, ბ	„	5293თ
„	5198	„	5293ი
„	5199	„	5294
„	5200	„	5302
„	5201	„	5303
„	5205	„	5304
„	5206	„	5306
„	5207	„	5308

საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №№	საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის №№
„	5309	„	5054
„	5311	„	5238ბ
„	5315	„	5261
„	5350	„	5267ა
„	5352	„	5267ბ
„	5356	„	5267გ
„	5360	„	5271
„	5361	„	5279
„	5363	1900 წ.	5290
„	5364	1901 წ.	5189
„	5365	1912—1913 წ.	5325
„	5366	1917 წ.	5307
„	5367	XX ს.	5188
„	5368	„	5190
„	5375	„	5268ა
XIX—XX ს. ს.	5040	„	

- აბაშიძე გიორგი იოვანეს ძე 5131:214 (შენ. 4).
- აბაშიძე გრიგოლ ვლადოს ძე 5129:20.
- აბაშიძე გრიგოლ (XIX ს. პოეტი) 5129:38 (შენ. 1, 2, 4); 5130 (შენ. 2); 5146:8 (შენ. 1); 5147; 5148; 5149.
- აბაშიძე დავით 5144 (ანდ.).
- აბაშიძე იასონ კოსტანტინეს ძე 5008 (მინ. 2, 9).
- აბაშიძე იოვანე 5131:214 (შენ. 4).
- აბაშიძე კიტა 5147:1 (შენ.), 3 (შენ. 1).
- აბაშიძე კოკი 5129:38 (შენ. 4); 5130:24 (შენ. 2).
- აბაშიძე კოსტანტინე 5008 (მინ. 2, 5, 9).
- აბაშიძე ნიკო 5131:171 (შენ. 2).
- აბაშიძე სიმონ დავითის ძე 5144 (ტექ. აღწ.), (ანდ.).
- აბიბო (მოწ.) 5368:26 (შენ.).
- აბო (მოწ.) 5368:26 (შენ.).
- აბრამ არქიმანდრიტი (მთარგმნელი) 5282 (შენ. 1).
- აბრჰმ 5226 (ტექ. აღწ.), 5226:1, (ანდ. 1, 2, 3).
- აბულაძე იუსტინე 5058 (შენ.)
- ავალიშვილი გიორგი 507:65;
- ავალიშვილი ჯაქარია 5267ე (შენ. 1).
- ავალიშვილი ივ. გ. 5097 (მინ. 5).
- ავალიშვილი-ჭავჭავაძის სალომე (ალ. ჭავჭავაძის მეუღლე) 5131:152.
- ათანელიშვილი ლილი 5310 (შენ. 1).
- აკაკი იხ. წერეთელი აკაკი
- ალექსანდრე (თეიმურაზ I ძე) 5051:4.
- ალექსანდრე I (იმპერატორი) 5142 (შენ. 2); 5144; 5302; 5368:20.
- ალექსანდრე (მეფეთ-მეფის გიორგის ძე) 5238ა:1 (შენ.), 4 (შენ.).
- ალექსანდრე (მეფეთ-მეფის სოლომონის და მარიამის ძე) 5238ა:4 (შენ.).
- ალექსიმოვი ივანე 5008 (შენ. 4).
- ალექსი მიტროპოლიტი 5008 (შენ. 4).
- ალექსი მხატვრის 'გრიგოლის ძე, ან-ჩისხატის დეკანოზი 5004 (ტექ. აღწ.), (ანდ.).
- ალექსი-მცხხიშვილი ტარასი 5127 (შენ. 3, 4).
- ალექსი-მცხხიშვილი სოლომონ (ანჩისხატის დეკანოზი) 5097 (ტექ. აღწ.), (ანდ.), (მინ. 1); 5127 (შენ. 4); 5131:47, 47 (შენ. 1, 3); 71, (შენ.).
- ალმასხან (ერეკლე II ძე) 5049 (მინ.).
- ამილახვარი გივი 1492დ; 5368:15.
- ამილახვარი გიორგი ივანეს ძე 5163 (მინ. 2).
- ამილახვაროვ იხ. ამილახვარი.
- ამილახვარი დემეტრე სახლთუხუცესი 5302, 5302 (შენ. 2).
- ამილახვარი ივანე 5163 (მინ. 2).
- ამილახვარი იოსებ 5131:120.
- ამილახვარი ქაიხოსრო 5163 (შენ. 1).
- ამილახვარა მარიამ იოსების ასული 5131:120.
- ამილახორი 5159 (ტექ. აღწ.), (ანდ.).
- ანა 5131:84 (შენ.).
- ანა პატას ასული 5008 (შენ. 2).
- ანანა (თევდორე ჭვერნაძის ასული) 5176 (ტექ. აღწ.), (ანდ.).
- ანანია 5009 (მინ. 12).
- ანასტასია (ერეკლე II ასული) 5009 (მინ. 25).
- ანახანუმ დედოფალი (თეიმურაზის მე-უღლე) 5302
- ანდრია 5009 (მინ. 12).

- ანდრიანი (რუსეთის პატრიარქი) 5008 (შენ. 3).
- ანდრონიკაშვილი 5294:2.
- ანდრონიკაშვილი იოსტოს 5090:11.
- ანდრონიკაშვილი იოსებ 5254; 5254 (შენ. 2, 4).
- ანდრონიკაშვილი პაატა 5358:3 (შენ. 2, 3).
- ანდრონიკოვი იხ. ანდრონიკაშვილი.
- ანვარი სოილი 5004.
- ანთიმოზი 5287:1, 1 (შენ.), 2 (შენ.), 3 (შენ.), 4, 4 (შენ.).
- ანკიტილი 5076 (შენ. 1).
- ანნა (ასული რაჭის ერისთვის როსტომისა და მარიამ წულუკიძისა) 5238ა: 10 (შენ.).
- ანტონ I კათალიკოსი 1492ე (შენ.); 5049 (შენ. 1, 2, 3); 5050:5 (შენ.); 5076 (შენ. 1); 5163; 5210 (შენ.); 5243; 5302; 5314; 5368:26
- ანტონ II კათალიკოსი 1492 (შენ.); 1492 გ.
- ანტონი (გრ. ორბელიანის ლექსის აღ-რესატი) 5131:162.
- ანშიშაია 5238ა:23 (შენ.).
- არაბული ბათაკა თოთიას ძე 5293გ (შენ. 4); 5293დ (შენ. 5).
- არაბული ბათაკა თოთიას ძე 5293გ; (შენ. 4); 5293დ (შენ. 5).
- არაბული გიორგი სუმბატაშვილი 5293დ (შენ. 5).
- არაბული მამისწვერა 5293გ (შენ. 4); 5293დ (შენ. 5).
- არაბული ხოლგა 5293დ (შენ. 5).
- არაგველი დ. 5283 (შენ. 2).
- არსენ იყალთოელი 3058; 5008 (მინ. 3).
- არსენ ნინოწმიდელი 3058.
- არსენი ტროიცისა და იეროსლავის ეპისკოპოსი 5008 (შენ. 2).
- არფაქსადი იოთამისძე (ამილახვარი?) 5226:1.(შენ. 2).
- არჩილ მეფე 5050:1.
- არჩილ მეფე (ვახტანგ V ძე) 5228 (ანდ. 2); [ანდ. 2, (შენ.)]; 5235:5; 5302; 5368:26 (შენ.).
- ასათიანი ლევან 5367:17 (შენ.).
- აფელაური რაჟდენ 5313 (მინ.).
- აქილესი 5215.
- ახვერდოვი ნიკოლოზ 5367:22 (მინ. 1).
- ახმეტ ფაშა 5246 (მინ. 2).

ბ

- ბაბუროვი მელქისედეკ 5039 (ანდ.).
- Бабуров Николай Аветович(!) 5039 (მინ. 1)
- Бабуров Аветик 5039 (მინ. 1)
- ბაგრატი, მეფეთ-მეფე 5238ა:6 (შენ.).
- Багратова Нина 5288 (მინ. 1,2)
- ბაგრატ კუროპალატი 5238ა:7 (შენ.).
- ბაგრატ მეფე 5238ა:3 (შენ.).
- ბაგრატ მეფეთ-მეფის კოსტანტინეს ძე 5227 (ტექ. აღწ.), (ანდ. 1), (ანდ. 3), [ანდ. 3 (შენ.)].
- ბაგრატ III 3058.
- ბაგრატ IV 5226:1 (შენ. 1).
- ბაგრატ ბატონიშვილი იხ. ბაგრატიონი ბაგრატ.
- ბაგრატიონი ბაგრატ 5076 (შენ. 2).
- ბაგრატიონი ბაქარ ვახტანგის ძე 5044: 3 (ანდ.).
- ბაგრატიონი გიორგი ვახტანგის ძე 5368: 32, 32 (მინ. 1).
- ბაგრატიონი გრიგოლ 5076 (შენ. 1, 2); 5089.
- ბაგრატიონი გრიგოლ იოვანეს ძე, მუხრანელი 5291 (მინ. 3).
- ბაგრატიონი დავით 5060; 5076 (შენ. 2); 5131:33.
- ბაგრატიონი დიმიტრი 5041 (შენ.); 5050:7.
- ბაგრატიონი ელენე ირაკლის ასული 5131:123 (შენ.).
- ბაგრატიონი თეიმურაზ 5076 (შენ. 2); 5090:1.
- ბაგრატიონი ვახუშტი 5008 (ტექ. აღწ.), (შენ. 1, 2); 5076 (შენ. 1); 5100 (შენ. 1, 2); 5294:2 (შენ. 2).

- ბაგრატიონი ვახტანგ 5049 (მინ.); 5131:45 (შენ.), 47 (შენ. 3), 71 (შენ.).
- ბაგრატიონი იოანე 1492 გ; 5363 (ტექ. აღწ.) (მინ. 1); 5364 (ტექ. აღწ.); 5367:12, 12 (შენ.), 13, (მინ. 1); 5374 (ტექ. აღწ.), (შენ. 3); 5375.
- ბაგრატიონი იულონ 5302.
- ბაგრატიონი მარიაშ 5131:13, 47 (შენ. 3), 71 (შენ.); 5367:16, 18 (შენ.).
- ბაგრატიონი სპეტრე 5316 (მინ. 2); 5367:22.
- ბაგრატიონ-მუხრანელი იოანე კოსტანტინეს ძე 5131:122 (შენ. 2).
- ბაგრატიონ მუხრანელი კოსტანტინე 5131:122 (შენ. 2).
- ბათიაშვილი ირ. 5132 (შენ. 2).
- ბაკურ მეფე 5009:8 (შენ.).
- ბალახაშვილი იაკობ 5075 (შენ. 3); 5131:53 (შენ.); 81 (შენ.); 5190:16 (შენ.); 5261:1 (შენ. 2); 5279:1 (შენ.).
- ბალიაური ბეღია 5293 ბ (შენ. 4); 5293 დ (შენ. 5).
- ბარათოვი ნ. იხ. ბარათაშვილი ნიკოლოზ.
- ბარათაშვილი ბარამ 5131:202.
- ბარათაშვილი ზაალ 5131:74.
- ბარათაშვილი თინათინ 5238ა:9 (შენ.).
- ბარათაშვილი ნიკოლოზ 5074; 5190:1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 22.
- ბარამიძე ალექსანდრე 5004 (შენ. 1); 5039 (შენ. 2); 5051:5 (შენ. 4); 5126:3 (შენ.); 5131:30 (შენ.); 5212 (შენ. 2); 5234:5 (შენ. 1); 5235:5 (შენ.); 5280:1 (შენ.); 5367:3 (შენ.); 5374 (შენ. 3); 5375 (შენ. 2).
- ბარამიძე რევაზ 5084 (შენ. 1).
- ბარბარე 5131:96.
- ბარნაბიშვილი ივანე 5108 (ტექ. აღწ.), (შენ. 4, 5), (მინ. 1, 2).
- ბარონია 5076 (შენ. 1).
- ბატონიშვილი იხ. ბაგრატიონი.
- ბაუმეისტერი 5208 (შენ. 3); 5209 (შენ. 1).
- ბაქარ ბატონიშვილი იხ. ბაგრატიონი ბაქარ.
- ბაქრაძე არინოელი 5064 (მინ.).
- ბაქრაძე დიმიტრი ზაქარიას ძე 5100 (შენ. 2); 5109 (შენ. 3, 4, 5, 6, 7). 5240; 5241; 5264; 5219.
- ბაქრაძე ეფენია 5007 (მინ. 2).
- ბაქრაძე ივანე გრიგოლის ძე 5191 (ტექ. აღწ.), (შენ. 1, 2, 4).
- ბაქრაძე ივანე 5267ა.
- ბაქრაძე ქველი 5064.
- ბებუთაშვილი 5044:4 (შენ.).
- ბებუთოვი ღვთისწყალობა 5079:66, 67, 68. 69
- ბეღკრულაძე 5268ბ, 5268ბ (შენ.).
- Белосельский 5039 (მინ. 1)
- ბეჟანა მკერვალი 5131:152.
- ბერიტოვი ბესარიონ 5186 (ტექ. აღწ.), (ანდ.), (მინ. 2).
- ბერანუე 5254; 5254, (შენ. 3).
- ბერდელოტოვი 5131:165.
- ბერძენიშვილი ნიკოლოზ. 5227 [ანდ. 3 (შენ.)]; 5235:5 (შენ.).
- ბესარიონ არხიმანდრიტი 5316 (მინ. 1, 2).
- ბესიკი იხ. გაბაშვილი ბესარიონ.
- ბესტუჟევ-მარლინსკი ა. 5286 (შენ. 2, 3).
- ბესარიონ კათალიკოსი 5238 ა:10 (შენ.).
- ბიძინა მატაკარანი 5368;26 (შენ.).
- ბლიაძე 5104 (მინ. 2).
- ბონაპარტე ნაპოლეონ 5131:214.
- ბრევაძე დავით 5077 (შენ.); 5078 (შენ. 2).
- ბროსე მარი 5220; 5294:3 (შენ.) 4 (შენ. 1).
- ბურდული ავთანდილ 5011 (მინ. 2).
- ბურდული პლატონ ავთანდილის ძე 5011 (მინ. 2).

- გაბაღიძე ნიკოლოზ 5228 (ტექ. აღწ.), (ანდ. 1, 2).
- გაბაევი კოსტანტინე 5362 (ანდ.).
- გაბაშვილი ბესარიონ 5131:30, 32, 45 (შენ.), 52, 59, 60, 62, 70, 129, 129 (შენ. 2); 177, 177 (შენ.), 181, 188 (შენ.), 203, 204 (შენ. 2); 5212 (შენ. 2); 5368:17 (შენ. 1, 3); 5367:3, 5, 10, 11, (მინ. 3).
- გაბაშვილი ზაქარია 5156, 5156 (ანდ.); 5157:3 (შენ.); 5368:32, 32 (მინ. 1, 2).
- გაბაშვილი იოსებ 5157 (შენ.).
- გაბაშვილი (ზაქარიას ძმის ძე) 5157 (შენ.).
- გაბაშვილი ტიმოთე 5050:4; 5083; 5309; 5309 (შენ.).
- გაბრიელ სერისტოელი 5228 (ტექ. აღწ.), (ანდ. 3).
- გაბრიელ ეპისკოპოსი იხ. ქიქოძე გაბრიელ.
- გაბრიელ მცირე 5182; 5182 (შენ.).
- გაგუა დავით 5238ა:8 (შენ.).
- გაგუნოვი ზაქარია 5050 (ანდ.).
- გავაშელი ზოსიმე 5238ა:8 (შენ.).
- გაიოზ არქიდიაკონი იხ. გაიოზ რექტორი
- გაიოზ რექტორი 5049. (შენ. 1); 5185 (შენ. 3).
- გამრეკელი ნიკოლოზ 5194 (ტექ. აღწ.), (შენ.), (მინ. 1, 2).
- განდევანი იხ. ერისთავი დომინიკა
- გარსევანიშვილი იესე 5215 (შენ. 3).
- გარსევანოვი იოსებ
- გაწერელია აკაკი 5081:1 (შენ.), 28 (შენ.); 5131:142 (შენ. 2); 5271:1ა (შენ.).
- გელოვანი 5302.
- გერასიმე იერომონახი 5053 (ანდ.).
- გერმანაშვილი//გერმანოვი გიორგი 5165 (მინ. 2).
- გერმანაშვილი ზაქარია 5165 (მინ. 1).
- გეურჯ ვართაპეტი 5104 (ტექ. აღწ.), (შენ. 1), (ანდ.), (მინ. 2).
- გვარამაძე ივანე 5247; 5293ა (ტექ. აღწ.), 2 (შენ. 1), 5 (შენ. 3), (შენ. 3 ბ).
- გვარამაძე მანანა 5126 (ტექ. აღწ.), (ანდ. 4).
- გვარამაძე სალომე 5126 (ტექ. აღწ.), (ანდ. 3).
- გვახარია ალექსანდრე 5057 (შენ.); 5128 (შენ.).
- გვიდო დე კოლუმბი 5185.
- გიგაური აფშინა 5293დ (შენ. 5).
- გივი მდივანი იხ. თუმანიშვილი გივი.
- გილიარევსკი პეტრე 5307.
- გიორგი ბატონიშვილი იხ. ბაგრატიონი გიორგი.
- გიორგი 5226:1 (შენ. 1).
- გიორგი (ბიძა ბესარიონ არქიმანდრიტისა) 5316 (მინ. 1).
- გიორგი 5137 (შენ. 3).
- გიორგი (მოწ.) 5009:10; 5106 (შენ. 2).
- გიორგი 5106 (ტექ. აღწ.), (შენ. 2), (ანდ.).
- გიორგი II (მეფე აფხაზთა და ქართველთა) 5226:1 (შენ. 1); 5238ა:7 (შენ.).
- გიორგი III (დიმიტრის ძე, თამარის მამა) 5226:1 (შენ. 1).
- გიორგი ლაშა (თამარის ძე) 5226:1 (შენ. 1).
- გიორგი VIII მეფეთ-მეფე (მამა ალექსანდრესი), 5238ა:1 (შენ.), 4 (შენ.).
- გიორგი მეფე (კახთა მეფე 1511—1513, 5238ა:7 (შენ.) მამა ლეონისა).
- გიორგი XI 5091 (მინ. 4); 5302.
- გიორგი XIII 1492 დ:2.
- გიორგი მეფე(?) 5291 (მინ. 1, 2).
- გიორგი (ძე რაქის ერისთავის როსტომისა) 5238ა:10 (შენ.).
- გიორგი მთაწმიდელი 3058; 5109 (შენ. 6); 5226:1 (შენ. 1); 5238ბ; 5312:1 (შენ. ბ).
- გიორგი ნიკომიდიელი 5053:1.
- გიორგი ოლთისელი 3058.
- გიორგი შეყენებული 3058.

- გობრონ ქართველი (მოწ.) 5008 (მინ. 3); 5368:26 (შენ.).
- გოგა ლელაიას ძე 5238ა:20 (შენ.).
- გოგებაშვილი იაკობ 5325 (შენ. 3ვ).
- გოგრიჭიანი გიორგი 5238ა:21 (შენ.).
- გოდებრელიძე ნიკოლოზ სვიმონის ძე 5214 (შენ. 5 ა).
- Годабрелидзе Семен Глахуевич 5214 (შენ. 5ა); 5215 (მინ.).
- Годабрелидзе Глахуна 5215 (მინ.)
- გოდუნოვი ბორის თევდორეს ძე 5070 (შენ. 2).
- გოდუნოვი თევდორე 5070 (შენ. 2).
- გომელაური ი. ნ. 5290:36.
- Горшкова 5255 (შენ.)
- გრიბოედოვი ალექსანდრე 5289 ბ:2, 3 (შენ.).
- გრიგოლ ბატონიშვილი იბ. ბაგრატიონი გრიგოლ.
- გრიგოლი 5137 (ტექ. აღწ.), (შენ. 2).
- გრიგოლ ბაკურიანი 5226:1 (შენ. 1).
- გრიგოლ მუნრანელი 5289ა:2 (შენ. 2), 5289ბ:5 (შენ. 4); 5291.
- გრიგოლ ტაბაკინის არქიმანდრიტი 5008 (მინ. 11).
- გრიგოლ ხანძთელი 5008 (მინ. 3).
- გრიშაშვილი იოსებ 5079:1 (შენ.); 5081:4 (შენ.); 5131:14 (შენ.), 29 (შენ.); 5179:1 (შენ. 1); 5190:15 (შენ.), 20; 5271:2 (შენ.); 5367:15 (შენ.); 5368:8 (შენ. 1).
- გრიგოლ მხატვარი (ალექსი ანჩისხატის დეკანოზის მამა) 5004 (ანდ.).
- გრიგოლია კონსტანტინე 5314 (შენ. 3); 5316 (შენ. 5).
- გროლაშვილი სვიმეონ 5313 (ტექ. აღწ.), (ანდ.).
- გუდაბრელიძე კულა სვიმონის ძე 5365 (მინ.).
- გულბაათ 5267ე (შენ. 1).
- გულისაშვილი ელენე იოსების ასული 5307 (ტექ. აღწ.), (შენ. 1).
- გურგენიძე სოლომონ 5267 ა (შენ. 1).
- გურიელი პელაგია ქაიხოსროს ასული (ცოლი ნესტორ წერეთლისა) 5008 (მინ. 6).

დ

- დადიანი დავით ლეონის ძე 5131:114 (შენ.), 115 (შენ.); 5141 (შენ. 2); 5142 (შენ. 2, 3).
- დადიანი ლევან//ლეონ 5131:122 (შენ. 2); 5142 (შენ. 2, 3).
- დადიანი კოსტანტინე ლეონის ძე 5316 (მინ. 2).
- დადიანი ნიკოლოზ 5367:19 (ანდ.).
- დადიანი ნინო ლევანის ასული 5131:122 (შენ. 2).
- დავით 5138 (ტექ. აღწ.), (შენ.).
- დავით აღმაშენებელი 5089 (შენ. 1); 5226:1 (შენ. 1); 5238ა:2 (შენ.); 5325 (შენ. 3ვ); 5352 (შენ. 2).
- დავით ბატონიშვილი, იბ. ბაგრატიონი დავით.
- დავით გარეჯელი 5008 (მინ. 3); 5118:2 (შენ. 2).
- დავით (და კოსტანტინე) მოწ. 5008 (მინ. 3); 5368:26 (შენ.).
- დავით მეფეთ-მეფე (იხსენიება რუსუდანთან და იოვანესთან ერთად) 5238 ა:5 (შენ.).
- დავით რექტორი 5050:6; 5079:64; 5990:22 (შენ. 3); 5131:74 (შენ.); 5185 (შენ. 2); 5269:1, 2, 3, 4, 4 (შენ.); 5358 (ტექ. აღწ.); 5358:3 (შენ. 1, 2), 6 (შენ.), 8 (შენ.); 5359; 5359 (შენ.).
- დადელაშვილი გ. 5303, 5303 (შენ. 1, 2).
- დ-ძე გრ. 5129:19.
- დედა-ბეგი 5264 (მინ. 2).
- დემეტრე მეფე (დავით აღმაშენებლის ძე) 5226:1 (შენ. 1).
- დემეტრე თავდადებული 5238ა:2 (შენ.).
- დერუავინი 5267 ბ.
- დიასამიძე თ. 5325 (შენ. 4).

დიასამიძე მიხეილ ნიკოლოზის ძე 5325 (შენ. 4).
 დიმიტრი ბატონიშვილი, იხ. ბაგრატიონი დიმიტრი.
 დიმიტრი თვითმწოდებელი (თვითმარქვია) 5070 (შენ. 3).
 დიონოსი არეოპაგელი 5042:2.
 დოდაშვილი სოლომონ 5293-ი (ტექ. აღწ.), (შენ. 5).

დოდო ქართველი 5008 (მინ. 3).
 დოლიძე ისიდორე 5035 (შენ.); 5050:1 (შენ.), 2 (შენ.); 5352 (შენ. 2).
 დოსითეოსი ქუთაისის მიტროპოლიტი 5008 (მინ. 11).
 დოდონაძე ამბაკი 5236.
 დოშ გიორგი იხ. ჯანდიერიშვილი გიორგი.
 დუაკომეტო 5130:5.

ე

ევრაბიდე 5252.
 ევსტათი მცხეთელი 5008 (მინ. 3); 5009:5.
 ევსტათი უჩიტელი 5041 (ანდ.).
 ევფემია (შვილი რაჭის ერისთავის როსტომისა) 5238ა:10 (შენ.).
 ეკატერინა ალექსოვნა 5008 (შენ. 2).
 ეკატერინა (ალექსანდრე ორბელიანის ცოლი) 5275.
 ელენე ბატონიშვილი, იხ. ბაგრატიონი ელენე.
 ელენე დედოფალი (მეფე ბაგრატის მეუღლე) 5238ა:3 (შენ.).
 ელია მთავარეპისკოპოსი 3058.
 ელისაბედ პეტროვნა (იმპერატრიცა) 5008 (შენ. 2).
 ენუქიძე თინა 5005 (შენ.); 5035 (შენ. 1); 5097 (შენ. 2).
 ეუენ სუ 5248; 5249; 5249 (შენ. 2).
 ერეკლე 5353 (მინ. 1).
 ერეკლე I ნაზარალიხანი 1492 ე (შენ.); 5235:1; 5302.
 ერეკლე II 1492; 1492 (შენ.); 5091 (მინ. 3); 5198 (მინ. 3); 5308 (მინ. 3); 5367.
 ერისთავი გ., იხ. ერესთავი გ.
 ერისთავი (გენერალ მაიორი) 5131:198.
 ერისთავი ბეჟან გიორგის ძე 5368:3.
 ერისთავი გიორგი [დავითის ძე] 5075; 5087; 5087 (შენ. 2); 5088 (შენ.); 5131:173, 175, 176, 176 (შენ.); 5146:

6; 5190:16, 16 (შენ.), 17, 17 (შენ.); 5261:1, 1 (შენ. 2), 2 (შენ. 2); 5279:1 (შენ.), 2 (შენ.), 4 (შენ.), 7 (შენ.), 8 (შენ.), 12 (შენ.), 13 (შენ.), 14 (შენ. 1, 2).
 ერისთავი გიორგი იასეს ძე 5131:172; 5367:1, 1 (შენ. 1), 2, (მინ.); 5310 (მინ. 3); 5368:30.
 ერისთავი ელიზბარ 5368:26 (შენ.).
 ერისთავი ივანე 5131:174.
 ერისთავისშვილი დავით (საყვეარა) 5267 ე (შენ. 1).
 ერისთავისშვილი ვარლამ (ეგზარხოსი) 5302.
 ერისთავი დომინიკა (განდეგილი) 5130:4.
 ერისთავი რაფიელ 5099 (შენ.); 5250 (შენ.).
 ერისთავი როსტომ 5238ა:16 (შენ.).
 ერისთავი შალვა 5368:26 (შენ.).
 Эристов 5145 (მინ. 1)
 ესმა (სვიმონ გურიელის შვილი, მამიას და) 5246 (შენ.), (მინ. 2).
 ეფთვიმი არხიმანდრიტი 5358:9 (შენ.).
 ეფთვიმე, იხ. ექვთიმე მთაწმიდელი.
 ეფთვიმი გაენათის მიტროპოლიტი 5008 (მინ. 11); 5157 (შენ.).
 ევრემ მცირე 3058; 5226:4 (შენ. 1).
 ეფთვიმი (იმერეთის ეპისკოპოსი) 5238 ა (ანდ.).
 ექვთიმე მთაწმიდელი 3058; 5053:1 (შენ.); 5062 (შენ.); 5226:1 (1 შენ.).

3

ვართავავა იპოლიტე 5189 (ტექ. აღწ.),
(შენ. 1, 2).

ვარლამი (მღვდელ-მონაზონი) 5041
(შენ. 1).

ვასილი მღვდელი, იხ. ქუთათელაძე ვა-
სილ.

ვასილ სავანელი (იოანე მღვდლის შვი-
ლი) 5280 (ტექ. აღწ.), (ანდ.).

ვალიფი 5131:75.

ვაჩე გარბაჩის ძე 5238ა:17 (შენ.); 22
(შენ.).

ვანაძე ბებურისშვილის თამაზის ძე(?)
5160 (მინ. 2).

ვანაძე თამაზ 5160 (მინ. 2).

ვანაძე თამარ 5160 (მინ. 2).

ვანაძე თომა 5044 (ანდ. 3).

ვანაძე ნიკოლაოს (მღვდელ-მონაზონი)
5160 (მინ. 2).

ვახვახოვი დიმიტრი 5009 (მინ. 24).

ვახტანგ ბატონიშვილი, იხ. ბაგრატიონი
ვახტანგი.

ვახტანგ გორგასალი 1492ე (შენ.); 5039
(შენ. 1); 5325 (შენ. 3ე).

ვახტანგ VI 5004 (შენ. 3); 5005 (შენ.);
5006 (შენ. 2); 5035; 5037; 5039
(შენ. 2); 5044:2 (ანდ.), 4 (შენ.);
5076 (შენ. 1); 5091 (მინ. 6); 5097
(შენ. 2); 5100 (შენ. 1); 5109 (შენ.
7), (შენ. გ); 5234:1,4; 5234:5,5
(შენ. 1), 5 (შენ. 3); 5280:3, 3 (შენ.);
5302.

Вахтанг 5205 (შენ. 2)

ვახუშტი ბატონიშვილი, იხ. ბაგრატიონი
ვახუშტი.

Вельтуцев 5255 (შენ.)

ვინივინი 5273.

ვინმე მესხი, იხ. გვარამაძე ივანე.

ვოლტერი 5079:1; 5142 (შენ. 4).

ზ

ზარაფოვი ილია 5277 (შენ. 1).

ზაქარია 5139; 5139 (ტექ. აღწ.), (შენ.),
(ანდ.).

ზაქარია 5227 (ტექ. აღწ.), (ანდ. 2).

ზაქარია არხიმანდრიტი 5214 (ტექ.
აღწ.), (შენ. 4).

ზაქარია მოძღვარია, იხ. გაბაშვილი ზა-
ქარია.

ზვიადური ალუდა ხირჩლას ძე 5293 გ
(შენ. 4); 5293 დ (შენ. 5).

ზუბალოვი იოსებ გიორგის ძე 5278.

თ

თავდგირიძე ალექსანდრე 5008 (მინ. 8).
თაზიშვილი 5302.

თამარ (ნიკ. ვაჩნაძის დედა), იხ. ვაჩნაძე
თამარ.

თამარ (არფაქსადის მეცხედრე) 5226:1
შენ. 2).

თამარ მეფე 5197ბ; 5226:1 (შენ. 1);
5238 ა:2 (შენ.).

თამარი (გიორგი მეფის მეუღლე, დედა
ალექსანდრესი და მამიასი) 5238ა:4
(შენ.).

თამარ დედოფალი (თეიმურაზ II მე-
უღლე) 5302.

თამრიკო 5290:9.

თარხანოვი 5050:3.

თარხან-მოურავი დავით 5155 (ანდ.).

თაყაიშვილი ექვთიმე 5099 (შენ. 1, 3,
5); 5293 ა (შენ. 4).

თბილელი ნიკოლოზ, იხ. ორბელიანი
ნიკოლოზ.

თბილელი იოსებ; იხ. იოსებ თბილელი.
თებრო 5290:23.

თეიმურაზ ბატონიშვილი, იხ. ბაგრატიონი
თეიმურაზ.

თეიმურაზ I 5051; 5090:1 (შენ.); 5126:
3 (შენ.), 5; 5180; 5181; 5184; 5280:1,
1 (შენ.), 5, 5 (შენ.); 5308 (მინ. 3).

თეიმურაზ II 1492დ:1; 5079:63; 5091
(მინ. 3); 5155.
თეოფილაკტე მთავარეპისკოპოსი, ტვერ-
სკი 5008 (შენ. 2).
თეოფილაკტე არხიეპისკოპი 5302.
თეოფილე ხუცესმონაზონი 5053:2
(შენ.); 5232 (შენ. 2).
თვერითინოვი დიმიტრი ევდოკიმის ძე
5008 (შენ. 4).
თომა კემპიელი 5201.
ფოფურია ვარლამ 5131:30 (შენ.);
5212 (შენ. 2); 5367:3 (შენ.).
თუმანიშვილი გივი 5234:3, 4, 5 (შენ.
2); 5280:3.

თუმანიშვილი გიორგი ეგნატეს ძე 5090:
2; 5131:20, 21, 22, 23, 24, 25, 31
(შენ.), 50, 63, 66, 72, 76 (შენ.), 77,
97, 98, 98 (შენ. 2), 99, 100, 101,
102, 103, 104, 105, 106, 107, 113,
131, 194, 208, 209, 210; 5310 (მინ.
3); 5368:9, 10, 11.
თუმანიშვილი დიმიტრი 5131:95, 95
(შენ.).
თუმანიშვილი ა. 5245.
თუმანიშვილი//თუმანოვი პავლე 5131:
28.
თურქესტანიშვილი ერასტი 5044:3.

წ

იასინოვი ვარლამ (სტეფანე იავორსკის
მასწავლებელი) 5008 (შენ. 3).
იავორსკი სტეფანე 5008; 5008 (შენ. 2).
იაკობ 5285:2.
იაკობ მთავარეპისკოპოსი 3058.
იანდუხის ძე იოანე (გადამწ.) 5155
(ტექ. აღწ.), (ანდ.).
იგნატი ბერი (მეზანდუქის შვილი)
5079:61, 62.
იერემია კონსტანტინეპოლის პატრიარ-
ქი 5242:2.
იესე მეფე (ვახტანგ VI ძმა) 5076 (შენ.
1); 5302.
იესე დეკანოზი 5367:13 (მინ.).
ივანე გარაყანის ძე 5238ა:14 (შენ.).
ივანოვი თომა 5008 (შენ.).
ივანე მუხრანბატონი 5302.
ილარიონ თუალელი 3058.
ილარიონ ქართველი 5008 (მინ. 3).
იმნაძე 5154 (მინ. 2).
იონა, არხიეპისკოპოსი 5308.
იოანე ბატონიშვილი, იხ. ბაგრატიონი
იოანე.
იოანე გუთელი ეპისკოპოსი 3058.
იოანე (ათონელი?) 3058; 5226:1 (შენ.
1).
იოანე (ოსეშვილი?) 5243 (ტექ. აღწ.),
(შენ. 2).
იოანე გრძელისძე 3058.

იოანე დამასკელი 5042:1; 5045:1 (შენ.).
იოანე დეკანოზი 5302.
იოანე ზედაუნელი 5009:4.
იოანე მეფე (რუსეთის) 5228 (ანდ. 2).
იოანე ნათლისმცემელი 5228 (ანდ. 2).
იოანე ოსეს ძე იკონომოსი 5049 (მინ.).
იოანე ოქროპირი 5053:2, 3; 5093
(შენ.); 5166 (შენ.).
იოანე პატრიკყოფილი 3058.
იოანე პეტრიწი 3058.
იოანე სუნგელოზი 5226:1 (შენ. 1).
იოანე ტაიჭისძე 3058.
იოანე ქართველი 5008 (მინ. 3).
იოანიძე იასონ 5126:6 (შენ.).
იოვანე 5238ა:5 (შენ.).
იოვანე მღვდელი (ვასილ. სავანელის
მამა) 5280 (ანდ.).
იოვაკიმ მოძღუართამოძღუარი 5313
(ტექ. აღწ.), (ანდ.).
იოთამი (ამილახვარი?) 5226:1 (შენ. 2).
იონა მროველი 5131:45 (შენ.).
იორდანე ტუსალი 5268ა; 5268ა (შენ.).
იოსებ ალავერდელი 5118:1 (შენ. 2),
2 (შენ. 2).
იოსებ თბილელი 5125 (შენ.); 5183
(შენ. 2); 5233; 5233 (შენ. 1).
იოსელიანი პლატონ 5049 (შენ. 3);
5220.

იოსელიანი როსტომ 5316 (ტექ. აღწ.),
(შენ. 1), (ანდ.).
იოსებ ნაცვალი, იხ. მელიქიშვილი
იოსებ.
იოსებ ძლავიოსი 5076 (შენ. 1).
ირაკლი II 5009 (მინ. 25); 5044:3;
5076 (შენ. 1); 5082; 5131:123; 5243
(შენ. 1).
ისაკროსი ლევი 5008 (შენ. 4).

ბ

კაზაროვი დ. 5186 (შენ. 2).
კალანდაძე ა. 5100 (შენ. 1).
კანდელაკი ნ. 1492 ა.
კარავ ჭაყელი 5197 ა, ბ.
კარბელაშვილი დავით 5363 (მინ. 1);
5367:1 (შენ. 1); 5368:32 (მინ. 1).
კარბელაშვილი ვასილ 5092 (ტექ.
აღწ.); 5213 (შენ. 3).
კარბელაშვილი პოლიფექტოვ 5294:2
(შენ. 1); 5302 (ტექ. აღწ.); (შენ. 2,
4).
კარბელოვი პ., იხ. კარბელაშვილი პო-
ლიექტოვ.
კარიჭაშვილი დავით 5006 (მინ.); 5150
(შენ.); 5307 (შენ. 1); 5363 (მინ. 1).
კარლო (ქრანციის ღენერალი) 5050:3.
Картвелов Георгий იხ. ქართველიშვი-
ლი გიორგი
კატკოვი 5260.
კატო 5149:22.
კახაბერ (ყოფილი კირილე, ძე ერის-
თავთ-ერისთვის რატისა) 5238 ა:12
(შენ.).
კახელაშვილი 5197ა (მინ.).
კეკელიძე კორნელი 5040 (შენ.); 5053:1
(შენ.), 2 (შენ.)3 (შენ.); 5061 (შენ. 2),
(შენ. 3); 5062 (შენ.); 5125; 5173
(შენ. 1); 5182 (შენ.); 5183 (შენ. 2);
5374 (შენ. 3); 5375 (შენ. 2).

ისაკ მღვდელმონაზონი 5236.
ისაკ ფაშა 5091 (მინ. 8).
ისაკოვი ივანე 5156 (ანდ.).
ისე წილკნელი 5008 (მინ. 3).
ისიდორე სამთავნელი 5008 (მინ. 3).
იულია (ი. ზარაფოვის მეგობარი) 5277.
იულონ ბატონიშვილი, იხ. ბაგრატიონი
იულონ.
იშხნელი ნიკოლოზ 5226 (მინ.).

კენჭი (ზედმეტი სახელი უნდა იყოს)
5267 ე: (შენ. 1).
კერესელიძე ივანე 5147:3; 5265 (შენ.
3).
კერესელიძე სალომე ივანეს ასული
5147:3.
კვალაშვილი გრიგოლ დიმიტრის ძე
5193 (ტექ. აღწ.); (შენ. 1).
კვიციანი ვ. 5267 დ:1, 2. 2 (შენ.).
Кипиани Константин Димитриевич
5274
კირილე, იხ. კახაბერ.
კლდიაშვილი-ჩხეიძე ასინეთ 5052 (ტექ.
აღწ.); (შენ. 2).
კობალაძე ნიკოლოზ 5375 (შენ. 1).
კოვზოვი დიმიტრი 5036 (ტექ. აღწ.),
(ანდ.).
Котцовский 5198 (მინ. 4)
კოსოიასა მიხაილო ანდრეის ძე 5008
(შენ. 4).
კოსტანტინე (და დავით) მოწ. 5008
(მინ. 3); 5368:26 (შენ.).
კოსტანტინე II 5227 (ანდ. 3).
კოსტანტინე ბიზანტიის იმპერატორი
3058.
კრილოვი აღ. 5081:1, 2, 3; 5131:149;
159, 160; 5271:1 ა; 1 ბ; 1 გ.
კუტუზოვი მ. 5142 (შენ. 2).

ლ

ლადო 5290:1.
ლაზარევი დავით 5315 (შენ. 1).
ლამარტინი 5131:214 (შენ. 1, 3); 5278.

ლარაძე გიორგი (დეკანოზი) 5009 (მინ.
3, 17, 18).
ლარაძე დავით იოანეს ძე 5009 (მინ. 4,
13, 19).

- ლარაძე დიმიტრი იოსების ძე 5009 (მინ. 23).
- ლარაძე ეკატერინე (დავით ფალავან-ღვის მეუღლე) 5009 (მინ. 9).
- ლარაძე თამარ 5009 (მინ. 7).
- ლარაძე იოანე იოსების ძე 5009 (მინ. 15, 16).
- ლარაძე იოანე 5009 (მინ. 5, 13, 14, 22).
- ლარაძე იოსებ გიორგის ძე (მამა იოანესი) 5009 (მინ. 15, 16, 23).
- ლარაძე მართა 5009 (მინ. 8).
- ლარაძე პეტრე გიორგის ძე 5009 (მინ. 17); 5131:1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 48, 49, 114, 115, 190, 191, 192, 204, 204 (შენ. 2); 5367:22 (მინ. 2).
- ლარაძე პროხორე იოანეს ძე 5009 (მინ. 22).
- ლარაძე რიზარინ 5009 (მინ. 10).
- ლარაძე სოლომონ იოანეს ძე 5009 (მინ. 14, 20).
- ლაფონტენი 5081:4; 5271:2.
- ლაშა გიორგი, იხ. გიორგი ლაშა.
- ლაშხიშვილი ვარდენ 5238ა:9 (შენ.).
- ლაშხიშვილი ფარსანგი ჭავარ (თანამეცხედრე დავით წულუკიძისა) 5238 ა:13 (შენ.).
- ლევან მეფე (ვახტანგ VI მამა) 5302.
- ლემონ გიორგი მეფეთ-მეფის ძე 5238 ა:7 (შენ.).
- ლემონ ბატონიშვილი 5302.
- ლემონ მეფე, იხ. ლევან მეფე.
- ლემონიძე გიორგი 5044 (მინ. 1); 5090:20 (შენ. 4 ბ); 5183 (შენ. 2); 5190:21; 5233 (შენ. 1).
- ლერმონტოვი მ. 5290:43.
- ლემონიძე სოლომონ 1492 ა.
- ლომიძე იაკობ 5182 (ტექ. აღწ.), (ანდ.).
- ლოსაბერიძე დომენტი 5174 (შენ. 3).
- ლტორკაძე (?) ივანე 5238ა:19 (შენ.).

მ

- მადათოვი მირზაჯანა 5131:144.
- მაჯანაშვილი ბერო (მამა ზაქარიასი) 5042 (შენ.).
- მაჯანაშვილი ზაქარია ბეროს ძე 5042 (შენ.).
- მაია (ალ. ჭავჭავაძის დედა) 5269:3,4, მაკარი 5043 (შენ. 2).
- მაშია (ძე მეფეთ-მეფე გიორგისი და თამარისი, ძმა ალექსანდრესი) 5238 ა:4 (შენ.).
- მაშია გურიელი 5228 (მინ.).
- მაშია გურიელი სვიმონის ძე 5246.
- მაძნე 5238 ა:11 (შენ.).
- მარიამ აფხაზოვი 5053 (მინ.).
- მარიამ ბატონიშვილი, იხ. ბაგრატიონი მარიამ.
- მარიამი (დადიანის ქალი, თანამეცხედრე სოლომონისი). 5238ა:4. (შენ.).
- მარიამ დედოფალი 5226:1 (შენ. 1).
- მართა დედოფალი 5226:1 (შენ. 1).
- მარლინსკი ა., იხ. ბესტუჟევ-მარლინსკი ა.
- მარტინოვი ნიკიტა 5008 (შენ. 4).
- მაქაცარია გიორგი 5166 (ტექ. აღწ.). 5167 (ტექ. აღწ.).
- მაქსიმე აღმსარებელი 5042:1,2.
- მაღალოვი 5302.
- მაღალოვი გაბრიელ 5041 (მინ.).
- მაღალოვი დიმიტრი გაბრიელის ძე 5041 (მინ.); 5050 (ანდ.).
- მაყაშვილები 5290:14 (შენ. 2 ბ).
- მაყაშვილი ათანასე 5267 ე (შენ. 1).
- მაყაშვილი გაბრიელ 5290:2 (შენ. ა).
- მაყაშვილი დავით 5090:7.
- მაყაშვილი მაყა 5267 ე (შენ. 1).
- მაყაშვილი რევაზ 5267 (შენ. 1).
- მაყაშვილი სოფიო დავითის ასული 5090:7.
- მაჩაბელი დავით 5131:27, 88.
- მაჩაბელი სვიმონ 5131:41, 42, 43.
- მაჩაბელი მარიამ გიორგის ასული 5325 (შენ. 4).
- მაჩაიძე ზაქარ კიკოას ძე 5039 (მინ. 2).
- მაჩაიძე კიკოა 5039 (მინ. 2).

მაჭავარიანი დავით 5252 (შენ. 1, 2 ბ, გ).
 მაჭავარიანი კოსტანტინე დავითის ძე 5252 (შენ. 1, 2 ბ, გ).
 მღივანი 5131:93.
 მეთოდი (შვილი რაჭის ერისთვის როსტომისა) 5238 ა:10 (შენ.).
 მელანია (შვილი რაჭის ერისთვის როსტომისა) 5238ა:10 (შენ.).
 მელანია (სუმბათის ცოლი) 5131:198.
 მელიქიშვილი იოსებ 5081:29 (შენ.), 59; 5090:8; 5131:2, 68, 167; 5271:26.
 მელიქსეთ-ბეგი ლეონ 5050:6 (შენ.).
 მენჩიკოვი ალექსანდრე 5131:167 (შენ.).
 მესხიშვილი ალექსი 5009:4 (შენ.).
 მესხიშვილი დავით ალექსის ძე, იხ. დავით რექტორი.
 მებრეველი ელენე 5004 (შენ. 1); 5039 (შენ. 2); 5050: 4 (შენ.); 5083 (შენ.); 5234:5 (შენ. 3); 5280:3 (შენ.); 5309 (შენ.).
 მელვინეთ-უხუცესოვი დიმიტრი 5253.

მთვარელიშვილი ნ. 5264.
 მირიან (მეფე ქართლისა) 3058.
 მირდატი 3058.
 მიქაელ ულუმბოელი 5081 (მინ. 3).
 მიქაძე გივი 5065 (შენ. 2); 5131:20.
 მიქელ 5151 (ტექ. აღწ.), (ანდ. 3).
 მიქელ გარაყანის ძე 5238ა:14 (შენ.),
 მიქელა გარბაჩისძე 5238ა:17 (შენ.), 22 (შენ.).
 მიქელაძე დავით 5008 (მინ. 11).
 მიქელაძე მიხეილ 5009 (ტექ. აღწ.), (ანდ.).
 მიცკევიჩი 5279:2 (შენ.).
 Мищерский 5282:1
 მიხაილო მინინ ძე ჩემელარისა 5008 (შენ. 4).
 მურღოვი ლევან 5293 ე (ტექ. აღწ.), (შენ. 1), (ანდ.).
 მღებრივი გ. 5282 (შენ. 1, 2).
 მღებრიშვილი შელქონ 5324 (ტექ. ანდ.).
 მჭედლიშვილი გრიგოლ 5109 (შენ. 3).
 მხითარ სებასტიელი 5209 (შენ. 3).

ნ

ნ. ნ. გრაფი 5142 (შენ. 2).
 ნაღსონი 5149:11.
 ნაკვილიშვილი იოსებ, იხ. მელიქიშვილი იოსებ.
 ნებიერიძე ი. 5011.
 ნელამოსიარულე ვ. 5293 ბ (შენ. 4).
 ნეოფიტე 5368:26 (შენ.).
 ნესტანდარეჯანი (თეიმურაზ I ასული) 5051:4.
 ნიკიფორე ხუცესი 5061.
 ნიკო აღმასახანი 5310 (შენ. 2).
 ნიკოლოზ კათალიკოზი 5302.
 ნიკოლოზ მღვდელთმთავარი 5238ა:7 (შენ.).
 ნიკოლოზ 5008 (მინ. 10).
 ნიკო ნიკოლაძე 5272.
 ნიკოლოზ თბილელი, იხ. ორბელიანი ნიკოლოზ.
 ნიკოლოზ მღივანი 5145 (მინ. 2).
 ნიკოლსკი ალექსანდრე 5178.

ნინა 5267 ე (შენ. 1).
 ნინა კ. 5268 ა.
 ნინა (სამეგრელოს დედოფალი) 5314 (ანდ.), (შენ. 4).
 ნინიჩკა 5290:9.
 ნინო (წმ.) 3058; 5158 (შენ. 3); 5265 (შენ. 3).
 ნორი-ბეგი 5246 (მინ. 2).

ო

ოდიშელი ჭუმბერ 5091 (შენ.).
 ომარ ძე ხათაფისა 5242:3.
 ონიკაშვილი სოლომონ 5131:187.
 ონიკოვი ნიკოლოზ 5082.
 ოპოჩინინი პ. ა. 5265; 5265 (შენ. 3).
 ორბელიანი ალექსანდრე 5275.
 ორბელიანი ბეგლარ 5271:9 (შენ.).
 ორბელიანი გიორგი 5192 (ტექ. აღწ.), (შენ. 1, 2).
 ორბელიანი გრიგოლ 5079:25 (შენ. 2), 36 (შენ. 2), 41 (შენ. 2), 44 (შენ. 2).

52 (შენ. 2), 58 (შენ. 2), 59 (შენ. 2); 5081:1 (შენ.), 2 (შენ.), 28, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40 (შენ.), 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 61 (შენ.), 62; 5131:142, 142 (შენ. 2), 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149 (შენ. 2), 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 157 (შენ.), 158, 159 (შენ. 1), 160 (შენ. 1), 161, 162; 5190:9, 10, 11, 12, 13, 14; 5270; 5271:1, 1 ა (შენ.), 1 ბ (შენ.), 1 გ (შენ.), 25, 25 (შენ.), 32, 32 (შენ.), 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42.

ორბელიანი დავით 5128 (შენ.).

ორბელიანი ვახტანგ 5275.

ორბელიანი იოანე 5312:2 (შენ. 1 ა, ბ, 2), (მინაწ.).

ორბელიანი მიხეილ 5190:28.

ორბელიანი ნიკოლოზ 5108 (ტექ. აღწ.); 5127 (შენ. 2); 5173 (შენ. 1).

ორბელიანი ნინო 5129:11.

ორბელიანი პეტრე 5271:9 (შენ.).

ორბელიანი სოფიო 5131:156, 156 (შენ. 1).

ორბელიანი სულხან-საბა 5004 (შენ. 1), (მინ. 2); 5012; 5039 (შენ. 1, 2); 5044:4 (შენ.); 5084; 5109; 5109 (შენ. ე); 5142 (შენ. 2); 5214, 5212 (შენ. 2), (შენ. 6); 5234:2; 5368:17 (შენ. 2).

ორბელიანი-ბარათაშვილი ეფემია 5131:151.

ორბელიანოვი გრ., იხ. ორბელიანბ გრიგოლ.

ორლიანსკი გიორგი 5131:214 (შენ. 3).
ოსე (ბესიკის ძმა?) 5367:9 (მინ. 1).

ოსე 5352 (შენ. 3).

ოქრიაშვილი დიმიტრი 5314 (ტექ. აღწ.), (ანდ.), (შენ. 4).

ოქროაძე დიმიტრი 5065 (შენ. 2).

ოქრომუედლოვი ნიკოლოზ 5308 (მის. 1).

ოქროპირიძე ანდრია 5314 (მინ. 1).

ოქროშიძე თამარ 5176 (შენ. 2).

3

პავლე პირველი (რუსეთის იმპერატორი) 5079:49.

პაიჭაძე გიორგი 5290; 5290:1 (შენ.), 4 (შენ.), 14 (შენ. 1), 46 (შენ.), 49 (შენ.).

პალაძე კაპადუკიელი 5160, 5160 (შენ.).

პატკული კრეილანდ (იოჰან რაინ-ჰოლდ) 5131:167, 168 (შენ.).

პეტარაკა 5279:1, 1 (შენ.).

პეტრე დიდი 5008 (შენ. 3); 5131:168, 5228 (ანდ. 2).

პეტრე თეოდოროვი 5008 (შენ. 2).

პეტრე ქართველი 5008 (მინ. 3).

პეტრიაშვილი პეტრე 5293 ზ, 5293 ზ: 25 (შენ.).

პილატე პონტოელი 5242:2; 5244; 5285:2.

პილეოსი (აქილეუსის მამა) 5215.

პლატონ მიტროპოლიტი მოსკოვის 5009:7; 5367:1 (მინაწ.).

პოლემი იოანე 5149:20.

Прага Климент Фомич 5289ა (მინ.)

პრორევთი 5050:3.

პრუდომი (?) სიული 5129:19.

პუშკინი ალექსანდრე 5081:15; 3ბ; 5271:12, 34; 5279:11.

უ

უორდანია თედო 5308 (მინ. 2).

უუკოვსკი 5081:40, 61; 5131:146; 5271:38, 43.

რ

- რადიანი შალვა 5075 (შენ. 3); 5190:16 (შენ.); 5261:1 (შენ. 2); 5279:1 (შენ.).
 რაჟდენი 5368; 5368:26 (შენ.).
 რაჟდენ აფელაური 5314.
 რატი ერისთავ-ერისთავი რაჭისა 5238: ა:12 (შენ.).
 რატიშვილი გაბრიელ 5090:18 (შენ. 2), (ანდ.).
 რაფიელ მონაზონი 5238ა:1 (შენ.).
 რეინჰეი 5069.
 როლამ (მამია გურიელის თანამეცხედ-რე) 5228 (მინ.).
 როჯენღეში მ. 5289ბ:4 (შენ. ა. ბ).
 როლდენი 5076 (შენ. 1).
 რომანოზ (გადამწერი) 5096 (ტექ. აღწ.), (ანდ.).
- რომანოზ 5175 (მინ. ბ).
 როჟნოვი ა. 5281; 5281 (შენ. 2).
 როსტომ (რაჭის ერისთავი) 5238ა:10 (შენ.).
 როსტომ მეფე 5291 (მინ. 1, 2); 5302.
 როსტომ სარდალი 5302.
 Ростомов И. П. 5294, 5294:1 (შენ. 1,2).
 რუსთაველი შოთა 5006; 5090:10, 21, (შენ. 3); 5207 (შენ.).
 რუსიშვილი ნინია 5267 ე (შენ. 1).
 რუსუდანი 5238ა:5 (შენ.).
 რუხაძე ტრიფონ 5009:7 (შენ. 3); 5044: 2 (შენ.); 5050:3 (შენ.); 5070 (შენ. 3); 5132 (შენ. 3); 5178 (შენ.); 5185 (შენ. 3); 5206 (შენ. 4 ბ).

ს

- საკაძე იოსებ, იხ. იოსებ თბილელი: საბა 5238:8 (შენ.).
 საბა სოსიას ძე 5138 (ტექ. აღწ.), (შენ.), (ანდ.).
 საბინინი გობრონ 5255; 5255 (შენ.).
 სამოელ რაბინი 5041.
 საიათნოვა || სავათნოვა 5131:150, 5190; 20, 21.
 სეგური (გრაფი) 5076 (შენ. 1).
 სელიმ ხემში-ოღლი 5246.
 სერგეი ალექსანდრეს ძე 5008 (მინ. 1).
 სვიმეონი (გარნის ეპისკოპოსი) 5312 (შენ. 1 დ), (ანდ.).
 სვიმეონ, იხ. იავორსკი სტეფანე.
 სვიმონ გურიელი 5246.
 სვიმონ დეკანოზი 1492დ:1.
 სვიმონ ლევანის ძე 5008 (შენ. 2).
 სვიმონ მთავარეპისკოპოსი (ფარსმან მეფის დროს) 3058.
 სვირ ღრაფინია 5131:166.
 სიხაშვილი აღდგომელა 5293 ზ:20.
 სოლომონ 5004 (მინ. 1).
 სოლომონ 5158 (ტექ. აღწ.), (შენ. 3).
 სოლომონ იოსების ძე 5187 (შენ. 3).
 სოლომონ მეფე 5302.
 სოლომონ მეფეთ-მეფე 5238ა:4 (შენ.).
 სოლაღაშვილი ჯაჯა, მოლარეთუხუცე-სი 5097 (ანდ.), (მინ. 2, 3).
 სოლოღაშვილი დარია 5097 (მინ. 5).
 Сопиков В. 5206 (შენ. 4ა)
 სოსარა 5238ა:15 (შენ.).
 სოსია 5138 (შენ.), (ანდ.); 5139 (ტექ. აღწ.), (შენ.), (ანდ.).
 სოსიკა 5009 (მინ. 12).
 სოფიო (გაბრიელ მაყაშვილის მეუღ-ლე) 5290:14 (შენ. 2 ა).
 სოფრომ იერუსალიმელი 5062.
 სოფრონოს 5008 (მინ. 10).
 სტეფანე მიტროპოლიტი, იხ. იავორს-კი სტეფანე.
 სტეფანე ხირსელი 5008 (მინ. 3).
 სუმაროკოვი 5131:164.
 სურგულაძე ივ. 5037 (შენ. 3).

ტ

ტაბიძე გალაკტიონი 5188 (ტექ. აღწ.),
(შენ. 3).

ტაბიძე სვიმონ 5131; 5131:166. (შენ.
2), 214 (შენ. 4).

ტარასი არქიმანდრიტი, იხ. ალექსი-
მესხიშვილი ტარასი.

ტატიშვილი ნიკო 5131:172 (შენ. 2).

ტვიროზ ბრეთელი 5008 (მინ. 3).

ტიბერიძის კეისარი 5285:1.

ტლაშაძე იესე 5099; 5099 (შენ. 2).

ტლუკანთ პაპაშვილი დავით 5201
(შენ. 5).

ტომას მორი 5129:31.

ტრდატი 3058.

ტრიფილე დიაკონ-მონაზონი 5049
(შენ. 2).

ტურგენევი ალ. 5259.

უ

უმიკაშვილი პეტრე 5037 (შენ. 3);
5055 (შენ. 2); 5275; 5293ა:2 (შენ. 1).

ურიდია ოთარ 5131:173 (შენ.).

ფ

ფალავანდოვი დავით 5009 (მინ. 9).

ფალავანდოვისა მარიამ 5190:26.

ფალევანიშვილი იოვანე 5302.

ფარნაოზ მეფე 5325 (შენ. 3 ე).

ფარსადანოვი გრიგოლ 5251.

ფეშანგიშვილი//ფერშანგოვი სტეფანე
5131:81; 5190:19.

ფილიპე 5091.

ფილიპე (ლათინელთა ხუცესი) 5285:1.

ფილოთეოს კოსტანტინეპოლელი 5045:
1 (შენ.).

ფორთხი გარბაჩისძე 5238ა:17 (შენ.),
22 (შენ.).

ფორთხი გარაყანისძე 5238ა:14 (შენ.).

ფოცხვეროვი იოსებ 5309 (ანდ.).

ფუბილიანე ღენტულო 5285:1.

ფურცელაძე ანტონ 5194 (მინ. 2).

ქ

ქაიხოსრო პელაგია 5008 (მინ. 6).

ქამილ ბეგი 5246 (მინ. 2).

ქართველიშვილი გიორგი 5100 (შენ. 1).

ქართველიშვილი იოანე 5177 (შენ.).

ქარუმიძე 5131:8 ვ.

ქეთევან დედოფალი 5118:1 (შენ. 2),
2.

ქეთევან (მეფის ირაკლის ასული)
5367:17.

ქეთევანი (ზურაბ წერეთლის ასული,
იოანე ბატონიშვილის მეუღლე)
5367:12..

ქიქოძე გაბრიელ 5130:17; 5303 (შენ.
2).

ქობულაშვილი ონანა 5077; 5078.

ქობულაშვილი თამაზ 5009 (მინ. 21);
5081:60.

ქობულაშვილი ოთარ 5090:14; 5131:
69, 94.

ქობულოვი თამაზ, იხ. ქობულაშვილი
თამაზ.

ქობულოვი ოთარ, იხ. ქობულაშვილი
ოთარ.

ქრისტინა (შვედეთის კოროლევა)
5131:165.

ქსელაძე გიორგი 5095 (ტექ. აღწ.),
(ანდ.).

ქსელაძე მარცხ 5095 (ანდ.).

ქსნის-ხეველი 5256; 5256 (შენ.).

ქუთათელაძე ვასილ 5238; 5238 (ანდ.);
5238 ა (ტექ. აღწ.), (ანდ.).

ქუთათელაძე ლილი 5004 (მინ. 2);
5131:107 (შენ. 2), 208 (შენ.). 5214
(შენ. 2); 5367:12 (შენ.).

ქურციკიძე ციალა 5175 (შენ. 1, 2).

ლ

ლამბაშიძე დავით 5187 (ტექ. აღწ.),
(შენ. 1, 3).

ღებრიშვილი კირილე 5293 თ (ტექ.
აღწ.), (შენ.).
ღედევანის ძე 5238ა:18 (შენ.).

ყ

ყაზბეგი ალექსანდრე 5046.

ყაითმაზოვი ივ., იხ. ყაითმაზიშვილი
ივ.

ყაითმაზიშვილი ივ. 5310 (მინ. 1).

ყაუხჩიშვილი სიმონ 5311; 5311 (შენ.
1).

ყაფლანი 5131:96.

ყიფიანი კოტე 5195 (ტექ. აღწ.).

ყიფშიძე ალექსანდრე თევდორეს ძე
5150 (შენ.).

ყიფშიძე თევდორე 5150 (შენ.).

ყორღანოვი, იხ. ყორღანაშვილი.

ყორღანაშვილი ალექსანდრე 5065
(ანდ.).

ყორღანაშვილი გარსევან 5131:183.

ყორღანაშვილი დავით 5131:153.

ყორღანაშვილი იოსებ ივანეს ძე
5267 ა.

ყორღანაშვილი ივანე 5267ა.

ყორჩიბაში რევაზ 5267 ე.

ყუბანეიშვილი სოლომონ 5084 (შენ. 1,
2); 5099 (შენ. 7).

შ

შაიანი ალექსი სემიონოვი 5008 (შენ.
3).

შალვა ახალციხელი 5368, 5368:26
(შენ.).

შანიძე აკაკი 5293 გ, 5293 (შენ. 1);
5293 დ, 5293 დ (შენ. 6).

შანიძე მზექალა 5223 (შენ. 1).

შარაძე 5099 (შენ. 2).

შარაშიძე ქრისტინე 5008 (შენ. 9).

შარვაშიძე ტერეზია 5252 (შენ. 2 გ).

შატობრიანი 5174 (შენ. 4).

შაქრებო ავალიშვილი, იხ. ავალიშვილი
ზაქარია.

შაყრთულაძე ლელაჟ 5238ა:19 (შენ.).

შაჰ-ყული-ხან, იხ. ამილახვარი გივი.

შეთეკაური ნათელიძე 5293 ე, 5293 ე
(შენ. 3).

შელიმოვი იოთამ 5083 (ანდ.).

შერით ბეი 5246 (შენ.), (მინ. 2).

შეკარ-ბეგი 5246 (მინ. 2).

შვაბიჩიძე 5081:14 (შენ. 2).

შიღერი 5279:5.

შიო (მოწ.) 5008 (მინ. 3); 5118:2 (შენ.
2); 5158 (შენ. 3); 5302.

შიუკაშვილი ალექსანდრე 5267 ბ;
5267 ბ (შენ.).

შიუშანიკ ღედოფალი 5368; 5368:26
(შენ.).

ჩ

ჩერქეზიშვილი ლ. 5086.

ჩოლოყაშვილი ალექსანდრე 5267 ე:
(შენ. 1).

ჩოლოყაშვილი თადია 5090:11.

ჩოლოყაშვილი მიხეილ 5267 ე (შენ.
1).

ჩოლოყაშვილისა ნინო (?) 5146:7.

ჩოლოყაშვილი ოთარ 5267 ე (შენ. 1):

ჩოლოყოვის გრიგოლის ასული 5310
(მინ. 2).

ჩოღედანი გიორგის ძე 5238ა:15
(შენ.).

ჩუბინაშვილი დავით 5100 (შენ. 5);
5293ა:2 (შენ. 1, შენ. 2); 5308 (შენ.).

ჩუბინოვი, იხ. ჩუბინაშვილი.

ჩუბინაშვილი ელისაბედ 5126 (ტექ.
აღწ.) (ანდ. 1).
ჩულკოვი მიხეილ 5070.
ჩუმარხია 5238ა:23 (შენ.).

ჩხეტიძე ბასილ 5238ა:1 (შენ.).
ჩხოტიძე ბედრა 5238ა:23 (შენ.).
ჩხოტიძე გრიგოლ 5238ა: 23 (შენ.).

C

ცაგარელი ავქსენტი ანტონის ძე 5274.
ცაგარელი ანტონის ძე 5274.
ცაგარელი ალექსანდრე 5050:6 (შენ.).
ცაიშვილი ხარგის 5006 (შენ. 1, 2, 3);
5057 (შენ.); 5207 (შენ.).

ციციანოვი, იხ. ციციშვილი.
ციციშვილი დავით 5081:58.
ციციშვილი ესტათე დავითის ძე 5081:
58.
Цулукидзе 5145 (მინ. 1)
ცხვილოელი პ., იხ. კარბელაშვილი პ.

d

ძაგვა 5131:121, 122 (შენ. 1).

ძიწენიძე ლალი 5044:3 (შენ. 1, 2).

წ

წერეთელი აკაკი 5130:2, 24 (შენ. 1);
5146:4.
წერეთელი ალექსანდრე 5008 (მინ. 5).
წერეთელი გრიგოლ ზურაბის ძე 5008
(მინ. 7, 11); 5141 (ტექ. აღწ.), (შენ.
2); 5367:9 (მინ. 1), 19.
წერეთელი დიმიტრი 5008 (მინ. 4, 5).
წერეთელი ერმილე 5102 (მინ.).
წერეთელი ზურაბ 5141 (ტექ. აღწ.),
(შენ. 2); 5367:9 (მინ. 1), 19.
წერეთელი ივანე 5131:79.
წერეთელი მარიამ (ქაიხოსროს ასული)
5291 (მინ. 3).

წერეთელი ნესტორ დიმიტრის ძე 5008
(მინ. 4, 6).
წერეთელი სამსონ დიმიტრის ძე 5008
(მინ. 4).
წერეთელი ქაიხოსრო 5302.
წერეთელი ქეთევან ზურაბის ასული
5368:5.
წიკლაური ზურაბ 5054 (შენ. 2).
წიკლაური მიხეილ 5108 (მინ. 2).
წინამძღვრიშვილი სვიმონ 5131:185.
წულუკიძე დავით 5238ა:13 (შენ.).
წულუკიძე მარიამ 5238ა:10 (შენ.).
წულუკიძე სეხნია 5008 (მინ. 11).

ჭ

ჭაბუკაშვილი გ., იხ. დაღელაშვილი გ.
ჭავჭავაძე ალექსანდრე 5079:1, 1 (შენ.),
2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9; 10, 11, 12, 13, 14,
15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23,
24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32,
33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41
(შენ. 1, 2), 42, 43, 44, 44 (შენ. 2),
45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53,
54, 55, 56, 57, 58, 58 (შენ. 2), 59,
60; 5081:4 (შენ.), 5, 6, 7, 8, 10, 13
(შენ.), 14, 15 (შენ.), 16, 17, 18, 19,
20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 30,
31, 32 (შენ.), 33, 48, 51, 52, 53, 54,

55, 56, 57; 5131:14, 29, 54, 61, 73,
87, 89, 92, 116, 128, 128 (შენ.), 130,
178, 178 (შენ.), 189, 189 (შენ.), 200,
201, 213; 5142 (შენ. 4); 5179; 5190:
15, 15 (შენ.); 5269:1, 2, 3; 5271:2,
2 (შენ.); 3, 3 (შენ.), 4, 5, 7, 8, 9
(შენ.), 11, 11 (შენ.), 12, 13, 14, 14
(შენ.), 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21,
22, 23, 24, 27, 28, 29, 30, 30 (შენ.),
31, 31 (შენ.); 5286 (ტექ. აღწ.),
(შენ. 1); 5367:15 (შენ.), 20 (შენ.),
22 (შენ. 1); 5368:8 (შენ. 1) 22, 22
(შენ.).

ქავჭავაძე ალექსანდრე (არა პოეტი) 5290:14 (შენ. 2 დ).

ქავჭავაძე გრიგოლ 5267 ე (შენ. 1).

ქავჭავაძე გულბაათ 5290:14 (შენ. 2 დ).

ქავჭავაძე ეკატერინე 5131:155.

ქავჭავაძე ილია 5013—5034; 5079:69 (შენ. 2); 5090:20 (შენ. 4 ა, გ); 5195; 5251; 5252 (შენ. 2 ბ); 5258; 5259; 5260; 5263; 5275.

ქავჭავაძე ნინო(?) 5131:158.

ქავჭავაძე რამან 5267 ე (შენ. 1).

ქავჭავაძე სფირიდონ 5290:14 (შენ. 2 დ).

ჭიბარათლიძე დავით 5039 (მინ. 2).

ჭიკასძე ანდრე 5293 ზ:19 (შენ.).

ჭიჭინაძე ა. ბ. 5269:4 (შენ.).

ჭიჭინაძე ზაქარია 5100 (შენ. 5); 5308 (მინ. 2).

ჭონჭაძე დანიელ 5156 (მინ.).

ჭუმბურიძე ჭუმბერ 5081:1 (შენ.), 28 (შენ.); 5131:142 (შენ. 2); 5271:1 ა (შენ.).

ჭყონია ილია 5039 (შენ. 2); 5269 (ტექ. აღწ.), 4 (შენ.).

ბ

ხატიაშვილი იოსებ 5044:3 (ანდ. 2).

ხახანაშვილი ალექსანდრე 5040 (შენ.); 5158 (შენ. 1).

ხელაძე ექვთიმე 5186 (შენ. 2).

ხელთუბნელი მიხეილ 5131:95 (შენ.).

ხერხეულიძე ანდრია 5090:7.

ხერხეულიძე ბარბარე 5276; 5276 (შენ.).

ხერხეულიძე ომან 5308.

ხიზანაშვილი ნიკო 5085 ა, ბ; 5086; 5262; 5262 (შენ. 4); 5293 გ (ტექ.

აღწ.); 5293 დ (ტექ. აღწ.); 5293 ე (შენ. 1), (მინ.).

ხოზიოვი ვასილ 5315 (მინ. 1).

ხონელი მოსე 5310.

ხორბალაძე სვიმონ 5127 (მინ.).

ხუაშაქ ცოქალი 5197 ა, ბ.

ხუნდაძე სიმონ 5272.

ხუსკივაძე თეოფილე 5284, 5284 (შენ. 1).

ხუციშვილი სოლომონ 5731:172 (შენ. 2).

ჯ

ჯაბადარი ალექსანდრე 5308 (ტექ. აღწ.).

ჯავახიშვილი ალექსანდრე 5081:29 (შენ.).

ჯავახიშვილი ივანე 5228 [ანდ. 3, (შენ.)].

ჯაკობია გიორგი 5051:5 (შენ. 4); 5079:63 (შენ.); 5126:3 (შენ.), 4 (შენ.); 5155 (შენ. 2); 5280:1 (შენ.).

ჯამბაკურ-ორბელიანი იოანე, იხ. ორბელიანი იოანე.

ჯანაშვილი მოსე 5294:4 (შენ. 2).

ჯანაშია სიმონ 5227 [ანდ. 3 (შენ.)].

ჯანდიერი დომ გიორგი 5267 ე (შენ. 1); 5290:14 (შენ. 2 დ).

ჯანდიერიშვილი ლევან 5290:14 (შენ. 2 დ).

ჯანიაშვილი რომანოზ 5151 (ტექ. აღწ.), (ანდ. 1, 2).

ჯორჯაძე არჩილ 5325 (შენ. 3 ჯ).

ჯორჯაძე ბარბარე 5250, 5250 (შენ.), (მინ.); 5267 გ.

ჯუფრა 5238:19 (შენ.).

ჰ

ჰომეროსი 5215; 5215 (შენ. 2).

ფ

ფარსმან შეფე 3058.

ფოტი კონსტანტინეპოლელი 5141 (შენ. 1).

ფროუნდორფი ივან ლვოვიჩ 5050:5.

ა

ველაბრის კაზარმა 5131:150.	ართვინი 5008 (მინ. 2).
ალავერდი 5009 (მინ. 5); 5302.	არმაზი 5076.
ანანური 5008 (მინ. 11).	ასურეთი 5060
ანტიოქია 1492 გ:1; 5118:2 (შენ. 3).	აჭარა 5246 (მინ. 2).
ანჩისხატი 5004 (ანდ.); 5302 (შენ. 2).	ახალციხე 5011 (მინ. 1); 5042 (შენ.);
არდოტი 5293ა (ანდ).	5293ა (ტექ. აღწ.); (შენ. 3ა).

ბ

ბაცალიგო 5293 გ (შენ. 4); 5293 დ (შენ. 5).	ბოდბე 5290:14 (შენ. 2ა).
--	--------------------------

გ

გელათის მონასტერი 5150 (შენ.); 5157 (ტექ. აღწ.); 5236.	გორი 5042 (შენ.); 5261:2 (შენ. 1); 5312 (ანდ. 2).
გორდი 5142 (შენ. 3).	გურია 5646 (მინ. 2).
	გურიის სამთავრო 5246.

დ

დილომი 5291 (მინ. 1, 2, 3):

ე

ევროპა 5367:12 (მინ. 2).	ერევანი 5302.
ვალე 5011 (მინ. 1).	ვლადიკავკაზი 5182 (ტექ. აღწ.), (ანდ.).
ვანნაძიანი 5290:14 (შენ. 2 დ).	ვლადიმირი 5358:10 (შენ.).
ვილნო 5131:152.	

ზ

ზესტაფონი 5284.	(შენ. 2); 5233 (შენ. 1); 5234:5 (შენ. 3); 5261:1 (შენ. 2); 5264 (შენ. 3); 5265 (ტექ. აღწ.), (შენ. 2, 3); 5271:1 ა (შენ.); 5280 (ტექ. აღწ.); (ანდ.); 5282 (შენ. 2); 5302; 5353 (მინ. 2); 5356 (შენ. 1).
თბილისი 1492 ბ; 1492 დ:2; 5009 (მინ. 3); 5011 (მინ. 1, 2); 5042 (შენ.); 5039 (შენ. 2); 5049 (მინ.); 5050:4 (შენ.); 5099 (შენ. 2); 5128 (შენ. 2); 5131:143 (შენ. 1); 5142 (შენ. 2); 5198 (მინ. 1); 5214 (შენ. 2); 5223	

თ

თბილისის მაზრა 5290:14 (შენ. 2 დ); თელავი 5256; 5277; 5302; 5359.
5097 (მინ. 4). თიანეთი 5293 ე (შენ. 1), (მინ.).
თფილისი, იხ. თბილისი.

ო

იერუსალიმი 1492 ე:1; 5009 (მინ. 4); იმერეთი 5010 (შენ. 3); 5129:38 (შენ.
5257; 5285:1. 1).
ივრია 5076. ისრაელი 5257.

პ

კავკასია 5284. კიავი, იხ. კიევი.
კარდნახი 5161 (მინ.). კიევი 5008 (შენ. 3).
კახეთი 5256; 5290:14; 5302 (შენ. 3). კოსტანტინეპოლი 5226:1, 3; 5285:2.
კვალითი 5284 (ტექ. აღწ.); (შენ. 1). კულაში 5246 (მინ. 2).
კვეტცი 5131:153.

ლ

Лорийский уезд 5097 (მინ. 4)

მ

მთაწმიდა 5226:1 (შენ. 1). მოსკოვი 5008 (შენ. 2); 5082; 5142
მირზაანი 5290:1 (შენ.), 14 (შენ. 1), (შენ. 2); 5158 (შენ. 1); 5228 (ტექ.
46 (შენ.). აღწ.), (ანდ. 1, 2), (შენ.); 5255.
მოსკო იხ. მოსკოვი მუცო 5293 ე (შენ. 3).
Москва იხ. მოსკოვი მცხეთა 5076; 5302.

ნ

ნინოწმიდა//ნინაწმიდა 5131:162. ნოვგოროდი (ნოვოგრადი) 5131:142,
146, 149, 161.

ო

ონი 5039 (მინ. 1). ოსმალეთი 5090:21 (შენ. 1).

პ

პარიჟი 5368:20. (შენ. 1); 5142 (შენ. 2); 5316 (მინ.
2); 5355 (შენ.).
პეტერბურგი (სანკტ-პეტერბურგი) პრესნა 5008 (შენ. 2).
5009 (მინ. 25); 5065 (შენ. 2); 5079: პროშნის აკოვის ციხე 5131:151.
49; 5082; 5100 (შენ. 5); 5131:144 პულკოვო 5131:147 (შენ.), 148 (შენ.).

რ

რაჭა 5039 (მინ. 2); 5129:38 (შენ. 1). რიგის გოსპიტალი//რილის ლოშპიტალი
რიაზანი 5314 (ტექ. აღწ.), (შენ. 4), 5131:155.
(ანდ.); 5316 (ტექ. აღწ.), (შენ. 1), რომი 5060; 5226:3; 5285:1.
(ანდ.). რუსეთი 5008 (შენ. 2); 5060; 5089
რიგა//რილა 5131:151 (შენ. 2), 154, (შენ. 5); 5142 (შენ. 2); 5228 (ანდ.
156, 157, 158. 1); 5246; 5302 (შენ. 3).

ს

საბა განწმედლის მონასტერი (კარდა-
ნახში) 5160 (მინ.).
საბერძნეთი 5060.
სათხე 5294:4 (შენ. 2).
სამსარი 5294:4 (შენ. 2).
საფრანგეთი 5131:214 (შენ. 3).
საქართველო 5053:3; 5060; 5076; 5082;
5256.
საჩხერე 5008 (მინ. 5).

სევასტია 5226:2.
სვეტიცხოველი 5227 (ანდ. 3); 5228
(მინ.).
სონი 5049 (მინ.).
სოფია წმიდა 5226:1, 4.
სოხუმი 5252 (შენ. 2 ბ).
სპარსეთი 5004 (მინ. 1); 5060.
სტამბოლი 5246 (მინ. 2).

ტ

ტფილისი, იხ. თბილისი.

უ

უფლისციხე 5302.

ფ

ფრანცია იხ. საფრანგეთი.

ქ

ქართლი 5009:4; 5076.
ქვათახევი//ქვაბთახევი 5158 (შენ. 3);
5368:26 (შენ.).
ქვემო ხვითი 5325 (შენ. 1, 4).
ქიზიყი 5290:14 (შენ. 1); 5293 ი (შენ.
1).

ქუთაისი 5008 (მინ. 2); 5043 (შენ. 1);
5130:8, 9, 10, 11, 13, 15, 16, 21;
5149:24; 5268 ბ (ტექ. აღწ.). (შენ.);
5269 (ტექ. აღწ.), 4 (შენ.).

ყ

ყვირილა 5284; 5284 (შენ. 1).

შ

შამბიანის წყარო 5234:4.

შვედეთი 5131:168 (შენ.).

ჩ

ჩარგალი 5293 ზ:25 (შენ.).

ც

ცხინვალი 5302.

წ

წინახადო 5293 გ (შენ. 4); 5293 დ
(შენ. 5).

ჭ

ჭალა 5294:4 (შენ. 2).

ხ

ხორენია 5294:1, 4 (შენ. 2).

ჰ

ჰრომი, იხ. რომი.

4. ლარგობრივი საქიეზღეზი

აგიორგრაფიი

- თბრობიი სისწიულისი, რომელი იქმნი ცხოვრები წმიდი მარინისი 5133.
წმიდისი მის ჭურღმულსი დიდისი ე- წამები წმიდითი ორმოცთი სევასტიის
ლესიისისი 5226.
სოფრომ იერუსალიმელი, მარიამ მეგ- წამებულთი 5226:2.
ვიპტელის ცხოვრები 5062.

აპოკრიფი

- ავგაროზი 5106; 5137; 5139; 5140; იესო ქრისტეს მხილები დი ლაპარაკი
5157; 5158; 5159. თავის მონასთი 5047:1.
ავგაროზი ქრისტესგან სიპასუხოდ მი- ნიციფორე ხუცესი — ანდრია სილო-
წერილ ეპისტოლეზე დართული სის ცხოვრები 5061.
ქრისტეს აღბეჭდილი შვიდი ნიშნის პილატეს გიჩინები 5242:2.
„თარგმანები დი უწყები“ 5158 პირი წიგნისი იერუსალიმით ტიბერიის
(შენ. 2). კეისრისადმი ფუბილიანე ლენტულო
აპოკრიფული თბრობანი ღვთისმშობ- მთავრისგან ურიასტანისი იესო
ლის შესახებ 5038; 5059. ქრისტესთს 5285:1.
აპოკრიფული თბრობანი ქველი დი რამორტი, თარგმნილი წიგნისიგან იაკობ
ახალი აღთქმიდან 5104. ძმისი უფლისი 5285:2.
ეპისტოლე ავგაროზისი ქრისტესადმი სიკითხვი ადამ დი ევასი სიმოთხით
5158 (შენ. 1). გამოსღვისი 5175.

ასკეტიკი-ომილეტიკი

- გიორგი ნიკომიდიელი, სიკითხვი ჭუ- მაკარი მეგვიპტელი, მკუღართი აღმად-
არცმისათვის... 5053:1. გინებელისი სწავლი 5306.
იონე ოქროპირი, ვნებისათვის მაცხო- მამათი ცხოვრები 5232.
ვრისი ჩვენისი 5053:2. პილადი კიპადუკიელი, ლავსიკონი 5160
თავნი მომკუდინებელნი ცოდვანი რელიგიურ-ასკეტიკური ხასიითის თბუ-
5173. ლები 5304.
თომა კემპიელი, მიბიძვისათს ქრის- სიტყვანი დი სწავლანი სიმეცნიერონი
ტესი 5201. 5044:1.
თბრობი სისწიულისი წმ. დი ცხოველს- სწავლანი 5362.
მყოფელისი ხატისი... 5226:3. სწავლანი მრავალ ფილოსოფოსთანი,
იონე ოქროპირი, უძღვებისათვის შვი- უფროს სოლომონისანი 5165 (შენ.
ლისი 5053:3. ღი 3 გ).
შეგონებანი დი დირიგებანი ასკეტიკუ- რი ხასიითისი 5068.

ვაოსი

ა. დრამა

- აბაშიძე გრიგოლ, ნაწყვეტი პიესიდან 5148:1. მოქალაქური სიკვდილი (მეოთხე და მეხუთე მოქმედება) 5274.
- არაგველი დ., ღირსეული სასჯელი (კომედია) 5283. ორბელიანი გიორგი, სიყვარულის სასმელი (ვოდვეილი) 5192.
- ევრიპიდე, იფიგენია ავლიდაში 5252. პიესა 5218.
- ერისთავი გიორგი, შეშლილი 5075. სონეჩკა 5288.
- ვოლტერი, ალზირა 5142. უიფიანი კოტე, ყაჩაღის ცხოვრება 5195.
- კომედია 5366. წყალწადებული ოჯახი (კომედია) 5010.
- მეღვინეთუხუცესოვი დიმიტრი, ანჩხლი ცოლი (კომედია) 5253. ჯორჯაძე ბარბარე, მკითხავი 5250.

ბ. პოემა

- აბაშიძე გრიგოლ, ნაწყვეტი პოემიდან „...გარდაკოცნა მამამ შვილი“... 5147:4. „იმედი“ 5129:32. „სამი სურათი“ 5149:23.
- ბარათაშვილი ნიკოლოზ, ბედი ქართლისა 5074. „წამება ქეთევან დედოფლისა 5126:3.
- გაბაშვილი ბესარიონ, რუხის ბრძოლა 5212. იოსებ ტფილელი, დიდმოურავიანი (ფრაგმენტი) 5233.
- გრიგოლ მუხრანელი, გრიგოლიანი 5291. „ქება ქალწულ-მოწამისა მირინასი 5125; 5183.
- თეიმურაზ პირველი, ვარდბულბულიანი 5051:1; 5126:5. ორბელიანი გრიგოლ, სადღეგრძელო 5270.
- „ლეილ-მაჯნუნიანი 5180; 5184. რუსთაველი შოთა, ვეფხისტყაოსანი 5006; 5090:10 (ნაწყვეტი); 5207.
- „იოსებ-ზილიხანიანი 5181. საამიანი 5058.
- „შელაპარაკება და ბაასი... და ფარვანასაგან თავის დაწვის გაწირვა 5051:3. ტაბიძე გალაკტიონ, შანშე 5188.
- ქობულაშვილი ონანა, ბარამგულიჯანიანი 5077; 5078. ტლაშაძე იესე, კათალიკოზ-ბაქარიანი 5099.
- ხერხეულიძე ბარბარე, ბედნიერება 5276.

გ. პროზა

- აბაშიძე გრიგოლ, ვაი, თუ წავეწყდე განუსჯელი აღთმანი ანუ დაბრძანება 5147:2. 5071.
- ალექსიანი, 5036; 5063. გაურ 5361.
- აპოვთეგმატა 5044:3. გვიდო დე კოლუმნი, ტროადის დაცემა 5185.
- ბაგრატიონი იოანე, კალმესობა, 5374; 5375. დაკიდებული სტუმარი 5088.
- ბარამიანი 5126:1. დიდი საბნელეთი ეშმაკთ ხელმწიფისა 5073.
- ბაქრაძე ივანე, ავტობიოგრაფია, 5191.
- გაზაფხულის ღამე 5199:1.

- ეჟენ სუ, მიმომავალი ურია, (ნაწილი XIII) 5248.
- „ მიმომავალი ურია, (ნაწილი XIV—XV) 5249.
- ვითარი არს დღე, ანუ შვიდთა დედა-კაცთა აღელორებრივი ზღაპარი 5206.
- ზამთარი 5199:2.
- იადონი 5199:11.
- თიმსარის წიგნი 5090:18.
- ისტორია ანგლიელის გიორგი მილორდისა 5132.
- კლონა ციხეის მიმართ 5080.
- ლამარტინი, ბონაპარტე 5131:214.
- ლიონიძე სოლომონ, მოთქმით ტირილი საქართველოს მეფის ღერკულებს ნეტარების ღირსისა 1492 ა.
- მარლნისკი ა., ლამე ხომალდში 5286.
- მგოსანი კეკელა 5216.
- მეფის ასულის მარიამის ამბავი 5176.
- მირიანი 5040; 5054.
- მოთხრობა („მდიდრად შემკობილს ოთახში...“) 5087.
- მოთხრობა („სინიდისი არს ხმა მლუთა-ებისა“) 5368.
- მოთხრობა 5199:4.
- მოთხრობა სისხლის მოჩვენებაზე 5305.
- ორბელიანი ს.-ს., სიბრძნე სიცრუისა 5084.
- რენიბეკი, მოთხრობა 5069.
- სუნჯის(!) სრული ქება 5043:1.
- სიკუდილი უფლისა მგლეჯელარისა 5072.
- სიარული მთუარიანს ღამეში 5356:2.
- ქალ-ვაჟიანი 5043:6; 5064.
- ✓ ქილილა და დამანა 5004; 5039; 5044:4.
- ყარამანიანი 5057; 5128; 5315.
- შატობრიანი, მოწამენი 5174.
- შემოკლებული ამბავი 5266.
- ჩარდავრიშინი 5186.
- ჩულკოვი მიხეილ, თვითმარქვია გრიშ-კა ოტრეპიევი 5070.
- წყარო 5199:3.
- ჭავჭავაძე ილია, ამბავად გაგონილი 5263.
- ზონელი მოსე, ამირანდარეჯანიანი 5310.
- ჰომეროსი, ილიადა 5215.

დ. ლირიკა

- აბაშიძე გრ., „აბა მითხარი, როს ცის კამარას“ 5149:18.
- „ „აკაკის“ 5146:4.
- „ „ალბომში“ 5147:5.
- „ „ალბომში მ. მ.“ 5129:26.
- „ „ანდერძი განმანათლებელისა (გუძღვნი ნ. ჩოლოყაშვილისას“) 5146:7.
- „ „არაკი“ 5129:3; 5146:2.
- „ „ახალგაზრდა მეჭორეს“ 5130:19.
- „ „გაბრიელის სამკითხველოს“ 5130:17.
- „ „გადია“ 5129:20.
- „ „გავიგე ჩემსა მოძმესა“ 5149:7.
- „ „გაზაფხული“ 5129:4; 5146:3.
- „ „...გამომართელებს და აყვავილებს“ 5129:17.
- „ „გამოთხოვება №-ს“ 5129:9.
- „ „გატეხილი ვაზა (სიული პრუდომიდამ)“ 5129:19.
- „ „დაე ხალხის ხმას“ 5129:18.
- „ „დილა“ 5129:12.
- „ „დუკომეტტოსი (იტალიანურიდამ — ბნელია ჩემი საპყრობილე)“ 5130:5.
- „ „ერთს მოხელეს“ 5130:12.
- „ „ექსპრომტი (ქუთაისის სამეურნეო სკოლის დაარსების დღეს)“ 5129:29.
- „ „ეხ, ღმერთო ჩემო“ 5129:16, 32.
- „ „ვთუ წავეწყდე“ 5149:10, 19.
- „ „ვარდი“ 5129:1.
- „ „ვედრება“ 5146:5.
- „ „გუძღვნი სალომე ივანეს ასულ კერესელიძეს — წმი-

- და მოღვაწეს, ცოდნით შე-
მოსილს“ 5147:3.
- „ „ზღაპარი“ 5146:8.
- „ „თავადი გიორგი ერისთავის
სახსოვრად—როდესაც ტალ-
ღამ“ 5146:6.
- „ „თვალები“ 5129:34.
- „ „იმედი“ 5146:1.
- „ „კატოს — ჩემო კატო, ჩვენს
და-ძმობას“ 5149:22.
- „ „კატოს — ჩემო კატო, დოქ-
სა გიძღვნი“ 5549:25.
- „ „კვალად მესტუმრა“ 5149:4.
- „ „ლერმონტოვიდამ — ოდეს
ბიბინებს“ 5129:27.
- „ „...მერე გაგახსენდება გრი-
შას გული მართალი“ (შე-
მორჩენილია ნაწყვეტი)
5149:2.
- „ „მესტვირეს“ 5129:10.
- „ „მე შენ მიყვარდი“ 5149:3.
- „ „მიბაძვა — ცრემლით ამეც-
სო ქამანჩა“ 5129:25.
- „ „მილოცვა“ 5129:38 (შენ.
3).
- „ „მოგზაური“ 5130:24.
- „ „მსურდა შენს თხოვნას“
5129:5.
- „ „მწყემსს“ 5130:14.
- „ „№ — ვგრძნობ მოდის დღე“
5129:21.
- „ „№ — მიყვარხარ ისე, რო-
გორც სიცოცხლე“ 5149:17.
- „ „№ — სითგან მობრძანდი“
5129:15.
- „ „ნადიმად მსხდომსა რუსთ-
ველსა“ 5130:3; 5149:1.
- „ [ნაწყვეტი პოემიდან], „ხა-
ტსა და ჯვარზე მზარვალი“
5149:15.
- „ [ნაწყვეტი], „მკითხავ რა
მიყვარს?“ 5130:22.
- „ „ორი ლოცვა“ 5129:35.
- „ „ორი მნატვრელი“ 5129:6.
- „ „ოხ მარგალიტავ“ 5129:2.
- „ [პამფლეტი], „ვინც დასწე-
რა“ 5130:6.
- „ „პირველი სინანული“ 5129:
28.
- „ „რა დაფუშავე“ 5129:23.
- „ „რაც კაცის ძალამ ვერ შეძ-
ლო“ 5149:8.
- „ „რა მაწუხებს“ 5149:6.
- „ „რაც მე ვერ შევძელ“ 5129:
38 (შენ. 2).
- „ „რომ გაზაფხულდა“ 5129:
38.
- „ „სახალწლო ექსპრომტი
აკაცის“ 5130:2.
- „ „სახალხო თეატრის მოთა-
ვეთ“ 5130:18.
- „ „სადღეისო სამოციქულო“
5130:8.
- „ „სამი მგზავრი“ 5129:7.
- „ [სამოთხე] 5130:23.
- „ „სიზმარი“ 5129:8.
- „ „სიმღერა ქართველის ჯარი-
სა“ 5129:37.
- „ „სიმღერა“ 5130:7.
- „ „უკანასკნელი ვარდი“ 5129:
31.
- „ „უღარდელი დღე“ 5129:13.
- „ „უბასუხოზა“ 5149:9.
- „ „უძღვნი კნ. ნ. ორბელიანი-
სას“ 5129:11.
- „ „ქალაქის მეთაურთა ამომ-
რჩეველ კრებას“ 5130:20.
- „ „ქუთაისს“ 5130:15.
- „ „ქუთაისის გუბერნიის მე-
კენჭეთ“ 5130:21.
- „ „ქუთაისის ინტელიგენციას“
5130:13; 5149:24.
- „ „ქუთაისის საადგილმამულო
ბანკს“ 5130:9.
- „ „ქუთაისის საკრედიტო
ბანკს“ 5130:10.
- „ „ქუთაისის ქალებს“ 5130:
16.
- „ „ქუთაისის წიგნთ გამომც.
ამხანაგობას“ 5130:11.

- „ „ღმერთი დიდ არს ძლიერი“ 5129:36.
- „ „ცაო მთვლემს“ 5149:21.
- „ „ცხოვრების წყარო ყველას ერგება“ 5149:5.
- „ „ჩუხშუხი“ 5130:1.
- „ „ცრემლი სინანულისა“ 5130:4.
- „ „შენც ხომ მყაეხარ“ 5149:16.
- „ „შეურცხვენელი ჭალარა“ 5149:13 ა, 13 ბ.
- „ „შეურცხვენელი ჭალარა“ 5149:12.
- „ „შობა“ 5129:24.
- „ „ხალხი და მგოსანი“ 5148:3.
- „ „წყნარი ღამეა“ 5129:14.
- „ „ჯურღმულში“ 5129:22.
- აბაშიძე ნიკო(?), „ღედა თავის ქალს ეტყვის“ 5131:171.
- ავალიშვილი გიორგი, „თხისა და მელისათვის“ 5079:65.
- ალექსი-მესხიშვილი სოლომონ, „ეტრფის მთიებს“ 5131:47, 71.
- ანტონ I კათალიკოსი, იამბიკო, „ეს ქრისტეს სძალი“ 5368:26.
- არჩილი, ანბანთქება: „ასულა ასულა“ 5235:5.
- ახვერდოვი ნიკოლოზ, „არ არს სისრულე სოფელსა ამას შინა“ 5367:22.
- ბაგრატიონი დავით, გუშა: „რად ამ უბედურს ხვედრსა“ 5131:33.
- „ „ესე ხელხება მომენება“ 5131:179.
- „ თეჯლისი: „რად ამ უბედურს მხვედრსა“ 5131:180.
- ბაგრატიონი დიმიტრი, „ალერსი ღამისა“ 5050:7.
- ბაგრატიონი იოანე, „სურს მარად გულსა დადაგულსა“ 5367:10.
- „ „შემხვდა მე უამი აწ რადა“ 5367:13.
- ბაგრატიონი მარიამ, „ნინოს გარდაცვალებაზე“ 5131:13.
- ბარათაშვილი ბარამ, „ცეცხლი მოედოს“ 5131:202.
- ბარათაშვილი ზაალ, მუხამბაზი: „ბულბული მწუხარეობს“ 5131:74.
- ბარათაშვილი ნიკოლოზ, „არ უკიჟინო“ 5190:4.
- „ „დამქროლა ქარმან“ 5190:2.
- „ „ელენეს და მარიამს“ 5190:22.
- „ „ვბოვე ტაძარი“ 5190:3.
- „ „მიყვარს თვალები“ 5190:6.
- „ „რად ჰყვედრი კაცსა“ 5190:8.
- „ „სატრფოვ მახსოვს“ 5190:1.
- „ „სულო ბოროტო“ 5190:7.
- „ „ქილის ყვაველი და მწირი“ 5190:5.
- ბაქრაძე(?) ივ., „ივანე ბაქრაძის საჩივარი...“ 5267 ა.
- ბებუთოვი ღვთისწყალობა, მუხამბაზი: „გული ყოველთვის მიძგერის“ 5079:66.
- „ მუხამბაზი: „ეჰა, ღამაზო“ 5079:67.
- „ მუხამბაზი: „სპასპეტისა სპა...“ 5079:69.
- ბედკრულაძე, საჩივარი გულის საგანზე 5268 ბ.
- გაბაშვილი ბესარიონ, ანბანთქებანი: „ათენს ბნელს გულსა...“ 5367 3 დ.
- „ ანბანთქება მზეჭაბუკისა: „ათინად აღზრდილს აქებენ“ 5367:6.
- „ ან-ზე სით მოხვალ: „ათინად ბრძენთა განზრდილი“ 5367:5, 11.
- „ „ალიღებს ბაგებს, გულს დასადაგებს“ 5367:3 ე.
- „ „ბულბული მოდის“ 5131:129.
- „ „განვჰკრთი როს ვნახე“ 5131:203.
- „ „გარსევან ყორღანოვს“ 5131:183.

- „ დაძალო ლეშო“ 5367:7.
- „ ერთი ვინმე წითლოსანი“ 5367:9.
- „ ეჰა, მესია სევდა ძნელი“ 5131:184.
- „ ვარ უცხო ვინმე ყარიბი“ 5367:3.
- „ ვინც რომ ვერ გიცნობს“ 5367:8.
- „ თურქ ბაიათის ხმაზედ: იაღონს ის ევარდა“ 5131:59.
- „ მე შენი მგონე“ 5131:52.
- „ როს გული დავაგე“ 5131:70.
- „ სევდის ბაღს შეველ შენაღონები“ 5367:3 ბ.
- „ ტანო ტატანო“ 5131:32, 181.
- „ შავ გლახ გულო“ 5131:30, 177.
- „ შავნი შაშვნი“ 5131:62.
- „ ცრემლთა ისარნი“ 5367:10.
- „ ხმა სირინოზ“ 5131:60.
- „ ჭე, მთარეო, შენნი მკვირანი“ 5367:3 გ.
- გაბაშვილი იოსებ, „აღკაზმე არე ასპიროზ“ 5367:4.
- გაბაშვილი ზაქარია, „დავითის ვარდად ყრმად წარამარდად“ 5368:32.
- გოდერძი, „აბა ჩემო ტორუაკ“ 5367:14.
- დავით რექტორი, „იროიკი აღ. ჭავჭავაძეზედ: აცვფრებს უცხოდ“ 5269:2.
- „ მაიაზედ: მტილთა ვარჯთა“ 5269:4.
- „ ფშატმან ჰსთქუა“ 5079:64.
- „ შიირი აღ. ჭავჭავაძეზედ: — მიწათა ივერისათა“ 5268:1.
- „ შიირი კნ. მაიაზედ: მთოვარე მაშვენებელი“ 5269.
- „ ჭე, მოყუარეო“ 5131:31.
- დალელაშვილი გ., „ხილთა ქება: ჯერ გადიდო პირველ ღმერთო...“ 5303.
- დერჟავინი — ღმერთი 5267 ბ.
- ერისთავი, „მებრძანა ვისგან, ერისთვის ძისგან“ 5310.
- ერისთავი გიორგი, ბალადა I (დედა და ქალი) 5279:7.
- „ ბალადა II (ფიქრი ყმაწვილის ქალისა) 5279:8.
- „ ბეგლარის მონოლოგი 5131:135.
- „ ბ. ო...ს“ 5279:11.
- „ რეცეპტი მ. ო.“ 5279:12.
- „ თანამემგზური“ 5261:1.
- „ თოვლი“ 5131:173; 5190:16.
- „ კურთხევა 5279:1.
- „ მებრალვის“ 5279:2; 2 (შენ.).
- „ მე ვარ ტრფიალი შენის ხილვისა“ 5368:30.
- „ მტკუარს“ 5279:4.
- „ მ...ოს“ 5279:12.
- „ რეცეპტი მაიკოსი“ 5131:176.
- „ ს. მაჩაბელს“ 5279:10.
- „ უკუჭ ცაში მზე ბრწყინვალეებს...“ 5190:17.
- „ უცხო ქვეყნის კაცს“ 5279:6.
- „ შექმნა სეკრეტისა“ 5261:2.
- „ ჩემს ძმას ივანეს“ 5279:9.
- „ ყაბახისადმი“ 5279:3.
- „ ყმაწვილ ქალზედ“ 5279:14.
- „ ხელჯავი“ 5279:5.
- ერისთავი გიორგი იასეს ძე (ევსევისძე), „განსაცვიფრო და დიდთა სოფლის შემოხუცვათა“ 5367:1.
- „ ვაი რას ვხედავ, შებყრობილთა აღზრდილთა შვილთა“ 5367.
- „ კავკასის მთასა მჯდომარებდა 5131:172.
- ერისთავი ივანე, მე თავმობრით არ ვეშვი სუნელს 5131:174.
- ვადიფი, სოფელი 5131:75.

- ვახტანგ VI, ანბანთქება (ნაწყვეტი) 5234:5.
- „ „ვი სმენასა მომლოდინესა“ 5126:6.
- „ „მეც მივჰყევ სპარსთა ზღაპრისა“ 5004 (შენ. 3); 5039.
- „ „ყამარ მთვარევ შეიბრალე მოგზაური“ 5234:1.
- ვინივინი, მოხუცი უტუია 5273.
- ვოლტერი, ტაქტიკა 5079:1.
- თავდგირიძე ყარამან, „მთავარი შენგრელთა დიდ-დიდებული“ 5367:21.
- თეიმურაზ I, ლექსნი მუნასიბნი 5051:4.
- „ მაჯამა 5051:5.
- „ სოფლის სამღურავი 5280:5.
- „ შედარება გაზაფხულისა შემოდგომისა 5051:2.
- „ შვიდთა კრებათათვის 5280:1.
- თეიმურაზ II, ანბანთქება 5126:4.
- „ სარკე თქმულთა 5155.
- „ ხილთა ქება 5079:63.
- თუმანიშვილი გივი, „ესე ვახტანგ ბატონიშვილის თქმული 5280:3; 5234:4.
- „ „ქართველთ უწოდეს მთოვარე“ 5234:3.
- თუმანიშვილი გიორგი, — „აპოლონ სევობისა ხარ“... 5131:72.
- „ „აღმზრდელი თვალთა“... 5131:50; 5368.
- „ „ბაგე ლალობს“... 5131:23.
- „ „ბროლის მკერდმან“... 5131:186.
- „ „ბულბულს მხვდა“... 5131:25, 194.
- „ „დავკარვე ფერითა“... 5131:107, 208.
- „ „დილით თვალთა აღმხილველი“... 5131:99.
- „ „ეშისა ზღვასა“... 5131:100.
- „ „ეპა მნათობო“... 5131:63, 113.
- „ „ეპა ყოვლად სატრფოო“... 5131:131.
- „ „ვარდი რა გაიაფდეს“... 5131:22.
- „ „ვარდო ამაყო“... 5131:102.
- „ „ვბჭობ სიყვარულით“... 5131:101.
- „ „ვით შეამკო ველნი“... 5131:105.
- „ „გფუცავ კრონოსი დიადა“... 5131:103.
- „ „ჭე საყვარელო, ნუ დამწვავ“... 5131:20.
- „ „იწყობ ბულბულმან სტვენა“... 5131:21.
- „ „მუხთალმან ამა სოფელმან“... 5131:24.
- „ „ოდით გული“... 5131:66.
- „ „ოთხმან ნივთმან“... 5090:2.
- „ „რა ვარდი გაიაფდეს“... 5131:210.
- „ „სრა არს უცხო“... 5131:64.
- „ „ულმობელო დიანავ“... 5131:98.
- „ „ში ვითარად“... 5131:97; 5368:11.
- „ „ში ეამნო“... 5131:106, 209.
- „ „წალკოტს ყვავილი“... 5131:104.
- „ „ხმატკბილი იაღონი სტირს“... 5368:10.
- თუმანიშვილი დიმიტრი, „ახალ აღნაგოს სულოდა“... 5131:95.
- თუმანიშვილი პავლე, „ბროლის მკერდმან“... 5131:28.
- იგნატი ბერი, მეზანდუკისშვილი, „აწ საჩივარი გესმოდესთ“... 5079:62.
- „ „რომელი მყოფ ხარ“... 5079:61.
- იოანიძე იასონ, „რა მხატვარმა დახატა“... 5126:6 (შენ.).
- ოორდანე ტუსალი, „ციცა გულადი“ (ნინა კ-ს)... 5268 ა.
- კვლიაშვილი გრ., აკვანზედ მღერა, — „ნანას ვეტყვი, ჩემო შვილო“... 5193:22.
- „ „არაგვზედ ლექსი, — „ში

- არაგო, რასა ღიღინებ“... 5193:23.
- „ „აღდგომის გათენება, — „აგერ ვსწერამ და ვსახამ აღდგომის გათენებას“... 5193:35.
- „ ბულბულის მოფრენა, — „აგერ მოფრინდა ბულბული“... 5193:20.
- „ გათენება პირველ იანვარსა, — „ღიღით იანვარს დაიძრა ხალხი“... 5193:1.
- „ გზაში ნახვა, — „ვაჲ რა ძნელია“... 5193:9.
- „ გზაში ტირილი, — „მოვდივარ, გზასა ცრემლით ვნამამ“... 5193:12.
- „ დატრიალდა ჯარა, — „დატრიალდი, ჩემო ჯარა“... 5193:21.
- „ დებთან წერილი, — „გთხომთ, ჩემო დებო“... 5193:8.
- „ დედასთან წერილი, — „დედავ, ჩემო მშობელო“... 5193:7.
- „ ვარდის დაჩაგვრა, — „ვაჲ რა ძნელია ვარდის დაჩაგვრა“... 5193:30.
- „ ვარდის ერთგულება, — „ვაი რა ძნელია, ერთგულათ ვარდი ეტრფის ბულბულსა“... 5193:25.
- „ ზაფხული, — „აგერ მოვიდა ზაფხული“... 5193:38.
- „ თავის გაწირვა, — „ჯიელმა ვაჟმა თავი გავსწირე“... 5193:5.
- „ ისარის სტკორცნა, — „ბულბულმა ვარდსა სტკორცნა ისარი“... 5193:24.
- „ მეორეთ წათვლემა, — „მეორეთ დავწექ და დავიძინე“... 5193:14.
- „ მოკითხვა, — „ჩემო საყვარელო, ვარ შენთვის მკვდარი“... 5193:28.
- „ მოშორება, — „ენლა კი, ქალო, მათე გშორდება“... 5193:11.
- „ მტრედის ღულუნი, — „ტყე-ტყე, ტყე-ტყე დავდიოდი“... 5193:36.
- „ ნათესაობა, — „ვაი რა ძნელი ყოფილა“... 5193:26.
- „ ობოლზედ თქმა, — „ჰი ობოლბავ, ვინ მოგიგონა“... 5193:10.
- „ ეამზედ თქმა, — „ტყუილათ ვხარჯამ ამტენ ჩემს ეამსა“... 5193:4.
- „ სამშობლო, — „სამშობლო ტკბილო, როგორც შაქარო“... 5193:19.
- „ სამშობლოზედ, — „ყველა კაცისთვის სამშობლო ტკბილო“... 5193:29.
- „ სიზმარში ნახვა, — „სიზმარში ვნახე ჩემი სამშობლო“... 5193:13.
- „ სიყვარული, — „ვისაც უყვარდეს სამშობლო“... 5193:15.
- „ სომეხზე, — „სომეხმა დიდის თმენითა“... 5193:34.
- „ სწყრომა, — „დარდმა ბულბული დასწყევლა“... 5193:32.
- „ უკანასკნელი სიტყვა, — „ღმერთო, ღმერთო, შემიწყალე“... 5193:6.
- „ უპატრონო, — „ვაი რა ძნელია უპატრონობა“... 5193:3.
- „ ფრინველთან მუსაფივი, — „ვაფრინდი, ვაფრინდი, ფრინველო“... 5193:16.
- „ ქანწულ ქალზედ, — „შავთვალ-წარბავ, კეკლუცავ“... 5193:27.
- „ ქრისტე აღსდგა, — „ქრისტე აღსდგა მკვდრეთით“... 5193:31.

- „ შოშიას სტვენა, — „აგერ მოფრინდა შოშია“... 5193:37.
- „ ყანის მკა, — „აგერ მოსულა ზაფხული“... 5193:17.
- „ ყვაფი და ვირი, — „ყვაფი ვირზედა შესჯდა“... 5193:18.
- „ ჰაზრი, — „ღარიბი კაცი თავს ვერ იცოცხლებს“... 5193:2.
- კრილოვი**, ვირი და ბულბული, თარგმანი გრიგოლ ორბელიანისა, 5081:1; 5131:149; 5271:1 ა.
- „ ნადირთა ჭირი, თარგმანი გრიგოლ ორბელიანისა, 5081:3; 5131:160; 5271:1 გ.
- „ სოფლელნი და მდინარე, თარგმანი გრიგოლ ორბელიანისა, 5081:2; 5131:159; 5271:1 ბ.
- ლამარტინი**, უკვდაება, 5278.
- ლარაძე პეტრე**, [ამაღლებისათვის], — „წარვლეთ, ჰქადაგეთ“... 5131:11.
- „ ანბანთქება, — „არსთა არსების აექსონმან“... 5131:115.
- „ „არ გებრალეები?...“ 5131:15.
- „ „არხვე ტანსა“... 5131:192.
- „ [აღდგომისათვის], 5131:9.
- „ [ბზობისათვის], 5131:7.
- „ [გაზაფხულმან აწ ჰყო] 5131:37.
- „ [გვერდის განხილვისათვის] 5131:10.
- „ „დავნატრი უფლისა საწაღელს კმასა“... 5131:3.
- „ „დილის მთიებო“... 5131:90.
- „ „ესე იანზნი აქებენ მას“... 5367:22 მინაწ. 2.
- „ [ვედრება იესოსადმი] 5131:8
- „ თახმისი, ხმა ყარიბი [მოდით დასად], 5131:36.
- „ თახმისი [ქუფერ დრომონბი], 5131:48, 204.
- „ თეკლიში [დილის მთიებო], 5131:38.
- „ „იამბიკო“ [იტყვის კამაღლად], 5131:114.
- „ [იესო ქრისტესადმი], 5131:1.
- „ [იესო ქრისტეს მთად ასვლა], 5131:12.
- „ [მზე მცხუნვარეობს], 5131:191.
- „ [მზე ცონარობს], 5131:39.
- „ [მოვიდა გაზაფხულისა], 5131:18.
- „ მუსტაზადი [ეშყის მქონე-ბი], 5131:35.
- „ მუსტაზადი [ჰი ვითარნი], 5131:16.
- „ მუსტაზადი [სიხარულ მწყდარსა], 5131:17.
- „ მუსტაზადი [ჭმუნვისა ქარმან], 5131:49.
- „ მუსამბაზი [დამქმწარდეს ჟამნი], 5131:34.
- „ [მწევას ვარდის ფეროვნე-ბანი], 5131:19.
- „ [ნათლისღებისათვის], 5131:6.
- „ [ღვთისმშობლისადმი], 5131:2.
- „ [კმა კიპარი], 5131:40.
- ლაფონტენი**, კრიკინა და ჭიანჭველა (თარგმანი ალ. ჭავჭავაძისა), 5081:4; 5271:2.
- ლერმონტოვი**, იზმაილ-ბეი (თარგმანი გრ. აბაშიძისა), 5148:2.
- „ Скажи ветка Палестины, где ты росла, где ты цвела“... თარგმანი გ. პაიჭაძის), 5290:43
- ლექსები უავტორო** „აბა სამშობლოს შვილნო“ 5149:25.
- „ „აბრაზოვან მერზავცათ თავი გაურჩევი“ 5267 ე (შენ. 2).
- „ „ამ ალბომში ოღრო-ჩოდრობია“ 5190:25.

- „ „ამაო ამაოებად“ 5090:12.
- „ „ან ამან მომკლა“ 5131:84.
- „ „აპოლონ ეტლმა დამცა ისარი“ 5131:195.
- „ „არ ვგონებდი“ 5131:119.
- „ „ასპიროზ აყვავებული“ 5131:136.
- „ „აღიტყველეთ ყოველთა ერთა“ 5368:20.
- „ „აპა სულო“ 5131:55.
- „ „ბაგე ვარდისა ვის აქვს პობილი“ 5181 (მინ. 1).
- „ „ბევრჯელ შექსტებთან მართლისა მთქმელი“ 5368:13 (შენ. 1).
- „ „ბულბულს შურსა შევდგომივარ“ 5131:46.
- „ „ბულბულმა იწყო“ 5131:57.
- „ „ბუნდოვან გულს შენ აღმიჩნდი დარადა“ 5081:29.
- „ „გამსტყორცნა სოფელმან“ 5131:96.
- „ „განიბნა ვაება აწ ურვანი გესჯის“ 5368:19.
- „ „გეტრფოდი მარად სულოდა“ 5131:199.
- „ „გიგლოვდი მეცა მოყვასნო“ 5367:18.
- „ „გორს იქმნა კრება ერისთავთა ბაასისა“ 5368:29.
- „ „გულთა საწყლავად კუბიდონს“ 5081:13; 5271:10.
- „ „გულმა იგრძნო სიახლე“ 5149:25 (შენ. 2).
- „ „გცნობ არ ძიმილად ვრაცხ საქლენოდ თქვენად“ 5198 (მინ. 2).
- „ „დაკოდს ისარნი“ 5131:182.
- „ „დახე ამ მღვდელსა სულისა მტერსა“ 5044 (მინ. 2).
- „ „დიდებულო ხელმწიფეო, მაღალო და ლომო ქველო“ 5365 (მინ.); 5368:35.
- „ „დღეს საიდუმლო, უცხო და დიდებულო“ 5368:6.
- „ „დღენი ჩემნი“ 5131:132.
- „ „ელვარებითა ყელ-ბროლსახოვან“ 5131:140.
- „ „ენა მწარე, ენა ტკბილი“ 5090:1.
- „ „ერგასეული საღმრთო საერთო სწავლითა“ 5090:20.
- „ „ეს ლექსიკონი, გულთასაკონი“ 5004 (მინ. 2).
- „ „ესე შრომა მოცლით დრომა იწყო წყურვილ წყენილ-შრომა“ 5181 (მინ. 4).
- „ „ესე ოდენ შეუპყრივარიასა“ 5131:126.
- „ „ეტრფის მთიებსა“ 5131:197.
- „ „ეპა, ვითა ვგრძნოთ“ 5131:78.
- „ „ეპა კვალად სატრფოო“ 5131:91.
- „ „ეპა გრძნობავ“ 5090:9.
- „ „ეპა მარხო“ 5090:5.
- „ „ეპა უცხოდა საკვრველება დიდი“ 5368:4.
- „ „ვეტრფი საღამოს სადილობისას“ 5081:9; 5271:6.
- „ „ვით ვეფხვის ტყავი, ჰსწავლა აკრელდა“ 5368:13 (შენ. ბ).
- „ „ვით ქარი ცეცხლსა“ 5081:32.
- „ „ვით ლულუნი მწყოსანი“ 5090:3.
- „ „ვინადგან გული ყოველზედ“ 5235:3.
- „ „ვინ დამასხას უკვდაების წყარო და“ 5199:6.
- „ „ვინ იმერელი, ვინ სტოლოვია“ 5090:16.
- „ „ვინ ტანი ალვან“ 5131:108.
- „ „ვნახე ბერი, ყრმათა უყრემ“ 5368:18.
- „ „ვსთქვი: სიზმრად ვხედავ ეს არის ძილი“ 5212 (შენ. 4).

- „ „ვსვამ სადღეგრძელოს ჩემის მერისა“ 5190:18.
- „ „თუ ვის სურდეს“ 5131:56.
- „ „თუ თქვენ გვძულობდით“ 5090:13.
- „ „თუ იმერელს ნიჭი არა აქუს“ 5090:17.
- „ „თუ სიბერე არა გჯერა, ხელი მოისვი თავზედა“ 5190:27.
- „ „თქვენო მაღალ ბრწყინვალეზავ“ 5090:21.
- „ „იგ არისედ“ 5131:112.
- „ „იზარდე, მწვანე ჯეჯილო, დაპურდი, გახდი ყანაო“ 5054 (შენ. 2).
- „ „იწყე ქებანი“ 5131:67.
- „ „კბილი ტეპელს იაგუნდსა“ 5131:109.
- „ „კეკლუცნო დაგშორდათ კეკლუცთ კეკელა სანატრელია“ 5368:7.
- „ „კეკლუცთა მეფამ“ 5131:139.
- „ „ლექსი თქვენი, გვებოძა, დიდათ არეულია“ 5190:23.
- „ „მან კეკლუცმან“ 5131:110.
- „ „მარგალიტნი ლაღთა შორის“ 5131:141.
- „ „მართლა ბაფა არა აქვს“ 5131:90.
- „ „მასმენს ნუგემს“ 5131:212.
- „ „მაწვევს სურვილი“ 5131:193.
- „ „მგონია, რომ ასე სჯობს“ 5368:33.
- „ „მდულარენი ცრემლნი მისნი გულზედ მწვეთენ და მდაგვენ“ 5199:7.
- „ „მებრალეზი ბულბულო“ 5131:86.
- „ „მე ვარ მტირალი“ 5131:198.
- „ „მე ვარ სალომე, სალომე, მის ძალ-გულ ლომისა“ 5199:8.
- „ „მესმა თქვენგან“ 5131:134.
- „ „მე სიკვდილამდე ვეტრფი“ 5131:196.
- „ „მიკვირს ვის გაუბედავს, პასუხად გ. თუმანიშვილს“ 5131:77.
- „ „მინდა ლექსი ვსთქვა, ქალო, მაგნით იზმურთ“ 5044 (მინ. 3).
- „ „მის არშიყი საყვარლის ხილვას“ 5131:80.
- „ „მიჯნურობის თერიაყი მისვამს“ 5368:21.
- „ „მოდით ყმაწვილნო კაცნო“ 5131:76.
- „ „მოდით ყოველნო შველ მკვდარნო“ 5126:2.
- „ „მომიყუანა აწ ჰაზრმან საწადილოსმან“ 5368:5.
- „ „მსმენნო შემოკრბით“ 5131:118.
- „ „მუნ თვსს ალაგსა უცხო ყუავილი“ 5368:13 (შენ. დ).
- „ „მფარავს ღრუბელი“ 5131:211.
- „ „მცირეს მანიაკს მოგიძღვნი ტრფობით“ 5198 (მინ. 8).
- „ „მძახალმა მნახა ტურფად მორთული“ 5190:30.
- „ „მწყლავს ვარდის ფეროვნეზანი“ 5131:206.
- „ „მხედავთ სოფლის ტანჯულსა“ 5131:85.
- „ „ნაზად, ნარნარად“ 5131:137.
- „ „ნელად რეზანი, მიმოგდებანი“ 5181 (მინ. 2).
- „ „ოდეს ვიფიქრებ“ 5131:138.
- „ „ოდეს მობძანდა ხელმწიფე“ 5235.
- „ „ორი სამოთხის ქალისა სიშორით“ 5180 (მინ. 2).
- „ „ოხვრანი ცრემლშერეულნი მქონან მე“ 5199:5.

- „ „პალატაში ჯდომითა ხანი მოგმატებია“ 5190:24.
- „ „რა არს უცხო საშვებელი“ 5131:207.
- „ „რა აქლემი ცასა ზომდეს“ 5280:4.
- „ „რაბამ გევედრო ვაებინან“ 5131:117.
- „ „რა თქვენი ოქმი მებოძა“ 5368:23.
- „ „როგორ ვიცნო, რო შევატყუო“ 5193 (შენ. 1).
- „ „როს აღმობრწყინდა ბადრი მთვარე“ 5079:41.
- „ „როს განვსცადე მნათობო“ 5131:135.
- „ „როს მე ვიყავ ახალგაზრდა მოვინდომე“ 5315.
- „ „როს ნაპოლეონ“ 5131:125.
- „ „სამ ნეტარ, სამ სირცხვილ, ერთი ორთადმი“ 5368:25.
- „ „საწუთრომ ისარს გესლი ჰსცხო“ 5368:15.
- „ „საყვარელო, ცრემლსა ჩემსა“ 5131:59.
- „ „საწუთროსგან ასრე მექმნა“ 5235:4.
- „ „საწვევი წვივსა აღვქსელე თქვენად“ 5198:2.
- „ „სიბრძნითა სრულსა გიქებ ლომგულსა“ 5368:17.
- „ „სოვე(?) ჩემო ყაზახო“ 5368:34.
- „ „სოფლისა ღელუაში ობოლს მცურავს“ 5368:13 (შენ. გ).
- „ „ტარო ტრელსა საწუთოსა არაოდეს შევეწყნარე“ 5181 (მინ. 3).
- „ „უკუშ ცაში მზე ბრწყინვალეებს“ 5190:17.
- „ „ფერმკრთალს ვარდს“ 5131:51.
- „ „ქარმან ერთობ ძალა დამართო“ 5367:19.
- „ „ქუხილის ღრუბლით ჰეჰა გრიალი“ 5368:1.
- „ „ღმერთო მიკეთე მელანი“ 5280:2.
- „ „ღუაწლით მოსილს ქართლოსსა“ 5368:27.
- „ „ცთომილი მნათ შვიდნი“ 5368:2.
- „ „ჩემო მძახალო, არ გებრალეები?“ 5190:29.
- „ „ჩემო სიამევე, შვებავ“ 5081:12; 5271:9.
- „ „ჩუჭნს ღორიზონტზედ ქამი მკრთოლუარე“ 5368:13.
- „ „შეავიწროვეს ცრემლთა“ 5131:133.
- „ „შენ სიბრძნით რიტორ-მეტყუელო“ 5368:24.
- „ „შეყრილან ერთად მკრთოლვარენი“ 5131:45.
- „ „შეწვენასა ჩემთა ჰაზრთა“ 5193 (შენ. 1).
- „ „შეხედეთ კოლტთა გუმანისტ ჩვენში“ 5267:2.
- „ „შვიდივ ცა“ 5131:111.
- „ „შორით ოხვრა“ 5131:188.
- „ „წარვედ ბედო მუხთალო“ 5090:9.
- „ „წიგნი გვებოძათ აღქატად“ 5235:2.
- „ „წმიდა დავით გარეჯელო“ 5131:124.
- „ „ჰე, თავადო, ქართლოსითგან“ 5368:31.
- „ „ჰეი, წალკოტის ბულბულო“ 5090:4.
- „ „ჰი, არსა მაარსო“ 5368:3.
- „ „ჰი, ვითარნი“ 5131:205.
- „ „ჰი, საწუთომანი“ 5131:265.
- „ „ჰი, სიცოცხლის ნუგეშავ“ 5131:144.
- მარიამ ირაკლის ასული, „აჰა, დამეტნეს რისხვით ცანია“ 5367:16.
- მაჩაბელი დავით, [ბროლის ველსა], 5131:88.
- „ ვარდი, — „ერთსა კუთხეს.

- ტურფას წალკოტს“... 5368:12.
- „ [რა ქნას გულმან], 5131:27.
- მაჩაბელი სვიმონ(?), [განგვანათლე მარიხო], 5131:42.
- „ [ბადრო მხედავ?], 5131:43.
- „ [რას მიქარავ], 5131:41.
- მდივანი, [სხივნი ჩემად საფარველად], 5131:93.
- მელიქიშვილი იოსებ [ბუნდრვანს გულს], 5090:8; 5131:127; 5271:26.
- მელიქიშვილი იოსებ (ნაცვალი), დამლაშქრა სევდამ, 5131:68.
- „ ვისგან მომელო ცნობანი, 5081:59.
- „ თეჯლისი [კაეშანს მოუცავს], 5131:26.
- მუხრანელი გრიგოლ, დავითნის ფსალმუნებიდან გამოწერილნი პუნქტები ლექსად გარდმოცემულნი, 5289 ა; 5289 ბ:5; ვაება, 5289 ბ:4.
- „ მოეწერა მეგობარსა ეპისტოლე... 5289 ბ:1.
- „ უფლის გრიბედოვისაგან შეთხზულის კომედიის ჰაზრი (ვაჲ ჭკუისაგან), 5289 ბ:2.
- „ ცუდის და მტარვლის პირისთვის... 5289 ბ:3.
- ნადსონი, იდიალი (თარგმანი გრ- აბა- შიძისა), 5149:11.
- ონიკაშვილი სლომონ, თალხად მოსილსა, 5131:187.
- ოპოჩინინი პ. ა., წმიდა ნინო (პოემა, თარგმნილი ივ. კერესელიძისაგან), 5265.
- ორბელიანი გრიგოლ, ალბომში ლ...ობ... „შესტრფი საღამოს“... 5190:14.
- ორბელიანი გრიგოლ, ანტონს, 5081:28; 5131:162; 5271:25.
- „ გამოსალმება, 5081:46; 5131:143.
- „ გულით ერთნო, 5131:153.
- „ ეკატ. ჰავჭავაძეს, „წინანდლის ვარდო...“ 5131:155; 5190:12.
- „ იარალისადმი, 5081:34; 5271:32.
- „ ლხინი (მიბაძვა პუშკინისა), 5081:36; 5131:161; 5271:34.
- „ მასვე [ნინას], „ამა სოფელს დამშობმიეს“... 5081:39; 5271:37.
- „ მ...დმი, „თაყუანის მცემელთ როს გუნდი“, 5081:43; 5271:41.
- „ [მიბაძვა პუშკინისა], „სიცოცხლევე ფუჭო“... 5190:11.
- „ მირზაჯანას ეპიტაფია, 5081:41; 5131:144; 5271:39.
- „ მტირალ ნ...სადმი, „თუ ტურფანი“... 5081:35; 5271:33.
- „ მუხამბაზი, „გულით ერთნო“... 5081:49.
- „ მუხამბაზი, „ნუ მასმევ ღვინოს“... 5131:157.
- „ მუხამბაზი, „არავისთვის მე დღეს“... 5081:50.
- „ ნ...სადმი, — „გხედავ მნათობო“... 5081:38.
- „ ნ...სადმი — „მნათობო, თვით შენ აღმიხსენ“... 5081:37; 5271:35.
- „ ნ... — „შე საყვარელო“... 5131:158.
- „ ნ...სადმი — „როს გხედავ მნათო“... 5271:36.
- „ ყუკოვსკი დამ — „მას უხაროდეს, ვისაცა ლხინი“... 5081:45; 5271:43.
- „ [რა მგამა] 5131:148.
- „ „როს ბულბული“... 5081:44; 5271:42.
- „ „როს გარდაშლიდევ“ 5190:26.
- „ „საამო არს სახილველად“... 5081:42; 5131:145; 5271:40.
- „ სავათნავას მიბაძვა — „ჭიანურო, მალღად, ტკბილად დაუკარ“... 5131:150.

- „ სალომეს ბეჟანა მკერვლის მაგიერ — „სიხარულო, შვებავ, ლხინო...“ 5131:152; 5190:13.
- „ სალამო გამოსალმებისა — „მზე ჩაესვენა“... 5190:9.
- „ სიყვარულსა ჯერ-არს... 5131:147.
- „ ს...ს, „მარგალიტთ ცრემლთა ცრემლი“... 5271:44.
- „ სო[ფიო] ორ[ბელიანს] — „ვარდი ხარ? — არა“... 5131:156; 5190:10.
- „ ფრაგმენტები, 5081:62.
- „ ლამე, 5081:47; 5131:142.
- „ ჩემი ეპიტაფია, 5131:154.
- „ ჩემს დას ეფემიას, 5131:151.
- ორბელიანი მიხეილ, ამისი პასუხი —**
„არაფერია, არაფერია, მეტათ ძველია“... 5190:28.
- ორბელიანი ს.-ს., მოგზაურთ ეტლი მთოვარე ყამარ არაბთა ენითა“... 5234:2.**
- პაიჭაძე გ., „ამ სოფლად ჩვენი ცხოვრება“... 5290:2.**
- „ „ამ ჩემსა მტერ-მოყვარესა“... 5290:37.
- „ ბულბული და ვარდის ყვედრება, 5290:27.
- „ გაფრთხილებაზედ, 5290:32.
- „ გლეხი კაცი სომეხს, 5290:3.
- „ „გულო რას შემომკვნესი“... 5290:29.
- „ „ედემიც არის სამშობლოც“... 5290:44.
- „ „ერთი ვიღაცა ნასწავლი“... 5290:22.
- „ „ეს შავად მოღრუბლული დღე“... 5290:13.
- „ ვარდი და ბულბული, 5290:18.
- „ ვისაც ვინ უყვარს, 5290:48.
- „ „ზოგიერთი მდიდრები“... 5290:38.
- „ „კაცი ის არის, ვინცა რომ“... 5290:11.
- „ ლადო!, 5290:1.
- „ მაჟალო, 5290:49.
- „ მგელი და ბატკანი, 5290:31.
- „ მდიდარი და მეცნიერი, 5290:20.
- „ მდიდარს, 5290:41.
- „ „მე არ ვეძებ მილიონის ქონებას“... 5290:34.
- „ „მე იმ კაცს ვეტყვი მდიდარსა“... 5290:10.
- „ მთასა და ბარზედ, 5290:30.
- „ მიმოხილვა კახეთისა და შიგა და შიგ სოფლებისა, 5290:14.
- „ მტარვალს, 5290:26.
- „ „მშვენიერო, რისთვისა ხარ შენ თავდახრილი“... 5290:35.
- „ ოტსტანოი ჩინოვნიკის ჩივილი ცხოვრებაზედ, 5290:46.
- „ საუნჯის დაკარგვა, 5290:25.
- „ „სიბრალული ვისაც არა ჰქონია“... 5290:40.
- „ „სიმაართლე გაცვეთილა“... 5290:42.
- „ „სინიდისი გვირგვინია კაცისა“... 5290:45.
- „ „სულს უნდა რომ გაფრინდეს“... 5290:7.
- „ „ტანჯული გული მწუხარე“... 5290:47.
- „ უძღვნი ი. ნ. გომელაურთვს, 5290:36.
- „ უძღვნი თებროს, 5290:23.
- „ „ღმერთო ძლიერო, ქვეყნის გამჩენო“... 5290:24.
- „ „შენ რისთვის, რისთვის ყმაწვილო“... 5290:12.
- „ ჩემ თარს, — „თარო, მომესმა შენი ტკბილი ხმა“... 5290:15.
- „ ჩემს თარს, — „მოდო, მოდი, ჩემო თარო“... 5290:5.
- „ ჩემს თარს, — „თარო, შენგნითა ბევრჯერ მლხენია“... 5290:28.

- „ ჩემი ვედრება, 5290:17.
- „ ჩემი პაწია მოთხრობა, 5290:21.
- „ ჩემი სიჭაბუკის მოგონება, 5290:4.
- „ ჩემს მეგობარს, 5290:19.
- „ ჩემ სიბერეზე, 5290:6.
- „ „ცხოვლად მსველო, ცისკარო, ბნელში მანათობელო“... 5290:16.
- „ ძველ გმირებზედ, 5290:8.
- „ „წელან ჩემი ნინიჩკა დედას ებუტებოდა“... 5290:9.
- „ ჭირვეულ მეგობარს, 5290:32.
- პოლემი** იოანე, მწუხარება და სიხარული (თარგმანი გრ. აბაშიძისა), 5149:20.
- პუშკინი** ალ., სიზმარი (თარგმანი ალ. ჭავჭავაძისა), 5081:15; 5271:12.
- უუკოვსკი**, „ბედნიერება დღეთა ჩვენთ“... (ნაწყვეტი, თარგმანი გრიგოლ ორბელიანისა), 5271:38, იხ. „ჰოი, სოფელო“.
- „ ჰოი სოფელო (თარგმანი გრ. ორბელიანისა), 5081:40, 61; 5131:146.
- საიათნოვა**, მუხამბაზი — „რომელ დავაბრალო, რისაგან არის“... 5190:20.
- „ „შავი მაყვალივით თვალე-ბიანო“... 5190:21.
- ფეშანგიშვილი** სტეფანე, „ასე რად გამწირა სოფელმან“... 5190:19.
- „ „მიკვირს, ასე რად გამწირა“... 5131:53 (შენ.).
- „ საყვარელსა განმამორა, 5131:81.
- ჭარუმიძე**, დიპტის მისტეკოს, 5131:83.
- ჭეთევან**, მეფის ირაკლის ასული, „ჰი ვითა ესთქვა განსაკრთომელი“... 5367:17.
- ქობულაშვილი** ოთარ, „გული ოხრაგს“... 5090:14; 5131:94.
- „ „მსურს დიანავ“... 5131:69.
- ქობულოვი** თამაზ, „ჰი იგი უწყალოდ“... 5081:60.
- ყორჩიბაში** რევაზ, სტიხნი, 5267 ე.
- ციციშვილი** ესტატე, „პირად-პირად მნათობ“... 5081:58.
- ძაგვა**, მენგრელიის მთავარს, 5131:21.
- „ მილოცვა ნინოს ქორწინე-
- „ ბასთან დაკავშირებით, 5131:122.
- წერეთელი** ივანე, ფისტიკაური — „თუმცა საგანი ნასი არს“... 5131:79.
- წინამძღვრიშვილი** სვიმონ, „როს მე-ღირსა შენი ცნობა“... 5131:185.
- ჭავჭავაძე** ალ., „ანაზღად ხილვამ“... 5079:16; 5173:13.
- „ „ანზე სით მოხვალ“... 5079:45.
- „ არვის მართებს“... 5079:42.
- „ აჯას ვამრავლებ, 5079:18; 5179:15.
- „ „აჰა ესე ვარდ-ზამბახნი“... 5131:61.
- „ „ბალახშ ბეზიკის ბავით“... 5079:23; 5179:20.
- „ ბრძოლისათვის, 5079:46.
- „ „გლახ თვალთა შენი“... 5079:22; 5179:19.
- „ გული წამართვი, 5081:48.
- „ დუგა — „გვედრი თვით მიხვიდე“... 5081:24, 33; 5271:21, 31.
- „ ედემს რგულსა, 5079:17; 5179:14.
- „ ენა მღუმარებს, 5271:17.
- „ ეს ცეცხლი, 5081:23; 5271:20.
- „ ელების კარი გაზაფხულისა, 5079:6; 5179:3.
- „ ეჰა, ჩემო ოცნებავ, 5079:59.
- „ ვამე შორს მყოფსა, 5079:34.
- „ ვარდო კოკობო, 5079:19; 5179:16.
- „ ვაქებ თავსა თმამდიდარსა, 5079:13; 5179:10.

- „ ვაპ დრონი, დრონი, 5081:51; 5079:38.
- „ ვაპ სოფელსა ამას, 5079:28; 5179:25.
- „ ვაპ სუსტსა სენით, 5079:25; 5179:22.
- „ ვაპ შენგან წყლულსა, 5079:21; 5179:18.
- „ ვინ არს ესე, 5079:9; 5179:6.
- „ „ვინც გიხილოს, ის ურვოდეს“... 5271:31.
- „ ვისაც გსურთ, 5079:4; 5179:1.
- „ ვით ქარი ცეცხლსა (თარგ. აღ. ჰავჰავადისა) 5271:30.
- „ ვიწყო წერა მაჯამით, 5079:8; 5179:5.
- „ ზვირთნი ხმოვანნი, აღქაფებულნი, 5190:15.
- „ თავსა უფლად, 5081:30; 5131:73, 201; 5271:27.
- „ ისმინეთ მსმენო, 5079:11; 5131:116.
- „ კობლე და ხლოე, 5079:52; 5081:5; 5271:3.
- „ მაისის ვარდმან, 5079:35.
- „ მას წალკოტსა მშვენიერსა, 5271:29.
- „ მეგრულ ფერხულზე — „ამა ველსა ნოხს მწვანეს“... 5367:20.
- „ მეორეთ მოსვლას ვამსგავსოთ, 5081:21; 5271:18.
- „ მე შენ არ გეტყვი, 5081:56; 5368:22.
- „ მიველ წალკოტს 5131:128.
- „ მიკვირს რად ჰსძრახვენ, 5079:3.
- „ მოვედ ამ არედ შესამკობელად, 5079:10; 5179:7.
- „ მომივედ, მოთვარევ, 5079:15; 5179:12.
- „ მოძღვრისა და მოწაფისათვის (თარგმანი აღ. ჰავჰავადისა) 5079:2.
- „ მსურდა ოხვრა, 5079:30; 5179:27.
- „ მუსტაზადი, 5079:53.
- „ მუნამბაზი, 5079:54.
- „ მუნამბაზი ლათაიური, — „ლოთებო ნეტავი ჩვენა“... 5079:39; 5081:52; 5131:89; 5367:15.
- „ მშვენიერთა ხელმწიფავ, 5081:57; 5131:130.
- „ მცირე სენის ეგზომ შიში, 5081:18; 5271:15.
- „ ნარგიზოვანს წალკოტს, 5079:44.
- „ ნეტარ მას, 5081:31; 5271:28.
- „ ნუ მომკალ მწარედ, 5079:37.
- „ ოპ, საყვარელო, 5079:12; 5179:9.
- „ ოპ, წარმავალნო, 5079:7.
- „ პავლე პირველის სასახლისადმი, 5079:49.
- „ პურობილისაგან თანპურობილთა მიმართ, 5079:51.
- „ ეამნი რბიან, 5079:55; 5081:54.
- „ რა ვჰყოთ, გულო 5079:60.
- „ რომელთგან მქონდა სიაჲ, 5079:58.
- „ როს გიყვარდი, 5081:27; 5271:24.
- „ საყვარლისათვის, 5079:48; 5081:6; 5271:4.
- „ სახე შენი, 5079:5; 5179:2.
- „ სვემ მიწვიმა მანანა, 5081:10; 5271:7.
- „ სიბრძნე და გონიერება, 5271:16.
- „ სიყვარულსა შეუჰყრივარ, 5079:27; 5179:24.
- „ სიყვარულო, ძალსა შენსა, 5079:36; 5081:17; 5131:54; 5271:14.
- „ სძგერს გლახ გული, 5079:

- 57; 5081:16; 5131:29, 178; 5271:13.
- „ სხვადასხვისა დროისათვის კაცისა, 5079:50; 5081:8; 5271:5.
- „ უწყალო სენმან, 5079:14, 33; 5179:11.
- „ უწყალო სიყვარულო, 5131: 213.
- „ უწყლოვარ ჭირთა მალვას, 5079:31, 40; 5179:28.
- „ ფსტიკაური, „მას სამი რამე“... 5079:47.
- „ ქენებით ვხმოვანებ, 5079: 24; 5179:21.
- „ ღვინის თვისებისათვის, 5081:14; 5271:11.
- „ ღიმილმან კარნი ლალისა, 5131:14, 189.
- „ შენ გეტრფის, ვარდო, 5079: 20; 5131:87; 5179:17.
- „ შენთან არს გული, 5079:56; 5081:55; 5131:92; 5368:8.
- „ შენის გონების სხივნი, 5081:26; 5271:23.
- „ შენნი გამცდელნი ჩივიან, 5271:19.
- „ შენს ღირსებას ნატრულობენ, 5079:43.
- „ შევენებანო, სახილვად სასურველნო, 5079:26; 5179: 23.
- „ ცრუიან ბრძენნი მეტყველნი, 5271:8.
- „ ძვირფასო საყვარელო, 5081:25; 5271:22.
- „ წვრილი ლექსები, 5081:19, 20, 22.
- „ კმუნვის მახვილი, 5079:32; 5081:53; 5179:29.
- „ ჰხამს ტრფიალსა საყვარელი, 5081:7; 5271:4 (შენ.).
- „ ჰი, გაბადრულო მთვარე, 5131:200.
- „ ჰი, ვით გვემტყუნვა, 5079: 29; 5179:4, 26.
- ხერხეულიძე ანდრია და მაყაშვილი სოფიო, ვარდო, რისთვის გასტანჯავ, 5090:7.
- ჯამბაკურ-ორბელიანი იოანე, ეტრფიან და გსურვიან, 5312- (მინაწ.).
- ჯორჯაძე ბარბარე, ქართველ ყმაწვილ კაცებს, 5267 გ.

ეპისტოლეები

- ბაგრატიონი იოანე, წერილი კათოლიკოს ანტონ II 1492 გ.
- ეპისტოლე კნიაზ მენჩიკოვისაგან 5131: 167.
- ეპისტოლე კრეილანდ იოჰან რაინჰოლდ პატკულისაგან 5131:168.
- ეპისტოლენი უცნობი პირისა მეგობართან უცხოეთიდან 5131:169.
- ეპისტოლე — წიგნი სუმაროკოვისა 5131:164.
- ეპისტოლე შვედეთის კოროლევასი ბერდელტოვთან 5131:165.
- ეპისტოლე ქრისტინა ქრისტინა შვედეთის კოროლევასაგან 5131:16.
- სასულიერო ხასიათი ეპისტოლე 5304.

ისტორია, საისტორიო მასალა

- ანდრონიკაშვილების საგვარეულო ისტორიის მასალა 5294:2.
- ანდრონიკაშვილი იოსტოს, ეპიტაფია თაღია ჩოლოყაშვილისა 5090:11.
- ბაგრატიონი ანტონ (I), საქართველოს ისტორია 5050:5.
- ბაგრატიონი გრიგოლ, მოთხრობა ივერიისათვის 5076; 5089.
- ბაგრატიონი დავით, შემოკლებული ისტორია 5060.
- ბაგრატიონი ვახუშტი, ისტორია საქართველოსი 5100.

- გაბაშვილი ზაქარია, აღწოდება 5157:3 (შენ.).
- განაჩენი დ. ზ. ბაქრაძის სახსოვრად შეკრებილის და შემოწირულის ფულის დანიშნულების შესახებ 5264.
- გიორგი მთაწმინდლის ანდერძი ოთხთავზე დართული 5238 ბ.
- დავით რექტორი, საქართველოს მეზობელ მხარეთა აღწერა 5050:6.
- „ შესხმა გიორგი მეფისა 5359.
- უბიტაფია იოსებ ამილახვრის ასულის მარიამისა 5131:120.
- უბიტაფია მეფის ირაკლის ასულ ელენეზე 5131:123.
- ვახტანგ VI, დასტურლამალი 5037.
- ზარაფოვი ილია, უკუღმართობა 5277.
- თბილისის აღწერა 1492 ბ.
- იოსებოს ფლავიოსი, იუდაებრივისა სიტყუა დასაბამობისა 5365.
- ისტორია 1492 ე, ვ.
- კარლო, ისტორია საქართველოსი 5053:3.
- ნაკვეთი 1812 წლის პირველ სამამულო ომის თემაზე 5142 (შენ. 2).
- ნიკოლაძე ნიკო, ქუთაისის ბანკის საქმე 5272.
- საბინინინი გობრონ, კრწანისის ბრძოლა 5255.
- სამგლოვიარო წერილები 5352.
- საღმრთო გალობა (მიმოხილვა) 5213.
- სელიმ ფაშასა და სვიმონ გურიელის დამოყვრების ამბავი 5246.
- სიტყვა თქმული იმპერატორ ნიკოლოზ I დავიროგინების დღეს 5350.
- უსტარი N ძმისადმი 5199:10.
- ფოკიონი 5363; 5364.
- ქართველ წმინდანთა სია 3058; 5118.
- ქართლის ცხოვრება 5311; 5314; 5316.
- ქრონოლოგია საქართველოს ისტორიიდან 5009:8.
- ქრონოლოგიური ცნობები (1623—1825 წ. წ.) 5302.
- ქსნის-ხვეელი, აღწერა კახეთისა 5256.
- შესხმა ალექსანდრე I 5144.
- ცნობები თეიმურაზ II-სა და გიორგი III-ის შესახებ 1492 დ.
- ძეგლის წერაჲ სარწმუნოებისა 5226:1.
- წარწერა მჭადის ჭვარზე 5294:4.
- წარწერები 5238 ა.
- წარწერები ხატებზე, კედლებზე 5294:3.
- წარწერები, გადმოღებული „ვინმე მესხის“ მიერ 5247.
- წარწერები ჭავახეთის საყდრებისა 5294.
- წერილი საქართველოს შესახებ 5365:1.
- წერილები სხვადასხვა პირებისადმი 5358.
- წყალობის წიგნი მიცემული იერუსალიმის პატრიარქისადმი 5242:3.
- ხრონოგრაფი 5312:1.
- ხერხეულიძე ომან, მეფობა ირაკლი მეორისა 5308.
- ხუაშაქ ცოქელი და კარავ ჯაყელი, ისტორიული მოთხრობა თამარ მეფის ცხოვრებიდან 5197 ა, ბ.
- ხუსკივაძე თეოფილე, დაბა ზესტაფონის აღწერა 5284.
- მოგზაურობანი, მემუარავი
- გაბაშვილი ტიმოთე, მიმოსლვა 5050:4; 5083; 5309.
- ონიკოვი ნიკოლოზ, მემუარები 5082.

ლექსიკოლოგია

- ნებიერიძე ი., ქართული ლექსიკონი 5011.
- ორბელიანი ს. ს. ლექსიკონი 5012; 5109; 5214.
- რუსულ-ქართული ლექსიკონი 5145.
- უცხო სიტყვათა ლექსიკონი (ფრაგმენტი) 5360.

ლიტურგია

- გამოკრებილი საკითხავები სახარება-სამოციქულოდან 5091.
დაუჯდომელი 5045:1.
ზატყი 5151.
იოანე ოქრობირი, უამის წირვის წესი 5093.
კონდაკი 5166.
კურთხევა მირონისა 5051:1.
კურთხევანი 5092; 5095.
ლოცვა მწუხრითი მწუხრად სათქმელი მცირე სერობისა 5009:1.
ლოცვანი („ზესთა მბრძოლისა ჩემისათვის...“) 5048.
ლოცვანი („ჰმანო და დანო საყვარელნო...“) 5047:2.
ლოცვანი 5094 გ, დ; 5324.
ლოცვანი (კათოლიკური) 5151.
ლექციონარი 5221.
მარხვანი 5224; 5226.
პარაკლისი 5045:2.
უამის-ლოცვა 5055.
უამნი 5094 ა, ბ; 5167.
სადღესასწაულო 5227; 5231.
წირვის რიგი (კათოლიკური) 5153.

ჰიმნოგრაფია

- ბარბარას საგალობლის ფრაგმენტი 5009:3; 5150.
გიორგი წმ. საგალობელი 5009:9.
დიმიტრი თესალონიკელის საგალობლის ფრაგმენტი 5009:2.
ევსტათის საგალობლის ფრაგმენტი 5009:5.
იოანე ზედაზნელის საგალობელი 5009:4.
ღვთისმშობლის შესხმა 5007.

კელაგოგია და გრამატიკული ლიტურგია

- ანდრონიკაშვილი იოსებ, ღვიძლი საქმე 5254.
ბაგრატიონი ანტონ, სიმეტნე ღრამატიკისა 5243.
გილიარევსკი პეტრე, ფიზიკის სახელმძღვანელო 5307.
როუნოვი ა. ნოტების ანბანი 5281.
სწავლა წიგნის მიწერისა, 5353.
ტარასი არქიმანდრიტი, წერის დედანი 5127.
დამბაშიძე დავით, მოკლე სწავლა ანატომიიდან და ფიზიოლოგიიდან 5187.
ქართული გრამატიკა (ფრაგმენტები) 5177.
ქართული გრამატიკა (მოკლე) 5067.
ძალის წვრთნა და მოვლა (სამკურნალო წიგნები) 5211. ✓
წერის დედანი 5108.

კოპიტა

- ბაგრატიონი ანტონ, წყობილსიტყვაობა 5049.
ნიკოლსკი ალექსანდრე, საფუძველნი სიტყვიერებისანი 5178.
ქართული პოეზია 5065.

კუპალიციისტია

- აბაშიძე გრიგოლ, ბ. კიტა აბაშიძე და მისი მსჯავრი „ჩვენი ახალგაზრდობის“ შესახებ 5147:1.
ანთიმოზი, წერილები შკოლებზე 5287.
გამრეკელი ნიკოლოზი, ელლინების ყოფნა საქართველოში და მათბ მყოფობის შედეგი 5194.
ვართავა იპოლიტე, ჩვენი ეროვნული თვითცნობიერება 5189.

თავადი ილია ჭავჭავაძე და სომხები
(თარგმანი გ. ფარსადანოვის) 5251.
ლამპარი (საკვირაო სალიტერატურო
გაზეთი) 5325.
პასუხი მიწერილი ერთს სასულიერო
გვამთან 5239.
სატირა — ერთსა საკვირველს ამბავსა
5090:15.

სიტყვიერება მოქმედებისათვის სიტყ-
ვიერებასა 5217.

სტატია 5199:9.

ჭება ღვთისადმი 5131:170.

წერილი საქართველოს მდგომარეობის
შესახებ 5198.

ჭყონია ილია, წერილი „ივერიის რე-
დაქციისადმი 5269:4 (შენ.).

ხელოვნება ქრთამის აღებისა 5355.

სამართალი

განგება ღარბაზობისა 5050:2.
ვანტანგ VI, სამართლის წიგნი 5005;
5035; 5035 (შენ. 1); 5097.
ხიზანაშვილი ნ., სამართალი კათალი-
კოზისა 5085 ა, ბ.

ძეგლისწერაჲ სარწმუნოებისა, რომელ
აღწერეს წმიდათა მამათა კოსტან-
ტინებოლს შეკრებილთა 5226:1.

ფოლკლორი. ეთნოგრაფია

გამოცანები (ლექსად) 5090:20 (ა-ივ).
ხიზანაშვილი ნ., ძველი ქართველი თა-
ვის ოჯახში 5262.
ხალხური ლექსები „აბულაძიანთ ქა-
ლები კაცმა ნახოს...“ 5293
ა:4 ა.
„ „ავარდა ბატონიშვილი...“
5293 დ:21.
„ „ავი პატარძლის შავსლა-
სა...“ 5293 ზ:8.
„ „აზნაგეს ქალნი ატირდეს...“
5293 დ:25 ბ.
„ „აკი გითხარ, დედამთილო...“
5293 ბ:12.
„ „ალაზნის პირას მოსულა...“
5293 ი:8.
„ „ამბავს გაგზავნილი კაცი...“
5293 ვ:2.
„ „ამბობდა გუდანის ჯვარი...“
5293 გ:17.
„ „ამბობდა გუდანის ჯვარი...“
5293 დ:17 ა.
„ „ამილახვარმა გატეხე შამ-
შე...“ 5293 ბ:6.
„ „ამოდი, მზეო, ამოდი...“
5293 ბ:13.
„ „ან უნდა ძმასა ძმა ჰყვან-
დეს...“ 5293 დ:19 ვ.

„ „ანდაკით ამადიოდეს ძენა-
დირენი...“ 5293 დ:29.
„ „ანდრეზად არ მადიოდა...“
5293 დ:14.
„ „ან უნდა ძმასა ძმა ჰყვან-
დეს...“ 5293 გ:12.
„ „არ ერგება, არც შეერგე-
ბა...“ 5293 ა:5.
„ „არ გათეთრდება ყორანი...“
5293 ზ:7.
„ „არა შეჯდა მწყერი ხესა...“
5293 ა:2.
„ „აზნაურმა გლეხს უთხრა...“
5293 ზ:27.
„ „არას გერჩი, შე პირმზეო...“
5293 ზ:27.
„ „არსიანისა მთაზედა...“
5293 ა:4 გ.
„ „ატირდა ტუტილ წისკვილ-
ში...“ 5293 დ:31 გ.
„ „ატირდა და მაახსენა...“
5293 ზ:36.
„ „ატოცის წმინდა გიორგი...“
5293 ზ:35.
„ „ა, ქალო, ვაშლი რა ვაშ-
ლი...“ 5293 ვ:5.
„ „აღზევან წავალ მარილისა-
თვის...“ 5293 ზ:40.

- „ „აჯუნჯარა, ბაჯუნჯარა...“
5293 ი:17.
- „ „ბაგაის დოძივ გერჩიყევ...“
5293 დ:31 კ.
- „ „ბატარაჲ სნოს წყალი...“
5293 დ:18 გ.
- „ „ბატონყმობისა ძალითა...“
5293 ბ:2.
- „ „ბედინათმც დაჯდება ლი-
კოკს...“ 5293 დ:7.
- „ „ბევრსა სახელობს ხევსუ-
რი...“ 5293 დ:25 ა.
- „ „ბერი კაცმა გა...“ 5293 ი:13.
- „ „ბეჟანას ლექსი. — დიდე-
ბულის სმაზე ისხდნენ...“
5293 ზ:37.
- „ „ბისნაშია მენადირეთაო...“
5293 ე:1 ვ.
- „ „ბიჭო, წყალი მოიტა...“
5293 ბ:3.
- „ „ბლოში გაზდილა მიმინო...“
5293 დ:20 ა.
- „ „...ბძანება იქნა ხთისაო...“
5293 გ:4.
- „ „გაბრიელ — „ანდრეზად არ
მალიოდა...“ 5293 გ:7.
- „ „გაგიორგულდა ზეზვაო...“
5293 დ:27 ა.
- „ „გადამხდა გადასავალი...“
5293 ზ:28.
- „ „გავხედე ბროლის მინდვ-
რებსა...“ 5293 ბ:7.
- „ „გალმევ-გამოლმევ ბალები...“
5293 ი:7.
- „ „გუროს ველობა ნუმც ქნი-
ლა...“ 5293 დ:2 ა.
- „ „დავბერდი, შვილდი ჩამვარ-
და...“ 5293 ზ:6.
- „ „დავჯექ და წიგნი დავწე-
რე...“ 5293 ი:9.
- „ „დათუნა ცქიმიანაური ჭკვი-
ანია და ბრძენიო...“ 5293
ზ:19.
- „ „დალოცვილი ქრისტე ღმერ-
თი...“ 5293 ზ:2.
- „ „დაჯე, დაგვეხსენ, ვაჟუს
ძევ...“ 5293 დ:23 ბ.
- „ „დედოფალმა ასე ბრძანა...“
5293 ი:3.
- „ „ეგ ქალი ასეთ კაცს მიე...“
5293 ზ:39.
- „ „ემზადებიან ჯან-რჩანნი...“
5293 დ:9 გ.
- „ „ერეკლე მეფეზედ. — ავარ-
და ბატონიშვილი...“ 5293
დ:1.
- „ „ერეკლე ბატონიშვილი არს
ღმრთისაგან დავლათიანი...“
5293 დ:18 ა.
- „ „ერეკლე ბატონიშვილი ტახ-
ტზეით გადმოხდებო...“
5293 ე, I:5.
- „ „ერთი შენც გაედარები...“
5293 დ:19 ე.
- „ „ერთსა ხესა სამკვდროსა...“
5293 ვ:4.
- „ „ერისთავ შაჰყრის ლაშქარ-
სა...“ 5293 გ:2; 5293 დ:11 ბ.
- „ „ეს ვაჭიური ცუცუნა...“
5293 ბ:4.
- „ „ეს ომანი ხაჩიშვილი...“
5293 ბ:5.
- „ „ვაჟასა შენისთანასა...“
5293 გ:11; 5293 დ:19 გ.
- „ „ველობა გაუბედავი სულ-
ხანაური შვილთაო...“ 5293
დ:5 ბ.
- „ „ვეფხვი ნადირობს, ვეფხვი
მთაწვერთა...“ 5293 ე, I:2.
- „ „ვირი ჩავაქტი წყალზედა...“
5293 ე, II:2.
- „ „ვლტანს მოვადა ლაშქა-
რი...“ 5293 დ:2 ბ.
- „ „ვაჲ, შენ ჩემო, ნარი სვრი-
მეო...“ 5293 ბ:1.
- „ „ზეზვაის ცხენო, ამ ზამთარ
ბაგა გამახარ კბილითა...“
5293 დ:16.
- „ „ზენ ბაცალიგოს თოვლსა
თოვს...“ 5293 დ:6.

- „ „ზენ უბან შეთეკაურთა...“
5293 ე, II:1.
- „ „ზოგიერთი პატარძალი წა-
მოწვევა ძელივითა...“ 5293
ზ:9.
- „ „ზოგიერთი პატარძალი ხეს
ეხვევა...“ 5293 ზ:10.
- „ „ზოგიერთი ბებერია, სიბე-
რის დროს გაფრანგდება...“
5293 ზ:11.
- „ „ზოგიერთი კაცი ვიცი...“
5293 ზ:12.
- „ „ზოგი კაცია ამ სოფელს...“
5293 ზ:22.
- „ „ზურაბ, თან გახლდეს მსა-
ხურნი...“ 5293 გ:1; 5293 დ:
11 ა.
- „ „თრუსოს ჩავიდეს ხევსურ-
ნი...“ 5293 დ:4; 5293 გ:6.
- „ „თუშის ქალმა თქო...“
5293 გ:14; 5293 დ:30.
- „ „თუშთა, ხევსურთა, ფშა-
ველთა...“ 5293 დ:10.
- „ „იარე, ქალო, წავიდეთ...“
5293 ე:1.
- „ „იასა და ბიასა...“ 5293 ი:14.
- „ „ივანეც, ჯოცო ლიკათო, კა-
ცი გამოხველ... 5293 დ:3 ბ.
- „ „კაი ყმა ხმალსა ჩახედავს...“
5293 გ:10; 5293 დ:26 ბ.
- „ „კაცისა მიყვარს კაცობა...“
5293 დ:19 დ.
- „ „კაცმა თქვა და ღმერთმა
ბრძანა...“ 5293 ა:3.
- „ „კობიაშვილმა გიგომა რა
საქმე ჩაიდინაო...“ 5293 ზ:17.
- „ „კუნძულელი. — სამი კაცი
მოდირდა...“ 5293 ზ:44.
- „ „კუნძულელის ლექსი. —
სოლომონ და დედოფალი...“
5293 ზ:38.
- „ „ლაშარს შამახდა თილის-
ძე...“ 5293 დ: 3 ა.
- „ „მამა გემდურის, მინდო...“
5293 დ:9 ბ.
- „ „მარტია ხირჩლაიშვილი,
ქორ-მთაში იმალებოდა...“
5293 დ:9 ა.
- „ „მაყმემ თქვა პირშიშველა-
მა...“ 5293 დ:13 ბ.
- „ „მაყრული სიმღერა. — „ქა-
ლი შარასაო, იჯდა ტირო-
დაო...“ 5293 ი:15.
- „ „მერო რძალი მოვიყვანე...“
5293 დ:13 ა.
- „ „მეუფესა სამი ვსთხოვე...“
5293 ზ:30.
- „ „მე ვარ და ჩემი ნაბადი...“
5293 ზ:29.
- „ „მზე მოვა წინ-წინ...“ 5293
დ:26 ა.
- „ „მი(!) იმერეთს რა მიჭირ-
და...“ 5293 ბ:9.
- „ „მინდორში დაიარება ერთი
პატარა...“ 5293 ბ:14.
- „ „მოგეხსენებათ ქიტესა...“
5293 ზ:14.
- „ „ნადირნი, მონადირეო, მთას
წახვალ, გებედებიან...“ 5293
დ:19 ა.
- „ „ნათლის დედაც, მშვიდო-
ბით...“ 5293 ა:4 ბ.
- „ „ნეტავი ჩვენი სასახლე...“
5293 ზ:25.
- „ „ობლობით ამაიზარდა თორ-
ღვა...“ 5293 დ:27 ბ.
- „ „ოროველა. — ია დაიგე,
ბულბულო...“ 5293 ზ:31.
- „ „პირველად მქვიან სოლო-
ღანს...“ 5293 ი:2.
- „ „რა უქნავ ოჩიაურთა...“
5293 დ:25 გ.
- „ „რად არ გარდმახოლო, ფშა-
ველო...“ 5293 გ:8.
- „ „რად გაგიბარდათ, ღილღ-
ვებო...“ 5293 დ:5 ა.
- „ „რად არ გარმახოლო, ფშავე-
ლო...“ 5293 დ:22 ა.
- „ „რასაც კაცსა ღმერთი სწყა-
ლობს...“ 5293 ზ:21.

- „ რაც კაცის ძალამ ვერ შეს-
ძლო“ 5129:38 (შენ).
- „ რომელი მყოფ ხარ მაღალ-
თა შინა...“ 5293 ი:1.
- „ რტოდ ვარ დავითის...“ 5293
ა:4 ვ.
- „ რჭული ვერ დამიგდიაო...“
5293 ი:11.
- „ სადაური სად მოკვდება...“
5293 ა:4 დ.
- „ სათრუსოოდ. — ერეკლე
ბატონიშვილი არს ღთისგან
დავლათიანი...“ 5293 გ:5.
- „ სანადიროდ გამოვედით
ამირან...“ 5293 ზ:5.
- „ სახლში უფროსობა შეე-
ქენ...“ 5293 ზ:20.
- „ სიზმართა ვნახე ედემი...“
5293 ზ: 3.
- „ სიკვდილმ თქვა, ზღვათით
გამოველ...“ 5293 დ:15 ბ.
- „ სოლომონ ბუტულაშვილის
ლექსი. — თორმეტი წელი-
წადია, რაც ხონთქარი და-
ფიქრდესა...“ 5293 ზ:1.
- „ სოლოლას ლექსი. — სო-
ლოლამ სწერა წიგნები...“
5293 ზ:43.
- „ სოფლის უფროსად მინ-
დოდი...“ 5293 დ:24; 5293
გ:9.
- „ სპარსები ვილაცას უქია...“
5293 ა:4 ე
- „ სტუმართად უფერ დია-
ცი...“ 5293 დ:17 ბ.
- „ სტუმართად უფერ დია-
ცი...“ 5293 გ:15.
- „ სული-ხორცის გაყრას მო-
გიყვე...“ 5293 ზ:4.
- „ სურამისა ციხეო, სურვი-
ლითა გნახეო...“ 5293 ზ:42.
- „ ფერხული სიმღერა. — ერ-
თსა ლექსსა მოგახსენებ...“
5293 თ.
- „ ქალა ქმრის მწუნობარი...“
5293 დ:17 გ.
- „ ქალბატონმა დამარბია...“
5293 ზ:13.
- „ ქალი წავიდა წყალზედა...“
5293 ბ:8.
- „ ქალმა სთქვა გასათხოვარ-
მა...“ 5293 ბ:11.
- „ ქორო, ფრინვა ვინ გასწავ-
ლა...“ 5293 ი:6.
- „ ღმერთო, რა დიდი ბრა-
ლია...“ 5293 დ:18 დ; 20 ბ;
5293, I:4.
- „ ყველიერში ყველი ვსჭა-
მე...“ 5293 ბ:10.
- „ ყიცილიყო, მამალო, თავზე
გადასავალო...“ 5293 ი:4.
- „ ჩალაუბანს ჩავიარე...“
5293 ვ:7.
- „ ჩემო ყურშავო, ყორნისა
ლეკვო...“ 5293 ზ:41.
- „ ჩვენო ყიურო ივანე...“
5293 ზ:18.
- „ ჩიოდა ოთარას ქალი...“
5293 ზ:15.
- „ ჩიკრიკისა მთაზედა გველი
იწვა მთაზედა...“ 5293 ი:12.
- „ ჩონგურის ალყა გამიწყ-
და...“ 5293 ზ:33.
- „ ჩონგურო, — ჩონგურო,
ჩემო ჩონგურო...“ 5293 ზ:32.
- „ ცხენს ხკაზმებს მიქელის
შვილი...“ 5293 დ:23 ა.
- „ შაირები 5293 ვ.
- „ შამოვდგი ფეხი, გწყალობ-
დეს ღმერთი...“ 5293 ი:18.
- „ შატილში რა ამბავ იქნა...“
5293 დ:28.
- „ შენ დილიბავ შენებუ-
ლო“ 5293 ი:10.
- „ შენი ჭირიმე გუთანო...“
5293 ზ:23.
- „ შენ ჭირიმე... მაგ შენი მუ-
რა პირისაო...“ 5293 ზ:24.
- „ წერონი. — წერონ მავი-
დეს ფხიტუთა...“ 5293 გ:3.
5293 დ:11 გ.

- „ „წყალი მწყურთან, წყალს დავლევ...“ 5293 ზ:34.
- „ „წყალი წავა და წამოვა...“ 5293 ი:5.
- „ „ხაზარაშვილი გიორგი ამ ქალებს აედევნაო...“ 5293 ზ:16.
- „ ხალხური ლექსები 5293 ა, ბ, ზ, თ, ი.
- „ „ხანმატით გაუბედავის საქისტეთოდა მზირსაო...“ 5293 დ:8 ა.
- „ „ხევსურებ ბედავს ლაშქარსა...“ 5293 დ:8 ბ.
- „ „ხევსურთა საურუმოში დღე დააღამეს...“ 5293 დ:12.
- „ ხევსურული სიმღერები და ლექსები 5293 გ, დ, ე.
- „ „ხმა მამწონს თქვენის თოდისა...“ 5293 დ:19 ბ.
- „ „ხომალდში ჩავჯე, ზღვას გაველ...“ 5293 ვ:3.
- „ ხობზის ყელი ვიბოვნე...“ 5293 ვ:6.
- „ „ჯარს ეძახს ბატონიშვილი...“ 5293 დ:18 გ.
- „ „ჯერ უფრო ღმერთი დილია...“ 5293 დ:15 ა.
- „ „ჯიხვო, შენ გუნებითა მძიმეო...“ 5293 ე, I:1.
- „ „ჯორი სჯობს საქონელშია...“ 5293 დ:31 ბ; 5293 გ:13.
- „ „ჯოჯოხეთისა კუთხეზედ რა ძნელი შესასვლელია...“ 5293 ზ:26.

ОПИСАНИЕ ГРУЗИНСКИХ РУКОПИСЕЙ
Том VII

გამომცემლობა „მეცნიერება“ უსლოეს სანში გამოსცემს
შემდეგ წიგნებს:

1. „მრავალთაეი“, ტ. II.
2. „მრავალთაეი“, ტ. III.
3. „ხელნაწერთა აღწერილობა“, II ფონდი, ტ. I.